

LLYFR

Gweddí Gyffredin,

A Gweinidogaeth y

SACRAMENTA U,

A

Chynheddfau a Seremoniau eraill yr Eglwys,

Yn ol arfer

EWLWYS LOEGR:

Ynghyd a'r

SALLWYR, neu SALMAU

D A F Y D D,

Wedi eu nodi megis ag y maent i'w canu neu i'w
dywedyd mewn Eglwysydd.

LLUNDAIN:

Printiedig gan *Tomas Bascett*, Printiwr i Ardderchoccaf Fawrhydi'r
Brenhin; a chan Wrthddrychiaid *Rhobert Bascett*.

M.DCC.LII.

Alt 5400.752*

Harvard College Library

Peabody Fund

October 9, 1936.

Y Rba
Am
Am Seren
Y Drefn
Y Dr. fr
Tferyth
Tablau o
Y Calend
Tablau,
Flwyd
Tabl i ga
Tabl ara
Tabl o'r
Tabl o'r
Pafg
Tabl i g
2199.
Tri Tba
Prifau
Y Drefn
Y Drefn
Credo Sa
Y Litani

D
i wrtho
Canys m
dangos,
cyfnewid
y pethau
gan mw
amcanw
felly, o
golodedi
Seremon
rhesym
rheswm
phwysfa
amferoe
Gwyr o
iol neu
o'r Eglw
o goffac
yr Adgy
chymrae
mewn r
feroedd
safadwy
yn un l
pennaf
etto yn
ofer, a
gan rhai
waneg o
o'r ddyle
Trwy
trwch, y
bod yn o
y cyfryw
feroedd
hyfyps y
i'w hadg
Gras y B
eraill, y
(canys e
oni wna
a'i gwna
y gamr

Bannau'r Llyfr hwn.

Y Rhagymadrodd.

Am Wasanaeth yr Eglwys.

Am Seremonïau.

Trefn pa wedd yr appwyntir y Sallwyr i'w ddarllain.

Trefn pa wedd yr appwyntir y Rhannau eraill o'r Ystybyr Lân i'w darllain.

Tablau o'r Llitbiau a'r Salmau Priod.

T Calendar, gyd â Tbabl y Llitbiau.

Tablau, a Tbrefnau y Gwyliau a'r Ymptydiau trwy'r Flwyddyn.

Tabl i gael y Pasg hyd y Flwyddyn 1899.

Tabl arall i'r unrhyw.

Tabl o'r Gwyliau synnuddol dros 52 Mlynedd.

Tabl o'r unrhyw, yn ol yr amryw Ddyddiau y geill y Pasg ddigwydd arnynt.

Tabl i gael y Pasg o'r Flwyddyn 1900 hyd y Flwyddyn 1199.

Tri Tbabl Cyffredin i gael y Llythyren Sul a Lleoded y Prifau yn y Calendar.

Trefn am Weddi Foreol.

Trefn am Brydnawenol Weddi.

Credo Sant Athanasius.

T Litani.

Gweddïau a Diolch ar amryw Actosion.

T Colectau, yr Epistolau, a'r Esgylau, a arferir orth Finisiriad y Cymmun Bendigedig, trwy'r Flwyddyn.

Trefn Minisiriad y Cymmun Bendigedig.

Trefn Bedydd Cyboedd a Neillduol.

Trefn Bedydd rhai mewn Oedran addfedach.

T Catecism, gyd â Tbrefn Conffirmiad Plant.

Trefn Priodas.

Gofwys a Chymmun y Claf.

Trefn Claddedigaeth y Marw.

Diolch Gwagedd ar el esgor Plant.

Communiastwn; neu Gyboeddiad Llidionwgrwydd a Barn-edigaethau Duw yn erbyn Peccaduriaid.

T Sallwyr.

Trefn Gweddïau i'w barfer ar y Môr.

Ffurf Gweddï i'r Pummed Dydd o Dachwedd.

Ffurf Gweddï i'r Dezfod ar bugain o Ionawr.

Ffurf Gweddï i'r Nawfed ar bugain o Fai.

Ffurf Gweddï i'r Unfed ar ddeg o Fehefin.

T XXXIX. Ertbyglau Crefydd, a'u Tabl.

T Graddlau gwabarddedig i briodi.

T Salmau Cân.

Yr Emynu, Te Deum, &c.

¶ Y RHAGYMDRODD.

DOethineb Eglwys *Loegr*, er pan gyntaf y llun-
iwyd iddi Liturgi Cyhoedd, ydoedd, cadw
cyfrwng y ddau eithaf, na byddai rŷ syth
i wrthod, na rhy hyblyg i oddef cynewid arno.
Canys megis o'r naill du y mae Prawf fathredig yn
dangos, dyfu o amrafael anghymmwyfderau, lle y
cynewidiwyd (heb fod anghenrhaid eglur yn peri)
y pethau trwy bwyll da a sefydliad; a'r rhai hynny
gan mwyaf yn amlach, a dwysach nâ'r drygau a
amcanwyd eu diwygio drwy y cyfryw newidiad:
felly, o'r tu arall, yn gymmait a bod Ffurfiâu
gofodedig o Wasanaeth Duw, a'r Cynheddfau, a'r
Seremonïau pwyntiedig i'w harfer ynddo, yn bethau
rhesymol, a newitiadwy, ag a gyffser eu bod felly;
rhefw yw eu newid a'u hail weddu ar ddwys a
phwysfawr ystyr, yn ol ag y bo amryw angen yr
amferoedd a'r achlysurau yn gofyn, modd y gwelo
Gwŷr o Awdurdod o amfer bwygilydd fod yn rheid-
iol neu yn fudeiol. Fel hyn y gwelwn ganiattau
o'r Eglwys yn Nheyrnasiad amrafael Dywyfogion
o goffadwriaeth bendigedig, er pan ddechreuodd
yr Adgyweiriad, ar iawn a dwys ystyriau yn ei
chymmeil i hynny, wneuthur y cyfryw newidiadau
mewn rhyw bethau ag a farnwyd yn eu priod am-
feroedd yn gymmwys: eithr fel y bu yn wastad
safadwy yr holl Rannau cyfannol a hanfodol o honi
yn un hyd heddyw (yn gyfartal yn y defnyddiau
pennaf ag yn ei liuniaethiad a'i threfn) ac y safant
etto yn gadarn ac yn ddiysgog, er holl anturiau
ofer, a rhuthrau rhychwyllt a wnaed i'w herbryn
gan rhai anwastad, a ddangosafant bob amfer ych-
waneg o ferch i'w hewyllys a'u helw neillduol, nag
o'r dyled sydd arnynt i'r cyffredin.

Trwy ba foddion anaddas, ac i ba ddibenion
trwy, y daeth bwrw heibio arfer y Liturgi (er ei
bod yn orchymynedig trwy Gyfreithiau'r Deyrnas,
y cyfryw na ddiddymwyd erioed etto) dros am-
feroedd y diweddar helbul trwy anhappus, rhy
hyfyps yw i'r byd, ac nid oes gennym ewyllys yma
i'w hadgoffâu. Eithr pan, ar ddedwydd Edfrydiad
Gras y Brenhin, yr oedd tebygol, ym mhilith pethau
eraill, y dychwelai hefyd ar un-waith arfer y Liturgi
(canys erioed ni ddiddymwyd hi trwy Gyfraith)
oni wnaid cais cyflym i'w rhagflaenu hi; y rhai
a'i gwnaethant yn fwyaf rhan o'u gorchwyl dan
y gamrwyg ddiweddar i ddwyn y gwerin i ddi-

flasu arni hi, a ganfuant y perthynai iddynt, am y
dalai eu cymmeriad da, a'u helw (oddi eithr iddynt
rwydd-gydnabod eu Hamryfusedd, yr hyn beth
anhawdd iawn dwyn y cyfryw wŷr i'w wneuthur)
â'u llawn egni wrthladd ei dwyn hi i fewn eilwaith.
A thu ag at hynny y taned ar led llaws o Lyfrau
bach yn erbyn y Llyfr *Gweddï Cyffredin*; yr aduif-
wyd yr hen Wrthresymmau, ac yr arddodwyd rhai
o newydd ychwaneg nag a wnaethid o'r blaen, fel
yr ai yn unchwydd eu nifer. Ar fyr, llawer taer-
ymais a wnaethpwyd at Ras a Mawredd y Bre-
nhin, am gael adchwilio'r Llyfr dywededig, a chael
newid ynddo, ac ychwanegu atto'r cyfryw bethau
a dybygid yn gymmwys er esmwythdra i dyner
Gydwybodaau: yr hyn beth ein Harglwydd Fren-
hin, o'i dduwiol duedd i roddi hoddlonrwydd
(cyn-belled a thrwy reswm y gellid di'gwyl) i'w
Ddeiliaid oll, o ba hygoledd bynnag, yn rhwydd-
rasol a ganiattaodd.

Yn yr hon ail Olygiad ni a ymroisom i gadw yr
unrhyw arddymmer a welwn ei harferu ar y cyffelyb
achos yn y cyn-amferoedd. Am hynny, o'r am-
rafael newidiâu a ddygwyd ger ein bron, bwriafom
heibio gynnifer oll yn gyfartal a dywyfent aſwydd
ar eu hol (megis yn dirgel daro ar ryw Athrawiaeth
ofodedig, new ryw Ddefod ganmoladwy yn *Eglwys
Loegr*, neu yn hytrach holl Eglwys Gatholig Crist)
a'r cyfryw na arwyddocaent ddim, eithr oeddynt
lwyrr-wagfaw a gorwag. Ond y cyfryw newidiadau
a ddygwyd attom (gan bwy bynnag, dan ba rith,
neu i ba berwyl bynnag) a wellem ar ryw fesur yn
llesol a buddiol, nyni o wir barodrwydd ewyllys a
ymfoddlonasom ynddynt: nid o herwydd ein cym-
meil trwy nerth dadl i hynny, i'n hargyoeddi y
gorfyddai gwneuthur y newidiadau dywededig;
canys llawn ddiogel yw gennym yn ein meddyliau
(ac wele ni yma yn proffesu hynny i'r byd oll) nad
yw'r Llyfr, megis yr ydoedd o'r blaen wedi ei
sefydlu trwy Gyfraith, yn cynnwys ynddo ddim
yngwrthwyneb i Air Duw, nac i Athrawiaeth
iachus, na dim na allo Gŵr duwiol â chydwybod
dda ei arfer ac ymddarostwng iddo, ac na ellir ei
iawn-ymddiffyn yn erbyn pwy bynnag a'i gwrth-
wynebo; os caniatteir iddo Gymmeriad cyniawn
a hygar, y cyfryw o wir iawnder cyffredin a'r a
ddylid ei roddi i bob Ysgrifenedau Dynion, yn

Am Wafanaeth yr EGLWYS.

enwedig y cyfryw a ofodir allan trwy Awdurdod, ac yn gyfartal a'r Cyfieithiadau rhagoraf o'r Ysgrhythyr Lân ei hun.

Am hynny ein diben cyffredinol ni yn hyn o waith yddech, nid boddloni nac un blaid nac arall yn neb rhyw un o'u gofynion anrhefymmol; ond gwneuthur yr hyn, i'r eithaf o'n dealldwriaeth ni, a ddirnadafom a dueddai fwyaf at ddistyniad Heddwch ac Undeb yn yr Eglwys, i beri Parch, ac i annog i Dduwioldeb a Defoliwn ynghyhoedd Wafanaeth Duw; ac i dorri ymaith achlysur oddi wrth y sawl a geisiant ganllaw i wrthddadlau a chynhennu yn erbyn Liturgi'r Eglwys. Ac am a berthyn i'r amrywiadau oddi wrth y Llyfr cyntaf, pa un bynnag a'r trwy Gynnewiad, Anghwanegiad, neu fodd arall, gwafanaethed hyn o gyfrif yn gyffredinol; Gwnaethpwyd y rhan fwyaf o'r Cyfnewidiadau, naill ai, yn gyntaf, er manylach gyfarwyddo'r Gweinidogion ar bob rhan o Wafanaeth Duw; a hyn a wnair yn bennaf yn y Calendar a'r Rubric: neu, yn ail, er adrodd yn briodolach ryw eiriau neu ddywediadau a arferwyd gynt, trwy leferydd cyfonach i dafodiaith yr amserau presennol, ac er mwyn egluro yn amlyccach ryw eiriau a dywediadau eraill a delygent arwyddocâd amwys, neu a oeddynt hylith i gamgymeriad: neu, yn drydydd, er adrodd yn rhuglach y cyfryw rannau o'r Ysgrhythyr Lân, a ddoded o fewn y Liturgi, y rhai yn awr a drefnwyd i'w darllain; yn enwedig yn yr Epistolau a'r Efangylau, ac amrafael leoedd eraill, yn ol Cyfieithiad diweddar y Bibl: a barnwyd yn gymhesur anghwanegu yn eu gweddus

leoedd, ryw Weddiau, a Ffuriau o Ddiolwch wedi eu cymhwyso i achlysurau priodol; yn bennodol, i'r sawl y fydd ar y Môr, gyd â Gwafanaeth am Fedydd y sawl fydd o oedran addfedach; yr hwn er nad oedd mor angenrheidiol pan luniwyd y Llyfr cyntaf, er hynny, o herwydd cynnyddiad Anabaptism, a ymlusgodd i'n mysg ni trwy benrhydd-der yr amseroedd diweddar, a aeth yr awrhon yn angenrheidiol, ac a all fod yn fuddiol rhag llaw i fedyddio Priodorian yn ein Plan-wledydd tramor, ac eraill a droër i'r Ffydd. Od oes a ddeisyfio gyfrif hyfpyfach o bob Cyfnewidiad yn un rhan o'r Liturgi, cymmered y boen i gyd-gymharu'r Llyfr hwn â'r cyntaf: nid oes ammeu na chaiff weled yn eglur yr achos a oedd o'r Cyfnewid.

A chan i ni ymegnio fel hyn i dalu ein dyledfwydd yn hyn o Orchwyl pwysfawr, megis dan olwg Duw, ac i gymmeradwyo ein purdeb yn y peth (hyd a oedd ynom) i gydwybodau pawb oll; er bod yn hyfpyd i ni mai ammhofibl yw boddloni pawb (pan fo'r fath amrywiaeth o athrylith, o flans, ac o briod-elw yn y byd) ac nad allwn ddisgwyl y bydd i wŷr o ysfrydoedd terfysgus, gorplwyllus, a chyndyniog, ymfoddloni i ddim o'r dull yma, a ellir ei wneuthur gan neb arall ond ganddynt hwy eu hunain: er hynny i gyd, y mae gennym obaith da am a gyfiwynir yma, ac a holwyd yn ddiwyd iawn ac a ddiheurwyd gan Gymmanfeydd y ddwy Dalaith, y derbynir ef hefyd ac y cymmerir yn dda gan gynnifer oll o Feibion Eglwys *Loegr* ag fy sobr, heddychol, a gwir gydwybodus.

¶ Am Wafanaeth yr EGLWYS.

NI bu erioed ddim wedi ei ddychymmygu mor ddiball, neu wedi ei gyfnerthu mor gadarn, trwy synwyr dŷn, yr hwn mewn yspaid amfer ni's llygrwyd: megis, ym mhlith pethau eraill, y mae'n eglur ddigon wrth y Gweddiau Cyffredin yn yr Eglwys, y rhai a elwir yn fathredig, *Gwafanaeth Duw*; bonedd a dechreuad cyntaf pa rai, pe chwid am danynt ym mysg gwaith yr hen Dadau, fe geid gweled nad ordeiniwyd y Gwafanaeth hwnnw, ond er amcan daionus, ac er mawr ddychafiad Duwioldeb. Canys hwynt hwy a drefnasant y matter felly, fel y darllenid yr holl Fibl drosto (neu y rhan fwyaf o hono) unwaith yn y fiwyddyn: gan amcanu wrth hynny, fod i'r Gwŷr Llên, ac yn enwedig i'r sawl a fyddent Weinidogion y Gynulleidfâ, allu (trwysynych ddarllain a myfyrio Gair Duw) iod wedi ymddarparu i Dduwioldeb, a bod hefyd yn aplach i annog eraill, trwy Ddyfgeidiaeth iachus, i'r un peth, ac i allu gorthrechu dadl y rhai a wrthwynebant y Gwirionedd. Ac ym mhellach, fel y gallai'r bobl (trwy glywed beunydd ddarllain yr Ysgrhythyr Lân yn yr Eglwys) gynyddu'n wastad fwyfwy mewn gwybodaeth am Dduw, a dyfodi garu'n gynhesfach ei wir Grefydd ef.

On, er ys talm o flynyddoedd, y darfu newidio, torri, ac efsgeuluso'r dduwiol a'r weddus Drefn yma o waith yr hen Dadau, trwy blannu i mewn yn ei lle Ystoriau amheus, Legendau, lliaws o Attebion, Gwersi, Adwersi gweigion, Cofiadwriaethau, a Seneddolion; megis yn gyffredinol pan ddechreuad un Llyfr o'r Bibl, cyn darfod darllain tair neu bedair pennod o hono, y cwbl ond hynny a adewid heb ei ddarllain. Ac yn y wedd hon y dechreuad Llyfr *Esay* yn yr *Alfent*, a Llyfr *Genesis* yn *Septuaginta*; eithr eu dechreu ywnaid yn unig, heb orphen eu darllain byth. A'r un ffunud yr arferid am Lyfrau eraill o'r Ysgrhythyr Lân. A chyd â hynny, lle mynnai *S. Paul*, fod dywedyd y cyfryw iaith wrth y bobl yn yr Eglwys, ag a allant hwy

ei deall, a chaffael llesâd o'i chlywed; y Gwafanaeth yn yr Eglwys hon o *Loegr* (er ys llawer o flynyddoedd) a ddarllenwyd yn *Lladin* i'r bobl, yr hwn nid oeddynt hwy yn ei ddeall; ac felly yr oeddynt yn unig yn clywed â'u clustiau, ond eu calonau, a'u hyfpyd, a'u meddwl, oedd yn ddiadeilad oddi wrtho. Ac heb law hynny, er darfod i'r hen Dadau barthu'r Salmu yn faith ran, a phob un o honynt a elwid *Nocturn*; yn awr, er yn hwyr o amser, ychydig o honynt a ddywedid beunydd, gan eu mynych ad-ddywedyd, a gadu'r darn arall heibio, heb yngan un gair. Gyd â hynny, niseiri a chaledrwyd y Rheolau y rhai a elwid y *Pie*, ac amrafael gyfnewidiau Gwafanaeth, oedd yr achos, fod mor galed ac mor rhwystrus droi at gyfnodau'r Llyfr yn unig; megis yn fynych o amser y byddai mwy o drallod yn chwilio am y peth a ddarllenid, nag yn ei ddarllain wedi ei gael.

Felly wrth ystyried yr anghymmesurwydd hwnnw, fe a ofodir yma y cyfryw Drefn, fel y diwygir yr unrhyw bethau. Ac, er mwyn parodrwydd yn y matter yma, y tynnwyd Calendar i'r unrhyw hwmpas, yr hwn fydd eglur a hawdd ei ddeall; ym mha un (hyd y gellid) y gosodwyd allan wedd i ddarllain yr Ysgrhythyr Lân, fel y gwnele pob peth mewn Trefn, heb wahanu un ddarn o honi oddi wrth ei gilydd. Ac, oblegyd hyn, y torrwyd ymaith Anthemaui, Respondau, Infinitoriau, a chyfryw wag bethau ammhorthynafol, ag oedd yn torri cwrw cyfan ddarlleniad yr Ysgrhythyr.

Etto, gan nad oes fodd amgen na byddo angenrheidiol bod ymbell Reol; am hynny y gosodwyd yma ryw Reolau, y rhai, megis nad ydynt ond ychydig o nifer, felly y maent yn rhywydd, ac yn hawdd eu deall. Wrth hynny mae i chwi yma Drefn am Weddio, ac am ddarllain yr Ysgrhythyr Lân, yn gwbl gyson â meddwl ac amcan yr hen Dadau, ac o lawer yn fwy llefol a chymmws na'r un yr oeddid yn ddiweddar yn ei harfer. Y mae'n

Am SEREMONIAU.

fwy llefol, o achos bod yma 'n gadu allan lawer o bethau, o ba fawl y mae rhai heb fod yn wir, rhai yn amheus, rhai yn wag ac o ofer-goel; ac nid ydys yn ordeinio darllain dim ond pur wir Air Duw, yr Yfgyrthyr Lân, neu 'r cyfryw a feilir arni 'n eglur: a hynny yn y cyfryw laith a Threfn ag y fydd ef-mwythaf a hawfaf eu deall gan y Darllenwyr, a'r Gwrandawyr. Y mae hefyd yn twy cymmwynafol, yn gyfal o herwydd ei fyrrred, ac o herwydd eglured ei Drefn, ac o herwydd bod y Rheolau yn ychydig o nifer, ac yn hawdd.

A lle bu cyn hyn amrywiaeth mawr wrth ddywedyd a chanu yn yr Eglwys o fewn y Deyrnas hon, rhai yn canlyn Arfer *Salisbury*, rhai Arfer *Henffordd*, rhai Arfer *Bangor*, rhai Arfer *Efracwg*, a

rhai eraill Arfer *Lincoln*: yn awr o hyn allan ni bydd i'r holl Deyrnas ond un Arfer.

Ac yn gymmaint ag na ellir gofod dim allan gan mwyaf mor eglur, ag na chyfodo petrusder wrth ymarfer o hono: i oftegu pob cyfryw amrafael (o chyfyd yr un) ac am ddosparth pob rhyw betrusder ynghylch y modd a'r wedd y mae deall, a gwneuthur, a chwblhau pob peth a gynhwysir yn y Llyfr hwn; y cyfryw a fyddont yn cymmyrdd dim mewn amrafael foddion, a ant at Esgob yr Esgobaeth, yr hwn wrth ei ddoethineb a rydd drefn er llonyddu a heddychu 'r ddadl, trwy na byddo 'r drefn honno yn wrthwyneb i ddim a'r y fydd yn y Llyfr hwn. Ac o bydd Esgob yr Esgobaeth mewn dim petrusder, yna eise a all anton am hyfpyrwydd at yr Arch-Esgob.

ER bod yn ofodedig, fod pob petb a'r a ddarllenir ac a genir yn yr Eglwys, yn yr Iaith Gymraeg, er mwyn adeiladu 'r Gynulleidfa: er bynny nid ydys yn meddwl pan ddyweddo neb Blygain a Gosper gartref, na ddichon eise eu dywedyd ym mba iaith bynnag a deallol.

A pbob Offeiriad a Diacon fydd rwyngedig i ddywedyd beunydd y Foreol a'r Brydnhawrol Weddi, naill ai yn neillduol, ai ar ofteg, oddi eithr bod rbwystr

arnynt trwy glefyd, neu o ran achos arall tra-angenrbaidol.

A'r Curad, fef y Periglor, a fo yn gwasanaethu yn mbob Eglwys blaenaf neu Capel, ac eise gartref, heb luddias rbejymmol arno, a ddywaid y Gwasanaeth brwnnw yn yr Eglwys blaenaf neu 'r Capel lle y bo eise yn gwasanaethu; ac a bair ganu cloch iddo amfer cymbesur, cyn y dechreuo, modd y gallu 'r bobl ddjod i curando Gair Duw, ac i weddio gyd ag ef.

¶ Am Seremoniau, pabam y diddymwyd rhai, ac y cedwir eraill.

O'R Seremoniau arferedig yn yr Eglwys, ag y bu eu codiad o ordinhad dyn, dychymmygydd rhai ar y cyntaf o feddwl duwiol, ac i berwyl da; eithr trowyd o'r diwedd i wagedd ac ofer-goel: eraill a ddaethant i fewn i'r Eglwys trwy Ddefosiwn anisbwyll, ac o zel heb wybodaeth; ac o herwydd cyd-ddwyn â hwynt ar y cyntaf, cynnyddasant i'w cam-arferu fwy-fwy beunydd; a'r rhai hyn a haeddasant, nid yn unig oblegyd eu hafes, ond hefyd oblegyd iddynt ddallu 'r bobl yn ddirfawr, a chaddugo Gogoniant Duw, eu torri ymaith, a'u bwrw heibio 'n llwyr: y mae eraill, y rhai er eu dychymmygu gan ddynt, etto gwelwyd yn dda eu cadw, er mwyn Trefn weddus yn yr Eglwys (i'r hyn beth y dychymmygydd hwy gyntaf) nid yn llai, nag o herwydd eu bod yn gwasanaethu er Adeiladaeth, at yr hwn (medd yr Apostol) y dylid cyfeirio pob peth a wneler yn yr Eglwys.

Ar er nad yw cadw neu esgeuluso Seremoni, o hono ei hun, ond peth ddyfyr; etto nid bai bychan yngolwg Duw, yw trosfeddu a thorri Urdd a Rheolaeth gyffredin, trwy gyndynrwydd a dirmyg. *Gwneleir pob petb yn eich mysg* (medd S. Paul) mewn Trefn weddaidd a dyladwy. Yr hon Drefn nid eiddo 'r gwerin ei happwyntio; am hynny na chymmered neb arno, ac na rhyfydd, na threinu, na newid un Ofodedigaeth gyhoedd neu gyffredin o fewn Eglwys Grist, ond y fawl a eiwir ac a awdurdodir yn gyfreithlawn i hynny.

A chan fod yn awr amryw feddyliau gan bobl o'n hamfer ni, hyd pan dybygo rhai yn beth pwyfawr mewn Cydwybod, ymado â'r tippyn lleiaf o'u Seremoniau, y maent felly wedi ymreddi i'w hen Ddefodau; y mae rhai hefyd, o'r tu arall, â'u gwyn yn gymmaint ar bob amheuthun, fel y chweanychent newyddu pob peth, a dirmygant yr hen cymbhelled, na fydd dim wrth eu bodd hwy ond y fy newyddbeth: gwelwyd yn gymmws, na edrychid cymmaint am foddhau a boddioni yr un o'r ddwylyw, ag ar wneuthur wrth fodd Duw, ac ar les pob un o honynt hwy. Ac etto, fel na rwystrer neb a aller ei foddioni â Rhefwm eglur, gofodir i lawr yma Achosion pennodol, pabam y bwriwyd ymaith rai o'r Seremoniau gnottedig, a phabam y cynhelir ac y cedwir eraill etto ym mhellach.

Rhai a fwrwyd ymaith, oblegyd cynnyddasai eu gorllanw a'u hamlder yn y dyddiau diweddaraf hyn,

hyd onid aethai eu baich yn anoddef; am y rhai y cwynodd S. *Austin* yn ei amfer ef, gynnyddu eu rhifedi mor ddirfawr, hyd onid oedd stad y bobl Gristianogol mewn gwaeth cyfiwr o'u plegyd, nag oedd eiddo 'r Iuddewon. Ac eise a gynghorodd fwrw ymaith y fath iau a baich, tra gwasanaethai'r amfer i wneuthur hynny yn ddistaw heb derfysg. Eithr beth a ddywedasai S. *Austin*, pe gwellai 'r Seremoniau a arferid yn ddiweddar yn ein plith ni, i'r rhai nid oedd y lliaws a arferid yn ei amfer ef i'w cystadlu? Cymmaint oedd gorllawn lliaws ein Seremoniau, a bagad o honynt mor dywyll, hyd pan oeddynt yn dyfysgu ac yn tywyllu, yn hytrach nag yn mynegi ac yn gofod allan Ddaioni Grist i ni. Heb law hyn i gyd, nid Cyfraith seremoniaidd yw Efengyl Grist (fel yr oedd rhan fawr o Gyfraith *Moses*) eithr Crefydd i wasanaethu Duw, nid yng-haethiweud ffigur, neu gyfod, eithr yn rhyddid yr Ysryd; gan ymfoddloni i gynnifer o Seremoniau ag a wasanaetha i Drefn weddaidd, a Rheolaeth dduwiol; a'r cyfryw ag a ynt gymmws i gyffroi pwl feddwl dyn i gofio ei ddyled i Dduw, trwy ryw arwydd eglur ac amlwg, i'w adeiladaeth. Ym mhellach etto; Yr achos pwysfawroccaf o ddi-ddymmu rhai Seremoniau, cam-arferwyd hwy cyn belled, mewn rhan o herwydd dailineb gau-grefyddol y rhai anghywraint ac annysgedig, ac mewn rhan trwy annigonol gybydd-dra 'r cyfryw a geisient eu helw a'u budd eu hunain, yn hytrach na Gogoniant Duw; fel nad oedd hayach fodd i symmud y cam-arferau, a'r peth etto yn sefyll.

Eithr yn awr, am y rhai ond antur a rwystrir, o herwydd cadw etto rai o'r hen Seremoniau: os ystyriant nad yw bosibl cynnal Trefn a Rheolaeth heddychol yn yr Eglwys heb rai Seremoniau; cânt yn hawdd weled, fod achos cyfreithlawn iddynt newid eu meddyliau. Ac os mawr ganddynt fod yr un o'r rhai hen yn sefyll, ac yn well ganddynt lunio 'r cwbl o newydd, eithr gan iddynt ganiatâu mai cymmws yw cael rhyw Seremoniau; diau, lle gellir yn dda arfer yr hen, nid oes fodd iddynt wrth reswm argyoeiddi yr hen, yn unig am eu bod yn hen, heb ddatraddio eu gwall synwyr eu hunain: canys os feily y mae, hwy a ddylent reddi parch iddynt o herwydd eu Heneiddrwydd, os mynnant ddangos fod yn hofiach ganddynt Undeb a Chordiad, na Newidiadau, a Newydd-wyniau, y

Am Wasanaeth yr EGLWYS.

byn fymhellled ag y gall hynny gyttuno â gosod allan Ffydd Grist) y fydd bob amser i'w ochelyd. Ym mhellach etto, i'r cyfryw ni bydd achos cyfiawn i seio ar y Seremonïau a adawyd: canys megis y bwriwyd allan y rhai a gam-arferid fwyaf, ac a oedd- ynt yn faich ar Gydwybodau dynion heb achos; felly'r lleill a gedwir er mwyn Rheolaeth a Threfn, ac a ellir (ar achosion cyfiawn) eu hamgenu a'u newidio, am hynny nid ydynt i'w barnu yn un-fri â Chyfraith Duw. Ym mhellach drachefn, Nid ynt Seremonïau tywyll nac aafar, ond a ofodir allan fel y gallo pob dyn deimad beth y maent yn ei arwydd- orau, ac i ba ddeunydd y maent yn gwafanaethu;

fel nad rhaid fawr unofn y cam-arferir hwy rhag llaw, fel y lleill o'r blaen. Ac yn gwneuthur hyn, nid ym yn condemnio un Genedl arall, nac yn gosod dim, namyn i'n Cenedl ein hun: canys cymhesur yw yn ein barn ni, fed i bob Gwlad arferu'r cyfryw Seremonïau a welont hwy yn oreu i ddychafu An- rhydedd a Gogoniant Duw, a thebyccaf i ddwyn eu pobl i Fuchedd berffaith a duwiol, heb nac Amry- fuedd na Choel-grefydd; a doddi o honynt ymaith bethau eraill a ganfyddant o amfer bwy gilydd eu cam-arferu, megis yn fynych yn digwydd ar amrafael foddion, mewn amrafael Wledydd yn Ordinadau Dynion.

¶ Y Drefn pa wedd yr appwyntir darllain y Sallwyr.

Y Sallwyr a ddarllenir drosto unwaith bob mis, fel yr appwyntir yno, ar Foreol a Phryd- nhawrol Weddi: eithr yn *Cbwefror* y darllen- ir yn unig hyd yr wythfed ar hugain neu'r nawfed dydd ar hugain o'r mis.

A lle y mae i *Ionawr, Mawrth, Mai, Gorphenbas, Aafst, Hydref, a Rhagfyr*, un ar ddeg ar hugain o ddyddiau bob un, fe a ordelnwyd fod darllain y dydd diwaethaf o'r misoedd hynny, y Salmu a ddarllen- wyd y dydd o'r blaen, fel y gallo'r Salmu ddechreu drachefn y dydd cyntaf o'r mis a fyddo'n canlyn.

A lle y cyfrennir y bedwaredd Salm ar bymtheg ar ol cant yn ddwy rap ar hugain, a'i bod yn rhŷ hir

i'w darllain ar unwaith, fe a drefnwyd na bo darllain uwch law pedair neu bump o'r rhannau hynny ar un amser.

Ac ar ddiwedd pob Salm, a phob cyfryw ran o'r bedwaredd Salm ar bymtheg ar ol cant, dyweder yr Emyn yma.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân; Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr ben, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

Nodwch, Fod y Sallwyr yn canlyn Dosparthiad yr Hebraid, a Chyfieithiad y Bibl mawr Cymraeg, a ofod- wyd allan ac a arferwyd yn amser y Frenhines Elifa- betb.

¶ Y Drefn pa wedd yr appwyntiwyd bod darllain y rhan arall o'r Yferythyr Lân.

Y R Hen Destament a ofodwyd yn Llithoedd cyn- taf ar Foreol a Phrydnhawrol Weddi; ac felly y rhan fwyaf o hono a ddarllenir unwaith bob blwyddyn, fel yr appwyntir yn y Calendar.

Y Testament Newydd a ofodwyd yn ail Llithoedd, ar Foreol a Phrydnhawrol Weddi, ac a ddarllenir drosto mewn trefn bob blwyddyn deirgwaith, heb law'r Epistolau a'r Efangylau; oddi eithr Datguddiad *Iean*, o'r hwn y gosodwyd bod rhyw Llithoedd priod ar amrafael Wyliau.

Ac i wybod pa Llithoedd a ddarllenir bob dydd, myn gael y Dydd o'r Mis yn y Calendar yn canlyn; ac yno y cai ddeall y Penno'au a ddarllenir yn Llith- oedd ar Foreol a Phrydnhawrol Weddi, oddi eithr

y Gwyliau Symmudol yn unig, y rhai nid ydynt yn y Calendar, a'r Ansymmudol, lle y gadewir adwy yngholofn y Llithiau. Llithiau priod i'r holl ddydd- iau hynny a geir yn Nhabl y Llithoedd priod.

A rhaid yw nodi hyn yma; Pa bryd bynnag y byddo Salmu neu Llithoedd priod wedi eu gosod, yna'r Salmu a'r Llithoedd gosodedig yn y Calendar (o bydd rhagoriaeth rhyngthynt) a adewir heibio dros yr amser hwnniw.

Rhaid yw nodi hefyd, Fod y Colest, yr Epistol, a'r Efengyl, a ofodir ar y Sul, yn gwafanaethu drôs yr holl Wythnos rhag llaw, lle ni's trefnwyd yn amgenach yn y Llyfr hwn.

¶ LLITHIAU

LLITHIAU neillauol neu briodol, i'w darllain ar Foreol a Phrynbawonol
Weddi, ar y Suliau, a Gwyliau eraill, trwy'r boll Ffloyddau.

Llithiau Priod i'r Suliau.

Suliau yr Adfent.	Plygain.	Gosper.
1	Efay 1	Efay 2
2	5	24
3	25	26
4	30	31
Suliau gwedi Nadolig Crif.		
1	37	38
2	41	43
Suliau gwedi'r Yfswyll.		
1	44	46
2	51	53
3	55	56
4	57	58
5	59	64
6	65	66
Septugefima.	Genef. 1	Genef. 2
Seffagefima.	3	6
Cwincwage- fima.	9 hyd w. 20	12
Y Garawys.		
Y Sul cyntaf.	19 hyd w. 30	22
2	27	34
3	30	42
4	43	45
5	Ecfod. 3	Ecfod. 5
1 Lith.	9	10
2 Lith.	Math. 26	Hebr. 5 hyd (w. 11)
Dydd Pasg.		
1 Lith.	Ecfod. 12	Ecfod. 14
2 Lith.	Rhuf. 6	Act. 2 hyd (w. 21)
Suliau gwedi'r Pasg.		
1	Num. 16	Num. 21
2	23, 24	25
3	Deut. 4	Deut. 5
4	6	7
5	8	9
Y Sul gwe- di'r Dyr- cbafael.	12	13
Y Sulgwyn.	(w. 18)	
1 Lith.	Deut. 16 hyd	Efay 11
2 Lith.	Act. 10 gw. 54	Act. 19 hyd (w. 21)
Sul y Drindod.		
1 Lith.	Genef. 1	Genef. 18
2 Lith.	Math. 3	1 Ioan 5
Suliau gwedi'r Drindod.		
1	Jofua 10	Jofua 23
2	Barn. 4	Barn. 5
3	1 Sam. 2	1 Sam. 3
4	12	13
5	15	17
6	2 Sam. 12	2 Sam. 19
7	21	24

	Plygain.	Gosper.
8	1 Bren. 11	1 Bren. 17
9	18	19
10	21	22
11	2 Bren. 5	2 Bren. 6
12	10	13
13	19	21
14	Jerem. 5	Jerem. 22
15	35	36
16	Ezec. 2	Ezec. 11
17	11	18
18	20	24
19	Dan. 3	Dan. 6
20	Joel 2	Mica 6
21	Habac. 2	Diar. 1
22	Diaf. 3	3
23	11	12
24	11	14
25	15	16
26	17	19

Llithiau Priod i'r Dyddiau Gwylion.

	Plygain.	Gosper.
St. Andrews.	Diar. 20	Diar. 21
St. Tomas Ap.	23	24
Nadolig Crif.		
1 Lith.	Efay 9 hyd (w. 8)	Efay 7 gw. 10 hyd w. 17
2 Lith.	Luc 2 hyd (w. 15)	Titus 3 gw. 4 hyd w. 9
St. Stephan.		
1 Lith.	Diar. 28	Preg. 4
2 Lith.	Act. 6 gw. 8 A'r 7. gen. hyd w. 30	Act. 7 gw. 10 hyd w. 55
St. Ioan.		
1 Lith.	Preg. 5	Preg. 6
2 Lith.	Datg. 1	Datg. 22
Dydd y Gwir- ioniad.	Jer. 31 hyd (w. 18)	Doeth. 1
Dydd yr En- waethiad.		
1 Lith.	Gen. 17	Deut. 10 gw. 12
2 Lith.	Rhuf. 2	Colof. 2
Yfswyll.		
1 Lith.	Efay 60	Efay 40
2 Lith.	Luc 3 hyd (w. 23)	Ioan 2 hyd w. 12
Troad St. Paul.		
1 Lith.	Doeth. 5	Doeth. 6
2 Lith.	Act. 22 hyd (w. 22)	Act. 26
Purddieith Mar Fercuyn.	Doeth. 9	Doeth. 12
St. Mathias.	19	Eclef. 1
Cennadwri zin Harglwydden.	Eclef. 2	3
Dydd Mercur Cyn y Pasg.		
1 Lith.	Hofea 13	Hofea 14
2 Lith.	Ioan 11 gw. 43	
Dydd Iou cyn y Pasg.		
1 Lith.	Daniel 9	Jer. 31
2 Lith.	Ioan 13	

Llithiau Priod, &c.

Gwener y Cregirib.	Plygain.	Gosper.	Dydd Mawrth y Sulgwyn.	Plygain.	Gosper.
1 Lith.	Gen. 22 hyd (w. 20)	Efay 53	1 Lith.	1 Sam. 19 gw. (18)	Deut. 30
2 Lith.	Ioan 18	1 Pedr 2	2 Lith.	1 Thef. 5 gw. 12 hyd w. 24	1 Ioan 4 hyd w. 14
Nes Baf.	Zec. 9	Ecfod. 13	St. Barnabas.	Eclef. 10	Eclef. 12
1 Lith.	Luc 23 gw. 50	Hebr. 4	1 Lith.	Act. 14	Act. 15 hyd (w. 36)
2 Lith.			2 Lith.		
Dydd Llun Pa/g.	Ecfod. 16	Ecfod. 17	St. Ioan Fe- dyddiwr.	Malac. 3	Malac. 4
1 Lith.	Math. 28	Act. 3	1 Lith.	Math. 3	Math. 14 hyd (w. 13)
2 Lith.			2 Lith.		
Dydd Mawrth Pa/g.	Ecfod. 20	Ecfod. 32	St. Pedr.	Eclef. 15	Eclef. 19
1 Lith.	Luc 24 hyd	1 Cor. 15	1 Lith.	Act. 3	Act. 4
2 Lith.	(w. 13)		2 Lith.		
St. Marc.	Eclef. 4	Eclef. 5	St. Iago.	Eclef. 21	Eclef. 22
St. Phylp a St. Iago.			St. Bartholo- mews.	24	29
1 Lith.	7	9			
2 Lith.	Ioan 1 gw. 43		St. Matheu.	35	38
Dydd y Dyr- chafael.	Deut. 10.	2 Bren. 2	St. Mihangel.	Gen. 32	Dan. 10 gw 5
1 Lith.	Luc 24 gw. 44	Eph. 4. hyd w. (17)	1 Lith.	Act. 12 hyd (w. 20)	Jud. gw. 6 hyd (w. 16)
2 Lith.			2 Lith.		
Dydd Llun y Sulgwyn.	Gen. 11 hyd w. (10)	Num. 11 gw. 16 hyd w. 30 1 Cor. 14 hyd (w. 26)	St. Luc.	Eclef. 51	Job 1
1 Lith.			St. Simon a St. Judas.	Job 24 a'r 25	42
2 Lith.					
			Holl Saint.	Doeth. 3 hyd Hebr. 11 gw. 33 a phen 12 hyd w. 7	Doeth. 5 hyd Datg. 19 hyd (w. 17) (w. 17)

¶ Salmiau Priod ar Ddyddiau pennodol.

	Plygain.	Gosper.
Dydd Nadolig Crist.	Salm 19 45 85	Salm 89 110 132
Dydd Merchur y Lludw.	6 32 38	102 130 143
Dydd Gwener y Crogl.	22 40 54	69 88
Dydd Pa/g.	2 57 111	113 114 118
Dydd y Dyrchafael.	8 15 21	24 47 108
2 ^o Sulgwyn.	48 68	104 145

with March 1866
Richard W. Williams

Y CALENDAR, gyd a Thabl y Llithiau.

IONA WR fydd iddo xxxi. o Ddyddiau.

	BOREOL Weddi.		PRYDNH. Weddi.	
	1 Llitb.	2 Llitb.	1 Llitb.	2 Llitb.
A Enwaeidiad.	Gen.	1 Math.	1 Gen.	2 Rhuf.
1 A				
2 B	3	2	4	2
3 C	5	3	6	3
4 D	7	4	8	4
5 E				
6 F	9	5	12	5
7 G	13	6	14	6
8 H	15	7	16	7
9 I	17	8	18	8
10 J	19	9	20	9
11 K	21	10	22	10
12 L	23	11	24	11
13 M	25	12	26	12
14 N	27	13	28	13
15 O	29	14	30	14
16 P	31	15	31	15
17 Q	33	16	34	16
18 R	35	17	37	17
19 S	38	18	39	18
20 T	40	19	41	19
21 U	42	20	43	20
22 V	44	21	45	21
23 W	46	22	47	22
24 X				
25 Y	Troad	23	49	23
26 Z	S. Paul.	50	Ecfof.	1
27 A	Ecfof.	2	25	3
28 B		4	26	5
29 C	Charles I. Br.	* 6	27	7
30 D	a M.	8	28	9

Nodwch, y darllenir (*) Ecfofod 6. yn unig hyd wers 14.

CHWEFOR fydd iddo xxviii. o Ddyddia. Ac ym mhob Blwyddyn Naid xxix. o Ddyddiau.

	BOREOL Weddi.		PRYDNH. Weddi.	
	1 Llitb.	2 Llitb.	1 Llitb.	2 Llitb.
1 Ymptyd.	Ecfof.	10 Marc	1 Ecfof.	11 Cor.
2 Pur. Mair F.				
3 Blasius, E. a M.	12	3	13	15
4 Agatha, F. a M.	14	4	15	16
5	16	5	17	17
6	18	6	19	18
7	20	7	20	19
8	22	8	21	20
9	24	9	22	21
10	31	10	23	22
11	15	11	24	23
12	18	12	25	24
13	20	13	26	25
14	22	14	27	26
15	24	15	28	27
16	26	16	29	28
17	28	17	30	29
18	30	18	31	30
19	32	19	32	31
20	34	20	33	32
21	36	21	34	33
22	38	22	35	34
23	40	23	36	35
24	42	24	37	36
25	44	25	38	37
26	46	26	39	38
27	48	27	40	39
28	50	28	41	40
29	52	29	42	41
30	54	30	43	42
31	56	31	44	43

Nodwch, y darllenir Luc * 1 hyd w. 39 y 17 Dydd, a oddi yno hyd y diwedd ar y 18ed. Dydd.

Ar y Fwyddyn Naid y dodir y Llythyren F a y 24 a 25 Dydd.

MAWRTH fydd iddo xxvi. o Ddyddiau.

	BOREOL Weddi.		PRYDNH. Weddi.	
	1 Llitb.	2 Llitb.	1 Llitb.	2 Llitb.
1 d Dewi, A. E.	Deut.	15 Luc	12 Deut.	16 Ephes.
2 e Chad. E.	17	13	13	17 Philip.
3 f	19	14	14	18
4 g	21	15	15	19
5 A	24	16	16	20
6 B	26	17	17	21
7 c Perpetua,	28	18	18	22
8 d Maur. M.	30	19	19	23
9 e	32	20	20	24
10 f	34	21	21	25
11 g	36	22	22	26
12 A Grygor. Efg.	4	23	23	27
13 b a Ch.	6	24	24	28
14 c	8	25	25	29
15 d	10	26	26	30
16 e	12	27	27	31
17 f	14	28	28	32
18 g	16	29	29	33
19 A	18	30	30	34
20 b	20	31	31	35
21 c	22	32	32	36
22 d	24	33	33	37
23 e	26	34	34	38
24 f	28	35	35	39
25 g	30	36	36	40
26 A	32	37	37	41
27 b	34	38	38	42
28 c	36	39	39	43
29 d	38	40	40	44
30 e	40	41	41	45
31 f	42	42	42	46

Y Rhifau a ddodwyd yma gyferbyn a'r amryw Ddyddiau rhwng yr 21 Dydd o Fawrth a'r 18 Dydd o Ebrill, y ddau yn gyfrifedig. a ddangosant y Dyddiau ar ba rai y fyrrh y Llawn Lleuadau a ddigwydd ar, neu yn nefar ar ol, yr 21 dydd o Fawrth, yn y Blynaydoedd hynny o ba rai y maent

EBRILL fydd iddo xxx. o Ddyddiau.

	BOREOL Weddi.		PRYDNH. Weddi.	
	1 Llitb.	2 Llitb.	1 Llitb.	2 Llitb.
1 Sam.	5	10	1 Sam.	6 Hebr.
2	7	12	2	8
3	9	14	3	10
4	11	16	4	12
5	13	18	5	14
6	15	20	6	16
7	17	22	7	18
8	19	24	8	20
9	21	26	9	22
10	23	28	10	24
11	25	30	11	26
12	27	31	12	28
13	29	32	13	29
14	31	33	14	30
15	3	34	15	31
16	5	35	16	32
17	7	36	17	33
18	9	37	18	34
19	11	38	19	35
20	13	39	20	36
21	15	40	21	37
22	17	41	22	38
23	19	42	23	39
24	21	43	24	40
25	23	44	25	41
26	25	45	26	42
27	27	46	27	43
28	29	47	28	44
29	31	48	29	45
30	33	49	30	46
31	35	50	31	47

bob un yn Brifau; a'r Llythyren Sul newt ar ol y cyfryw Llawn Lleud a ddengys Ddydd Paig am y Fwyddyn honno. Yr hyn oll a ddeit ym gwr hyd Fwyddyn yr Argwydd 1899 gyfrifedig; gwedi'r Fwyddyn honno rhaid newid lleod y Prifau hyn yn y Calendar, fel y dangosir yma yn gllaw.

Y CALENDAR, gyd a Thabl y Lithiau.

M.A. 1 fydd iddo xxxi. o Ddyddiau.

		BOREOL Weddi.		PRYDNH. Weddi.	
		1 Llitb.	2 Llitb.	1 Llitb.	2 Llitb.
1	b S. Phyl. a Iago.	Bren. 8	Act. 28	Bren. 5	Judas. 1
2	c Ap. a M.	10	Mat. 1	11	Rhut. 2
3	d Caelid y Crocs.	12	2	13	3
4	e	14	3	15	4
5	f	16	4	17	5
6	g Ioan. Ef. ante	18	5	19	6
7	a Port. Lat.	20	6	21	7
8	b	22	7	22	8
9	c	24	8	3	9
10	d	4	9	5	10
11	e	6	10	7	11
12	f	8	11	9	12
13	g	10	12	11	13
14	a	12	13	13	14
15	b	14	14	15	15
16	c	16	15	17	16
17	d	18	16	19	17
18	e	20	17	21	18
19	f	22	18	2	19
20	g	24	19	25	20
21	a	1	20	3	21
22	b	4	21	5	22
23	c	6	22	7	23
24	d	8	23	9	24
25	e	10	24	11	25
26	f	12	25	13	26
27	g	14	26	15	27
28	a	16	27	17	28
29	b	18	28	19	29
30	c	20	29	21	30
31	d	22	30	23	31

MEHEFIN fydd iddo xxx. o Ddyddiau.

		BOREOL Weddi.		PRYDNH. Weddi.	
		1 Llitb.	2 Llitb.	1 Llitb.	2 Llitb.
1	e Nicom. Off.	1	2	1	2
2	f a M.	3	3	3	3
3	g	5	5	5	5
4	a	7	7	7	7
5	b Boniface.	9	9	9	9
6	c E. a M.	11	11	11	11
7	d	13	13	13	13
8	e	15	15	15	15
9	f	17	17	17	17
10	g	19	19	19	19
11	a S. Barnabas.	21	21	21	21
12	b Ap. a M.	23	23	23	23
13	c	25	25	25	25
14	d	27	27	27	27
15	e	29	29	29	29
16	f	31	31	31	31
17	g	1	1	1	1
18	a	3	3	3	3
19	b	5	5	5	5
20	c	7	7	7	7
21	d	9	9	9	9
22	e	11	11	11	11
23	f	13	13	13	13
24	g	15	15	15	15
25	a	17	17	17	17
26	b	19	19	19	19
27	c	21	21	21	21
28	d	23	23	23	23
29	e	25	25	25	25
30	f	27	27	27	27
31	g	29	29	29	29

GORPHENHAR fydd iddo xxxi. o Ddyddiau.

		BOREOL Weddi.		PRYDNH. Weddi.	
		1 Llitb.	2 Llitb.	1 Llitb.	2 Llitb.
1	g	1	2	1	2
2	a Ymwel. Mair	3	3	3	3
3	b F.	5	5	5	5
4	c Martin. E.	7	7	7	7
5	d a Ch.	9	9	9	9
6	e	11	11	11	11
7	f	13	13	13	13
8	g	15	15	15	15
9	a	17	17	17	17
10	b	19	19	19	19
11	c	21	21	21	21
12	d	23	23	23	23
13	e	25	25	25	25
14	f	27	27	27	27
15	g	1	1	1	1
16	a	3	3	3	3
17	b	5	5	5	5
18	c	7	7	7	7
19	d	9	9	9	9
20	e	11	11	11	11
21	f	13	13	13	13
22	g	15	15	15	15
23	a	17	17	17	17
24	b	19	19	19	19
25	c	21	21	21	21
26	d	23	23	23	23
27	e	25	25	25	25
28	f	27	27	27	27
29	g	1	1	1	1
30	a	3	3	3	3
31	b	5	5	5	5

AWST fydd iddo xxxi. o Ddyddiau.

		BOREOL Weddi.		PRYDNH. Weddi.	
		1 Llitb.	2 Llitb.	1 Llitb.	2 Llitb.
1	c	1	2	1	2
2	d	3	3	3	3
3	e	5	5	5	5
4	f	7	7	7	7
5	g	9	9	9	9
6	a	11	11	11	11
7	b	13	13	13	13
8	c	15	15	15	15
9	d	17	17	17	17
10	e	19	19	19	19
11	f	21	21	21	21
12	g	23	23	23	23
13	a	25	25	25	25
14	b	27	27	27	27
15	c	1	1	1	1
16	d	3	3	3	3
17	e	5	5	5	5
18	f	7	7	7	7
19	g	9	9	9	9
20	a	11	11	11	11
21	b	13	13	13	13
22	c	15	15	15	15
23	d	17	17	17	17
24	e	19	19	19	19
25	f	21	21	21	21
26	g	23	23	23	23
27	a	25	25	25	25
28	b	27	27	27	27
29	c	1	1	1	1
30	d	3	3	3	3
31	e	5	5	5	5

Y CALENDAR, gyd a Thabl y Lithiau.

MEDI fydd iddo xxx. o Ddyddiau.

B O R E O L		P R Y D N H.	
Weddi.		Weddi.	
1	1 L. itb.	1	1 L. itb.
2	2 L. itb.	2	2 L. itb.
3	3 L. itb.	3	3 L. itb.
4	4 L. itb.	4	4 L. itb.
5	5 L. itb.	5	5 L. itb.
6	6 L. itb.	6	6 L. itb.
7	7 L. itb.	7	7 L. itb.
8	8 L. itb.	8	8 L. itb.
9	9 L. itb.	9	9 L. itb.
10	10 L. itb.	10	10 L. itb.
11	11 L. itb.	11	11 L. itb.
12	12 L. itb.	12	12 L. itb.
13	13 L. itb.	13	13 L. itb.
14	14 L. itb.	14	14 L. itb.
15	15 L. itb.	15	15 L. itb.
16	16 L. itb.	16	16 L. itb.
17	17 L. itb.	17	17 L. itb.
18	18 L. itb.	18	18 L. itb.
19	19 L. itb.	19	19 L. itb.
20	20 L. itb.	20	20 L. itb.
21	21 L. itb.	21	21 L. itb.
22	22 L. itb.	22	22 L. itb.
23	23 L. itb.	23	23 L. itb.
24	24 L. itb.	24	24 L. itb.
25	25 L. itb.	25	25 L. itb.
26	26 L. itb.	26	26 L. itb.
27	27 L. itb.	27	27 L. itb.
28	28 L. itb.	28	28 L. itb.
29	29 L. itb.	29	29 L. itb.
30	30 L. itb.	30	30 L. itb.

TACHWEDD fydd iddo xxx. o Ddyddiau.

B O R E O L		P R Y D N H.	
Weddi.		Weddi.	
1	1 L. itb.	1	1 L. itb.
2	2 L. itb.	2	2 L. itb.
3	3 L. itb.	3	3 L. itb.
4	4 L. itb.	4	4 L. itb.
5	5 L. itb.	5	5 L. itb.
6	6 L. itb.	6	6 L. itb.
7	7 L. itb.	7	7 L. itb.
8	8 L. itb.	8	8 L. itb.
9	9 L. itb.	9	9 L. itb.
10	10 L. itb.	10	10 L. itb.
11	11 L. itb.	11	11 L. itb.
12	12 L. itb.	12	12 L. itb.
13	13 L. itb.	13	13 L. itb.
14	14 L. itb.	14	14 L. itb.
15	15 L. itb.	15	15 L. itb.
16	16 L. itb.	16	16 L. itb.
17	17 L. itb.	17	17 L. itb.
18	18 L. itb.	18	18 L. itb.
19	19 L. itb.	19	19 L. itb.
20	20 L. itb.	20	20 L. itb.
21	21 L. itb.	21	21 L. itb.
22	22 L. itb.	22	22 L. itb.
23	23 L. itb.	23	23 L. itb.
24	24 L. itb.	24	24 L. itb.
25	25 L. itb.	25	25 L. itb.
26	26 L. itb.	26	26 L. itb.
27	27 L. itb.	27	27 L. itb.
28	28 L. itb.	28	28 L. itb.
29	29 L. itb.	29	29 L. itb.
30	30 L. itb.	30	30 L. itb.

Nodwch, y darllenir (a) Ecl. 24. yn unig hyd w. 13. ac (c) Ecl. 32 yn unig hyd w. 18. ac (c) Ecl. 45. yn unig hyd w. 20.

HYDREF fydd iddo xxxi. o Ddyddiau.

B O R E O L		P R Y D N H.	
Weddi.		Weddi.	
1	1 L. itb.	1	1 L. itb.
2	2 L. itb.	2	2 L. itb.
3	3 L. itb.	3	3 L. itb.
4	4 L. itb.	4	4 L. itb.
5	5 L. itb.	5	5 L. itb.
6	6 L. itb.	6	6 L. itb.
7	7 L. itb.	7	7 L. itb.
8	8 L. itb.	8	8 L. itb.
9	9 L. itb.	9	9 L. itb.
10	10 L. itb.	10	10 L. itb.
11	11 L. itb.	11	11 L. itb.
12	12 L. itb.	12	12 L. itb.
13	13 L. itb.	13	13 L. itb.
14	14 L. itb.	14	14 L. itb.
15	15 L. itb.	15	15 L. itb.
16	16 L. itb.	16	16 L. itb.
17	17 L. itb.	17	17 L. itb.
18	18 L. itb.	18	18 L. itb.
19	19 L. itb.	19	19 L. itb.
20	20 L. itb.	20	20 L. itb.
21	21 L. itb.	21	21 L. itb.
22	22 L. itb.	22	22 L. itb.
23	23 L. itb.	23	23 L. itb.
24	24 L. itb.	24	24 L. itb.
25	25 L. itb.	25	25 L. itb.
26	26 L. itb.	26	26 L. itb.
27	27 L. itb.	27	27 L. itb.
28	28 L. itb.	28	28 L. itb.
29	29 L. itb.	29	29 L. itb.
30	30 L. itb.	30	30 L. itb.
31	31 L. itb.	31	31 L. itb.

Nodwch, y darllenir Luc * 1 hyd w. 39 y 14 dydd, ac oddi yno hyd y diwedd ar y 15ed dydd.

RHAGFVR fydd iddo xxxii. o Ddyddiau.

B O R E O L		P R Y D N H.	
Weddi.		Weddi.	
1	1 L. itb.	1	1 L. itb.
2	2 L. itb.	2	2 L. itb.
3	3 L. itb.	3	3 L. itb.
4	4 L. itb.	4	4 L. itb.
5	5 L. itb.	5	5 L. itb.
6	6 L. itb.	6	6 L. itb.
7	7 L. itb.	7	7 L. itb.
8	8 L. itb.	8	8 L. itb.
9	9 L. itb.	9	9 L. itb.
10	10 L. itb.	10	10 L. itb.
11	11 L. itb.	11	11 L. itb.
12	12 L. itb.	12	12 L. itb.
13	13 L. itb.	13	13 L. itb.
14	14 L. itb.	14	14 L. itb.
15	15 L. itb.	15	15 L. itb.
16	16 L. itb.	16	16 L. itb.
17	17 L. itb.	17	17 L. itb.
18	18 L. itb.	18	18 L. itb.
19	19 L. itb.	19	19 L. itb.
20	20 L. itb.	20	20 L. itb.
21	21 L. itb.	21	21 L. itb.
22	22 L. itb.	22	22 L. itb.
23	23 L. itb.	23	23 L. itb.
24	24 L. itb.	24	24 L. itb.
25	25 L. itb.	25	25 L. itb.
26	26 L. itb.	26	26 L. itb.
27	27 L. itb.	27	27 L. itb.
28	28 L. itb.	28	28 L. itb.
29	29 L. itb.	29	29 L. itb.
30	30 L. itb.	30	30 L. itb.
31	31 L. itb.	31	31 L. itb.

Nodwch, y darllenir Act. 7. hyd w. 30. y chweched dydd, ac oddi yno y dechreuir ar y 7ed dydd.

TABEL

TABLAU a THREFNAU y GWYLIAU Symmudol a Dfymudol; ynghyd â'r Dyddiau YMPRYD ac Arbedrwydd, trwy'r holl Flwyddyn.

TREFN i wybod pa bryd y mae'r Gwyliau Symmudol yn dechreu.

DYDD Pasg, ar ba un y mae'r lleill yn sefyll, yw bob amser y **Sul** cyntaf wedi'r **Llawen Lleuad** a synthio ar, neu nefaf ar ol, yr Unfed dydd ar hugain o **Fawrth**. Ac os digwydd y **Llawen Lleuad** ar **Dydd Sul**, **Dydd Pasg** yw y **Sul** ar ol.

Sul yr **Adfer** yw bob amser y **Sul** nefaf at **Wyl S. Andreas**, pa un bynnag ai cyn ai gwedi.

Sul	{ Septuagesima Sexagesima Quinquagesima Quadragesima }	fydd	{ Naw Wyth Saith Chwech }	Wythnos cyn y Pasg.	{ Sul y Gweddïau Dydd y Dyrchafael Y Sulgwyn Sul y Drindod }	fydd	{ 5 Wythnos 4 ^o Nydd 7 Wythnos 8 Wythnos }	gwedi'r Pasg.
------------	---	-------------	--	----------------------------	---	-------------	--	----------------------

Tabl o'r holl WYLIAU y fydd i'w cadw yn Eglwys Loegr trwy'r Flwyddyn.

Y R holl Suliau yn y Flwyddyn.

Dydd Gwyl {
Enwaediad ein Harglwydd **Iesu Grifft.**
Yr Yftwyll.
Troed **Sant Paul.**
Puredigaeth y Fendigedig Forwyn.
S. Mathias yr Apostol.
Cennadwri y Fendigedig Forwyn.
S. Marc yr Efyngylwr.
S. Phylip a **S. Iago** yr Apostolion.
Dyrchafael ein Harglwydd **Iesu Grifft.**
S. Barnabas.
Genedigaeth **S. Ioan Fedyddiwr.**
S. Pedr yr Apostol.
}

Dydd Gwyl {
Sant Iago yr Apostol.
S. Bartholomæus yr Apostol.
S. Matheu yr Apostol.
S. Mibangel yr Apostol.
S. Luc yr Efyngylwr.
S. Simon a **S. Judas** yr Apostolion.
Yr Holl Saint.
S. Andreas yr Apostol.
S. Tomas yr Apostol.
Nadolig ein Harglwydd.
S. Steffan y Merthyr.
S. Ioan yr Efyngylwr.
Y Sancteiddan Wirioniaid.
}

Dydd Llun a **Dydd Mawrth Pasg.** **Dydd Llun** a **Dydd Mawrth Sulgwyn.**

Tabl o'r NOS WYLIAU, YMPRYDIAU, a Dyddiau Arbedrwydd, i'w cadw yn y Flwyddyn.

Y Nos Wyl cyn {
N Adolig ein Harglwydd.
Puredigaeth y Fendigedig **Fair** Forwyn.
Cennadwri y Fendigedig Forwyn.
Dydd Pasg.
Dydd y Dyrchafael.
Y Sulgwyn.
Sant Mathias.
}

Y Nos Wyl cyn {
Sant Ioan Fedyddiwr.
S. Pedr.
S. Iago.
S. Bartholomæus.
S. Matheu.
S. Simon a **S. Judas.**
S. Andreas.
S. Tomas.
Yr Holl Saint.
}

Nodwch, Os fyrrb rhyw un o'r Dyddiau Gwyliau hyn ar Ddydd Llun, yna'r Nos Wyl neu'r Ymryd a gedwir ar Ddydd Sadwrn, ac nid ar y Sul nefaf o'i flaen.

Dyddiau Ymryd, neu Arbedrwydd.

I. Y Deugain Nydd Garawys.

II. Dyddiau y Cyd-goriau, ar y **Pedwar Tymmor**; y rhai ynt **Ddydd Merchur**, **Dydd Gwener**, a **Dydd Sadwrn**, } ar ol {
1. y **Sul** cyntaf o'r **Garawys.**
2. **Gwyl** y **Sulgwyn.**
3. y **14° o Fedi.**
4. y **13° o Ragfyr.**

III. Tridiau y Gweddïau, y rhai yw **Dydd Llun**, **Dydd Mawrth**, a **Dydd Merchur**, o flaen **Sanctaidd Ddydd Iou**, neu **Dyrchafael** ein Harglwydd.

IV. Pob Dydd Gwener yn y flwyddyn, ond **Dydd Nadolig Grifft.**

Rhyw Ddyddiau arbennig, i'r rhai y trefnwyd Gweiniogaeth neilltauol.

I. Y Pummed Dydd o **Dachwedd**; sef **Dydd Coffadwriaeth Cyd-Frad** y **Papistiaid.**

II. Y Degfed Dydd ar hugain o **Ianawr**; sef **Dydd Coffadwriaeth Merthyrolaeth Brenhin Siarles** y **Cyntaf.**

III. Y Nawfed Dydd ar hugain o **Fai**; sef **Dydd Coffadwriaeth Genedigaeth a Dychweliad** y **Brenhin Siarles** yr **Ail.**

IV. Yr Unfed Dydd ar ddeg o **Fehefin**; sef y **Dydd** y dechreuodd dedwyddol **Deyrnasiad** ei **Fawrhydi**, **Brenhin Siarles** yr **Ail.**

T A B L E

**TABL i gael DYDD
PASG, o'r Amser pre-
fennol hyd y Flwyddyn
1899 gyfrifedig, yn ol y
Calendar rhagflaenol.**

Prif.	Dydd y Mis.	Y Llythyren Sul.
14	Mawrth 21	C
3	22	D
	23	E
11	24	F
	25	G
19	26	A
8	27	B
	28	C
16	29	D
5	30	E
	31	F
13	Ebrill 1	G
2	2	A
	3	B
10	4	C
	5	D
18	6	E
7	7	F
	8	G
15	9	A
4	10	B
	11	C
12	12	D
1	13	E
	14	F
9	15	G
	16	A
17	17	B
6	18	C
	19	D
	20	E
	21	F
	22	G
	23	A
	24	B
	25	C

MAE'R Tabl hwn yn cynnwys cymmaint o'r Calendar ag fydd angenrheidiol i sefydlu'r *Pasg*: i gael yr hwn, edrychwch am Brif y Flwyddyn yn y Golofn gyntaf o'r Tabl, a chyferbyn ag ef y cewch Ddydd y Llawn Lleuad *Pasg*; yna edrychwch yn y drydedd Golofn am y Llythyren Sul nesaf ar ol Dydd y Llawn Lleuad, a'r Dydd o'r Mis yn sefyll gyferbyn a'r Llythyren Sul honno yw *Dydd Pasg*. Os digwydd y Llawn Lleuad ar Ddydd Sul, yna (yn ol y Rheol gyntaf) y Sul canlynol yw *Dydd Pasg*.

I gael y Prif, dodwch un at Flwyddyn ein Har- glwydd, ac yna rhennwch wrth 19; y Gweddill, os bydd peth, ydyw'r Prif; ond os na fydd dim Gweddill, yna 19 yw'r Prif.

I gael y Llythyren Sul, yn ol y Calen- dar, hyd y Flwyddyn 1799 gyfrifedig, anghwanegwch ei phedwaredd Ran at Flwyddyn yr Arglwydd, gan adael heibio y Torriadau, ac hefyd y Rhif 1: rhen- nwch y Swm wrth 7; ac os ni bydd Gwe- ddill, yna A yw y Llythyren Sul; ond os bydd un Rhif yngweddill, yna'r Llythyren yn sefyll gyferbyn a'r Rhif hwnnw yn y Dafen fechan hon, yw y Llythyren Sul.

0	A
1	G
2	F
3	E
4	D
5	C
6	B

Am y Ganrhif nesaf, sef, o'r Flwyddyn 1800 hyd y Flwyddyn 1899 gyfrifedig, anghwanegwch at y Flwyddyn redegol ei phedwaredd Ran yn unig, ac yna rhennwch wrth 7, ac ewch ymlaen fel yn y Rheol ddiwaethaf.

Nodwch, Ym mhob Blwyddyn Naid, y Lly- thyren a geir fel uchod, a fydd y Llythyren Sul o'r Dydd Naid allan, hyd Ddiwedd y Flwyddyn.

TABL arall i gael y *PASG* hyd y Flwyddyn 1899 gyfrifedig.

LLYTHYRENNAU SUL.

Y Prif.	A	B	C	D	E	F	G
I	Ebrill 16	17	18 19	20	14	15	
II	Ebrill 9	3	4 5	6	7	8	
III	Mawrth 26	27	28 29	23	24	25	
IV	Ebrill 16	17	11 12	13	14	15	
V	Ebrill 2	3	4 5	6 Mawrth	31	Ebrill 1	
VI	Ebrill 23	24	25 19	20	21	22	
VII	Ebrill 9	10	11 12	13	14	8	
VIII	Ebrill 2	3 Mawrth	28 29	30	13	Ebrill 1	
IX	Ebrill 16	17	18 19	20	21	22	
X	Ebrill 9	10	11 5	6	7	8	
XI	Mawrth 26	27	28 29	30	31	25	
XII	Ebrill 16	17	18 19	13	14	15	
XIII	Ebrill 2	3	4 5	6	7	8	
XIV	Mawrth 26	27	28 22	23	24	25	
XV	Ebrill 16	10	11 12	13	14	15	
XVI	Ebrill 2	3	4 5 Mawrth	30	31	Ebrill 1	
XVII	Ebrill 23	24	18 19	20	21	22	
XVIII	Ebrill 9	10	11 12	13	7	8	
XIX	Ebrill 2 Mawrth	27	28 29	30	31	Ebrill 1	

I Wneuthur Deunydd o'r Tabl yma, ceisiwch y Llythyren Sul am y Flwyddyn yn y Llinell uchaf, a'r Prif yngholofn y Prifiau; a chyferbyn a'r Prif, yn yr un Llinell dan y Llythyren Sul, chwi gewch y Dydd o'r Mis ar yr hwn y digwydd y *Pasg* y Flwyddyn honno. Ond nodwch, Fod Enw'r Mis wedi ei osod ar y Llaw Afwy, neu yn union ar gyfer y Ffigur; ac ni chanlyn, fel mewn Tablau eraill, trwy Ddisgyniad, ond trwy Gyd-gyferbyniad.

TABL o'r GWYLIAU Symmudol, dros Ddeuddeng Mlynedd
a deugain, yn ol y Calendar rhagflaenol.

Sul yr Adfer.	Sulau wedi Dindod.	Y Sulgwyn.	Dydd y Dychafael.	Sul y Gweldiau.	Dydd Patg.	Y Dydd cyntaf o'r Gharvys.	Sul Septuagesima.	Sulau wedi y Athyll.	Llythrennau Sul.	Yr Ffadd.	Blwyddyn yr Arglwydd.
Rhagfyr	3	Mehefin 10	31	Mai 27	21	Ebrill 21	Mawrth 18	Chwef. 18	G	6	1752
	2	Mai 24	23	Mai 19	14	Chwef. 27	Chwef. 10	Chwef. 10	F	4	1753
Tachwedd	30	Mai 18	26	Mai 14	8	Mawrth 30	Ionawr 26	Ionawr 26	E	2	1754
	28	Mehefin 6	23	Mai 27	21	Ebrill 18	Mawrth 15	Chwef. 15	D	5	1755
	27	Mai 29	24	Mai 19	15	Chwef. 23	Chwef. 6	Chwef. 6	B	4	1756
Rhagfyr	3	Mehefin 14	27	Mai 30	26	Mawrth 8	Ionawr 22	Ionawr 22	A	2	1757
	1	Mai 25	23	Mai 20	16	Ebrill 15	Chwef. 11	Chwef. 11	G	1	1758
Tachwedd	30	Mai 19	27	Ebrill 30	26	Mawrth 22	Ionawr 18	Ionawr 18	F	4	1759
	29	Mai 10	27	Ebrill 26	20	Ebrill 11	Chwef. 7	Chwef. 7	D	5	1760
	28	Mai 22	25	Mai 16	10	Chwef. 16	Ionawr 30	Ionawr 30	C	4	1761
Rhagfyr	2	Mehefin 10	23	Mai 31	27	Mawrth 7	Chwef. 19	Chwef. 19	B	3	1762
	1	Mai 26	25	Mai 22	18	Chwef. 20	Chwef. 3	Chwef. 3	A	2	1763
Tachwedd	30	Mai 18	26	Mai 14	8	Mawrth 12	Ionawr 26	Ionawr 26	G	1	1764
	29	Mehefin 7	23	Mai 24	20	Ebrill 19	Mawrth 4	Chwef. 15	F	4	1765
	27	Mai 22	24	Mai 18	12	Chwef. 17	Ionawr 31	Ionawr 31	E	2	1766
Rhagfyr	3	Mehefin 14	27	Ebrill 30	26	Mawrth 8	Chwef. 22	Chwef. 22	D	5	1767
	2	Mai 24	24	Mai 20	16	Ebrill 15	Chwef. 11	Chwef. 11	C	4	1768
	1	Mai 19	26	Mai 15	9	Mawrth 13	Ionawr 27	Ionawr 27	B	3	1769
Tachwedd	29	Mehefin 7	23	Mai 28	24	Ebrill 19	Chwef. 16	Mawrth 4	A	2	1770
	28	Mai 30	24	Mai 26	20	Chwef. 24	Chwef. 7	Chwef. 7	G	1	1771
	27	Mehefin 22	25	Mai 18	14	Mawrth 16	Ionawr 30	Ionawr 30	F	4	1772
Rhagfyr	3	Mehefin 4	24	Mai 21	17	Ebrill 16	Chwef. 12	Chwef. 12	E	2	1773
	2	Mai 26	24	Mai 22	18	Mawrth 7	Chwef. 21	Chwef. 21	D	5	1774
Tachwedd	30	Mai 18	26	Mai 14	8	Mawrth 12	Ionawr 26	Ionawr 26	C	4	1775
	29	Mehefin 7	23	Mai 24	20	Ebrill 19	Chwef. 15	Chwef. 15	B	3	1776
	28	Mai 23	25	Mai 19	15	Mawrth 4	Ionawr 31	Ionawr 31	A	2	1777
Rhagfyr	3	Mehefin 14	27	Ebrill 30	26	Mawrth 8	Chwef. 23	Chwef. 23	G	1	1778
	2	Mai 24	24	Mai 20	16	Ebrill 15	Chwef. 11	Chwef. 11	F	4	1779
	1	Mai 19	26	Mai 15	9	Mawrth 13	Ionawr 27	Ionawr 27	E	2	1780
Tachwedd	29	Mehefin 7	23	Mai 28	24	Ebrill 19	Chwef. 16	Mawrth 4	D	5	1781
	28	Mai 30	24	Mai 26	20	Chwef. 24	Chwef. 7	Chwef. 7	C	4	1782
	27	Mehefin 22	25	Mai 18	14	Mawrth 16	Ionawr 30	Ionawr 30	B	3	1783
Rhagfyr	3	Mehefin 4	24	Mai 21	17	Ebrill 16	Chwef. 12	Chwef. 12	A	2	1784
	2	Mai 26	24	Mai 22	18	Mawrth 7	Chwef. 21	Chwef. 21	G	1	1785
Tachwedd	30	Mai 18	26	Mai 14	8	Mawrth 12	Ionawr 26	Ionawr 26	F	4	1786
	29	Mehefin 7	23	Mai 24	20	Ebrill 19	Chwef. 15	Chwef. 15	E	2	1787
	28	Mai 23	25	Mai 19	15	Mawrth 4	Ionawr 31	Ionawr 31	D	5	1788
Rhagfyr	3	Mehefin 14	27	Ebrill 30	26	Mawrth 8	Chwef. 23	Chwef. 23	C	4	1789
	2	Mai 24	24	Mai 20	16	Ebrill 15	Chwef. 11	Chwef. 11	B	3	1790
	1	Mai 19	26	Mai 15	9	Mawrth 13	Ionawr 27	Ionawr 27	A	2	1791
Tachwedd	29	Mehefin 7	23	Mai 28	24	Ebrill 19	Chwef. 16	Mawrth 4	G	1	1792
	28	Mai 30	24	Mai 26	20	Chwef. 24	Chwef. 7	Chwef. 7	F	4	1793
	27	Mehefin 22	25	Mai 18	14	Mawrth 16	Ionawr 30	Ionawr 30	E	2	1794
Rhagfyr	3	Mehefin 4	24	Mai 21	17	Ebrill 16	Chwef. 12	Chwef. 12	D	5	1795
	2	Mai 26	24	Mai 22	18	Mawrth 7	Chwef. 21	Chwef. 21	C	4	1796
Tachwedd	30	Mai 18	26	Mai 14	8	Mawrth 12	Ionawr 26	Ionawr 26	B	3	1797
	29	Mehefin 7	23	Mai 24	20	Ebrill 19	Chwef. 15	Chwef. 15	A	2	1798
	28	Mai 23	25	Mai 19	15	Mawrth 4	Ionawr 31	Ionawr 31	G	1	1799
Rhagfyr	3	Mehefin 14	27	Ebrill 30	26	Mawrth 8	Chwef. 23	Chwef. 23	F	4	1800
	2	Mai 24	24	Mai 20	16	Ebrill 15	Chwef. 11	Chwef. 11	E	2	1801
	1	Mai 19	26	Mai 15	9	Mawrth 13	Ionawr 27	Ionawr 27	D	5	1802
Tachwedd	29	Mehefin 7	23	Mai 28	24	Ebrill 19	Chwef. 16	Mawrth 4	C	4	1803
	28	Mai 30	24	Mai 26	20	Chwef. 24	Chwef. 7	Chwef. 7	B	3	1804
Rhagfyr	3	Mehefin 22	25	Mai 18	14	Mawrth 16	Ionawr 30	Ionawr 30	A	2	1805

TABL

TABL o'r GWYLIAU Symmudol, yn ol yr amryw Ddyddiau y bydd bosibl i'r PASG ddigwydd arnynt.

Sul yr Adfent.	Suliau wedi'r Drindod.	Y Sulgwyn.	Dydd y Dychafael.	Sul y Gweddau.	Y Dydd cyntaf o'r Garawys.	Sul Septuagesima.	Suliau wedi'r Yfawyll.	Dydd Pasg.
Tachwedd 29	27	Mai 10	Ebrill 30	Ebrill 26	Chwefror 4	Ionawr 18	1	Mawrth 22
30	27	11	1	27	5	19	2	23
Rhagfyr 1	27	12	2	28	6	20	3	24
2	27	13	3	29	7	21	4	25
3	27	14	4	30	8	22	5	26
Tachwedd 27	26	15	5	1	9	23	6	27
28	26	16	6	2	10	24	7	28
29	26	17	7	3	11	25	8	29
30	26	18	8	4	12	26	9	30
Rhagfyr 1	26	19	9	5	13	27	10	31
2	26	20	10	6	14	28	11	1
3	26	21	11	7	15	29	12	2
Tachwedd 27	25	22	12	8	16	30	13	3
28	25	23	13	9	17	31	14	4
29	25	24	14	10	18	1	15	5
30	25	25	15	11	19	2	16	6
Rhagfyr 1	24	26	16	12	20	3	17	7
2	24	27	17	13	21	4	18	8
3	24	28	18	14	22	5	19	9
Tachwedd 27	24	29	19	15	23	6	20	10
28	24	30	20	16	24	7	21	11
29	24	31	21	17	25	8	22	12
30	24	1	22	18	26	9	23	13
Rhagfyr 1	24	2	23	19	27	10	24	14
2	24	3	24	20	28	11	25	15
3	24	4	25	21	1	12	26	16
Tachwedd 27	23	5	26	22	2	13	27	17
28	23	6	27	23	3	14	28	18
29	23	7	28	24	4	15	29	19
30	23	8	29	25	5	16	30	20
Rhagfyr 1	23	9	30	26	6	17	31	21
2	23	10	31	27	7	18	1	22
3	23	11	1	28	8	19	2	23
Tachwedd 27	22	12	2	29	9	20	3	24
28	22	13	3	30	10	21	4	25

Nodwch, Mewn Blwyddyn Naid, e fydd Rhifedi y Suliau wedi'r Yfawyll yn gynnifer a phe buafai Dydd Pasg yn fyrthio yn ddiweddarach o Ddiwrnod nag yn wir y mae. Ac am yr un Achos mae'n rhaid, ym mhob Blwyddyn Naid, roi un Diwrnod at y Dydd o'r Mis fydd yn y Tabl am Sul Septuagesima: a'r cyffelyb fy raid wneuthur am y Dydd cyntaf o'r Garawys (a elwir yn gyffredin Mercur y Lludw) oni fydd ef yn y Tabl ar ryw Ddydd o Fis Mawrth; oblegyd os bydd felly, y Dydd yn y Tabl yw'r iawn Ddydd.

TABL i gael DYDD PASG,
o'r Flwyddyn 1900 hyd y
Flwyddyn 2199 gyfrifedig.

Prifiau.	Dydd o'r Mis.	Llythyrennau Sul.
14	Mawrth	22 D
3		23 E
		24 F
11		25 G
		26 A
19		27 B
8		28 C
		29 D
16		30 E
5		31 F
	Ebrill	1 G
13		2 A
2		3 B
		4 C
10		5 D
		6 E
18		7 F
7		8 G
		9 A
15		10 B
4		11 C
		12 D
12		13 E
1		14 F
		15 G
9		16 A
17		17 B
6		18 C
		19 D
		20 E
		21 F
		22 G
		23 A
		24 B
		25 C

Y Prifiau yn y Calendar rhag-
flaenol a ddangosant Ddydd-
iau'r Llawn Lleuadau *Pasg* hyd
Flwyddyn ein HARGLWYDD 1900;
ym mha Amser, fel y gallo'r Llawn
Lleuadau Eglwysawl syrthio yn agos
i'r un Dyddiau â'r gwir Lawn
Lleuadau, mae'n rhaid symmud y
Prifiau i Ddyddiau eraill o'r Calen-
dar, fel y gwnaethpwyd yn y Tabl
yma, yr hwn sy'n cynnwys cym-
maint o'r Calendar i'w arfer y pryd
hwnnw, ag fydd angenrheidiol i gael
y Llawn Lleuadau *Pasg*, a Gwyl y
PASG, o'r Flwyddyn 1900 hyd y
Flwyddyn 2199 gyfrifedig. Mae'r
Tabl hwn i'w arfer yr un modd yn
hollol â'r Tabl cyntaf a roddwyd o'r
blaen, i gael y *PASG* hyd y
Flwyddyn 1899.

TABLAU Cyffredin i gael y Llythyren Sul, a Lleoedd y Prisiau, yn y Calendar.

T A B L I.

0	5	4	3	2	1	0
B	C	D	E	F	G	A
				1600	1700	1800
1900 2000	2100	2200	2300 2400	2500	2600	2700 2800
2900	3000	3100 3200	3300	3400	3500 3600	3700
3800	3900 4000	4100	4200	4300 4400	4500	4600
4700 4800	4900	5000	5100 5200	5300	5400	5500 5600
5700	5800	5900 6000	6100	6200	6300 6400	6500
6600	6700 6800	6900	7000	7100 7200	7300	7400
7500 7600	7700	7800	7900 8000	8100	8200	8300 8400
8500	&c.					

I Gael y Llythyren Sul am y Flwyddyn a fynner, anghwanegwch ei phedwaredd Ran at Flwyddyn yr ARLWYDD, gan adael heibio'r Toriadau, ac hefyd y Rhif yr hwn yn Nhabl I. sy'n sefyll ym Mrig y Golofn, ym mha un y mae Rhifedi'r Cantoedd a gynhwyfir yn y Flwyddyn honno i'w cael: rhennwch y Swm wrth 7; ac os ni bydd Gweddill, yna A yw y Llythyren Sul; ond os bydd rhyw Rif yngweddill, yna y Llythyren sy'n sefyll dan y Rhif hwnnw ym Mrig y Tabl, yw y Llythyren Sul.

T A B L

T A B L II.

1	2	3	1	2	3
	Blynnyddoedd ein Harglwydd.			Blynnyddoedd ein Harglwydd.	
N	1600	0	N	5200	15
	1700	1		5300	16
	1800	1		5400	17
	1900	2		5500	17
N	2000	2	N	5600	17
	2100	2		5700	18
	2200	3		5800	18
	2300	4		5900	19
N	2400	3	N	6000	19
	2500	4		6100	19
	2600	5		6200	20
	2700	5		6300	21
N	2800	5	N	6400	20
	2900	6		6500	21
	3000	6		6600	22
	3100	7		6700	23
N	3200	7	N	6800	22
	3300	7		6900	23
	3400	8		7000	24
	3500	9		7100	24
N	3600	8	N	7200	24
	3700	9		7300	25
	3800	10		7400	25
	3900	10		7500	26
N	4000	10	N	7600	26
	4100	11		7700	26
	4200	12		7800	27
	4300	12		7900	28
N	4400	12	N	8000	27
	4500	13		8100	28
	4600	13		8200	29
	4700	14		8300	29
N	4800	14	N	8400	29
	4900	14		8500	0
	5000	15		&c.	
	5100	16			

I Gael y Mis, a Dyddiau'r Mis, wrth
ba rai y dylir rhoi'r Prisiau yn y
Calendar mewn un rhyw Flwyddyn i'n
HARGLWYDD, wneuthuredig o gyfan
Gantoedd o Flynyddoedd, ac yn yr holl
Flynyddoedd rhwng hynny a'r ganfed
Flwyddyn nesaf yn canlyn; edrychwch
yn yr ail Golofn o'r Tabl II. am y cyf-
ryw Flwyddyn wneuthuredig o gyfan
Gantoedd, a deliwch sulw ar y Rhif
neu'r Gwagnod sy'n sefyll gyferbyn â
hi yn y drydedd Golofn: yna edrychwch
yn Nhabl III. am yr un Rhif yn y Go-
lofn dan un rhyw Brif; a phan gaffoch
ef, cyfeiriwch eich Llygad yn ystlyfol at
y Llaw Afwy, ac yn y Golofn gyntaf
chwi gewch y Mis a'r Dydd y dylid rhoi
y Prif hwnnw wrthynt yn y Calendar
tros y Cylch hwnnw o Gan Mlynedd.

Y Llythyren N gyferbyn a rhyw Gan-
noedd Blynnyddoedd yn Nhabl II. a
ddengys y Blynnyddoedd hynny sydd fyth
i'w cyfrif yn Flynyddoedd Naid, yn y
Calendar Newydd; ond am yr holl Gan-
noedd Blynnyddoedd eraill, maent i'w
cyfrif yn Flynyddoedd Cyffredin.

T A B L III.

Llawn Lleuad Bafg.	Llythyren Sul.	Y P R I F I A U.																		
		i	ii	iii	iv	v	vi	vii	viii	ix	x	xi	xii	xiii	xiv	xv	xvi	xvii	xviii	xix
Mawrth 21	C	8	19	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26
Mawrth 22	D	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27
Mawrth 23	E	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19	0	11	22	3	14	25	6	17	28
Mawrth 24	F	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29
Mawrth 25	G	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19	0
Mawrth 26	A	13	24	5	16	27	8	19	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1
Mawrth 27	B	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2
Mawrth 28	C	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19	0	11	22	3
Mawrth 29	D	16	27	8	19	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4
Mawrth 30	E	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5
Mawrth 31	F	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19	0	11	22	3	14	25	6
Ebrill 1	G	19	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7
Ebrill 2	A	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8
Ebrill 3	B	21	2	13	24	5	16	27	8	19	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9
Ebrill 4	C	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10
Ebrill 5	D	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19	0	11
Ebrill 6	E	24	5	16	27	8	19	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12
Ebrill 7	F	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13
Ebrill 8	G	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19	0	11	22	3	14
Ebrill 9	A	27	8	19	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15
Ebrill 10	B	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16
Ebrill 11	C	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19	0	11	22	3	14	25	6	17
Ebrill 12	D	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18
Ebrill 13	E	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19
Ebrill 14	F	2	13	24	5	16	27	8	19	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20
Ebrill 15	G	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21
Ebrill 16	A	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19	0	11	22
Ebrill 17	B	5	16	27	8	19	0	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23
Ebrill 17	B																			
Ebrill 18	C	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24
Ebrill 18	C	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19	0	11	22	3	14	25

Y Drefn am Foreol a Phrydnhawol Weddi, i'w dywedyd beunydd a'i harferu trwy'r Flwyddyn.

Y Foreol a'r Brydnhawol Weddi a arferir yn y Man cynnefinol o'r Eglwys, Capel, neu Gangell; oddi eithr i Ordinari'r Lle farnu yn amgenach. A'r Canghellau a gant sefyll yn y modd yr oeddynt o'r blaen.

Ac yma nodir, Fod yn rhaid cadw a chynnal Addurniadau'r Eglwys a'i Gweinidogion, ar bob amser o'u Gweinidogaeth, yn yr un wedd ag yr oeddynt yn Eglwys Loegr, trwy Awdurdod y Parliament, yn yr ail Flwyddyn o Deyrnasiad Brenhin Edward y Chweched.

W. Williams

Y DREFN am

W E D D I F O R E O L,

Bob Dydd trwy'r Flwyddyn.

¶ *Ar ddechreu'r Foreol Weddi, darlleded y Gweinidog, â llef uchel, ryw un neu ychwaneg o'r Synbroysrau hyn o'r Ysgrythyr Lân y rbat sydd yn canlyn. Ac yna dyweded yr hyn y sydd ysgrifenedig ar ol yr unrbyaw Synbroysrau.*

PAN ddychwelo'r annuwiol oddi wrth ei ddrygioni yr hwn a wnaeth, a gwneuthur barn a chyfiawnder, hwnnw a geidw yn fyw ei enaid. *Ezec. xviii. 27.*

Yr wyf yn cydnabod fy nghamweddau, a'm pechod fydd yn waftad ger fy mron. *Sal. li. 3.*

Cuddia dy wyneb oddi wrth fy mhechodau, a dilea fy holl anwireddau. *Sal. li. 9.*

Aberthau Duw ydynt yspryd drylliedig: calon ddrylliog, gystuddi dig, O Dduw, ni ddarmygi. *Sal. li. 17.*

Rhwygwch eich calon, ac nid eich dillad; ac ymchwelwch at yr Arglwydd eich Duw: o herwydd graflawn a thrugarog yw efe, hwyrfrydig i ddigofaint, a mawr ei drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg. *Jos. li. 13.*

Gan yr Arglwydd ein Duw y mae trugareddau a maddeuant, er gwrthryfelu o honom i'w erbyn. Ni wrandawfom chwaith ar lais yr Arglwydd ein Duw, i rodio yn ei gyfreithiau ef, y rhai a roddodd efe o'n blaen ni. *Dan. ix. 9, 10.*

Cospa fi, Arglwydd, etto mewn barn; nid yn dy lid, rhag it' fy ngwneuthur yn ddiddym. *Jer. x. 24. Sal. vi. 1.*

Edifarthêwch; canys nesaodd teyrnas nesoedd. *Mat. iii. 2.*

Mi a godaf, ac a af at fy nhad, ac a ddywedaf wrtho, Fy nhad, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau; ac mwyach nid ydyf deilwng i'm galw yn fab i ti. *Luc xv. 18, 19.*

Arglwydd, na ddos i farn â'th was; o herwydd ni chyfiawnheir neb byw yn dy olwg di. *Sal. cxliii. 2.*

Os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw ynom. Os cyfaddefwn ein pechodau, fyddlon yw efe a chyfiawn, fel y maddeuo i ni ein pechodau, ac y'n glanhao oddi wrthi bob anghyfiawnder. *1 Ioan i. 8, 9.*

FY anwyl gariadus frodyr, y mae'r Ysgrythyr Lân yn ein cynhyrfu, mewn amrafael iannau, i gydnabod ac i gyffesu ein ham! bechodau a'n hanwiredd; ac na wnelem na'u cuddio na'u celu yngwydd yr Holl-alluog Dduw ein Tad nefol; eithr eu cyffesu â goityngedig, isel, edifarus, ac ufudd galon; er mwyn caffael o honom faddeuant am danynt, trwy ei anfeidrol ddaioni a'i drugaredd ef. A chydylem ni bob amser addef yn oityngedig ein pechodau ger bron Duw, etto ni a ddylem yn bennaf gwneuthur hynny, pan ymgynhullom i gyd-gyfarfod, i dalu diolch am yr aml ddaioni a dderbyniafom ar

ei law ef, i ddatgan ei haeddedicaf foliant, i wrando ei sancteiddiaf Air ef, ac i erchi y cyfryw berthau ag a fyddo cymmwys ac angenrheidiol, yn gyftal ar les y corph, a'r enaid. O herwydd pahan myfi a erfyniaf ac a attolygaf i chwi, cynnifer ag y fydd yma'n bresennol, gyd-dynau â myfi â chalon bur, ac â lleferydd oityngedig, hyd yngorieddfa'r nefol rad, gan ddywedyd ar fy ol i.

¶ *Cyffes gyffredin, i'w dywedyd gan yr holl Gynulleidfao, ar ol y Gweinidog, gan ofstrwg ar eu gliniau oll.*

HOLL-alluog Dduw a thrugaroccaf Dad, Nyni a aethom ar gyteiliorn allan o'th ffyrdd di fel defaid ar gyfrzoll. Nyni a ddilynasom ormod ar amcanion a chwantau ein calonnau ein hunain. Nyni a wnaethom yn erbyn dy sancteiddiol gyfreithiau. Nyni a adawsom heb gwneuthur y pethau a ddylefym eu gwneuthur; Ac a wnaethom y pethau ni ddylefym eu gwneuthur; Ac nid oes iechyd ynom. Eithr tydi, O Arglwydd, cymmer drugaredd anrwm, ddrwg weithredwyr truaïn. Arbed di hwynt-hwy, O Dduw, y rhai sy'n cyffesu eu beiau. Cyweiria di'r fawl fydd yn edifarus; Yn ol dy addewidion a hyfpyfwyd i ddyn yng Nghrist Iesu ein Harglwydd. A chaniattâ, drugaroccaf Dad, er ei fywn ef, Fyw o honom rhag llaw mewn duwiol union, a sobr fuchedd; I ogoniant dy sancteiddiol Enw. Amen.

¶ *Y Gollyngdod, neu Faddenant Pechodau, i'w dargan gan yr Offeiriad yn unig, yn ei sefyll; a'r Bobl etto ar eu gliniau.*

YR Holl-alluog Dduw, Tad ein Harglwydd Iesu Crist, yr hwn ni ddeisyf farwolaeth pechadur, eithr yn hytrach ymchwelyd o hono oddi wrth ei anwiredd, a byw; ac a roddes allu a gorchymyn i'w Weinidogion, i ddatgan ac i fynegi i'w bobl, fydd yn edifarus, Olyngdod a Maddeuant am eu pechodau: efe a bardyna ac a ollwng y rhai oll fy wir edifeiriol, ac yn ddifffuant yn credu i'w sancteiddiol Efengyl ef. O herwydd pahan attolygwn ni iddo ganiattâ i ni wir edifeirwch, a i Yspryd Glân; fel y byddo boddlon ganddo'r pethau yr ydym y pryd hwn yn eu gwneuthur, a bod y rhai arall o'n bywyd rhag llaw yn bur ac yn sancteiddiol; mewn y delom o'r diwedd: i'w lawenydd tragywyddol, trwy Iesu Crist ein Harglwydd.

¶ *Attebed y Bobl yma, ac ar ddywedyd pob un o'n Gynulleidfao, Amen.*

BOREOL WEDDI.

¶ *Yna y gofwrwg y Gweinidog ar ei liniau, ac a ddywaid Weddi'r Arglwydd â lles uchel; a'r Bobl belyd ar eu gliniau, yn ei ddywedyd gyd ag ef, yn y fan yma, ac ym mha le bynnag arall yr arferir bi yng Ngwaf-anaeth Duw.*

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bydded dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg: Canys eiddot ti yw'r Deyrnas, A'r Gallu, A'r Gogoniant, Yn oes oesoedd. Amen.

¶ *Yna y dywaid efe yn yr un modd,*

Arglwydd, agor ein gwefusau.

Atteb. A'n genau a fynega dy foliant.

Offeiriad. Duw, bryfia i'n cynnorthwyo.

Atteb. Arglwydd, prysura i'n cymmorth.

¶ *Yna, a phawb yn eu sefyll, yr Offeiriad a ddywaid, Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Ysryd Glân;*

Atteb. Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

Offeiriad. Molwch yr Arglwydd.

Atteb. Moliannus fyddo Enw'r Arglwydd.

¶ *Yna y dywedir, neu y cenir, y Salm bon fy'n canlyn; oddi eithr ar Ddydd Pasg, ar yr bwn y mae Antbem arall gwedi ei bappwyntio: ac ar y namyn un ugeinfed dydd o bob mis, ni ddarllenir mo boni yn y fan bon, ond yn arferol gylch y Salmau.*

Venite, exultemus Domino. Salm xcv.

Deuwch, canwn i'r Arglwydd: ymlawenhawn yn nerth ein iechyd.

Deuwn ger ei fron ef â diolch: canwn yn llafar iddo â Salmau.

Canys yr Arglwydd fydd Dduw mawr: a Brenhin mawr ar yr holl dduwiau.

Oblegyd yn ei law ef y mae gorddyfnderau'r ddaear: ac efe biau uchelder y mynyddoedd.

Y môr sydd eiddo; canys efe a'i gwnaeth: a'i ddwyllaw a luniasant y fychdir.

Deuwch, addoiwn, a fyrthiwn i lawr: a gostyngwn ger bron yr Arglwydd ein Gwneuthurwr.

Canys efe yw ein Duw ni: a ninnau ym bobl ei borfa ef, a defaid ei ddwyllaw.

Heddyw, os gwrandêwch ar ei lesferydd, na chaledwch eich calonnau: megis yn yr ymrysonfa, fel yn nydd profedigaeth yn yr anialwch;

Lle y temtiodd eich tadau fi: y profasant fi, a gwellant fy ngweithredoedd.

Deugain mlynedd yr ymrysonais â'r genhedlaeth hon, a dywedais: Pobl gyfeiliornus yn eu calonnau ydynt hwy; canys nid adnabuant fy ffyrdd:

Wrth y rhai y tyngais yn fy llid: na ddêlent i'm gorphwysfa.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Ysryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ *Ar ol hyn y dilyn y Salmau mewn trefn, megis yr appwyntirwyd. Ac ar ddiroedd pob Salm trwy'r ffwyddyn, a'r un modd ar ddiroedd y Benedicite, Benedicite, Magnificat, a Nunc dimittis, y dywedir,*

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Ysryd Glân;

Atteb. Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ *Yna y darllenir yn llawn llythyr, â llesferydd uchel, y Llyth gyntaf, wedi ei chymmerydallan o'r Hen Destament, megis ag yr appwyntirwyd wrth y Calendar (oddi ar ôl Llythau pryd gosededig i'r Dydd brwnnau.)*

Y Gweinidog a ddarlleno, safed, ac ymchwiled, megis y gallor ei glywed yn oreu gan barwb oll a'r a fo yn bresennol. Ac ar ol hynny y dywedir, neu y cenir, yn Gymraeg, yr Emyn a elwir, Te Deum laudamus, beunydd trwy'r holl ffwyddyn.

¶ *O flaen pob Llith, y Gweinidog a ddywaid, Yma y mae yn dechreu y cyfryw Bennod, neu, Adnod o'r cyfryw Bennod, o'r Llyfr a'r Llyfr: ac ar ol pob Llith, Yma y terfyn y Llith gyntaf, neu, yr ail.*

Te Deum laudamus.

TI, Dduw, a folwn: ti a gydnabyddwn yn Arglwydd.

Yr holl ddaear a'th fawl di: y Tad tragywyddol.

Arnat ti y llefa'r holl Angylion: y Nefoedd, a'r holl Nerthoedd o'u mewn.

Arnat ti y llefa Cerubin a Seraphin: â llesferydd ddibaid,

Sanct, Sanct, Sanct: Arglwydd Dduw Sabaoth. Nefoedd a Ddaear fydd yn llawn: o'th Ogoniant.

Gogoneddus gor yr Apostolion: a'th fawl di. Moliannus nifer y Prophwydi: a'th fawl di.

Ardderchog lu y Merthyri: a'th fawl di. Yr Eglwys Lân trwy'r holl fyd: a'th addef di;

Y Tad: o anfeidrol Fawredd; Dy anrhydeddus, wlr: ac unig Fab;

Hefyd yr Ysryd Glân: y Diddanwr. Ti, Crist: yw Brenhin y Gogoniant.

Ti yw tragywyddol Fab: y Tad. Pan gymmeraiſt arnat waredu dŷn: ni ddystyr- aist fru y Wryf.

Pan brchfygaist holl nerth angau: yr agoraist Deyrnas Nef i bawb a gredant.

Ti fydd yn eistedd ar Ddeheulaw Dduw: yngogoniant y Tad.

Yr ym ni yn credu mai Tydi a ddaw: yn Farnwr arnom.

Gan hynny yr attolygwn i ti gynnorthwyo dy weision: y rhai a brynaist â'th werthfawr Waed.

Par iddynt gael eu cyfrif gyd â'th Saint: yn y Gogoniant tragywyddol.

Arglwydd, cadw dy bobl: a bendithia dy etifedd- iaeth.

Llywia hwy: a dyrcha hwy yn dragywydd. Beunydd ac fyth: y clodiorwn dydi;

Ac anrhydeddwn dy Enw: byth ac yn oes oes- oedd.

Teilynga, Arglwydd: ein cadw y dydd hwn yn ddibechod.

Arglwydd, trugarhâ wrthym: trugarhâ wrth- ym.

Arglwydd, poed dy drugaredd a ddêl arnom: megis yr ym yn ymddiried ynot.

Arglwydd, ynot yr ymddiriedais: na'm gwara- dwydder yn dragywydd.

¶ *Neu'r Camiad brwn; Benedicite, omnia opera Domini.*

CHwychwi holl Weithredoedd yr Arglwydd, bendithi- wch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Angylion yr Arglwydd, bendithi- wch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragy- wydd.

Chwychwi Nefoedd, bendithi- wch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi'r Dyfroedd, sydd uwch ben y ffurfa- sen, bendithi- wch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi holl Nerthoedd yr Arglwydd, bendithi- wch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Haul a Lleuad, bendithi- wch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Ser y Nefoedd, bendithi- wch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi

BOREOL WEDDI.

Chwychwi Gawodau a Gwlith, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Wynthoedd Duw, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Dàn a Gwres, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Auaf a Haf, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Wlithoedd a Rhewoedd, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Rew ac Oerfel, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Ia ac Eira, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Nofau a Dyddiau, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Oleuni a Thywyllwch, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Fellt a Chymmyiau, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Bendithied y Ddaear yr Arglwydd: moled a mawrhâd ef yn dragywydd.

Chwychwi Fynyddoedd a Bryniau, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi holl wŷrddion Bethau ar y Ddaear, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Ffynhonnau, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Feroedd a Llfeiriain, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Forfled, ac oll a'r fydd yn ymfymud yn y Dyfroedd, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi holl Adar yr Awyr, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi holl Anifeiliaid ac Ysgrubliaid, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Blant Dynion, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Bendithied Israel yr Arglwydd: moled a mawrhâd ef yn dragywydd.

Chwychwi Offeiriad yr Arglwydd, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Wafanaethwyr yr Arglwydd, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Ysphydion, ac Eneidiau'r cyfiawn, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi y rhai sanctaidd a gofnyngedig o galon, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Chwychwi Ananias, Azarias, a Misaël, bendithiwrch yr Arglwydd: molwch a mawrhêwch ef yn dragywydd.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Ysphyd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ Yna y darllenir yn yr un modd yr ail Luth, gawdi ei chymmyr allan o'r Testament Newydd. Ac wedi hynny yr Emyr hyn canlyn; oddi eirb pan ddi-gwyddo'r w darlloain ym mbenod y Dydd, neu yn yr Efyngyl ar Ddydd S, Ioan Fedyddiwr.

Benedictus. S. Luc i. 68.

B Endigedig fyddo Arglwydd Dduw Israel: canys efse a ymwelodd ac a brynodd ei bobl;

Ac a ddychafodd iachawdwriaeth nerthol i ni: yn nhŷ Ddafydd ei wafanaethwr;

Megis y dywedodd trwy enau ei sanctaidd braphwydi: y rhai oedd o ddechreuad y byd;

Yr anfonai efse i ni ymwared rhag ein gelynyon: ac oddi wrth ddwyllaw pawb o'n digafogion;

Y gwnai efse drugaredd â'n tadau: ac y cofiai ei sanctaidd Gyfammod;

A'r llw yr hwn a dyngodd efse wrth ein tad Abraham: sef bod iddo ganiattau i ni, gwedi ein hymwared oddi wrth ddwyllaw ein gelynyon, allu ei wafanaethu ef yn ddiöfn,

Mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder ger ei fron ef: holl ddyddiau ein bywyd.

A thithau, Fab, a elwir yn Brophwyd i'r Goruchaf: canys ti a ai o flaen wyneb yr Arglwydd, i barottô ei ffyrdd ef,

Ac i roddi gwybodaeth iachawdwriaeth i'w bobl ef: gan faddeu eu pechodau,

O herwydd tiriondeb trugaredd ein Duw: trwy yr hon yrymwelodd â ni Godiad Haul o'r uchelder;

I roddi llewyrch i'r rhai fydd yn eistedd mewn tywyllwch a chysgod angau: ac i gyfeirio ein traed i ffordd tangnefedd.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Ysphyd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ Neu y Salm Eon.

Fubilate Deo. Salm c.

C Enwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaear: gwasanaethwch yr Arglwydd mewn llawenydd, deuoch yn ei ŵydd ef mewn gorfoledd.

Gwybyddwch mai yr Arglwydd fydd Dduw: efse a'n gwnaeth, ac nid ni ein hunain; ei bobl ef ydym, a defaid ei borfa.

Enwch i mewn i'w byrth ef â diolch, ac i'w lysf-oedd â moliant gennych: diolchwch iddo, a chlodforwch ei Enw.

Canys daionus yw yr Arglwydd, a'i drugaredd fydd yn dragywydd: a'i wirionedd a bery o' genhedlaeth i genhedlaeth byth.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Ysphyd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ Yna y cerir, neu y dywedir, Credo'r Apostolion, gan y Gweinidog a'r Bobl, yn eu sefyll; oddi eirb y dyddiau hynny yn unig ar y rhai yr appwyntwyd Credo S. Athanasius i'w ddarlloain.

C Redaf yn Nuw Dad Holl-gyfoethog, Creawdwr nef a daear:

Ac yn Iesu Crist ei un Mab ef, ein Harglwydd ni; Yr hwn a gaed trwy'r Ysphyd Glân, A aned o Fair Forwyn; A ddiodefodd dan Pontius Pilatus, A groes-hoeliwyd, a fu farw, ac a gladdwyd; A ddigynodd i uffern; Y trydydd dydd y cyfododd o feirw; A etgynodd i'r nefoedd, Ac y mae yn eistedd ar ddeheulaw Dduw Dad Holl-gyfoethog; Oddi yno y daw i farnu byw a meirw.

Credaf yn Yr Ysphyd Glân; Yr Eglwys Lân Catholig; Cymmun y Saint; Madauuant Pechodau; Adgyfodiad y cnawd, A'r Bywyd dragywyddol. Amen.

¶ Ac ar ol hynny, y Gweddiâu byn hyn canlyn, a pharh yn gestrong yn ddifefynol ar eu glorian; y Gweinidog yn gyntaf a lafar â llef uchel,

Yr Arglwydd a fo gyd â chiwi.

Atteb. A chyd â thyspyd dithau.

¶ Gweinidog. Gweddiwn.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

Crist, trugarhâ wrthym.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

¶ Yna'r Gweinidog, yr Ysgolbeigian, a'r Bobl, a ddywedant Weddi'r Arglwydd â llef uchel.

E IN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Fydded dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd.

B-4

Dym

BOREOL WEDDI.

Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg, Amen.

¶ *Yna y Gweinidog yn ei sefyll a ddywaid,*

Arglwydd, dangos dy drugaredd arnom.

Atteb. A chaniattâ i ni dy iachawdwriaeth.

Offeiriad. Arglwydd, cadw y Brenhin.

Atteb. A gwirando ni yn drugarog pan alwom arnat.

Offeiriad. Gwisg dy Weinidogion ag iawnder.

Atteb. A gwna dy ddewisol bobl yn llawen,

Offeiriad. Arglwydd, cadw dy bobl.

Atteb. A bendithia dy etifeddiaeth.

Offeiriad. Arglwydd, dyro dangnefedd yn ein dyddiau.

Atteb. Gan nad oes neb arall a ymladd drosom, ond tydi, Dduw, yn unig.

Offeiriad. Duw, glanhâ'n calonau ynom.

Atteb. Ac na chymmer dy Yspryd Glân oddi wrthym.

¶ *Yna y canlyn tri Cboleſt: y cyntaf, o'r Dydd, yr bron a fydd yr un ag a appwyntir ar y Cymmun; yr ail, am Dangnefedd; y trydydd, am Ras i fyw yn dda. A'r ddau Goleſt diwaethaf ni chyfnewidir byth, ond eu dywedyd beunydd ar y Foreol Weddi trwy'r boll flwyddyn, fel y canlyn; a pharwb ar eu gliniau.*

¶ *Yr ail Coleſt, am Dangnefedd.*

DUW, yr hwn wyt Awdur tangnefedd, a char-wr cyttundeb, yr hwn o'th iawn adnabod y mae'n buchedd dragwydd yn sefyll arno, a'th wafanaeth yw gwir frait; Ymddiffyn nyni, dy oftyngedig weision, rhag holl ruthrau ein gely-nion; fel, trwy gwbl ymddiried yn dy ymddiffyn di, nac ofnom allu neb gwrthwynebwyr, trwy nerth Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

¶ *Y trydydd Coleſt, am gael Gras.*

O Arglwydd nefol Dad, Holl-alluog a thragywyddol Dduw, yr hwn a'n cedwaiſt yn ddi-angol hyd ddechreu'r dydd heddyw; Ymddiffyn nyni ynddo â'th gadarn allu; a chaniattâ na syrthiom y dydd hwn mewn un pechod, ac nad elom mewn neb rhyw berygl; eithr bod ein holl weithred-oedd wedi eu trefnu a'u llywiaw wrth dy lyw-odraeth, i wneuthur yn waſtad y peth fydd gyflawn yn dy olwg di, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

¶ *Mewn Corau, a Mannau lle'r arferont ganu, yma y canlyn yr Anthem.*

¶ *Yna y pum Gweddi byn sy'n canlyn a ddarllenir yma, oddi eithr pan ddarllenir y Litani; ac yna y*

ddwy olaf yn unig a ddarllenir, fel y maent gwedi eu cyflêu yno.

¶ *Gweddi dros Fawrbydi'r Brenhin.*

O Arglwydd, ein Tad nefol, goruchel a galluog, Brenhin y brenhinoedd, Arglwydd yr arglwyddi, unig Lywiawdwr y tywylogion, yr hwn wyt o'th eistedd yn edrych ar holl drigolion y ddaear; Ni a attolygwn ac a erfyniwn i ti, edrych o honot yn ddarbodus ar ein grasuſaf ddaionus Arglwydd Frenhin *Sior*; ac felly ei gyflawni ef o ras dy Sanctaidd Yspryd, fel y bo iddo yn waſtad-ol bwysu at dy feddwl, a rhodio yn dy ffordd: Cynnyſgaedda ef yn helaeth â doniau nefol; caniattâ iddo mewn llwyddiant ac iechyd hir hoedl; nertha ef modd y gallo oresgyn a gorchfygu ei holl elynion; ac o'r diwedd, ar ol y fuchedd hon, bod iddo fwynhau llawenydd a dedwyddyd tragywyddol, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

¶ *Gweddi dros y Frenhinol Deulu.*

HOLL-alluog Dduw, ffynnon pob daioni, yr ydym ni yn oftyngedig yn attolwg i ti fendithia Brenhinol Uchelradd *Sior*, Tywylog Cymru, Tywyloges Waddolog Cymru, y Duwc, y Tywylogesau, a'r holl Frenhinol Deulu: Cynnyſgaedda hwy â'th Yspryd Glân; cyfoethoga hwy â'th nefol ras; llwydda hwy â phob dedwyddwch; a dwg hwy i'th dragywyddol deyrnas, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

¶ *Gweddi dros yr Eglwysfawr a'r Bobl.*

HOLL-gyfoethog a thragywyddol Dduw, yr hwn wyt yn unig yn gwneuthur rhyfeddodau; Danſon i lawr ar ein Hefgobion a'n Curadiaid, a'r holl gynulleidfaon a orchymynwyd dan eu gofal hwynt, iachol Yspryd dy ras; ac fel y gallont wir ryngu bodd i ti, tywallt arnynt ddyfal wllth dy fendith. Caniattâ hyn, Arglwydd, er amryddedd ein Dadl-euwr a'n Cyfryngwr Iesu Grift. Amen.

¶ *Gweddi o waith S. Crysoſtom.*

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a roddaiſt i ni ras y pryd hwn, trwy gyfundeb a chyd-gyfarch, i weddio arnat; ac wyt yn addaw, pan ymgynhullo dau neu dri yn dy Enw, bod i ti ganiattâu eu go-fynion; Cyflawnia yr awr hon, O Arglwydd, ddy-muniad a deifyfiad dy weision, fel y bo mwyaf buddiol iddynt; gan ganiattâu i ni yn y byd hwn wybodaeth am dy wirionedd, ac yn y byd a ddaw, bywyd tragywyddol. Amen.

2 Cor. xiii. 13.

GRAS ein Harglwydd Iesu Grift, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yspryd Glân, a fyddo gyd â ni oll byth bythoedd. Amen.

¶ *Yma y diwedd Trefn y Foreol Weddi trwy'r Flwyddyn.*

Y DREFN

Y DREFN am

WEDDI BRYDNHAWNOL,

Bob Dydd trwy'r Flwyddyn.

¶ Ar ddechreu'r Weddi Brydnawnol, darllened y Gweinidog, â llef uchel, ryw un neu ychwaneg o'r Synbwyrau byn o'r Ysgrythyr Lân, y rhai sydd yn canlyn. Ac yna dyweddd yr byn y sydd ysgrifenedig ar ol yr unrhyw Synbwyrau.

PA N ddychwelo'r annuwiol oddi wrth ei ddrygioni yr hwn a wnaeth, a gwneuthur barn a chyfiawnder, hwnnw a geidw yn fyw ei enaid. *Exec. xviii. 27.*

Yr wyf yn cydnabod fy nghamweddu, a'm pechod sydd yn wastad ger fy mron. *Sal. li. 3.*

Cuddia dy wyneb oddi wrth fy mhechodau, a dilea fy holl anwireddau. *Sal. li. 9.*

Aberthau Duw ydynt yspryd drylliedig: calon ddrylliog, gystuddiedig, O Dduw, ni ddirmygi. *Sal. li. 17.*

Rhwych eich calon, ac nid eich dillad; ac ymchwelwch at yr Arglwydd eich Duw: o herwydd graflawn a thrugarog yw efe, hwyrfydigi i ddigofaint, a mawr ei drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg. *Joel ii. 13.*

Gan yr Arglwydd ein Duw y mae trugareddau a maddeuant, er gwrthryfelu o honom i'w erbyn. Ni wrandawfom chwaith ar lais yr Arglwydd ein Duw, i rodio yn ei gyfreithiau ef, y rhai a roddodd efe o'n blaen ni. *Dan. ix. 9, 10.*

Cospa fi, Arglwydd, etto mewn barn; nid yn dy lid, rhag it' fy ngwneuthur yn ddiddym. *Jer. x. 24. Sal. vi. 1.*

Edifarhewch; canys nesaodd teyrnas nesoedd. *Mar. iii. 2.*

Mi a godaf, ac a af at fy nhad, ac a ddywedaf wrtho, Fy nhad, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau; ac mwyach nid ydyf deilwng i'm galw yn fab i ti. *Luc xv. 18, 19.*

Arglwydd, na ddos i farn a'th was; o herwydd ni chyfiawnheir nebbyw yn dy olwgi. *Sal. cxliii. 2.*

Os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw ynom. Os cyfaddefwn ein pechodau, ffyddlon yw efe a chyfiawn, fel y maddeuo i ni ein pechodau, ac y'n glanhao oddi wrth bob anghyfiawnder. *1 Ioan i. 8, 9.*

FY anwyl gariadus frodyr, y mae'r Ysgrythyr Lân yn ein cynhyrfu, mewn amrafael fannau, i gydnabod ac i gyffesu ein haml bechodau a'n hanwiredd; ac na wnelem na'u cuddio na'u celu yngwydd yr Holl-alluog Dduw ein Tad nefol; eithr eu cyffesu â gostyngedig, isel, edifarus, ac ufudd galon; er mwyn caffael o honom faddeuant am danynt, trwy ei anfeidrol ddaioni a'i drugaredd ef. A chyd dylem ni bob amser addef yn ostyngedig ein pechodau ger bron Duw, etto ni a ddylem yn bennaf wneuthur hynny, pan ymgynhullom i gyd-gyfarfod, i dalu diolch am yr aml ddaioni a dderbyniafom ar ei law ef, i ddatgan ei haedd-edicaf foliant, i wrando ei sancteiddiaf Air ef, ac

i erchi y cyfryw bethau ag a fyddo cymmwys ac angenrheidiol, yn gyftal ar les y corph, a'r enaid. O herwydd pahan myfi a erfyniaf ac a attolygaf i chwi, cynnifer ag y sydd yma yn bresennol, gyd-dynnu â myfi â chalon bur, ac â lleferydd ostyngedig, hyd yngorfeddfa'r nefol rad, gan ddyweddd ar fy ol fi.

¶ Cyffes gyffredin, i'w d, weddd gan yr holl Gynulleidf, ar ol y Gweinidog, gan strung ar eu gliniau oll.

HOLL-alluog Dduw a thrugaroccaf Dad, Nyni a aethom ar gyfeiliorn allan o'th ffyrdd di fel defaid ar gyfrgoll. Nyni a ddilynasom ormod ar amcanion a chwantau ein calonau ein hunain. Nyni a wnaethom yn erbyn dy sancteiddiol gyfreithiau. Nyni a adawfom heb wneuthur y pethau a ddylefym eu gwneuthur; Ac a wnaethom y pethau ni ddylefym eu gwneuthur; Ac nid oes iechyd ynom. Eithr tydi, O Arglwydd, cymmer drugaredd arnom ddrwg weithredwyr truain. Arbed di hwynt-hwy, O Dduw, y rhai sy'n cyffesu eu beiau. Cyweiria di'r sawl sydd yn edifar- us; Yn ol dy addewidion a hyrwydd i ddyd yng Nghrist Iesu ein Harglwydd. A chaniattâ, drugaroccaf Dad, er ei fwyn ef, Fyw o honom rhag llaw mewn duwiol union, a sobr fuchedd; I ogoniant dy sancteiddiol Enw. Amen.

¶ Y Gollyngded, neu Faddeuant Pechodau, i'w dat- gan gan yr Offeiriad yn unig, yn ei sefyll; a'r Bobl etto ar eu gliniau.

YR Holl-alluog Dduw, Tad ein Harglwydd Iesu Crist, yr hwn ni ddeisyf farwolaeth pechad- ur, eithr yn hytrach ymchwelyd o hono oddi wrth ei anwiredd, a byw; ac a roddes allu a gorchymyn i'w Weinidogion, i ddatgan ac i fynegi i'w bobl, sydd yn edifarus, Olyngdod a Maddeu- ant am eu pechodau: efe a bardyna ac a ollwng y rhai oll fy wir edifeiriol, ac yn ddiffuant yn credu i'w sancteiddiol Esengyl ef. O herwydd pa- ham attolygwn ni iddo ganniattâ i ni wir edifeir- wch, a'i Yspryd Glân; fel y byddo boddlon ganddo'r pethau yr ydym y pryd hwn yn eu gwneuthur, a bod y rhan arall o'n bywyd rhag llaw yn bur ac yn sancteiddiol; megis y delom o'r diwedd i'w lawenydd tragywyddol, trwy Iesu Crist ein Har- glwydd. Amen.

¶ Yna y gostyng y Gweinidog ar ei liniau, ac a ddy- waid Weddi'r Arglwydd â llef uchel; a'r Bobl belyd ar eu gliniau, yn ei dywedydd gyd ag ef.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nesoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bydded dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nesoedd.

Dyio

PRYDNHAWNOL WEDDI.

Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg: Canys eiddot ti yw 'r Deyrnas, A'r Gallu, A'r Gogoniant, Yn oes oesoedd. Amen.

¶ Yna y dywaid efe yn yr un modd,

Arglwydd, agor ein gwefusau.

Atteb. A'n genau a fynega dy foliant.

Offeiriad. Duw, brynia i'n cynnorthwyo.

Atteb. Arglwydd, prysura i'n cymmorth.

¶ Yna, a'r Bobl yn eu sefyll, yr Offeiriad a dywaid,
Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Atteb. Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn waftad: yn oes oesoedd. Amen.

Offeiriad. Molwch yr Arglwydd.

Atteb. Moliannus fyddo Enw 'r Arglwydd.

¶ Yna y dywair, neu y cenir, y Salmau mewn trefn, megis yr appwyntiwyd trwy. Yna Llith o'r Hen Destament, megis ag yr appwyntiwyd. Ar ol bynny y Magnificat (neu Gân y fendigedig Fair Forwyn) yn Gymraeg, megis y canlyn.

Magnificat. S. Luc i. 46.

FY enaid a fawrhâ yr Arglwydd: a'm hyspryd a lawenychodd yn Nuw fy Iachawdwr.

Canys efe a edrychodd: ar ofstyngeiddrwydd ei wafanaethyddes.

Oblegyd wele, o hyn allan: yr holl genhedlaethau a'm geilw yn wynfydedig.

Canys yr hwn fydd alluog a wnaeth i mi fawredd: a sanctaidd yw ei Enw ef.

A'i drugaredd fydd yn oes oesoedd: ar y rhai a'i hofnant ef.

Efe a ddangosodd nerth â'i fraich: efe a wafgarodd y rhai beilchion ym mwriadau eu calonau.

Efe a dynnodd i lawr y cedyrn o'u heisteddfaau: ac a ddychafodd y rhai isel radd.

Efe a lanwodd y rhai newynog â phethau da: ac a anfonodd ymaith y rhai goludog mewn eisiau.

Efe a gynnorthwyodd ei was Israel, gan gosio ei drugaredd: fel y dywedodd wrth ein tadau, Abraham a'i had yn dragywydd.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn waftad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ Neu ynte y Salm hon; oddi eithr ar y namyn un ugeinfed dydd o'r mis, pan ddarllenir bi yn nbresn gyffredin y Salmau.

Cantate Domino. Salm xcvi.

CEnwch i'r Arglwydd ganiad newydd; canys efe a wnaeth bethau rhyfedd: â'i ddeheglaw, ac â'i fraich sanctaidd, y parodd iddo ei hun iachawdwriaeth.

Hyfpyfodd yr Arglwydd ei iachawdwriaeth: a datguddiodd ei gyfiawnder yngolwg y cenhedloedd.

Cofiodd ei drugaredd a'i wirionedd i dŷ Israel: a holl derynau 'r ddaear a welfant iachawdwriaeth ein Duw ni.

Cenwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaear: llefwch, ac ymlawenhewch, a chenwch.

Cenwch i'r Arglwydd gyd â'r delyn: sef gyd â'r delyn â llef canmoliaeth.

Cenwch yn llafar o flaen yr Arglwydd y Brenhin: ar yr udeyrn, â sain trwmpeid.

Rhued y môr, ac y fydd ynddo: y byd, a'r rhai a drigant o'i fewn.

Cured y llifeiriaint eu dwylaw, a chyd-ganed y mynyddoedd o flaen yr Arglwydd: canys efe a ddaeth i farnu 'r ddaear.

Efe a farna 'r byd mewn cyfiawnder: a'r bobloedd mewn uniondeb.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn waftad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ Yna Llith o'r Testament Newydd, megis yr appwyntiwyd: ac ar ol bynny Nunc dimittis (neu Gân Simeon) yn Gymraeg, megis y canlyn.

Nunc dimittis. S. Luc ii. 29.

YR awr hon, Arglwydd, y gollyngi dy was mewn tangnesedd: yn ol dy air.

Canys fy llygaid a welfant: dy iachawdwriaeth, Yr hon a barottoaist: ger bron wyneb yr holl bobl;

I fod yn oleuni i oleuo 'r Cenhedloedd: ac yn ogoniant i'th bobl Israel.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn waftad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ Neu y Salm hon; oddi eithr ar y deuddegfed dydd o'r mis.

Deus misereatur. Salm lxxii.

DUW a drugarhau wrthym, ac a'n bendithio: a thywynnedd llewyrch ei wyneb arnom, a thrugarhâd wrthym.

Fel yr adwaener dy ffordd ar y ddaear: a'thiachawdwriaeth ym mhlith yr holl genhedloedd.

Molianned y bobl di, O Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

Llawenhâd y cenhedloedd, a byddant hyfryd: canys tydi a farni 'r bobl yn uniawn, ac a lywodraethi 'r cenhedloedd ar y ddaear.

Molianned y bobl di, O Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

Yna 'r ddaear a rydd ei ffrwyth: a Duw, sef ein Duw ni, a'n bendithia.

Duw a'n bendithia: a holi derynau 'r ddaear a'i hofnant ef.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn waftad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ Yna y cenir, neu y dywedir, Credo'r Apostolion, gan y Gweinidog a'r Bobl, yn eu sefyll.

CRedaf yn Nuw Dad Holl-gyfoethog, Creawdr nef a daear:

Ac yn Iesu Crist ei un Mab ef, ein Harglwydd ni; Yr hwn a gaed trwy yr Yspryd Glân, A aned o Fair Forwyn; A ddioddefodd dan Pontius Pilatus, A groes-hoeliwyd, a fu farw, ac a gladdwyd; A ddifgynodd i uffern; Y trydydd dydd y cyfododd o feirw; A esgynodd i'r nefoedd, Ac y mae yn eistedd ar ddeheulaw Dduw Dad: oll-gyfoethog; Oddi yno y daw i farnu byw a meirw.

Credaf yn yr Yspryd Glân; Yr Eglwys Lân Gatholig; Cymmun y Saint; Maddeuant Pechodau; Adgyfodiad y Cnawd, A'r Bywyd tragywyddol. Amen.

¶ Ac ar ol bynny, y Gweddïau byn fy yn canlyn, a pharab yn gostrwg yn ddefosynol ar eu gliniau; y Gweinidog yn gyntaf a lasara â llef uchel,

Yr Arglwydd a fo gyd â chwi.

Atteb. A chyd â'th yspryd dithau.

¶ Gweinidog. Gweddïwn,

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

Crist, trugarhâ wrthym.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

¶ Yna y Gweinidog, yr Ysgolbeigion, a'r Bobl, a ddywedant Weddi yr Arglwydd â lleferydd uchel.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bydded dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd, Dyro i ni heddyw

Credo Sant ATHANASIUS.

heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

¶ Yna'r Gweinidog, yn ei sefyll, a ddywaid, Arglwydd, dangos dy drugaredd arnom.

Atteb. A chaniattâ i ni dy iachawdwriaeth.

Offeiriad. Arglwydd, cadw'r Brenhin.

Atteb. A gwrando ni yn drugarog pan alwom arnat.

Offeiriad. Gwisg dy Weinidogion ag iawnder.

Atteb. A gwna dy ddewisol bobl yn llawen.

Offeiriad. Arglwydd, cadw dy bobl.

Atteb. A bendithia dy etifeddiaeth.

Offeiriad. Arglwydd, dyro dangnefedd yn ein dyddiau.

Atteb. Gan nad oes neb arall a ymladd drosom, ond tydi, Dduw, yn unig.

Offeiriad. Duw, glanhâ ein calonnau ynom.

Atteb. Ac na chymmer dy Yspryd Glân oddi wrthym.

¶ Yna y canlyn tri Colef: y cyntaf, o'r Dydd; yr ail, am Dangnefedd; y trydydd, am Gynbortbwyr yn erbyn pob Perygl, fel y canlyn yma rhag llaw. A'r ddau Golef droaethaf a ddywedir bob dydd ar Brydnbarwnol Weddi, heb gysnewid.

¶ Yr ail Golef ar y Brydnbarwnol Weddi.

DUW, oddi wrth ba un y daw pob adduned sanctaidd, pob cyngor da, a phob gweithred gyfiawn; Dyro i'th wasanaeth-ddynion y rhyw dangnefedd a'r na ddichon y byd ei roddi; modd y gallo ein calonnau ymrô i ufuddhâu i'th orchymynion; ac hefyd trwy'n hymddiffyn ni rhag ofn ein gelymion, allu o honom dreulio ein hamfer mewn heddych a thangnefedd, trwy haeddedigaethau Iesu Grist ein iachawdwr. Amen.

¶ Y trydydd Colef, am Gynbortbwyr yn erbyn pob Peryglon.

GOLEUA ein tywyllwch, ni a attolygwn i ti, O Arglwydd; a thrwy dy fawr drugaredd ymddiffyn nyni rhag pob perygl ac enbydrwydd y nos hon, er ferch ar dy un Mab ein iachawdwr Iesu Grist. Amen.

¶ Mewn Corau, a Mannau lle'r arferent ganu, yma y canlyn yr Anthem.

¶ Gweddî dros Fawrbydi'r Brenhin.

O Arglwydd ein Tad nefol, goruchel a galluog, Brenhin y brenhinoedd, Arglwydd yr ar-

¶ Yma y diwedd Trefn y Brydnbarwnol Wedd trwy'r Flwyddyn.

glwyddi, unig Lywiawdr y tywyfogion, yr hwn wyt o'th eisteddle yn edrych ar holl drigolion y ddaear; Ni a attolygwn ac a erfyniwn i ti, edrych o honot yn ddarbodus ar ein grasufaf ddaionus Arglwydd Frenhin S I O R; ac felly ei gyflawni ef o ras dy Sanctaidd Yspryd, fel y bo iddo yn wastadol bwyso at dy feddwl, a rhodio yn dy ffordd: Cynnysgaedda ef yn helaeth â doniau nefol; caniatâ iddo mewn llwyddiant ac iechyd hir hoedl; nertha ef modd y gallo orfsgyn a gorchfygu ei holl elynion; ac o'r diwedd, ar ol y fuchedd hon, bod iddo fwynhâu llawenydd a dedwyddyd tragywyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

¶ Gweddî dros y Brenhinol Deulu.

HOLL-alluog Dduw, ffynnon pob daioni, yr ydym ni yn oftyngedig yn attolwg i ti teneithio Brenhinol Uchelradd Sior, Tywyfog Cymru, Tywyfoges Waddolwg Cymru, y Duw, y Tywyfogesau, a'r holl Frenhinol Deulu: Cynnysgaedda hwy â'th Yspryd Glân; cyfoethoga hwy â'th nefol ras; llwydda hwy â phob dedwyddwch; a dwg hwy i'th dragwyddol Deyrnas, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

¶ Gweddî dros yr Eglwysfeyr a'r Bobl.

HOLL-gyfoethog a thragywyddol Dduw, yr hwn wyt yn unig yn gwneuthur rhyfeddodau; Danfon i lawr ar ein Hefgobion a'n Curadiaid, a'r holl gynnulleidfaoedd a orchymynwyd dan eu gofal hwynt, iachol Yspryd dy ras; ac fel y gallont wir ryngu bodd i ti, tywallt arnynt ddyfal wllth dy fendith. Caniatâ hyn, Arglwydd, er anrhydedd ein Dadleuwr a'n Cyfryngwr, Iesu Grist. Amen.

¶ Gweddî o waith S. Crysofom.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a roddai i ni ras y pryd hwn, trwy gyfundeb a chyd-gytarch, i weddio arnat; ac wyt yn addaw, pan ymgynhullo dau neu dri yn dy Enw, bod i ti ganiattâu eu gosynion: Cyflawna yr awr hon, O Arglwydd, ddymuniad a deisyfiad dy weision, fel y bo mwyaf buddiol iddynt; gan ganiattâu i ni yn y byd hwn wybodaeth am dy wirionedd, ac yn y byd a ddaw, bywyd tragywyddol. Amen.

2 Cor. xiii. 13.

GRAS ein Harglwydd Iesu Grist, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yspryd Glân, a fyddo gyd â ni oll byth bythoedd. Amen.

Credo Sant ATHANASIUS.

¶ Ar y Gwyliau byn; sef, dydd Nadolig Crist, dydd gwyl Ystwyll, dydd gwyl S. Mathias, dydd Pasg, y Dyrchafael, y Sulgwyn, dydd gwyl S. Ioan Fedyddiwr, S. Iago, S. Bartholomæus, S. Mathew, S. Simon a S. Judas, S. Andreas, a Sul y Drindod; y cenir, neu y dywedir, ar y Foreol Weddi, yn lle Credo'r Apostolion, y Gyffes bon o'n Ffydd Gristianogol, a elwir yn gyffredin, Credo S. Athanasius, gan y Gweinidog a'r Bobl, yn sefyll.

Quicumque vult.

PWY bynnag a synno fod yn gadwedig: o flaen dim rhaid iddo gynnal y Ffydd Gatholig.

Yr hon Ffydd, oni's ceidw pob dyn yn gyfan ac yn ddihalog: diammeu y collir ef yn dragwydd.

A'r Ffydd Gatholig yw hon: Bod i ni addoli un Duw yn Drindod, a'r Drindod yn Undod.

Nid cymmysgu o honom y Personau: na gwa-hanu'r Sylwedd.

Canys un Person fydd i'r Tad, arall i'r Mab: ac arall i'r Yspryd Glân.

Eithr Duwdd y Tad, y Mab, a'r Yspryd Glân, fydd unrhyw: Gogoniant gogyfuwch, Mawrhydi gogyd-tragywyddol.

Unrhyw yw'r Tad, unrhyw yw'r Mab: unrhyw yw'r Yspryd Glân.

Digreedig Dad, digreedig Fab: digreedig Yspryd Glân.

Anfuredig Dad, anfuredig Fab: anfuredig Yspryd Glân.

Tragywyddol Dad, tragywyddol Fab: tragywyddol Yspryd Glân.

Ac etto nid ydynt dri tragywyddolion: ond un tragywyddol.

Ac fel nad ýnt dri anfuredigion, na thri digreedigion: ond un digreedig, ac un anfuredig.

Felly yn gyffelyb, Holl-alluog yw'r Tad, Holl-alluog yw'r Mab: Holl-alluog yw'r Yspryd Glân.

Ac etto nid ýnt dri Holl-alluogion: ond un Holl-alluog.

Felly y Tad fy Dduw, y Mab fy Dduw: a'r Yspryd Glân fy Dduw.

Ac

Y LITANI.

Ac etto nid ynt dri Duwiau : ond un Duw.
Felly y Tad sydd Arglwydd, y Mab sydd Arglwydd : a'r Yspryd Glân sydd Arglwydd ;

Ac etto nid ynt dri Arglwyddi : namyn un Arglwydd.

Canys fel y'n cynhellir trwy y Gristianogaidd wirionedd : i gyfaddef bod pob Person o hono ei hun yn Dduw ac yn Arglwydd ;

Felly y'n gwaherddir trwy'r Catholig Grefydd : i ddywedyd, bod tri Duwiau, neu dri Arglwyddi.

Y Tad ni wnaethpwyd gan neb : ni's crewyd, ac ni's cenhedlwyd.

Y Mab sydd o'r Tad yn unig : heb ei wneuthur, na'i grëu ; eithr wedi ei genhedlu.

Yr Yspryd Glân sydd o'r Tad a'r Mab : heb ei wneuthur, na'i grëu, na'i genhedlu ; eithr yn deilliaw.

Wrth hynny, un Tad y sydd, nid tri Thad ; un Mab, nid tri Mab : un Yspryd Glân, nid tri o Ysprydion Glân.

Ac yn y Drindod hon, nid oes un cynt neu gwedi eu gilydd : nid oes un mwy na llai na'u gilydd.

Eithr yr holl dri Pherfona'u ydynt ogyd-tragwyddol : a gogyfuwch.

Ac felly ym mhob peth, fel y dywedwyd uchod : yr Undod yn y Drindod, a'r Drindod yn yr Undod, sydd i'w haddoli.

Pwy bynnag gan hynny a fynno fod yn gadwedig : fynied felly o'r Drindod.

Y mae hefyd yn angenrhaid, er mwyn tragwyddol iachawdwriaeth : gredw o ddyn yn ffyddlon am gnawdoliaeth ein Harglwydd Iesu Grist.

Canys yr iawn, ffydd yw, credu a chyffesu o honon : fod ein Harglwydd ni Iesu Grist, Fab Duw, yn Dduw ac yn Ddyn ;

Duw, o Sylwedd y Tad, wedi ei genhedlu cyn na'r oesoedd : a Dŷn, o sylwedd ei fam, wedi ei eni yn y byd ;

Perffaith Dduw, a pherffaith Ddyn : o enaid rhesymmol, a dynol gnawd yn hanfod ;

Gogyfuwch â'r Tad, oblegyd ei Dduwdod : a llai na'r Tad, oblegyd ei Ddyndod.

Yr hwn er ei fod yn Dduw ac yn Ddyn : er hynny, nid yw efe ddau, ond un Crist.

Un ; nid trwy ymchwelyd y Duwdod yn gnawd : ond gan gymmeryd y Dyndod at Dduw ;

Un i gyd oll ; nid gan gymmysgu'r Sylwedd : ond trwy undod Person.

Canys fel y mae'r enaid rhesymmol a'r cnawd yn un dŷn : felly Duw a Dŷn sydd un Crist :

Yr hwn a ddioddefodd dros ein iachawdwriaeth : a ddifgynodd i uffern, a gyfododd y trydydd dydd o feirw.

Esgynodd i'r nefoedd ; ac y mae yn eistedd ar ddechulaw'r Tad, Duw Holl-alluog : oddi yno y daw i farnu byw a meirw.

Ac ar ei ddyfodiad, y cyfyd pob dŷn yn eu cyrph eu hunain : ac a roddant gyfrif am eu gweithredoedd priod.

A'r rhai a wnaethant dda, a ant i'r bywyd tragwyddol : a'r rhai a wnaethant ddrwg, i'r tân tragwyddol.

Hon yw'r Ffydd Catholig : yr hon pwy bynnag a'r ni's cretto yn ffyddlon, ni all efe fod yn gadwedig.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab : ac i'r Yspryd Glân ;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad : yn oes oesoedd. Amen.

Yma y canlyn y LITANI, neu Ymbiliau Cyffredinol, i'w canu, neu i'w dywedyd, ar ol y Foreol Weddi, ar y Suliau, y Merchurau, a'r Gwenerau, ac ar Amserau eraill, pan orchymynr gan yr Ordinari.

DUW Dad o'r nef : trugarhâ wrthym wir bechaduriaid.

Duw Dad o'r nef : trugarbâ wrthym wir bechaduriaid.

Duw Fab, Brynwir y byd : trugarhâ wrthym wir bechaduriaid.

Duw Fab, Brynwir y byd : trugarbâ wrthym wir bechaduriaid.

Duw Yspryd Glân, yn deilliaw oddi wrth y Tad a'r Mab : trugarhâ wrthym wir bechaduriaid.

Duw Yspryd Glân, yn deilliaw oddi wrth y Tad a'r Mab : trugarbâ wrthym wir bechaduriaid.

Y gogoned, lân, fendigaidd Drindod, tri Pherfona, ac un Duw : trugarhâ wrthym wir bechaduriaid.

Y gogoned, lân, fendigaidd Drindod, tri Pherfona, ac un Duw : trugarbâ wrthym wir bechaduriaid.

Na choŷa, Arglwydd, ein hanwiredd, nac anwiredd ein rhieni ; ac na ddyro ddial am ein pechodau : arbed nyny, Arglwydd daionus, arbed dy bobl a brynaist â'th werthfawroccaf waed, ac na lidia wrthym yn dragwydd.

Arbed ni, Arglwydd daionus.

Oddi wrth bob drwg ac anffawd ; oddi wrth bechod, oddi wrth ystryw a chyrch y cythraul ; oddi wrth dy lid, ac oddi wrth farnedigaeth dragwyddol,

Gwared ni, Arglwydd daionus.

Oddi wrth bob dallineb calon ; oddi wrth falchder, a gwag-ogoniant, a ffug sancteiddrwydd ; oddi wrth gynfigen, digafedd, a bwriad drwg, a phob anghariadoldeb,

Gwared ni, Arglwydd daionus.

Oddi wrth anniweirdeb, a phob pechod marwol arall ; ac oddi wrth holl dwyll y byd, y cnawd, a'r cythraul,

Gwared ni, Arglwydd daionus.

Oddi wrth fellt a thymmeftl ; oddi wrth bla, haint y nodau, a newyn ; oddi wrth ryfel, ac ymladd, ac oddi wrth angau difyfyd,

Gwared ni, Arglwydd daionus.

Oddi wrth bob terfysg, dirgel frad, a gwrthryfel ; oddi wrth bob ffals ddyfgeidiaeth, opiniwn annuwiol, a fism ; oddi wrth galedrwydd calon, a dirmyg ar dy Air a'th Orchymyn,

Gwared ni, Arglwydd daionus.

Trwy ddigelweth dy lân Gnawdoliaeth ; trwy dy sanctaidd Eneidigaeth, a'th Enwaediad ; trwy dy Fedydd, dy Ymryd, a'th Brofedigaeth,

Gwared ni, Arglwydd daionus.

Trwy dy ddifawr Ing, a'th Chwys gwaedlyd ; trwy dy Grog, a'th Ddiodeffaint ; trwy dy werthfawr Angau, a'th Gladdedigaeth ; trwy dy anrhydeddus Gyfodiad, a'th Esgyniad ; a thrwy ddyfodiad yr Yspryd Glân,

Gwared ni, Arglwydd daionus.

Yn holl amfer ein trallod ; yn holl amfer ein gwynfyd ; yn awr angau, ac yn nydd y farn,

Gwared ni, Arglwydd daionus.

Nyni bechaduriaid a attolygwn i ti ein gwrando, O Arglwydd Dduw ; a theilyngu o honot eadw, rheoli, a llywodraethu dy lân Eglwys Catholig yn y ffordd union ;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot gadw a nerthu i'th wir addoli, mewn iawnder a glendid buchedd, dy wasanaethwr SIOR, ein grasusaf Frenhin a'n Pen-llywydd ;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot lywodraethu ei galon yn dy ffydd, ofn, a chariad ; ac iddo ymddiried byth ynot, ac ymgeis yn wastad â'th anrhydedd a'th ogoniant ;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog,

Teilyngu

Y LITANI.

Teilyngu o honot ei ymddiffyn a'i gadw, gan roddi iddo fuddugoliaeth ar ei holl elynion;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot fendithio a chadw Brenhinol Uchelradd Sior, Tywysog Cymru, Tywysoges Waddolwg Cymru, y Duwc, y Tywysogesau, a'r holl Frenhinol Deulu;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot lewyrchu yr holl Esgobion, Offeiriad, a Diaconiaid, ag iawn wybodaeth a deall dy Air; ac iddynt hwy, trwy eu pregeth a'u buchedd, ei fynegi a'i ddangos yn ddyladwy;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot gynnysgaedu Arglwyddi'r Cynghor, a'r holl Fonedd, a gras, doethineb, a deall;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot fendithio a chadw y Penfwyddogion; gan roddi iddynt ras i wneuthur cyfiawnder, ac i faentumio'r gwir;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot fendithio a chadw dy holl bobl;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot roddi i bob cenhedlaeth, undeb, tangnefedd, a chyd-gordio;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot roddi i ni galon i'th garu ac i'th ofni, ac i fyw yn ddielgeulus yn ol dy orchymnion;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot roddi i'th holl bobl ychwaneg o ras, i wrando yn ufudd dy Air, ac i'w dderbyn o bur ewyllys, ac i gynhyrchu firwyth yr Yspryd;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot ddwyn i'r ffordd wir, bawb a'r aeth ar gyfeiliorn, ac a dwyllwyd;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot nerthu y rhai fy yn sefyll, a chonfforddio a chynnorthwyo y rhai fy a gwan galon, a chyfodi'r sawl a fythiant, ac o'r diwedd curo i lawr Satan dan ein traed;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot gymmorth, helpu, a diddanu, pawb a'r y fydd mewn perygl, angenoethyd, a thrwbl-aeth;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot gadw pawb a'r y fydd yn ymdaith ar for neu dir, pob gwraig wrth esgor plant, pob clwyfus, a rhai bychain, a thosturio wrth bawb a fyddo mewn caethiwed a charchar;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot ymddiffyn ac amgeleddu y plant amddifaidd, a'r gwragedd gweddwon, a phawb a'r y fydd yn unig, ac yn goddef-pwys plaid orthrech;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot drugarhau wrth bob dyn;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot faddeu i'n gelynnion, erlynwyr, ac ysglandrwyr, a throi eu calonnau;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot roddi a chadw er ein fflam amferol firwythau'r ddaear, modd y caffon mewn amfer dyledus eu mwynhau;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot roddi i ni wir edifeirwch; a maddeu i ni ein holl bechodau, ein heigeuluddra, a'n hanwybod; a'n cynnysgaedu a gras dy Yspryd Glân, i wellhau ein buchedd yn ol dy Air sanctaidd;

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando, Arglwydd trugarog.

Mab Duw: attolygwn i ti ein gwrando.

Mab Duw: attolygwn i ti ein gwrando.

Oen Duw: yr hwn wyt yn dileu pechodau'r byd;

Caniattâ i ni dy dangnefedd.

Oen Duw: yr hwn wyt yn dileu pechodau'r byd;

Trugarbâ wrthym.

Crist, clyw nyni.

Crist, clyw nyni.

Arglwydd, trugarbâ wrthym.

Arglwydd, trugarbâ wrthym.

Crist, trugarbâ wrthym.

Crist, trugarbâ wrthym.

Arglwydd, trugarbâ wrthym.

Arglwydd, trugarbâ wrthym.

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad, a'r Bobl gyd ag ef: Weddi'r Arglwydd.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bydded dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

Offeiriad. Arglwydd, na wna â nyni yn ol ein pechodau.

Anteb. Ac na obrwya ni yn ol ein hanwireddau.

¶ Gweddïwn.

DU W Dad trugarog, yr hwn nid wyt yn dirmygu uchenaidd calon gyftuddiedig, nac adduned y gorthrymmedig; Cynnorthwya yn drugarog ein gweddïau, y rhai yr ym ni yn eu gwneuthur ger dy fron yn ein holl drallod a'n blinfyd, pa bryd bynnag y gwaifant arnom; a gwrando ni yn rafolol, fel y bo i'r drygau hynny, y rhai y mae ystryw a dichell diafol neu ddyn yn eu gwneuthur i'n herbryn, fyned yn ofer, a thrwy ragluniaeth dy ddaioni di iddynt fod yn wafgaredig, modd na'n briwer dy weision trwy erlyn neb, a gallu o honom byth ddiolch i ti yn dy lân Eglwys, trwy Iesu Crist ein Harglwydd.

O Arglwydd, cyfod, cymmorth ni, a gwared ni, er mwyn dy Enw.

O Dduw, ni a glywsom â'n clustiau, a'n tadau a fynegiant i ni, y gweithredoedd ardderchog a wnaethost yn eu dyddiau, ac yn y cynfyd o'u blaen hwy.

O Arglwydd, cyfod, cymmorth ni, a gwared ni, er mwyn dy Anrhydedd.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Anteb. Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

Rhag ein gelynnion ymddiffyn ni, O Crist.

Yn rafol edrych ar ein poenedigaetbau.

Yn dostrus ystyria wrth drymder ein calonnau.

Yn drugarog madden bechodau dy bobl.

Yn garedigol gan drugaredd gwrando ein gweddïau.

Iesu Fab Dafydd, trugarbâ wrthym.

Yr awr hon a phob amfer teilynga ein gwrando, O Crist.

G W E D D I A U.

*Tu rasol elyw ni, O Crist; yn rasol elyw nynt, O Ar-
glewydd Grift.*

*Offuriad. Arglwydd, dangos dy drugaredd arnom;
Ateb. Fel yr ym yn ymddiried ynot.*

¶ Gweddïwn.

NYNT yn ufudd a attolygwn i ti, O Arglwydd
Dad, yn drugarog edrych ar ein gwendd; ac,
er gogoniant dy Enw, ymchwel oddi wrthym yr holl
ddrygau a ddarfu i ni o wir gyfiawnder eu haeddu;
a chaniattâ fod i ni yn ein holl drallod ddodi ein
cyfan ymddiried a'n gobaith yn dy drugaredd, ac
byth dy wafanaethu mewn sancteiddrwydd a phur-
deb buchedd, i'th anrhydedd a'th ogoniant, trwy ein
hunig Gyfryngwr a'n Dadleuwr Iesu Grift ein Har-
glwydd. *Amen.*

¶ Yma y diwedd y Litani.

G W E D D I A U a D I O L W C H ar amryw Achosion;

*I'w harfer o flaen y ddwy Weddi ddiweddaf o'r Litani, neu o'r Foreol a'r
Brydnhawrol Weddi.*

G W E D D I A U.

¶ Am Wlaw.

ODduw, nefol Dad, yr hwn trwy dy Fab
Iesu Grift a addewiait i bawb a geisfiont dy
deyrnas a'th gyfiawnder, bob peth angen-
rheidiol i'w cynhaliath corphorol; Danfon
i ni wrth ein hangenoclyd hwn, ni a attolygwn i ti,
gyfryw dywydd a chawodydd ardymerus, modd
y derbyniom ffrwythau'r ddaear, i'n mwyniant ni,
ac i'th urdduniant dithau, trwy Iesu Grift ein Har-
glwydd. *Amen.*

¶ Am Dywydd teg.

HOll-alluog Arglwydd Dduw, yr hwn am bechod
dyn a foddiait unwaith yr holl fyd, oddi eithr
wyth-nyn o bobl, ac ar ol hynny o'th fawr drugar-
edd a addewiait na's distrywit felly byth drachefn;
Yn oftyngedig ni a attolygwn i ti, er i ni am ein
hanwireddau gyfiawn haeddu pla o wlaw a dyfr-
oedd; etto, wrth ein gwir edifeirwch, danfon i ni y
cyfryw dywydd a hinon, fel y derbyniom ffrwyth-
au'r ddaear mewn amser dyladwy; ac y dysgom trwy
dy gospedigaeth wellhau ein bucheddau, ac am dy
wârder rodidi i ti foliant a gogoniant, trwy Iesu Grift
ein Harglwydd. *Amen.*

¶ Ar amser Drudaniaeth a Newyn.

ODduw, Dad o'r nef, trwy ddawn pa un y disgyn
y gwlaw, y mae'r ddaear yn ffrwythlawn, yr
hilia anifeiliaid, ac yr amlhâ'r pysgod; Edrych,
attolwg, ar adfyd dy bobl; a chaniattâ am y prinder
a'r drudaniaeth (yr ym ni yr awr hon yn ei ddifoddef
yn gwbl gyfiawn am ein hanwiredd) iddynt, trwy
dy drugarog ddaioni di, ymchwelyd yn rhad ac yn
helaethrwydd, er cariad ar Iesu Grift ein Harglwydd;
i'r hwn, gyd â thydi a'r Ysryd Glân, y bo'r holl
anrhydedd a'r gogoniant, yr awr hon ac yn oes
osfoedd. *Amen.*

¶ Neu bon.

ODduw, drugarog Dad, yr hwn, yn amser Elisëus
y prophwyd, a droaist yn ddifynnwch y prinder
mawr a'r drudaniaeth yn Samaria yn helaethrwydd
a chad; Cymmer drugaredd arnom; fel y bo i ni, y
rhai am ein pechodau a boenir yr awr hon â'r cystfel-
yb adfyd, dderbyn yr un fath brydol gymmorth:
Trwy dy nefol fendith par gynnrych ar ffrwythau'r
ddaear; a chaniattâ fod i ni, fy'n derbyn dy hael-
donus lawnder, arferu'r unrhyw i'th ogoniant di,
gymmorth eraill y fy'n dwyn eisïau, ac i'n diddan-
wch ein hunain, trwy Iesu Grift ein Harglwydd.
Amen.

¶ Gweddï o waith S. Crysofom.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a rodiait i ni ras
pryd hwn, trwy gyfundeb a chyd-gyfarch,
weddïo arnat; ac wyt yn addaw, pan ymgynhullo
dau neu dri yn dy Enw, bod i ti ganiattâ eu gofyn-
ion: Cyfiawna yr awr hon, O Arglwydd, ddymun-
iad a deisyfiad dy weision, fel y bo mwyaf buddiol
iddynt; gan ganiattâ i ni yn y byd hwn wybodaeth
am dy wirionedd, ac yn y byd a ddaw, bywyd tra-
gywyddol. *Amen.*

2 Cor. xiii. 13.

GRAS ein Harglwydd Iesu Grift, a chariad Duw,
a chymdeithas yr Ysryd Glân, a fyddo gyd â
ni oll byth bythoedd. *Amen.*

¶ Ar amser Rhyfel a Therffysgau.

HOll-alluog Dduw, Brenhin yr holl frenhinoedd,
a Phen-llywiawdr pob peth, yr hwn ni ddichoa
neb creadur wrthladd ei nerth, i'r hwn y perthyn o
gyfiawnder gospi pechaduriaid, a bod yn drugarog
wrth y rhai a fyddont wir edifeiriol; Cadw a
gwared nynt, yn oftyngedig ni a attolygwn i ti, rhag
dwyllaw ein gelynnion; goftwng eu balchder, tola
eu drygioni, a gwaradwydda eu bwriadau; modd y
gallom, yn arfogion gan dy ymddiffyn di, fod byth
yn gadwedig rhag pob perygl, i'th ogoneddu di yr
hwn wyt unig roddwr pob buddugoliaeth a gor-
uchafiaeth, trwy haeddiedigaethau dy un Mab Iesu
Grift ein Harglwydd. *Amen.*

¶ Yn amser Pla cyffredin, neu Glesyd.

HOll-alluog Dduw, yr hwn yn dy lid yn yr aniaf-
wch a anfoniait bla ar dy bobl dy hun, oble-
gyd eu gwar-sythni a'u gwrthryfel yn erbyn Moses
ac Aaron; ac hefyd yn amser y brenhin Dafydd a
leddaist â phla'r nodau ddengmil a thri-ugeimmil,
ac yn-y man, gan gosio dy drugaredd, a gedwaist y
lleill; Trugarhâ wrthym wir bechaduriaid, y rhai y
darfu'r awr hon i ddirfawr haint a marwolaeth ym-
weled â ni; fel megis y pryd hwnnw y derbyniaist
gymmodaeth, ac y gorchymyniaist i'r Angel danytr-
iol beidio â chospi; felly bod yn awr yn deilwng
gennynt wrthladd oddi wrthym y bla a'r gofidus haint
yma, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. *Amen.*

¶ Yn Wythnosau y Cyd-goriau, i'w dywedyd bob dydd
dros y rhai a fyddant i dderbyn Urddau cyffregedig.

HOll-alluog Dduw, ein Tad nefol, yr hwn a bryn-
aist it' Eglwys gyffredinol trwy werthfawr
waed dy anwyl Fab; Edrych yn ddarbodus ar yr
unrhyw; ac ar hyn o amser cyfarwydda allywia felly
feddyliau dy weision yr Esgobion a Bugeiliaid dy
braidd, fel na ddodent ddwyllaw yn ebrwydd ar neb,
eithr bod iddynt ddewis yn ffyddlon ac yn bwyllog
rai cymmwys i wasanaethu yn sanctaidd Weinidog-
aeth dy Eglwys. A dyro o'th ras a'th fendith nefol
i'r fawl a urdder i bob Swydddyddiaeth sancteiddlan;
fel y bo iddynt trwy eu buchedd a'u hathrawiaeth
osod allan dy ogoniant, a hyfforddio iachawdwriaeth
pawb oll, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. *Amen.*

¶ Neu bon.

HOll-alluog Dduw, rhoddwr pob dawn daionus,
yr hwn o'th dduwiol ddarbodaeth a ofodiait
amrafael Raddau yn dy Eglwys; Ni a attolygwn yn
ufudd

DIOLCH IADAU.

afedd i ti, reddi o'th ras i'r fawl oll a alwer i bob
Snydd a Gweinyddiaeth yn yr unrhwy; ac felly
cylawna hwynt â th wir Athrawiaeth, a chynnyf-
redda hwynt â diniweidrwydd buchedd, fel y gwas-
maethont yn ffyddlon ger dy fron, i ogoniant dy
dirfawr Enw, ac er lles i th Eglwys sanctaidd,
trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

¶ *Gweddî dros Oruchel Lys y Parliament, i'w dy-
wedyd tra font yn eistedd.*

O Dduw grafusaf, yn ufudd attolygwn i ti, megis
dros y Deyrnas hon yn gyffredinol, felly yn
enwedig dros yr Uchel Lys Parliament, ymgynnull-
edig yr awrhon dan ein duwiolaf a'n grafusaf Ar-
glwydd Frenhin; Deilyngu o honot lywio a llwyddo
eu holl ymgynghoriadau er dyrchafiad i th Ogoniant,
er daioni i th Eglwys, ac er diogelwch, anrhydedd,
a llwyddiant i'n Harglwydd Frenhin a'i Deyrnaf-
oedd; trwy eu llafur hwy felly trefner a gwasfattaer
pob peth ar y sail oreu a chadarnaf, fel y bo heddwch
a dedwyddwch, gwirionedd a chyfiawnder,
ffydd a duwioldeb, yn sefydlog yn ein plith trwy'r
holl genhedlaethau. Hyn, a phob peth arall ang-
henhaid iddynt hwy, i ni, ac i th Eglwys oll, yr
ym yn oftyngedig yn eu herfyn yn Enw a Chyfyng-
dod Iesu Grist, ein Harglwydd a'n iachawdwr ben-
digidig. *Amen.*

¶ *Colei neu Weddi dros bob Ystâd o Ddynion, i'w bar-
fer pan na bo pryntiedig dywedyd y Litani.*

O Arglwydd, Creawdwr a Cheidwad pob rhyw
ddyn, yn oftyngedig attolygwn i ti dros bob

ystâd a gradd o ddynion, ar fod yn wiw gennyf
hyfysu iddynt dy ffydd; dy iachawdwriaeth i'r
holl genhedloedd. Yn bennaf erfyniwn arnat dros
lwyddiannus ystâd yr Eglwys Gatholig; fel, gan
gael ei harwain a'i llywio gan dy Yspryd grafusaf,
y caffo pawb yn eu proffesu ac yn eu galw eu beth-
ain yn Gristianogion, eu tywys ar hŷd ffydd y
gwirionedd, a chynnal y ffydd mewn undeb yspryd,
rhwymyn tangnefedd, ac uniondeb buchedd. Yn
ddiweddas, ni a orchymynwn i th dadol amgeledd
y rhai oll a gyfuddir mewn un modd, neu fydd yn
gyfyng arnynt mewn meddwl,
corph, neu ystâd [* yn enwedig y
fawl dros ba rai y dynunir ein
gweddïau] ryngu bodd i ti eu
diddanu a'u cymmorth yn ol
angenrheidiau pob un; gan roddi iddynt amynedd
dan eu dioddefadau, a dedwyddol ymwared o'u
holl gyfuddiau. A hyn a erfyniwn er mwyn Iesu
Grist. *Amen.*

* Hyn a ddwyed-
ir pan ddymunir neb
weddiâu y gynnull-
eidda.

¶ *Gweddî a ellir ei dywedyd ar ol pob un o'r rhai
o'r blaen.*

O Dduw, yr hwn biau o natŷriaeth a phriodol-
deb, drugarhau yn wastad a maddeu, derbyn
ein hufudd weddiâu; ac er ein bod ni yn rhwym
gan gaethiwed cadwynau ein pechodau, er bynnu
dattodir ni gan dofturi dy fawr drugaredd, er an-
rhydedd Iesu Grist, ein Cyfryngwr a'n Dadleuwr.
Amen.

FFURFIAU O DALU DIOLCH.

¶ *Diolch cyffredinol.*

HOLL-alluog Dduw, Tad yr holl drugareddau,
yr ydym ni dy weision annheilwng yn
rhoddi i ti ddiolch gofyingeiddiaf a ffydd-
lonaf am dy holl ddaioni a th drugareddau i ni, ac

* Dyweder hyn pan
fo neb un a weddiwydd
drofio yn deisyf talu
diolch.

i bob dyn [* yn arbennig i'r
rhaf y fydd yr awrhon yn cryll; fo
offrynnu i' eu molionau a'u
diolch am y tofuri a ryglyddiaf
iddynt yn ddiweddar.] Ni a th
fendithiwn am ein creadigaeth, am ein cadwraeth,
ac am holl fendithion y bywyd hwn; eithr uwch
law pob dim, am dy anfeidrol gariad ym mhryn-
edigaeth y byd trwy ein Harglwydd Iesu Grist; am
foddion gras, ac am obaith gogoniant. Ac ni a
attolygwn i ti roddi i ni y cyfryw ddwys ac iawn
ymfyniad ar dy holl drugareddau, fel y bo'n ca-
loannu yn ddifuant yn ddiolchgar; ac fel y my-
negom dy foliant, nid â'n gwefusau yn unig, eithr
yn ein bucheddau; trwy ymroddi i th wasanaeth,
a thrwy rodio ger dy fron mewn sancteiddrwydd
ac uniondeb dros ein holl ddyddiau, trwy Iesu
Grist ein Harglwydd; i'r hwn, gyd â thydî a'r
Yspryd Glân, bid yr holl anrhydedd a'r gogoniant,
byth bythoedd. *Amen.*

¶ *Am gael Gwlaro.*

O Dduw, ein Tad nefol, yr hwn trwy dy rasol
ragluniaeth wyt yn peri i'r gwlaw cynnar a'r
diweddar ddisgyn ar y ddaear, fel y dygo ffirwyth er
mwyniant dyn; Yr ydym ni yn rhoi i ti oftyngedig
ddiolch, fod yn wiw gennyf, wrth ein dirfawr ang-
henraid, ddanfoni i ni o'r diwedd wlaw hyfryd ar dy
etifeddiaeth, a'i hireiddio pan oedd sech; i'n mawr
ddiddanwch ni dy weision anwiw, ac i ogoniant dy
sanctaidd Enw, trwy dy drugareddau yn Iesu Grist
ein Harglwydd. *Amen.*

¶ *Am Dywydd teg.*

O Arglwydd Dduw, yr hwn yn gyfiawn a'n dar-
oftyngaist ni trwy dy ddiweddar bla o anfeidrol
wliw a dyfroedd, ac yn dy drugaredd a gymhorth-

aist ac a ddiddenaist ein heneidiau trwy y tymhor-
aid a'r bendigidig gyfnewid yma ar dywydd; Nyni
a foliannwn ac a ogoneddwn dy sanctaidd Enw dros
dy drugaredd hon; ac a ddaganwn byth dy drugar-
eddau, o genhedlaeth i genhedlaeth, trwy Iesu Grist
ein Harglwydd. *Amen.*

¶ *Am Helaethbrwydd.*

O Drugaroccaf Dad, yr hwn o th raslon ddaioni a
-wrandewaist ddefosiynol Weddiâu dy Eglwys,
ac a droaist ein prinder ni a'n drulaniaeth yn rhad
ac yn helaeth wydd; Yr ydym yn rhoi i ti oftyng-
edig ddiolch, am dy ragorol haelioni yma; gan at-
tolygu i ti barhau dy garedigrwydd tu ag attom,
fel y rhoddo ein tir i ni ei ffirwythau toreithiog,
i th ogoniant di, a'n diddanwch ninnau, trwy Iesu
Grist ein Harglwydd. *Amen.*

¶ *Am Heddwech ac Ymwared oddi wrth ein Gelynion.*

HOLL-alluog Dduw, yr hwn wyt gadarn dŵr ym-
ddiffynfa i th weision rhag wyneb eu gelynion;
Yr ydym ni yn rhoddi i ti foliant a diolch am ein
hymwared ni oddi wrth y mawr a'r amlwg beryglon
oedd i'n hamgylchu. Yr ydym ni yn cydnabod,
mai dy ddaioni di yw, na'n rhoddydd ni i fynu yn
yglyfaeth iddynt hwy; gan attolygu i ti yn wastadol
barhau dy gyfryw drugareddau tu ag attom, fel y
gwypo'r holl fyd mai tydi yw ein iachawdwr a'n
cadarn Waredwr ni, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

¶ *Am edfryd Heddwech cyffredinol Garter.*

TRAGYwyddol Dduw, ein Tad nefol, yr hwn yn
unig wyt yn gwneuthur i ddynion fod yn un-
fryd mewn ty, ac yn gofegu cynddeiriolwgrwydd y
werin an-gerddol ac afreolus; Ni a fendithiwn dy
Enw sanctaidd, am fod yn wiw gennyf lonyddu y
cythrwil terfysgus a gyffrowyd yn ddiweddar yn eu
plith; ac yn ufudd yr attolygwn i ti ganiattan i bawb
o honom ras, i rodio o hyn allan yn oftyngedig i th
orchymynion sanctaidd; a chan fyw mewn buchedd
ddistaw a heddychol ym mhob duwioldeb ac onest-
rwydd, i offrynnu yn ddibaid i ti ein habentia o fel-
faint.

COLECTAU, EPISTOLAU, ac EFANGYLAU.

ant a diolchgarwch am dy drugareddau hyn tu ag
attom, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

¶ *Neu bon.*

¶ *Am Ymwared oddi wrth Bla y Nodau, neu neb rhyw
Glefyd arall.*

O Arglwydd Dduw, yr hwn a'n harchollaiſt ni
am ein pechodau, ac a'n difeaiſt am ein han-
wireddau, trwy dy ddiweddar ymweliad gorthrwm
ac ofnadwy; ac etto ynghanol dy farnedigaethau a
gofiaſt dy drugaredd, ac a achubaſt ein heneidiau
allan o fafn angau; Yr ydym ni yn offiwm i'th
dadol ddaioni, ein hunain, ein heneidiau a'n cyrph,
y rhai a waredaiſt di, i fod yn aberth bywiol i ti;
gan foliannu a mawrygu yn waſtadol dy drugaredd-
au ynghanol dy Eglwys, trwy Iesu Grist ein Har-
glwydd. *Amen.*

YR ydym ni yn oftyngedig yn cyfaddef ger dy
fron di, O drugaroccaf Dad, y gallasai yr holl
goſpedigaethau a fygythir yn dy gyfraith, yn gyf-
iawn ddiſgyn arnom ni, o herwydd ein haml drof-
eddau a chaledwch ein calonau. Etto, gan fod yn
wiw gennyt, o'th dyner drugaredd, ar ein gwan a'n
hannheilwng ymddarostyngiad ni, eſmwythau y bla
niweidiol, a'r hon yn ddiweddar y'n cyſtuddiwyd
yn ddifawr, ac edfryd llef gorſoedd ac iechyd yn
ein cyfanneddau; yr ydym ni yn offiwm i'th Dduw-
iol Fawredd, aberth moliant a diolch; gan glodfori
a mawrygu dy ogoneddus Enw, o herwydd dy am-
geledd a'th rag-ddarbodaeth droſom, trwy Iesu
Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Y COLECTAU, EPISTOLAU, a'r EFANGYLAU,

A arferir trwy'r Flwyddyn.

¶ *Nodwch, Am y Colect a appwyntir i bob Sul, neu Wyl y bo iddo Nos-wyl neu Ucher-wyl, y dywedir ef ar y
Gwaſanaeth Prydnawinol ar y Nos-wyl.*

Y Sul cyntaf yn Adſent.

Y Colect.

HOLL-alluog Dduw, dyro ras i nynt i ym-
wrthod â gweithredoedd y tywyllwch, ac i
wisgo arfau y goleuni; yn awr yn amſer y
fuchedd farwol hon (pryd y daeth dy Fab
Iesu Grist i ymweled â nynt mewn mawr oftyng-
eiddrwydd) fel y byddo i ni yn y dydd diweddar,
pan ddelo efe drachefn yn ei ogoneddus Fawredd,
i farnu byw a meirw, gyfodi i'r fuchedd anfarwol
trwyddo ef, yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnafu
gyd â thi a'r Yſpryd Glân, yr awrhon ac yn dragy-
wydd. *Amen.*

¶ *Y Colect bwn a ddywedir beunydd gyd â'r Colectau
eraill yn Adſent, hyd Nôs Nadolig.*

Yr Epistol. Rhuf. xiii. 8.

NA fyddwch yn nyled neb o ddim, ond o garu
bawb eich gilydd: canys yr hwn fydd yn caru
arall, a gyflawnodd y gyfraith. Canys hyn, Na odi-
neba, Na ladd, Na ladratta, Na ddwg gam-dyſt-
iolaeth, Na thrachwanta; ac od oes un gorchymyn
arall, y mae wedi ei gynnwys yn gryno yn yr ym-
adredd hwn; Câr dy gymmydog fel ti dy hun.
Cariad ni wna ddrwg i'w gymmydog: am hynny
cyflawnder y gyfraith yw cariad. A hyn, gan wy-
bod yr amſer, ei bod hi weithian yn bryd i ni i dde-
ffrôi o gyſgu: canys yr awrhon y mae ein iachawd-
wriaeth ni yn nês nâ phan gredafom. Y nos a
gerddodd ym mhell, a'r dydd a nefaodd: am hynny
bwriwn oddi wrthym weithredoedd y tywyllwch,
a gwisgwn arfau y goleuni. Rhodiwn yn weddus,
megis wrth liw dydd; nid mewn cyfeddach a
meddwod, nid mewn cyd-orwedd ac anlladrwydd,
nid mewn cynnen a chynſigen. Eithr gwisgwch
am danoch yr Arglwydd Iesu Grist; ac na wnewch
rag-ddarbod dros y cnawd, er mwyn cyflawni ei
chwantau ef.

Yr Efengyl. S. Math. xxi. 1.

A Phan ddaethant yn gyfagos i Jerufalem, a'u
dyfod hwy i Bethphage, i ſynydd yr Olewydd,
yna yr anfonodd yr Iesu ddau ddiſgybl, gan ddy-
wedyd wrthynt, Ewch i'r pentref y dydd ar eich oſ-
fer; ac yn y man chwi a gewch aſen yn rhwym,
ac ebol gyd â hi: gollyngwch hwynt, a dygwch
attaf fi. Ac os dywaid neb ddim wrthyth, dywed-
wch, Y mae'n rhaid i'r Arglwydd wrthynt: ac
yn y man efe a'u denſyn hwynt. A hyn oll a
wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedafid
trwy'r prophwyd, yn dywedyd, Dywedwch i ferch
Sion, Wele, dy Frenhin yn dyfod i ti, yn addfwyn,
ac yn eistedd ar afyn, ac ar ebol llwdn afyn arferol

â'r iau. Y diſgyblion a aethant, ac a wnaethant
fel y gorchymynafai'r Iesu iddynt. A hwy a
ddygaſant yr aſen a'r ebol, ac a ddodafant eu dillad
arnynt, ac a'i goſodafant ef i eistedd ar hynny.
A thyrsa ddirfawr a daenafant eu dillad ar y ſfordd;
eraill a dorraſant gangau o'r gwydd, ac a'u taen-
afant ar hŷd y ſfordd. A'r torſeydd, y rhai oedd
yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ol,
a leſafant, gan ddywedyd, Hofanna i Fab Dafydd:
Bendigedig yw'r hwn fydd yn dyfod yn enw'r
Arglwydd: Hofanna yn y goruchafion. Ac wedi
ei ddyfod ef i mewn i Jerufalem, y ddinas oll a
gynhyrfodd, gan ddywedyd, Pwy yw hwn? A'r
torſeydd a ddywedafant, Hwn yw Iesu, y Prophwyd
o Nazareth yn Galilea. A'r Iesu a aeth i mewn i
deml Dduw, ac a daſfodd allan bawb a'r a oedd yn
gwerthu ac yn prynu yn y deml, ac a ddymchwel-
odd i lawr fyrdau y newidwyr arian, a chadeir-
iau y rhai oedd yn gwerthu colommennod; ac a
ddywedodd wrthynt, Yſgrifenwyd, Ty gweddi y
gelwir fy nhy i; eithr chwi a'i gwnaethoch yn ogof
lladron.

Yr ail Sul yn Adſent.

Y Colect.

YGwynfydedig Arglwydd, yr hwn a beraſt fod
yr holl Yſgrythyr Lân yn yſgrifenedig er mwyn
ein hathrawiaeth a'n hadyſg ni; Caniattâ fod i ni
yn y cyfryw fodd ei gwranddo, ei darllain, ei chwilio,
a'i dyſgu, ac i'n mewn ei mwynhau; fel, trwy
amynedd a diddanwch dy gyſſegredig Air, y cofleid-
iom ac yr ymgynhaliom yn waſtadol wrth fendigaid
obaith y fuchedd dragwyddol, yr hon a roddaf i
ni yn ein iachawdwr Iesu Grist. *Amen.*

Yr Epistol. Rhuf. xv. 4.

PA bethau bynnag a 'ſgrifenwyd o'r blaen, er
addyſg i ni yr yſgrifenwyd hwynt; fel, trwy
amynedd a diddanwch yr yſgrythrau, y gallem
gael gobaith. A Duw yr amynedd a'r diddanwch
a roddo i chwi ſynied yr un peth tu ag at eich gi-
lydd, yn ol Crist Iesu: fel y galloch, yn un fryd,
o un genau, ogoneddu Duw, a Thad ein Har-
glwydd Iesu Grist. O herwydd paham derbyn-
iwlch eich gilydd, megis ag y derbyniodd Crist
ninnau i ogoniant Duw. Ac yr wyf yn dywedyd,
wneuthur Iesu Grist yn weinidog i'r enwaediad
er mwyn gwirionedd Duw, er mwyn cadarnhau
yr addewidion a wnaethpwyd i'r tadau: ac fel y
byddai i'r Cenhedloedd ogoneddu Duw am ei dru-
garedd; fel y mae yn yſgrifenedig, Am hyn y
cyſſefaf i ti ym mhlith y Cenhedloedd, ac y canaf
i'th enw. A thrachefn y mae yn dywedyd, Ymla-
wenhewch,

Y 3 a'r 4 Sul yn Adfent, a Dydd Nadolig Crist.

wenhêwch, Cenhedloedd, gyd â'i bobl ef. A thrachefn, Molwch yr Arglwydd; yr holl Cenhedloedd; a chlodforwch ef, yr holl bobloedd. A thrachefn y mae Efaïas yn dywedyd, Fe fydd gwreiddyn o Jesse; a'r hwn a gyfyd i lywodraethu'r Cenhedloedd, ynddo ef y gobeithia'r Cenhedloedd. A Duw'r gobaith a'ch cyflawnio o bob llawenydd a thangnefedd gan gredu, fel y cynnyddoch mewn gobaith, trwy nerth yr Yspryd Glân.

Yr Efyngyl. S. Luc xxi. 25.

A Bydd arwyddion yn yr haul, a'r lleuad, a'r Ier; ac ar y ddaear ing cenhedloedd, gan gyfyng-gyngor; a'r môr a'r tonnau yn rhuo; a dynion yn llewygu gan ofn, a disgwyl am y pethau sy'n dyfod ar y ddaear: oblegyd nerthoedd y nefoedd a ysgydwir. Ac yna y gwelant Fab y dŷn yn dyfod mewn cwmwl, gyd â gallu a gogoniant mawr. A phan ddechreuo'r pethau hyn ddyfod, edrychwch i synu, a chodwch eich pennau; canys y mae eich ymwared yn nesâu. Ac efe a ddywedodd ddammeg iddynt, Edrychwch ar y ffygybren, a'r holl breniau; pan ddeiliant hwy weithian, chwi a welwch ac a wyddoch o honoch eich hunain, fod yr haf yn agos. Felly chwithau, pan weloch y pethau hyn yn digwydd, gwybyddwch fod teyrnas Dduw yn agos. Yn wir meddaf i chwi, Nid â'r oes hon heibio, hyd oni ddêl y cŵbl i ben. Y nef a'r ddaear a ant heibio, ond fy ngeiriau i nid ant heibio ddim.

Y trydydd Sul yn Adfent.

Y Colef.

O Arglwydd Iesu Crist, yr hwn ar dy dylfodiad cyptaf a anfonais dy genhadwr i barottôl dy ffordd o'th flaen; Caniattâ i weinidogion a goruchwylwyr dy ddirgeledigaethau felly barottôl ac arloesi dy ffordd, gan droi calonau y rhai anafudd i ddoethineb y cyfiawn, fel, ar dy ail ddyfodiad i farnu'r byd, y'n caffer yn bobl gymmeradwy yn dy olwg di, yr hwn wyt yn byw ac yn teyrnasu gyd â'r Tad a'r Yspryd Glân, byth yn un Duw, heb érange na gorphen. *Amen.*

Yr Epistol. 1 Cor. iv. i.

Felly cyfrifed dŷn nyni, megis gweinidogion i Crist, a goruchwylwyr ar ddirgeledigaethau Duw. Am ben hyn yr ydys yn disgwyl mewn goruchwylwyr, gael un yn ffyddlon. Eithr gennyf fi bychan iawn yw fy marnu gennych chwi, neu gan farn dŷn: ac nid wyf chwaith yn fy marnu fy hen. Canys ni wn i ddim arnaf fy hun: ond yn hyn ni'm cyfiawnhawyd; eithr yr Arglwydd yw'r hwn fydd yn fy marnu. Am hynny na fernwch ddim cyn yr amser, hyd oni ddêlo yr Arglwydd, yr hwn a oleua ddirgelion y tywyllwch, ac a eglura twriadau y calonau; ac yna y bydd y glod i bob un gan Dduw.

Yr Efyngyl. S. Math. xi. 2.

AC Ioan, pan glybu yn y carchar weithredoedd Crist, wedi danfon dau o'i ddisgyblion, a ddywedodd wrtho, Ai tydi yw'r hwn sy'n dyfod? ai un arall yr ydym yn ei ddisgwyl? A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch, a mynegwch i Ioan y pethau a glywch ac a welwch. Y mae'r deillion yn gweled eilwaith, a'r cloffion yn rhodio, a'r cleifion gwahanol wedi eu glanhau, ar byddariaid yn clywed; y mae'r meirw yn cyfodi, a'r tlodion yn cael pregethu'r efengyl iddynt. A dedwydd yw'r hwn ni rwystrir yn of fi. Ac a hwy yn myned ymaith, yr Iesu a ddechreuodd ddywedw wrth y bobloedd am Ioan, Pa beth yr aethoch allan i'r anialwch i edrych am dano? Ai corfen yn ysgwyd gan wŷnt? Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? Ai dŷn wedi ei wisgo â dillad efimwyth? Wele, y rhai sy yn gwisgo dillad ef-

mwyth, mewn tai brenhinoedd y maent. Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? Ai prophwyd? ié, meddaf i chwi, a mwy nâ prophwyd. Canys hwn ydyw efe am yr hwn yr ysgrifenyd, Wele, yr ydwyf fi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.

Y pedwerydd Sul yn Adfent.

Y Colef.

DYrcha, Arglwydd, attolwg i ti, dy gadernid, a thyred i'n plith, ac â mawr nerth cymmorth ni; fel gan fod arnom, o herwydd ein pechodau a'n hanwireddau, ddifawr luddias a rhwystr i redeg yr yrfa a osodir o'n blaen, y byddo i'th ddaionus rad di a'th drugaredd ein cymmorth a'n gwared yn ebrwydd, trwy ddiwygiad dy Fab ein Harglwydd; i'r hwn, gyd â thi a'r Yspryd Glân, y byddo anrhydedd a gogoniant, yn oes oesoedd. *Amen.*

Yr Epistol. Phil. iv. 4.

Lawenhêwch yn yr Arglwydd yn wastadol; a thrachefn meddaf, Lawenhêwch. Bydded eich arafwch yn hyfys i bob dŷn. Y mae'r Arglwydd yn agos. Na ofelwch am ddim: eithr ym mhob peth mewn gweddi ac ymbil, gyd â diolchgarwch, gwneir eich deisfyadau chwi yn hyfys ger bron Duw. A thangnefedd Dduw, yr hwn fydd uwchlâw pob deall, a geidw eich calonau a'ch meddyliau yng Nghrist Iesu.

Yr Efyngyl. S. Ioan i. 19.

HON yw tyfciolaeth Ioan, pan anfonodd yr Iuddewon o Jerusaleu, Offeiriaid a Lefaid i ofyn iddo, Pwy wyt ti? Ac efe a gyffesodd, ac ni wadodd; a chyffesodd, Nid myfi yw'r Crist. A hwy a ofynasant iddo, Beth ynte? Ai Elias wyt ti? Yntau a ddywedodd, Nag é. Ai'r Prophwyd wyt ti? Ac efe a atebodd, Nag é. Yna y dywedasant wrtho, Pwy wyt ti? fel y rhoddod ateb i'r rhai a'n danfonodd. Beth yr wyt ti yn ei ddywedw am d nat dy hun? Eb efe, Myfi yw lles yn yn gwaeddi yn y diffeithwch, Uniawnwch ffordd yr Arglwydd; fel y dywedodd Efaïas y prophwyd, A'r rhai a anfonais oedd o'r Phariseaid. A hwy a ofynasant iddo, ac a ddywedasant wrtho, Paham gan hynny yr wyt ti yn bedyddio, onid ydwyf ti na'r Crist, nac Elias, na'r Prophwyd? Ioan a atebodd iddynt, gan ddywedyd, Myfi sy yn bedyddio â dwfr; ond y mae un yn sefyll yn eich plith chwi, yr hwn nid adwaenoch chwi. Efe yw'r hwn fydd yn dyfod ar fy ol i, yr hwn a aeth o'm blaen i; yr hwn nid ydwyf fi deilwng i ddattod carrai ei efigid. Y pethau hyn a wnaethpwyd yn Bethabara, y tu hwnt i'r loddonen, lle yr oedd Ioan yn bedyddio.

Genedigaeth ein Harglwydd, neu Dydd Nadolig Crist.

Y Colef.

Holl-alluog Dduw, yr hwn a roddais i ni dy hunig-anedig Fab i gymmeryd ein hanian arno, i'w eni ar gyfenw i'r amser yma o Forwyn bur; Caniattâ i ni, gan fod wedi ein had-genhedlu, a'n gwneuthur yn blant i ti trwy fabwys a rhad, beunydd ymadnewyddu trwy dy Lân Yspryd, trwy yr unrhyw ein Harglwydd Iesu Crist, yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyd â thi, a'r unrhyw Yspryd, byth yn un Duw, yn oes oesoedd. *Amen.*

Yr Epistol. Heb. i. 1.

DUW, wedi iddo lasaru lawer gwaith, a llawer modd gynt wrth y tadau trwy y prophwydi, yn y dyddiau diweddaff hyn a lasarodd wrthym ni yn ei Fab; yr hwn a wnaeth efe yn etifedd pob peth, trwy'r hwn hefyd y gwnaeth efe y bydoedd. Yr hwn, ac efe yn ddisgleirdeb ei ogon-

Dydd Gwyl Sant Stephan, a Dydd Gwyl Sant Ioan Efangylwr.

iant ef, ac yn wir lun ei berfon ef, ac yn cynnal pob peth trwy air ei nerth, wedi puro ein pechodau ni trwyddo ef ei hun, a eisteddodd ar ddeheulaw y mawredd, yn y goruwch-leoedd: wedi ei wneuthur o hynny yn well nâ'r angylion, o gymmaint ag yr etifeddodd efe enw mwy rhagorol nâ hwynt-hwy. Canys wrth bwy o'r angylion y dywedodd efe un amfer, Fy Mab ydwyf ti; myfi heddyw a'th genhedlais di? A thrachefn, Myfi a fyddaf iddo ef yn Dad, ac efe a fydd i mi yn Fab? A thrachefn, pan yw yn dwyn y cyntaf-anedig i'r byd, y mae yn dywedyd, Ac addoedd holl angylion Duw ef. Ac am yr angylion y mae yn dywedyd, Yr hwn fydd yn gwneuthur ei angylion yn yspriedion, a'i weinidogion yn flam dân. Ond wrth y Mab, Dy orfeddfaingc di, O Dduw, fydd yn ees oesoedd; teyrn-wialen uniondeb yw teyrn-wialen dy deyrnas di. Ti a geraist gyfiawnder, ac a gae-aist anwired; am hynny y th ennciniodd Duw, fef dy Dduw di, ag olew gorfoledd tu hwnt i'th gyfeillion. Ac, Tydi yn y dechreuad, Arglwydd, a sylfaenast y ddaear; a gwaith dy ddwyllaw di yw y nefoedd. Hwyt-hwy a ddarfyddant; ond tydi fydd yn parhau: a hwyt-hwy oll fel dilledyn a heneiddiant; ac megis gwisg y plygi di hwynt, a hwy a newidir: ond tydi yr un ydwyf, a'th flynyddoedd ni phallant.

Yr Efengyl. S. Ioan i. 1.

YN y dechreuad yr oedd y Gair, a'r Gair oedd gyd â Duw, a Duw oedd y Gair. Hwn oedd yn y dechreuad gyd â Duw. Trwyddo ef y gwnaethpwyd pob peth; ac hebdo ef ni wnaethpwyd dim a'r a wnaethpwyd. Ynddo ef yr oedd bywyd, a'r bywyd oedd oleuni dynion. A'r goleuni fydd yn llewyrchu yn y tywyllwch, a'r tywyllwch nid oedd yn ei amgylfred. Yr ydoedd gwr wedi ei anfon oddi wrth Dduw, a'i enw Ioan. Hwn a ddaeth yn dystiolaeth, fel y tyftiolaethai am y goleuni, fel y credai pawb trwyddo ef. Nid efe oedd y goleuni, eithr efe a anfonafid fel y tyftiolaethai am y goleuni. Hwn ydoedd y gwir oleuni, yr hwn fydd yn goleuo pob dyn a'r y fydd yn dyfod i'r byd. Yn y byd yr oedd efe, a'r byd a wnaethpwyd trwyddo ef; a'r byd nid adnabu ef. At ei eiddo ei hun y daeth, a'i eiddo ei hun ni derbyniasant ef. Ond cynnifer ag a'i derbyniasant ef, efe a roddes iddynt allu i fod yn feibion i Dduw, fef i'r sawl a gredant yn ei Enw ef: y rhai ni aned o waed, nac o ewyllys y cnawd, nac o ewyllys gwr, eithr o Dduw. A'r Gair a wnaethpwyd yn gnawd, ac a drigodd yn ein plith ni (ac ni a welom ei ogoniant ef, gogoniant megis yr unig-anedig oddi wrth y Tad) yn llawn gras a gwirionedd.

Dydd Gwyl Sant Stephan.

Yr Coleff.

CAniattâ i ni, O Arglwydd, yn ein holl ddioddefiadau yma ar y ddaear, o herwydd tyftiolaeth i'th wirionedd di, edrych yn ddysal tu a'r nef, a thrwy ffydd ganfod y gogoniant a ddatguddir; ac yn llawn o'r Yspried Glân, ddyfsgu caru a bendithio ein herlidwyr trwy esampl dy gyn-ferthyr Sant Stephan, yr hwn a weddiodd dros ei arteithwyr arnat ti, O Iesu wryfnydedig, yr hwn wyt yn sefyll ar ddeheulaw Dduw i gymmorth y rhai oll y fydd yn dioddef er dy fwyn di, ein hunig Gyfyngwr a'n Dadleuwr. Amen.

¶ Yna y canlyn Coleff y Nadolig, yr hwn a ddywedir yn wastad byd Ucher-wyl Dydd Calan.

Yn lle yr Epistol. Act. vii. 55.

A Stephan, yn gyflawn o'r Yspried Glân, a edrychodd yn ddysal tu a'r nef; ac a welodd ogoniant Duw, a'r Iesu yn sefyll ar ddeheulaw Dduw. Ac efe a ddywedodd, Wele, mi a welaf y

nefoedd yn agored, a Mab y dŷn yn sefyll ar ddeheulaw Dduw. Yna y gwaeddafant â llef uchel, ac a gauafant eu clustiau, ac a ruthrafant yn unfryd arno, ac a'i bwriafant allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiafant; a'r tyftion a ddodafant eu dillad wrth draed dŷn ieuangc a elwid Saul. A hwy a labyddiafant Stephan, ac efe yn galw ar Dduw, ac yn dywedyd, Arglwydd Iesu, derbyn fy yspried. Ac efe a oftyngodd ar ei liniau, ac a lefodd a llef uchel, Arglwydd, na ddod y pechod hwn yn eu herbyn. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a hunodd.

Yr Efengyl. S. Math. xxiii. 34.

WELE, yr ydwyf yn danfon attoch brophwydi, a doethion, ac ygrifenyddion; a rhai o honynt a leddwch, ac a groes-hoeliwch; a rhai o honynt a ffireyllwch yn eich synagogau, ac a erlidiwch o dref i dref: fel y delo arnoch chwi yr holl waed cyfiawn a'r a ollyngwyd ar y ddaear, o waed Abel gyfiawn, hyd waed Zacarias, fab Baracias, yr hwn a laddasoch rhwng y deml a'r allor. Yn wir meddaf i chwi, daw hyn oll ar y genhedlaeth hon. Jerusalem, Jerusalem, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, ac yn llabyddio y rhai a ddanfonir attat; pa sawl gwaith y mynnafwn gafglu dy blant ynghyd, megis y casglu i'r chywion tan ei hadenydd, ac ni's mynnech? Wele, yr ydys yn gadael eich tŷ i chwi yn anghyffannedd. Canys meddaf i chwi, Ni'm gwelwch ar ol hyn, hyd oni ddywedoch, Bendigedig yw yr hwn fydd yn dyfod yn Enw yr Arglwydd.

Dydd Gwyl Sant Ioan Efangylwr.

Yr Coleff.

Arglwydd trugarog, ni a attolygwn i ti fwrw dy ddisglair belydr goleuni ar dy Eglwys; fel, wedi ei goleuo gan athrawiaeth dy wryfnydedig Apostol ac Efangylwr Sant Ioan, y gallo hi rodio felly yngoleuni dy wirionedd, fel y delo hi yn y diwedd i oleuni bywyd tragwyddol, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. S. Ioan i. 1.

YR hyn oedd o'r dechreuad, yr hyn a glywfom, yr hyn a welom a'n llygaid, yr hyn a edrychafom arno, ac a deimlodd ein dwyllaw am air y bywyd (canys y bywyd a eglurhawyd, ac ni a welom, ac ydym yn tyftiolaethu, ac yn mynegi i chwi y bywyd tragwyddol, yr hwn oedd gyd â'r Tad, ac a eglurhawyd i ni) yr hwn a welom ac a glywfom, yr ydym yn ei fynegi i chwi, fel y caffoch chwithau hefyd gymdeithas gyd â ni: a'n gymdeithas ni yn wir fydd gyd â'r Tad, a chyd â'i Fab ef Iesu Grift. A'r pethau hyn yr ydym yn eu hyfgrifenu attoch, fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn. A hon yw'r gennadwri a glywfom ganddo ef, ac yr ydym yn ei hadrodd i chwi, mai goleuni yw Duw, ac nad oes ynddo ddim tywyllwch. Os dywedwn fod i ni gymdeithas ag ef, a rhodio yn y tywyllwch, celwyddog ydym, ac nid ydym yn gwneuthur y gwirionedd. Eithr os rhodiwn yn y goleuni, megis y mae efe yn y goleuni, y mae i ni gymdeithas a'n gilydd, a gwaed Iesu Grift ei Fab ef fydd yn ein glanhau ni oddi wrth bob pechod. Os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw ynom. Os cyfaddefwn ein pechodau, ffyddlon yw efe, a chyfiawn, fel y madddeuo i ni ein pechodau, ac y'n glanhau oddi wrth bob anghyfiawnder. Os dywedwn na pechafom, yr ydym yn ei wneuthur ef yn gelwyddog, a'i air ef nid yw ynom.

Yr Efengyl. S. Ioan xxi. 19.

YR Iesu a ddywedodd wrth Pedr, Canlyn fi. A Phedr a drodd, ac a welodd y disgybl yr oedd

Dydd Gwyl y Gwirioniaid, y Sul gwedi'r Nadolig, a Dydd Enwaediad Crist.

Oedd yr Iesu yn ei garu, yn canlyn: yr hwn hefyd a bwysafai ar ei ddwyfron ef ar fwyper, ac a ddywedafai, Pwy, Arglwydd, yw yr hwn a'th fradycha di? Pan welodd Pedr hwn, efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, ond beth a wna hwn? Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth yw hynny i ti? canlyn di fyfi. Am hynny yr aeth y gair yma allan ym mhlich y brodyr, na fyddai y disgyl hwnnw farw: ac ni ddywedafai yr Iesu wrtho, na fyddai efe farw; ond, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth yw hynny i ti? Hwn yw'r disgyl fydd yn tyfio laethu am y pethau hyn, ac a'grifenodd y pethau hyn; ac ni a wyddom fod ei dyfio laeth ef yn wir. Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr Iesu, y rhai ped yfgrifenid hwy bob yn un ac un, nid wyf yn tybied y cynhwysai y byd y llyfrau a'grifenid.

Dydd Gwyl y Gwirioniaid.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn o enau plant bychain, a rhai yn fugo, a beraist nerth, ac a wnaethost i blant aflafar dy ogoneddu trwy farw; Marweiddia a lladd bob rhyw anwiredd ynom, a nertha ni felly a'th ras, fel trwy fuchedd ddiniweid, a ffydd ddiysgog hyd angau, y gozoneddom dy Enw bendigedig, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Yn lle yr Epistol. Dat. xiv. 1.

AC mi a edrychais; ac wele, Oen yn fesyll ar fynydd Sfon, a chyd ag ef bedair mil a faith ugainmil, a chanddynt enw ei Dad ef yn yfgrifenedig yn eu talcennau. Ac mi a glywais lef o'r nef, fel llef dyfroedd lawer, ac fel llef taran fawr; ac mi a glywais lef telynorion yn canu ar eu telynnau: a hwy a ganafant megis caniad newydd ger bron yr orffedfaingc, a cher bron y pedwar anifail a'r henuriaid; ac ni allodd neb ddyfsgu y gân, ond y pedair mil a'r faith ugainmil, y rhai a brynwyd oddi ar y ddaear. Y rhai hyn yw y rhai ni halogwyd â gwagedd; canys gwryfyon ydynt: y rhai hyn yw y rhai sy'n dilyn yr Oen pale bynnag yr elo; y rhai hyn a brynwyd oddi wrth ddynion, yn flaen-ffrwyth i Dduw, ac i'r Oen. Ac yn eu genau ni chaed twyll; canys difai ydynt ger bron gorffedfaingc Duw.

Yr Efengyl. S. Math. ii. 13.

WELE angel yr Arglwydd yn ymddangos i Joseph mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Cyfod, cymmer y mab bychan a'i fam; a ffo i'r Aipht, a bydd yno hyd oni ddywedwyf i ti: canys ceisio a wna Herod y mab bychan i'w ddifetha ef. Ac yntau pan gyfododd, a gymmerth y mab bychan a'i fam o hyd nos, ac a giliodd i'r Aipht, ac a fu yno hyd farwolaeth Herod: fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd gan yr Arglwydd trwy'r prophwyd, gan ddywedyd, O'r Aipht y gelwais fy Mab. Yna Herod pan welodd ei siommi gan y doethion, a ffrommodd yn aruthr, ac a ddanfonodd ac a laddodd yr holl fechgyn oedd yn Bethlehem, ac yn ei holl gyffiniau, o ddwy fwydd oed a than hynny, wrth yr amser yr ymfynafai efe yn fanwl a'r doethion. Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedafid gan Jeremias y prophwyd, gan ddywedyd, Llef a glybuwyd yn Rama, galar, ac wylofain, ac ochain mawr, Rahel yn wyllo am ei phlant, ac ni fynnai ei chysuro, am nad oeddynt.

Y Sul gwedi'r Nadolig.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a roddai i ni dy unig-anedig Fab i gymmyrd ein hanian arno, i'w eni ar gyfenw i'r amser yma o Forwyn bur;

Caniattâ i ni, gan fod wedi ein had-genhedlu, a'n gwneuthur yn blant i ti trwy fabwys a rhad, beunydd ymadnewyddu trwy dy Lân Yspryd, trwy yr unrhyw ein Harglwydd Iesu Crist, yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyd â thi a'r unrhyw Yspryd, byth yn un Duw yn oes oesoedd. Amen.

Yr Epistol. Gal. iv. 1.

AHyn yr wyf yn ei ddywedyd; dros gymaint o amser ag y mae'r etifedd yn fachgen, nid oes dim rhagor rhyngddo a gwas, er ei fod yn arglwydd ar y cwbl: eithr y mae efe dan ymgeleddwyr a llywodraethwyr, hyd yr amser a ofodwyd gan y tad. Felly ninnau hefyd, pan oeddym fechgyn, oeddym gaethion dan wyddorion y byd. Ond pan ddaeth cyflawnder yr amser, y danfonodd Duw ei Fab, wedi ei wneuthur o wraig, wedi ei wneuthur tan y ddeddf; fel y prynai y rhai oedd dan y ddeddf, fel y derbyniem y mabwysiad. Ac o herwydd eich bod yn feibion, yr anfonodd Duw Yspryd ei Fab i'ch calonnau chwi, yn llefain, Abba, Dad. Felly nid wyt ti mwy yn was, ond yn fab: ac os mab, etifedd hefyd i Dduw trwy Crist.

Yr Efengyl. S. Math. i. 18.

AGenedigaeth yr Iesu Crist oedd fel hyn: Wedi dyweddio Mair ei fam ef â Joseph (cyn eu dyfod hwy ynghyd) hi a gafwyd yn feichiog o'r Yspryd Glân. A Joseph ei gŵr hi, gan ei fod yn gyfiawn, ac heb chwennych ei gwneuthur hi yn siampl, a ewyllyfiodd ei rhoi hi ymaith yn ddirgel. Ac efe yn meddwl y pethau hyn, wele, angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Joseph mab Dafydd, nac ofna gymmyrd Mair dy wraig; oblegyd yr hyn a genhedlwyd ynddi, fydd o'r Yspryd Glân. A hi a esgor ar Fab, a thi a elwi ei enw ef Ioseph; oblegyd efe a wared ei bobl oddi wrth eu pechodau. (A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd gan yr Arglwydd trwy'r prophwyd, gan ddywedyd, Wele, Morwyn a fydd feichiog, ac a esgor ar Fab, a hwy a alwant ei enw ef Emmanuel; yr hyn o'i gyfieithu, yw, Duw gyd â ni.) A Joseph, pan ddeifroes o gwig, a wnaeth megis y gorehymynafai angel yr Arglwydd iddo, ac a gymmerodd ei wraig. Ac nid adnabu efe hi, hyd oni esgorodd hi ar ei Mab cyntaf-anedig; a galwodd ei enw ef Iesu.

Dydd Enwaediad Crist.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a wnaethost i'th wŷnfydedig Fab dderbyn enwaediad, a bod yn ufudd i'r ddeddf er mwyn dŷn: Caniattâ i ni iawn Enwaediad yr Yspryd, fel y bo i'n calonnau, a'n holl aelodau (wedi eu marwolaethu oddi wrth bob bydol a chnawdol anwydau) allu ym mhob rhyw beth ufuddhâu i'th wŷnfydedig ewyllys, trwy'r unrhyw dy Fab Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Rhuf. iv. 8.

Dedwydd yw y gŵr nid yw yr Arglwydd yn cyfrif pechod iddo. A ddaeth y dedwyddwch hwn, gan hynny, ar yr enwaediad yn unig, ynte ar y dienwaediad hefyd? Canys yr ydym yn dywedyd, ddarod cyfrif ffydd i Abraham yn gyflawnder. Pa fodd gan hynny y cyfrifwyd hi? ai pan oedd yn yr enwaediad, ynte yn y dienwaediad? Nid yn yr enwaediad, ond yn y dienwaediad. Ac efe a gymmerth arwydd yr enwaediad, yn infel cyflawnder y ffydd, yr hon oedd ganddo yn y dienwaediad; fel y byddai efe yn dad pawb a gredient, yn y dienwaediad; fel y cyfrifid cyflawnder iddynt hwythau hefyd; ac yn dad yr enwaediad, nid i'r rhai o'r enwaediad yn unig, ond i'r sawl hefyd a gerddant lwybrau ffydd Abraham,

C 2

Dydd Gwyl Yfswyll, a'r Sul i wedi'r Yfswyll.

ham ein tad ni, yr hon oedd ganddo yn y diennwadiad. Canys nid trwy'r ddeddf y daeth yr addewid i Abraham, neu i'w had, y byddai eise yn etifeddy y byd; eithr trwy gyfiawnder fydd. Canys os y rhai fydd o'r ddeddf, yw'r etifeddion, gwnaed fydd yn oler, a'r addewid yn ddiryf.

Yr Efengyl. S. Luc ii. 15.

A Bu, pan aeth yr angylion ymaith oddi wrth y bugail-ddynion i'r nef, ddywedyd o honnynt wrth eu gilydd, Awn ninnau hyd Bethlehem, a gwelwn y peth hwn a wnaethpwyd, yr hwn a hyppfodd yr Arglwydd i ni. A hwy a ddaethant ar frys; ac a gawfant Mair a Joseph, a'r dŷn bach yn gorwedd yn y preseb. A phan welfant, hwy a gyhoeddafant y gair a ddywedafid wrthynt am y bachgen hwn. A phawb a'r a'u clywfant, a ryfeddasant am y pethau a ddywedafid gan y bugeiliaid wrthynt. Eithr Mair a gadwodd y pethau hyn oll, gan eu hystyried yn ei chalon. A'r bugeiliaid a ddychwelasant, gan ogoneddu a moliannu Duw am yr holl bethau a glywsent ac a welfent, fel y dywedafid wrthynt. A phan gyflawnwyd wyth niwrnod i enwadu ar y dŷn bach, galwyd ei enw ef IESU; yr hwn a enwasid gan yr angel, cyn ei ymddwyn ef yn y groth.

Yr un Colef, Epistol, ac Efengyl, a gaiff wafanaethu bob dydd ar ol hyn, byd at yr Yfswyll.

Dydd Gwyl Yfswyll, neu'r Seren-wyl, sef Ymddatgudd Crist i'r Cenhedloedd.

Yr Colef.

O Dduw, yr hwn trwy dywyfiad feren a ddangosafid dy unig-anedig Fab i'r Cenhedloedd; Caniattâ yn drugarog i ni, y sawl ydym i'th adnabod yr awr hon trwy fydd, allu ar ol y fuchedd hon gael mwyniant dy ogoneddus Dduwdod, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Ephes. iii. 1.

ER mwyn hyn, myfi Paul, carcharor Iesu Crist trosfocch chwi y Cenhedloedd; os clywfoch am oruchwyliaeth gras Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ag atoch chwi: mai trwy ddatguddiad yr hyppfodd eise i mi y dirgelwch (megis yr ysgrienaais o'r blaen ar ychydig eiriau, wrth yr hyn y gellwch pan ddarlennoch wybod fy neall i yn nirel-wch Crist) yr hwn yn oesoedd eraill ni's eglurwyd i feibion dynion, fel y mae'r awrhon wedi ei ddatguddio i'w sanctaidd apostolion a'i brophwydi trwy'r Yspryd; y byddai'r Cenhedloedd yn gyetifeddion, ac yn gyd-gorph; ac yn gyd-gyfranogion o'i addewid ef yng Nghrist, trwy'r efengyl: i'r hon y'm gwnaed i yn weinidog yn ol rhodd gras Duw, yr hwn a roddwyd i mi yn ol grymmus weithrediad ei allu ef. I mi, y llai nâ'r lleiaf o'r holl faint, y rhoddwyd y gras hwn, i efangylu, ym mysg y Cenhedloedd, anchwiliadwy olud Crist; ac i egluro i bawb, beth yw cymdeithas y dirgelwch, yr hwn oedd guddiedig o ddechreuad y byd yn Nuw, yr hwn a greodd bob peth trwy Iesu Crist: fel y byddai'r awrhon yn hyfops i'r tywyfogaethau ac i'r awdurdodau yn y nefolion leoedd, trwy'r eglwys, sawr amryw ddoethineb Duw; yn ol yr arfaeth dragywyddol yr hon a wnaeth eise yng Nghrist Iesu ein Harglwydd ni: yn yr hwn y mae i ni hyfda a dyfodfa mewn hyder trwy ei fydd ef.

Yr Efengyl. S. Math. ii. 1.

AC wedi geni yr Iesu yn Bethlehem Judea, yn nyddiau Herod frenhin, wele, doethion a ddaethant o'r dwyrain i Jerusalem, gan ddywedyd, Pa le y mae'r hwn a anwyd yn Frenhin yr Iuddowon? canys gwelfom ei feren ef yn y dwyrain, a daethom i'w addoli ef. Ond pan glybu Herod frenhin, eise a gyffrowyd, a holl Jerusalem gyd ag

ef. A chwedi dwyn ynghyd yr holl arch-offeiriad a' sgrifenyddion y bobl, eise a ymofynodd â hwynt, pa le y genid Crist. A hwy a ddywedasant wrtho, yn Bethlehem Judea. Canys felly'r ysgrienenwyd trwy'r prophwyd; A thithau, Bethlehem tir Juda, nid lleiaf wyt ym mblith tywyfogion Juda: canys o hbnod ti y daw Tywyfog yr hwn a fugeilia ty mhobl Israel. Yna Herod, wedi galw'r doethion yn ddirgel, a'u holodd hwynt yn fanwl am yr amser yr ymddangosafai'r feren. Ac wedi eu danfon hwy i Bethlehem, eise a ddywedodd, Bwch, ac ymofynwch yn fanwl am y mab bychan; a phan gaffoch ef, mynegwch i mi, fel y gallwyf finnu ddyfod a'i addoli ef. Hwytthau, wedi clywed y brenhin, a aethant; ac wele, y feren a welfent yn y dwyrain, a aeth o'u blaen hwy, hyd oni ddaeth hi a sefyll goruwch y lle yr oedd y mab bychan. A phan welfant y feren, llawenhasant â llawenydd mawr dros ben. A phan ddaethant i'r tŷ, hwy a welfant y mab bychan gyd â Mair ei fam; a hwy a syrthiasant i lawr, ac a'i haddolasant ef. Ac wedi agoryd eu tryforau, a offrymmasant iddo anrhegion; aur, a thus, a myrr. Ac wedi eu rhybuddio hwy gan Dduw trwy freuddwyd, na ddychwelent at Herod, hwy a aethant drachefn i'w gwlad ar hyd ffordd arall.

Y Sul cyntaf gwedi'r Yfswyll.

Yr Colef.

O Arglwydd, nynti a attolygwn i ti dderbyn yn drugarog weddiau dy bobl fydd yn galw arnat; a chaniattâ iddynt ddeall a gwybod yr hyn a ddylent ei wneuthur, a chael hefyd ras a gallu yn fyddlon i wneuthur yr unrhyw, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Rhuf. xii. 1.

AM hynny yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr er trugareddau Duw, roddi o honoch eich cyrph yn aberth byw, sanctaidd, cymmeradwy gan Dduw; yr hwn yw eich rhesymniol wafanaeth chwi. Ac na chyd-ymffurfwch â'r byd hwn; eithr ymnewidiwch trwy adnewyddiad eich meddwl; fel y profoch beth yw daionus, a chymmeradwy, a pherffaieth ewyllys Duw. Canys yr wyf yn dywedyd, trwy'r gras a roddwyd i mi, wrth bob un y fydd yn eich plith, na byddo i neb uchel-synied yn angen nag y dylid synied; eithr synied i sobrwydd, fel y rhannodd Duw i bob un sefur fydd. Canys megis y mae gennym aelodau lawer mewn un corph, ac nad oes gan yr holl aelodau yr un swydd; felly ninnau, a ni yn llawer, ydym un corph yng Nghrist, a phob un yn aelodau o'n gilydd.

Yr Efengyl. S. Luc ii. 41.

RHieni yr Iesu a aent i Jerusalem bob blwyddyn ar wyl y pasg. A phan oedd eise yn ddeuddeg mlwydd oed, hwynt-hwy a aethant i synu i Jerusalem, yn ol defod yr wyl. Ac wedi gorphen y dyddiau, a hwy yn dychwelyd, arhosodd y bachgen Iesu yn Jerusalem, ac ni wyddai Joseph a'i fam ef. Eithr gan dybied ei fod ef yn y fintai, hwy a aethant daith diwrnod, ac a'i ceisiant ef ym mhlith eu cenedl a'u cydnabod. A phryd na chawfant ef, hwy a ddychwelasant i Jerusalem, gan ei geisio ef. A bu ar ol tridiau, gael o honnynt hwy ef yn y deml, yn eistedd ynghanol y doctoriaid, yn gwrando arnynt, ac yn eu holi hwynt. A fynnu a wnaeth ar bawb a'r a'i clywfant ef, o herwydd ei ddeall ef a'i atebion. A phan welfant ef, bu aruthr ganddynt: a'i fam a ddywedodd wrtho, Fy mab, paham y gwnaethost felly â ni? wele, dy dad a minnau yn ofidus a'th geisiasom di. Ac eise a ddywedodd wrthynt, Pamham y ceisfech fi? oni wydddech fod yn rhaid i mi fod.

Yr 2, 3, a'r 4 Sul wedi'r Yfswyll.

fod ynghylch y pethau a berthyn i'm Tad? A hwy ni ddaliant y gair a ddywedasai efe wrthynt. Ac efe aeth i wared gyd â hwynt, ac a ddaeth i Nazareth, ac a fu oftyngedig iddynt. A'i fam ef a gadwodd yr holl eiriau hyn yn ei chalon. A'r Iesu a gynyddodd mewn doethineb a chorpholaeth, a ffafr gyd â Duw a dynion.

Yr ail Sul gwedi'r Yfswyll.

T Colef.

HOll-alluog a thragywyddol Dduw, yr hwn wyt yn llywiau pob peth yn y nef a'r ddaear; Clyw yn drugarog eirchion dy bobl, a chaniattâ i ni dy dangnesedd holl ddyddiau ein bywyd, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Rhuf. xii. 6.

GAN fod i ni amryw ddoniau, yn ol y gras a roddwyd i ni, pa un bynnag ai prophwydol-iaeth, prophwydwn yn ol cyfiondeb y fydd; ai gweinidogaeth, byddwn ddyfal yn y weinidogaeth; neu'r hwn fydd yn athrawiaethu, yn yr athrawiaeth; neu'r hwn fydd yn cynghori, yn y cyngor; yr hwn fydd yn cyfrannu, gwnaeth mewn fymrwydd; yr hwn fydd yn llywodraethu, mewn diwydrwydd; yr hwn fydd yn trugarhau, mewn llawenydd. Bydded cariad yn ddiragrith. Casêwch y drwg, a glynwch wrth y da. Mewn cariad brawdol byddwch garedig i'ch gilydd; yn rhoddi parch, yn blaenori eich gilydd; nid yn ddiog mewn diwydrwydd; yn wrefog yn yr yspryd; yn gwafanaethu yr Arglwydd; yn llawen mewn gobaith; yn ddiog-dddefgar mewn cystudd; yn dylal-barhâu mewn gweddi; yn cyfrannu i gyfreidiau'r faint; ac yn dilyn llettygarwch. Bendithiwrch y rhai fydd yn eich ymlid: bendithiwrch, ac na felidithiwrch. Byddwch lawen gyd â'r rhai fydd lawen, ac wylwch gyd â'r rhai fy'n wylo. Byddwch yn unfryd â'ch gilydd: heb roi eich meddwl ar uchel bethau, eithr yn gyd-oftyngedig â'r rhai isel-radd.

Yr Efengyl. S. Ioan ii. 1.

AR trydydd dydd yr oedd priodas yn Cana Galilea: a mam yr Iesu oedd yno. A galwyd yr Iesu hwyd a'i ddisgyblion i'r briodas. A phan ballodd y gwin, mam yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Nid oes ganddynt mo'r gwin. Iesu a ddywedodd wrthi, Beth fydd i mi a wnelwyf â thi, wraig? ni ddaeth fy awr i etto. Ei fam ef a ddywedodd wrth y gwafanaethwyr, Beth bynnag a ddywedo efe wrthy, gwnewch. Ac yr oedd yno chwech o ddyfr-lestri meini wedi eu gosod, yn ol defod puredigaeth yr Iuddewon, y rhai a ddalient bob un ddau sircyn neu dri. Iesu a ddywedodd wrthynt, Llenwch y dyfr-lestri o ddwfr. A hwy a'u llanwafant hyd yr ymyl. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch yn awr, a dygwch at lywodraethwr y wledd. A hwy a ddygafant. A phan brofodd llywodraethwr y wledd y dwfr a wnaethid yn win, ac ni wyddai o ba le yr ydoedd (eithr y gwafanaethwyr y rhai a ollyngafent y dwfr, a wyddent) llywodraethwr y wledd a alwodd ar y priod-fab, ac a ddywedodd wrtho, Pob dyn a efyd y gwin da yn gyntaf; ac wedi iddynt yied yn dda, yna un a fo gwaeth: tithau a gedwaist y gwin da hyd yr awrhon. Hyn o ddechreu gwyrthiau a wnaeth yr Iesu yn Cana Galilea, ac a eglurodd ei ogoniant; a'i ddisgyblion a gredasant ynddo.

Y trydydd Sul gwedi'r Yfswyll.

T Colef.

HOll-alluog a thragywyddol Dduw, edrych yn drugarog ar ein gwendid; ac yn ein holl be-ryglon a'n hanghenion, eifyn dy ddwyllaw i'n cym-

morth ac i'n hymddiffyn, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Rhuf. xii. 16.

NA fyddwch dloethion yn eich tyb eich hunain. Na thelwch i neb ddrwg am ddrwg. Darperwch bethau onest yngolwg pob dyn. Os yw bosibl, hyd y mae ynoch chiwi, byddwch heddychlaw'n â phob dyn. Nac ymddielwch, rai anwyl, ond rhoddwch le i ddigofaint: canys y mae yn ysgrifenedig, I mi y mae dial; myfi a dalaf, medd yr Arglwydd. Am hynny os dy elyn a newyna, porthaef; os fycheda, dyro iddo ddiod: canys wrth wneuthor hyn, ti a bentyrri farwor tanlyd am ei ben ef. Na orchfyger di gan ddrygioni, eithr gorchfyga di ddrygioni trwy ddaioni.

Yr Efengyl. S. Math. viii. 1.

GWedi dyfod Iesu i wared o'r mynydd, torfeydd llwyr a'i canlynafant ef. Ac wele, un gwahan-glywys a ddaeth ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, os mynni, ti a eili fy nglanbau i. A'r Iesu a estynodd ei law, ac a gyfyddodd ag ef, gan ddywedyd, Mynnaf; glanhaer di. Ac yn y fan ei wahan-glyw ef a lanhawyd. A dywedodd yr Iesu wrtho, Gwel na ddywedych wrth neb; eithr dos, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrynnu y rhodd a orchymynodd Moses, er tyftiolaeth iddynt. Ac wedi dyfod yr Iesu i mewn i Capernaum, daeth atto ganwriad, gan ddeisyfu arno, a dywedyd, Arglwydd, y mae fy ngwas yn gorwedd gartref yn glaf o'r parlys, ac mewn poen ddirfawr. A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Mi a ddeuaf ac a'i iachaf ef. A'r canwriad a attebodd ac a ddywedodd, Arglwydd, nid ydwyf fi deilwng i ddyfod o hono tan fy nghronglwyd: eithr yn unig dywaid y gair, a'm gwas a iacheir. Canys dyn ydwyf sinpau dan awdurdod, a chennys filwyr danaf: a dywedaf wrth hwn, Cerdde, ac efe a â; ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw; ac wrth fy ngwas, Gwna hyn, ac efe a'i gwna. A'r Iesu, pan glybu, a ryfeddodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn canlyn, Yn wir meddaf i chiwi, Ni chefais gymmaint fydd, na ddo yn yr Israel. Ac yr ydwyf yn dywedyd i chiwi, y daw llawer o'r dwyrain a'r gorllewin, ac a eistoddant gyd ag Abraham, ac Isaac, a Jacob, yn nheyrnas nesoedd: ond plant y deyrnas a desir i'r tywyllwch eithaf; yno y bydd wylofain a rhingciau, dannedd. A dywedodd yr Iesu wrth y canwriad, Dos ymaith; ac megis y credaist, bydded i ti. A'i was a iachawyd yn yr awr honno.

Y pedwerydd Sul gwedi'r Yfswyll.

T Colef.

O Dduw, yr hwn a wyddost ein bod ni wedi ein gosod mewn cymmaint a chynifer o beryglon, fel na's gallwn, o herwydd gwendid ein dynol anian, sefyll bob amser yn uniawn; Caniattâ i ni y cyfryw dy nerth a'th noddod, i'n cymmorth yn mhob perygl, ac i'n harwain trwy bob profedigaeth, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Rhuf. xiii. 1.

YMddarostynged pob enaid i'r awdurdodau goruchel: canys nid oes awdurdod ond oddi wrth Dduw; a'r awdurdodau y fydd, gan Dduw y maent wedi eu hordeinio. Am hynny pwy bynnag fydd yn ymosod yn erbyn yr awdurdod, fydd yn gwrthwynebu ordinhad Duw: a'r rhai a wrthwynebant, a dderbyniant farnedigaeth iddynt eu hunain. Canys tywyfsgion nid ydynt osn i weithredoedd da, eithr i'r rhai drwg. A fynni di nad ofnech yr awdurdod? gwna'r hyn fydd dda, a thi a gai glod ganddo: canys gweinidog Duw ydyw efe i ti er daioni. Eithr os gwnei ddrwg, ofna; canys nid yw efe yn dwyn y cleddyf yn ofer: oblegyd gweinidog Duw yw efe, dialydd

Y 5 a'r 6 Sul gwedi'r Yfswyll.

dialydd lliid i'r hwn fydd yn gwneuthur drwg. Herwydd paham, anghenraid yw ymddarostwng, nid yn unig o herwydd lliid, eithr o herwydd cydwybod hefyd. Canys am hyn yr ydych yn talu teyrn-ged hefyd: oblegyd gwafanaethwyr Duw ydynt hwy, yn gwylied ar hyn yma. Telwch gan hynny i bawb eu dyledion: teyrn-ged i'r hwn y mae teyrn-ged yn ddyledus; toll, i'r hwn y mae toll; ofn, i'r hwn y mae ofn; parch, i'r hwn y mae parch yn ddyledus.

Yr Efengyl. S. Math. viii. 23.

AC wedi iddo fyned i'r llong, ei ddisgyblion a'i canlynasant ef. Ac wele, bu gynnwrf mawr yn y môr, hyd oni chuddiwyd y llong gan y tonnau: eithr efe oedd yn cyfgu. A'i ddisgyblion a ddaethant atto, ac a'i deistiofant, gan ddywedyd, Arglwydd, cadw ni: darfu am danom. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn ofnus, O chwi o ychydig ffydd? Yna y cododd efe, ac y ceryddodd y gwyntoedd a'r môr, a bu dawelwch mawr. A'r dynion a ryfeddafant, gan ddywedyd, Pa ryw un yw hwn, gan fod y gwyntoedd hefyd a'r môr yn utuddhau iddo? Ac wedi ei ddyfod ef i'r lan arall, i wlad y Gergefaid, dau ddieflig a gyfarfuant ag ef, y rhai a ddeuent o'r beddau, yn dra ffyrnig, fel na allai neb fyned y ffordd honno. Ac wele, hwy a lefasant, gan ddywedyd, Iesu Fab Duw, beth fydd i ni a wnelom â thi? a ddaethost ti yma i'n poeni ni cyn yr amfer? Ac yr oedd ym mhell oddi wrthynt genfaint o foch lawer yn pori. A'r cythreuliaid a ddeisyfiant arno, gan ddywedyd, Os bwri ni allan, caniatâ i ni fyned ymaith i'r genfaint foch. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch. A hwy, wedi myned allan, a aethant i'r genfaint foch. Ac wele, yr holl genfaint foch a ruthrodd tros y dibyn i'r môr, ac a fuant feirw yn y dyfroedd. A'r meichiaid a ffofant; ac wedi eu dyfod hwy i'r ddinas, hwy a fynegasant bob peth, a pha beth a ddarfuasai i'r rhai dieflig. Ac wele, yr holl ddinas a ddaeth allan i gyfarfod â'r Iesu. A phan ei gwelfant, attolygasant iddo ymadael o'u cyffiniau hwynt.

Y pumed Sul gwedi'r Yfswyll.

Y Colef.

O Arglwydd, ni a attolygwn i ti gadw dy Eglwys a'th deulu yn wastad yn dy wir grefydd; fel y gallont hwy oll, y fawl fydd yn ymgynnal yn unig wrth obaith dy nefol ras, byth gael nawdd dy ddiogel ymddiffyn, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Col. iii. 12.

MEgis etholedgion Duw, sanctaidd ac anwyl, gwisgwch am danoch ymmysgaroedd trugareddau, cymunwynasgarwch, gostyngeiddrwydd, addfwynder, ymaros; gan gyd-ymddwyn â'ch gilydd, a maddeu i'ch gilydd, os bydd gan neb gweryl yn erbyn neb: megis ag y maddeuodd Crist i chwi, felly gwnewch chwithau. Ac am ben hyn oll, gwisgwch gariad, yr hwn yw rhwymyn perffeithrwydd. A llywodraethed tangnefedd Dduw yn eich calonnau, i'r hwn hefyd y'ch galwyd yn un corph; a byddwch ddiolchgar. Preiwylied gair Crist ynoch yn helaeth ym mhob doethineb; gan ddyfgu a rhybuddio bawb eich gilydd mewn salmau, a hymnau, ac odlau ysprydol, gan ganu trwy ras yn eich calonnau i'r Arglwydd. A pha beth bynnag a wneloch, ar air neu ar weithred, gwnewch bob peth yn enw'r Arglwydd Iesu, gan ddiolch i Dduw a'r Tad trwyddo ef.

Yr Efengyl. S. Math. xiii. 24.

TEyrnas nefoedd fydd gyffelyb i ddyn a hauodd had da yn ei faes: a thra yr oedd y dynion yn cyfgu, daeth ei elyn ef ac a hauodd efrau ym mhllith

y gwenith, ac a aeth ymaith. Ac wedi i'r eginyn dytu, a dwyn firwyth, yna'r ymddangosodd yr efrau hefyd. A gweision gŵr y ty a ddaethant, ac a ddywedasant wrtho, Arglwydd, oni hauaist ti had da yn dy faes? o ba le gan hynny y mae'r efrau ynddo? Yntau a ddywedodd wrthynt, Y gelyn ddyn a wnaeth hyn. A'r gweision a ddywedasant wrtho, A fynni di gan hynny i ni fyned a'u casglu hwynt? Ac efe a ddywedodd, Na fynnaf; rhag i chwi, wrth gasglu'r efrau, ddiwreiddio'r gwenith gyd â hwynt. Gadewch i'r ddau gyd-tyiu hyd y cynhauaf: ac yn amfer y cynhauaf y dywedaf wrth y medelwyr, Cefglwch yn gyntaf yr efrau, a rhwymwch hwynt yn yf-gubau i w llwyr losgi; ond cefglwch y gwenith i'm hyfsubor.

Y chweched Sul gwedi'r Yfswyll.

Y Colef.

O Dduw, bendigedig Fab yr hwn a ymddangosodd, fel y dattodai weithredoedd diafol, ac y gwnae ni yn feibion i Dduw, ac yn etifeddigion bywyd tragwyddol; Caniatâ i ni, ni a attolygwn i ti, gan fod gennym y gobaith hwn, ein puro ein hunain, megis y mae yntau yn bur; fel, pan yr ymddangoso eilwaith gyd â nerth a gogoniant mawr, y'n gwneuer yn gyffelyb iddo ef yn ei dragwyddol a'i ogoneddus deyrnas; ym mha un, gyd â thi, O Dad, a chyd â thi, O Yspryd Glân, y mae efe yn byw ac yn teyrnasu, byth yn un Duw, heb drangc na gorphen. Amen.

Yr Epistol. 1 S. Ioan. iii. 1.

GWelwch pa fath gariad a roes y Tad arnom, fel y'n gelwid yn feibion i Dduw: oblegyd hyn nid edwyn y byd chwi, oblegyd nad adnabu ete ef. Anwylyd, yr awrhon meibion i Dduw ydym, ac nid amlygwyd etto beth a fyddwn: eithr ni a wyddom pan ymddangoso ef, y byddwn gyffelyb iddo; oblegyd ni a gawn ei weled ef megis ag y mae. Ac y mae pob un a'r fydd ganddo y gobaith hwn ynddo ef, yn ei buro ei hun, megis y mae yntau yn bur. Pob un a'r fydd yn gwneuthur pechod, fydd hefyd yn gwneuthur anghyfraith: oblegyd anghyfraith yw pechod. A chwi a wyddoch ymddangos o hono ef, fel y dileai ein pechodau ni; ac ynddo ef nid oes bechod. Pob un a'r fydd yn aros ynddo ef, nid yw yn pechu; pob un a'r fydd yn pechu, ni's gwelodd ef, ac ni's adnabu ef. O blant bychain, na thwyllid neb chwi; yr hwn fydd yn gwneuthur cyfiawnder, fydd gyfiawn, megis y mae yntau yn gyfiawn. Yr hwn fydd yn gwneuthur pechod, o ddiawl y mae; canys y mae diawl yn pechu o'r deffireuad. I hyn yr ymddangosodd Mab Duw, fel y dattodai weithredoedd diawl.

Yr Efengyl. S. Math. xxiv. 23.

YNA os dywaid neb wrthyhch, Wele, dyma Grist, neu dyna; na chredwch. Canys cyfyd gau-gristiau a gau-brophwydi, ac a roddant arwyddion mawrion a rhyfeddodau; hyd oni thwyllant, pe byddai bosibl, ie, yr etholedgion. Wele, rhag-ddywedais i chwi. Am hynny os dywedant wrthyhch, Wele, y mae efe yn y diffeithwch; nac ewch allan: Wele, yn yr ystafelloedd; na chredwch. Oblegyd fel y daw y sellten o'r dwyrain, ac y tywynna hyd y gorllewin; felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn. Canys pa le bynnag y byddo y gelain, yno'r ymgafgl yr eryrod. Ac yn y fan wedi gorthrymder y dyddiau hynny, y tywyllir yr haul, a'r lleuad ni rydd ei goleuni, a'r ser a fyrrh o'r nef, a nerthoedd y nefoedd a ysgydwir. Ac yna'r ymddengys arwydd Mab y dyn yn y nef: ac yna y galara holl lwythau'r ddaear, a hwy a welant Fab y dyn yn dyfod ar gymbylau'r nef gyd â nerth a gogoniant mawr. Ac efe a ddenfyn ei angylion â mawr sain udgorn; a hwy

Y Suliau Septuagesima, a Secsagesima.

a hwy a gaeulant ei etholedigion ef ynghyd o'r pedwar gwynt, o eithafoedd y nefoedd hyd eu heithafoedd hwynt.

Y Sul a elwir Septuagesima, neu y trydydd Sul cyn y Garawys.

Y Coleff.

O Arglwydd, ni a attolygwn i ti wrando yn ddarvoudus weddïau dy bobl; fel y byddo i ni, y rhai a gospir yn gyfiawn am ein camweddau, yn drugarog gael ein hymwared gan dy ddaioni di; er gogoniant dy Enw, trwy Iesu Grist ein Iachawdwr, yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnafu gyd â thi a'r Ysryd Glân, byth yn un Duw heb drangc na gorphen, yn oes oesoedd. *Amen.*

Yr Epistol. 1 Cor. ix. 24.

O NI wyddoch chwi fod y rhai fy yn rhedeg mewn gyrfa, i gyd yn rhedeg, ond bod un yn derbyn y gamp? Felly rhedwch, fel y caffoch afael. Ac y mae pob un a'r fydd yn ymdrech, yn ymgadw ym mhob peth; a hwynt-hwy yn wir, fel y derbyniont goron lygredig, eithr nyni, un anlygredig. Yr wyf fi gan hynny felly yn rhedeg, nid megis ar amcan; felly yr wyf yn ymdrech, nid fel un yn curo awyr. Ond yr wyf fi yn cospi fy nghorff, ac yn ei ddwyn yn gaeth; rhag i mi mewn un modd, wedi i mi bregethu i eraill, fod fy hun yn anghymeradwy.

Yr Efengyl. S. Math. xx. 4.

Teyrnas nefoedd fydd debyg i wr o berchen ty, yr hwn a aeth allan, a hi yn dyddhau, i gyflogi gweithwyr i'w winllan. Ac wedi cyttuno a'r gweithwyr er ceiniog y dydd, efe a'u hanfonodd hwy i'w winllan. Ac efe a aeth allan ynghylch y drydedd awr, ac a welodd eraill yn sefyll yn segur yn y farchnadfa; ac a ddywedodd wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan, a pha beth bynnag a fyddo cyfiawn, mi a'i rhodda i chwi. A hwy a aethant ymaith. Ac efe a aeth allan drachefn ynghylch y chweched ar nawfed awr, ac a wnaeth yr un modd. Ac efe a aeth allan ynghylch yr unfed awr ar ddeg, ac a gafodd eraill yn sefyll yn segur, ac a ddywedodd wrthynt, Paham y sefwech chwi yma ar hŷd y dydd yn segur? Dywedafant wrtho, Am na chyflogodd neb nyni. Dywedodd yntau wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan; a pha beth bynnag a fyddo cyfiawn, chwi a'i cewch. A phan aeth hi yn hwyr, arglwydd y winllan a ddywedodd wrth ei oruchwyliwr, Galw'r gweithwyr, a dyro iddynt eu cyflog, gan ddechreu o'r rhai diweddaff hyd y rhai cyntaf. A phan ddaeth y rhai a gyflogasid ynghylch yr unfed awr ar ddeg, hwy a gawfant bob un geiniog. A phan ddaeth y rhai cyntaf, hwy a dybiafant y caent fwy. A hwythau a gawfant bob un geiniog. Ac wedi iddynt gael, grwnnach a wnaethant yn erbyn gwr y ty, gan ddywedyd, Un awr y gweithiodd y rhai olaf hyn, a thi a'u gwnaethost hwynt yn gyfal â ninnau, y rhai a ddygasom bwys y dydd a'r gwres. Yntau a attebodd ac a ddywedodd wrth un o honynt, Y cyfaill, nid ydwyf yn gwneuthur cam â thi: onid er ceiniog y cyttunais i mi? Cymmer yr hyn fydd eiddot, a dos ymaith: yr ydwyf yn ewyllysio rhoddi i'r olaf hwn megis i'thau. Ai nid cyfreithlawn i mi wneuthur a synnwyl a'r eiddot fy hun? neu a ydyw dy lygad ti yn ddwrwg, am fy mod i yn dda? Felly y rhai olaf fyddant yn flaenaf, a'r rhai blaenaf yn olaf: canys llawer fy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.

Y Sul a elwir Secsagesima, neu'r ail Sul cyn y Garawys.

Y Coleff.

O Arglwydd Dduw, yr hwn a weli nad ydym ni yn ymddiried mewn un weithred a wnel-

om; Caniattâ yn drugarog fod i ni, trwy dy nerth, gael ein hymddiffyn rhag pob gwrthwyneb, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. 2 Cor. xi. 19.

YR ydych yn goddef ffyliaid yn llawen, gan fod eich hunain yn synhwyrol. Canys yr ydych yn goddef os bydd un i'ch caethiwo, os bydd un i'ch llwyr fwytta, os bydd un yn cymmeryd genych, os bydd un yn ymddyrchafu, os bydd un yn eich taro chwi ar eich wyneb. Am anmbarch yr ydwyf yn dywedyd, megis pe buafem ni weiniaid: eithr ym mhia beth bynnag y mae neb yn hŷ (mewn ffolineb yr wyf yn dywedyd) hŷ wyf finnau hefyd. Ai Hebreaid ydynt hwy? felly finnau. Ai Israeliaid ydynt hwy? felly finnau. Ai had Abraham ydynt hwy? felly finnau. Ai gweinidogion Crist ydynt hwy? (yr ydwyf yn dywedyd yn ffol) mwy wyf fi. Mewn blinderau yn helaethach, mewn gwialennodiau tros sefur, mewn carcharau yn amlach, mewn marwolaethau yn fynych. Gan yr Iuddewon bumwaith y derbyniais ddeugain gwialennod enid un. Teirgwaith y'm curwyd â gwial; unwaith y'm llabyddiwyd; teirgwaith y torrodd llong arnaf; noswaith a diwrnod y bŷm yn y dyfn-for: mewn teithiau yn fynych, ym mheryglon llif-ddyfroedd; ym mheryglon lladron; ym mheryglon fy nghenedl fy hon; ym mheryglon gan y cenhedloedd; ym mheryglon yn y ddinas; ym mheryglon yn yr anialwch; ym mheryglon ar y môr; ym mheryglon ym mhilith brodyr gau: mewn llafur a lludded, mewn anhunedd yn fynych; mewn newyn a fyched; mewn ymptydiau yn fynych; mewn anwyd a noethni. Heb law y pethau fy yn digwydd oddi allan, yr ymosod yr hwn fydd arnaf beunydd, y gosaf tros yr holl eglwys. Pwy fy wan, nad wyf finnau wan? Pwy a dramgwyddir, nad wyf finnau yn llosgi? Os rhaid ymfroftio, mi a ymfroftias am y pethau fy yn perthyn i'm gwendid. Duw a Thad ein Harglwydd ni Iesu Grist, yr hwn fydd fendigedig yn oes oesoedd, a wyr nad wyf yn dywedyd celwydd.

Yr Efengyl. S. Luc viii. 4.

GWedi i lawer o bobl ymgynnull ynghyd, a chyrchu atto o bob dinas, efe a ddywedodd ar ddammeg, Yr hauwr aeth allan i hau ei hâd: ac wrth hau, peth a syrthiodd ar ymyl y ffordd, ac a fathrwyd, ac ehediaid y nef a'i bwyttuodd. A pheth arall a syrthiodd ar y graig; a phan eginodd, y gwywodd, am nad oedd iddo wlybwr. A pheth arall a syrthiodd ym mysg drain; a'r drain a gydtyfasant, ac a'i tagafant ef. A pheth arall a syrthiodd ar dir da, ac a eginodd, ac a ddug ffrwyth ar ei ganfed. Wrth ddywedyd y pethau hyn efe a lefodd, Y neb fydd â chlustiau ganddo i wrando, gwrandawed. A'i ddisgyblion a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Pa ddammeg oedd hon? Yntau a ddywedodd, I chwi y rhoddwyd gwybod dirgeloedd teyrnas Dduw: eithr i eraill ar ddam-legion; fel yn gweled na welant, ac yn clywed na ddeallant. A dyma'r ddammeg; Yr had yw gair Duw; a'r rhai ar ymyl y ffordd, ydyw y rhai fy yn gwrando; wedi hynny y mae diawl yn dyfod, ac yn dwyn ymaith y gair o'u calon hwynt, rhag iddynt gredu, a bod yn gadwedig. A'r rhai ar y graig yw y rhai, pan glywant, a dderbyniant y gair yn llawen; a'r rhai hyn nid oes ganddynt wreiddyn, y rhai fydd yn credu tros amser, ac yn amser profedigaeath yn cilio. A'r hwn a syrthiodd ym mysg drain, yw y rhai a wrandawfant, ac wedi iddynt fyned ymaith, hwy a dagwyd gan ofalon, a gosod, a meluswedd huchedd, ac nid ydynt yn dwyn ffrwyth i berffeithrwydd. A'r hwn ar y tir da yw y rhai hyn, y rhai â chalon hawddgar a da, ydynt yn gwrando'r gair, ac yn ei gadw, ac yn dwyn ffrwyth trwy amynedd.

Sul Cwincwagesima, Dydd Mercur y Lludw, a'r Sul cyntaf yn y Garawys.

Y Sul a elwir Cwincwagesima, neu'r Sul nesaf o flaen y Garawys.

Y Colef.

O Arglwydd, yr hwn a'n dysgaist, na thâl dim ein holl weithredoedd a wnelom, heb gariad perffaith; Anson dy Ysryd Glân, a thywallt yn ein calonau ragorol ddawn cariad perffaith, gwfr rwymin tangnefedd, a holl rinweddau da, heb yr hwn pwy bynnag fydd yn byw, a gyfrifir yn farwger dy fron di. Caniattâ hyn er mwyn dy un Mab Iesu Grist. Amen.

Yr Epistol. 1 Cor. xiii. 1.

PE llafarwn â thafodau dynion ac angylion, ac heb fod gennyf gariad, yr wyf fel cfydd yn feinio, neu symbal yn tincian. A phe byddai gennyf brophwydoliaeth, a gwybod o honof y dirgelion oll, a phob gwybodaeth; a phe bai gennyf yr holl ffydd, fel y gallwn symmudo mynyddoedd, ac heb fod gennyf gariad, nid wyf fi ddim. A phe porthwn y tlodion â'm holl ddâ, a phe rhoddwn fy nghorff i'm llosgi, ac heb gariad gennyf, nid yw ddim llesâd i mi. Y mae cariad yn hir-ymaros, yn gymmwynafgar; cariad nid yw yn cynfigennu, nid yw cariad yn ymffroftio, nid yw yn ymchwyllo, nid yw yn gwneuthur yn anweddidd, nid yw yn ceisio yr eiddo ei hun, ni chythruddir, ni feddwl ddrwg, nid yw lawen am anghysfawnder, ond cyd-lawenhâu y mae â'r gwirionedd; y mae yn dioddef pob dim, yn credu pob dim, yn gobeithio pob dim, yn ymaros â phob dim. Cariad byth ni chwymp ymaith: eithr pa un bynnag ai prophwydoliaethau, hwy a ballant; ai tafodau, hwy a beidiant; ai gwybodaeth, hi a ddifanna. Canys o ran y gwyddom, ac o ran yr ydym yn prophwydo. Eithr pan ddelo yr hyn fydd berffaith, yna yr hyn fydd o ran, a ddileir. Pan oeddwn fachen, fel bachgen y llafarwn, fel bachgen y deallwn, fel bachgen y meddyliwn; ond pan aethum yn wr, mi a roes heibio bethau bachgennaidd. Canys gweled yr ydym yr awrhon trwy ddrych mewn dammeg; ond yna, wyneb yn wyneb: yn awr yr adwaen o ran; ond yna yr adnabyddaf megis y'm hadwaenir. Yr awrhon y mae yn aros ffydd, gobaith, cariad, y tri hyn; a'r gwyaf o'r rhai hyn yw cariad.

Yr Efyngyl. S. Luc xviii. 31.

YR Iesu a gymmerodd y deuddeg atto, ac a ddywedodd wrthynt, Wele, yr ydym ni yn myned i synu i Jerusalem; a chyslawmir pob peth a'r y fydd yn ysgrifenedig trwy'r prophwydi am Fab y dŷn. Canys efe a draddodir i'r Cenhedloedd, ac a watworir, ac a amherchir, ac a boerir arno: ac wedi idcynt ei filan-gellu, y lladdant ef; a'r trydydd dydd efe a adgyfyd. A hwy ni ddeallasant ddim o'r pethau hyn: a'r gair hwn oedd guddiedig oddi wrthynt, ac ni wybuant y pethau a ddywedwyd. A bu, ac efe yn nesâu at Jerico, i ryw ddyn dall fod yn eistedd yn ymyl y ffordd, yn cardotta. A phan glybu efe y dyrfa yn myned heibio, efe a ofynodd pa beth oedd hyn. A hwy a ddywedasant iddo, mai Iesu o Nazareth oedd yn myned heibio. Ac efe a lefodd, gan ddywedyd, Iesu fab Dafydd, trugarhâ wrthyf. A'r rhai oedd yn myned o'r blaen a'i ceryddasant ef i dewi: eithr efe a lefodd yn fwy o lawer, Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf. A'r Iesu a safodd, ac a orchymynodd ei ddwyn ef atto. A phan ddaeth yn agos, efe a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Pa beth a synni di i mi ei wneuthur i ti? Yntau a ddywedodd, Arglwydd, cael o honof fy ngolwg. A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Cymmer dy olwg; dy ffydd a'th iachaoedd. Ac allan o law y cafodd efe ei olwg, ac a'i canlynodd ef, gan ogoneddu Duw: a'r holl bobl, pan wellant, a roisant foliant i Dduw.

Y Dydd cyntaf o'r Garawys, yr hwn a elwir yn gyffredin, Dydd Mercur y Lludw.

Y Colef.

Holl-gyfoethog a thragywyddol Dduw, yr hwn ni chasâi ddim a'r a wnaethofst, ac a taddeui bechodau pawb y fy edifeiriol; Crea a gwna ynom newydd a drylliedig galonau; fel y bo i ni, gan ddyledus ddolurio am ein pechodau, a chyfaddef ein trueni, gaffael gennyf, Dduw'r holl drugaredd, gwbl faddeuant a gollyngodd, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Colef hwn a ddarllenir bob dydd o'r Garawys, ar ol y Colef a appwyntir i'r diwrnod.

Yn lle yr Epistol. Ioël ii. 12.

Dychwelwch attaf fi (medd yr Arglwydd) â'ch holl galon, ag ympryd hefyd, ac ag wylofain, ac â galar. A rhwygwch eich calon, ac nid eich dillad, ac ymchwelwch at yr Arglwydd eich Duw: o herwydd graflawn a thrugarog yw efe, bwyrfrydig i ddigofaint, a mawr ei drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg. Pwy a wyr a dry efe, ac edifarhâu, a gweddill bendith ar ei ol; sef bwyd-offrwm, a diod-offrwm i'r Arglwydd eich Duw? Cenwch udgorn yn Sion, cyfsegrwch ympryd, gelwch gymansa, cefglwch y bobl, cyfsegrwch y gymansa, cynhullwch yr henuriaid, cefglwch y plant, a'r rhai yn sugno bronau: deued y priod-fab allan o'i ystafell, a'r briod-ferch allan o'istafell ei gwely: wyled yr offeiriad, gweinidogion yr Arglwydd, rhwng y porth a'r allor; a dywedant, Arbed dy bobl, O Arglwydd, ac na ddyro dy etifeddiaeth i warth, i lywodraethu o'r cenhedloedd arnynt. Paham y dywedent ym mhllith y bobloedd, Pa le y mae eu Duw hwynt?

Yr Efyngyl. S. Math. vi. 16.

PAN ymprydioch, na fyddwch fel y rhagrithwyr, yn wyneb drif: canys anffurfio eu hwynebau y maent, fel yr ymddangosont i ddynion eu bed yn ymprydio. Yn wir meddaf i chwi, Y maent yn derbyn eu gwobr. Eithr pan ymprydioch di, enneinia dy ben, a golch dy wyneb; fel nad ymddangosoch i ddynion dy fod yn ymprydio, ond i'th Dad yr hwn fy yn y dirgel: a'th Dad, yr hwn fydd yn gweled yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg. Na thryforwch iwch' drysorau ar y ddaear, lle y mae gwyfyn a rhwd yn llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trwedd, ac yn lladratta. Eithr tryforwch iwch' drysorau yn y nef; lle nid oes na gwyfyn na rhwd yn llygru, a lle ni's cloddia lladron trwedd, ac ni's lladrattant. Canys lle y mae eich tryfor, yno y bydd eich calon hefyd.

Y Sul cyntaf yn y Garawys.

Y Colef.

O Arglwydd, yr hwn er ein mwyn a ymprydiaist ddeugain niwrnod a deugain nos; Dyro i ni ras i ymarfer o gyfryw ddirwest; fel y byddo i ni, gan oftwng ein cnawd i'r Ysryd, byth ufuddhâu i'th dduwiol annog mewn iawnder a gwir fansteiddrwydd, i'th anrhydedd a'th ogoniant, yr hwn wyt yn byw ac yn teyrnau gyd â'r Tad, a'r Ysryd Glân, yn un Duw, heb drange na gorphen. Amen.

Yr Epistol. 2 Cor. vi. 1.

NYNI, gan gyd-weithio, ydym yn attolwg i chwi, na dderbynioch ras Duw yn oler. (Canys y mae efe yn dywedyd, Mewn amser cymmeradwy y'th wrandewais, ac yn nydd iachawdwr iaeth y'th gynnorthwya: wele yn awr yr amser cymmeradwy; wele yn awr ddydd yr iachawdwr iaeth) Heb roddi dim achos tramgwydd mewn dim, fel na feier ar y weinidogaeth: eithr gan ein dangos ein hunain ym mhob peth, fel gweinidogion Duw, mewn amynedd mawr, mewn cystuddiau,

Yr 2 a'r 3 Sul yn y Garawys.

cyfuddiau, mewn anghenion, mewn cyfyngderau, mewn gwialennodau, mewn terfysgau, mewn poenau, mewn gwylladwriaethau, mewn ymptyddau, mewn purdeb, mewn gwybodaeth, mewn hir ymaros, mewn tiriondeb yn yr Ysryd Glân; mewn cariad diragrith, yngair y gwirionedd, yn nerth Duw, trwy arfau cyfiawnder ar ddechrau ac ar afwy, trwy barch ac ammharch, trwy anglod a chlod; megis twyllwyr, ac er hynny yn eirwir; megis anadnabyddus, ac er hynny yn adnabyddus; megis yn meirw, ac wele byw ydym; megis wedi ein ceryddu, ac heb ein lladd; megis wedi ein tristâu, ond yn oestad yn llawen; megis yn ddiolion, ond yn cyfoethogi llawer; megis heb ddim gennym, ond etto yn meddiannu pob peth.

Yr Efyngyl. S. Math. iv. 1.

YNA yr Iesu a arweiniwyd i fynu i'r anialwch gan yr ysryd, i'w demtio gan ddiawl. Ac wedi iddo ymptydio ddeugain niwrnod a deugain nos, ar ol hynny efe a newynodd. A'r temtiwr, pan ddaeth atto, a ddywedodd, Os mab Duw wyt ti, arch i'r cerrig hyn fod yn fara. Ac yntau a attebodd ac a ddywedodd, Ysgrifenwyd. Nid trwy fara yn unig y bydd byw dŷn, ond trwy bob gair a ddaw allan o enau Duw. Yna y cymmerth diawl ef i'r ddinas sanctaidd, ac a'i gosododd ef ar binacl y deml; ac a ddywedodd wrtho, Os Mab Duw wyt ti, bwir dy hun i lawr: canys ysgrifenwyd, y rhydd efe orchymyn i'w angylion am danat, a hwy a'th ddygant yn eu dwylaw, rhag taro o honot un amfer dy droed wrth garreg. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, ysgrifenwyd drachefn, Na themtia yr Arglwydd dy Dduw. Trachefn y cymmerth diawl ef i fynydd tra uchel, ac a ddangosodd iddo holl deyrnafoedd y byd, a'u gogoniant; ac a ddywedodd wrtho, Hyn oll a roddaf i ti, os syrthi i lawr a'm haddoli i. Yna yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ymaith, Satan: canys ysgrifenwyd, Yr Arglwydd dy Dduw a addoli, ac ef yn unig a wasanaethu. Yna y gadawodd diawl ef; ac wele, angylion a ddaethant ac a weiniafant iddo.

Yr ail Sul yn y Garawys.

Yr Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn wyt yn gweled nad oes gennym ddim meddiant o'n nerth ein hunain i'n cymmorth ein hunain; Cadw di ni oddi fewn ac oddi allan, sef enaid a chorph; fel yr ymddiffynner ni rhag pob gwrthwyneb a ddigwyddo i'r corph, a rhag pob drwg feddwl a wna niweid na chynnwrf i'r enaid, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. 1 Thef. iv. 1.

YM mhellach gan hynny, frodyr, yr ydym yn attolwg i chwi, ac yn deisyf yn yr Arglwydd Iesu, megis y derbyniasoch gennym pa fodd y dylech rodio, a boddioni Duw, ar i chwi gynnyddu fwyfwy. Canys chwi a wyddoch pa orchymynion a roddafom i chwi trwy'r Arglwydd Iesu. Canys hyn yw ewyllys Duw, sef eich sancteiddiad chwi, ar ymgadw o honoch rhag godineb; ar fedru o bob un o honoch feddiannu ei lestr ei hun mewn sancteiddrwydd, a pharch; nid mewn gwŷn trachwant, megis y Cenhedlcedd, y rhai nid adwaeniant Dduw: na byddo i heb orthrymu na thwylo ei frawd mewn dim; canys dialydd yw'r Arglwydd ar y rhai hyn oll, megis y dywedafofom i chwi o'r blaen, ac y tyfusiafom. Canys ni alwodd Duw nyni i asfendid, ond i sancteiddrwydd. Am hynny y neb fydd yn dirmygu, nid dŷn y mae yn ei ddirmygu, ond Duw; yr hwn hefyd a roddes ei Ysryd Glân i ni.

Yr Efyngyl. S. Math. xv. 21.

AR Iesu a aeth oddi yno, ac a gliodd i dueddau Tyrus a Sidon. Ac wele, gwraig o Canaan a

ddaeth o'r parthau hynny, ac a lefodd, gan ddywedwdd wrtho, Trugarhâ wrthyf, O Arglwydd, fab Dafydd: y mae fy merch yn ddrwg ei hwyl gan gythraul. Eithr nid attebodd efe iddi un gair. A daeth ei ddisgyblion atto, ac a attolygafant iddo, gan ddywedwdd, Gollwng hi ymaith; canys y mae hi yn llefain ar ein hol. Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Ni'm danfonwyd i ond at ddefaid colledig tŷ Israel. Ond hi a ddaeth ac a'i haddolodd ef, gan ddywedwdd, Arglwydd, cymmorth fi. Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Nid da cymmeryd bara'r plant, a'i fwrw i'r cwn. Hithau a ddywedodd, Gwir yw, Arglwydd: canys y mae'r cwn yn bwyta o'r briwion fy'n syrthio oddi ar fwrdd eu harglwyddi. Yna yr attebodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, mawr yw dy ffydd: bydded i ti fel yr wyt yn ewyllysio. A'i merch a iachawyd o'r awr honno allan.

Y trydydd Sul yn y Garawys.

Yr Colef.

NYNI a attolygwn i ti, Holl-alluog Dduw, edrych o honot ar ddyfal ddeisyfiadau dy ufudd weision, ac estyn deheulaw dy Fawredd i fod yn ymwared i ni yn erbyn ein holl elynion, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Ephes. v. 1.

BYddwch gan hynny ddilynwyr Duw, fel plant anwyl; a rhodiwch mewn cariad, megis y carodd Crist ninnau, ac a'i rhoddodd ei hun trofwm ni, yn offiwm ac yn aberth i Dduw, o arogl peraid. Eithr godineb, a phob asfendid, neu gybydd-dra, na henwer chwaith yn eich plith, megis y gweddai i faint; na ferthedd, nac ymadrodd ffol, na choeg ddigrifwch, pethau nid ydynt weddus: eithr yn hytrach, rhoddi diolch. Canys yr ydych chi yn gwybod hyn, am bob putteiniwr, neu asian, neu gybydd, yr hwn fydd ddelfw-addolwr, nad oes iddynt etifeddiaeth yn nheyrnas Crist a Duw. Na thwyllod neb chwi a geiriau cfer: canys oblegyd y pethau hyn y mae digofaint Duw yn dytad ar blant yr anufudd-dod. Na fyddwch gan hynny gyfrannogion â hwynt: canys yr oeddych chi gyst yn dywyllwch, ond yr awrhon goleuni ydych yn yr Arglwydd. Rhodiwch fel plant y goleuni; (canys ffrwyth yr Ysryd fydd ym mhob daioni, a chyfiawnder, a gwirionedd) gan brofi beth fydd gymmeradwy gan yr Arglwydd. Ac na fydded i chwi gyd-gyfeillach â gweithrededd anffrwythlawn y tywyllwch; eithr yn hytrach argyeddwch hwynt: canys brwnt yw adrodd y pethau a wneir ganddynt hwy yn ddirgel. Eithr pob peth, wedi'r argyodder, a eglurir gan y goleuni: canys beth bynnag fydd yn egluro, goleuni yw. O herwydd paham y mae efe yn dywedwdd, Destrô di yr hwn wyt yn cyfgo, a chyfod oddi wrth y meirw; a Christ a oleua i ti.

Yr Efyngyl. S. Luc xi. 14.

AC yr oedd efe yn bwrw allan gythraul, a hwnnw oedd fud. A bu, wedi i'r cythraul fyned allan, i'r mudan lasaru: a'r bobloedd a ryfeddafant. Eithr rhai o honynt a ddywedafant, Trwy Beelzebub, pennaeth y cythreuliaid, y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid. Ac eraill, gan ei demtio, a geisafant ganddo arwydd o'r nef. Yntau, yn gwybod eu meddyliau hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pob teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfneddur; a thŷ yn erbyn tŷ, a syrth. Ac os Satan hefyd fydd wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, pa fodd y saif ei deyrnas ef? gan eich bod yn dywedwdd, mai trwy Beelzebub yr wyf fi yn bwrw allan gythreuliaid. Ac os trwy Beelzebub yr wyf fi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farnwyr arnoch chi. Eithr os myf trwy fys Duw ydych

Y 4 a'r 5 Sul yn y Garawys.

edwyf yn bwrw allan gythreuliaid, diammieu ddyfod teyrnas Dduw atoch chwi. Pan fyddo un cryf arfog yn cadw ei neuadd, y mae yr hyn fydd ganddo mewn heddwech: ond pan ddol un cryfach nag ef arno, a'i orchfygu, efe a ddwg ymaith ei holl arfogaeth ef, yn yr hon yr oedd yn ymddiried, ac a ran ei anrhaith ef. Y neb nid yw gyd â mi, fydd yn fy erbyn: a'r neb nid yw yn casglu gyd â mi, fydd yn gwasgaru. Pan el yr yspryd allan allan o ddyn, efe a rodia mewn lleoedd fychion, gan geisio gorphwysdra; a phryd na chaffo, efe a ddywaid, Mi a ddychwelaf i'm tŷ o'r lle y daethum allan. A phan ddol, y mae yn ei gael wedi ei ysgubo a'i dreinu. Yna yr â ef ac y cymmer atto faith yspryd eraill, gwaeth nag ef ei hun; a hwy a ant i mewn, ac a arhosant yno: a diwedd y dŷn hwnnw fydd gwaeth nâ'i ddechreuad. A bu fel yr oedd efe yn dywedyd hyn, rhyw wraig o'r dyrfa a gododd ei llef, ac a ddywedodd wrtho, Gwyn fydd y groth a'i hddug di, a'r bronnew a fagnaist. Ond efe a ddywedodd, Yn hytrach gwyn fydd y rhai fydd yn gwrando gair Duw, ac yn ei gadw.

Y pedwerydd Sul yn y Garawys.

Y Coleff.

CAniattâ, ni a attolygwn i ti, Holl-alluog Dduw, fod i ni y rhai a haeddafom yn gyfiawn gael ein poeni am ein drwg weithredoedd, trwy gonfiordd dy ras di allu yn drugarog gael hawsâd, trwy ein Harglwydd a'n Iachawdwr Iesu Grist. *Amen.*

Yr Epistol. Gal. iv. 21.

DYwedwch i mi, y rhai ydych yn chwennych bod dan y ddeddf, onid ydych chwi yn clywed y ddeddf? Canys y mae yn ysgrifenedig, fod i Abraham ddau fab; un o'r wafanaeth-ferch, ac un o'r wraig rydd. Eithr yr hwn oedd o'r wafanaeth-ferch, a aned yn ol y cnawd; a'r hwn oedd o'r wraig rydd, trwy'r addewid. Yr hyn bethau ydynt mewn alegori: canys y rhai hyn yw y ddau destament; un yn ddiau o fynydd Sina, yn cenhedlu i gaethiwd, yr hon yw Agar. Canys yr Agar yma yn cyfateb i'r Jerusalema fydd yn awr, ac y mae yn gaeth hi a'i phlant. Eithr y Jerusalema honno uchod, fydd rydd, yr hon yw ein mam ni oll. Canys ysgrifenedig yw, Llawenâ di yr ammhiantadwy, yr hon nid wyt yn heppilio; tor allan a leffa, yr hon nid wyt yn egor: canys i'r unig y mae llawer mwy o blant nag i'r hon y mae iddi wr. A ninnau, frodyr, megis yr oedd Isaac, ydym blant yr addewid. Eithr megis y pryd hwnnw, yr hwn a anwyd yn ol y cnawd, a erlidia yr hwn a anwyd yn ol yr yspryd; felly yr awrhon hefyd. Ond beth y mae'r ysgrythyr yn ei ddywedyd? Bwrw allan y wafanaeth-ferch, a'i mab; canys ni chaiff mab y wafanaeth-ferch etifeddu gyd â mab y wraig rydd. Felly, frodyr, nid plant i'r wafanaeth-ferch ydym, ond i'r wraig rydd.

Yr Efengyl. S. Ioan vi. 1.

YR Iesu a aeth tros for Galilea, hwnnw yw môr Tiberias. A thyrsa fawr a'i canlynodd ef; canys hwy a wellent ei arwyddion y rhai a wnaethai efe ar y cleision. A'r Iesu a aeth i fynu i'r mynydd, ac a eisteddodd yno gyd â'i ddisgyblion. A'r pasg, gwyl yr Iuddewon, oedd yn agos. Yna'r Iesu a ddychafodd ei lygaid, ac a welodd fod thyrsa fawr yn dyfod atto; ac a ddywedodd wrth Philip, O ba le y prynwn ni fara, fel y caffo y rhai hyn fwyta? (A hyn a ddywedodd efe i'w brofi ef: canys efe a wyddai beth yr oedd efe ar fedr ei wneuthur.) Philip a'i hattebodd ef, Gwerth dau can ceiniog o fara nid yw ddigon iddynt hwy, fel y gallo pob un o honyt gymmeryd ychydig. Un o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Andreas,

brawd Simon Pedr, Y mae yma ryw fachgennyn, a chanddo bwm torth haidd, a dau bysgodyn; ond beth yw hynny rhwng cynnifer? A'r Iesu a ddywedodd, Perwch i'r dynion eistedd i lawr. Ac yr oedd glas-wellt lawer yn y fan honno. Felly y gwyr a eisteddafant i lawr, ynghylch pum mil o nifer. A'r Iesu a gymmerth y torthau, ac wedi iddo ddiolch, efe a'u rhannodd i'r disgyblion, a'r disgyblion i'r rhai oedd yn eistedd; felly hefyd o'r pysgod gymmaint ac a fynnasant. Ac wedi eu digoni hwynt, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Cefglwch y briw-fwyd gweddill, fel na chollder dim. Am hynny hwy a'i casglasant, ac a lanwasant ddeuddeg baggedaid o'r briw-fwyd, o'r pum torth haidd a weddillasai gan y rhai a fwyttasant. Yna y dynion, pan welant yr arwydd a wnaethai'r Iesu, a ddywedasant, Hwn yn ddiau yw'r Prophwyd oedd ar ddyfod i'r byd.

Y pumed Sul yn y Garawys.

Y Coleff.

NI a attolygwn i ti, Holl-alluog Dduw, edrych o honot yn drugarog ar dy bobl; fel y bo iddynt, trwy dy fawr ddaioni, gael byth eu llywodraethu a'u cadw mewn enaid a chorff, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Heb. ix. 11.

CRIST wedi dyfod yn Arch-Offeiriad y daionus bethau a fyddent, trwy dabernacl mwy a pherffeithiach, nid o waith llaw, hynny yw, nid o'r adeiladaeth yma, nid chwaith trwy waed geifr a llo, eithr trwy ei waed ei hun yr aeth efe unwaith i mewn i'r cyffegr, gan gael i ni dragwyddol ryddhâd. Oblegyd os ydyw gwaed teirw a geifr, a lludw anner wedi ei daenellu ar y rhai a halogwyd, yn sancteiddio i bureiddiad y cnawd; pa faint mwy y bydd i waed Crist; yr hwn trwy yr yspryd dragwyddol a'i hoffrymmodd ei hun yn ddifai i Dduw, buro eich cydwybod chwi oddi wrth weithredoedd meirwon i wafanaethu y Duw byw? Ac am hynny y mae efe yn Gyfryngwr y cyfammod newydd, megis trwy fod marwolaeth yn ymwared oddi wrth y trofeddau oedd dan y cyfammod cyntaf, y cai y rhai a alwyd dderbyn addewid yr etifeddiaetha dragwyddol.

Yr Efengyl. S. Ioan viii. 46.

IESU a ddywedodd, Pwy o honoch a'm argyhoedda i o bechod? ac od wyf fi yn dywedyd y gwir, paham nad ydych yn credu i mi? Y mae yr hwn fydd o Dduw, yn gwrando geiriau Duw: am hynny nid ydych chwi yn eu gwrando, am nad ydych o Dduw. Yna'r atebodd yr Iuddewon, ac y dywedasant wrtho ef, Ond da yr ydym ni yn dywedyd, mai Samaritan wyt ti, a bod gennyf gythraul? Yr Iesu a atebodd, Nid oes gennyf gythraul; ond yr wyf fi yn anrhydeddu fy Nhaf, ac yr ydych chwithau yn fy ni-anrhydeddu innau. Ac nid wyf fi yn ceisio fy ngogoniant fy hun; y mae a'i cais, ac a farn. Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Os ceidw neb fy ymadrodd i, ni wel efe farwolaeth yn dragwydd. Yna y dywedodd yr Iuddewon wrtho, Yr awrhon y gwyddom fod gennyf gythraul. Bu Abraham farw, a'r prophwydi; ac meddi di, Os ceidw neb fy ymaeroedd i, nid archwaetha efe farwolaeth yn dragwydd. Ai mwy wyt ti nag Abraham ein tad ni, yr hwn a fu farw? a'r prophwydi a fuant feirw: pwy yr wyt ti yn dy wneuthur dy hun? Yr Iesu a atebodd, Os wyf fi yn fy ngogoneddu fy hun, fy ngogoniant i nid yw ddim: fy Nhaf yw'r hwn fydd yn fy ngogoneddu i, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd mai eich Duw chwi yw. Ond nid adnabuoch chwi ef; eithr myfi a'i hadwaen ef: ac os dywedaf nad adwaen ef, myfi a fyddaf debyg i chwi, yn gelwyddog; ond mi a'i hadwaen ef, ac yr wyf yn cadw ei ymadrodd ef. Gorfoledd oedd

gan

Y Sul nesaf o flaen y Pasg.

gan eich tād Abraham weled fy nydd i; ac efe a'i gwelodd hefyd, ac a lawenychodd. Yna y dywedodd yr Iuddewon wrtho, Nid wyt ti ddengmlwydd a deugain etto, ac a welaisst ti Abraham? Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddai i chwi, Cyn bod Abraham, yr wyf fi. Yna hwy a godasant gerrig i'w taflu atto ef. A'r Iesu a ymguddiodd, ac a aeth allan o'r deml.

Y Sul nesaf o flaen y Pasg.

Y Coleff.

HOLL-gyfoethog a thragywyddol Dduw, yr hwn o'th garedigol serch ar ddyn, a ddanfonaist dy Fab ein Iachawdwr Iesu Grist, i gymmeryd arno ein cnawd, ac i ddioddef angau ar y groes, fel y gallai bob rhyw ddyn ddilyn esampl ei fawr oftyngeiddrwydd ef; Caniattā o'th drugaredd fod i ni ganlyn esampl ei ddioddefaint, a bod hefyd yn gyfrannogion o'i gyfodiad, trwy yr unrhyw Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Phil. ii. 5.

BYdded ynoch y meddwl yma, yr hwn oedd hefyd yng Nghrist Iesu: yr hwn, ac efe yn ffurf Duw, ni thybiodd yn drais fod yn ogyfuwch â Duw; eithr efe a'i dibrifiodd ei hun, gan gymmeryd arno agwedd gwas, ac a wnaed mewn cyffelybiaeth dynion. A'i gael mewn dull fel dyn, efe a'i darostyngodd ei hun, gan fod yn ufudd hyd angau, i.e. angau'r groes. O herwydd pahan, Duw a'i tra-dyrchafodd yntau, ac a roddes iddo Enw, yr hwn fydd goruwch pob enw: fel yn Enw'r Iesu y plygai pob glin o'r nefolion, a'r daearolion, a than ddacariolion bethau; ac y cyffesai pob tafod fod Iesu Grist yn Arglwydd, er gogoniant Duw Tad.

Yr Esgenyl. S. Math. xxvii. 1.

APhan ddaeth y bore, cyd-ymgynghorodd yr holl arch-offeiriad a henuriaid y bobl yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth. Ac wedi iddynt ei rwympo, hwy a'i dygasant ef ymaith, ac a'i traddodasant ef i Pontius Pilat y rhaglaw. Yna pan welodd Judas, yr hwn a'i bradychodd ef, ddarod ei gondefnio ef, bu edifar ganddo; ac a ddug drachein y deg ar hugain arian i'r arch-offeiriad a'r henuriaid, gan ddywedyd, Pechais, gan fradychu gwaed gwirion. Hwytthau a ddywedasant, Pa beth yw hynny i ni? edrych di. Ac wedi iddo dasfu'r arian yn y deml, efe a ymadawodd, ac a aeth ac a ymgrogodd. A'r arch-offeiriad a gymmerasant yr arian, ac a ddywedasant, Nid cyfreithlawn i ni eu bwrw hwynt yn y drysorfa; canys gwerth gwaed ydynt. Ac wedi iddynt gyd-ymgynggori, hwy a brynasant â hwynt faes y crochenydd, yn gladdfa dieithriaid. Am hynny y galwyd y maes hwnnw, Maes y gwaed, hyd heddyw. (Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedwyd trwy * Jeremias y prophwyd, gan ddywedyd, A hwy a gymmerasant y deg ar hugain arian, pris y prisedig, yr hwn a brynasant g'n feibion Israel, ac a'u rhoisant hwy am faes y crochenydd, megis y gosododd yr Arglwydd i mi.) A'r Iesu a safodd ger bron y rhaglaw: a'r rhaglaw a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon? A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd. A phan gyhuddid ef gan yr arch-offeiriad a'r henuriaid, nid atebodd efe ddim. Yna y dywedodd Pilat wrtho, Oni chlywi di faint o bethau y maent hwy yn eu tystiolaethu yn dy erbyn di? Ac nid atebodd efe iddo un gair; fel y rhyfeddodd y rhaglaw yn fawr. Ac ar yr wyl honno yr arferai y rhaglaw ollwng yn rhydd i'r bobl un carcharor, yr hwn a fynnent. Ac yna yr oedd ganddynt garcharor hynod, a elwid Barabbas. Wedi

iddynt gan hynny ymgafgu ynghyd, Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa un a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi; Barabbas, ai yr Iesu, yr hwn a elwir Crist? canys efe a wyddai mai o gynfigen y traddodasant ef. Ac efe yn eistedd ar yr orseddfainge, ei wraig a ddanfionodd atto, gan ddywedyd, Na fydded i ti a wnelych â'r cyfiawn hwnnw: canys goddefais lawer heddyw mewn breuddwyd o'i achos ef. A'r arch-offeiriad a'r henuriaid a begwadiasant y bobl, fel y gofynent Barabbas, ac y difethent yr Iesu. A'r rhaglaw a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pa un o'r ddau a ynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Hwytthau a ddywedasant, Barabbas. Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa beth gan hynny a wnae i'r Iesu, yr hwn a elwir Crist? Hwytthau oll a ddywedasant wrtho, Croes-hoelir ef. A'r rhaglaw a ddywedodd, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? Hwytthau a lesasant yn fwy, gan ddywedyd, Croes-hoelir ef. A Philat, pan welodd nad oedd dim yn tycio, ond yn hytrach bod cynnwrf, a gymmerth ddwfr, ac a olchodd ei ddwyllaw ger bron y bobl, gan ddywedyd, Dieuog ydwyf fi oddi wrth waed y cyfiawn hwn: edrychwch chwi. A'r holl bobl a atebodd ac a ddywedodd, Bydded ei waed ef arnom ni, ac ar ein plant. Yna y gollyngodd efe Barabbas yn rhydd iddynt; ond yr Iesu a sillan-gellodd efe, ac a'i rhoddes i'w groes-hoelio. Yna milwyr y rhaglaw a gymmerasant yr Iesu i'r dadleu-dy, ac a gynnnullasant atto yr holl fyddin. A hwy a'i diofasant ef, ac a roisant am dano fantell o'fgarlad. A chwedid iddynt blethu coron o ddraen, hwy a'i gosodasant ar ei ben ef, a chorfen yn ei law ddehau: ac a blygasant eu gliniau ger ei fron ef, ac a'i gwatworasant, gan ddywedyd, Henffych well, Brenhin yr Iuddewon. A hwy a boerasant arno, ac a gymmerasant y gorsen, ac a'i tarawfant ar ei ben. Ac wedi iddynt ei watwor, hwy a'i diofasant ef o'r fantell, ac a'i gwisgasant â'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant ef ymaith i'w groes-hoelio. Ac fel yr oeddynt yn myned allan, hwy a gawfant ddyn o Cyrene, a'i enw Simon: hwn a gymmellasant i ddwyn ei groes ef. A phan ddaethant i le a elwid Golgotha, yr hwn a elwir Lle'r benglo, hwy a roisant iddo i'w yfed, finegr yn gymmysgedig â bustl. Ac wedi iddo ei brofi, hwy a'i tynnodd efe yfed. Ac wedi iddynt ei groes-hoelio ef, hwy a rannasant ei ddillad, gan fwrw coelbren; er cyflawni'r peth a ddywedwyd trwy'r prophwyd, Hwy a rannasant fy nillad yn eu plith, ac ar fy ngwif y bwriant goelbren. A chan eistedd, hwy a'i gwyllasant ef yno. A gosodasant hefyd uwch ei ben ef ei achos yn ysgrifenedig, HWN YW IESU, BRENNIN YR IUDDEWON. Yna y croes-hoeliwyd gyd ag ef ddau leidr, un ar y llaw ddehau, ac un ar yr afwy. A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan ysgwyd eu pennau, a dywedyd, Ti yr hwn a ddinystrir'r deml, ac a'i hadeileddi mewn tridiau, gwared dy hun: os ti yw Mab Duw, disgyn oddi ar y groes. A'r un modd yr arch-offeiriad hefyd, gan watwor, gyd â'r ysgrifenyddion a'r henuriaid, a ddywedasant, Efe a waredodd eraill, ei hunan ni's gall efe ei waredu: os Brenhin Israel yw, disgyned yr awrhon oddi ar y groes, ac ni a gredwn iddo. Ymddiriedodd yn Nuw; gwareded efe ef yr awrhon, os efe a'i myn ef: canys efe a ddywedodd, Mab Duw ydwyf. A'r un peth hefyd a edliwiodd y lladron iddo, y rhai a groes-hoeliadid gyd ag ef. Ac o'r chweched awr y bu tywyllwch ar yr holl ddaear, hyd y nawted awr. Ac ynghylch y nawfed awr y llofodd yr Iesu â llof uchel, gan ddywedyd, *Eli, Eli, lama sabachani?* hynny yw, Fy Nuw, fy Nuw, pahan y'm gadewaist? A rhai o'r fawl oedd yn sefyll yno, pan glywsant, a ddywedasant, Y mae hwn yn galw am Elias. Ac yn y fan un o honynt a redodd ac a gymmerth yspwng, ac a'i llanwodd o finegr, ac a'i rhoddes ar gorsen, ac a'i

Dydd Llun o flaen y Pasg.

a'i diododd ef. A'r llaill a ddywedafant, Paid; edrychwn a ddaw Elias i'w waredu ef. A'r Iesu, wedi llefain drachefn â llef uchel, a ymadawodd â'r yspryd. Ac wele, llen y deml a rwygwyd yn ddau, oodl synu hyd i wared, a'r ddaear a grynodd, a'r main a holltwyd; a'r beddau a agorwyd, a llawer o gyrph y saint a hunafent, a gysodafant, ac a ddaethant allan o'r beddau, ar ol ei gysodiad ef, ac a aethant i mewn i'r ddinas sanctaidd, ac a ymddangosfânt i lawer. Ond y canwriad, a'r rhai oedd gyd ag ef yn gwylied yr Iesu, wedi gweled y ddaear-gryn, a'r pethau a wnaethid, a ofnafant yn fawr, gan ddywedyd, Yn wir Mab Duw ydoedd hwn.

Dydd Llun o flaen y Pasg.

Yn lle yr Epistol. Esay lxiii. 1.

PWY yw hwn yn dyfod o Edom, yn goch ei ddillad o Bozra? hwn fydd hardd yn ei wisg, yn ymdaith yn amllder ei rym? Myfi, yr hwn a lasaraf mewn cyfiawnder, ac wyf gadarn i iachâu. Paham yr ydwyf yn goch dy ddillad, a'th wisgoedd fel yr hwn a fathrai mewn gwin-wrŷf? Sethrais y gwin-wrŷf fy hunan, ac o'r bobl nid oedd un gyd â mi: canys mi a'u fathraf hwynt yn fy nig, ac a'u mathraf hwynt yn fy lliidiowgrwydd; a'u gwaed hwynt a daenellir ar fy nillad, a'm holl wisgoedd a lychwinaf. Canys dydd dial fydd yn fy nghalon, a blwyddyn fy ngwaredigion a ddaeth. Edrychais hefyd, ac nid oedd gynnorthwyr; rhyfeddais hefyd am nad oedd gynhaliwr: yna fy mraich fy hun a'm hachubodd, a'm lliidiowgrwydd a'm cynhaliodd; ac mi a fathraf y bobl yn fy nig, ac a'u meddwaf hwynt yn fy lliidiowgrwydd, a'u cadernid a ddisgynaf i'r llawr. Cofiaf drugareddau yr Arglwydd, a moliant Duw, yn ol yr hyn oll a roddodd Duw i ni, ac amllder ei ddaioni i dŷ Israel, yr hyn a roddodd efe iddynt, yn ol ei desturiaethau, ac yn ol amllder ei drugareddau. Canys efe a ddywedodd, Diau fy mhobl ydynt hwy, meibion ni ddywedant gelwydd: felly efe a aeth yn lachawdwr iddynt. Yn eu holl gyfludd hwynt efe a gystuddiwyd, ac angel ei gydrychioldeb a'u hachubodd hwynt: yn ei gariad, ac yn ei drugaredd, y gwaredodd efe hwynt; efe a'u dygodd hwynt, ac a'u harweiniodd yr holl ddyddiau gynt. Hwytthau oeddynt withryselgar, ac a ofidiafant ei Yspryd Sanctaidd ef: am hynny y trodd efe yn elyn iddynt, ac yr ymladdodd yn eu herbryn. Yna y cofodd efe y dyddiau gynt, Moses a'i bobl, gan ddywedyd, Mae'r hwn a'u dygodd hwynt i synu o'r môr, gyd â bugail ei braidd? mae'r hwn a ofododd ei Yspryd Sanctaidd o'i fewn ef? yr hwa a'u tywyfodd hwynt â dheulaw Moses, ac â'i ogoneddus fraich, gan hollti'r dyfroedd o'u blaen hwynt, i wneuthur iddo ei hun Enw tragywyddol? yr hwn a'u harweiniodd hwynt trwy y dyfnderau, fel march yn yr anialwch, fel na thrangwyddyd? Fel y disgyn anifail i'r dyffryn, y gwna Yspryd yr Arglwydd iddo orphwys: felly y tywyfaist dy bobl, i wneuthur it' Enw gogoneddus. Edrych o'r nefoedd, a gwel o annedd dy sancteiddrwydd, a'th ogoniant: mae dy zel, a'th gadernid, llofowgrwydd dy dosturiaethau, a'th drugareddau tu ag attaf fi? a ymatalliafant? Canys ti yw ein Tad ni, er nad edwyn Abraham ni, ac na'n cydnebydd Israel: ti, Arglwydd, yw ein Tad ni, ein gwaredydd; dy Enw fydd eriôed. Paham, Arglwydd, y gwnaethost i ni gyfeiliorni allan o'th ffyrdd? ac y caledaist ein calonau oddi wrth dy ofn? Dychwel, er mwyn dy weision, llwythau dy etifeddiaeth. Tros ychydig ennwyd y medd-iannodd dy bobl sanctaidd: ein gwrthwynebwyr a fathrafant dy gyffeigr di. Nyni ydym eiddo ti; eriôed ni buest yn arglwyddiaethu arnynt hwy, ac ni elwid dy Enw amynt.

Yr Efyngyl. S. Marc xiv. 1.

AC wedi deu-ddydd yr oedd y pasg, gwyl y bara croyw: a'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a geisiasant pa fodd y dalient ef trwy dwyll, ac y lladdent ef. Eithr dywedafant, Nid ar yr wyl, rhag bob cynnwrf ym mhllith y bobl. A phan oedd efe yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahan-glywysus, ac efe yn eistedd i swytta, daeth gwraig a chanddi flwch o ennaint o'nard gwlyb gwerthfawr; a hi a dorrodd y blwch, ac a i tywaitodd ar ei ben ef. Ac yr oedd rhai yn anfoddlon ynddynt eu hunain, ac yn dywedyd, I ba beth y gwnaethpwyd y golled hon o'r ennaint? oblegyd fe allafid gwerthu hwn uwchlaw tri chan ceiniog, a'i roddi i'r tlodion: a hwy a ffronmasant yn ei herbryn hi. A'r Iesu a ddywedodd, Gadewch iddi; paham y gwnewch flinder iddi? hi a wnaeth weithred dda arnaf fi. Canys bob amfer y cewch y tlodion gyd â chwi, a phan fynnoch y gellwch wneuthur da iddynt hwy: ond myfi ni chewch bob amfer. Hyn a allodd hon, hi a'i gwnaeth; hi a achubodd y blaen i enneinio fy nghorph erbyn y claddedigaeith. Yn wir meddaf i chwi, Pa le bynnag y pregether yr efyngyl hon, yn yr holl fydd, yr hyn a wnaeth hon hefyd, a adroddir er cofia am dani. A Judas Iscariot, un o'r deuddeg, a aeth ymaith at yr arch-offeiriaid, i'w fradychu ef iddynt. A phan glywsant, fe fu lawen ganddynt, ac a addawsant roi arian iddo. Yntau a geistodd pa fodd y gallai yn gymwys ei fradychu ef. A'r dydd cyntaf o wyl y bara croyw, pan aberthent y pasg, dywedodd ei ddisgyblion wrtho, I ba le yr wyt ti yn ewyllysio i ni fyned i barottô i ti, i swytta'r pasg? Ac efe a anfonodd ddau o'i ddisgyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r ddinas, a chyferfydd â chwi ddyn yn dwyn ystenaidd o ddwfr: dilynwch ef. A pha le bynnag yr el i mewn, dywedwch wrth wr y tŷ, fod yr Athraw yn dywedyd, Pa le y mae'r llesty, lle y gallwyf, mi a'm ddisgyblion, swytta'r pasg? Ac efe a ddengys i chwi oruwch ystafell fawr wedi ei thaenu yn barod: yno parottôwch i ni. A'i ddisgyblion a aethant, ac a ddaethant i'r ddinas, ac a gawsant megis y dywedafai efe wrthynt; ac a barottoisnt y pasg. A phan aeth hi yn hwyr, efe a ddaeth gyd â'r deuddeg. Ac fel yr oeddynt yn eistedd, ac yn bwytta, yr Iesu a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Un o honoch, yr hwn fydd yn bwytta gyd â myfi, a'm bradycha i. Hwytthau a ddechreuafant dristâu, a dywedyd wrtho bob yn un ac un, Ai myfi? ac arall, Ai myfi? Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Un o'r deuddeg, yr hwn fydd yn gwlychu gyd â mi yn y ddyfod, yw etc. Mab y dŷ yn wir fydd yn myned ymaith, fel y mae yn ysgrifenedig am dano: ond gwae'r dŷ hwnnw trwy'r hwn y bradychir Mab y dŷ; da fuafai i'r dŷ hwnnw pe na's ganefid. Ac fel yr oeddynt yn bwytta, yr Iesu a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch: hwn yw fy nghorph. Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoi diolch, efe a'i rhoddes iddynt: a hwynt oll a ysfant o hono. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hwn yw fy ngwaed i o'r testament newydd, yr hwn a dywelltir tros lawer. Yn wir yr wyf yn dywedyd wrthynt, nad ysf mwy o ffrwyth y winwydden, hyd y dydd hwnnw pan yswyf ef yn newydd yn nheyrnas Dduw. Ac wedi iddynt ganu mawl, hwy a aethant allan i fynydd yr Olewydd. A dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwi a rwystrir oll o'm plegyd i y nos hon: canys ysgrifenedig yw, Tarawat y bugail, a'r defaid a wasgerir. Eithr wedi i mi adgyfodi, mi a af o'ch blaen chwi i Galilea. Ond Pedr a ddywedodd wrtho, Pe byddai bawb wedi eu rhwyfiro, etto ni byddaf fi. A dywedodd yr Iesu wrtho, Yn wir yr ydwyf yn dywedyd i ti, Heddyw,

Dydd Mawrth o flaen y Pasg.

o fewn y nos hon, cyn canu o'r ceiliog ddwy-waith, y gwedi fi deir-gwaith. Ond eise a ddywedodd yn helaethach o lawer, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. A'r un modd y dywedafant oll. A hwy a ddaethant i le yr oedd ei enw Gethsemane. Ac eise a ddywedodd wrth ei ddigyblion, Eisteddwch yma, tra fyddwyf yn gweddio. Ac eise a gymmerth gyd ag ef Pedr, ac Iago, ac Ioan, ac a ddechreuodd ymosidio a thristau yn ddifawr; ac eise a ddywedodd wrthynt, Y mae fy enaid yn athrist hyd angau: ar-hofwech yma, a gwyliwch. Ac eise a aeth ychydig ym mlaen, ac a syrthiodd ar y ddaear, ac a weddiodd, o bai bosibl, ar fyned yr awr honno oddi wrtho. Ac eise a ddywedodd, Abba, Dad, pob peth fydd bosibl i ti; tro heibio y swppan hwn oddi wrthyf: eithr nid y peth yr ydwyf fi yn ei ewyllysio, ond y peth yr ydwyf ti. Ac eise a ddaeth, ac a'u cafodd hwy yn cyfgu; ac a ddywedodd wrth Pedr, Simon, a'i cyfgu yr wyt ti? oni allit wyllo un awr? Gwyliwch a gweddïwch, rhag eich myned mewn profedigaeth: yr yspryd yn ddiau fydd barod, ond y cnawd fydd wan. Ac wedi iddo fyned ymaith drachefn, eise a weddiodd, gan ddywedyd yr un ymadrodd. Ac wedi iddo dychwelyd, eise a'u cafodd hwynt drachefn yn cyfgu (canyf yr oedd eu llygaid hwynt wedi trymha'u) ac ni wyddent beth a atebent iddo. Ac eise a ddaeth y drydedd waith, ac a ddywedodd wrthynt, Cyfswch weithian, a gorphwysfych: digon yw, daeth yr awr; wele, yr ydys yn bradychu Mab y dŷn i ddwyllaw pechaduriaid. Cyfodwch, awn; wele, y mae yr hwn fydd yn fy mradychu yn agos. Ac yn y man, ac eise etto yn llafaru, daeth Judas, un o'r deuddeg, a chyd ag ef dyrfa fawr â chleddyfau a ffin, oddi wrth yr arch-offeiriad, a'r ysgrienyddion, a'r henuriaid. A'r hwn a'i bradychodd ef a roddasai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pwy bynnag a gusanwyf, hwnnw yw; deliwch ef, a dygwch ymaith yn ficer. A phan ddaeth, yn ebrwydd eise a aeth atto; ac a ddywedodd, Rabbi, Rabbi; ac a'i cusanodd ef. A hwythau a roisiant eu dwyllaw arno, ac a'i daliafant ef. A rhyw un o'r rhai oedd yn sefyll ger llaw, a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorodd ymaith ei glust ef. A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ai megis at leidr y daethoch allan, â chleddyfau ac â ffin, i'm dala i? Yr oeddwn i beunydd gyd â chwi yn athrawiaethu yn y deml, ac ni'm daliaf och: ond rhaid yw cyflawni'r ysgrythyrau. A hwynt oll a'i gadawfant ef, ac a ffoisiant. A rhyw wr ieuangc oedd yn ei ddilyn ef, wedi ymwisgo â lliain main ar ei gorff noeth; a'r gwyr ieuangc a'i daliafant ef: a hwn a adawodd y lliain, ac a fiodd oddi wrthynt yn noeth. A hwy a ddygasant yr Iesu at yr arch-offeiriad: a'r holl arch-offeiriad, a'r henuriaid, a'r ysgrienyddion, a ymgaiglasant gyd ag ef. A Phedr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr arch-offeiriad: ac yr oedd eise yn eistedd gyd â'r gwasanaethwyr, ac yn ymdwymno wrth y tân. A'r arch-offeiriad, a'r holl gynghor, a geisiant dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, i'w roi ef i farwolaeth; ac ni chawfant. Canyf llawer a ddygasant gau dystiolaeth yn ei erbyn ef, eithr nid oedd eu tyfiliolaethau hwy yn gyffon. A rhai a gyfodasant, ac a ddygasant gam-dystiolaeth yn ei erbyn ef, gan ddywedyd, Ni a'i clywsom ef yn dywedyd, Mi a ddinystriaf y deml hon o waith dwyllaw, ac mewn tridiau yr adeiladaf arall heb fod o waith llaw. Ac etto nid oedd eu tyfiliolaeth hwy felly yn gyffon. A chyfododd yr arch-offeiriad yn y canol, ac a ofynodd i'r Iesu, gan ddywedyd, Oni atebi di ddim? beth y mae y rhai hyn yn ei dystiolaethu yn dy erbyn? Ac eise a dawodd, ac nid atebodd ddim. Drachefn yr arch-offeiriad a ofynodd iddo, ac a ddywedodd

wrtho, Ai tydi yw Crist, Mab y Bendigedig? A'r Iesu a ddywedodd, Myfi yw: a chwi a gewch weled Mab y dŷn yn eistedd ar ddeheu-Jaw y gallu, ac yn dyfod ynghymmlau'r nef. Yna'r arch-offeiriad, gan rwygo ei ddillad, a ddywedodd, Pa raid i ni mwy wrth dyfion? chwi a glywsoch y gabledd: beth dybygwch chwi? A hwynt oll a'i condemniant ef, ei fod yn euog o farwolaeth. A dechreuodd rhai boeri arno, a chuddio ei wyneb, a'i gernodio, a dywedyd wrtho, Prophwyda. A'r gweinidogion a'i tarawiant ef â chledrau eu dwyllaw. Ac fel yr oedd Pedr yn y llys i wared, daeth un o forwynion yr arch-offeiriad; a phan ganfu hi Pedr yn ymdwymno, hi a edrychodd arno, ac a ddywedodd, Tithau hefyd oeddit gyd â'r Iesu o Nazareth. Ac eise a wadodd, gan ddywedyd, Nid adwaen i, ac ni wn i beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac eise a aeth allan i'r porth; a'r ceiliog a ganodd. A phan welodd y llanges ef drachefn, hi a ddechreuodd ddywedyd wrth y rhai oedd yn sefyll yno, Y mae hwn yn un o honynt. Ac eise a wadodd drachefn. Ac ychydig wedi, y rhai oedd yn sefyll gerllaw a ddywedafant wrth Pedr drachefn, Yn wir yr wyt ti yn un o honynt: canys Galilead wyt, a'th leferydd fydd debyg. Ond eise a ddechreuodd regu a thyngu, Nid adwaen i y dŷn yma yr ydych chi yn dywedyd am dano. A'r ceiliog a ganodd yr ail waith. A Phedr a gofodd y gair a ddywedafai'r Iesu wrtho, Cyn canu o'r ceiliog ddwy-waith, ti am gwëthi deir-gwaith. A chan ystyried hynny, eise a wylodd.

Dydd Mawrth o flaen y Pasg.

In lle yr Epistol. Esay i. 3.

YR Arglwydd Dduw a agorodd fy nghlust, a minnau ni wrthwynebai, ac ni chiliais yn fy ol. Fy nghorph a roddais i'r curwyr, a'm cernau i'r rhai a dynnai'r blew: ni chuddiais fy wyneb oddi wrth waradwydd a phoerodd. O herwydd yr Arglwydd Dduw a'm cymmorth, am hynny ni'm cywilyddir; am hynny gofodais fy wyneb fel callfeir, a gwn na'm cywilyddir. Agos yw'r hwn a'm cyflawnha: pwy a ymryson â mi? Safwn ynghyd; pwy yw fy nawrthwynebw'r nesaed attaf. Wele'r Arglwydd Dduw a'm cynnorthwya; pwy yw'r hwn a'm bwrw yn euog? Wele, hwynt oll a heneiddiant fel dilledyn; y gwsyn a'u hyfa hwynt. Pwy yn eich mysg fydd yn ofni'r Arglwydd, yn gwrandaw ar lais ei was ef, yn rhodio mewn tywyllwch, ac heb lewyrch iddo? gobeithied yn Enw'r Arglwydd, ac ymddiried yn ei Dduw. Wele, chwi oll y rhai ydych yn cynneu tân, ac yn eich amgylchu eich hunain â gwreichion; rhodiwch wrth lewyrch eich tân, ac wrth y gwreichion a gynneuafoch. O'm llaw i y bydd hyn i chwi; mewn gofid y gorweddwch.

Yr Efengyl. S. Marc xv. 1.

AC yn y fan y bore yr ymgynghorodd yr arch-offeiriad gyd â'r henuriaid, a'r ysgrienyddion, a'r holl gynghor; ac wedi iddynt rwymo'r Iesu, hwy a'i dygasant ef ymaith, ac a'i traddodasant at Pilat. A gofynodd Pilat iddo, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon? Yntau a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd. A'r arch-offeiriad a'i cyhuddafant ef o lawer o bethau; eithr nid atebodd eise ddim. A Philat drachefn a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Onid atebi di ddim? wele faint o bethau y maent yn eu tyfiliolaethu yn dy erbyn. Ond yr Iesu etto nid atebodd ddim; fel y rhyfeddodd Pilat. Ac ar yr wyl honno y gollyngai eise yn rhôdd iddynt un carcharor, yr hwn a ofynent iddo. Ac yr oedd un a elwid Barabbas, yr hwn oedd yn rhwym gyd â'i gyd-dersyfgywyr, y rhai yn y dersyfgyf a wnaethant los-ruddiaeth.

Dydd Mercur o flaen y Pasg.

ruddiaeth. A'r dyrfa, gan groch-lefain, a ddechreuodd ddeisyf arno wneuthur fel y gwnaethai bob amser iddynt. A Philat a attebodd iddynt, gan ddywedyd, A fynnwch chwi i mi ollwng yn rhŷdd i chwi Frenhin yr Iuddewon? (canys efe wyddai mai o gynfigen y traddodasai yr arch-offeiriad ef.) A'r arch-offeiriad a gynhyrfasant y bobl, fel y gollyngai efe yn hytrach Barabbas yn rhŷdd iddynt. A Philat a attebodd, ac a ddywedodd drachefn wrthynt, Beth gan hynny a fynnwch i mi ei wneuthur i'r hwn yr ydych yn ei alw, Brenhin yr Iuddewon? A hwythau a leifasant drachefn, Croes-hoelia ef. Yna Pilat a ddywedodd wrthynt, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? A hwythau a leifasant fwyfwy, Croes-hoelia ef. A Philat, yn chwenych boddioni y bobl, a ollyngodd yn rhŷdd iddynt Barabbas; a'r Iesu, wedi iddo ei fflangellu, a draddododd efe i'w groes-hoelio. A'r milwyr a'i dygasant ef i fewn y llys a elwir Pretorium: a hwy a alwasant ynghyd yr holl fyddin. Ac a'i gwisgasant ef â phorphor, ac a blethasant goron o ddrain, ac a'i dodasant am ei ben; ac a ddechreuasant gyfarch iddo, Hanffych well, Brenhin yr Iuddewon. A hwy a garafant ei ben ef â chorfen, ac a boerasant arno; a chan ddodi eu gliniau i lawr, a'i haddolasant ef. Ac wedi iddynt ei watwor ef, hwy a ddiofasant y porphor oddi am dano, ac a'i gwisgasant ef â'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant allan i'w groes-hoelio. A hwy a gymmellasant un Simon o Cyrene, yr hwn oedd yn myned heibio, wrth ddyfod o'r wlad, sef tad Alecander a Rufus, i ddwyn ei groes ef. A hwy a'i harweiniasant ef i le a elwid Golgotha; yr hyn o'i gyfieithu, yw, Lle'r benglog. Ac a roisiant iddo i'w yfed win myrilyd: eithr efe ni's cymmerth. Ac wedi iddynt ei groes-hoelio, hwy a rannasant ei ddillad ef, gan fwrw coelbren arnynt, beth a gai bob un. A'r drydedd awr oedd hi, a hwy a'i croes-hoeliasant ef. Ac yr oedd yfgrifen ei achos ef wedi ei hargraphu, **BRENNIN YR IUDEWON.** A hwy a groes-hoeliasant gyd ag ef ddau leidr; un ar y llaw ddeheu, ac un ar yr aswy iddo. A'r yfgrhythyr a gyflawnwyd, yr hon a ddywaid, Ac efe a gyfrifwyd gyd â'r rhai anwir. A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan yfgywyd eu pennau, a dywedyd, Och, tydi yr hwn wyt yn dinystrio'r deml, ac yn ei hadeiladu mewn tridiau, gwared dy hun, a disgyn oddi ar y groes. Yr un flunud yr arch-offeiriad hefyd yn gwatwor, a ddywedasant wrth eu gilydd, gyd â'r yfgrifenyddion, Eraill a waredodd, ei hun ni's gall ei wared. Disgyned Crist, Brenhin yr Israel, yr awrhon oddi ar y groes, fel y gwelom, ac y credom. A'r rhai a groes-hoeliasid gyd ag ef, a'i disenwasant ef. A phan ddaeth y chiweched awr, y bu tywyllwch ar yr holl ddaear, hyd y nawfed awr. Ac ar y nawfed awr y doleisodd yr Iesu â llef uchel, gan ddywedyd, *Eloi, Eloi, lama sabacthani?* yr hyn o'i gyfieithu, yw, Fy Nuw, fy Nuw, paham y'm gadewais? A rhai o'r rhai a safent ger llaw, pan glywsant, a ddywedasant, Wele, y mae efe yn galw ar Elias. Ac un a redodd, ac a lanwodd yspwng yn llawn o finegr, ac a'i dododd ar gorsen, ac a'i diododd ef, gan ddywedyd, Peidiwch; edrychwch a ddaw Elias i'w dynnu ef i lawr. A'r Iesu a lefodd â llef uchel, ac a ymadawodd â'r yspryd. A llen y deml a rwygwyd yn ddwy, oddi fynu hyd i wared. A phan welodd y canwriad, yr hwn oedd yn sefyll ger llaw gyferbyn ag ef, ddarfod iddo, yn llefain felly, ymadaw â'r yspryd, efe a ddywedodd, Yn wir Mab Duw oedd y dŷn hwn.

Dydd Mercur o flaen y Pasg.

Yr Epistol. Heb. ix. 16.

LLE byddo testament, rhaid yw digwyddo marwolaeth y testamentwr. Canys wedi marw dyn-

ion, y mae testament mewn grym: oblegyd nid oes etto nerth ynddo, tra fyddo'r testamentwr yn fyw. O ba achos ni chyfsegrwyd y cyntaf heb waed. Canys gwedi i Moses adrodd yr holl orchymyn, yn ol y gyfraith, wrth yr holl bobl, efe a gymmerodd waed llo i a geifr, gyd â dwfr, a gwlan porphor, ac ifop, ac a'i taenellodd ar y llytr, a'r bobl oll; gan ddywedyd, Hwn yw gwaed y testament a orchymynodd Duw i chwi. Y tabernacl hefyd, a holl lestri y gwasanaeth, a daenellodd efe â gwaed, yr un modd. A chan mwyaf trwy waed y purir pob peth wrth y gyfraith; ac heb ollwng gwaed nid oes maddeuant. Rhaid oedd gan hynny i bortreidiau y pethau fy yn y nefoedd gael eu puro â'r pethau hyn; a'r pethau nefol eu hunain ag aberthau gwell â'r rhai hyn. Canys nid i'r cyfsegr o waith llaw, portreiad y gwir gyfsegr, yr aeth Crist i mewn, ond i'r nef ei hun, i ymddangos yn awr ger bron Duw trosom ni; nac fel yr offrymmai efe ei hun yn fynych, megis y mae yr arch-offeiriad yn myned i mewn i'r cyfsegr bob blwyddyn, â gwaed arall: oblegyd yna rhaid fuasai iddo yn fynych ddioddef er ddechreuad y byd; eithr yr awrhon unwaith yn niwedd y byd yr ymddangosodd efe, i ddileu pechod, trwy ei aberthu ei hun. Ac megis y gosodwyd i ddynion farw unwaith, ac wedi hynny bod barn: felly Crist hefyd, wedi ei offrymmu unwaith i ddwyn ymaith bechodau llawer, a ymddengys yr ail waith heb bechod, i'r rhai fy yn ei ddisgwyl er iachawdwriaeth.

Yr Efyngyl. S. Luc xxii. 1.

ANefaodd gwyl y bara croyw, yr hon a elwir y Pasg. A'r arch-offeiriad a'r yfgrifenyddion a geisiant pa fodd y difenthent ef: oblegyd yr oedd arnynt ofn y bobl. A Satan a aeth i mewn i Judas, yr hwn a gyfenwid Iscariot, yr hwn oedd o rifedi'r deuddeg. Ac efe a aeth ymaith, ac a ymddiddanodd â'r arch-offeiriad, a'r blaenoriaid, pa fodd y bradychai efe ef iddynt. Ac yr oedd yn llawen ganddynt; a hwy a gyttunasant ar roddi arian iddo. Ac efe a addawodd, ac a geisiodd amser cyfaddas i'w fradychu ef iddynt, yn aben y bobl. A daeth dydd y bara croyw, ar yr hwn yr oedd rhaid lladd y pasg. Ac efe a anfonodd Pedr ac Ioan, gan ddywedyd, Ewch, parottôwch i ni'r pasg, fel y bwyttom. A hwy a ddywedasant wrtho, Pa le y mynni barottô i honom? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Wele, pan ddeloch i mewn i'r ddinas, cyferfydd â chwi ddyn yn dwyn ystenaidd o ddwfr; canlynwch ef i'r tŷ lle yr el efe i mewn. A dywedwch wrth wr y tŷ, Y mae'r Athraw yn dywedyd wrthynt, Pa le y mae'r lletty, lle y gallwyf fwytta'r pasg gyd â'm disgyblion? Ac efe a ddengys i chwi oruwch-ystafell fawr, wedi ei thaenu; yno parottôwch. A hwy a aethant, ac a gawfiant fel y dywedasai efe wrthynt; ac a barottoisant y pasg. A phan ddaeth yr awr, efe a eisteddodd i lawr, a'r deuddeg apostol gyd ag ef. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Mi a chwenychais yn fawr fwytta'r pasg hwn gyd â chwi, cyn dioddef o honof. Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni fwyttâf fi mwyach o hono, hyd oni chyflawnwr yn nheyrnas Dduw. Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoddi diolch, efe a ddywedodd, Cymmerwch hwn, a rhennwch yn eich plith. Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfai o firwyth y winwydden, hyd oni ddél teyrnas Dduw. Ac wedi iddo gymmeryd bara, a rhoi diolch, efe â'i torrodd, ac a'i rhoddodd iddynt, gan ddywedyd, Hwn yw fy nghorph, yr hwn yr ydys yn ei roddi trosfod: gwnewch hyn er cofia am danaf. Yr un modd y cwppan hefyd wedi swpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw'r testament newydd yn fy ngwaed i, yr hwn yr ydys yn ei dywält trosfod, Eithr wele law'r hwn

Dydd Iou o flaen y Pasg.

hwn fydd yn fy mradychu, gyd â mi ar y bwrdd. Ac yn wir, y mae Mab y dŷn yn myned, megis y mae wedi ei luniaethu: eithr gwae'r dŷn hwnnw trwy'r hwn y bradychir ef. Hwytthau a ddechreuafant ymofyn yn eu plith eu hun, pwy o'honynt oedd yr hwn a wnaï hynny. A bu ymryson yn eu plith, pwy o'honynt a dybygid ei fod yn fwyaf. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae brenhinoedd y Cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt: a'r rhai y fy mewn awdurdod arnynt, a elwir yn bendeigion. Ond na fyddwch chiwi felly; eithr y mwyaf yn eich plith chiwi, bydded megis yr ieuangaf; a'r pennaf, megis yr hwn fydd yn gweini. Canys pa un fwyaf, ai'r hwn fydd yn eistedd ar y bwrdd, ai'r hwn fydd yn gwafanaethu? onid yr hwn fydd yn eistedd ar y bwrdd? eithr yr ydwyf fi yn eich mysg fel un yn gwafanaethu. A chwydychi yw y rhai a arhosafoch gyd â mi yn fy mhrofedigaethau. Ac yr wyf fi yn ordeinio i chiwi deyrnas, megis yr ordeiniodd fy Nhaid i minnau; fel y bwyttaoch ac yr yfoch ar fy mwrdd i yn fy nheyrnas; ac yr eisteddoch ar orfeddfeidd, yn barnu deuddeg llwyth Israel. A'r Arglwydd a ddywedodd, Simon, Simon, wele, Satan a'ch ceisiodd chiwi, i'ch nithio fel gwenith; eithr mi a weddiais trofot, na ddiffigiai dy ffydd di: tithau pan y'th droer, cadarnhâ dy frodyr. Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, yr ydwyf fi yn barod i fyned gyd â thi i garchar ac i angau. Yntau a ddywedodd, Yr wyf yn dywedyd i ti, Pedr, Na chân y ceiliog heddyw, nes i ti wadu dair gwaith yr adwaeni fi. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan y'ch anfonais heb na phwrs, na chod, nac efgidiau, a fu arnoch eisiau dim? A hwy a ddywedafant, Na ddo ddim. Yna y dywedodd wrthynt, Ond yn awr y neb fydd ganddo bwrs, cymmered; a'r un modd god: a'r neb nid oes ganddo, gwerthed ei bais, a phryned gledddyf. Canys yr wyf yn dywedyd i chiwi, fod yn rhaid etto gyflawni ynof fi y peth hwn a 'grisenwyd, sef, A chyd â'r anwir y cyfrifwyd ef. Canys y mae diben i'r pethau am danaf fi. A hwy a ddywedafant, Arglwydd, wele ddau gledddyf yma. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Digon yw. Ac wedi iddo fyned allan, efe a aeth, yn ol ei arfer, i fynd yr Olewedd: a'i ddifgyblion hefyd a'i canlynafant ef. A phan ddaeth efe i'r fan, efe a ddywedodd wrthynt, Gweddïwch nad eloch mewn profedigaeth. Ac efe a dynnodd oddi wrthynt tu ag ergyd carreg; ac wedi iddo fyned ar ei liniau, efe a weddïodd, gan ddywedyd, O Dad, os ewyllyf droi heibio y cwppan hwn oddi wrthyf: er hynny nid fy ewyllys i, ond yr eiddot ti a wneler. Ac angel o'r nef a ymddangosodd iddo, yn ei nerthu ef. Ac efe mewn ymdrech meddwl, a weddïodd yn ddyfalach; a'i chwyf ef oedd fel defnyddu gwaed, yn disgyn ar y ddaear. A phan gododd efe o'i weddi, a dyfod at ei ddifgyblion, efe a'u cafodd hwynt yn cyfgu gan dristwch; ac a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn cyfgu? codwch, a gweddïwch nad eloch mewn profedigaeth. Ac efe etto yn llafaru, wele dyrfa; a'r hwn a elwir Judas, un o'r deuddeg, oedd yn myned o'u blaen hwynt, ac a nefaodd at yr Iesu, i'w gusanu ef. A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Judas, ai â chufan yr wyt ti yn bradychu Mab y dŷn? A phan welodd y rhai oedd yn ei gylch ef y peth oedd ar ddyfod, hwy a ddywedafant wrtho, Arglwydd, a darawn ni â chleddyf? A thyw un o'honynt a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ymaith ei glust ddeheu ef. A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd, Goddefwch hyd yn hyn. Ac efe a gyffyrddodd â'i glust, ac â'i iachodd ef. A'r Iesu a ddywedodd wrth yr arch-offeiriad, a blaenoriaid y deml, a'r henuriaid, y rhai a ddaethant atto, Ai fel at leidr y daethoch chiwi allan â chleddyfau, ac â ffyn? Pan oeddwn beunydd gyd â chiwi yn y deml, nid estynafoch ddwyllaw

i'm herbyn: eithr hon yw eich awr chiwi, a gallo'r tywyllwch. A hwy a'i daliafant ef, ac a'i harweiniant, ac a'i dygasant i mewn i dŷ'r arch-offeiriad. A Phedr a ganlynodd o hirbell. Ac wedi iddynt gynneu tân ynghanol y neuadd, a chyd-eistedd o'honynt, eisteddodd Pedr yntau yn eu plith hwynt. A phan ganfu rhyw langces ef yn eistedd wrth y tân, a dal sulw arno, hi a ddywedodd, Yr oedd hwn hefyd gyd ag ef. Yntau a'i gwadodd ef, gan ddywedyd, O wraig, nid adwaeni i ef. Ac ychydig wedi, un arall a'i gwelodd ef, ac a ddywedodd, Yr wyt tithau hefyd yn un o'honynt. A Phedr a ddywedodd, O ddyn, nid ydwyf. Ac ar ol megis yspaid un awr, rhyw un arall a daerodd, gan ddywedyd, Mewn gwirionedd yr oedd hwn hefyd gyd ag ef; canys Galilead yw. A Phedr a ddywedodd, Y dŷn, ni's gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac yn y man, ac efe etto yn llafaru, canodd y ceiliog. A'r Arglwydd a drodd, ac a edrychodd ar Pedr. A Phedr a gofodd ymardd yr Arglwydd, fel y dywedafai efe wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, y gwedi fi deir-gwaith. A Phedr a aeth allan, ac a wylodd yn chwerw-dost. A'r gwŷr oedd yn dal yr Iesu, a'i gwatwarafant ef, gan ei daro. Ac wedi iddynt guddio ei lygaid ef, hwy a'i tarawfant ef ar ei wyneb, ac a ofynafant iddo, gan ddywedyd, Prophwyda, pwy yw yr hwn a'th darawodd di? A llawer o bethau eraill, gan gablu, a ddywedafant yn ei erbyn ef. A phan aeth hi yn ddyd, ymgynullodd henuriaid y bobl, a'r arch-offeiriad, a'r ysgifenyddion, ac a'i dygasant ef i'w cynghor hwynt, gan ddywedyd, Ai ti yw Crist? dywaid i ni. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Os dywedaf i chiwi, ni chredwch ddim; ac os gofynaf hefyd i chiwi, ni'm hattebwch, ac ni'm gollyngwch ymaith. Ar ol hyn y bydd Mab y dŷn yn eistedd ar ddeheuallaw gallu Duw. A hwy oll a ddywedafant, Ai Mab Duw gan hynny ydwyf ti? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yr ydych chiwi yn dywedyd fy mod. Hwytthau a ddywedafant, Pa raid i ni mwyach wrth dyfiliolaeth? canys clywsom ein hunain o'i enau ef ei hun.

Dydd Iou o flaen y Pasg.

Yr Epistol. 1 Cor. xi. 17.

WRTH ddywedyd hyn, nid ydwyf yn eich canmol; eich bod yn dyfod ynghyd, nid er gwell, ond er gwaeth. Canys yn gyntaf, pan ddoloch ynghyd yn yr eglwys, yr ydwyf yn clywed fod amrafaelion yn eich mysg chiwi; ac o ran yr wyf fi yn credu. Canys rhaid yw bod hefyd horeisiau yn eich mysg; fel y byddo y rhai cymmeradwy yn eglur yn eich plith chiwi. Pan fyddoch chiwi gan hynny yn dyfod ynghyd i'r un lle, nid bwyttu swpper yr Arglwydd ydyw hyn: canys y mae pob un wrth fwyttu yn cymmeryd ei swpper ei hun o'r blaen; ac un fydd â newyn arno, ac arall fydd yn feddw. Onid oes gennyh dai i fwyttu ac i yfed? ai dirmygu yr ydych chiwi eglwys Dduw, a gwaradwyddo y rhai nid oes ganddynt? Pa beth a ddywedaf wrthyhych? a ganmolaf i chiwi yn hyn? Nid wyf yn eich canmol. Canys myfi a dderbyniais gan yr Arglwydd yr hyn hefyd a draddodais i chiwi; bod i'r Arglwydd Iesu, y nos y bradychwyd ef, gymmeryd bara; ac wedi iddo ddiolch, efe a'i torrodd, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch; hwn yw fy nghorff, yr hwn a dorri'r trofot: gwnewch llyn er coffa am danaf. Yr un modd efe a gymmerodd y cwppan, wedi swpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw'r testament newydd yn fy ngwaed: gwnewch hyn, cynnifer gwaith bynnag yr yfoch, er coffa am danaf. Canys cynnifer gwaith bynnag y bwyttaoch y bara hwn, ac yr yfoch y cwppan hwn, y dangoswch farwolaeth yr Arglwydd

Dydd Iou o flaen y Pasg.

Arglwydd hyd oni ddolo. Am hynny, pwy bynnag a fwytao y bara hwn, neu a yfo gwpan yr Arglwydd yn annheillwng, euog fydd o gorph a gwaed yr Arglwydd. Eithr holed dŷn ef ei hun; ac felly bwytaed o'r bara, ac yfel o'r cwppan. Canys yr hwn fydd yn bwyta ac yn yfed yn annheillwng, fydd yn bwyta ac yn yfed barnedig-aeth iddo ei hun, am nad yw yn iawn farnu corph yr Arglwydd. Oblegyd hyn y mae llawer yn wein-laid ac yn llefsg yn eich mysg, a llawer yn huno. Canys pe iawn farnem ni ein hunain, ni'n bernid. Eithr pan y'n bernir, y'n ceryddir gan yr Arglwydd, fel na'n damnier gyd â'r byd. Am hynny, fy mrodyr, pan ddeloch ynghyd i fwyta, arhosfwech eich gilydd. Eithr os bydd newyn ar neb, bwytaed gartref; fel na ddeloch ynghyd i farnedig-aeth. Ond y pethau eraill mi a'u trefnaf pan ddel-wyf.

Yr Efyngyl. S. Luc xxiii. 1.

A'R holl liaws o honynt a gyfodasant, ac a'i dygasant ef at Pilat. Ac a ddechreuasant ei gyhuddo ef, gan ddywedyd, Ni a gawfom hwn yn gwyrdroi'r bobl, ac yn gwahardd rhoi teyrn-ged i Cefar; gan ddywedyd, mai efe ei hun yw Crist Frenhin. A Philat a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon? Ac efe a attebodd iddo, ac a ddywedodd, Yr wyt ti yn dywedyd. A dywedodd Pilat wrth yr arch-offeiriad a'r bobl, Nid wyf fi yn cael dim bai ar y dŷn hwn. A hwy a fuant daerach, gan ddywedyd, Y mae efe yn cyffro'i'r bobl, gan ddyfsgu trwy holl Judea, wedi dechreu o Galilea hyd yma. A phan glybu Pilat son am Galilea, efe a ofynodd ai Galilead oedd y dŷn. A phan wybu efe i fod ef o lywodraeth Herod, efe a'i hanfonodd ef at Herod, yr hwn oedd yntau yn Jerusalem y dyddiau hynny. A Herod, pan welodd yr Iesu, a lawenychodd yn fawr: canys yr oedd efe yn chwen-nych er ys talm ei weled ef, oblegyd iddo glywed llawer am dano ef, ac yr ydoedd yn gobeithio cael gweled gwneuthur rhyw arwydd ganddo ef. Ac efe a'i holodd ef mewn llawer o eiriau: eithr efe nid attebodd ddim iddo. A'r arch-offeiriad a'r ysgrifenyddion a safasant, gan ei gyhuddo ef yn haerllug. A Herod a'i filwyr, wedi iddo ei ddi-ystyru ef a'i watwor, a'i wisgo â gwisg glaerwen, a'i danfonodd ef drachefn at Pilat. A'r dwthwn hwnnw yr aeth Pilat a Herod yn gyfeillion: canys yr oeddynt o'r blaen mewn gelyniaeth â'u gilydd. A Philat, wedi galw ynghyd yr arch-offeiriad, a'r llywiawdwyr, a'r bobl, a ddywedodd wrthynt, Chwi a ddygafech y dŷn hwn attaf fi, fel un a fyddai yn gwyrdroi'r bobl: ac wele, myfi a'i holais ef yn eich gwydd chwi, ac ni chefais yn y dŷn hwn ddim bai o ran y pethau yr ydych chwi yn ei gyhuddo ef am danynt: na Herod chwaith: canys anfonais chwi atto ef; ac wele, dim yn haeddu marwolaeth ni's gwnaed iddo. Am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf ymaith. Canys yr ydoedd yn rhaid iddo ollwng un yn rhŷdd iddynt ar yr wyl. A'r holl liaws a leasant ar unwaith, gan ddywedyd, Bwrw hwn ymaith; a gollwng i ni Barabbas yn rhŷdd: (yr hwn, am ryw derfysg a wnelid yn y ddinas, a llofruddiaeth, oedd wedi ei dasu i garchar.) Am hynny Pilat a ddywedodd wrthynt drachefn, gan ewyllysio gollwng yr Iesu yn rhŷdd. Eithr hwy a leasant arno, gan ddywedyd, Croes-hoelia, croes-hoelia ef. Ac efe a ddywedodd wrthynt y drydedd waith, Canys pa ddrwg a wnaeth efe? ni chefais i ddim achos marwolaeth ynddo: am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf yn rhŷdd. Hwythau a fuant daerion â lleiau uchel, gan ddeisyfu ei groes-hoelio ef. A'u llefau hwynt a'r arch-offeiriad a orfuant. A Philat a farnodd wneuthur eu edifyniad hwynt. Ac efe a ollyngodd yn rhŷdd

iddynt, yr hwn am derfysg a llofruddiaeth a fwr-iafid yngharchar, yr hwn a ofynasant: eithr yr Iesu a draddoddodd efe i'w hewyllys hwynt. Ac fel yr oeddynt yn ei arwain ef ymaith, hwy a ddalasant un Simon o Cyrene, yn dyfod o'r wlad, ac a ddodasant y groes arno ef, i'w dwyn ar ol yr Iesu. Ac yr oedd yn ei ganlyn ef liaws mawr o bobl, ac o wragedd, y rhai hefyd oedd yn cwyn-fan ac yn galatu o'i blegyd ef. A'r Iesu, wedi troi attynt, a ddywedodd, Merched Jerusalem, nac wylwch o'm plegyd i; eithr wylwch o'ch plegyd eich hunain, ac oblegyd eich plant. Canys wele, y mae'r dyddiau yn dyfod yn y rhai y dywedant, Gwyn eu byd y rhai amhiantadwy, a'r crothau ni heppilasant, a'r bronnau ni roisant sugn. Yna y dechreuant ddywedyd wrth y mynyddoedd, Syrthiwech arnom; ac wrth y brynau, Cuddiwech ni. Canys os gwnant hyn yn y pren fr, pa beth a wneir yn y crin? Ac arweinwyd gyd ag ef hefyd ddau ddrwg-weithredwyr eraill, i'w rhoi i'w marwolaeth. A phan ddaethant i'r lle a elwir Calfaria, yno y croes-hoeliasant ef; a'r drwg-weith-redwyr, un ar y llaw ddeheu, a'r llall ar yr aswy. A'r Iesu a ddywedodd, O Dad, maddeu iddynt; canys ni wyddant pa beth y maent yn ei wneuthur. A hwy a rannasant ei ddillad ef, ac a fwr-iasant goelbren. A'r bobl a safodd yn edrych; a'r pennaethiaid hefyd gyd â hwynt a watworasant, gan ddywedyd, Eraill a waredodd efe, gwareded ef ei hun, os hwn yw Crist, Etholedig Duw. A'r milwyr hefyd a'i gwatworasant ef, gan ddyfod atto, a chynnyg iddo finegr, a dywedyd, Os tydi yw Brenhin yr Iuddewon, gwared dy hun. Ac yr ydoedd hefyd argrisen wedi ei ysgrifenu uwch ei ben ef, â llythyrenau Groeg, a Lladin, ac Hebraeg, **HWN YW BRENHIN YR IUDEWON.** Ac un o'r drwg-weithredwyr a gragafid, a'i cablodd ef, gan ddywedyd, Os tydi yw Crist, gwared dy hun, a ninnau. Eithr y llall a attebodd, ac a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Onid wyt ti yn ofni Duw, gan dy fod dan yr un ddamnedigaeth? A nyny yn wir yn gyfiawn; canys yr ydym yn derbyn yr hyn a haeddai y pethau a wnaethom: eithr hwn ni wnaeth ddim allan o'i le. Ac efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, cofia fi pan ddelych i'th deyrnas. A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yn wir meddaf i ti, Heddyw y byddi gyd â mi ym mharadwys. Ac yr ydoedd hi ynghylch y chweched awr. A thywyllwch a fu ar yr holl ddaear, hyd y nawfed awr. A'r haul a dywyllwyd, a llen y deml a rwygwyd yn ei chanol. A'r Iesu, gan lefau â llef uchel, a ddywedodd, O Dad, i'th ddwyllaw di y gorchymynaf fy yspryd. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a drengodd. A'r canwriad, pan welodd y peth a wnaethpwyd, a ogoneddodd Dduw, gan ddywedyd, Yn wir yr oedd hwn yn yr cyfiawn. A'r holl bobloedd, y rhai a ddaethent ynghyd i edrych hyn, wrth weled y pethau a wnaethpwyd, a ddychwelasant, gan guro eu dwy-fronnau. A'i holl gydnabod ef a safasant o hirbell, a'r gwragedd y rhai a'i canlynasant ef o Galilea, yn edrych ar y pethau hyn.

Dydd Gwener y Croglith.

Yr Efyngyl.

HOLL-alluog Dduw, nyny a attolygwn i ti edrych o honot yn rasul ar dy deulu hwn yma, dros yr hwn y bu foddion gan ein Harglwydd Iesu Crist gael ei fradychu, a'i roddi yn nwyllaw dynion an-wir, a dioddef angau ar y groes, yr hwn fydd yn awr yn byw ac yn teyrnasu gyd â thydi a'r Ys-ptyd Glân, byth yn un Duw, heb drange na gor-paen. Amen.

HOLL-alluog a thragywyddol Dduw, trwy Ysptyd pa un y llywodraethir ac y sancteiddir holl gorph yr Eglwys; Derbyn ein herfynion a'n gwe-ddiau,

ddiau,
fron di
Eglwys
aeth a'
wafana
Iesu Gr

Ol
ni fyn
ymchw
luddeu
a chyn
ledwch
hwynt
fel y bu
Israelia
Grift e
teyrnat
Duw,

YG
ni's ga
bob bli
berffei
beidia
pecho
glanh
y mae
ammh
becho
ddyfod
ni's m
Offryn
iddynt
mae y
i wne
ddywe
mau p
ymiod
offryn
i wne
tyntu
yr hwn
trwy
mae p
aethu
y rhai
wedi
dragy
o hyn
yn dro
y peri
eu fan
yn ty
blaen,
hwynt
Myfi
a'u h
a'u ha
madd
tros b
i tyne
ffordd
ni, tr
mawr
llawn
wrth
glân.
fydd
bawb
oedd
hunai
ein g
yn gy

ddiau, y rhai yr ydym ni yn eu hofrwrm ger dy
fron di dros bob gradd o ddynion yn dy sanctaidd
Eglwys; fel y gallu pob aelod o honi, yn ei alwedig-
aeth a'i wafanaeth, yn gywir ac yn ddawiol dy
wafanaethu di, trwy ein Harglwydd a'n Iachawdwr
Iesu Grist. Amen.

O Drugarog Dduw, yr hwn a wnaethost bob
dŷn, ac ni chafai ddim a'r a wnaethost, ac
ni fynnit farwolaeth pechadur, ond yn hytrach
ymchwelyd o hono, a byw; Trugarhâ wrth yr holl
Iuddewon, Tyrcaid, Antfyddlonion, a Hereticiaid,
a chymmer oddi wrthynt bob anwybodaeth, ca-
ledwch calon, a dirmyg ar dy air; ac felly dwg
hwynt adref, wynfydedig Arglwydd, at dy braidd,
fel y bont gadwedig ym mhlith gweddiflon y gwir
Israeliaid, a bod yn un gorlan dan yr un bugail Iesu
Grist ein Harglwydd, yr hwn fydd yn byw ac yn
teyrnasu gyd â thydi a'r Yspryd Glân, byth yn un
Duw, heb drange na gorphen. Amen.

Yr Epistol. Hebr. x. 1.

Y Gyfraith, yr hon fydd ganddi gysgod daionus
bethau i ddyfod, ac nid gwir ddelw y pethau,
ni's gall trwy yr aberthau hynny, y rhai y maent
bob blwyddyn yn eu hofrymmu yn wastadol; byth
berffeithio y rhai a ddél atti. Oblegyd yna hwy a
beidiafent â'u hofrymmu, am na buafai gydwybod
pechod mwy gan y rhai a addolafent, wedi eu
glanhau unwaith. Eithr yn yr aberthau hynny
y mae adgoffa pechodau bob blwyddyn. Canys
amhobfbl yw i waed teirw a geifr dynnu ymaith
bechodau. O herwydd pahan y mae eise, wrth
ddyfod i'r byd, yn dywedyd, Aberthi ac offrwrm
ni's mynnaf; eithr corph a gymhwysafst i mi:
Offrymmau poeth, a thros bechod, ni buost foddlon
iddynt. Yna y dywedais, Wele fi yn dyfod (y
mae yn ysgrifenedig yn nechreu y llyfr am danaf)
i wneuthur dy ewyllys di, O Dduw. Wedi iddo
ddywedyd uchod, Aberth, ac offrwrm, ac offrym-
mau poeth, a thros bechod, ni's mynnaf, ac nid
ymoddolonaist ynddynt, y rhai yn ol y gyfraith a
offrymmir. Yna y dywedodd, Wele fi yn dyfod,
i wneuthur dy ewyllys di, O Dduw. Y mae yn
tynnu ymaith y cyntaf, fel y gosodai yr ail. Trwy
yr hwn ewyllys yr ydym ni wedi ein sancteiddio,
trwy offrymiad corph Iesu Grist unwaith. Ac y
mae pob offeiriad yn sefyll beunydd yn gwan-
aethu, ac yn offrymmu yn synych yr un aberthau,
y rhai ni allant fyth ddileu pechodau. Eithr hwn,
wedi offrymmu un aberth dros bechodau, yn
dragwydd a eisteddodd ar ddeheu-law Dduw;
o hyn allan yn disgwyl hyd oni ofoder ei elynion ef
yn droed-faingc i'w draed ef. Canys ag un offrwrm
y perffeithiodd eise yn dragwyddol y rhai fy wedi
eu sancteiddio. Ac y mae yr Yspryd Glân hefyd
yn tyfiolaethu i ni: canys wedi iddo ddywedyd o'r
blaen, Dyma'r cyfammod, yr hwn a ammodaf fi â
hwynt ar ol y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd,
Myfi a ofodaf fy nghyfreithiau yn eu calonau, ac
a'u hysgrifenas yn eu meddyliau; a'u pechodau,
a'u hanwireddau, ni chofias mwyach. A lle y mae
maddeuant am y rhai hyn, nid oes mwyach offrwrm
tros bechod. Am hynny, frodyr, gan fod i ni ryddid
i'tyned i fewn i'r cyssger trwy waed Iesu, ar hŷd
ffordd newydd a bywiol, yr hon a gyffegrodd eise i
ni, trwy'r llen, sef ei gnawd ef; a bod i ni Offeiriad
mawr ar dŷ Dduw; nesawn â chalon gywir, mewn
llawn hyder ffydd, wedi glanhau ein calonau oddi
wrth gydwybod ddrwg, a golehi ein corph â dwfr
glân. Daliwn gyffes ein gobaiith yn ddiifl (canys
ffyddlon yw'r hwn a addawodd) a chyd-yftryiwn
bawb ein gilydd, i ymannog i gariad a gweithred-
oedd da; heb esgeuluso ein cyd-gynhulliad ein
hunain, megis y mae arfer rhai; ond annog bawb
ein gilydd: a hynny yn fwy, o gymmainf a'ch bod
yn gwled y dydd yn nesau.

YNA gan hynny y cymmerodd Pilat yr Iesu, ac
a'i filan-gellodd ef. A'r milwyr a blethafant
goron o ddrain, ac a'i gosodasant ar ei ben ef, ac
a roisant wisg o borphor am dano: ac a ddy-
wedasant, Henffych well, Brenhin yr Iuddewon;
ac a roisant iddo gernodiau. Pilat gan hynny a aeth
allan drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, Wele, yr
wyf fi yn ei ddwyn ef allan i chwi, fel y gwypoch
nad wyf fi yn cael ynddo ef un bai. Yna y daeth
yr Iesu allan, yn arwain y goron ddrain, a'r wisg
borphor. A Philat a ddywedodd wrthynt, Wele y
dŷn. Yna yr arch-offeiriad a'r twyddogion, pan
welfant ef, a leasant, gan ddywedyd, Croes-hoelia,
croes-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, Cym-
merwch chwi ef, a chroes-hochwch: canys nid wyf
fi yn cael dim bai ynddo. Yr Iuddewon a atteb-
asant iddo, Y mae gennym ni gyfraith; ac wrth ein
cyfraith ni, eise a ddylai farw, am iddo ei wneuthur
ei hun yn Fab Duw. A phan glybu Pilat yr ym-
adredd hwnnw, eise a ofnodd yn fwy, ac a aeth
drachefn i'r dadleu-dŷ, ac a ddywedodd wrth yr
Iesu, O ba le yr wyt ti? Ond ni roes yr Iesu ateb
iddo. Yna Pilat a ddywedodd wrtho, Oni ddywedi
di wrthyf fi? Oni wyddost ti fod gennyf awdurdod
i'th groes-hoelio di, a bod gennyf awdurdod i'th
ollwng yn rhŷdd? Yr Iesu a attebodd, Ni byddai
i ti ddim awdurdod arnaf fi, oni bai ei fod wedi
ei roddi i ti oddi uchod: am hynny yr hwn am
traddododd i ti fydd iwy ei bechod. O hynny allan
y ceisiodd Pilat ei ollwng ef yn rhŷdd; ond yr
Iuddewon a leasant, gan ddywedyd, Os gollyngi
di hwn yn rhŷdd, nid wyt ti yn garedig i Cefar:
pwy bynnag a'i gwneio ei hun yn frenhin, y mae
yn dywedyd yn erbyn Cefar. Yna Pilat, pan glybu
yr ymadrodd hwn, a ddug allan yr Iesu, ac a
eisteddodd ar yr orfedd-faingc, yn y lle a elwir y
Palmant; ac yn Hebraeg, Gabbatha. Adarpar-wyl
y pasg oedd hi, ac ynghylch y chweched awr: ac
eise a ddywedodd wrth yr Iuddewon, Wele eich
Brenhin. Eithr hwy a leasant, Ymaith ag ef,
ymaith ag ef; croes-hoelia ef. Pilat a ddywedodd
wrthynt, A groes-hoeliaf ffeich Brenhin chwi? A'r
arch-offeiriad a attebasant, Nid oes i ni frenhin
ond Cefar. Yna gan hynny eise a'i traddododd ef
iddynt i'w groes-hoelio. A hwy a gymmerasant yr
Iesu, ac a'i dygasa t ymaith. Ac eise, gan ddwyn
ei groes, a ddaeth i le a elwid Lle'r ben-glog; ac
a elwir yn Hebraeg, Golgotha: lle y croes-hoeliaf-
ant ef, a dau eraill gyd ag ef, un o bob tu, a'r
Iesu yn y canol. A Philat a ysgrifennodd diti, ac a'i
dododd ar y groes. A'r ysgrifen oedd, IESU O
NAZARETH, BRENHIN YR IUDDEWON.
Y titl hwn gan hynny a ddallennodd llawer o'r
Iuddewon; oblegyd agos i'r ddinas oedd y fan lle
y croes-hoeliwyd yr Iesu: ac yr oedd wedi ei
ysgrifenu yn Hebraeg, Groeg, a Lladin. Yna arch-
offeiriad yr Iuddewon a ddywedasant wrth Pilat,
Na ysgrifena, Brenhin yr Iuddewon; eithr dywedyd
o hono ef, Brenhin yr Iuddewon ydwyf fi. Pilat a
attebodd, Yr hyn a ysgrifenasais, a ysgrifenasais. Yna'r
milwyr, wedi iddynt groes-hoelio yr Iesu, a gym-
merasant ei ddillad ef (ac a wnaethant bedair rhan,
i bob milwr ran) a'i bais ef: a'i bais ef oedd
ddiwniad, wedi ei gwau o'r cwr uchaf trwyddi
oll. Hwythau a ddywedasant wrth eu gilydd, Na
thorrrwn hi, ond bwriwn goel-bronnau am dani,
eiddo pwy fydd hi: fel y cyflawnid yr ysgrithyr
fydd yn dywedyd, Rhannasant fy nillad yn eu mysg,
ac am fy mhais y bwriasant goel-brennau. A'r
milwyr a wnaethant y pethau hyn. Ac yr oedd
yn sefyll wrth groes yr Iesu, ei fam ef, a chwaer ei
fam ef, Mair gwraig Cleophas, a Mair Magdalen.
Yr Iesu gan hynny pan welodd ei fam, a'r digyhl
yr hwn a garai eise, yn sefyll ger llaw, a ddywed-
odd wrth ei fam, O wraig, wele dy fab. Gwedi
hynny

Nos Bafg, a Dydd Pasg.

hynny y dywedodd wrth y disgybl, Wele dy fam. Ac o'r awr honno allan y cymmerodd y disgybl hi i'w gartref. Wedi hynny yr Iesu, yn gwybod fod pob peth wedi ei orphen weithian, fel y cyflawnid yr ysgrythyr, a ddywedodd, Y mae tyched arnaf. Yr oedd gan hynny lestr wedi ei ofod yn llawn o finegr: a hwy a lanwasant yspwng o finegr, ac a'i rhoddasant ynghylch ifop, ac a'i dodasant wrth ei enau ef. Yna pan gymmerodd yr Iesu y finegr, efe a ddywedodd, Gorphenwyd: a chan ogwyddo ei ben, efe a roddodd i fynu yr yspryd. Yr Iuddewon gan hynny, fel nad arhoai y cyrph ar y groes ar y fabbath, o herwydd ei bod yn ddarpar-wyl (canys mawr oedd y dydd fabbath hwnnw) a ddeisyfiant ar Pilat, gael torri eu hesgeiriau hwynt, a'u tynnu i lawr. Yna y milwyr a ddaethant, ac a dorrasant esgeiriau y cyntaf, a'r llall yr hwn a groes-hoeliadid gyd ag ef. Eithr wedi iddynt ddyfod at yr Iesu, pan welant ef wedi marw eisoes, ni thorrasant ei esgeiriau ef. Ond un o'r milwyr a wahanodd ei ystlys ef â gwayw-ffon; ac yn y fan daeth allan waed a dwfr. A'r hwn a'i gwelodd a dystiolaethodd; a gwir yw ei dystiolaeth: ac efe a wyr ei fod yn dywedyd gwir, fel y credoch chwi. Canys y pethau hyn a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr ysgrythyr, Ni thorrir afgwrn o hono. A thrachefn, ysgrythyr arall fydd yn dywedyd, Hwy a edrychant ar yr hwn a wahanasant.

Nos Bafg.
Y Colef.

Caniattâ, O Arglwydd, megis y'n bedyddir i farwolaeth dy fendigedig Fab ein Iachawdwr Iesu Grist; fod i ni felly, trwy farwolaethu yn wastad ein gwynniau llygredig, gael ein claddu gyd ag ef; a thrwy'r bedd a phorthl angau, fyned ym mlaen i'n hadgyfodiad llawen, trwy ei haeddedigaethau ef, yr hwn a fu farw, ac a gladdwyd, ac a ail-gyfododd er ein mwyn; sef, dy Fab Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. 1 S. Pedr iii. 17.

GWell ydyw, os ewyllys Duw a'i myn, i chwi ddioddef yn gwneuthur daioni, nag yn gwneuthur drygioni. Oblegyd Crist hefyd unwaith a ddiodeffodd tros bechodau, y cyflawn tros yr anghyfiawn; fel y dygai ni at Dduw, wedi ei farwolaethu yn y cnawd, eithr ei fywâu yn yr Yspryd: trwy'r hwn yr aeth efe hefyd ac a bregethodd i'r ysprydion yngharchar; y rhai a fu gynt anufudd, pan unwaith yr oedd hir amynedd Duw yn aros yn nyddiau Noa, tra y darperid yr arch; yn yr hon ychydig, sef wyth enaid, a achubwyd trwy ddwfr. Cyfelybiaeth cyfatebol i'r hwn fydd yr awrhon yn ein hachub ninnau, sef, bedydd (nid bwrw ymaith fudreddi y cnawd, eithr ymatteb cydwybod dda tu ag at Dduw) trwy adgyfodiad Iesu Grist: yr hwn fydd ar ddeheu-law Dduw, wedi myned i'r nef; a'r angylion, a'r awdurdodau, a'r galluoedd, wedi eu darostwng iddo.

Yr Efengyl. S. Math. xxvii. 57.

WEDI ei myned hi yn hwy, daeth gŵr goludog o Arimathea, a'i enw Ioseph, yr hwn a fuasai yntau yn ddisgybl i'r Iesu. Hwn a aeth at Pilat, ac a ofynodd gorph yr Iesu. Yna y gorchymynodd Pilat roddi'r corph. A Ioseph, wedi cymmeryd y corph, a'i hamdodd â llaith glân; ac a'i gosododd ef yn ei fedd newydd ei hun, yr hwn a dorrasai efe yn y graig: ac a dreiglodd faen mawr wrth ddrws y bedd, ac a aeth ymaith. Ac yr oedd yno Mair Magdalen, a Mair

arall, yn eistedd gyferbyn â'r bedd. A thrannoeth, yr hwn fydd ar ol y darpar-wyl, yr ymgynhullodd yr arch-offeiriad a'r Phariseaid at Pilat, gan ddywedyd, Arglwydd, y mae yn gof gennym ddywedyd o'r twyllwr hwnnw, ac efe etto yn fyw, Wedi tridiau y cyfodaf. Gorchymyn gan hynny gadw y bedd yn ddiogel hyd y trydydd dydd; rhag dyfod ei ddisgyblion o hŷd nos, a'i ladratta ef, a dywedyd wrth y bobl, Efe a gyfododd o feirw: a bydd yr amryfuedd diweddaf yn waeth nâ'r cyntaf. A dywedodd Pilat wrthynt, Y mae gennych wyliadwriaeth; ewch, gwnewch mor ddiogel ag y medroch. A hwy a aethant ac a wnaethant y bedd yn ddiogel, ac a feliafant y maen, gyd â'r wyliadwriaeth.

Dydd Pasg.

¶ Ar Farcwl Weddi, yn lle'r Salm [Deuwch, canwn i'r Arglwydd, &c.] y cenir, neu y dywedir, yr Anthemau hyn.

CRist ein Pasg ni a aberthwyd drosom ni: am hynny cadwn wyl: nid â hen lefain, nac â lefain malais a drygioni; ond â bara croyw purdeb a gwirionedd. 1 Cor. v. 7, 8.

CRist, wedi cyfodi oddi wrth y meirw, ni bydd marw mwyach; nid arglwyddiaetha marwolaeth arno mwyach. Canys fel y bu efe farw, efe a fu farw unwaith i bechod: ac fel y mae yn byw, byw y mae i Dduw. Felly chwithau hefyd, cyrifwch eich hunain yn feirw i bechod; eithr yn fyw i Dduw, yng Nghrist Iesu ein Harglwydd. Rbuf. vi. 9, 10, 11.

CRist a gyfodwyd oddi wrth y meirw, ac a wnaed yn flaen-ffrwyth y rhai a hunasant. Canys gan fod marwolaeth trwy ddynt, trwy ddynt hefyd y mae adgyfodiad y meirw. Oblegyd, megis yn Adda y mae pawb yn meirw; felly hefyd yng Nghrist y bywheir pawb. 1 Cor. xv. 20, 21, 22.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Atteb. Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

Y Colef.

Holl-alluog Dduw, yr hwn, trwy dy unig-anedig Fab Iesu Grist, a orchfygaist angau, ac a agor-aist i ni borth y bywyd tragwyddol; Yn ufudd yr attolygwn i ti, megis (trwy dy ras hyfysol yn ein hachub) yr wyt yn peri deisyfiadau da i'n meddyliau; felly, trwy dy ddysfal gymmorth, allu o honom eu dwyn i berffeithrwydd cyflawn, trwy Iesu Grist ein Harglwydd; yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyd â thydi a'r Yspryd Glân, byth yn un Duw, heb drange na gorphen. Amen.

Yr Epistol. Colof. iii. 1.

OS cyd-gyfodafoch gyd â Christ, ceisfych y pethau fydd uchod, lle mae Crist yn eistedd ar ddeheu-law Duw. Rhoddwch eich serch ar bethau fydd uchod, nid ar bethau sy ar y ddaear: canys meirw ydych, a'ch bywyd a guddiwyd gyd â Christ yn Nuw. Pan ymddangoso Crist, ein bywyd ni, yna hefyd yr ymddangofwch chwithau gyd ag ef mewn gogoniant. Marwhwch gan hynny eich aelodau y rhai sy ar y ddaear; godineb, afendid, gwyn, drygchwant, a chybydd-dod, yr hon fydd eilun-aaddoliaeth: o achos yr hyn bethau y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufudd-dod. Yn y rhai hefyd y rhodiafoch chwithau gynt, pan oeddych yn byw ynddynt.

Yr Efengyl. S. Ioan xx. 1.

YDydd cyntaf o'r wythnos Mair Magdalen a ddaeth y bore, a hi etto yn dywyll, at y bedd; ac a welodd y maen wedi ei dynnu ymaith oddi ar y bedd. Yna y rhedodd hi, ac a ddaeth

Dydd Llun a Dydd Maithb Pasg.

at Simon Pedr, a'r disgybl arall yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu, ac a ddywedodd wrthynt, Hwyl a ddygaist yr Arglwydd ymaith o'r bedd, ac ni wyddom ni pa le y dodasant ef. Yna Pedr a aeth allan, a'r disgybl arall, a hwy a ddaethant at y bedd: ac a redasant ill dau ynghyd; a'r disgybl arall a redodd o'r blaen yn gynt na Phedr, ac a ddaeth yn gyntaf at y bedd. Ac wedi iddo grymu, efe a ganfu y lliniau wedi eu gosod; er hynny nid aeth efe i mewn. Yna y daeth Simon Pedr yn ei ganlyn ef; ac a aeth i mewn i'r bedd, ac a ganfu y lliniau wedi eu gosod; a'r napcyn a fuasai am ei ben ef, wedi ei ofod, nid gyd â'r lliniau, ond o'r nailltu, wedi ei blygu, mewn lle arall. Yna yr aeth y disgybl arall hefyd i mewn, yr hwn a ddaethai yn gyntaf at y bedd; ac a welodd, ac a gredodd. Canys hyd yn hyn ni wyddent yr yfgyrthyr, fod yn rhaid iddo gyfodi o feirw. Yna y disgyblion a aethant ymaith drachefn at yr eiddynt.

Dydd Llun Pasg.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn, trwy dy unig-anedig Fab Iesu Grist, a orchfygaist angau, ac a agor-aist i ni borth y bywyd tragywyddol; Yn ufudd yr attolygwn i ti, megis (trwy dy ras hyfpyfol yn ein hachub) yr wyt yn peri deifysiadau da i'n meddyliau; felly, trwy dy ddyfal gymmorth, allu o honom eu dwyn i ben da, trwy Iesu Grist ein Harglwydd; yr hwn sydd yn byw ac yn teyrnaru gyd â thyd i'r Yspryd Glân, byth yn un Duw, heb drange na gorphen. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Act. x. 34.

PEDR a agorodd ei enau, ac a ddywedodd, Yr wyf yn deall mewn gwirionedd, nad ydyw Duw dderbyniwr wyneb; ond ym mhob cenhedl, y neb sydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu cyfiawnder, sydd gymmeradwy ganddo ef. Y gair yr hwn a anfonodd Duw i blant Israel, gan bregethu tangnefedd trwy Iesu Grist (efe yw Arglwydd pawb oll) chwychiwi a wyddoch y gair a fu yn holl Judea, gan ddechreu o Galilea, wedi y bedydd a bregethodd Ioan: y modd yr enneinodd Duw Iesu o Nazareth â'r Yspryd Glân, ac â nerth; yr hwn a gerddodd o amgylch gan wneuthur daioni, ac iachau pawb a'r oedd wedi eu gorthrymmu gan ddiawl: oblegyd yr oedd Duw gyd ef. A ninnau ydym dystion o'r pethau oll a wnaeth efe, yng-wlad yr Iuddewon, ac yn Jerusaleml; yr hwn a laddasant, ac a groes-hoeliasant ar bren: hwn a gyfododd Duw y trydydd dydd, ac a'i rhoddes ef i'w wneuthur yn amlwg; nid i'r bobl oll, eithr i'r tyfion etholedig o'r blaen gan Dduw; fef i ni, y rhai a fwytafom ac a ysaom gyd ag ef wedi ei adgyfodi ef o feirw. Ac efe a orchymynodd i ni bregethu i'r bobl, a thyfiolaethu mai e e yw'r hwn a ordeiniwyd gan Dduw yn Farnwr byw a meirw. I hwn y mae'r holl brophwydi yn dwyn tyfiolaeth, y derbyn pawb a gredo ynddo ef faddeuant pechodau, drwy ei Enw ef.

Yr Efyngyl. S. Luc xxiv. 13.

WELE, dau o honynt oedd yn myned y dydd hwnnw i dref a'i henw Emmaüs, yr hon oedd ynghylch trugain ystâd oddi wrth Jerusaleml. Ac yr oeddynt hwy yn ymddiddan â'u gilydd am yr holl bethau hyn a ddigwyddasant. A bu, fel yr oeddynt yn ymddiddan, ac yn ymofyn â'u gilydd, yr Iesu ei hun hefyd a nesaodd, ac a aeth gyd â hwynt. Eithr eu llygaid hwynt a attalgwyd, fel na's adwaenent ef. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa rwy ymadroddion yw y rhai hyn yr ydych yn eu bwrw at eu gilydd, dan rodio, ac yn wyneb-drift? Ac un o honynt, a'i enw Cleopas, gan ateb, a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn unig yn

ymdeithydd yn Jerusaleml, ac ni wybust y pethau a wnaethpwyd ynddi hi yn y dyddiau hyn? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa bethau? Hwylthau a ddywedasant wrtho, Y pethau ynghylch Iesu o Nazareth, yr hwn oedd wr o brophwyd galluog mewn gweithred a gair, ger bron Duw a'r holl bobl: a'r modd y traddododd yr arch-offeiriaid a'n llywodraethwyr ni ef i farn marwolaeth, ac a'i croes-hoeliasant ef. Ond yr oeddynt ni yn gobeithio mai efe oedd yr hwn a waredai'r Israel: ac heb law hyn oll, heddyw yw'r trydydd dydd er pan wnaethpwyd y pethau hyn. A hefyd, rhai gwragedd o honom ni a'n dychrynasant ni, gwedi iddynt fod yn fore wrth y bedd; a phan na chwafant ei gorph ef, hwy a ddaethant, gan ddywedyd weled o honynt weledigaeth o angylion, y rhai a ddywedent ei fod efe yn fyw. A rhai o'r rhai oedd gyd â nyni a aethant at y bedd, ac a gawfant felly tel y dywedafai y gwragedd; ond ef ni's gwelfant. Ac efe a ddywedodd wrthynt, O ynydion, a hwyr-frydig o galon i gredu'r holl bethau a ddywedodd y prophwydi! Onid oedd raid i Grist ddiodeff y pethau hyn, a myned i mewn i'w ogoniant? A chan ddechreu ar Moses, a'r holl brophwydi, efe a esponiodd iddynt yn yr holl yfgyrthyrau, y pethau am dano ei hun. Ac yr oeddynt yn nesau i'r dref lle yr oeddynt yn myned; ac yntau a gymmertharno ei fod yn myned ym mhellach. A hwy a'i cymmellasant ef, gan ddywedyd, Aros gyd â ni; canys y mae hi yn hwyrhau, a'r dydd yn dardod. Ac efe a aeth i mewn i aros gyd â hwynt. A darfu, ag efe yn eistedd gyd â hwynt, efe a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt. A'u llygaid hwynt a agorwyd, a hwy a'i hadnabuant ef: ac efe a ddian-nodd allan o'u golwg hwynt. A hwy a ddywedasant wrth eu gilydd, Onid oedd ein calon ni yn llosgi ynom, tra'r ydoedd efe yn ymddiddan â ni ar y ffordd, a thra'r ydoedd efe yn agoryd i ni'r yfgyrthyrau? A hwy a godasant yr awr honno, ac a ddychwelasant i Jerusaleml, ac a gawfant yr un ar ddeg wedi ymgafgu ynghyd, a'r fawl oedd gyd â hwynt, yn dywedyd, Yr Arglwydd a gyfododd yn wir, ac a ymddangosodd i Simon. A hwylthau a adroddasant y pethau a wnaethid ar y ffordd, a pha fodd yr adnabuwyd ef ganddynt wrth doriad y bara.

Dydd Maithb Pasg.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn, trwy dy unig-anedig Fab Iesu Grist, a orchfygaist angau, ac a agor-aist i ni borth y bywyd tragywyddol; Yn ufudd yr attolygwn i ti, megis (trwy dy ras hyfpyfol yn ein hachub) yr wyt yn peri deifysiadau da i'n meddyliau; felly, trwy dy ddyfal gymmorth, allu o honom eu dwyn i ben da, trwy Iesu Grist ein Harglwydd; yr hwn sydd yn byw ac yn teyrnaru gyd â thyd i'r Yspryd Glân, byth yn un Duw, heb drange na gorphen. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Act. xiii. 16.

HA wŷr frodyr, plant o genedl Abraham, a'r rhai yn eich plith sydd yn ofni Duw, i chwi y danfonwyd gair yr iachawdwriaeth hon: canys y rhai oedd yn preswyllo yn Jerusaleml, a'u tywylogion, heb adnabod hwn, na lleferydd y prophwydi y rhai a ddarlennid bob sabbath, gan ei farnu ef, a'u cyflawnasant. Ac er na chwafant ynddo ddim achos angau, hwy a ddymunasant ac Pilat ei ladd ef. Ac wedi iddynt gwblhau pob peth ar a' fgrisenafid am dano ef, hwy a'i ddisynasant ef oddi ar y pren, ac a'i dodasant mewn bedd. Eithr Duw a'i cyfododd ef oddi wrth y meirw: yr hwn a welwyd dros ddyddiau lawer

Y cyntaf a'r ail Sul ar ol y Pasg.

gan y rhai a ddaethai i fynu gyd ag ef o Galilea i Jerusaleml, y rhai fydd dystion iddo wrth y bobl. Ac yr ydym ni yn efangylu i chwi yr addewid a wnaed i'r rhai, ddarfod i Dduw gyflawni hwn i ni eu plant hwy, gan iddo adgyfodi'r Iesu: megis ag yr ysgrifenydd yn yr ail Salma, Fy Mab i ydwyd ti; myfi heddyw a'th genhedlais. Ac am iddo ei gyfodi ef o'r meirw, nid i ddychwelyd mwy i lygredigaeth, y dywedodd fel hyn; Rhoddaf i chwi ficer drugareddau Dafydd. Ac am hynny y mae yn dywedyd mewn Salma arall, Ni adewi i'th Sanct weled llygredigaeth. Canys Dafydd, wedi iddo wafanaethu ei genhedlaeth ei hun trwy ewylls Duw, a hunodd, ac a ddodwyd at ei dadau, ac a welodd lygredigaeth. Eithr yr hwn a gyfododd Duw, ni welodd lygredigaeth. Am hynny bydded hyspys i chwi, ha wŷr frodyr, mai trwy hwn yr ydys yn pregethu i chwi faddauant pechodau. A thrwy hwn y cyflawnhêir pob un a'r fydd yn credu, oddi wrth yr holl bethau y rhai ni allech drwy gyfraith Moses gael eich cyflawnhau oddi wrthynt. Gwylwch gan hynny, na ddell arnoch y peth a ddywedwyd yn y prophwydi; Edrychwch, O ddirmygwŷr, a rhyfeddwch, a di-fienwch: canys yr wyf yn gwneuthur gweithred yn eich dyddiau, gwaith ni chredwch ddim, er i neb ei ddangos i chwi.

Yr Efengyl. S. Luc xxiv. 36.

YR Iesu ei hun a safodd ynghanol ei ddifgyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Tangnefedd i chwi. Hwytthau, wedi brawychu, ac ofni, a dybasant weled o honnynt yspdyd. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham y'ch trallodir? a phaham y mae meddyliau yn codi yn eich calonau? Edrychwch fy nwyllaw a'm traed, mai myfi fy hun ydyw: teimlwch fi, a gwelwch; canys nid oes gan yspdyd gnawd ac esgyrn, fel y gwelwch fod gennyf fi. Ac wedi iddo ddywedwyd hyn, efe a ddangosodd iddynt ei ddwyllaw a'i draed. Ac, a hwy etto heb gredu gan lawenydd, ac yn rhyfeddu, efe a ddywedodd wrthynt, A oes gennyh chwi yma ddim bwyd? A hwy a roisant iddo ddarn o bysgodyn wedi ei rostio, ac o ddil mel. Yntau a'i cymmerodd, ac a'i bwyttaodd yn eu gwydd hwynt. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Dyma'r geriau a ddywedais i wrthyh, pan oeddwn etto gyd â chwi, bod yn rhaid cyflawni pob peth a ysgrifenydd ynghyfraith Moses, a'r Prophwydi, a'r Salmau, am danaf fi. Yna yr agorodd efe eu deall hwynt, fel y deallent yr ysgrythrau. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Felly yr ysgrifenydd, ac felly yr oedd rhaid i Grif ddiodeff, a chysodi o feirw y trydydd dydd; a phregethu edifeirwch a maddeuant pechodau yn ei enw ef yn mhlith yr holl genhedloedd, gan ddechreu yn Jerusaleml. Ac yr ydych chi yn dystion o'r pethau hyn.

Y Sul cyntaf gwedi'r Pasg.

Y Coleff.

HOll-alluog Dad, yr hwn a roddaiſt dy un Mab i farw dros ein pechodau, ac i gyfodi drachefn dros ein cyflawnhâd; Caniatâ i ni felly fwrw ymaith furdoes drygioni ac anwiredd, fel y gallom yn wastad dy wafanaethu di ym mhurdeb buchedd a gwirionedd, trwy haeddedigaethau dy un Mab Iesu Grif ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. 1 S. Ioan v. 4.

BETH bynnag a aned o Dduw, y mae yn gorchysgu'r byd; a hon yw'r oruchafiaeth fydd yn gorchysgu'r byd, sef ein ffydd ni. Pwy yw'r hwn fydd yn gorchysgu'r byd, ond yr hwn fydd yn credu mai Iesu yw Mab Duw? Dyma yr hwn a ddaeth trwy ddwfr a gwaed, sef Iesu Grif; nid

trwy ddwfr yn unig, ond trwy ddwfr a gwaed: a'r Yspdyd yw'r hwn fydd yn tyftiolaethu; oblegyd yr Yspdyd fydd wirionedd. Oblegyd y mae tri yn tyftiolaethu yn y nef; y Tad, y Gair, a'r Yspdyd Glân: a'r tri hyn un ydynt. Ac y mae tri yn tyftiolaethu ar y ddacae; yr yspdyd, a'r dwfr, a'r gwaed: a'r tri hyn, yn un y maent yn cyttuno. Os tyftiolaeth dynion yr ydym yn ei dderbyn, y mae tyftiolaeth Duw yn fwy: canys hyn yw tyftiolaeth Duw, yr hon a dystiolaethodd efe am ei Fab. Yr hwn fydd yn credu ym Mab Duw, fydd ganddo y dystiolaeth ynddo ei hun: yr hwn nid yw yn credu i Dduw, a'i gwnaeth ef yn gelwyddog oblegyd; na chredodd y dystiolaeth a dystiolaethodd Duw am ei Fab. A hon yw'r dystiolaeth; Roddi o Dduw i ni fywyd tragywyddol: a'r bywyd hwn fydd yn ei Fab ef. Yr hwn y mae y Mab ganddo, y mae y bywyd ganddo; a'r hwn nid yw ganddo Fab Duw, nid oes ganddo fywyd.

Yr Efengyl. S. Ioan xx. 19.

YNA, a hi yn hwyr, y dydd cyntaf hwnnw o'r wythnos, a'r dryfau yn gauad, lle yr oedd y difgyblion wedi ymasglu ynghyd rhag ofn yr luddewon, daeth yr Iesu, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd wrthynt, Tangnefedd i chwi. Ac wedi iddo ddywedwyd hyn, efe a ddangosodd iddynt ei ddwyllaw a'i ystlys. Yna'r difgyblion a lawenychasant, pan welant yr Arglwydd. Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt drachefn, Tangnefedd i chwi: megis y danfonodd y Tad fi, yr wyf finnau yn eich danfon chwi. Ac wedi iddo ddywedwyd hyn, efe a anadlodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Derbyniwch yr Yspdyd Glân. Pwy bynnag y maddeuoch eu pechodau, maddeuir iddynt; a'r eiddo pwy bynnag a attalioch, hwy a attaliwyd.

Yr ail Sul ar ol y Pasg.

Y Coleff.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a roddaiſt dy un Mab i ni yn aberth dros bechod, ac hefyd yn eifamp o fuchedd dduwiol; Dyro i ni ras, fel y gallom byth yn ddiolchgar dderbyn ei annhraethol lesâd ef; ac hefyd beunydd ymroi i ganlyn bendigedig lwybrau ei wir lanaf fuchedd ef, trwy yr un Iesu Grif ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. 1 S. Pedr ii. 19.

HYN fydd rasol, os yw neb o herwydd cydwylbod i Dduw yn dwyn tristwch, gan ddiodeff ar gam. Oblegyd pa glod yw, os pan bechoch, a chael eich cernodio, y byddwch dda eich amynedd; eithr os a chwi yn gwneuthur yn dda, ac yn diodeff, y byddwch dda eich amynedd, hyn fydd rasol ger bron Duw. Canys i hyn y'ch galwyd hefyd; oblegyd Grif yntau a ddiodeffodd trofom ni, gan adael i ni eifamp, fel y canlynech ei ol ef: yr hwn ni wnaeth bechod, ac ni chael twyll yn ei enau: yr hwn pan ddifenwyd, ni ddifenwodd drachefn; pan ddiodeffodd, ni fgythiodd; eithr rhoddodd ar y neb fydd yn barnu yn gyflawn: yr hwn ei hun a ddug ein pechodau ni yn ei gorph ar y pren, fel, gwedi ein marw i bechodau, y byddem byw i gyflawnder; trwy gleisiau yr hwn yr iachawyd chwi. Canys yr oeddych megis defaid yn myned ar gyfeiliorn; eithr yn awr chwi a ddychwelyd at Fugail ac Esgob eich eneidiau.

Yr Efengyl. S. Ioan x. 11.

CRIST a ddywedodd, Myfi yw'r bugail da: y bugail da fydd yn rhoddi ei einioes dros y defaid. Eithr y gwas cyflog, a'r hwn nid yw fugail, yr hwn nid eiddo y defaid, fydd yn gweled y blaid yn dyfod, ac yn gadael y defaid, ac yn ffoi; a'r blaid fydd yn eu hyffelytio hwy, ac yn tarfu'r

Y 3, 4, a'r 5 Sul ar ol y Pasg.

tarfu'r defaid. Y mae'r gwas cyflog yn ffoi, oblegyd mai gwas cyflog yw, ac nid oes ofal arno am y defaid. Myfi yw'r bugail da; ac a adwaen yr eiddof fi, ac a m hadwaenir gan yr eiddof fi. Fel yr edwyn y Tad fyfi, felly yr adwaen innau y Tad: ac yr ydwyf yn rhoddi fy einioes dros y defaid. A defaid eraill fy gennyf, y rhai nid ynt o'r gorlan hon: y rhai hynny hefyd fy raid i mi eu cyrchu; a'm llais i a wrandawant; a bydd un gorlan, ac un bugail.

Y trydydd Sul ar ol y Pasg.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn wyt yn dangos i'r fawl fy ar gyfeiliorn, lewyrch dy wirionedd, er eu dwyn i ffordd cyfiawnder; Caniattâ i bawb a dderbynier i gymdeithas Crefydd Grist, allu o honyt ymogyd y cyfryw bethau a'r y fydd wrthwyneb i'w profies, a chanlyn y fawl bethau oll a'r a fyddo yn cytuno â'r unrhyw, trwy ein Harglwydd Iesu Grist. *Amen.*

Yr Epistol. i S. Petr. ii. 11.

ANwylod, yr wyf yn attolwg i chwi, megis dieithriaid a phererinion, ymgedwch oddi wrth chwantau cnawdol, y rhai fy yn rhyfela yn erbyn yr enaid; gan fod â'ch ymarweddian yn oneist yn mysg y Cenhedloedd; fel, lle maent yn eich goganu megis drwg-weithredwyr, y gallont, o herwydd eich gweithredoedd da a welant, ogoneddu Duw yn nydd yr ymweliad. Ymddarostyngwch oblegyd hyn i bob dynol ordinhad, o herwydd yr Arglwydd: pa un bynnag ai i'r brenhin, megis goruchaf; ai i'r llywiau dwyr, megis trwyddo ef wedi eu danfon; er dial ar y drwg-weithredwyr, a mawl i'r gweithredwyr da. Canys felly y mae ewyllys Duw, fod i chwi, trwy wneuthur dationi, oflegu anwybodaeth dynion ffalon: megis yn rhyddion, ac nid â rhyddid gennyh megis cochll malais; eithr fel gwasfanaethwyr Duw. Perchwch bawb. Cerwch y brawdoliaeth. Ofnwch Dduw. Anrhydeddwch y brenhin.

Yr Efengyl. S. Ioan xvi. 16.

YR Iesu a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch; a thrachefn, ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch: am fy mod yn myned at y Tad. Am hynny y dywedodd rhai o'i ddisgyblion wrth eu gilydd, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddyweddy wrthym, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch; a thrachefn, ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch; ac, Am fy mod yn myned at y Tad? Am hynny hwy a ddywedasant, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddyweddy, Ychydig ennyd? ni wyddom ni beth y mae efe yn ei ddyweddy. Yna y gwybu'r Iesu eu bod hwy yn ewyllysof gofyn iddo; ac a ddywedodd wrthynt, Ai ymosyn yr ydych â'ch gilydd am hyn, oblegyd i mi ddyweddy, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch; a thrachefn, ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch? Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Chwi a wylwch, ac a alerwch; a'r b d a lawenycha: eithr chwi a fyddwch dristion, ond eich tristwch a droir yn llawenydd. Gwraig wrth esgor fydd mewn tristwch, am ddyfod ei hawr: eithr wedi geni y plentyn, nid yw hi yn cofio ei gefid mwyach, gan lawenydd geni dŷn i'r byd. A chwi-thau am hynny ydych yr awrhon mewn tristwch: eithr mi a ymwelaf â chwi drachefn; a'ch calon a lawenycha, a'ch llawenydd ni ddwg neb oddi a'fnoch.

Y pedwerydd Sul ar ol y Pasg.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn yn unig biau llywodraethu afreolus chwantau a gwyniau dynion

pechadurus; Caniattâ i'th bobl, fod iddynt garu yr hyn yr wyt yn ei orchymyn, a deisyfu yr hyn yr wyt yn ei addaw; fel, ym mhilith aurafael ac aml edamweiniau'r byd, y gallo'n calonnau gwblaroa yno lle y mae gwir lawenydd i'w gaffael, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. S. Iago i. 17.

POB rhoddiad daionus, a phob rhodd berffaith, oddi uchod y mae, yn disgyn oddi wrth Dad y goleuni, gyd â'r hwn nid oes gyfnewidiad, na chysgod troedigaeth. O'i wir ewyllys yr ynnillodd efe nynt, trwy air y gwirionedd, fel y byddem ryw flaen-ffrwyth o'i greaduriaid ef. O achos hyn, fy mrodyr anwyl, bydded pob dŷn esgud i wrando, diog i lasaru, diog i ddigofaint. Canys digofaint gŵr, nid yw yn cyflawni cyfiawnder Duw. O herwydd pahan, rhoddwch heibio bob budreddi, a helaethrwydd malais, a thrwy addfwynder derbyniwch yr impiedig air, yr hwn a ddichon gadw eich eneidiau.

Yr Efengyl. S. Ioan xvi. 5.

YR Iesu a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Yn awr yr wyt yn myned at yr hwn am hanfonedd; ac nid yw neb o honoch yn gofyn i mi, I ba le yr wyt ti yn myned? eithr ain i mi ddyweddy y pethau hyn i chwi, tristwch a lanwodd eich calon. Ond yr wyt fi yn dyweddy gwirionedd i chwi; Buddiol yw i chwi fy myned i ymaith: canys onid af fi, ni ddaw y Diddanydd attoch; eithr os mi a af, mi a'i hanfonaf ef attoch. A phan ddél, efe a argyocdda'r byd o bechod, ac o gyfiawnder, ac o farn: o bechod, am nad ydynt yn credu ynof fi; o gyfiawnder, am fy mod yn myned at fy Nhad, ac ni'm gwelwch i mwyach; o farn, oblegyd tywyfog y byd hwn a farnwyd. Y mae gennyf etto lawer o bethau i'w dyweddy i chwi; ond ni ellwch eu dwyn yr awrhon. Ond pan ddél efe, sef Yspryd y gwirionedd, efe a'ch tywys chwi i bob gwirionedd: canys ni lasara o hono ei hun; ond pa bethau bynnag a glywe, a lasara efe, a'r pethau fy i ddyfod a fynega efe i chwi. Efe a'm gogonedda i: canys efe a gymmer o'r eiddof, ac a'i mynega i chwi. Yr holl bethau fy eiddo'r Tad, ydynt eiddof fi: o herwydd hyn y dywedais, mai o'r eiddof fi y cymmer, ac y mynega i chwi.

Y pummed Sul ar ol y Pasg.

Y Colef.

O Arglwydd, oddi wrth ba un y daw pob dationi; Caniattâ i ni, dy ufudd weision, allu o honom, trwy dy sanctaidd yiprydoliaeth di, feddwl y pethau a fo union; a thrwy dy amgeledus dywyfogaeth eu gwneuthur yn ddibennus, trwy ein Harglwydd Iesu Grist. *Amen.*

Yr Epistol. S. Iago i. 22.

BYddwch wneuthurwyr y gair, ac nid gwrandawyr yn unig, gan eich twyllo eich hunain. Oblegyd os yw neb yn wrandawr y gair, ac heb fod yn wneuthurwr, y mae hwn yn debyg i wr yn edrych ei wynebpryd naturiol mewn drych. Canys efe a'i hedrychodd ei hun, ac a aeth ymaith, ac yn y man efe a anghosodd pa fath ydoedd. Eithr yr hwn a edrych ar berffaith gyfraith rhyddid, ac a barhao ynddi; hwn, heb fod yn wrandawr anghosus, ond gwneuthurwr y weithred, efe a fydd dedwydd yn ei weithred. Os yw neb yn eich mysg yn cymmyrd arno fod yn grefyddol, heb attal ei dafod, ond twyllo ei galon ei hun; ofer yw crefydd hwn. Crefydd bur a dihalogedig ger bron Duw a'r Tad, yw hyn; Ymweled â'r ymdditaid a'r gwragedd gweddwon yn eu hadfyd, a'i gadw ei hun yn ddifrycheuldy oddi wrth y byd.

Dydd Iou y Dyrcasael, y Sul ar ol y Dyrcasael, a'r Sulgwyn.

Yr Efsengyl. S. Ioan xvi. 23.

YN wir, yn wir, meddaf i chwi, Pa bethau bynnag a ofynoch i'r Tad yn fy Enw, efe a'u rhydd i chwi. Hyd yn hyn ni ofynasoch ddim yn fy Enw i: gofynwch, a chwi a gewch; fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn. Y pethau hyn a lasarais wrthych mewn damhegion: eithr y mae yr awr yn dyfod pan na lasarwyf wrthych mewn damhegion miwyach, eithr y mynegaf i chwi yn eglur am y Tad. Y dydd hwnnw y gofynwch yn fy Enw: ac nid wyf yn dywedyd i chwi, y gweddias fi ar y Tad trofoch; canys y Tad ei hun fydd yn eich caru chwi, am i chwi fy ngharu i, a chredu fy nyfod i allan oddi wrth Dduw. Mi a ddaethum allan oddi wrth y Tad, ac a ddaethum i'r byd: trachefn, yr wyf yn gadael y byd, ac yn myned at y Tad. Ei ddifgylbion a ddywedasant wrtho, Wele, yr wyt ti yn awr yn dywedyd yn eglur, ac nid wyt yn dywedyd un ddammeg. Yn awr y gwyddom y gwyddost bob peth, ac nad rhaid i' ymofyn o neb a thi: wrth hyn yr ydym yn credu ddyfod o honot allan oddi wrth Dduw. Yr Iesu a'u hatterbodd hwynt, A ydych chi yn awr yn credu? Wele, y mae'r awr yn dyfod, ac yr awrhon hi a ddaeth, y gwasgerir chwi bob un at yr eiddo, ac y gadewch fi yn unig: ac nid wyf yn unig, oblegyd y mae y Tad gyd â myfi. Y pethau hyn a ddywedais wrthych, fel y caffech dangnesedd ynof. Yn y byd gorthrymder a gewch; eithr cymmerwch gyfwr, myfi a orchfygais y byd.

Dydd Iou y Dyrcasael.

Y Coleff.

CAniatta, ni a attolygwn i ti, Holl-alluog Dduw, megis ag yr ym ni yn credu ddarfod i'th unig-anedig Fab ein Harglwydd Iesu Grist ddyrcasael i'r nesoedd; felly bod i ninnau â meddylfryd ein calon ymdyrcasael yno, a thrigo yn wastadol gyd ag ef, yr hwn fy'n byw ac yn teyrnasu gyd â thi a'r Yspryd Glân, yn un Duw, heb drange na gorphen. Amen.

Yn lle yr Epsistol. Act. i. 1.

YTraethawd cyntaf a wnaethum, O Theophilus, am yr holl bethau a ddechreuodd yr Iesu ou gwneuthur a'u dyfod, hyd y dydd y derbynwyd ef i synu, wedi iddo trwy yr Yspryd Glân roddi gorchymynion i'r apostolion a etholasai. I'r rhai hwyf yr ymdangosodd efe yn fyw wedi iddo ddirodded, trwy lawer o arwyddion sicr, gan fod yn weledig iddynt tros ddeugain niwrnod, a dywedyd y pethau a berthynent i deyrnas Dduw. Ac wedi ymgynnull gyd â hwynt, efe a orchymynodd iddynt, nad ymadawent o Jerusalem, eithr disgwyl am addewid y Tad, yr hwn, eb efe, a glywsoch cennyf fi. Oblegyd Ioan yn ddiau a fedyddiodd â dwfwr; ond chwi a fedyddir â'r Yspryd Glân cyn nemmawr o ddyddiau. Gan hynny wedi eu dyfod hwy ynghyd, hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, ai'r pryd hwn y rhodder drachefn y frenhiniaeth i Israel? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ni pherthyn i chwi wybod yr amseroedd, na'r prydiau, y rhai a ofododd y Tad yn ei feddiant ei hun. Eithr chwi a dderbynwch nerth yr Yspryd Glân, wedi y delo efe arnoch; ac a fyddwch dyfion i mi yn Jerusalem, ac yn holl Judea, a Samaria, ac hyd eithaf y ddacwr. Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, a hwynt-hwy yn edrych, efe a ddyrcaswyd i synu; a chwmmwl a'i derbyniodd ef allan o'u golwg hwynt. Ac fel yr oeddynt yn edrych yn ddyfal tu a'r nef, ac efe yn myned i synu, wele, dau wr a safodd ger llaw iddynt mewn gwisgwen; y rhai hwyf a ddywedasant, Chwi wyr o Galilea, paham ydych chi yn edrych tu a'r nef? Yr

Iesu hwn, yr hwn a gymmerwyd i synu oddi wrthych i'r nef, a ddaw felly yn yr un modd ag y gwelsoch ef yn myned i'r nef.

Yr Efsengyl. S. Marc xvi. 14.

YR Iesu a ymddangosodd i'r un ar ddeg, a hwynt yn eistedd i fwytta; ac a ddannododd iddynt eu hanghrediniaeth a'u calon galedwch, am na chredasent y rhai a'i gwelsent ef wedi adgyfodi. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r holl fyd, a phregethwch yr efsengyl i bob creadur. Y neb a gredo, ac a fedyddier, a fydd cadwedig; eithr y neb ni chredo, a gondemniwr. A'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a gredant; Yn fy enw i y bwriant allan gythreuliaid: ac â thafodau newyddion y llafarant; feirph a godant ymaith; ac os yfant ddim marwol, ni wna iddynt ddim niweid; ar y cleision y rhoddant eu dwylaw, a hwy a fyddant iach. Ac felly yr Arglwydd, wedi llafaru wrthynt, a gymmerwyd i synu i'r nef, ac a eisteddodd ar ddeheu-law Dduw. A hwythau a aethant allan, ac a bregethasant ym mhob man, a'r Arglwydd yn cyd-weithio, ac yn cadarnhau'r gair trwy arwyddion y rhai oedd yn canlyn.

Y Sul ar ol Dydd y Dyrcasael.

Y Coleff.

ODduw, Brenhin y gogoniant, yr hwn a ddyrchasfaist dy un Mab Iesu Grist â mawr oruchasfaeth i'th deyrnas yn y nesoedd; Attolwg i ti na ad ni yn anniddan; eithr danfon i ni dy Yspryd Glân i'n diddanu, a dyrcha ni i'r un fan lle yr aeth ein Iachawdwr Grist o'r blaen; yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyd â thi a'r Yspryd Glân, yn un Duw, heb drange na gorphen. Amen.

Yr Epsistol. 1 S. Pedr iv. 7.

DIwedd pob peth a nesaodd; am hynny byddwch sobr, a gwyliadwrus i weddiau. Eithr o flaen pob peth bydded gennych gariad helaeth tu ag at eich gilydd: canys cariad a guddia liaws o bechodau. Byddwch letteugar y naill i'r llall heb rwgnach. Pob un, megis y derbyn odd rodd, cyfennwch â'ch gilydd, fel daionus oruchwylwyr amryw ras Duw. Os llafaru a wna eb, llafared megis geiriau Duw; os gweini y mae neb, gwnaed megis o'r gallu y mae Duw yn ei roddi: fel ym mhob peth y gogonedder Duw trwy Iesu Grist; i'r hwn y byddo'r gogoniant a'r gallu yn oes oesoedd. Amen.

Yr Efsengyl. S. Ioan xv. 26. a rhan o'r xvi. Bennod.

PAN edel y Diddanydd, yr hwn a anfonaf i chwi oddi wrth y Tad (sef Yspryd y Gwirionedd, yr hwn fydd yn deilliaw oddi wrth y Tad) efe a dyfiolaetha am danaf fi. A chwithau hwyf a dyfiolaethwch, gan eich bod o'r dechreuad gyd â mi, Y pethau hyn a ddywedais i chwi, fel na rwystrer chwi. Hwyl a'ch bwriant chwi allan o'r synagogau: ac y mae'r awr yn dyfod, y tybia pwy bynnag a ch lladdo, ei fod yn gwneuthur gwasanaeth i Dduw. A'r pethau hyn a wnant i chwi, oblegyd nad adnabuant y Tad, na myfi. Eithr y pethau hyn a ddywedais i chwi, fel pan ddél yr awr, y cofsoch hwynt, ddarfod i mi ddywedyd i chwi.

Y Sulgwyn,

Y Coleff.

DUW, yr hwn ar gyfenw i'r amser yma a ddyfais galonnau dy ffyddlonion, gan anfon iddynt lewyrch dy Lân Yspryd; Caniatta i nyny trwy yr unrhyw Yspryd ddeall yr iawn farn ym mhob peth, a byth lawenyachu yn ei wilyfodedig ddiddanwch of, trwy ryglyddau Iesu Grist ein Iachawdwr; yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyd

Dydd Llun Sulgwyn.

tyd â thi, yn undeb yr unrhyw Ysryd, yn un y gorchymynodd y Tad i mi, felly yr wyf yn Duw, heb drange na gorphen. Amen.

Tn lle yr Epistol. Aët. ii. 1.

WEDI dyfod dydd y Pentecost, yr oeddynt hwy oll yn gyttûn yn yr un lle. Ac yn ddifysymwth y daeth fwn o'r nef, megis gwynt perthol yn rhuthro, ac a lanwodd yr holl dŷ lle yr oeddynt yn eistedd. Ac ymddangosodd iddynt dafodau gwahanedig, megis o dân, ac eise a eisteddodd ar bob un o honynt. A hwy oll a lanwyd â'r Ysryd Glân, ac a ddechreuasant lasaru â thafodau eraill, megis y rhoddes yr Ysryd iddynt ymadrodd. Ac yr oedd yn trigo yn Jerusaleu, Iuddewon, gwŷr bucheddol o bob cenedl dan y nef. Ac wedi myned y gair o hyn, daeth y lliaws ynghyd, ac a drallodwyd, o herwydd bod pob un yn eu clywed hwy yn llafaru yn ei iaith ei hun. Synnodd hefyd ar bawb, a rhyfeddu a wnaethant, gan ddywedyd wrth eu gilydd, Wele, onid Galileaid yw y rhai hyn oll sy yn llafaru? a pha fodd yr ydym ni yn eu clywed hwynt bob un yn ein iaith ein hun yn yr hon y'n ganed ni? Parthiaid, a Mediaid, ac Elamitiaid, a thrigolion Mesopotamia, a Judea, a Chappadocia, Pontus ac Asia, Phrygia a Phamphylia, yr Aipht, a pharthau Libya, yr hon fydd ger llaw Cyrene, a dieithriaid o Rufeiniwŷr, Iuddewon a Phroselytiaid, Cretiaid ac Arabiaid; yr ydym ni yn eu clywed hwynt yn llafaru yn ein iaith ni fawrion weithredoedd Duw.

Tr Efyngyl. S. Ioan xiv. 15.

YR Iesu a ddywedodd wrth ei ddifgyblion, O cherwch fi, cedwch fy ngorchymynion. A mi a weddiaf ar y Tad, ac eise a rydd i chi Ddiddanydd arall, fel yr arhoso gyd â chi yn dragwyddol; Ysryd y gwirionedd, yr hwn ni ddichon y byd ei dderbyn, ond nad yw yn ei weled, nac yn ei adnabod ef: am chiwi a'i hadwaenoch ef; o herwydd y mae yn aros gyd â chi, ac yn och y bydd eise. Ni's gadawaf chi yn ymddisaid: mi a ddeuaf atoch chiwi. Etto ennyd bach, a'r byd ni'm gwel mwy; eithr chiwi a'm gwelwch: canys byw wyf fi, a byw fyddwch chiwithau hefyd. Y dyd' hwnnw y gwybyddwch fy mod i yn fy Nhad, a chwiwthau ynof fi, a minnau yn och chiwithau. Yr hwn fydd a'm gorchymynion i ganddo, ac yn eu cadw hwynt, eise yw'r hwn fydd yn fy ngharu i: a'r hwn fydd yn fy ngharu i, a gerir gan fy Nhad; a minnau a'u caraf ef, ac a'm hegluraf fy hun iddo. Dywedodd Judas wrtho (nid yr Iſcariot) Arglwydd, pa beth yw'r achos yr wyt ar fedr dy eglurhau dy hun i ni, ac nid i'r byd? Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Os câr neb fi, eise a reidw fy ngair; a'm Tad a'i câr yntau, a nyni a ddeuwn atto, ac a wnawn ein trigia gyd ag ef. Yr hwn nid yw yn fy ngharu i, nid yw yn cadw fy ngeiriau: a'r gair yr ydych yn ei glywed, nid eiddo fi ydyw; ond eiddo y Tad a'm hanfonodd i. Y pethau hyn a ddywedais wrthy, a mi yn aros gyd â chiwi. Eithr y Diddanydd, yr Ysryd Glân, yr hwn a enfynt y Tad yn fy enw i, eise a ddyf i chiwi yr holl bethau, ac a ddwg ar gof i chiwi yr holl bethau a ddywedais i chiwi. Yr wyf yn gadael i chiwi dangnosedd, fy nhangnosedd yr ydwyf yn ei rhoddi i chiwi; nid fel y mae y byd yn rhoddi, yr wyf fi yn rhoddi i chiwi. Na thralloder eich calon, ac nac ofned. Clywtech fel y dywedais wrthy, Yr wyf yn myned ymaith, ac mi a ddeuaf atoch. Pe carech fi, chiwi a lawenhaech, am i mi ddyweddyd, Yr wyf yn myned at y Tad: canys y mae fy Nhad yn fwy-nâ myfi. Ac yr awrhon y dywedais i chiwi cyn ei ddyt, fel pan ddêl, y credoch. Nid ymddiddanaf â chiwi nemmawr bellach: canys tywyfog y byd hwn fydd yn dyfod, ac nid oes iddo ddim ynof fi. Ond fel y gwypo'r byd fy mod i yn caru y Tad; ac megis

Dydd Llun Sulgwyn.

Y Colef.

DUW, yr hwn ar gyfenw i'r amser yma a ddyfai galonnau dy ffyddlonion, gan anfon iddynt lewyrch dy Lân Ysryd; Caniatâ i nyni trwy yr unrhyw Ysryd ddeall yr iawn farn ym mhob peth, a byth lawenychu yn ei wynfydedig ddiddanwch ef, trwy ryglyddau Iesu Grist ein iachawdwr; yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyd â thi, yn undeb yr unrhyw Ysryd, yn un Duw, heb drange na gorphen. Amen.

Tn lle yr Epistol. Aët. x. 34.

PEDR a agorodd ei enau, ac a ddywedodd, Yr wyf yn deall mewn gwirionedd, nad ydyw Duw dderbyniwr wyneb; ond ym mhob cenedl, y neb fydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu cyfiawnder, fydd gymmeradwy ganddo ef. Y gair yr hwn a anfonodd Duw i blant Israel, gan bregethu tangnosedd trwy Iesu Grist (eise yw Arglwydd pawb oll) chwychwi a wyddoch y gair a fu yn holl Judea, gan ddechreu o Galilea, wedi y bedydd a bregethodd Ioan: y modd yr enneinodd Duw Iesu o Nazareth â'r Ysryd Glân, ac â nerth; yr hwn a gerddodd o amgylch, gan wneuthur daioni, ac iachâu pawb a'r oedd wedi eu gorthymmu gan ddiawl: oblegyd yr oedd Duw gyd ag ef. A minnau ydym dyfion o'r pethau oll a wnaeth eise, yngwlad yr Iuddewon, ac yn Jerusaleu; yr hwn a laddasant, ac a groes-hoeliasant ar bren: hwn a gyfododd Duw y trydydd dydd, ac a'i rhoddes ef i'w wneuthur yn amlwg; nid i'r bobl oll, eithr i'r tyfion etholedig o'r blaen gan Dduw; sef i ni, y rhai a fwytafom ac a ysafom gyd ag ef wedi ei adgyfodi ef o feirw. Ac eise a orchymynodd i ni bregethu i'r bobl, a thystiolaethu mai eise yw'r hwn a ordeiniwyd gan Dduw yn Farnwr byw a meirw. I hwn y mae'r holl brophwydi yn dwyn tystiolaeth, y derbyn pawb a gredo ynddo ef, faddeuant pechodau, drwy ei Enw ef. A Phedr etto yn llafaru y geiriau hyn, syrthiodd yr Ysryd Glân ar bawb a oedd yn clywed y gair. A'r rhai o'r enwaediad a oeddynt yn credu, cynnifer ag a ddaethant gyd â Phedr, a synnasant, am dywallt dawn yr Ysryd Glân ar y Cenedl-oedd hefyd. Canys yr oeddynt yn eu clywed hwy yn llafaru â thafodau, ac yn mawrygu Duw. Yna yr atebodd Pedr, A all neb luddias dwf, fel na fedyddier y rhai hyn, y rhai a dderbyniasant yr Ysryd Glân fel minnau? Ac eise a orchymynodd eu bedyddio hwynt yn Enw yr Arglwydd. Yna y deifysiasant arno aros tros ennyd o ddyddiau.

Tr Efyngyl. S. Ioan iii. 16.

FELLY y carodd Duw y byd, fel y rhoddodd ef ei unig-anedig Fab, fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, ond caffael o hono fywyd tragwyddol. Oblegyd ni ddanfonodd Duw ei Fab i'r byd i ddannio'r byd, ond fel yr achubid y byd trwyddo ef. Yr hwn fydd yn credu ynddo ef, ni ddennir: eithr yr hwn nid yw yn credu, a ddann-iwyd eifoes; o herwydd na chredodd yn Enw unig-anedig Fab Duw. A hon yw'r ddamedigaeth; Ddyfod goleuni i'r byd, a charu o ddynion y tywyllwch yn fwy nâ'r goleuni; canys yr oedd eu gweithredoedd hwy yn ddrwg. O herwydd pob un a'r fydd yn gwneuthur drwg, fydd yn casau y goleuni, ac nid yw yn dyfod i'r goleuni, fel nad argyodder ei weithredoedd ef. Ond yr hwn fydd yn gwneuthur gwirionedd, fydd yn dyfod i'r goleuni, fel yr eglurhaer ei weithredoedd ef, mai yn Nuw y gwnaed hwynt.

Dydd Mawrth Sulgejn, a Sul y Drindod.

Dydd Mawrth Sulgejn.

Y Colef.

DUW, yr hwn ar gyfenw'r amſer yma a ddyf-
aist galonnau dy fyddlonion, gan anfon idd-
ynt lewyrch dy Lân Ysryd; Caniattâ i nyny, trwy
yr unrhwy Ysryd, ddeall yr iawn farn yn mhob
peth, a byth lawenyddu yn ei wynfydedig ddiddan-
wch ei, trwy ryglyddau Iesu Grist ein lachawdwr;
yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnaru gyd â thi, yn
undeb yr unrhwy Ysryd, yn un Duw, heb drange
na gorphen. Amen.

Yn lle yr Epistol. A.G. viii. 14.

PAN glybu yr apostolion yn Jerusalem, dder-
byn o Samaria ar Duw, hwy a anfonasant at-
tynt Pedr ac Ioan. Y rhai, wedi eu dyfod i wared,
a weddiafant droſtynt, ar iddynt dderbyn yr Ys-
ryd Glân. (Canys etto nid oedd efe wedi syrthio
ar neb o honynt: ond yr oeddynt yn unig wedi eu
bedyddio yn enw yr Arglwydd Iesu.) Yna hwy a
ddodiafant eu dwylaw arnynt, a hwy a dderbyn-
iafant yr Ysryd Glân.

Yr Eſengyl. S. Ioan x. 1.

YN wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn nid
yw yn myned i mewn drwy'r drws i gorlan
y defaid, eithr fydd yn dringo ffordd arall, lleidr
ac yspeiliwr yw. Ond yr hwn fydd yn myned
i mewn drwy'r drws, bugail y defaid ydyw. I hwn
y mae y drysor yn agoryd, ac y mae y defaid yn
gwrando ar ei lais ef; ac y mae efe yn galw ei
ddefaid ei hun erbyn eu henw, ac yn eu harwain
hwy allan. Ac wedi iddo yrru allan ei ddefaid ei
hun, y mae efe yn myned o'u blaen hwy: a'r
defaid fydd yn ei ganlyn ef; oblegyd y maent yn
adnabod ei lais ef. Ond y ddeithr ni's canlynant,
eithr ffoant oddi wrtho: oblegyd nad adwaenent
lais ddeithriaid. Y ddammeg hon a ddywedodd yr
Iesu wrthynt: ond hwy ni wybuant pa bethau
ydoedd y rhai yr oedd efe yn eu llafaru wrthynt.
Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrthynt drachefn,
Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Myfi yw drws
y defaid. Cynnifer ôll ag a ddaethant o'm blaen
i, lladron ac yspeiliwyr ynt; eithr ni wrandawodd
y defaid arnynt. Myfi yw y drws: os â neb i
mewn drwsol fi, efe a fydd cadwedig; ac efe a â
i mewn ac allan, ac a gaiff bortha. Nid yw lleidr
yn dyfod ond i ladratta, ac i ladd, ac i ddistrywio:
myfi a ddaethum fel y caent fywyd, ac y caent
ef yn helaethach.

Sul y Drindod.

Y Colef.

HOll-alluog a thragywyddol Dduw, yr hwn a
roddait i ni dy weision ras, gan gyffesu ac
addaf y wir fydd, i adnabod gogoniant y dragy-
wyddol Drindod, ac yn nerth y Duwiol Fawredd i
addoli'r Undod; Nyni a attolygwn i ti, fod i ni,
trwy gadernid y fydd hon, gael byth ein hymddi-
fryn oddi wrth bob gwrthwyneb, yr hwn wyt yn
byw ac yn teyrnaru yn un Duw, byth heb ddi-
wedd. Amen.

Yn lle yr Epistol. Dat. iv. 1.

AR ol y pethau hyn yr edrychais; ac wele, ddrws
wedi ei agoryd yn y nef: a'r llais cyntaf a
glywais, oedd fel llais udgorn yn ymddiddan â
mi; gan ddywedyd, Dring i fynu yma, a mi a
odangosaf i ti y pethau fy raid eu bod ar ol hyn.
Ac yn y man yr oeddwn yn yr Ysryd: ac wele,
yr oedd gorfedd-faingc wedi ei gosod yn y nef, ac
un yn eistedd ar yr orfedd-faingc. A'r hwn oedd
yn eistedd, oedd yn debyg yr olwg arno i faen
lapis, a sardin: ac yr oedd enfys o amgylch yr

orfedd-faingc; yn debyg yr olwg arno i smarag-
dus. Ac ynghylch yr orfedd-faingc yr oedd pedair
gorfedd-faingc ar hugain: ac ar y gorfedd-faingc-
iau y gwelais bedwar henuriad ar hugain yn eistedd,
wedi eu gwisgo mewn dillad gwynion; ac yr oedd
ganddynt ar eu pennau coronau aur. Ac yr oedd
yn dyfod allan o'r orfedd-faingc, fellt, a tharanau,
a lleisiau. Ac yr oedd faith o lampau tân yn llosgi
ger bron yr orfedd-faingc, y rhai yw faith Ysryd
Duw. Ac o flaen yr orfedd-faingc yr ydoedd môr
o wydr, yn debyg i grystal: ac ynghanol yr or-
fedd-faingc, ac ynghylch yr orfedd-faingc, yr oedd
pedwar anifail yn llawn o lygaid o'r tu blaen,
ac o'r tu ol. A'r anifail cyntaf oedd debyg i lew,
a'r ail anifail yn debyg i lo, a'r trydydd anifail
oedd ganddo wynneb fel dŷn, a'r pedwerydd ani-
fail oedd debyg i eryr yn ehedeg. A'r pedwar
anifail oedd ganddynt, bob un o honynt, chwech
o adenydd o'u hamgylch, ac yr oeddynt oddi fewn
yn llawn llygaid: ac nid oeddynt yn gorphwys
ddydd a nos, gan ddywedyd, Sanct, sanct, sanct,
Arglwydd Dduw Holl-alluog, yr hwn oedd, a'r
hwn fydd, a'r hwn fydd i ddyfod. A phan fyddo
yr anifeiliaid yn rhoddi gogoniant, ac anrhydedd,
a diolch, i'r hwn oedd yn eistedd ar yr orfedd-
faingc, yr hwn fydd yn byw yn oes oesoedd, y
mae y pedwar henuriad ar hugain yn syrthio ger
bron yr hwn oedd yn eistedd ar yr orfedd-faingc,
ac yn addoli yr hwn fydd yn byw yn oes oesoedd,
ac yn bwrw eu coronau ger bron yr orfedd-faingc,
gan ddywedyd, Teilwng wyt, O Arglwydd, i dder-
byn gogoniant, ac anrhydedd, a gallu: canys ti a
greaist bob peth, ac o herwydd dy ewyllys di y
maent, ac y crewyd hwynt.

Yr Eſengyl. S. Ioan iii. 1.

YR oedd dŷn o'r Phariseaid, a'i enw Nicodemus,
pennaeth yr Iuddewon. Hwn a ddaeth at yr
Iesu liw nos, ac a ddywedodd wrtho, Rabbi, nyni
a wyddom mai dyfgawdwr ydwyf ti wedi dyfod
oddi wrth Dduw: canys ni allai neb wneuthur y
gwyrthiau hyn yr wyt ti yn eu gwneuthur, oni
bai fod Duw gyd ag ef. Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Oddi
eithr geni dŷn drachefn, ni ddichon efe wled teyrn-
as Dduw. Nicodemus a ddywedodd wrtho, Pa
fodd y dichon dŷn ei eni, ac efe yn hen? a ddi-
chon efe fyned i groth ei fam eilwaith, a'i eni? Iesu
a attebodd ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir,
meddaf i ti, Oddi eithr geni dŷn o ddwr, ac o'r
Ysryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas
Dduw. Yr hyn a aned o'r cnawd, fydd gnawd;
a'r hyn a aned o'r Ysryd, fydd ysryd. Na ry-
fedda ddywedyd o honof fi wrthyf, Y mae yn
rhaid eich geni chwi drachefn. Y mae'r gwynt
yn chwythu lle y mynno; a thi a glywi ei swm
ef, ond ni wyddost o ba le y mae yn dyfod, nac i
ba le y mae yn myned: felly y mae pob un a'r
a aned o'r Ysryd. Nicodemus a attebodd ac a
ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon y pethau
hyn fod? Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho,
A wyt ti yn ddyfgawdwr yn Israel, ac ni wyddost
y pethau hyn? Yn wir, yn wir, meddaf i ti, mai
yr hyn a wyddom yr ydym yn ei llafaru, a'r hyn
a welfom yr ydym yn ei dystiolaethu; a'n tyf-
iolaeth ni nid ydych yn ei derbyn. Os dywedais
i chwi bethau daearol, a chwithau nid ydych yn
crdu; pa fodd, os dywedaf i chwi bethau nefol,
y credwch? Ac ni esgynodd neb i'r nef, oddi eithr
yr hwn a ddisgynodd o'r nef; fef Mab y dŷn,
yr hwn fydd yn y nef. Ac megis y dyrchafodd
Moses y farch yn y diffeithwch, felly y mae yn
rhaid dyrchafu Mab y dŷn; fel na choller pwy
bynnag a gredo ynddo ef, ond cassael o hono fyw-
yd tragywyddol.

Y Sul

Y cyntaf a'r ail Sul gwedi'r Drindod.

Y Sul cyntaf gwedi'r Drindod.

Y Catech.

O Dduw, yr hwn wyt wir nerth i bawb oll a'r y fy'n ymddiried ynot; Yn drugarog derbyn ein gweddïau; a chan na allwn o ran gwendod ein marwol anian wneuthur dim da hebot ti, caniatâ i ni gymmorth dy ras; fel y bo i ni, gan gadw dy orchymynion, ryngu bodd i ti ar ewyllys a gweithred, trwy Iesu Crist ein Harglwydd.

Yr Epistol. i S. Ioan iv. 7.

A Nwylid, carwn ein gilydd: oblegyd cariad, o Dduw y mae i phob un a'r fydd yn caru, o Dduw y ganwyd ef, ac y mae efe yn adnabod Duw. Yr hwn nid yw yn caru, nid adnabu Duw; oblegyd Duw, cariad yw. Yn hyn yr eglurwyd cariad Duw tu ac attom ni, oblegyd danfon o Dduw ei unig-anedig Fab i'r byd, fel y byddem fyw trwyddo ef. Yn hyn y mae cariad; nid am i ni garu Duw, ond am iddo ef ein caru ni, ac anfon ei Fab i fod yn iawn dros ein pechodau. Anwylid, os felly y carodd Duw ni, ninnau hefyd a ddylem garu ein gilydd. Ni welodd neb Dduw erioed. Os carwn ni ein gilydd, y mae Duw yn trigo ynom, ac y mae ei gariad ef yn berffaith ynom. With hyn y gwyddom ein bod yn trigo ynddo ef, ac yntau ynom ninnau, am ddarford iddo roddi i ni o'i Ysryd. A ninnau a welsom, ac ydym yn tyfiolaethu, ddarford i'r Tad ddanfon y Mab i fod yn lachawdwr i'r byd. Pwy bynnag a gyffeto fod Iesu yn Fab Duw, y mae Duw yn aros ynddo ef, ac yntau yn Nuw. A nyni a adnabuom, ac a gredafom, y cariad fydd gan Dduw tu ag attom ni. Duw, cariad yw; a'r hwn fydd yn aros mewn cariad, fydd yn aros yn Nuw, a Duw ynddo yntau. Yn hyn y perffeithiwyd ein cariad ni, fel y caffom hyder ddydd y farn: oblegyd megis ag y mae efe, yr ydym ninnau hefyd yn y byd hwn. Nid oes o'n mewn cariad, eithr y mae perffaith gariad yn bwrw allan o'n; oblegyd y mae i o'n boenedigaeth: a'r hwn fydd yn o'n, ni pherffeithiwyd mewn cariad. Yr ydym ni yn ei garu ef, am iddo ef yn gyntaf ein caru ni. Os dywaid neb, Yr wyf yn caru Duw, ac efe yn casâu ei frawd; celwyddog yw: canys yr hwn nid yw yn caru ei frawd yr hwn a welodd, na fodd y gall efe garu Duw yr hwn ni's gwelodd? A'r gorchymyn hwn fydd gennym oddi wrtho ef; Bod i'r hwn fydd yn caru Duw, garu ei frawd hefyd.

Yr Efengyl. S. Luc xvi. 19.

Y R oedd rhyw wr goludog, ac a wisgîd â phor-prior a lliain main, ac yr oedd yn cymmyrdd byd da yn helaethwch beunydd. Yr oedd hefyd ryw gardottyn, a'i enw Lazarus, yr hwn a fwrdd wrth ei borth ef yn gornwyddyd, ac yn chwenychu cael ei borthi a'r briwfion a syrthiai eddi ar fwrdd y gŵr cyfoethog; ond y cwn a ddaethant ac a lyfiant ei gornwyddyd ef. A bu i'r gardottyn farw, a'i ddwyn gan yr angylion i fynwes Abraham: a'r goludog hefyd a fu farw, ac a gladdwyd. Ac yn usiern efe a gododd ei olwg, ac efe mewn poenau; ac a gasu Abraham o hirbell, a Lazarus yn ei fynwes. Ac efe a lefodd, ac a ddywedodd, O dad Abraham, trugarhâ wrthyf, a danfon Lazarus i drochi pen ei fys mewn dwfr, ac i oeri fy nhafod; canys fe am poenir yn y fflam hon. Ac Abraham a ddywedodd, Ha fab, cofia i ti dderbyn dy wŷnfyd yn dy fywyd, ac felly Lazarus ei adfyd; ac yn awr y diddenir ef, ac y poenir dithau. Ac heb law hyn oll, rhyngom ni a chwithau y sicrhawyd agendor mawr; fel na allo y rhai a fynnent, drannwy oddi yma attoch chi; na'r rhai oddi yna, drannwy attom ni. Ac efe a ddywedodd, Yr wyf yn attolwg i ti gan hyn-

ny, O dad, ddanfon o honot ef i dy fy nhad: canys y mae i mi bump o frawd; fel y tyfiolaetho iddynt hwy, rhag dyfod o honynt hwythau hefyd i'r lle poenus hwn. Abraham a ddywedodd wrtho, Y mae ganddynt Moses a'r prophwydi; gwrandawant arnynt hwy. Yntau a ddywedodd, Nag e, y tad Abraham; eithr os â un oddi wrth y meirw attynt, hwy a edifarhant. Yna Abraham a ddywedodd wrtho, Oni wrandawant ar Moses a'r prophwydi, ni chredant chwaith pe codai un oddi wrth y meirw.

Yr ail Sul gwedi'r Drindod.

Y Catech.

O Arglwydd, yr hwn ni phelli byth gynnorthwyo a llywodraethu y rhai yr ydwynt yn eu meithrin yn dy ddilys ofn a'th gariad; Cadw ni, ni a attolwgwn i ti, dan dy ddarbodus noddod, a phar i ni yn ddibaid ofni a charu dy Ew bendigedig, trwy Iesu Crist ein Harglwydd.

Yr Epistol. i S. Ioan iiii. 13.

N A ryfeddwch, fy mrodyr, os yw'r byd yn eich casâu chiwi. Nyni a wyddom ddarford ein fymud ni o farwolaeth i fywyd, oblegyd ein bod yn caru y brodyr. Yr hwn nid yw yn caru ei frawd, y mae yn aros ym marwolaeth. Pob un a'r fydd yn casâu ei frawd, lleiddiad dŷn yw: a chiwi a wyddoch nad oes i un lleiddiad dŷn fywyd tragywyddol yn aros ynddo. Yn hyn yr adnabuom gariad Duw, oblegyd dodi o hono ef ei einioes drosom ni; a ninnau a ddylem ddodi ein heinioes tros y brodyr. Eithr yr hwn fydd ganddo ddâ'r byd hwn, ac a welo ei frawd mewn eisiau, ac a gauo ei dofturi oddi wrtho; pa fodd y mae cariad Duw yn aros ynddo ef? Fy mhlant bychain, na charwn ar air, nac ar dafod yn unig; eithr mewn gweithred a gwirionedd. Ac wrth hyn y gwyddom ein bod o'r gwirionedd, ac y sicrhawn ein calonau ger ei fron ef. Oblegyd os ein calon a'n condemnâ, mwy yw Duw na'n calon; ac efe a ŵyr bob peth. Anwylid, os ein calon ni'n condemnâ, y mae gennym hyder ar Dduw. A pha beth bynnag a ofynom, yr ydym yn ei dderbyn ganddo ef; oblegyd ein bod yn cadw ei orchymynion ef, ac yn gwneuthur y pethau fy yn rhyngu bodd yn ei olwg ef. A hwn yw ei orchymyn ef; Gredw o honom yn enw ei Fab ef Iesu Crist, a charu ein gilydd, megis y rhoddes efe orchymyn i ni. A'r hwn fydd yn cadw ei orchymynion ef, fydd yn trigo ynddo ef, ac yntau ynddo yntau; ac wrth hyn y gwyddom ei fod ef yn aros ynom, fef o'r Ysryd a roddes efe i ni.

Yr Efengyl. S. Luc xiv. 16.

R HYW wr a wnaeth swpper mawr, ac a wahoddodd lawer: ac a ddanfonodd ei was byrd swpper, i ddywedyd wrth y rhai a wahoddafid, Deuwch; canys weithian y mae pob peth yn barod. A hwy oll a ddechreuafant yn unfryd ymefgufodi. Y cyntaf a ddywedodd wrtho, Mi a brynais dyddyn, ac y mae yn rhaid i mi fyned a'i weled: attolwg i ti, cymmer fi yn efgufodol. Ac arall a ddywedodd, Mi a brynais bŵm iau o ychen, ac yr ydwyf yn myned i'w profi hwynt: attolwg i ti, cymmer fi yn efgufodol. Ac arall a ddywedodd, Mi a briodais wraig; ac am hynny ni's gallaf fi ddyfod. A'r gwas hwnnw, pan ddaeth adref, a fynegodd y pethau hyn i'w arglwydd. Yna gŵr y tŷ, wedi digio, a ddywedodd wrth ei was, Dos allan ar frys i heolydd, ac ystryddodd y ddinas, a dwg i mewn yma y tlodion, a'r anafus, a'r cloffion, a'r deillion. A'r gwas a ddywedodd, Arglwydd, gwnaethpwyd fel y gorchymynais; ac etto y mae lle. A'r Arglwydd a ddywedodd wrth y gwas, Dos allan i'r prif-fyrdd a'r cagau, a chymhell hwynt i ddyfod i mewn, fel y llanwer fy nhŷ.

Y 3, 4, a'r 5 Sul gwedi'r Drindod.

rhŷ. Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, na chaiff yr un o'r gwŷr hynny a wahôddwyd, brofi o'm swpper i.

Y trydydd Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

O Arglwydd, ni a attolygwn i ti yn drugarog ein gwranddo; a megis y rhoddaist i ni feddylfryd calon i weddio, camattâ, trwy dy fawr nerth, i ni gael ein hymddiffyn a'n diddanu ym mhob perygl ac adfyd, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. 1 S. Pedr v. 5.

BYddwch bawb yn oftyngedig i'ch gilydd, ac ymddrwfswch oddi fewn â gostyngeddrwydd: oblegyd y mae Duw yn gwrthwynebu y beilechion, ac yn rhoddi gras i'r rhai gostyngedig. Ymddarostyngwch gan hynny tan alluog law Dduw, fel y'ch dyrchafo mewn amfer cyfaddas: gan fwrw eich holl ofal arno ef; canys y mae efe yn gosfalu trofoc'h chwi. Byddwch tobr, gwyliwch: oblegyd y mae eich gwrthwynebw'r diafol, megis llew rhwadwy, yn rhodio oddi amgylch, gan geisio y neb a allo ei lyngu. Yr hwn gwrthwynebwch yn gadarn yn y ffydd; gan wybod fod yn cyflawni yr un blinderau yn eich brodyr, y rhai y fydd yn y byd. A Duw pob gras, yr hwn a'ch galwodd chwi i'w dragywyddol ogoniant trwy Grist Iesu, wedi i chwi ddiodeff ychydig, a'ch perffeithio chwi, a'ch cadarnhao, a'ch cryfhao, a'ch sefydlo. Iddo ef y byddo y gogoniant a'r gallu, yn oes oesoedd. *Amen.*

Yr Efengyl. S. Luc xv. 1.

AC yr oedd yr holl publicanod a'r pechaduriaid yn nesâu atto ef, i wrando arno. A'r phariseaid a'r ysgrifenyddion a rwnachasant, gan ddywedyd, Y mae hwn yn derbyn pechaduriaid, ac yn bwyta gyd â hwynt. Ac efe a adroddodd wrthynt y ddammeg hon, gan ddywedyd, Pa ddyn o honoch a chanddo gant o ddefaid, ac os cyll un o honynt, nid yw yn gadael y namyn un pum ugain yn yr anialwch, ac yn myned ar ol yr hen a gellwyd, hyd oni chaffio efe hi? Ac wedi iddo ei chael, efe a'i dŷd hi ar ei ysgwyddau ei hun, yn llawen. A phan ddêl adref, efe a eilw ynghyd ei gyfeillion a'i gymmydogion, gan ddywedyd wrthynt, Llawnhêwch gyd â mi; canys cefais fy nafad a gollafid. Yr wyt yn dywedyd i chwi, mai felly y bydd llawenydd yn y nef am un pechadur a edifarhao, mwy nag am onid pum ugain o rai cyfiawn y rhai nid rhaid iddynt wrth edifeirwch. Neu pa wraig, a chanddi ddeg dryll o arian, os cyll hi un dryll, ni oleu ganwyll, ac ysgubo'r rŷ, a cheisio yn ddyfal, hyd oni chaffo ef? Ac wedi iddi ei gael, hi a eilw ynghyd ei chyfeillefau a'i chymmydogefau, gan ddywedyd, Cyd-lawenhêwch â mi; canys cefais y dryll a gollafwn. Felly meddaf i chwi, Y mae llawenydd yngwydd angylion Duw, am un pechadur a edifarhao.

Y pedwerydd Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

O Dduw, noddwr pawb oll y fydd yn ymddiried ynot, heb ba un nid oes dim nerthog, na dim sanctaidd; Ychwanega ac amlhâ arnôd dy drugaredd, fel y gallom (a thi yn Llywiawdr ac yn Dywyflog i ni) dreiddio trwy'r pethau bydol, modd na chollom yn llwyr y pethau dragywyddol. Caniattâ hyn, nesol Dad, er mwyn Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Rhuf. viii. 18.

YR ydwyf yn cyfrif nad yw dioddefiadau yr amfer presennol hwn, yn haeddu eu cyffelybu â'r gogoniant a ddatguddir i ni. Canys awyddfryd

y creadur fydd yn disgwyl am ddatguddiad meibion Duw. Canys y creadur fydd wedi ei ddaroftwng i oferedd, nid o'i fodd, eithr oblegyd yr hwn a'i darostyngodd tan obaith: oblegyd y rhyddheir y creadur yntau hefyd o gaethiwed llygredigaeth, i ryddid gogoniant plant Duw. Canys ni a wyddom fod pob creadur yn cyd-ocheneidio, ac yn cyd-ofidio hyd y pryd hwn: ac nid yn unig y creadur, ond ninnau'n hunain hefyd, y rhai fydd genaym flaen-ffrwyth yr Yspryd, yr ydym ninnau ein hunain hefyd yn ocheneidio ynom ein hunain, gan ddisgwyl y mabwyfiad, sef prynedigaeth ein corph.

Yr Efengyl. S. Luc vi. 36.

BYddwch gan hynny drugarogion, megis ag y mae eich Tad yn drugarog. Ac na fernwch, ac ni'ch bernir: na chondemniwch, ac ni'ch condemnr: maddeuwch, a maddeuir i chwithau: rhoddwch, a rhoddir i chwi: mesur da, dwyfedig, ac wedi ei ysgwyd, ac yn myned trofodd, a roddant yn eich mynwes. Canys â'r un mesur ag y mesuroch, y mesurir i chwi drachefn. Ac efe a ddywedodd ddammeg wrthynt; A ddichon y dall dywyso'r dall? oni syrthiant ill dau yn y clawdd? Nid yw'r disgwybl uwch law ei athraw: eithr pob un perffaith, a fydd fel ei athraw. A phaham yr wyt ti yn edrych ar y brycheuyn fydd yn llygad dy frawd, ac nad ydwyf yn ystyried y trawst fydd yn dy lygad dy hun? Neu pa fedd y gelli di ddywedyd wrth dy frawd, Fy mrawd, gâd i mi dynnu allan y brycheuyn fydd yn dy lygad, a thithau heb weled y trawst fydd yn dy lygad dy hun? O ragrithiwr, bwrw allan y trawst o'th lygad dy hun yn gyntaf, ac yna y gweli yn eglur dynnu allan y brycheuyn fydd yn llygad dy frawd.

Y pummed Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

CAniattâ, Arglwydd, ni a attolygwn i ti, fod i chwiyl y byd hwn, trwy dy reoledigaeth di, gael ei drefnu mor dangnefeddol, ag y gallo dy Eglwys di dy wafanaethu yn llawen ym mhob duwiol heddwch, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. 1 S. Pedr iii. 8.

BYddwch oll yn unfryd, yn cyd-oddef â'ch gilydd; yn caru fel brodyr, yn drugarogion, yn fwynaid: nid yn talu drwg am ddrwg, neu sen am sen; eithr, yngwrthwynebu, yn bendithio; gan wybod mai i hyn y'ch galwyd, fel yr etifeddoch fendith. Canys y neb a ewyllysio hoffi bywyd, a gweled dyddiau da, attalied ei dasod oddi wrth ddrwg, a'i wesusau rhag adrodd twyll. Gocheled y drwg, a gwnaed y da; ceisied heddwch, a dilynied ef. Canys y mae llygaid yr Arglwydd ar y rhai cyfiawn, a'i glustiau ef tu ag at eu gweddi hwynt: eithr y mae wyneb yr Arglwydd yn erbyn y rhai sy yn gwneuthur drwg. A phwy a'ch dryga chwi, os byddwch yn di'yn yr hyn fydd â'la? Eithr o bydd i chwi hefyd ddiodeff o herwydd cyfiawnder, dedwydd ydych: ond nac ofnwch rhag eu hofn hwynt, ac na'ch cynhyrfer; eithr sancteiddiwch yr Arglwydd Dduw yn eich calonau.

Yr Efengyl. S. Luc v. 1.

BU hefyd, a'r bobl yn pwyso atto i wrando gair Duw, yr oedd yntau yn sefyll yn ymyl llyn Genesaret. Ac efe a welai ddwy long yn sefyll wrth y llyn: a'r pysgodwŷr a aethant allan o honynt, ac oeddynt yn golchi eu rhwydau. Ac ete a aeth i mewn i un o'r llongau, yr hon oedd eiddo Simon, ac a ddymunodd arno wthio ychydig oddi wrth y tr. Ac efe a eisteddodd, ac a deysgodd y bobloedd allan o'r llong. A phan beidiodd â llafaru, efe a ddywedodd wrth Simon, Gwethia

Gwethia
helfa.
wrtho,
ddaliaf
rhwyl.
ddaliaf
a rwy
oedd y
hwynt.
long, o
pan we
gan ddy
pechad
ddaeth
wydd y
nud ar
rhaf o
Iesu w
ddynio
hwy a

O Do
gy
pob de
arnat,
dim, al
rhagor
Grist ei

O N
fe
farwola
trwy fe
Crist o
ninnau
es gwn
farwola
fodiad
ein hen
pechod,
Canys
oddi wr
yr ydym
ef: gan
oddi wr
glwyddi
y bu efe
fel y m
chwitha
bechod;
Harglwy

Y R
byc
iawnder
i mewn
gan y rh
euog fyc
chwi, P
fydd eu
ei fraw
bynnag
uffern.
yno dyl
erbyn;
ymaith
tyred a
nebw'r
rhag un
law'r b
og, a'th
ddeu di
eithaf,

Y 6, 7, a'r 8 Sul gwedi'r Drindod.

Y fathfed Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

Owtha i'r dwfn, a bwriwch eich rhwyd am hells. A Simon a attebodd ac a ddywedodd wrtho, O feistr, er i ni boeni ar hŷd y nos, ni ddaliafom ni ddim: etto ar dy air di mi a fwiaf y rhwyd. Ac wedi iddynt wneuthur hynny, hwy a ddaliafant liaws mawr o bysgod: a'u rhwyd hwynt a rwygodd. A hwy a amneidiafant ar eu cyfeillion oedd yn y llong arall, i ddyfod i'w cynnorthwyo hwynt. A hwy a ddaethant, a llanwafant y ddwy long, onid oeddynt hwy ar fodd. A Simon Pedr, pan welodd hynny, a syrthiodd wrth liniau'r Iesu, gan ddywedyd, Dos ymaith oddi wrthyf; canys dŷn pechadurus wyf fi, O Arglwydd. Oblegyd braw a ddaethai arno ef, a'r rhai oll oedd gyd ag ef, o herwydd yr helfa bysgod a ddaliafant hwy: a'r un ffurud ar Iago ac Ioan hefyd, meibion Zebedeus, y rhai oedd gyfrannogion â Simon. A dywedodd yr Iesu wrth Simon, Nac ofna: o hyn allan y ddi ddynion. Ac wedi iddynt ddwyn y llongau i dir, hwy a adawfant bob peth, ac a'i dilynafant ef.

Y chweched Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

O Dduw, yr hwn a arlwyais i'r rhai a'th garant gyfryw bethau daionus a'r y fydd uwch ben pob deall dŷn; Tywallt i'n calonnau gyfryw serch arnat, fel y byddo i ni, gan dy garu uwch law pob dim, allu mwynhau dy addewidion, y rhai sy fwy rhagorol na dim a fedrom ni ei ddeilyf, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Rhuf. vi. 3.

ONI wyddech chiwi, am gynnifer o honom ag a fedyddiwyd i Grist Iesu, ein bedyddio ni i'w farwolaeth ef? Claddwyd ni gan hynny gyd ag ef trwy fedydd i farwolaeth: fel megis ag y cyfodwyd Crist o feirw trwy ogoniant y Tad, felly y rhodiom ninnau hefyd mewn newydd-deb buchedd. Canys os gwnaed ni yn gyd-blanhigion i gyffelybiaeth ei farwolaeth ef, felly y byddwn i gyffelybiaeth ei adgyfodiad ef: gan wybod hyn, ddarford croes-hoelio ein hen ddyn ni gyd ag ef, er mwyn dirymmu corph pechod, tel rhag llaw na wafanaethion bechod. Canys y mae yr Iesu a fu farw, wedi ei ryddhau oddi wrth bechod. Ac os buom feirw gyd â Christ, yr ydym ni yn credu y byddwn fyw hefyd gyd ag ef: gan wybod nad yw Crist, yr hwn a gyfodwyd oddi wrth y meirw, yn marw mwyach; nad arglwyddiaetha marwolaeth arno mwyach. Canys fel y bu efe farw, efe a fu farw unwaith i bechod; ac fel y mae efe yn byw, byw y mae i Dduw. Felly chwithau hefyd, cyfrifwch eich hunain yn feirw i bechod; eithr yn fyw i Dduw, yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

Yr Efengyl. S. Math. v. 20.

YR Iesu a ddywedodd wrth ei ddifgyblion, Oni bydd eich cyfiawnder yn helaethach na chyfiawnder y 'sgrifenyddion â'r Phariseaid, nid ewch i mewn i deyrnas nefoedd. Clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, Na ladd; a phwy bynnag a laddo, euog fydd o farw: eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chiwi, Pob un a ddigio wrth ei frawd heb ystyr, a fydd euog o farw; a phwy bynnag a ddywedo wrth ei frawd, Raca, a fydd euog o gyngor; a phwy bynnag a ddywedo, O ynfyd, a fydd euog o dân uffern. Gan hynny, os dygi dy rodd i'r allor, ac yno dyfod i'th gof fod gan dy frawd ddim yn dy sgrbyn; gad yno dy rodd ger bron yr allor, a dos ymaith: yn gyntaf cymmoder di â'th frawd, ac yna tyred ac offriwm dy rodd. Cyttuna â'th wrthwynebw'r ar frys, tra fyddech ar y ffordd gyd ag ef; rhag un amfer i'th wrthwynebw'r dy roddi di yn llaw'r barnwr, ac i'r barnwr dy roddi at y fwyddog, a'th dafu yngharchar. Yn wir meddaf i ti, Ni ddeui di allan oddi yno, hyd oni thalech y ffyring eithaf.

ARGLWYDD yr holl north a'r cadernid, yr hwn wyt awdur a rhoddwr pob daioni; Planna yn ein calonnau gariad dy Enw; ychwanega ynom wir grefydd; maetha nyni â phob daioni, ac o'th fawr drugaredd cadw ni yn yr unrhyw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Rhuf. vi. 19.

YN ol dull dynol yr ydwyf yn dywedyd, oblegyd gwendid eich cnawd chiwi: canys megis ag y rhoddasoch eich aelodau yn weision i astennid ac anwiredd, i anwiredd; felly yr awrhon rhoddwch eich aelodau yn weision i gyfiawnder, i sancteiddrwydd. Canys pan oeddych yn weision pechod, rhyddion oeddych oddi wrth gyfiawnder. Pa ffrwyth gan hynny oedd i chiwi y pryd hwnnw o'r pethau y mae arnoch yr awrhon gywilydd o'u plegyd? canys diwedd y pethau hyn yw marwolaeth. Ac yr awrhon wedi eich rhyddhau oddi wrth bechod, a'ch gwneuthur yn weision i Dduw, y mae i chiwi eich ffrwyth yn sancteiddrwydd, a'r diwedd yn fywyd tragywyddol. Canys cyflog pechod yw marwolaeth: eithr dawn Duw yw bywyd tragywyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Efengyl. S. Marc viii. 1.

YN y dyddiau hynny, pan oedd y dyrfaf yn fawr iawn, ac heb ganddynt ddim i'w fwytta, y galwodd yr Iesu ei ddifgyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt, Yr wyf fi yn tostaru wrth y dyrfaf; oblegyd y maent hwy dridiau weithian yn aros gyd â mi, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwytta: ac os gollyngaf hwynt ymaith ar eu cythlwg i'w teiau eu hunain, hwy a lewygant ar y ffordd: canys rhai o honynt a ddaeth o bell. A'i ddifgyblion ef a'i attebafant, O ba le y gall neb ddigoni y rhai hyn â bara yma yn yr anialwch? Ac efe a ofynnodd iddynt, Pa sawl torth fydd gennych? A hwy a ddywedafant, Saith. Ac efe a orchymynodd i'r dyrfaf eistedd ar y llawr: ac a gymmerodd y saith dorth, ac a ddiolchodd, ac a'u torrodd hwynt, ac a'u rhoddas i'w ddifgyblion, fel y gosodent hwy ger eu bronau; a gosodafant hwy ger bron y bobl. Ac yr oedd ganddynt ychydig bysgod bychain: ac wedi iddo fendithio, efe a barodd ddodi y rhai hynny hefyd ger eu bronau hwynt. A hwy a fwyttafant, ac a ddigonwyd: a hwy a godafant o'r briw-fwyd gweddill, saith fasgedaid. A'r rhai a fwyttafant oedd ynghylch pedair mil: ac efe a'u gollyngodd hwynt ymaith.

Yr wythfed Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

O Dduw, yr hwn trwy dy ddiball ragluniaeth wyt yn llywodraethu pob peth yn y nef a'r ddaear; Yn ufudd ni a attolygwn i ti iwrw oddi wrthym bob peth niweidiol, a rhoddi o honot i ni bob peth a fyddo da er ein lles, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Rhuf. viii. 12.

Y Brodyr, dyledwyr ydym, nid i'r cnawd, i fyw yn ol y cnawd. Canys os byw yr ydych yn ol y cnawd, meirw fyddwch: eithr os ydych yn marweiddio gweithredoedd y cnawd tiw'r Yspryd, byw fyddwch. Canys y sawl a arweinir gan Yspryd Duw, y rhai hyn fydd blant i Dduw. Canys ni dderbyniafch yspryd caethiwed dracheta i beri ofn; eithr derbyniafch Yspryd mabwytad, trwy'r hwn yr ydym yn llefain, Abba, Dad. Y mae yr Yspryd hwn yn cyd-dystiolaethu â'n hyfpryd ni, ein bod ni yn blant i Dduw. Ac os plant, etifeddiom.

Y 9, 10, a'r 11 Sul gwedi'r Drindod.

etifeddion hysyd; ysef etifeddion i Dduw, a chyd-etifeddion i Christ: es ydym yn cyd-ddioddef gyd ag ef, fel y'n cyd-ogonedder hysyd.

Yr Efyngyl. S. Math. vii. 15.

YMogelwch rhag y gau-brophwydi, y rhai a ddeuant atoch yngwisgoedd defaid; ond oddi mewn bleiddiaid rheibus ydynt hwy. Wrth eu ffirwythau yr adnabyddwch hwynt. A gafgi rhai rawnwin oddi ar ddraen, neu ffigys oddi ar ysgall? Felly pob pren da fydd yn dwyn ffirwythau da; ond y pren drwg fydd yn dwyn ffirwythau drwg. Ni ddichen pren da ddwyn ffirwythau drwg; na phren drwg ddwyn ffirwythau da. Pob pren heb ddwyn ffirwyth da, a dorrir i lawr, ac a defir yn tan. O herwydd pahan, wrth eu ffirwythau yr adnabyddwch hwynt. Nid pob un a'r fydd yn dywedyd wrthyf, Arglwydd, Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas nefoedd; ond yr hwn fydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhadau yr hwn fydd yn y nefoedd.

Y newfed Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

CAniattâ i ni, Arglwydd, attolwg i ti, yr Ysryd i feddwl ac i wneuthur byth y cyfryw bethau ag a fo cyfiawn; fel y byddo i ni, y rhai ni allwn hebot wneuthur dim fy dda, allu trwot ti fyw yn ol dy ewyllys, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. 1 Cor. x. 1.

NI fynawn i chwi fod heb wybod, frodyr, fod ein tadau oll tan y cwmml, a'u myned oll trwy y môr; a'u bedyddio hwy oll i Moses yn y cwmml, ac yn y môr; a bwyta o bawb o honynt yr un bwyd ysprydol, ac yfed o bawb o honynt yr un ddiod ysprydol (canys hwy a ysfant o'r Graig ysprydol a oedd yn canlyn: a'r Graig oedd Crist) Eithr ni bu Dduw foddlon i'r rhan fwyaf o honynt: canys cwympwyd hwynt yn yr anialwch. A'r pethau hyn a wnaed yn siamplau i ni, fel na chwen-nychem ddyrgioni, megis ag y chwenychasant hwy. Ac na fyddwch eilun-addolwyr, megis rhai o honynt hwy: fel y mae yn ysgrifenedig, Eisteddodd y bobl i fwyta ac i yfed, ac a gyfodasant i chwared. Ac na odinebwn, fel y godinebodd rhai o honynt hwy, ac y syrthiodd mewn un dydd dair mil ar hugain. Ac na themtiwn Crist, megis ag y temtiodd rhai o honynt hwy, ac a'u distrywiwyd gan feirph. Ac na rwgnedwch, megis y grwnachodd rhai o honynt hwy, ac a'u distrywiwyd gan y dinystrydd. A'r pethau hyn oll a ddigwyddasant yn siamplau iddynt hwy; ac a'ysgrifenydd yn rhybudd i ninnau, a'r rhai y daeth trefynau yr oesoedd. Am hynny yr hwn fydd yn tybied ei fod yn sefyll, edryched na syrthio. Nid ymaffodd ynoch demtasiwn, onid un dynol: eithr ffyddlon yw Duw, yr hwn ni ad eich temtio uwch law yr hyn a allech; eithr a wna yng- hyd â'r temtasiwn ddiangfa hysyd, fel y galloch ei ddwyn.

Yr Efyngyl. S. Luc xvi. 1.

A'R Iesu a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Yr oedd rhyw wr goludog yr hwn oedd ganddo oruchwylwr; a hwn a gyhuddwyd wrtho, ei fod ef megis yn afradloni ei dda ef. Ac efe a'i galwodd ef, ac a ddywedodd wrtho, Pa beth yw hyn yr wyf yn ei glywed am danat? dyro gyfrif o'th oruchwyliaeth: canys ni all fod mwy yn oruchwylwr. A'r goruchwylwr a ddywedodd ynddo ei hun, Pa beth a wna? canys y mae fy arglwydd yn dwyn yr oruchwyliaeth oddi arnaf: cloddio ni's gallaf, a chardotta fydd gywilyddus gennyf. Mi a wn beth a wna, fel, pan y'm bwrier allan o'r oruchwyliaeth, y derbyniont fi i'w tai. Ac wedi iddo alw

atto bob un o ddyledwyr ei arglwydd, efe a ddywedodd wrth y cyntaf, Pa faint fydd arnat ti o ddyled i'm harglwydd? Ac efe a ddywedodd, Can mesur o olew. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy 'sgrifen, ac eistedd ar frys, a'ysgrifena ddeg a deugain. Yna y dywedodd wrth un arall, A pha faint o ddyled fydd arnat tithau? Ac efe a ddywedodd, Can mesur o wenith. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy 'sgrifen, a'ysgrifena bedwar ugain. A'r arglwydd a ganmolodd y goruchwylwr anghyfiawn, am iddo wneuthur yn gall: oblegdy y mae plant y byd hwn yn gallach yn eu cenhedlaeth na phlant y goleuni. Ac yr wyf yn dywedyd i chwi, Gwnewch i chwi gyfeillion o'r Mammon anghyfiawn; fel, pan fo eisiau arnoch, y'ch derbyniont i'r tragywyddol bebyll.

Y degfed Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

BYdded dy drugarogion glustiau, O Arglwydd, yn agored i weddiau dy ufudd weision; ac fel y bo iddynt gael eu gofynion, gwna iddynt erchi y cyfryw bethau ag a ryngo bodd i ti, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. 1 Cor. xii. 1.

AM ysprydol ddoniau, frodyr, ni fynwn i chwi fod heb wybod. Chwi a wyddoch mai Cenhedl-oedd oeddych, yn eich arwain ymaith at yr eulynod mudion, fel y'ch tywyfidd. Am hynny yr wyf yn yspsu i chwi, nad oes neb yn llataru trwy Ysryd Duw, yn galw yr Iesu yn ysgymmunneth; ac na all neb ddyweddyd, Yr Arglwydd Iesu, eithr trwy yr Ysryd Glân. Ac y mae amryw ddoniau, eithr yr un Ysryd. Ac y mae amryw weithrediaidau, ond yr un yw Duw, yr hwn fydd yn gweithredu pob peth ym mhawb. Eithr eglurhad yr Ysryd a roddir i bob un er llesâd. Canys i un trwy yr Ysryd y rhoddir ymadrodd doethineb; ac i arall, ymadrodd gwybodaeth, trwy yr un Ysryd; ac i arall, ffydd, trwy yr un Ysryd; ac i arall, ddawn i iachâu, trwy yr un Ysryd; ac i arall, wneuthur gwyrthiau; ac i arall, brophwydoliaeth; ac i arall, wahaniaeth ysprydoedd; ac i arall, amryw dafodau; ac i arall, gyfieithiad tafodau. A'r holl bethau hyn y mae'r un a'r unrhyw Ysryd yn eu gweithredu, gan rannu i bob un o'r nailltu, megis y mae yn ewyllsio.

Yr Efyngyl. S. Luc xix. 41.

AC wedi iddo ddyfod yn agos, pan welodd efe y ddinas, efe a wylodd tr fti, gan ddyweddyd, Pe gwybuast tithau, ie, yn dy ddydd hwn, y pethau a berthynant i'th heddwl! eithr y maent yn awr yn guddiedig oddi wrth dy lygaid. Canys daw y dyddiau arnat, a'th elynion a fwriant glawdd o'th amgylch, ac a'th amgylchant, ac a'th warchaeant o bob parth, ac a'th wnant yn gyd-wastad â'r llawr, a'th blant o'th fewn: ac ni adawant ynot faen ar faen; o herwydd nad adnabuost amfer dy ymweliad. Ac efe a aeth i mewn i'r deml, ac a ddechreuodd fwrw allan yr rhai oedd yn gwerthu ynddi, ac yn prynu; gan ddyweddyd wrthynt, Y mae yn ysgrifenedig, Fy nhŷ i'ty gweddi yw: eithr chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron. Ac yr oedd efe beunydd yn athrawiaethu yn y deml.

Yr 11 Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

ODduw, yr hwn wyt yn egluro dy Holl-alluog o'rth yn bennaf gan ddangos trugaredd a thoeturi; Yn drugarog dyro i ni y cyfryw sefuf o'th ras, fel y'bo i ni, gan redeg ar hyd ffordd dy

Yr 11, 12, a'r 13 Sul gwedi'r Drindod.

dy erchymynion, gyrrhaeddwyd dy rasol addewidion, a chael ein gwneuthur yn gyfrannogion o'th nefol drysor, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. 1 Cor. xv. 1.

YR ydwyf yn ysbyfu i chwi, frodyr, yr efengyl a bregethais i chwi, yr hon hefyd a dderbyniasoch, ac yn yr hon yr ydych yn sefyll. Trwy yr hon y'ch cedwir hefyd, os ydych yn dal yn eich cof â pha ymadrodd yr efangylais i chwi, oddi eithr dafod i chwi gredu yn ofer. Canys mi a draddodais i chwi ar y cyntaf, yr hyn hefyd a dderbyniais, farw o Grist tros ein pechodau ni, yn ol yr ysgrythyrau; a'i gladdu; a'i gyfodi y trydydd dydd, yn ol yr ysgrythyrau; a'i weled ef gan Cephas, yna gan y deuddeg. Wedi hynny y gwelwyd ef gan fwy na phum cant brodyr ar unwaith, o'r rhai y mae y rhan fwyaf yn aros hyd yr awrhon; eithr rhai a hunafant. Wedi hynny y gwelwyd ef gan Iago; yna gan yr holl apostolion: ac yn ddiweddar oll y gwelwyd ef gennyf ffunau hefyd, megis gan un annhymmig. Canys myfi yw'r lleiaf o'r apostolion, yr hwn nid wyf addas i'm galw yn apostol; am i mi erlid eglwys Dduw. Eithr trwy ras Duw yr ydwyf yr hyn ydwyf: a'i ras ef, yr hwn a roddwyd i mi, ni bu yn ofer; ond mi a lasuriais yn helaethach na hwynt oll; ac nid myfi chwaith, ond gras Duw yr hwn oedd gyd â mi. Am hynny pa un bynnag ai myfi a i hwynt-hwy; felly yr ydym yn pregethu, ac felly y credasoch chwi.

Yr Efengyl. S. Luc xviii. 9.

CRIST a ddywedodd y ddammeg hon hefyd wrth y rhai oedd yn hyderu arnynt eu hunain eu bod yn gyfiawn, ac yn ddyfyr eraill. Dau wr a aeth i synu i'r deml i weddio; un yn Pharisead, a'r llall yn Publican. Y Pharisead o'i sefyll a weddiodd rhyngddo ac ef ei hun fel hyn; O Dduw, yr wyf yn diolch i ti nad wyf fi fel y mae dynion eraill, yn drawfion, yn anghyfiawn, yn odinebwyr; neu fel y Publican hwn chwaith. Yr wyf yn ymryddio ddwy waith yn yr wythnos; yr wyf yn degymmu cymmaint oll ag a feddaf. A'r Publican, gan sefyll o hirbell, ni fynnai cymmaint a chodi ei olygon tu a'r nef; eithr efe a gurodd ei ddwyfion, gan ddywedyd, O Dduw, bydd drugarog wrthyf bechadur. Dywedaf i chwi; Aeth hwn i wared i'w dy wedi ei gyfiawnhau yn fwy na'r llall: canys pob un a'r fydd yn ei ddyrchafu ei hun, a oftyngir; a phob un a'r fydd yn ei oftwng ei hun, a ddyrchefir.

Yr 12 Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

HOLL-alluog a thragywyddol Dduw, yr hwn yn wastad wyt barottach i wrando, na nyni i weddio, ac wyt arferol o roddi mwy nag a archom, neu a ryglyddom; Tywallt, arnom amllder dy drugaredd; gan faddeu i ni y cyfryw bethau ag y mae ein cydwybod yn eu hofni, a rhoddi i ni y cyfryw ddaionus bethau nad ym deilwng i'w gofyn, ond trwy ryglyddon a chyfyngiad Iesu Grist dy Fab di, a'n Harglwydd ni. *Amen.*

Yr Epistol. 2 Cor. iii. 4.

YCyfwy hyder fydd gennym trwy Grist ar Dduw: nid o herwydd ein bod yn ddigonol o honom ein hunain, i feddwl dim megis o honom ein hunain; eithr ein digonedd ni fydd o Dduw. Yr hwn hefyd a'n gwnaeth ni yn weinidogion cymmwys y testament newydd; nid i'r llythyren, ond i'r Ysryd: canys y mae y llythyren yn lladd, ond yr Ysryd fydd yn bywhau. Ac os bu gweinidogaeth angau mewn llythyrennau wedi ei hargraphu ar gerrig mewn gogoniant, fel na allai plant yr Irael edrych yn graff yn wyneb Moses,

gan ogoniant ei wynebpryd, yr hwn ogoniant a ddilewyd; pa fodd yn hytrach na bydd gweinidogaeth yr Ysryd-mewn gogoniant? Canys os bu gweinidogaeth damnedigaeth yn ogoniant, mwy o lawer y mae gweinidogaeth cyfiawnder yn rhagori mewn gogoniant.

Yr Efengyl. S. Marc vii. 31.

YR Iesu a aeth drachefn ymaith o dueddau Tyrus a Sidon, ac a ddaeth hyd for Galilea, trwy ganol terfynau Decapolis. A hwy a ddygasant atto un byddar, ac attal dywedyd arno; ac a attolygiant iddo ddodi ei law arno ef. Ac wedi iddo ei gymeryd ef o'r nailltu allan o'r dyfa, efe a estynodd ei fyledd yn ei glustiau ef; ac, wedi iddo boeri, efe a gyayrddodd â'i dafod ef; a chan edrych tu a'r nef, efe a ocheneidiodd, ac a ddywedodd wrtho, *Ephphatha*; hynny yw, Ymagor. Ac yn ebrwydd ei glustiau ef a agorwyd, a rhwym ei dafod a ddattodwyd; ac efe a lasurwyd yn eglur. Ac efe a waharddodd iddynt ddywedyd i neb; ond po mwyaf y gwaharddodd efe iddynt, mwy o lawer y cyhoeddafant. A synnu a wnaethant yn anfeidrol, gan ddywedyd, Da y gwnaeth efe bob peth; y mae efe yn gwneuthur i'r byddair glywed, ac i'r mudion ddywedyd.

Yr 13 Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

HOLL-alluog a thrugarog Dduw, o rodd pa un yn unig y daw, bod i'th bobl ffyddlon dy wafanaethu yn gywir ac yn foleddig; Capiatâ, ni a erfyniwn i ti, allu o honom felly dy wafanaethu di yn y bywyd hwn, fel na phallo gennym yn y diwedd fwynhau dy nefol addewidion, trwy haeddigaethau Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Gal. iii. 16.

I Abraham y gwnaethpwyd yr addewidion, ac i'w had ef. Nid yw yn dywedyd, Ac i'w hadau, megis am lawer, ond megis am un; Ac i'th had ti, yr hwn yw Crist. A hyn yr wyf yn ei ddywedyd; am yr ammod a gadarnhawyd o'r blaen gan Dduw yng Nghrist, nad yw y ddeddf, oedd bedwar cant a deg ar hugain o flynyddoedd wedi, yn ei ddirymmu, i wneuthur yr addewid yn ofer. Canys os o'r ddeddf y mae yr etifeddiaeth, nid yw mwyach o'r addewid: ond Duw a'i rhad-roddodd i Abraham drwy addewid. Beth gan hynny yw'r ddeddf? Oblegyd trofeddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg, hyd oni ddela'r had, i'r hwn y gwnaethid yr addewid; a hi a drefnwyd trwy angylion, yn llaw cyfryngwr. A chyfryngwr, nid yw i un; ond Duw fydd un. A ydyw y ddeddf gan hynny yn erbyn addewidion Duw? Na atto Duw: canys pe rhoisid ddedf a allasai fywhau, yn wir o'r ddeddf y buasai gyfiawnder. Eithr cyd-gauodd yr ysgrythyr bob peth tan bechod, fel y rhoddiid yr addewid trwy fydd Iesu Grist i'r rhai y fydd yn credu.

Yr Efengyl. S. Luc x. 23.

GWYN fydd y llygaid fy yn gweled y pethau yr ydych chi yn eu gweled. Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, ewyllysio o lawer o brophwydi a brenhinocdd weled y pethau yr ydych chi yn eu gweled, ac ni's gwellant; a chlywed y pethau yr ydych chi yn eu clywed, ac ni's clyfiant. Ac wele, rhyw gyfreithiwr a gododd, gan eu demtio ef, a dywedyd, Athraw, pa beth a wna i gael etifeddu bywyd tragywyddol? Yntau a ddywedodd wrtho, Pa beth fydd ysgrienedig yn y gyfraith? pa fodd y darllen? Ac efe gan ateb a ddywedodd, Ti a geri yr Arglwydd dy Dduw a'th holl galon, ac a'th holl enaid, ac a'th holl nerth, ac a'th holl feddwl; a'th gymmyddog fel ti dy hun. Yntau a ddywedodd wrtho, *Ti a atebais yn unig; a gwna hyn.*

Y 14, 15, a'r 16 Sul gwedi'r Drindod.

hyn, a byw fyddi. Eithr eise, yn ewyllysio ei gyflawnhau ei hun, a ddywedodd wrth yr Iesu, A phwy yw fy nghymmydog? A'r Iesu gan ateb a ddywedodd, Rhyw ddyn oedd yn myned i wared o Jerusalem i Jerico, ac a syrthiodd ym mysg lladron; y rhai, wedi ei ddiofsg ef, a'i archolli, a aethant ymaith, gan ei adael yn hanner marw. Ac ar ddamwain, rhyw offeiriad a ddaeth i wared y ffordd honno; a phan ei gwelodd, eise a aeth o'r tu arall heibio. A'r un ffunud Lefiad hefyd, wedi dyfod i'r fan, a'i weled ef, a aeth o'r tu arall heibio. Eithr rhyw Samariad, wrth yndaith, a ddaeth atto ef: a phan ei gwelodd, a dofturiodd, ac a aeth atto, ac a rwymodd ei archolion ef, gan dywallt ynddynt olew a gwin; ac a'i gosododd ef ar ei anisail ei hun, ac a'i dug ef i'r lletty, ac a'i ymgeleddodd. A thrannoeth, wrth fyned ymaith, eise a dynnodd allan ddwy geiniog, ac a'u rhoddodd i'r llettywr, ac a ddywedodd wrtho, Cymmer ofal trosto; a pha beth bynnag a dreulech yn ychwaneg, pan ddelyf drachefn, mi a'i talaf i ti. Pwy gan hynny o'r tri hyn yr ydwyf i yn tybied ei fod yn gymmydog i'r hwn a syrthiasai ym mhulith y lladron? Ac eise a ddywedodd, Yr hwn a wnaeth drugaredd ag ef. A'r Iesu am hynny a ddywedodd wrtho, Dos, a gwna dithau yr un modd.

Y 14 Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

HOLL-alluog a thragywyddol Dduw, dyro i ni anghwaneg o ffydd, gobait, a chariad perffaith; ac fel y caffom yr hyn yr wyt yn ei addaw, gwna i ni garu yr hyn yr wyt yn ei orchymyn, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Gal. v. 16.

YR wyf yn dywedyd, Rhodiwch yn yr Ysryd, ac na chyflawnwch drachwant y cnawd. Canys y mae y cnawd yn chwennychu yn erbyn yr Ysryd, a'r Ysryd yn erbyn y cnawd; a'r rhai hyn a wrthwynebant eu gilydd, fel na alloch wneuthur beth bynnag a ewyllysioch. Ond os gan yr Ysryd y'ch arweinir, nid ydych tan y ddeddf. Hefyd amlwg yw gweithredoedd y cnawd; y rhai yw, Tor-priodas, godineb, afendid, anlladrwydd, delw-addoliaeth, fwyn-gyfaredd, casineb, cynhennau, gwynfydau, lliid, ymrysonau, ymbleidio, heresia, cynigennau, llofruddiaeth, meddwod, cyfeddach, a chyffelyb i'r rhai hyn: am y rhai yr wyf i yn rhag-ddywedyd wrthy, megis ag y rhag-ddywedaia, na chaiff y rhai fy yn gwneuthur y cyfryw bethau, etifeddu teyrnas Dduw. Eithr ffirwyth yr Ysryd yw, Cariad, llawenydd, tangnefedd, hir-ymaros, cymmwynaigarwech, dafion, ffydd, addfwynder, dirwest: yn erbyn y cyfryw nid oes ddeddf. A'r rhai fydd yn eiddo Grist, a groes-hoeliasant y cnawd, a'i wyniau, a'i chwantau.

Yr Efyngyl. S. Luc xvii. 11.

BU hefyd, a'r Iesu yn myned i Jerusalem, fyned o hono ef trwy ganol Samaria a Galilea. A phan oedd eise yn myned i mewn i ryw dref, cyfarfu ag ef ddeg o wŷr gwahan-gleision, y rhai a safasant o hirbell. A hwy a godasant eu llef, gan ddywedyd, Iesu Feistr, trugarh wrthym. A phan welodd eise hwynt, eise a ddywedodd wrthynt, Ewch a dangoswch eich hunain i'r offeiriad. A bu, fel yr oeddynt yn myned, se a'u glanhawyd hwynt. Ac un o honynt, pan welodd ddarod ei iachau, a ddychwelodd, gan folianu Duw â llef uchel; ac eise a syrthiodd ar ei wyneb wrth ei draed ef, gan ddiolch iddo: a Samariad oedd eise. A'r Iesu gan ateb a ddywedodd, Oni lanhawyd y deg? ond pa le y mae'r naw? Ni chad a ddychwelasant i roi gogoniant i Dduw, ond yr efron hwn. Ac eise a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos ymaith; dy ffydd a'th iachodd.

Y 15 Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

CAdw, ni a attolygwn i ti, Arglwydd, dy Eglwys â'th dragywyddol drugaredd: a chan na ddichon gwendid dyn hebot ti ond syrthio, cadw ni byth trwy dy borth oddi wrth bob peth niweidiol, ac arwain ni at bob peth buddiol i'n iachawdwriaeth, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Gal. vi. 11.

GWelwch cyhyd y llythyr a 'sgrifenisais attoch i'm llaw fy hun. Cynnifer ag sy yn ewyllysio ymdeccâu yn y cnawd, y rhai hyn sy yn eich cymmell i'ch enwaedu, yn unig fel nad erlidier hwy oblegyd croes Crist. Canys nid yw y rhai a enwaedir, eu hunain yn cadw y ddeddf; ond ewyllysio y maent enwaedu arnoch chwi, fel y gorfoleddont yn eich cnawd chwi. Eithr na atto Duw i mi ymfroftio, ond ynghroes ein Harglwydd Iesu Grist, drwy yr hwn y croes-hoeliwyd y byd i mi, a minnau i'r byd. Canys yng Nghrist Iesu ni ddichon enwaediad ddim, na dienwaediad; ond creadur newydd. A chynnifer ag a rodiant yn ol y rheol hon, tangnefedd arnynt a thrugaredd, ac ar Israel Duw. O hyn allan, na flined neb fi: canys dwyn yr wyf i yn fy nghorph nodau yr Arglwydd Iesu. Gras ein Harglwydd Iesu Grist a fyddo gyd â'ch Ysryd chwi, frodyr. *Amen.*

Yr Efyngyl. S. Math. vi. 24.

NI ddichon neb wafanaethu dau arglwydd: canys naill ai eise a gasâ y naill, ac a gar y llall; ai eise a ymlŷn wrth y naill, ac a esgeulufa'r llall. Ni ellwch wafanaethu Duw a Mammon. Am hynny meddaf i chwi, Na ofelwch am eich bywyd, pa beth a fwytaoch, neu pa beth a yf-och; nac am eich corph, pa beth a wisgoch: Onid yw'r bywyd yn fwy na'r bwyd, a'r corph yn fwy na'r dillad? Edrychwch ar adar y nefoedd: oblegyd nid ydynt yn hau, nac yn medi, nac yn cywain i ysguboriau; ac y mae eich Tad nefol yn eu porthi hwy. Onid ydych chwi yn rhagori llawer arnynt hwy? A phwy o honoch, gan ofalu, a ddichon chwanegu un cufydd at ei faintioli? A phaham yr ydych chwi yn gofalu am ddillad? Ystyriwch lili'r maes, pa fodd y maent yn tyfu: nid ydynt nac yn llafurio, nac yn nyddu; eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, na wisgwyd Salomon, yn ei holl ogoniant, fel un o'r rhai hyn. Am hynny os dillada Duw felly lyseuyn y maes, yr hwn fydd heddyw, ac y foru a fwir i'r ffwrn; oni ddillada eise chwi yn hytrach o lawer, O chwi o ychydig ffydd? Am hynny na ofelwch, gan ddywedyd, Beth a fwyttawn? neu, Beth a yfwn? neu, A pha beth yr ymddilladwn? (canys yr holl bethau hyn y mae y Cenhedloedd yn eu ceisio) oblegyd gŵyr eich Tad nefol fod arnoch eisiau yr holl bethau hyn. Eithr yn gyntaf ceisiwch deyrnas Dduw, a'i gyfiawnder ef; a'r holl bethau hyn a roddir i chwi yn ychwaneg. Na ofelwch gan hynny tros drannoeth; canys trannoeth a ofala am ei bethau ei hun: digon i'r diwrnod ei ddrwg ei hun.

Yr 16 Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

O Arglwydd, ni a attolygwn i ti, fod i'th wastadol dofturi lanhau ac ymddiffyn dy Eglwys; a chan na all hi barhau mewn diogelwch heb dy fendigedig nodded, cadw hi byth gan dy borth a'th ddaioni, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Ephes. iii. 13.

YR wyf yn dymuno na lwfrhaoch oblegyd fy mlinderau i trofoc, yr hyn yw eich gogoniant chwi. O herwydd hyn yr wyf yn plygu fy ngliniau

Yr 17, 18, a'r 19 Sul gwedi'r Drindod.

ngliniau at Dad ein Harglwydd Iesu Grist, o'r hwn yr henwir yr holl deulu yn y nefoedd ac ar y ddaear, ar roddi o hono ef i chwiri yn ol cyfoeth ei gogoniant, fod wedi ymgadarnhau mewn nerth, trwy ei Yspryd ef, yn y dŷn oddi mewn: ar fod Crist yn tingo trwy fydd yn eich calonau chwiri; fel y galloch, wedi eich gwreiddio a'ch feilio mewn cariad, amgyffred gyd â'r holl faint, beth yw'r lled, a'r hyd, a'r dyfnder, a'r uchder; a gwybod cariad Crist, yr hwn fydd uwch law gwybodaeth, fel y'ch cyflawn-er â holl gyflawnder Duw. Ond i'r hwn a ddichon wneuthur yn dra rhagorol, y tu hwnt i bob peth yr ydym ni yn eu dymuno, neu yn eu meddwl, yn ol y nerth fydd yn gweithredu ynom ni, iddo ef y byddo y gogoniant yn yr eglwys trwy Grist Iesu, tros yr holl genhedlaethau, hyd yn oes oesoedd. Amen.

Yr Efengyl. S. Luc vii. 11.

A Bu drannoeth, iddo ef fyned i ddinas a elwid Nain; a chyd ag ef yr aeth llawer o'i ddif-gybllion, a thyrsa fawr. A phan ddaeth efe yn agos at borth y ddinas, wele, un marw a ddygid allan, yr hwn oedd unig fab ei fam, a honno yn weddw: a bagod o bobl y ddinas oedd gyd â hi. A'r Arglwydd, pan ei gwelodd hi, a gymmerodd drugaredd arni, ac a ddywedodd wrthi, Nac wyla. A phan ddaeth attynt, efe a gyffyrddodd â'r elor (a'r rhai oedd yn ei dwyn, a safasant) ac efe a ddywedodd, Y mab ieuangc, yr wyf yn dywedyd wrthyf, Cyfod. A'r marw a gyfododd yn ei eistedd, ac a ddechreuodd lafari: ac efe a'i rhoddes i'w fam. Ac ofn a ddaeth ar bawb: a hwy a ogoneddasant Dduw, gan ddywedyd, Prophwyd mawr a gyfododd yn ein plith; ac, Ymwelodd Duw â'i bobl. A'r gair hwn a aeth allan am dano drwy holl Judea, a thrwy gwbl o'r wlad oddi amgylch.

Yr 17 Sul gwedi'r Drindod.

Yr Colef.

A Rglwydd, ni a attolygwn i ti, fod dy ras bob amfer yn ein rhagflaenu, ac yn ein dilyn; a pheri o honot i ni yn wastad ymroddi i bob gweithred dda, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Ephes. iv. 1.

D eisyf gan hynny arnoch yr wyf fi, y carchar-or yn yr Arglwydd, ar rodio o honoch yn addas i'r alwedigaeth y'ch galwyd iddi, gyd â phob gostyngedidrwydd ac addfwynder, ynghyd â hir-ymaros, gan oddef eich gilydd mewn cariad; gan fod yn ddyfal i gadw undeb yr yspryd ynghlwm tangnefedd. Un corph fydd, ac un Yspryd, megis ag y'ch galwyd yn un gobaith eich galwedigaeth; un Arglwydd, un fydd, un bedydd, un Duw a Thad oll, yr hwn fydd goruwch oll, a thrwy oll, ac yn och oll.

Yr Efengyl. S. Luc xiv. 1.

B U hefyd, pan ddaeth yr Iesu i dŷ un o ben-naethiaid y Phariseaid ar y fabbath, i fwytta bara, iddynt hwythau ei wylid ef. Ac wele, 'r oedd ger ei fron ef ryw ddyn yn glaf o'r dropsi. A'r Iesu gan ateb a lasarodd wrth y cyfreithwyr, a'r Phariseaid, gan ddywedyd, Ai rhydd iachau ar y fabbath? A thewi a wnaethant. Ac efe a'i gymmerodd atto, ac a'i iachodd ef, ac a'i goll- yngodd ymaith; ac a ddywedodd, Alyn neu ych pa un o honoch a syrth i bwl, ac yn ebrwydd ni's tyn ef allan ar y dydd fabbath? Ac ni allent roi ateb yn ei erbyn am y pethau hyn. Ac efe a ddywedodd wrth y gwahoddedigion ddammeg, pan ystyriodd fel yr oeddynt yn dewis yr eisteddleoedd uchaf, gan ddywedyd wrthynt, Pan y'th wahodder gan neb i neithior, nac eistedd yn y lle uchaf; rhag

bod un anrhydeddusach na thi wedi ei wahodd ganddo; ac i hwn a'th wahoddodd di ac yntau, ddyfod a dywedyd wrthyf, Dyro le i hwn; ac yna dechreu o honot ti trwy gywilydd gymmeryd y lle isaf. Eithr pan y'th wahodder, dos ac eistedd yn y lle isaf; fel, pan ddél yr hwn a'th wahoddodd di, y gallo efe ddywedyd wrthyf, Y cyfaill, eistedd yn uwch i synu: yna y bydd i ti glod yngwydd y rhai a eisteddant gyd â thi ar y bwrdd. Canys pob un a'r a'i dyrchafu ei hun, a oftyngir; a'r hwn fydd yn ei oftwng ei hun, a ddyrchefir.

Yr 18 Sul gwedi'r Drindod.

Yr Colef.

O Arglwydd, ni a attolygwn i ti, ganiattau i'th bobl ras i wrthladd profedigaethau'r byd, y cnawd, a'r cythraul; ac a phur galon a meddwl i'th ddilyn di yr unig Dduw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. 1 Cor. i. 4.

Y R ydwyf yn diolch i'm Duw bob amfer drosodd i'chwi, am y gras Duw a rodded i'chwi yng Nghrist Iesu; am eich bod ym mhob peth wedi eich cyfoethogi ynddo ef, mewn pob ymadrodd a phob gwybodaeth: megis y cadarnhawyd tyftiolaeth Crist yn och. Fel nad ydych yn ol mewn un dawn; yn digwyl am ddatguddiad ein Harglwydd Iesu Grist; yr hwn hefyd a'ch cadarnha chwi hyd y diwedd yn ddiargyoeodd, yn nydd ein Harglwydd Iesu Grist.

Yr Efengyl. S. Math. xxii. 34.

G Wedi clywed o'r Phariseaid ddarfod i'r Iesu oftegu y Saduceaid, hwy a ymgynnullasant ynghyd i'r un lle. Ac un o'honynt, yr hwn oedd gyfreithiwr, a ofynodd iddo, gan ei demtio, a dywedyd, Athraw, pa un yw'r gorchymyn mawr yn y gyfraith? A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Ceri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl. Hwn yw'r cyntaf, a'r gorchymyn mawr. A'r ail fydd gyffelyb iddo; Câr dy gymmydog fel ti dy hun. Ar y ddau orchymyn hyn y mae'r holl gyfraith a'r prophwydi yn sefyll. Ac wedi ymgasglu o'r Phariseaid ynghyd, yr Iesu a ofynodd iddynt, gan ddywedyd, Beth a dybygwch chwi am Grist? Mab i bwy ydyw? Dywedent wrtho, Mab Dafydd. Dywedai yntau wrthynt, Pa fodd gan hynny y mae Dafydd yn yr yspryd yn ei alw ef yn Arglwydd, gan ddywedyd, Dywedodd yr ARGLWYDD wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheu-law, hyd oni ofodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed ti? Os yw Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd, pa fodd y mae efe yn fab iddo? Ac ni allodd neb ateb gair iddo; ac ni feiddiodd neb o'r dydd hwnnw allan ymofyn ag ef mwyach.

Yr 19 Sul gwedi'r Drindod.

Yr Colef.

O Dduw, gan na ailwn ni hebot ti ryngu bodd i ti; O'th drugaredd caniattâ, fod i'th Lân Yspryd ym mhob peth uniawni a llywio ein calonau, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Ephes. iv. 17.

H YN gan hynny yr wyf yn ei ddywedyd, ac yn ei dyftiolaethu yn yr Arglwydd, na rodioch chwi mwyach, fel y mae y Cenhedloedd eraill yn rhodio, yn oferedd eu meddwl; wedi tywyllu eu deall, wedi ymddieithrio oddi wrth fuchedd Dduw, drwy'r anwybodaeth fydd ynddynt, trwy ddallineb eu calon: y rhai, wedi diddarbodi, a ymroisant i drythyllwch, i wneuthur pob afendidyn un-chwant. Eithr chwydychwi nid felly y dyfagoch Grist; os bu i chwi ei glywed ef, ac os dyfagwyd chwi ynddo, megis y mae'r gwirionedd yn yr Iesu: Dodi o honoch hebio,

Yr 20 a'r 21 Sul gwedi'r Drindod.

heibio, o ran yr ymarweddiad cyntaf, yr hen ddyn, yr hwn fydd lygredig yn ol y chwantau twyllodrus; ac ymadroddu yn yspyd eich meddwl; a gwisgo y dyn newydd, yr hwn yn ol Duw a gweydd mewn cyfiawnder a gwir sancteiddrwydd. O herwydd pahan, gan fwrw ymalth gelwydd, dywedwch y gwir bob un wrth ei gymmyddog; oblegyd aelodau ydym i'n gilydd. Digiwch, ac na phechwch. Na fachiuded yr haul ar eich digofaint chiwi: ac na roddwch le i ddiawl. Yr hwn a ladrattaodd, na ladratted mwya-ach; eithr yn hytrach cymmered boen, gan weithio a'i ddwyllaw yr hyn fydd dda, fel y byddo ganddo beth i'w gyfrannu i'r hwn y mae angen arno. Na ddeued un ymadrodd llygredig allan o'ch genau chiwi: ond y cyfryw un ag a fyddo da i adeiladu yn fuddiol, fel y paro ras i'r gwrandawŷr. Ac na thriftewch Lân Ysryd Duw, trwy'r hwn y'ch feliwyd hyd ddydd prynedigaeth. Tynner ymaith oddi wrthych bob chiwerwedd, a llid, a dig, a llefain, a chabledd, gyd â phob drygioni. A byddwch gymwynasgar i'ch gilydd, yn dofturiol, yn maddeu i'ch gilydd, megis y maddeuodd Duw er mwyn Crist i chywithau.

Yr Efengyl. S. Math. ix. 1.

YR Iesu a aeth i mewn i'r llong, ac a aeth trofoedd, ac a ddaeth i'w ddinas ei hun. Ac wele, hwy a ddygafant atto wr claf o'r parlys, yn gorwedd mewn gwely. A'r Iesu yn gweled eu fydd hwy, a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, Ha fab, cymmer gyfyr; madderwyd i ti dy bechedau. Ac wele, rhai o'r ygrifenyddion a ddywedafant ynddynt eu hunain, Y mae hwn yn cablu. A phan welodd yr Iesu eu meddyliau, efe a ddywedodd, Paham y meddylwch ddrwg yn eich calonau? Canys pa un hawfaf, ai dywedyd, Maddeuwyd i ti dy bechedau, ai dywedyd, Cyfod, a rhodia? Eithr fel y gwypoch fod awdurdod gan Fab y dyn ar y ddaear i faddu pechodau (yna y dywedodd efe wrth y claf o'r parlys) Cyfod, cymmer dy weily i synu, a dos i'th dy. Ac efe a gyfododd, ac a aeth ymaith i'w dy ei hun. A'r torfeydd pan welant, rhyfeddu a wnaethant, a gogoneddu Duw, yr hwn a roisai gyfryw awdurdod i ddynion.

Yr ugeinfed Sul gwedi'r Drindod.

Y Colest.

HOLL-gyfoethog a thrugaroccaf Dduw, o'th ragorol ddaioni cadw ni, ni a attolygwn i ti, rhag pob peth a'n dryga; fel y byddom yn barod, yn enaid a choroph, i allu i ehalonnau rhyddion gyfiawni y cyfryw bechau ag a fynnit ti eu gwneuthur, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Ephes. v. 15.

GWelwch gan hynny pa fodd y rhodioch yn ddielgeulus; nid fel annoethion, ond tel doethion; gan brynu'r amser, oblegyd y dyddiau fy ddrwg. Am hynny na fyddwch annoethion, eithr yn deall beth yw ewyllys yr Arglwydd. Ac na feddwer chiwi gan win, yn yr hyn y mae gormodedd; eithr llanwer chiwi a'r Ysryd; gan iasaru wrth eich gilydd mewn salmau, emynau, ac odlau ysprydol; gan ganu a phyncio yn eich calon i'r Arglwydd; gan ddiolch yn wastad i Dduw a'r Tad, am bob peth, yn enw ein Harglwydd Iesu Crist; gan ymddarostwng i'ch gilydd yn ofn Duw.

Yr Efengyl. S. Math. xxii. 1.

YR Iesu a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Cyfielyb yw teyrnas nefoedd i ryw frenhin a wnaeth briodas i'w fab; ac a ddanfonodd ei weision i alw y rhai a wahoddafid i'r briodas; ac ni fyddent hwy ddyfod. Trachefn efe a anfonodd weision eraill, gan ddywedyd, Dywedwch wrth y

rhai a wahoddwyd, Wele, parottoais fy nghiniaw; fy ychen a'm pasgedigion a laddwyd, a phob peth fydd barod: deuwch i'r briodas. A hwy, yn ddiystyr ganddynt, a aethant ymaith, un i'w faes, ac arall i'w fasnach: a'r llall a ddaliafant ei weision ef, ac a'u hammharchafant, ac a'u lladdafant. A phan glybu'r brenhin, efe a lliododd; ac a ddanfonodd eu luoedd, ac a ddinystriodd y lleiddiaid hynny, ac a losgodd eu dinas hwynt. Yna efe a ddywedodd wrth ei weision, Yn wir y briodas fydd barod, ond y rhai a wahoddafid nid oeddynt deis lwtg. Ewch gan hynny i'r prif-fyrrdd, a chynnifer ag a gaffoch, gwahoddwch i'r briodas. A'r gweision hynny a aethant allan i'r prif-fyrrdd, ac a gafglafant ynghyd cynnifer oll ag a gawfant, drwg a da: a llanwyd y briodas o wahoddedigion. A phan ddaeth y brenhin i mewn i weled y gwahoddedigion, efe a ganfu yno ddyn heb wisg priodas am dano. Ac efe a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, pa fodd y daethost i mewn yma, heb fod gennyf wisg priodas? Ac yntau a aeth yn fud. Yna y dywedodd y brenhin wrth y gweinidogion, Rhwymwch ei draed a'i ddwyllaw, a chymmerwch ef ymaith, a thestiwch i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingean dannedd. Canys llawer fy wedi eu galw, ond ychydig wedi eu dewis.

Yr 21 Sul gwedi'r Drindod.

Y Colest.

O Drugarog Arglwydd, ni a attolygwn i ti ganiatau i'th fyddlawn bobl faddeuant a thangnefedd; fel y glanhaf hwynt oddi wrth eu holl bechedau, ac y gwafanaethont ti a meddwl heddychol, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Ephes. vi. 10.

FY mrodyr, ymnerthwch yn yr Arglwydd, ac ynghadernid ei allu ef. Gwisgwch holl arfogaeth Duw, fel y galloch sefyll yn erbyn cynllwynion diawl. Oblegyd nid yw ein hymdrech ni yn erbyn gwae a chnawd; ond yn erbyn tywylogaethau; yn erbyn awdurdodau, yn erbyn bydol lywiawdwyr tywyllwch y byd hwn, yn erbyn drygau ysprydol yn y nefolion leoedd. Am hynny cymmerwch attoch holl arfogaeth Duw, fel y galloch wrth-sefyll yn y dydd drwg; ac wedi gorphen pob peth, sefyll. Sef wch gan hynny wedi amgylch wregrysu eich llwynau a gwirionedd, a gwisgo dwysronneg cyfiawnder; a gwisgo am eich traed esgidiau parottoad efengyl tangnefedd. Uwch law pob dim, wedi cymmeryd tarian y ffydd, a'r hwn y gellwch ddi-ffoddi holl biccellau tanllyd y fall. Cymmerwch hefyd helm yr iachawdwriaeth, a chleddyf yr Ysryd, yr hwn yw gair Duw: gan weddio bob amser, a phob rhyw weddi a deisyfiad yn yr Ysryd, a bod yn wyliadwrus ar hyn yma trwy bob dyfal bara, a deisyfiad tros yr holl faint; a throsof finnau, fel y rhodder i mi ymadrodd, drwy agoryd fy ngenau yn hy, i yspysu di-gelwch yr efengyl; tros yr hon yr wyf yn gennad mewn cadwyn: fel y traethwyf yn hy am dani, fel y perthyn i mi draethu.

Yr Efengyl. S. Ioan iv. 46.

YR oedd rhyw benedig, yr hwn yr oedd ei fab yn glaf yn Capernaum. Pan glybu hwn ddyfod o'r Iesu o Judea i Galilea, efe a aeth atto ef, ac a attolygodd iddo ddyfod i wared ac iachau ei fab ef; canys yr oedd efe yn mron marw. Yna Iesu a ddywedodd wrtho ef, Oni welwch chiwi arwyddion a rhyfeddodau, ni chredwch. Y penedig a ddywedodd wrtho ef, O Arglwydd, tyred i wared cyn i marw fy machgen. Iesu a ddywedodd wrtho ef, Dos ymaith: y mae dy fab yn fyw. A'r gwr a gredodd y gair a ddywedafid Iesu wrtho,

at efe
hon y
ef, ac
fachgo
y gw
Doe.
y gw
y dyw
Ac efe
drache
Galile

A
ho, tr
wrth
i'th v
gogon
glwyd

I
am
eiddof
gyd a
yn yr
gan fo
ddech
Iesu G
am da
lon, y
fy rhw
yr efe
Duw f
oll yn
ei we
fwy,
profoc
fel y b
wedi c
fydd t
Dduw

P
pa
ac y m
a ddyw
yt, Hy
ugain
nefoed
weision
wyd a
o dale
gorchy
a'i bla
A'r g
gan d
a mi
hwnn
a fadd
gwas
yr hw
efe a
weddy
y fyrt
biodo
yf, a
efe; o
thalai
gyd-w
ben g
i'w h
arglw
Ha w

Y 22, 23, a'r 24 Sul gwedi'r Drindod.

ac eise a aeth ymaith. Ac fel yr oedd efe yr awr-
hon yn myned i wared, ei weision a gyfarfuant ag
ef, ac a fynegasant, gan ddywedyd, Y mae dy
fathgen yn fyw. Yna eise a ofynodd iddynt yr awr
y gwellhafai arno. A hwy a ddywedasant wrtho,
Doe, y feithfed awr, y gadawodd y crŷd ef. Yna
y gwybu'r tad mai yr awr honno oedd, yn yr hon
y dywedasai Iesu wrtho ef, Y mae dy fab yn fyw.
Ac eise a gredodd, a'i holl dŷ. Yr ail arwydd yma
drachefn a wnaeth yr Iesu, wedi dyfod o Judea i
Galilea.

Y 22 Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

A Rglwydd, ni a attolygwn i ti, gadw dy deulu
yr Eglwys mewn duwiolder gwaftadol; fel y
ho, trwy dy nodded di, iddi gael ei gwaredu oddi
wrth bob gwrthwyneb, ac yn ddefosiynol ymrôl
i'th wafanaethu di mewn gweithredoedd da, er
gogoniant i'th Enw, trwy Iesu Grist ein Har-
glwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Phil. i. 3.

I'M Duw yr ydwyf yn diolch, ym mhob coffa
am danoch, bob amser ym mhob deysfiad o'r
eiddof trofoc chwi oll, gan wneuthur fy neisfiad
gyd â llawenydd, oblegyd eich cymdeithas chwi
yn yr efengyl, o'r dydd cyntaf hyd yr awr hon;
gan fod yn hyderus yn hyn, y bydd i'r hwn a
ddechreuodd ynoch waith da, ei orphen hyd ddydd
Iesu Grist: megis y mae yn iawn i mi synied hyn
am danoch oll, am eich bôd gennyf yn fy ngha-
lon, yn gymmairt a'ch bod chwi oll, yn gyflaf yn
fy rhwymau, ac yn fy ymddiffyn, a chadarnhâd
yr efengyl, yn gyfrannogion â mi o ras. Canys
Duw fydd dyf i mi, mor hiraethus wyf am danoch
oll yn ymysgaroedd Iesu Grist. A hyn yr wyf yn
ei weddio, ar amhlâu o'ch cariad chwi etto fwy-
fwy, mewn gwybodaeth a phob-fynwyr: fel y
profoc y pethau fy â gwahaniaeth rhyngddynt;
fel y byddoch bur a didramgydd hyd ddydd Crist;
wedi eich cyflawni â ffrwythau cyfawnder, y rhai
fydd trwy Iesu Grist, er gogoniant a moliant i
Dduw.

Yr Efengyl. S. Math. xviii. 21.

PEDR a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd,
pa fawr gwaith y pecha fy mrawd i'm herbyn,
ac y maddeuaf iddo? ai hyd feith-waith? Yr Iesu
a ddywedodd wrtho, Nid ydwyf yn dywedyd wrth-
yt, Hyd feith-waith; ond, Hyd ddengwaith a thri
ugain feith-waith. Am hynny y cyffelybr teyrnas
nefoedd i ryw frenhin, a synnai gael cyfrif gan ei
weision. A phan ddechreuodd gyfrif, se a ddyg-
wyd atto un a oedd yn ei ddyled ef o ddeng mil
o dalentau. A chan nad oedd ganddo ddim i dalu,
gorchymynodd ei arglwydd ei werthu ef, a'i wraig
a'i blant, a chwbl a'r a feddai, a thalu'r ddyled.
A'r gwas a fyrthiodd i lawr, ac a'i haddolodd ef,
gan ddywedyd, Arglwydd, bydd ymarhous wrthyf,
a mi a dalaf i ti y cwbl oll. Ac arglwydd y gwas
hwnnw a dofturiodd wrtho, ac a'i gollyngodd, ac
a faddeuodd iddo y dyfled. Ac wedi myned o'r
gwas hwnnw allan, eise a gafodd un o'i gyd-weision,
yr hwn oedd yn ei ddyled ef o gan ceiniog; ac
eise a ymaffodd ynddo, ac a'i lllidagodd, gan ddy-
wedyd, Tâl i mi yr hyn fydd ddyledus arnat. Yna
y fyrthiodd ei gyd-was wrth ei draed ef, ac a ym-
bilodd ag ef, gan ddywedyd, Bydd ymarhous wrth-
yf, a mi a dalaf i ti y cwbl oll. Ac ni's gwnai
efe; ond myned a'i fwrw ef yngharchar, hyd oni
thalai yr hyn oedd ddyledus. A phan welodd ei
gyd-weision y pethau a wnefdd, bu ddrwg dros
ben ganddynt; a hwy a ddaethant ac a fynegasant
i'w harglwydd yr holl bethau a fuasai. Yna ei
arglwydd, wedi ei alw ef atto, a ddywedodd wrtho,
Ha was drwg, maddeuais i ti yr holl ddyled honno,

am i ti ymbil â mi: ac oni ddylest tithau dru-
garhau wrth dy gyd-was, megis y trugarheais innau
wrthyt ti? A'i arglwydd a ddigiodd, ac a'i rhoddes
ef i'r poenwŷr, hyd oni thalai yr hyn oll oedd
ddyledus iddo. Ac felly y gwna fy Nhad nefol i
chwithau, oni faddeuwch o'ch calonau bob un
i'w frawd eu camweddau.

Y 23 Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

O Dduw, ein nodded a'n cadernid, yr hwn wyt
awdwr pob duwiolder; Gwrandu yn ebrwydd,
ni a attolygwn i ti, ddefosiynol weddiau dy Eg-
lwys; a chaniattâ i ni am yr hyn yr ym yn eu
herchi yn ffyddlawn, allu o honom eu cael yn
gyflawn, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Phil. iii. 17.

BYddwch gyd-ddilynwŷr i mi, frodyr, ac edrych-
wch ar y rhai sy yn rhodio felly, megis yr
ydym ni yn fiampl i chwi. (Canys y mae llawer
yn rhodio, am y rhai y dywedais i chwi yn synych,
ac yr ydwyf yr awrhon hefyd tan wylo yn dywed-
yd, mai gelynyon croes Crist ydynt; diwedd y rhai
yw diftryw, duw y rhai yw eu bol, a'u gogoniant
yn eu cywilydd, y rhai fydd yn synied pethau
daearol) Canys ein hymarweddiad ni fydd yn y
nefoedd, o'r lle hefyd yr ydym yn disgwyl yr lach-
awdwr, yr Arglwydd Iesu Grist: yr hwn a gyf-
newidia ein corph gwael ni, fel y gwnele ef yn
un ffurf â'i gorph gogoneddus ef, yn ol y nerthol
weithrediad, trwy'r hwn y dichon eise i'w ddar-
ostwng pob peth iddo ei hun.

Yr Efengyl. S. Math. xxii. 15.

YNA'r aeth y Phariseaid, ac a gymmerasant
gyngor pa fodd y rhwydent ef yn ei ym-
adredd. A hwy a ddanfonaft atto eu disgylion
ynghyd â'r Herodianiaid, gan ddywedyd, Athraw,
ni a wyddom dy fod yn eirwr, yn dygu ffordd
Dduw mewn gwirionedd, ac nad oes arnat ofal
rhag neb: oblegyd nid wyt ti yn edrych ar wyneb
dynion. Dywaid i ni gan hynny, Beth yr wyt ti
yn ei dybied? Ai cyfreithlawn rhoddi teyrn-ged
i Cesar, ai nid yw? Ond yr Iesu a wybu eu dryg-
ioni hwy, ac a ddywedodd, Paham yr ydych yn fy
nhermio i, chwi ragrithwŷr? Dangoswch i mi arian
y deyrn-ged. A hwy a ddygasant atto geiniog.
Ac eise a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw y
ddelw hon a'r argraph? Dywedasant wrtho, Eiddo
Cesar. Yna y dywedodd wrthynt, Telwch chwi-
thau yr eiddo Cesar i Cesar, a'r eiddo Duw i Dduw.
A phan glywfant hwy hyn, rhyfeddu a wnaethant,
a'i adael ef, a myned ymaith.

Y 24 Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

O Arglwydd, ni a attolygwn i ti ollwng dy bobl
oddi wrth eu camweddau; fel trwy dy ddawn-
us drugaredd y byddom ryddion oll oddi wrth
rwymedigaethau'r pechodau hynny y rhai trwy
ein cnawdol freuolder a wnaethom. Caniattâ hyn,
O nefol Dad, er cariad ar Iesu Grist ein Har-
glwydd bendigedig a'n lachawdwr. *Amen.*

Yr Epistol. Colof. i. 3.

YR ydym yn diolch i Dduw a Thad ein Har-
glwydd Iesu Grist, gan weddio trofoc chwi
yn waftadol, er pan glywsom am eich ffydd yng
Nghrist Iesu, ac am y cariad fydd gennych tu ag
at yr holl faint; er mwyn y gobaith a roddwyd
i gadw i chwi yn y nefoedd, am yr hon y clywsoc
o'r blaen yngar gwirionedd yr efengyl; yr hon
fydd wedi dyfod atoch chwi, megis ag y mae yn
yr holl fyd; ac fydd yn dwyn ffrwyth, megis ag
yn eich phith chwithau, er y dydd y clywsoc.

Yr 20 a'r 21 Sul gwedi'r Drindod.

heibio, o ran yr ymarweddiad cyntaf, yr hen ddyn, yr hwn fydd llygredig yn ol y chwantau twyllodrus; ac ymadnewyddu yn yspyd eich meddwl; a gwisgo y dyn newydd, yr hwn yn ol Duw a gweydd mewn cyfiawnder a gwir fanfsteiddrwydd. O herwydd pahan, gan fwrw ymalth gelwydd, dywedwch y gwir bob un wrth ei gymmyddog; oblegyd aelodau ydyni i'n gilydd. Digiwch, ac na phechwch. Na fachtled yr haul ar eich digofaint chiwi: ac na roddwch i' ddiawl. Yr hwn a ladrattaodd, na ladratted mwyaach; eithr yn hytrach cymmered boen, gan weithio a'i ddwyllaw yr hwn fydd dda, fel y byddo gandde beth i'w gyfrannu i'r hwn y mae angen arno. Na ddeued un ymadrodd llygredig allan o'ch genau chiwi: ond y cyfryw un ag a fyddo da i adeiladu yn fuddiol, fel y paro ras i'r gwrandawr. Ac na thriftwch Lân Yspyd Duw, trwy'r hwn y'ch feliwyd hyd ddydd prynedigaeth. Tynner ymaith oddi wrthych bob chiwerwedd, a llied, a dig, a llefain, a chabled, gyd â phob drygioni. A byddwch gymmwynafgar i'ch gilydd, yn docturiol, yn maddeu i'ch gilydd, megis y maddeuodd Duw er mwyn Crist i chwithau.

Yr Efengyl. S. Math. ix. 1.

YR Iesu a aeth i mewn i'r llong, ac a aeth trofoedd, ac a ddaeth i'w ddinas ei hun. Ac wele, hwy a ddygasant atto wr clas o'r parlys, yn gorrwedd mewn gwely. A'r Iesu yn gweled eu ffydd hwy, a ddywedodd wrth y clas o'r parlys, Ha fab, cymmer gyfur; maddeuwyd i ti dy bechedau. Ac wele, rhai o'r ygrifenyddion a ddywedasant ynddynt eu hunain, Y mae hwn yn cablu. A phan welodd yr Iesu eu meddyliau, efe a ddywedodd, Paham y meddylwch ddrwg yn eich calonau? Canys pa un hawfai, ai dywedyd, Maddeuwyd i ti dy bechedau, ai dywedyd, Cyfod, a rhodia? Eithr fel y gwypoch fod awdurdod gan Fab y dyn ar y ddaear i faddeu pechedau (yna y dywedodd efe wrth y clas o'r parlys) Cyfod, cymmer dy wely i synu, a dos i'th dy. Ac efe a gyfododd, ac a aeth ymaith i'w dy ei hun. A'r torfeydd pan welant, rhyfeddu a wnaethant, a gogoneddu Duw, yr hwn a roisai gyfryw awdurdod i ddynion.

Yr ugeinfed Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

HOLL-gyfoethog a thrugaroccaf Dduw, o'th ragorol ddaioni cadw ni, ni a attolygwn i ti, rhag pob peth a'n dryga; fely byddom yn barod, ynenaid a choroph, i allu â chalonnau rhyddion gyniawni y cyfryw berbau ag a fynuit ti eu gwneuthur, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Ephes. v. 15.

GWelwch gan hynny pa fodd y rhodiach yn ddielgeulus; nid fel annoethion, ond fel doethion; gan brynu'r amser, oblegyd y dyddiau fy ddrwg. Am hynny na fyddwch annoethion, eithr yn deall beth yw ewyllys yr Arglwydd. Ac na feddwer chiwi gan win, yn yr hyn y mae gormodedd; eithr llanwer chiwi â'r Yspyd; gan lasaru wrth eich gilydd mewn falmu, emynau, ac odlau yspydol; gan ganu a phyngio yn eich calon i'r Arglwydd; gan ddiolch yn wastad i Dduw a'r Tad, am bob peth, yn enw ein Harglwydd Iesu Crist; gan ymdarostwng i'ch gilydd yn ofn Duw.

Yr Efengyl. S. Math. xxii. 1.

YR Iesu a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ryw frenhin a wnaeth briodas i'w fab; ac a ddanfonodd ei weision i alw y rhai a wahoddafid i'r briodas; ac ni fynnent hwy ddyfod. Trachefn efe a anfonodd weision eraill, gan ddywedyd, Dywedwch wrth y

rhai a wahoddwyd, Wele, parottoais fy nghiniaw; fy ychen a'm pasgedigion a laddwyd, a phob peth fydd barod: deuwch i'r briodas. A hwy, yn ddiystyr ganddynt, a aethant ymaith, un i'w faes, ac arall i'w fasnach: a'r llall a ddaliafant ei weision ef, ac a'u hammharchasant, ac a'u lladdasant. A phan glybu'r brenhin, efe a lliododd; ac a ddanfonodd eu luoedd, ac a ddynystrodd y lleiddiaid hynny, ac a losgodd eu dinas hwynt. Yna efe a ddywedodd wrth ei weision, Yn wir y briodas fydd barod, ond y rhai a wahoddafid nid oeddynt deulwig. Ewch gan hynny i'r prif-ffyrdd, a chynnifer ag a gaffoch, gwahoddwch i'r briodas. A'r gweision hynny a aethant allan i'r prif-ffyrdd, ac a gafglasant ynghyd gynnifer oll ag a gawfant, drwg a da: a llanwyd y briodas o wahoddedigion. A phan ddaeth y brenhin i mewn i weled y gwahoddedigion, efe a ganfu yno ddyn heb wisg priodas am dano. Ac efe a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, pa fodd y daethost i mewn yma, heb fod gennyt wisg priodas? Ac yntau a aeth yn fud. Yna y dywedodd y brenhin wrth y gweinidogion, Rhwymwch ei draed a'i ddwyllaw, a chymmerwch ef ymaith, a thefchwch i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylfain a rhingean dannedd. Canys llawer fy wedi eu galw, ond ychydig wedi eu dewis.

Yr 21 Sul gwedi'r Drindod.

Y Coleff.

O Drugarog Arglwydd, ni a attolygwn i ti ganiattâu i'th ffyddlawn bobl faddeuant a thangnatedd; fel y glanhaer hwynt oddi wrth eu holl bechedau, ac y gwasanaethont ti â meddwl heddychol, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. Ephes. vi. 10.

FY mrodyr, ymnerthwch yn yr Arglwydd, ac ynghaderndei allu ef. Gwisgwch holl arfogaeth Duw, fel y galloch sefyll yn erbyn cynllwynion diawl. Oblegyd nid yw ein hymdrech ni yn erbyn gwaed a chnawd; ond yn erbyn tywyfogaethau, yn erbyn awdurdodau, yn erbyn bydol lywiawdwyr tywyllwch y byd hwn, yn erbyn drygau yspydol yn y nefolion leoedd. Ani hynny cymmerwch attoch holl arfogaeth Duw, fel y galloch wrth-sefyll yn y dydd drwg; ac wedi gorphen pob peth, sefyll. Sefwch gan hynny wedi amgylch wregysu eich llwynau â gwirionedd, a gwisgo dwyffronneg cyfiawnder; a gwisgo am eich traed esgidiau parottoad efengyl tangnatedd. Uwch law pob dim, wedi cymmeryd tarian y ffydd, â'r hwn y geliwch ddi-ffoddi holl bicellau tanilyd y fall. Cymmerwch hefyd helm yr iachawdwriaeth, a chleddyf yr Yspyd, yr hwn yw gair Duw: gan weddio bob amser, â phob rhyw weddi a deisyfiad yn yr Yspyd, a bod yn wyladiwrus ar hyn yma trwy bob dyfal bara, a deisyfiad tros yr holl faint; a throsof finau, fel y rhodder i mi ymadrodd, drwy agoryd fy ngenau yn hŷ, i yspysu digelwch yr efengyl; tros yr hon yr wyf yn gennad mewn cadwyn: fel y traethwyf yn hŷ am dani, fel y perthyn i mi draethu.

Yr Efengyl. S. Ioan iv. 46.

YR oedd rhyw bendefig, yr hwn yr oedd ei fab yn glaf yn Capernaum. Pan glybu hwn ddyfod o'r Iesu o Judea i Galilea, efe a aeth atto ef, ac a attolygodd iddo ddyfod i wared ac iachau ei fab ef; canys yr oedd efe yn mron marw. Yna Iesu a ddywedodd wrtho ef, Oni welwch chiwi arwyddion a rhyfeddodau, ni chredwch. Y bendefig a ddywedodd wrtho ef, O Arglwydd, tyred i wared cyn marw fy machgen. Iesu a ddywedodd wrtho ef, Dos ymaith: y mae dy fab yn fyw. A'r gwr a gredodd y gair a ddywedafid Iesu wrtho,

Y 22, 23, a'r 24 Sul gwedi'r Drindod.

Ac efe a aeth ymaith. Ac fel yr oedd efe yr awr-hon yn myned i wared, ei weision a gyfarfuant ag ef, ac a fynegasant, gan ddywedyd, Y mae dy ffighen yn fyw. Yna efe a ofynodd iddynt yr awr y gwelldhafai arno. A hwy a ddywedasant wrtho, Doe, y feithfed awr, y gadawodd y cryd ef. Yna y gwybu'r tad mai yr awr honno oedd, yn yr hon y dywedafai Iesu wrtho ef, Y mae dy fab yn fyw. Ac efe a gredodd, a'i holl dy. Yr ail arwydd yma drachefn a wnaeth yr Iesu, wedi dyfod o Judea i Galilea.

Y 22 Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

A Rglwydd, ni a attolygwn i ti, gadw dy deulu yr Eglwys mewn duwiolder gwaftadol; fel y bo, trwy dy noddod di, iddi gael ei gwaredu oddi wrth bob gwrthwyneb, ac yn ddefosiynol ymrôl i'th wasanaethu di mewn gweithredoedd da, er gogoniant i'th Enw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Phil. i. 3.

I'M Duw yr ydwyf yn diolch, ym mhob coffa am danoch, bob amfer ym mhob deisyfiad o'r eiddof trofoc'h chwi oll, gan wneuthur fy neisfyfiad gyd â llawenydd, oblegyd eich cymdeithas chwi yn yr efengyl, o'r dydd cyntaf hyd yr awr hon; gan fod yn hyderus yn hyn, y bydd i'r hwn a ddechreuodd ynoch waith da, ei orphen hyd ddydd Iesu Grist: megis y mae yn iawn i mi fynied hyn am danoch oll, am eich bôd gennyf yn fy nghalon, yn gymmaint a'ch bod chwi oll, yn gyftal yn fy rhwymau, ac yn fy ymddiffyn, a chadarnhâd yr efengyl, yn gyfrannogion â mi o ras. Canys Duw sydd dyf i mi, mor hiraethus wyf am danoch oll yn ymysgarodd Iesu Grist. A hyn yr wyf yn ei weddio, ar amlhau o'ch cariad chwi etto fwyfwy, mewn gwybodaeth a phob synwyr: fel y profoc'h y pethau fy â gwahaniaeth rhyngddynt; fel y byddoch bur a didramgwydd hyd ddydd Crist; wedi eich cyflawni â ffrwythau cyfiawnder, y rhai fydd trwy Iesu Grist, er gogoniant a moliant i Dduw.

Yr Efengyl. S. Math. xviii. 21.

PEDR a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, pa sawl gwaith y pecha fy mrawd i'm herbyn, ac y maddeuaf iddo? ai hyd feith-waith? Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Nid ydwyf yn dywedyd wrthy, Hyd feith-waith; ond, Hyd ddengwaith a thri ugain feith-waith. Am hynny y cyffelybir teyrnas nefoedd i ryw frenhin, a synnai gael cyfrif gan ei weision. A phan ddechreuodd gyfrif, fe a ddygwyd atto un a oedd yn ei ddyled ef o ddeng mil o dalentau. A chan nad oedd ganddo ddim i dalu, gorchymynodd ei arglwydd ei werthu ef, a'i wraig a'i blant, a chwbl a'r a feddai, a thalu'r ddyled. A'r gwas a fyrthiodd i lawr, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, bydd ymarhous wrthyf, a mi a dalaf i ti y cwbl oll. Ac arglwydd y gwas hwnnw a dostruodd wrtho, ac a'i gollyngodd, ac a faddeuodd iddo y ddyled. Ac wedi myned o'r gwas hwnnw allan, efe a gafodd un o'i gyd-weision, yr hwn oedd yn ei ddyled ef o gan ceiniog; ac efe a ymasiodd ynddo, ac a'i llindagodd, gan ddywedyd, Tâl i mi yr hyn fydd ddyledus arnat. Yna y fyrthiodd ei gyd-was wrth ei draed ef, ac a ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Bydd ymarhous wrthyf, a mi a dalaf i ti y cwbl oll. Ac ni's gwnai efe; ond myned a'i fwrw ef yngharchar, hyd oni thalai yr hyn oedd ddyledus. A phan welodd ei gyd-weision y pethau a wnelfid, bu ddrwg dros ben ganddynt; a hwy a ddaethant ac a fynegasant i'w harglwydd yr holl bethau a fuasai. Yna ei arglwydd, wedi ei alw ef atto, a ddywedodd wrtho, Ha was drwg, maddeuaf i ti yr holl ddyled honno,

am i ti ymbil â mi: ac oni ddylest tithau drugarhau wrth dy gyd-was, megis y trugarheais innau wrthyt ti? A'i arglwydd a ddigiodd, ac a'i rhoddes ef i'r poenwyr, hyd oni thalai yr hyn oll oedd ddyledus iddo. Ac felly y gwna fy Nhaf nefol i chwithau, oni faddeuwch o'ch calonau bob un i'w frawd eu camweddu.

Y 23 Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

O Dduw, ein noddod a'n cadernid, yr hwn wyt awdwr pob duwiolder; Gwranddo yn ebrwydd, ni a attolygwn i ti, ddefosiynol weddïau dy Eglwys; a chaniattâ i ni am yr hyn yr fym yn eu herchi yn ffyddlawn, allu o honom eu cael yn gyflawn, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Phil. iii. 17.

BYddwch gyd-ddilynwyr i mi, frodyr, ac edrychwch ar y rhai sy yn rhodio felly, megis yr ydym ni yn siampl i chwi. (Canys y mae llawer yn rhodio, am y rhai y dywedais i chwi yn synych, ac yr ydwyf yr awrhon hefyd tan wylu yn dywedyd, mai gelymion croes Crist ydynt; diwedd y rhai yw diftryw, duw y rhai yw eu bol, a'u gogoniant yn eu cywilydd, y rhai fydd yn synied pethau daearol) Canys ein hymarweddiad ni fydd yn y nefoedd, o'r lle hefyd yr ydym yn disgwyl yr lachawdwr, yr Arglwydd Iesu Grist: yr hwn a gyfnewidia ein corph gwael ni, fel y gwneler ef yn un ffurf â'i gorph gogoneddus ef, yn ol y nerthol weithrediad, trwy'r hwn y dichon efe i'w ddarostwng pob peth iddo ei hun.

Yr Efengyl. S. Math. xxii. 15.

YNA'r aeth y Phariseaid, ac a gymmerasant gyngor pa fodd y rhwydent ef yn ei ymadrodd. A hwy a ddanfonasant atto eu disgybion ynghyd â'r Herodianiaid, gan ddywedyd, Athraw, ni a wyddom dy fod yn eirwir, yn dyfsgu ffordd Dduw mewn gwirionedd, ac nad oes arnat ofal rhag neb: oblegyd nid wyt ti yn edrych ar wyneb dynion. Dywaid i ni gan hynny, Beth yr wyt ti yn ei dybied? Ai cyfreithlawn rhoddi teyrnged i Cefar, ai nid yw? Ond yr Iesu a wybu eu drygioni hwy, ac a ddywedodd, Paham yr ydych yn fy nhemtio i, chwi ragrithwyr? Dangoswch i mi arian y deyrnged. A hwy a ddygalant atto geiniog. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw y ddelw hon a'r argraph? Dywedasant wrtho, Eiddo Cefar. Yna y dywedodd wrthynt, Telwch chwithau yr eiddo Cefar i Cefar, a'r eiddo Duw i Dduw. A phan glywfant hwy hyn, rhyfeddu a wnaethant, a'i adael ef, a myned ymaith.

Y 24 Sul gwedi'r Drindod.

Y Colef.

O Arglwydd, ni a attolygwn i ti ollwng dy bobl oddi wrth eu camweddu; fel trwy dy ddawnus drugaredd y byddom ryddion oll oddi wrth rywmedigaethau'r pechodau hynny y rhai trwy ein cnawdol freuolder a wnaethom. Caniattâ hyn, O nefol Dad, er cariad ar Iesu Grist ein Harglwydd bendigedig a'n lachawdwr. *Amen.*

Yr Epistol. Colof. i. 3.

YR ydym yn diolch i Dduw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, gan weddio trofoc'h chwi yn waftadol, er pan glywfom am eich ffydd yng Nghrist Iesu, ac am y cariad fydd gennych tu ag at yr holl saint; er mwyn y gobaith a roddwyd i gadw i chwi yn y nefoedd, am yr hon y clywsoch o'r blaen yngar gwirionedd yr efengyl; yr hon fydd wedi dyfod atoch chwi, megis ag y mae yn yr holl sydd; ac fydd yn dwyn ffrwyth, megis ag yn eich plith chwithau, er y dydd y clywsoch.

Y 25 Sul gwedi'r Drindod, a Dydd Sant Andreas.

ac y gwybuoch ras Duw mewn gwirionedd. Megis ag y dyfaisoch gan Epaphras ein hanwyl gyd-was, yr hwn fydd trofoc'h chwi yn ffyddlon weinidog i Grifft; yr hwn hefyd a amlygodd i ni eich cariad chwi yn yr Yspryd. O herwydd hyn, ninnau hefyd, er y dydd y clywsom, nid ydym yn peidio â gweddio trofoc'h, a deisyf eich cyflawni chwi â gwybodaeth ei ewyllys ef, ym mhob doethineb a deall ysprydol: fel y rhodioc'h yn addas i'r Arglwydd, i bob rhyngu bodd, gan ddwyn firwyth ym mhob gweithred dda, a chynnyddu yngwybodaeth am Dduw; wedi eich nerthio â phob nerth, yn ol ei gadernid gogoneddus ef, i bob dioddefgarwch a hir-ymaros gyd â llawenydd; gan ddiolch i'r Tad, yr hwn a'n gwnaeth ni yn gymmwys i gael rhan o etifeddiaeth y faint yn y goleuni.

Yr Efyngyl. S. Math. ix. 18.

TRA'r oedd yr Iesu yn dywedyd hyn wrthynt, wele, daeth rhyw bennaeth, ac a'i addolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, bu farw ty merch yr arwhon: eithr tyred a gofod dy law arni, a byw fydd hi. A'r Iesu a gododd, ac a'i canlynodd ef, a'i ddisgyblion. (Ac wele, gwraig y buasai gwaedlif arni ddeuddeng mlynedd, a ddaeth o'r tu cefn iddo, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wisg ef: canys hi a ddywedasai ynddi ei hun, Os caf yn unig gyffwrdd â'i wisg ef, iach fyddaf. Yna'r Iesu a drodd; a phan ei gwelodd hi, efe a dywedodd, Ha ferch, bydd gyfurus; dy ffydd a'th iachodd. A'r wraig a iachawyd o'r awr honno.) A phan ddaeth yr Iesu i dŷ'r pennaeth, a gweled y cerddorion, a'r dyrfa yn teisyfu, efe a ddywedodd wrthynt, Ciliwch: canys ni bu farw'r llangces, ond cyfgu y mae hi. A hwy a'i gwatwarafant ef. Ac wedi bwrw y dyrfa allan, efe a aeth i mewn, ac a ymaflodd yn ei llaw hi; a'r llangces a gyfododd. A'r gair o hyn a aeth tros yr holl wlad honno.

Y 25 Sul gwedi'r Drindod.

Y Colecf.

DEffro, Arglwydd, ni a attolygwn i ti, ewyllysion dy ffyddloniaid; fel, trwy ddwyn aml firwyth gweithredoedd da, y caffont gennyt ti yn ehelaeth eu gobrwy, trwy Iesu Grifft ein Harglwydd. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Jer. xxiii. 5.

WELE y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, y cytodaf i Ddafydd Flaguryn cyfiawn; a Brenhin a deyrnafa, ac a lwydda, ac a wna farw a chyfiawnder ar y ddaear. Yn ei ddyddiau ef yr achubir Juda, ac Israel a breswylia yn ddiogel: a hyn fydd ei Enw ar yr hwn y gelwir ef; **YR ARGWYDD EIN CYFIAWNDER.** Am hynny wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pryd na ddywedant mwyach, Byw yw'r Arglwydd, yr hwn a ddug feibion Israel i synu o wlad yr Aipht; eithr, Byw yw'r Arglwydd, yr hwn a ddug i synu ac a dywyfodd had tŷ Israel o dir y gogledd, ac o bob gwlad lle y gyrraswn i hwynt; a hwy gânt aros yn eu gwlad eu hun.

Yr Efyngyl. S. Ioan vi. 5.

YNA'r Iesu a ddychafodd ei lygaid, ac a welodd fod tyrfa fawr yn dyfod atto; ac a ddywedodd wrth Philip, O ba le y prynwn ni fara, fel y castio y rhai hyn fwyta? (A hyn a ddywedodd efe i'w brofi ef: canys efe a wyddai beth yr oedd efe ar fedr ei wneuthur.) Philip a'i atebodd ef, Gwerth dau can ceiniog o farâ nid yw ddigen iddynt hwy, fel y gallo pob un o honynt gymmeryd ychydig. Un o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Andreas, brawd Simon Pedr, Y mae yma ryw fachgenyn, a chanddo bum torth haid, a dau bysgodyn: ond beth yw hynny rhwng cynnifer? A'r Iesu a ddywedodd, Perwch i'r dynion eistedd i lawr. Ac yr

oedd glaswellt lawer yn y fan honno. Felly y gwyr a eisteddafant i lawr, ynghylch pum mil o nifer. A'r Iesu a gymmerth y torthau; ac wedi iddo ddiolch, efe a'u rhannodd i'r disgyblion, a'r disgyblion i'r rhai oedd yn eistedd: felly hefyd o'r pygoc, cymmaint ac a fynnafant. Ac wedi eu digoni hwynt, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Cefglwch y briwfwyd gweddill, fel na choller dim. Am hynny hwy a'u casglasant; ac a lanwafant ddeuddeg basgedaid o'r briwfwyd, o'r pum torth haid, a weddillafai gan y rhai a fwytafant. Yna y dynion, pan wellant yr arwydd a wnaethai'r Iesu, a ddywedasant, Hwn yn ddiau yw y Prophwyd oedd ar ddyfod i'r byd.

¶ O bydd ychwaneg o Suliau o flaen Sul yr Adfent, cymmerer Gwasanaeth rhai o'r Suliau a adarwyd beb ddarlên ar ol yr Ystyryll, i gyflawni cynnifer ag y fydd yn niffyg yma. Ac os bydd llai, gadawer y rhai a fo dros ben: eithr arferer y Colecf, yr Epistol, a'r Efyngyl adirweddaif yma, beb amser ar y Sul nesaf o flaen yr Adfent.

Dydd Sant Andreas Apostol.

Y Colecf.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a roddai't gyfryw ras i'th fendigedig Apostol Sant Andreas, fel yr ufuddhodd efe yn ebrwydd i alwad dy Fab Iesu Grifft, ac a'i dilynodd ef yn ddirwystr; Caniatâ i ni oll, wedi ein galw gan dy Air bendigedig, yn frau ymroddi o honom yn ufudd i gyflawni dy fanfataidd Orchymynion, trwy yr unrhyw Iesu Grifft ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Rhuf. x. 9.

OS cyffesi â'th enau yr Arglwydd Iesu, a chredu yn dy galon i Dduw ei gyfodi ef o feirw, cadwedig fyddi. Canys â'r galon y credir i gyfiawnder, ac â'r genau y cyffesir i iachawdwriaeth. Oblegyd y mae'r ysgrythyr yn dywedyd, Pwy bynnag fydd yn credu ynddo ef, ni chywilyddir. Canys nid oes gwahaniaeth rhwng luddew a Groegwr; oblegyd yr un Arglwydd ar bawb, fydd oludog i bawb a'r y fydd yn galw arno. Canys pwy bynnag a alwo ar Enw yr Arglwydd, cadwedig fydd. Pa fodd gan hynny y galwant ar yr hwn ni chredafant ynddo? A pha fodd y credant yn yr hwn ni chlywsant am dano? A pha fodd y clywant heb bregethwr? A pha fodd y pregethant, oni's danfonir hwynt? megis y mae yn ysgrifenedig, Mor byrdderth yw traed y rhai sy yn efangylu tangnesedd, y rhai fydd yn efangylu pethau daionus! Eithr nid ufuddhafant hwy oll i'r efengyl: canys y mae Efaïas yn dywedyd, O Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni? Am hynny fydd fydd trwy glywed, a chlywed trwy air Duw. Eithr meddaf, Oni chlywsant hwy? Yn ddiau i'r holl ddaear yr aeth eu fwn hwy, a'u geiriau hyd derfynau y byd. Eithr meddaf, Oni wybu Israel? Yn gyntaf y mae Moses yn dywedyd, Mi a baraf i chwi wnyfydu trwy rai nid yw genedl; trwy genedl anneallus y'ch digiaf chwi. Eithr y mae Efaïas yn ymhyfhâu, ac yn dywedyd, Cafwyd fi gan y rhai nid oeddynt yn fyngheisio; a gwnaed fi yn eglur i'r rhai nid oeddynt yn ymotyn am danaf. Ac wrth yr Israel y mae yn dywedyd, Ar hŷd y dydd yr estynais fy nwyllaw at bobl anufudd, ac yn gwrth-ddywedyd.

Yr Efyngyl. S. Math. iv. 18.

A'R Iesu yn rhodio wrth for Galilea, efe a gasu ddau frodyr, Simon yr hwn a elwir Pedr, ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd i'r môr (canys pysgodwyr oeddynt.) Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch ar fy ol i, ac mi a'ch gwnaf yn bysgodwyr dynion. A hwy yn y fan, gan adael y rhwydau, a'i canlynasant ef. Ac wedi myned rhagddo.

Dydd Sant Tomas, a Throad Sant Paul.

hagddo oddi yno, efe a welodd ddau frodyr eraill, Iago fab Zebedeus, ac Ioan ei frawd, mewn llong gyd â Zebedeus eu tad, yn cyweirio eu rhwydau; ac a'u galwodd hwy. Hwytthau yn ebrwydd, gan adael y llong a'u tad, a'i canlynafant ef.

Dydd Sant Tomas Apostol.

Y Colef.

HOLL-alluog a byth-fywiol Dduw, yr hwn, er mwyn o sicrhawch y Ffydd, a oddefaist i'th sanctaidd Apostol Tomas ammeu cyfodiad dy Fab; Caniattâ i ni cyn berffeithied, ac mor gwbl ddi-ammeu gredu yn dy Fab Iesu Grist, fel na cherdder ein ffydd yn dy olwg byth. Gwranddo arnom, O Arglwydd, trwy yr unhyw Iesu Grist; i ba un, gyd â thi a'r Yspryd Glân, y bo holl anrhyddedd a gogoniant, yr awr hon ac yn oes oesoedd. Amen.

Yr Epistol. Ephes. ii. 19.

WEithian gan hynny nid ydych chwi mwyach yn ddeithriad a dyfodiad, ond yn gyd-ddinasyddion â'r saint, ac yn deulu Duw; wedi eich goruwch adeiladu ar sail yr apostolion a'r prophwydi, ac Iesu Grist ei hun yn ben-congl-faen: yn yr hwn y mae'r holl adeilad wedi ei chymmws gyd-gysylltu, yn cynnyddu yn deml sanctaidd yn yr Arglwydd; yn yr hwn y'ch cyd-adeiladwyd chwithau yn breswylfod i Dduw trwy yr Yspryd.

Yr Efengyl. S. Ioan xx. 24.

TOMAS, un o'r deuddeg, yr hwn a elwir Didymus, nid oedd gyd â hwynt pan ddaeth yr Iesu. Y disgyblion eraill gan hynny a ddywedafant wrtho, Ni a welsom yr Arglwydd. Yntau a ddywedodd wrthynt, Oni chaf weled yn ei ddwyllaw ef ôl yr hoelion, a dodi fy mys yn ôl yr hoelion, a dodi fy llaw yn ei ystlys ef, ni chredaf fi. Ac wedi wyth niwrnod drachefn yr oedd ei ddisgyblion ef i mewn, a Thomas gyd â hwynt. Yna'r Iesu a ddaeth, a'r drysau yn gauad, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd, Tangnefedd i chwi. Wedi hynny y dywedodd efe wrth Tomas, Moes yma dy fys, a gwel fy nwyllaw; ac estyn dy law, a dod yn fy ystlys: ac na fydd anghredadyn, ond credadyn. A Thomas a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Fy Arglwydd a'm Duw. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Am i ti fy ngweled, Tomas, y credaist: bendigedig yw y rhai ni welsant, ac a credafant. A llawer hefyd o arwyddion eraill a wnaeth yr Iesu yngŵydd ei ddisgyblion, y rhai nid ydynt ygrifenedig yn y llyfr hwn. Eithr y pethau hyn a'grifenydd, fel y credoch chwi mai yr Iesu yw Crist, Mab Duw; a chan gredu, y caffoch fywyd yn ei Enw ef.

Throad Sant Paul.

Y Colef.

O Dduw, yr hwn, trwy bregethiad y gwynfyddedig Apostol Sant Paul, a beraist i oleuni'r Efengyl lewyrchu dros yr holl fyd; Caniattâ, ni a attolygwn i ti, allu o honom ni, gan ddal ei ryfedd ymcheliad ef mewn cofa, ddangos ein diolchgarwch i ti am yr unhyw, trwy ddilyn dy fendigedig athrawiaeth yr hon a ddyfodd efe, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yn lle yr Epistol. Act. ix. 1.

ASaul etto yn chwythu bygythiau a chelanedd yn erbyn disgyblion yr Arglwydd, a aeth at yr arch-offeiriad, ac a ddeisyfodd ganddo lythrau i Ddamascus at y synagogau; fel, os cai efe neb o'r ffordd hon, na gwyr, na gwragedd, y gall-

ai efe eu dwyn hwy yn rhwym i Jerufalem. Ac fel yr oedd efe yn ymdaith, bu iddo ddyfod yn agos i Ddamascus: ac yn ddisymmwth llewyrchodd o'i amgylch oleuni o'r nef. Ac efe a lythiodd ar y ddaear, ac a glybu lais yn dywedyd wrtho, Saul, Saul, paham yr wyt yn fy erlid i? Yntau a ddywedodd, Pwy wyt ti, Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd, Myfi wyf Iesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid. Caled i ti wingo yn erbyn y symbylau. Yntau, gan grynu, ac â braw arno, a ddywedodd, Arglwydd, beth a synni di i mi ei wneuthur? A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos i'r ddinas; ac fe a ddywedir i ti pa beth fy raid i ti ei wneuthur. A'r gwyr oedd yn cyd-deithio ag ef a safafant yn fud, gan glywed y llais, ac heb weled neb. A Saul a gyfodd oddi ar y ddaear; a phan agorwyd ei lygaid, ni welai efe neb: eithr hwy a'i tywyafant ef erbyn ei law, ac a'i dygafant ef i mewn i Ddamascus. Ac efe a fu dridiau heb weled, ac ni wnaeth na hwyttâ, nac yfed. Ac yr oedd rhyw ddisgybl yn Damascus, a'i enw Ananias. A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef mewn gwledigaeth, Ananias. Yntau a ddywedodd, Wele fi, Arglwydd. A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos i'r heol a elwir, Uniawn, a chais yn nhŷ Judas un a'i enw Saul, o Tarsus: canys wele, y mae yn gweddio; ac efe a welodd mewn gwledigaeth wr a elwir Ananias, yn dyfod i mewn, ac yn dodi ei law arno, fel y gwelai eilwaith. Yna yr attebodd Ananias, O Arglwydd, mi a glywais gan llawer am y gŵr hwn, faint o ddrygau a wnaeth efe i'th saint di yn Jerufalem: ac yma y mae ganddo awdurdod oddi wrth yr arch-offeiriad i rwymo pawb fy'n galw ar dy Enw di. A dywedodd yr Arglwydd wrtho, Dos ymaith: canys y mae hwn yn llestr etholedig i mi, i ddwyn fy Enw ger bron y Cenhedloedd, a brenhinoedd, a phlant Israel. Canys myfi a ddangosaf iddo pa bethau eu maint fydd raid iddo ef eu dioddef er mwyn fy Enw i. Ac Ananias a aeth ymaith, ac a aeth i mewn i'r ty: ac wedi dodi ei ddwyllaw arno, efe a ddywedodd, Y brawd Saul, yr Arglwydd a'm hanfonodd i, Iesu, yr hwn a ymddangosodd i ti ar y ffordd y daethost, fel y gwelych drachefn, ac y'th lanwer â'r Yspryd Glân. Ac yn ebrwydd y fyrthiodd oddi wrth ei lygaid ef megis cen: ac efe a gafodd ei olwg yn y man; ac efe a gyfodd, ac a fedyddiwyd. Ac wedi iddo gymmeryd bwyd, efe a gryfhaodd. A bu Saul gyd â'r disgyblion oedd yn Damascus, dalm o ddyddiau. Ac yn ebrwydd yn y synagogau efe a bregethodd Grist, mai efe yw Mab Duw. A phawb a'r a'i clybu ef, a synnafant, ac a ddywedafant, Onid hwn yw'r un oedd yn difetha yn Jerufalem y rhai a alwent ar yr Enw hwn, ac a ddaeth yma er mwyn hyn, fel y dygai hwynt yn rhwym at yr arch-offeiriad? Eithr Saul a gynnyddodd fwy-fwy mewn nerth, ac a orchfygodd yr luddewon oedd yn prefwyllo yn Damascus, gan gadarnhau mai hwn yw'r Crist.

Yr Efengyl. S. Math. xix. 27.

PEDR a attebodd ac a ddywedodd wrth yr Iesu, Wele, nynt a adawfom bob peth, ac a'th ganlynafom di: beth gan hynny a fydd i ni? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, y cewch chwi y rhai a'm canlynafoch i, yn yr adenedigaeth, pan eisteddo Mab y dŷn ar orsedd ei ogoniant, eistedd chwithau ar ddeuddeg gorsedd, yn barnu deuddeg llwyth Israel. A phob un a'r a adawodd dai, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dad, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, er mwyn fy Enw i, a dderbyn y can cymmaint, a bywyd tragwyddol a etifedda efe. Ond llawer o'r rhai blaenaf a fyddant yn olaf, a'r rhai olaf yn flaenaf.

Paredigaeth Mair, Dydd Sant Mathias, a Chysarchiad Mair.

Cysbwyriad Crist yn y Deml; yr hwn a elwir yn gyffwrddinol, Paredigaeth y Fendigedig Ffair Forwyn.

Y Coleff.

HOll-alluog a byth-fywiol Dduw, ni a attolygwn yn ufaddol i'th Fawredd, megis ag ar gyfenw i heddyw y cyflwynwyd i'r deml dy unig-anedig Fab yn sylwedd ein cnawd ni; felly ganiatáu o honot ein cyflwyno i ti â chalonnau purlan, trwy yr unrhyw dy Fab Iesu Crist ein Harglwydd. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Mal. iiii. 1.

WELE fi yn anfon fy nghennad, ac efe a arloesfa'r fiordd o'm blaen i: ac yn ddifysymwth y daw'r Arglwydd, yr hwn yr ydych yn ei geisio, i'w deml; fef Angel y cyfammod, yr hwn yr ydych yn ei chwennych: wele, efe yn dyfod, medd Arglwydd y lloedd. Ond pwy a oddef ddydd ei ddyfodiad ef? a phwy a fait pan ymddangoso efe? canys y mae efe fel tân y toddydd, ac fel sebon y golchyddion. Ac efe a eistedd fel purwr a glanhawr arian: ac efe a bura teibion Lefi, ac a'u coetha-hwynt fel aur, ac fel arian; fel y byddont yn offrymmu i'r Arglwydd offrm mewn cyfiawnder. Yna y bydd melys gan yr Arglwydd offrm Juda a Jerusalem, megis yn y dyddiau gynt, ac fel y blynyddoedd gynt. A mi a nesâf attoch chwi i farn; a byddaf dyf cyflym yn erbyn yr hudolion, ac yn erbyn y godinebwyr, ac yn erbyn yr anudonwyr, ac yn erbyn cam-attalwyr cyflog y cyflogedig, a'r rhai fydd yn gorthrymmu y weddw, a'r ymddisad, a'r dieithr, ac heb fy ofni i, medd Arglwydd y lloedd.

Tr Efengyl. S. Luc ii. 22.

WEDI cyflawni dyddiau ei phuredigaeth hi yn ol deddf Moses, hwy a'i dygafant ef i Jerusalem, i'w gyflwyno i'r Arglwydd (fel yr ysgrifenydd yn deddf yr Arglwydd, Pob gwryw cyntaf-anedig a elwir yn sanctaidd i'r Arglwydd) ac i roddi aberth, yn ol yr hyn a ddywedwyd yn deddf yr Arglwydd, Par o durturod, neu ddau gyw colommen. Ac wele, yr oedd gŵr yn Jerusalem a'i enw Simeon; a'r gŵr hwnnw oedd gyfiawn a duwicl, yn disgwyl am ddiddanwch yr Israel: a'r Ysryd Glân oedd arno. Ac yr oedd wedi ei yspysu iddo gan yr Ysryd Glân, na welai efe angau cyn iddo weled Crist yr Arglwydd. Ac efe a ddaeth trwy'r ysryd i'r deml. A phan ddug ei rieni y dynbach Iesu, i wneuthur trosto yn ol defod y gyfaith; yna efe a'i cymmerth ef yn ei freichiau, ac a fendithiodd Dduw, ac a ddywedodd, Yr awrhon, Arglwydd, y gollyngi dy was mewn tangnefedd, yn ol dy air: canys fy llygaid a welant dy iachawdwriaeth, yr hon a barottoaist ger bron wyneb yr holl bobloedd; Goleuni i oleuo y Censiedloedd, a gogoniant dy bobl Israel. Ac yr oedd Joseph a'i fam ef yn rhyfeddu am y pethau a ddywedwyd am dano ef. A Simeon a'u bendithiodd hwynt, ac a ddywedodd wrth Mair ei fam ef, Wele, hwn a ofodwyd yn gwmp ac yn gyfodiad i lawer yn Israel, ac yn arwydd yr hwn y dywedir yn ei erbyn (a thrwy dy enaid ti dy hun hefyd yr â cleddyf) fel y datguddier meddyliau llawer o galonnau. Ac yr oedd Anna brophwydes, merch Phannuel, o lwyth Afer: hon oedd oedranus iawn, ac a fuasai fyw gyd â gŵr faith mlynedd o'i morwyndod; ac a fuasai yn weddw ynghylch pedair a phedwar ugain mlynedd, yr hon nid ai allan o'r deml, ond gwasanaethu Duw mewn ymptydiau a gweddïau ddydd a nos. A hon hefyd yn yr awrhonno, gan sefyll ger llaw, a foliannodd yr Arglwydd, ac a lasarodd am dano ef wrth y rhai oll oedd yn disgwyl ymwared yn Jerusalem. Ac wedi iddynt orphen pob peth yn ol deddf yr Arglwydd,

hwy a ddychwelasant i Galilea, i'w dinas eu hŷr Nazareth. A'r bachgen a gynyddodd, ac a gryfhaodd yn yr yspryd, yn gyflawn o ddoethineb: a gras Duw oedd arno ef.

Dydd Sant Mathias Apostol.

Y Coleff.

HOll-alluog Dduw, yr hwn yn lle Suddas fradwr a ddetholaist dy ffyddlawn was Mathias i fod o nifer dy ddeuddeg Apostol; Caniatâ fod i'th Eglwys, a hi bob amser yn gadwedig oddi wrth apostolion ffelfion, gael ei threfnu a'i llywodraethu gan wir a ffyddlawn Fugeiliaid, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Aft. i. 15.

YN y dyddiau hynny Pedr a gyfododd i fyna ynghanol y disgybion, ac a ddywedodd (a nifer yr enwau yn yr un man oedd ynghylch ugain a chant) Ha wŷr frodyr, yr oedd yn rhaid cyflawni yr ysgrithyr yma a rag-ddywedodd yr Ysryd Glân trwy enau Dafydd am Judas, yr hwn a fu flaenor i'r rhai a ddaliafant yr Iesu. Canys efe a gyfrifwyd gyd â ni, ac a gawfai ran o'r weinidogaeth hon. A hwn a bwrcasodd faes â gwobr anwiredd; ac wedi ymrogi, a dorodd yn ei ganol, a'i holl ymysgaroedd ef a dywalltwyd allan. A bu hyspys hyn i holl breswylwyr Jerusalem, hyd oni elwir y maes hwnnw yn eu tafod priodol hwy, Aceldama; hynny yw, Maes y gwaed. Canys ysgrifenydd yn llyfr y Salmau, Bydded ei driglan ef yn ddiffeithwch, ac na bydded a drigo ynddi: a, Chymmered arall ei esgobaeth ef. Am hynny mae yn rhaid, o'r gwŷr a fu yn cyd-ymdaith â ni yr holl amser yr aeth yr Arglwydd Iesu i mewn ac allan yn ein plith ni, gan ddechreu o fedydd loan hyd y dydd y cymmerwyd ef i fynu oddi wrthym ni, bod un o'r rhai hyn gyd â ni yn dyf o'i adgyfodiad ef. A hwy a osodasant ddau ger bron; Joseph, yr hwn a enwid Barsabas, aca gyfenwid Justus, a Mathias. A chan weddio, hwy a ddywedasant, Tydi, Arglwydd, yr hwn a wyddost galonnau pawb, dangos pa un o'r ddau hyn a etholaist, i dderbyn rhan o'r weinidogaeth hon a'r apostoliaeth, o'r hon y cyfeiliornodd Judas, i fyned i'w le ei hun. A hwy a fwriasant y coelbrenau: ac ar Mathias y syrthiodd y coelbren; ac efe a gyfrifwyd gyd â'r un apostol a'r ddeg.

Tr Efengyl. S. Math. xi. 25.

YR amser hwnnw yr atebodd yr Iesu, ac y dywedodd, I ti yr ydwyf yn diolch, O Dad, Arglwydd nef a daear, am i ti guddio y pethau hyn rhag y doethion a'r rhai deallus, a'u datguddio o honot i rai bychain. Iê, O Dad; canys felly y rhyngodd bodd i ti. Pob peth a roddwyd i mi gan fy Nhaf: ac nid edwyn neb y Mab, ond y Tad; ac nid edwyn neb y Tad, ond y Mab, a'r hwn yr ewyllysto y Mab ei ddatguddio iddo. Deuwch attaf fi bawb a'r ysydd yn flinderog ac yn llwythog, ac mi a efinwythâf arnoch. Cymmerwch fy iau arnoch, a dygwch gennyf; canys addfwyn ydwyf a gostyngedig o galon: a chwi a gewch orphwyftra i'ch eneidiau. Canys fy iau sydd efinwyth, a'm baich fydd ysgafn.

Cysarchiad neu Gennadwri Mair Wryf fendigedig.

Y Coleff.

NI a attolygwn i ti, O Arglwydd, dywallt dy ras yn ein calonnau: fel, megis y gwyddom gnawdoliaeth Iesu Crist dy Fab trwy gennadwri angel; felly, trwy ei grog a'i ddioddefaint, bod i ni gael ein dwyn i ogoniant ei adgyfodiad ef, trwy yr unrhyw Iesu Crist ein Harglwydd. *Amen.*

Dydd Sant Marc, a Dydd Sant Phylip a Sant Iago.

Tn lle yr Epistol. Eſay vii. 10.

YR Arglwydd a 'chwanegodd lafaru wrth Ahaz, gan ddywedyd, Gofyn it' arwydd gan yr Arglwydd dy Dduw; gofyn o'r dynder, neu o'r uchelder oddi arnodd. Ond Ahaz a ddywedodd, Ni ofynaf, ac ni themiaf yr Arglwydd. A dywedodd yntau, Gwrandewch yr awrhon, tŷ Ddafydd; Ai bychan gennych flino dynion, oni flinoch hefyd fy Nuw? Am hynny yr Arglwydd ei hun a ddyr y chwi arwydd; Wele, Morwyn a fydd feichiog, ac a elgor ar Fab, ac a elw ei enw ef Immanuel. Ymenyn a mel a fwyty eſe; fel y medro ymrwrthod a'r drwg, ac ethol y da.

Yr Eſengyl. S. Luc i. 26.

AC yn y chweched mis yr anfonwyd yr angel Gabriel oddi wrth Dduw, i ddinas yn Galilea a'i henw Nazareth, at forwyn wedi ei dyweddio i wr a'i enw Joſeph, o dŷ Ddafydd; ac enw'r forwyn oedd Mair. A'r angel a ddaeth i mewn att i, ac a ddywedodd, Hanffych well, yr hon a gefaist ras: yr Arglwydd fydd gyd â thi; bendigaid wyt ym mhilith gwagedd. A hithau, pan ei gwelodd, a gythryblwyd wrth ei ymadrodd ef: a meddyllo a wnaeth pa fath gyfarch oedd hwn. A dywedodd yr angel wrthi, Nac ofna, Mair; canys ti a gefaist ffair gyd â Duw. Ac wele, ti a gei feichiogi yn dy groth, ac a eſgori ar Fab, ac a elwi ei enw ef Ieſu. Hwn fydd mawr, ac a elwir yn Fab y Goruchaf; ac iddo y rhydd yr Arglwydd Dduw orſeddfa ei dad Dafydd. Ac eſe a deyrnafa ar dŷ Jacob yn dragydedd; ac ar ei frenhiniaeth ni bydd diwedd. A Mair a ddywedodd wrth yr angel, Pa fodd y bydd hyn; gan nad adwaen i wr? A'r angel a atebodd ac a ddywedodd wrthi, Yr Yſpryd Glân a ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf a'th gyfgoda di: am hynny hefyd, y peth ſanctaidd a aner o honot ti, a elwir yn Fab Duw. Ac wele, Eliſabeth dy gares, y mae hithau wedi beichiogi ar fab yn ei henaint: a hwn yw'r chweched mis iddi hi, yr hon a elwid yn amhhlantadwy. Canys gyd â Duw ni bydd dim yn ammhofibl. A dywedodd Mair, Wele, waſanaethyddes yr Arglwydd; bydded i mi yn ol dy air di. A'r angel a aeth ymaith oddi wrthi hi.

Dydd Sant Marc Eſangylwr.

Y Coleſt.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a ddyſgaist dy ſanctaidd Eglwys â nefol athrawiaeth dy Eſangylwr Sant Marc; Dod ti i ni ras, na byddom ſel plant ymchweledig gan bob awel o wag ddyſgeidiaeth; eithr bod i ni yn ffyrſ ymgadarnhâu yngwionedd dy lân Eſengyl, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. Ephes. iv. 7.

I Bob un o honom y rhoed gras, yn ol meſur i dawn Crift. O herwydd paham y mae eſe yn dywedyd, Pan ddyrchafodd i'r uchelder, eſe a gaethiwodd gaethiwed, ac a roddes roddion i ddynion (Eithr, Eſe a ddyrchafodd, beth yw, ond darſod iddo hefyd ddiſgyn yn gyntaf i barthau ifaf y ddaear? Yr hwn a ddiſgynodd yw yr hwn hefyd a eſgynodd goruwch yr holl neſoedd, fel y cyflawnai bob peth) Ac eſe a roddes rai yn undeb ffydd a gwybodaeth Mab Duw, yn wr perffaith, at ſefur oedran cyflawnder Crift: ſel na byddom mwyaoh yn blant os, yn bwhwman, ac yn ein cylch-arwain â phob awel dyſgeidiaeth, trwy hoccoed dynion, trwy gyfrwyſdra, i gynllwyn i dwyllo; eithr gan fod yn gywir mewn cariad, cynnyddu o honom iddo ef

ym mhob peth, yr hwn yw'r pen, ſef Crift: o'r hwn y mae yr holl gorph wedi ei gyd-ymgynnuall a'i gyd-gyffylltu, trwy bob cymmal cynhaliacth dŷn, yn ol y nerthol weithrediad ym meſur pob rhan, yn gwneuthur cynnydd y corph, i'w adeilad ei hun mewn cariad.

Yr Eſengyl. S. Ioan xv. 1.

MYFI yw y wir winwŷdden, a'm Tad yw'r llafurwr. Pob cangen ynof fi heb ddwyn ſſrwyth, y mae eſe yn ei thynnu ymaith: a phob un a ddygo ſſrwyth, y mae eſe yn ei glanhâu, fel y dygo twy o ſſrwyth. Yr awrhon yr ydyſh chwi yn lân, trwy'r gair a laſarais i wrthych. Arhofwch ynof fi, a mi ynoch chwi. Megis na all y gangen ddwyn ſſrwyth o honi ei hun, onid erys yn y winwŷdden: ſelly ni ellwch chwithau, onid arhofwch ynof fi. Myfi yw'r winwŷdden; chwithau yw'r canghenau. Yr hwn fydd yn aros ynof fi, a minnau ynddo yntau, hwnnw fydd yn dwyn ſſrwyth lawer: oblegyd hebof fi ni ellwch chwi wneuthur dim. Onid erys un ynof fi, eſe a dafwyd allan megis cangen, ac a wywodd: ac y maent yn eu canglu hwynt, ac yn eu bwrw yn tân; a hwy a loſgir. Os arhofwch ynof fi, ac aros o'm geiriau ynoch, beth bynnag a ewyllyſioch, goſfynwch, ac eſe a fydd i chwi. Vn hyn y gogonddwyd fy Nhad, ar ddwyn o honoch ſſrwyth lawer; a diſgyblion fyddwch i mi. Fel y carodd y Tad fi, ſelly y cerais innau chwithau: arhofwch yn fy nghariad i. Os cedwch fy ngerchymynion, chwi a arhofwch yn fy nghariad: fel y cedwais i orchymynion fy Nhad, ac yr wyf yn aros yn ei gariad ef. Hyn a ddywedais wrthych, fel yr arhofai fy llawenydd ynoch, ac y byddai eich llawenydd yn gyflawn.

Dydd Sant Phylip a Sant Iago, Apoſtolion.

Y Coleſt.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn o'i wir adnabod yw bywyd tragwyddol; Cania'ttâ i ni berffaith adnabod dy Fab Ieſu Grift i fod yn ſfordd, yn wirionedd, ac yn fywyd; ſel, gan ddilyn llwybrau dy ſancteiddiol Apoſtolion Sant Phylip a Sant Iago, y bo i ni rodio yn ddyfal ar y ſfordd y ſy'n arwain i fywyd tragwyddol, trwy'r unrhyw dy Fab Ieſu Grift ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol. S. Iago i. 1.

IAGO, gwaſanaethwr Duw, a'r Arglwydd Ieſu Grift, at y deuddeg llwyth y fydd ar waſgar, annerch. Cyfrifwch yn bob llawenydd, fy mrodyr, pan ſyrthioch mewn amryw brofedigaethau; gan wybod fod profiad eich ffydd chwi yn gweithredu amynedd. Ond caſſed amynedd ei perffaith waith, ſel y byddoch berffaith a chyfan, heb ddiſfygio mewn dim. O bydd ar neb o honoch eifiau doethineb, goſyned gan Dduw, yr hwn fydd yn rhoi yn haelionus i bawb, ac heb ddannod; a hi a roddir iddo ef. Eithr goſyned mewn ffydd, heb ammeu dim. Canys yr hwn fydd yn ammeu, fydd gyffelyb i don y môr, a chwelir ac a deſſir gan y gwynt. Canys na feddylid y dŷn hwnnw, y derbyn eſe ddim gan yr Arglwydd. Gŵr dau ddyblyg ei feddwl, fydd anwaſtad yn ei holl ffydd. Y brawd o'radd iſel, llawenyched yn ei oruchaſiaeth; a'r cyfoethog yn ei ddaroſtyngiad: canys megis blodeuyn y glas-weltyn y diſſanna eſe. Canys cyfododd yr haul gyd â gwres, a gwywodd y glas-weltyn, a'i flodeuyn a gwympodd, a thegwch ei bryd ef a gollodd: ſelly hefyd y diſſanna y cyfoethog yn ei ffydd. Gwŷn ei ſyd y gŵr fydd yn goddef profedigaeth: canys pan fyddo profedig, eſe a dderbyn goron y bywyd, yr hon a addawodd yr Arglwydd i'r rhai a'i carant ef.

E 3

27

Dydd Sant Barnabas, a Dydd Sant Ioan Fedyddiwr.

Yr Efyngyl. S. Ioan xiv. 1.

A'R Iesu a ddywedodd wrth ei ddifgylion, Na thralodder eich calon: yr ydych yn credu yn Nuw, credwch yno ffinnau hefyd. Yn nhŷ fy Nhad y mae llawer o drigfannau: a phe amgen, mi a ddywedafwn i chwi. Yr wyf fi yn myned i barottôl lle i chwi. Ac os myfi a af, ac a barottoaf le i chwi, mi a ddeuaf drachefn, ac a'ch cymmeraf chwi attaf fy hun; fel lle yr wyf fi, y byddoch chwithau hefyd. Ac i ba le yr wyf fi yn myned, chwi a wyddoch, a'r ffordd a wyddoch. Dywedodd Tomas wrtho, Arglwydd, ni wyddom ni i ba le yr wyt ti yn myned; a pha fodd y gallwn wybod y ffordd? Yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Myfi yw'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd: nid yw neb yn dyfod at y Tad, ond trwof fi. Ped adnabuafech fi, fy Nhad hefyd a adnabuafech: ac o hyn allan yr adwaenoch ef, a chwi a'i gwelsoch ef. Dywedodd Phylip wrtho, Arglwydd, dangos i ni y Tad, a digon yw i ni. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, A ydwyf gyhyd o amser gyd â chwi, ac nid adnabuoist fi, Phylip? y neb a'm gwelodd i, a welodd y Tad; a pha fodd yr wyt ti yn dywedyd, Dangos i ni y Tad? Onid wyt ti yn credu fy mod i yn y Tad, a'r Tad yno ffinnau? y geiriau yr wyf fi yn eu llafaru wrthyh, nid o honof fy hun yr wyf fi yn eu llafaru; ond y Tad yr hwn fydd yn aros yno, efe fydd yn gwneuthur y gweithredodd. Credwch fi, fy mod i yn y Tad, a'r Tad yno ffinnau: ac onid e, credwch fi er mwyn y gweithredodd eu hun. Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn fydd yn credu yno ffin, y gweithredodd wyf fi yn eu gwneuthur, yntau hefyd a'u gwna, a mwy na'r rhai hyn a wna efe: oblegyd yr wyf fi yn myned at y Nhad. A pha beth bynnag a ofynoch yn fy Enw i, hynny a wna; fel y gogonedder y Tad yn y Mab. Os gofynwch ddim yn fy Enw i, mi a'i gwnaf.

Dydd Sant Barnabas Apostol.

Yr Colef.

O Arglwydd Dduw Holl-alluog, yr hwn a wisgaist dy sanctaidd Apostol Barnabas â rhagorol raddion dy Yspryd Glân; Na ad i ni, ni a attolygwn i ti, fod yn ddiffygol o'th amryw ddoniau, nac etto o ras i'w harfer hwynt bob amser i'th anrhydedd di a'th ogoniant, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Act. xi. 22.

A'R gair a ddaeth i glustiau yr eglwys oedd yn Jerusalem, am y pethau hyn: a hwy a anfonasant Barnabas i fyned hyd Antiochia. Yr hwn pan ddaeth, a gweled gras Duw, a fu lawen ganddo; ac a gynghorodd bawb oll, trwy lwyrfryd calon, i llynu wrth yr Arglwydd. Oblegyd yr oedd efe yn wr da, ac yn llawn o'r Yspryd Glân, ac o ffydd. A llawer o bobl a'chwanegwyd i'r Arglwydd. Yna yr aeth Barnabas i Tarsus, i geisio Saul; ac wedi iddo ei gael, efe a'i dug i Antiochia. A bu iddynt fwyddyn gyfan ymgynnull yn yr eglwys, a dysgu pobl lawer; a bod galw y difgylion yn Cristianogion yn gyntaf yn Antiochia. Ac yn y dyddiau hynny daeth prophwydi o Jerusalem i wared i Antiochia. Ac un o honynt, a'i enw Agabus, a gyfododd, ac a arwyddoedd, drwy yr Yspryd, y byddai newyn mawr dros yr holl fyd; yr hwn hefyd a fu dan Claudius Cesar. Yna'r difgylion, bob un yn ol ei allu, a fwriadasant anfon cymmorth i'r brodyr oedd yn preswyllo yn Judea. Yr hyn beth hefyd a wnaethant, gan ddanfon at yr henuriaid drwy law Barnabas a Saul.

Yr Efyngyl. S. Ioan xv. 12.

DYMA fy ngorchymyn i; ar i chwi garu eich gilydd, iel y cerais i chwi. Cariad mwy na

hwn nid oes gan neb; sef, bod i un roi ei einioes dros ei gyfeillion. Chwytchwi yw fy nghyfeillion, os gwnewch pa bethau bynnag yr wyf yn eu gorchymyn i chwi. Nid ydwyf mwyach yn eich galw yn weision; oblegyd y gwas ni wyr beth y mae ei arglwydd yn ei wneuthur: ond mi a'ch gelwais chwi yn gyfeillion; oblegyd pob peth a'r a glywais gan fy Nhad, a yspysais i chwi. Nid chwi a'm dewisafoch i, ond myfi a'ch dewisais chwi, ac a'ch ordeiniais chwi, fel yr elech ac y dygech firwyth, ac yr arhosai eich firwyth; megis pa beth bynnag a ofynoch gan y Tad yn fy Enw i, y rhoddo ete i chwi.

Dydd Sant Ioan Fedyddiwr.

Yr Colef.

Holl-alluog Dduw, o ragluniaeth pa un y ganed yn rhyfedd dy was Ioan Fedyddiwr, ac yr antonwyd ei i arlwygo ffordd dy Fab Iesu Grist ein Iachawdwr, gan bregethu edifeirwch; Gwna i ni felly ddilyn ei ddysgeidiaeth a'i sanctaidd fywyd ef, fel y gwir edifarhaom yn ol ei bregeth ef; ac ar ol ei eiampl y traethom y gwirionedd yn wastadol, y ceryddom gamwedd yn hyderus, ac y dioddefom yn ufudd er mwyn y gwirionedd, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Efsay xl. 1.

CYfurwch, cyfurwch fy mhobl, medd eich Duw. Dywedwch wrth fodd calon Jerusalem; llefwch wrthi hi, gyflawni ei milwriaeth, ddileu ei hanwiredd; o herwydd derbyniodd o law'r Arglwydd yn ddau ddyblyg am ei holl bechodau. Llef un yn llefain yn yr anialwch, Parottôwch ffordd yr Arglwydd, uniawnwch lwybr i'n Duw ni yn y diffeithwch. Pob pant a gyfodir, a phob mynydd a bryn a ostyngir; y gwyr a wneir yn uniawn, a'r anwaftad yn waftadedd. A gogoniant yr Arglwydd a ddatguddir, a phob cnawd ynghyd a'i gwel: canys genau'r Arglwydd a lasarodd hyn. Y llef a ddywedodd, Gwaedda. Yntau a ddywedodd, Beth a waeddaf? Pob cnawd fydd wellt, a'i holl odidowgrwydd fel blodeuyn y maes. Gwywa y gwelltyn, syrth y blodeuyn; canys Ysryd yr Arglwydd a chwythodd arno: gwellt yn ddiau yw'r bobl. Gwywa y gwelltyn, syrth y blodeuyn; ond gair ein Duw ni a saif byth. Dring rhagot, yr efangyles Sion, i fynydd uchel: dyrchafa dy lef trwy nerth, O efangyles Jerusalem; dyrchafa, nac ofna: dywaid wrth ddinasoedd Juda, Wele eich Duw chwi. Wele'r Arglwydd Dduw a ddaw yn erbyn y cadarn, a'i fraich a lywodraetha trosto: wele ei wobwr gyd ag ef, a'i waith o'i flaen. Fel bugail y portha efe ei braidd; â'i fraich y cagel ei wryn, ac a'u dwg yn ei fynwes, ac a goledda y mammogiaid.

Yr Efyngyl. S. Luc i. 57.

AChyflawnwyd tympt Elisabeth i esgor; a hi a esgorodd ar fab. A'i chymmydogion a'i chenedl a glybu fawrhau o'r Arglwydd ei drugaredd arni; a hwy a gyd-lawenychasant â hi. A bu, ar yr wythfed dydd, hwy a ddaethant i enwaedu ar y dŷn-bach; ac a'i galwasant ef Zacarias, ar ol enw ei dad. A'i fam a attebodd ac a ddywedodd, Nid felly; eithr Ioan y gelwir ef. Hwythau a ddywedasant wrthi, Nid oes neb o'th genedl a elwir ar yr enw hwn. A hwy a wnaethant amnaid ar ei dad ef, pa fodd y mynnai efe ei henwi ef. Yntau a alwodd am argraph-lech, ac a 'sgrifenodd, gan ddywedyd, Ioan yw ei enw ef. A rhyfeddu a wnaethant oll. Ac agorwyd ei enau ef yn ebrwydd, a'i dafod ef; ac efe a lasarodd, gan fendithio Duw. A daeth ofn ar bawb oedd yn trigo yn eu cych hwy, a thrwy holl synydd-dir Judea y cyhoeddwyd y geiriau hyn oll. A phawb a'r a'u clywsant, a'u gosodasant yn eu calonnau, gan

Dydd Sant Pedr, a Dydd Sant Iago.

gan ddywedyd, Beth fydd y bachgenyn hwn? A llaw'r Arglwydd oedd gyd ag ef. A'i dad ef Zacarias a gyflawnwyd o'r Yspryd Glân, ac a brophwydodd, gan ddywedyd, Bendigedig fyddo Arglwydd Dduw Israel; canys efe a ymwelodd ac a wnaeth ymwared i'w bobl. Ac efe a ddychafodd gorn iachawdwriaeth i ni yn nhŷ Ddaitydd ei wafanaethwr; megis y llafarodd trwy enau ei sanctaidd brophwydi, y rhai oedd o ddechreuad y byd; fel y byddai i ni ymwared rhag ein gelynion, ac o law pawb o'n caseion; i gwbllhau ei drugaredd â'n tadau, ac i gosio ei sanctaidd gyfammod; y llw a dyngodd efe wrth ein tad Abraham, ar roddi i ni, gwedi ein rhyddhau o law ein gelynion, ei wafanaethu ef yn ddiotn, mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder ger ei fron ef, holl ddyddiau ein bywyd. A thithau, fachgenyn, a elwir yn brophwyd i'r Goruchaf: canys ti a ei o flaen wyneb yr Arglwydd, i barottôï ei ffyrdd ef; i roddi gwybodaeth iachawdwriaeth i'w bobl, trwy faddeuant o'u pechodau, o herwydd tiriondeb trugaredd ein Duw; trwy yr hon yr ymwelodd â ni Godiad Haul o'r uchelder; i lewyrchu i'r rhai sy yn eistedd mewn tywyllwch a chyfgeo angau, i gyfeirio ein traed i ffordd tangnefedd. A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhawyd yn yr yspryd; ac a fu yn y diffeithwch hyd y dydd yr ymddangosodd ef i'r Israel.

Dydd Sant Pedr Apostol.

Y Coleff.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn trwy dy Fab Iesu Grist a roddai i'th Apostol Sant Pedr lawer oedd o ddoniau arbennig, ac a orchymynaist iddo o ddifrif borthi dy braidd; Gwna, ni a attolygwn i ti, i'r holl Esgobion a'r Bugeiliaid yn ddyfal bregethu dy sanctaidd Air, ac i'r bobl yn ufuddgar ddilyn yr unrhyw; fel y derbyniont goron y gogoniant tragwyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Aët. xii. 1.

YNghŷlech y pryd hwnnw yr estynodd Herod frenhin ei ddwyllaw i ddrygu rhai o'r eglwys. Ac efe a laddodd Iago brawd Ioan a'r cleddyf. A phan welodd fod yn dda gan yr Iuddewon hynny, efe a 'chwanegodd ddala Pedr hefyd (A dyddiau y bara croyw ydoedd hi) Yr hwn, wedi ei ddal, a roddes efe yngharchar, ac a'i traddododd at bedwar pedwariaid o filwyr, i'w gadw; gan ewyllysio ar ol y pafg ei ddwyn ef allan at y bobl. Felly Pedr a gadwyd yn y carchar; eithr gweddidi ddyfal a wnaethpwyd gan yr eglwys at Dduw drosto ef. A phan oedd Herod â'i fryd ar ei ddwyn ef allan, y nos honno yr oedd Pedr yn cyfgu rhwng dau filwr, wedi ei rwymo â dwy gadwyn; a'r ceidwaid o flaen y drws oeddynt yn cadw y carchar. Ac wele, angel yr Arglwydd a safodd ger llaw, a goleuni a ddifgleiriodd yn y carchar: ac efe a darawodd ystlys Pedr, ac a'i cyfododd ef, gan ddywedyd, Cyfod yn fuan. A'i gadwyni ef a syrthiasant oddi wrth ei ddwyllaw. A dywedodd yr angel wrtho, Ymwregysa, a rhwym dy sandalau. Ac felly y gwnaeth efe. Yna y dywedodd, Bwrw dy wisg am danat, a chanlyn fi. Ac efe a aeth allan, ac a'i canlynodd ef; ac ni's gwybu mai gwir oedd y peth a wnaethid gan yr angel, eithr yr oedd yn tybied mai gwelod gwelodigaeth yr oedd. Ac wedi myned o honynt heb law y gyntaf a'r ail wyliadwriaeth, hwy a ddaethant i'r porth haiarn yr hwn fydd yn arwain i'r ddinas; yr hwn a ymagorodd iddynt o'i waith ei hun: ac wedi eu myned allan, hwy a aethant ar hyd un heol; ac yn ebrwydd yr angel a aeth ymaith oddi wrtho. A Phedr, wedi dyfod atto ei hun, a ddywedodd, Yn awr y gwn yn wir anfon o'r Arglwydd ei angel

i'm gwared i allan o law Herod, ac oddi wrth holl ddisgwyliad pobl yr Iuddewon.

Yr Efengyl. S. Math. xvi. 13.

WEDI dyfod yr Iesu i dueddau Cefarea Philippi, efe a ofynodd i'w ddisgyblion, gan ddywedyd, Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i Mab y dyn? A hwy a ddywedaant, Rhai, mai Ioan Fedyddiwr; a rhai, mai Elias; ac eraill, mai Jeremias, neu un o'r prophwydi. Efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy meddwch chiwi ydwyf fi? A Simon Pedr a atebodd ac a ddywedodd, Ti yw Crist, Mab y Duw byw. A'r Iesu gan ateb, a ddywedodd wrtho, Gwyn dy fydd ti, Simon mab Jona: canys nid eig a gwaed a ddatguddiodd hyn i ti, ond fy Nhaf yr hwn fydd yn y nefoedd. Ac yr ydwyf finnau yn dywedyd i ti, mai ti yw Pedr; ac ar y graig hon yr adeiladaf fy eglwys: a phyrth uffern ni's gorchfygant hi. A rhodda i ti agoriadau teyrnas nefoedd: a pha beth bynnag a rwymech ar y ddaear, a fydd rhwymedig yn y nefoedd; a pha beth bynnag a ryddhaech ar y ddaear, a fydd wedi ei ryddhau yn y nefoedd.

Dydd Sant Iago Apostol.

Y Coleff.

CANIATTÂ, O drugarog Dduw, megis y bu i'th wŷnfydedig Apostol Sant Iago, gan ymado â'i dad, ac â chwi a'r oedd eiddo, yn ebrwydd ufuddhau i alwad dy Fab Iesu Grist, a'i ddilyn ef; felly i ninnau, gan ymwrthod â holl fyddol ac â chnawdol ewyllysion, yn dragwydd fod yn barod i ddilyn dy Orchymynion sanctaidd, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Aët. xi. 27. a rhan o'r xii. Bennod.

YN y dyddiau hynny daeth prophwydi o Jerusalem i wared i Antiochia. Ac un o honynt, a enw Agabus, a gyfododd, ac a arwyddocaodd drwy yr Yspryd, y byddai newyn mawr dros yr holl fydd; yr hwn hedyd a fu dan Claudius Cesar. Yna'r ddisgyblion, bob un yn ol ei allu, a fwriadasant anfon cymmorth i'r brodyr oedd yn preswyllo yn Judea. Yr hyn beth hedyd a wnaethant, gan ddanfôn at yr henuriaid drwy law Barnabas a Saul. Ac ynghŷlech y pryd hwnnw yr estynodd Herod frenhin ei ddwyllaw i ddrygu rhai o'r eglwys. Ac efe a laddodd Iago brawd Ioan a'r cleddyf. A phan welodd fod yn dda gan yr Iuddewon hynny, efe a 'chwanegodd ddala Pedr hefyd.

Yr Efengyl. S. Math. xx. 20.

YNA y daeth mam meibion Zebedeus atto, gyd â'i meibion, gan addoli, a deisyf rhyw beth ganddo. Ac efe a ddywedodd wrthi, Pa beth a tynni? Dywedodd hithau wrtho, Dywaid am gael o'm dau fab hyn cistedd, y naill ar dy law ddeheu, a'r llall ar dy law aswy, yn dy frenhiniaeth. A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd, Ni wyddoch chiwi beth yr ydych yn ei ofyn. A ellwch chiwi yfed o'r cwpan yr ydwyf fi ar yfed o hono, a'ch bedyddio â'r bedydd y bedyddir fi? Dywedasant wrtho, Gallwn. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwech o'm cwpan, ac y'ch bedyddir â'r bedydd y'm bedyddir ag ef: eithr eistedd ar fy llaw ddeheu, ac ar fy llaw aswy, nid eiddof ei roddi, ond i'r sawl y darparwyd gan fy Nhaf. A phan glybu y deg hyn, hwy a iorasant wrth y ddau frodyr. A'r Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, Chiwi a wyddoch fod pennaethiaid y Cenhedloedd yn tra-arglyddiaethu arnynt hwy. Eithr nid felly y bydd yn eich plith chiwi: ond pwy bynnag

Dydd Sant Bartholomeus, Dydd Sant Mathew, a Dydd Sant Mihangel.

bynnag a fynno fod yn fawr yn eich plith chwi, bydded yn weinidog i chwi; a phwy bynnag a fynno fod yn bennaf yn eich plith, bydded yn was i chwi: megis na ddaeth Mab y dŷn i'w wafanaethu, ond i wafanaethu, ac i roddi ei einioes yn bridwerth dros lawer.

Dydd Sant Bartholomæus Apostol.

Y Colef.

HOLL-alluog a byth barhâus Dduw, yr hwn a roddaiſt ras i'th Apostol Bartholomæus, i wir gredu, ac i bregethu dy Air; Nyni a attolygwn i ti ganiattâu i'th Eglwys gwbl garu y Gair a gredodd efe, a phregethu a derbyn yr unrhyw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Act. v. 12.

TRWY ddwyllaw yr apostolion y gwnaed arwyddion a rhyfeddodau lawer ym mhilith y bobl (ac yr oeddynt oll yn gytŷn ym mhorth Salomon. Eithr ni feiddai neb o'r lleill ymgysylltu â hwynt: ond y bobl oedd yn eu mawrhan. A chwanegwyd attynt rai yn credu yn yr Arglwydd, lliaws o wŷr a gwragedd hefyd) hyd oni ddygent y rhai cleifion allan ar hŷd yr heolodd, a'u gosod ar weliau a glythau, fel o'r hyn lleiaf y cyfodai cyfod Pedr, pan ddelai heibio, rai o honynt. A lliaws a ddaeth hefyd ynghyd, o'r dinafoedd o amgylch Jerusalem, gan ddwyn rhai cleifion, a rhai a drallodid gan yspriedion aflan, y rhai a iachawyd oll.

Yr Efsengyl. S. Luc xxii. 24.

ABu ymryson yn eu plith, pwy o honynt a dŷbygid ei fod yn fwyaf. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae brenhinoedd y Cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt; a'r rhai y fy mewn awdurdod arnynt, a elwir yn bendefigion. Ond na fyddwch chiw felly: eithr yr hwyaf yn eich plith chwi, bydded megis yr ieuangaf; a'r pennaf, megis yr hwn fydd yn gweini. Canys pa un fwyaf, ai'r hwn fydd yn eistedd ar y bwrdd, ai'r hwn fydd yn gwafanaethu? Onid yr hwn fydd yn eistedd ar y bwrdd? eithr yr ydwyf fi yn eich mysg, fel un yn gwafanaethu. A chwydychi yw y rhai a arhosafoch gyd â mi yn fy mhrofedigaethau. Ac yr wyf fi yn ordeinio i chwi deyrnas, megis yr ordeiniodd fy Nhau i minnau; fel y bywytaoch ac yr yfsoch ar fy mwrrd i yn fy nheyrnas, ac yr eisteddoch ar orseddfeydd, yn barnu deuddeg llwyth Iſrael.

Dydd Sant Mathew Efsangylwr.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn drwy dy wŷnfyddedig Fab a elwaiſt Mathew, o'r dollfa, i fod yn Apostol, ac yn Efsangylwr; Caniattâ i ni ras i ymwrthod â holl gybyddus ddeifysion, ac â thrachwantus ferch golud bydol, ac i ddilyn yr unrhyw dy Fab Iesu Grist, yr hwn fydd yn byw, ac yn teyrnasu gyd â thi a'r Yspryd Glân, yn un Duw, heb dranc na gorphen. *Amen.*

Yr Epistol. 2 Cor. iv. 1.

GAN fod i ni y weinidogaeth hon, megis y cawfom drugaredd, nid ydym yn pallu. Eithr ni a ymwrthodafom â chuddiedig bethau cywilydd, heb rodio mewn cyfrwystra, na thrin gair Duw yn dwyllodrus; eithr trwy eglurhâd y gwirionedd, yr ydym yn ein canmol ein hunain wrth bob cydwobod dynion, yngolwg Duw. Ac os cuddiedig yw ein hefsengyl ni, yn y rhai colledig y mae yn guddiedig; yn y rhai y dallodd duw y byd hwn feddyliau y rhai digred; fel na thywynnai iddynt lewyrth efengyl gogoniant Grist, yr hwn yw delw Dduw. Canys nid ydym yn ein pregethu ein hunain, ond Grist Iesu yr Arglwydd; a ninnau yn weision i chwi er mwyn Iesu. Canys Duw, yr hwn

a orchymynodd i'r goleuni lewyrchu o dywyllwch, a lewyrchodd yn ein calonau, i roddi goleuni gwybodaeth gogoniant Duw, yn wyneb Iesu Grist.

Yr Efsengyl. S. Math. ix. 9.

AC fel yr oedd yr Iesu yn myned oddi yno, efe a ganfu wr yn eistedd wrth y dollfa, a elwid Mathew; ac a ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac efe a gyfododd, ac a'i canlynodd ef. A bu ag efe yn eistedd i fwytta yn y tŷ, wele hefyd, publicanod lawer a phechaduriaid a ddaethant, ac a eisteddasant gyd â'r Iesu a'i ddisgyblion. A phan welodd y Phariseaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddisgyblion ef, Paham y bwyty eich Athraw chwi gyd â'r Publicanod a'r pechaduriaid? A phan glybu'r Iesu, efe a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond i'r rhai cleifion. Ond ewch, a dysgwch pa beth yw hyn; Trugaredd yr ydwyf yn ei ewyllysio, ac nid aberth: canys ni ddaethum i alw rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

Dydd Sant Mihangel a'r boll Angylion.

Yr Colef.

ODragwyddol Dduw, yr hwn a ordeiniaist, ac a ofodaiſt wafanaethau'r holl angylion a dynion mewn trefn ryfedd; Caniattâ yn drugarog, megis y mae dy angylion sanctaidd yn wastad yn gwneuthur i ti wafanaeth yn y nesoedd; felly bod o honynt, trwy dy drefniad di, yn borth ac yn ymddiffyn i ni ar y ddaear, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yn lle yr Epistol. Dat. xii. 7.

ABu rhyfel yn y nef; Michael a'i angylion a ryfelasant yn erbyn y ddraig; a'r ddraig a ryfelodd, a'i hangylion hithau, ac ni orfuant; a'u lle hwynt ni's cafwyd mwyaich yn y nef. A bwrwyd allan y ddraig fawr, yr hen sarph, yr hon a elwir diawl a Satan, yr hwn fydd yn twyllo'r holl fyd: efe a fwrwyd allan i'r ddaear, a'i angylion a fwrwyd allan gyd ag ef. Ac mi a glywais lef uchel yn dywedyd yn y nef, Yr awrhon y daeth iachawdwriaeth, a nerth, a theyrnas ein Duw ni, a gallu ei Grist ef: canys cyhuddwr ein brodyr ni a fwrwyd i'r llawr, yr hwn oedd yn eu cyhuddo hwy ger bron ein Duw ni ddydd a nos. A hwy a'i gorchfygasant ef trwy waed yr Oen, a thrwy air eu tyftiolaeth hwynt; ac ni charasant eu heinioes hyd angau. O herwydd hyn llawenhwch, y nesoedd, a'r rhai ydych yn trigo ynddynt. Gwae y rhai fydd yn trigo ar y ddaear, a'r môr: canys diafol a ddisgynodd atoch chiw, a chanddo lid mawr; o herwydd ei fod yn gwybod nad oes iddo ond ychydig amfer.

Yr Efsengyl. S. Math. xviii. 1.

AR yr awr honno y daeth y disgyblion at yr Iesu, gan ddywedyd, Pwy fydd fwyaf yn nheyrnas nesoedd? A'r Iesu a alwodd atto fachgenyn, ac a'i gosododd yn eu canol hwynt, ac a ddywedodd, Yn wir y dywedaf i chiw, Oddi eithr eich troi chiw, a'ch gwneuthur fel plant bychain, nid ewch chiw ddim i mewn i deyrnas nesoedd. Pwy bynnag gan hynny a'i goŷtyngo ei hunan fel y bachgenyn hwn, hwnnw yw'r mwyaf yn nheyrnas nesoedd. A phwy bynnag a dderbynio gyfryw fachgenyn yn fy Enw i, a'm derbyn i. A phwy bynnag a rwyfiro un o'r rhai bychain hyn a gredant yno fi, da fyddai iddo pe crogid maen melin am ei wddf, a'i foddi yn eigion y môr. Gwae'r byd oblegyd rhwystrau; canys anghenrhaidd yw dyfod rhwystrau; er hynny gwae y dŷn hwnnw drwy'r hwn y daw y rhwystr. Am hynny, os dy law neu dy droed a'th rwystra, tor hwynt ymaith, a thafi oddi wrthyt: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, neu yn anafus, nag â chennyt ddwy

ddwy law
wyddol.
a thafi oddi
fyned i m
dy dafu
yr un o'r
dyweddy
oedd, bo
hwn fydd

HOLL-a
fydd
i fod yn f
bodd i ti
iaeth ef,
haeddedi
Amen.

GWyl
wai
Canys m
ymddatto
drecht d
y fydd.
i'w chad
barnwr c
yn unig
ddangosi
ebrwydd
y byd p
Creffens
fydd gyd
canys bu
cus hefyd
ais i yn T
â thi; a'
der y gof
yr Arglw
hefyd go
yn erbyn

YR A
hefyd
o flaen e
efe ar fe
wrthynt.
gweithw
Arglwyd
i'w gynh
fon chiw
gôd, nac
well i ne
i mewn,
hwn. A
nesedd a
attoch ch
fwytta a
ddynt: c

Dydd

HOLL-a
lwy
Iesu Grist
felly wed
eu dysgei
deml gym
glwydd.

Dydd Sant Luc, Dydd Sant Simon a Sant Judas, a Gwyl yr Holl Saint.

Yr Epistol. S. Judas 1.

ddwy law, neu ddau droed, dy dasu i'r tân tragywyddol. Ac os dy lygad a'th rwystra, tyn ef allan, a thaf oddi wrthyt: gwell yw i ti yn un-llygeidiog fynydd i mewn i'r bywyd, nag â dau lygad gennynt dy dasu i dân uffern. Edrychwch na ddirmygoch yr un o'r rhai bychain hyn: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, fod eu hangylion hwy yn y nefoedd, bob amser yn gweled wyneb fy Nhad yr hwn fydd yn y nefoedd.

Dydd Sant Luc Efangelwyr.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a elwaist Luc y physygrwr, yr hwn y mae ei glod yn yr Efengyl, i fod yn Efangelwyr, a Physygrwr i'r enaid; Rhynghed bodd i ti, trwy iachus feddyginiaeth ei ddyfgeidiaeth ef, iachâu holl heiniau ein heneidiau, trwy haedddegiaethau dy Fab Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epistol. 2 Tim. iv. 5.

GWylia di ym mhob peth, dioddef adfyd, gwna waith etangylwyr, cyflawna dy weinidogaeth. Canys myfi yr awr hon a aberthir, ac amser fy ymddattodiad i a nefoedd. Mi a ymdrechais ymdrech deg, mi a orphenais fy ngyrfa, mi a gedwais y ffydd. O hyn allan rhoddwyd coron cyfiawnder i'w chadw i mi, yr hon a rydd yr Arglwydd y barnwr cyfiawn i mi yn y dydd hwnnw: ac nid yn unig i mi, ond hefyd i bawb a garant ei ymddangosiad ef. Bydd ddyfal i ddyfod attaf yn ebrwydd: canys Demas a'm gadawodd, gan garu y byd presennol, ac a aeth ymaith i Thelonica; Crescens i Galatia, Titus i Ddalmatia. Luc yn unig fydd gyd â mi. Cymmer Marc, a dwg gyd â thi: canys buddiol yw efe i mi i'r weinidogaeth. Tycicus hefyd a ddanfonais i Ephesus. Y cochl a adewais i yn Troas gyd â Charpus, pan ddelych dwg gyd â thi; a'r llyfrau, yn enwedig y memrwn. Alecander y gof-copr a wnaeth i mi ddrygau lawer: taled yr Arglwydd iddo yn ol ei weithredoedd. Yr hwn hefyd gochel dithau; canys efe a safodd yn ddifawr yn erbyn ein hymadroddion ni.

Yr Efengyl. S. Luc x. 1.

YR Arglwydd a ordeiniodd ddeg a thrugain eraill hefyd; ac a'u danfonodd hwy bob yn ddau, o flaen ei wyneb, i bob dinas a man, lle'r oedd efe ar fedr dyfod. Am hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y cynhauaf yn wir fydd fawr, ond y gweithwyr yn anaml: gweddiwch gan hynny ar Arglwydd y cynhauaf am ddanfon allan weithwyr i'w gynhauaf. Ewch; wele, yr wyf fi yn eich danfon chwi fel ŵyn ym mysg bleiddiaid. Na ddygwch gôd, nac ysgrepan, nac efgidiau: ac na chyferchych well i neb ar y ffordd. Ac i ba ddy bynnag yr eloch i mewn, yn gyntaf dywedwch, Tangnefedd i'r tŷ hwn. Ac o bydd yno fab tangnefedd, eich tangnefedd a orphwys arno: os amgen, hi a ddychwel atoch chwi. Ac yn y tŷ hwnnw arhoswch, gan fwyta ac yfed y cyfryw bethau a'r a gaffoch ganddynt: canys teilwng yw i'r gweithiwr ei gyflog.

Dydd Sant Simon a Sant Judas, Apostolion.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a adeiledaist dy Eglwys ar sail yr Apostolion a'r Prophwydi, ag Iesu Grist ei hun yn ben conglaen; Caniattâ i ni fod felly wedi ein cyffylltu ynghyd yn undeb yspryd gan eu dyfgeidiaeth hwy, fel y'n gwneled yn sanctaidd deml gymmeradwy gennynt, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Judas, gwasanaethwr Iesu Grist, a brawd Iago, at y rhai a sancteiddiwyd gan Dduw Tad, ac a gadwyd yn Iesu Grist, ac a alwyd: Trugaredd i chwi, a thangnefedd, a chariad, a llofog. Anwylyd, pan roddais bob diwydrwydd ar ysgrifenu atoch am yr iachawdwriaeth gyffredinol, anghenrhaid oedd i mi 'sgrifenu atoch, gan eich annog i ymdrech ym mhlaidd y ffydd, yr hon a rodded unwaith i'r faint. Canys y mae rhyw ddynion wedi ymlugo i mewn, y rhai a rag-ordeiniwyd er ys talm i'r farnedigiaeth hon; annuwiolion, yn troi gras ein Duw ni i drythyllwch, ac yn gwadu yr unig Arglwydd Dduw, a'n Harglwydd Iesu Grist. Ewyllyfio gan hynny yr ydwyf eich coffâu chwi, gan eich bod unwaith yn gwybod hyn; i'r Arglwydd, wedi iddo waredu y bobl o dir yr Aipht, ddistrywio eilwaith y rhai ni chredafant. Yr angylion hefyd y rhai ni chadwafant eu dechreuad, eithr a adawafant eu trigfa eu hun, a gadwodd ef mewn cadwynau tragywyddol tan dywyllwch, i farn y dydd mawr. Megis y mae Sodoma a Gomorra, a'r dinafoedd o'u hamgylch, mewn cyffelyb fodd â hwynt wedi putteinio, a myned ar ol cnawd arall, wedi eu gosod yn esampl, gan ddiodeff dialedd tân tragywyddol. Yr un ffunud hefyd y mae y breuddwydwr hyn yn halogi'r cnawd, yn ddyfyr llywodraeth, ac yn cablu y rhai fy mewn awdurdod.

Yr Efengyl. S. Ioan xv. 17.

HYN yr wyf yn ei orchymyn i chwi, garu o honoch eich gilydd. Os yw'r byd yn eich casâu chwi, chwi a wyddoch gasâu o hono tyfi o'ch blaen chwi. Pe byddech o'r byd, y byd a garai'r eiddo: ond oblegyd nad ydych o'r byd, eithr i mi eich dewis allan o'r byd, am hynny y mae'r byd yn eich casâu chwi. Cofiwch yr ymadrodd a ddywedais i wrthynt; Nid yw'r gwas yn fwy na'i arglwydd: os erlidiafant fi, hwy a ch erlidiant chwithau; os cadwafant fy ngair i, yr eiddoch chwithau hefyd a gadwant. Eithr hyn oll a wnant i chwi er mwyn fy Enwi, am nad adwaenent yr hwn a'm hanfonodd i. Oni bai fy nyfod a llafaru wrthynt, ni buafai arnynt bechod: ond yr awrhon nid oes ganddynt efgus am eu pechod. Yr hwn fydd yn fy nghasâu i, fydd yn casâu fy Nhad hefyd. Oni bai wneuthur o honof yn eu plith y gweithredoedd ni wnaeth neb arall, ni buafai arnynt bechod: ond yr awrhon hwy a welant, ac a'm casafant i, a'm Tad hefyd. Eithr fel y cyflawnid y gair fydd ysgrifenedig yn eu cyfraith hwynt, Hwy a'm casafant yn ddiachos. Eithr pan ddél y Diddanydd, yr hwn a anfonaf i chwi oddi wrth y Tad (sef Yspryd y gwirionedd, yr hwn fydd yn deilliaw oddi wrth y Tad) efe a dystiolaetha am danaf fi. Chwithau hefyd a dystiolaethwch, am eich bod o'r dechreuad gyd â mi.

Gwyl yr Holl Saint.

Y Colef.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn a gyffylltaist ynghyd dy Etholedigion yn un cyfundeab a chymdeithas yn nirgeledig gorph dy Fab Crist ein Harglwydd; Caniattâ i ni ras felly i ganlyn dy wynfydedig Saint ym mhob rhinweddol a duwiol fywyd, fel y delom i'r annhraethol lawenydd hwnnw, a barottoaist i'r rhai a'th garant yn ddiffuant, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yn lle'r Epistol. Dat. vii. 2.

WELE, mi Ioan a welais angel arall yn dyfod i fynu oddi wrth godiad haul, a fel y Duw byw ganddo: ac efe a lefodd â llef uchel ar y pedwar angel, i'r rhai y rhoddasid gallu i ddrygu'r ddacar, a'r môr, gan ddywedf, Na ddrygwch y ddacar,

Y CYMMUN.

adaear, na'r môr, na'r preniau, nes darfod i ni felio gwafanaethwyr ein Duw ni yn eu talcennau. Ac ni a glywais nifer y rhai a feliwyd: yr oedd wedi eu felio gant a phedair a dengain o filoedd, o holl lwythau meibion Israel.

O lwyth Juda, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Reuben, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Gad, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Aser, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Nephthali, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Manasses, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Simcon, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Lefi, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Ifacar, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Zabulon, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Joseph, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

O lwyth Benjamin, yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

Wedi hyn mi a edrychais; ac wele dyrfa fawr, yr hon ni allai neb ei rhifo, o bob cenedl, a llwythau, a phobloedd, ac ieithioedd, yn sefyll ger bron yr orfedd-fainge, a cher bron yr Oen, wedi eu gwisgo

mewn gynau gwynion, a phalm-wydd yn eu dwylaw: ac yn llefain â llef uchel, gan ddywedyd, Iachawdwriaeth i'n Duw ni, yr hwn fydd yn eistedd ar yr orfedd-fainge, ac i'r Oen. A'r holl angylion a safasant o amgylch yr orfedd-fainge, a'r henuriaid, a'r pedwar anifail, ac a syrthiafant ger bron yr orfedd-fainge ar eu hwynebaw, ac a addolasant Dduw, gan ddywedyd, Amen: Y fendith, a'r gogoniant, a'r doethineb, a'r diolch, a'r anrhydedd, a'r gallu, a'r nerth, a fyddo i'n Duw ni yn oes oesoedd. Amen.

Yr Efyngyl. S. Math. v. 1.

PAN welodd yr Iesu y tyrfaoedd, efe a esgynodd i'r mynydd; ac wedi iddo eistedd, ei ddisgyblion a ddaethant atto. Ac efe a agorodd ei enau, ac a'u dysgodd hwynt, gan ddywedyd, Gwyn eu byd y tlodion yn yr yspryd: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd. Gwyn eu byd y rhai fydd yn galaru: canys hwy a ddiddenir. Gwyn eu byd y rhai addfwyn: canys hwy a etifeddant y ddaear. Gwyn eu byd y rhai fydd arihnt newyn a fyched am gyfiawnder: canys hwy a ddiwellir. Gwyn eu byd y rhai trugarogion: canys hwy a gant drugaredd. Gwyn eu byd y rhai pur o galon: canys hwy a welant Dduw. Gwyn eu byd y tangnefeddwyr: canys hwy a elwir yn blant i Dduw. Gwyn eu byd y rhai a erlidir o achos cyfiawnder: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd. Gwyn eich byd pan y'ch gwaradwyddant, ac y'ch erlidiant, ac y dywedant bob drygair yn eich erbyn, er fy mwyn i, a hwy yn gelwyddog. Byddwch lawen a hyfryd; canys mawr yw eich gwobr yn y nefoedd: oblegyd felly yr erlidiafant hwy y prophwydi a fu o'ch blaen chiwi.

Y DREFN am Weinidogaeth SWPPER yr ARGLWYDD, neu'r CYMMUN Bendigaid.

CYnnifer ag a fyddo yn amcanu bod yn gyfrannogion o'r Cymmun bendigedig, a arwyddocant eu benwau i'r Curad ryw amser y diwrnod o'r blaen o'r lleiaf.

Ac o bydd un o'r rhai hynny yn ddrwg-fucheddol cyhoedd, neu a wnaeth gam i'w gymmydog ar air, neu ar weithred, fel y byddo efe gwrthwynebus gan y Gynulleidfa; y Curad, wrth gael gwybodaeth o hynny, a'i geiriau ef, ac a'i cyngbora, na ryfyo efe er dim ddysod i'r ord yr Arglwydd, byd oni ddatgano efe yn gyboeddus ei fod yn wir edifeiriol, a darfod iddo wellbau ei ddrwg-fuchedd o'r blaen, fel y boddloner y Gynulleidfa wrth hynny, yr bon a rwystrafid o'r blaen; a darfod iddo wneutbur iawn i'r neb y gwnaethbai gamwedd â bwynt; neu o'r lleiaf, ddatgan ei fod meron cyflawn fryd i wneutbur felly, yn gyntaf ag y gallo yn gymbedrol.

Y drefn hon a arfer y Curad am y sawl y gwyddo efe fod malais a chafineb yn teyrnasu rhyngddynt; heb ddiodef iddynt fod yn gyfrannogion o Fwrad yr Arglwydd, byd pan wypo eu bod bwynt wedi cytuno. Ac os un o'r pleidiau anbeddychol a fydd boddlon i faddeu o eigion ei galon gwbl ag a wnaethbwynt yn ei erbyn, ac i wneutbur iawn i barw ag a rwystrodd yntau ei hunan; a'r blaidd arall ni fyn ei ddwyn i ddarwiel Undeb, ond sefyll yn wastad yn ei wrthnyherwydd a'i falais: y Gweinidog yn yr achos hwnnw a ddylai dderbyn y dyn edifeiriol i'r Cymmun bendigedig, ac nid y dyn ystfng anhydyn. Profidier, fod pob Gweinidog felly yn troi beibio neb fel yr byspsyr yn brwn, neu'r rkag-wabannod nesa o'r blaen o'r Rubric yma, yn hysymedig i roddi cyfrif o'r unrhyw i'r Ordinari, o fewn pedwar diwrnod ar ddeg ar ol bynny o'r pellaf. A'r Ordinari a ddylud yn erbyn y troseddwr yn ol y Canon.

Y Bwrdd ar amser Cymmun, â lliain gwyn teg arno, a saif ynghôrph yr Eglwys, neu yn y Gangbell, lle byddo'r Foreol a'r Brydnbarwnol Weddi wedi ordeinio eu dywedyd. A'r Offeiriad, gan sefyll wrth yr ystlys gogledd i'r Bwrdd, a ddywaid Weddi'r Arglwydd, a'r Colef y fydd yn canlyn, a'r Bobl ar eu gliniau.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bydded dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel ymaddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

Y Colef.

YR Holl-alluog Dduw, i'r hwn y mae pob calon yn agored, a phob deifyf yn gydnabyddus, a rhag yr hwn nid oes dim dirgel yn guddiedig; Glanha seddyliau'n calonnau trwy yspydoliaeth dy

Lân Yspryd; fel y carom dydi yn berffaith, ac y mawrhaom yn deilwng dy Enw sanctaidd, trwy Grist ein Harglwydd. Amen.

Yna yr Offeiriad, gan droi at y Bobl, a draetba yn eglur y **DENG AIR DEDDF** oll. A'r Bobl eto ar eu gliniau, ar ol pob un o'r Gorchymynion, a archant Drugaredd Duw am eu torri bwynt o'r blaen, a Grai i gadw'r unrhyw rhag llaw; fel y mae'n canlyn.

Gweinidog.

DUW a lasarodd y geiriau hyn, ac a ddywedodd, Myfi yw'r Arglwydd dy Dduw: Na fydded i't dduwiau eraill onid myfi.

Pobl.

¶ Neu,

Pobl. Arglwydd, trugarhâ wrthym, a goftwng ein calonnau i gadw'r gyfraith hon.

Gweinidog. Na wna it' dy hun ddelw gersiedig, na lun dim a'r y fydd yn y nesoedd uchod, neu yn y ddaear isod, nac yn y dwfr dan y ddaear. Na oftwng iddynt, ac na addola hwynt: canys myfi yr Arglwydd dy Dduw ydwyf Dduw eiddig, yn ymweled â phechodau'r tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth o'r rhai a'm casant; ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd o'r rhai a'm carant, ac a gadwant fy ngorchymynion.

Pobl. Arglwydd, trugarhâ wrthym, a goftwng ein calonnau i gadw'r gyfraith hon.

Gweinidog. Na chymmer Enw'r Arglwydd dy Dduw yn ofer: canys nid gwirion gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei Enw ef yn ofer.

Pobl. Arglwydd, trugarhâ wrthym, a goftwng ein calonnau i gadw'r gyfraith hon.

Gweinidog. Cofia gadw yn sanctaidd y dydd Sabbath. Chwe diwrnod y gweithi, ac y gwnai dy holl waith; eithr y feithfed dydd yw Sabbath yr Arglwydd dy Dduw. Ar y dydd hwnnw na wna ddim gwaith, tydi, na'th fab, na'th ferch, na'th was, na'th forwyn, na'th anifail, na'r dŷn dieithr a fyddo o fewn dy byrth. Canys mewn chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd nef a daear, y môr, ac oll y fydd ynddynt, ac a orphwysodd y feithfed dydd: o herwydd paham y bendithiodd yr Arglwydd y feithfed dydd, ac a'i sancteiddiodd ef.

Pobl. Arglwydd, trugarhâ wrthym, a goftwng ein calonnau i gadw'r gyfraith hon.

Gweinidog. Anrhydedda dy dad a'th fam; fel yr estyner dy ddyddiau ar y ddaear yr hon a rydd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

Pobl. Arglwydd, trugarhâ wrthym, a goftwng ein calonnau i gadw'r gyfraith hon.

Gweinidog. Na ladd.

Pobl. Arglwydd, trugarhâ wrthym, a goftwng ein calonnau i gadw'r gyfraith hon.

Gweinidog. Na wna odineb.

Pobl. Arglwydd, trugarhâ wrthym, a goftwng ein calonnau i gadw'r gyfraith hon.

Gweinidog. Na ladratta.

Pobl. Arglwydd, trugarhâ wrthym, a goftwng ein calonnau i gadw'r gyfraith hon.

Gweinidog. Na ddwg gam dystiolaeth yn erbyn dy gymmydog.

Pobl. Arglwydd, trugarhâ wrthym, a goftwng ein calonnau i gadw'r gyfraith hon.

Gweinidog. Na chwennych dŷ dy gymmydog, na chwennych wraig dy gymmydog, na'i was, na'i forwyn, na'i ŷch, na'i afyn, na dim a'r fydd eiddo.

Pobl. Arglwydd, trugarhâ wrthym, ac ysgrifena'r holl ddeddfau hyn yn ein calonnau, ni a attolygwn i ti.

¶ Yna y canlyn un o'r ddau Golef byn dros y Brenhin; a'r Offeiriad yn ei sefyll megis o'r blaen, ac yn dywed, d,

Gweddiwn.

Holl-alluog Dduw, yr hwn fydd â'i deyrnas yn dragwyddol, a'i allu yn anfeidrol; Cymmer drugaredd ar yr holl Eglwys, a rheola felly galon dy ddewisedig wafanaethwr SIOR, ein Brenhin a'n llywydd, fel y gallo efe (gan wybod i bwy y mae yn weinidog) uwch law bob dim geisio dy anrhydedd di a'th ogoniant; ac fel y gallom nin-nau a'i holl ddeiliad ef (gan feddylid yn ddyledus oddi wrth bwy y mae'r awdurdod fydd iddo) yn ffyddlon ei wafanaethu, ei anrhydeddu, ac yn oftyngedig ufuddhâu iddo, ypot ti, ac erot ti, yn ol dy fendigedig air a'th ordinhâd, trwy Iesu Grist ein Harglwydd; yr hwn, gyd â thi a'r Yspryd Glân, fydd yn byw ac yn teyrnau yn dragwydd yn un Duw, heb drange na gorphen. Amen.

Holl-alluog a thragywyddol Dduw, se'n dysgir gan dy Air sanctaidd, fod calonnau brenhin-oedd wrth dy reolaeth a'th lywodraeth di; a'th fod di yn eu gosod hwynt ac yn eu hymchwelyd, fel y mae dy dduwiol ddoethineb yn gweled bod yn oreu; Yr ydym ni yn oftyngedig yn attolwg i ti felly ofod a llywodraethu calon SIOR dy wafanaethwr, ein Brenhin a'n llywydd, fel y gallo efe, yn ei holl feddyliau, geiriau, a gweithredoedd, yn wastad geisio dy anrhydedd di a'th ogoniant, a myfrio ar gadw dy bobl a rodded yn ei gadwraeth ef, mewn digonoldeb, tangnefedd, a duwioldeb, Caniattâ hyn, drugarog Dad, er cariad ar dy anwyl Fab Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna y dywedir Colef y Dydd. Ac yn nesaf ar ol y Colef, y darllen yr Offeiriad yr Epistol, gan ddywedyd, Yr Epistol [neu, Y rhan o'r Ysgrythyr a dreinwyd yn lle'r Epistol] fydd yn ysgrifenedig yn y---bennod o---yn dechreu ar y---wers. Ac wedi diweddu'r Epistol, efe a dlywaid, Yma y terfyna'r Epistol. Yna y darllen efe yr Efengyl (a'r bobl i gyd yn eu sefyll) gan ddywedyd, Yr Efengyl sanctaidd fendigedig a' ysgrifennir yn y---bennod o---yn dechreu ar y---wers. Ac wedi gorphen yr Efengyl, y cenir neu y dywedir y Credo sy'n canlyn, a'r Bobl fyth yn sefyll, megis o'r blaen.

CRedaf yn un Duw, Tad Holl-alluog, Creawdr nef a daear, Ac oll weledigion ac anweledigion:

Ac yn un Arglwydd Iesu Grist, Yr unig genhedledig Fab Duw, Cenhedledig gan ei Dad cyn yr holl oesoedd; Duw o Dduw, Llewyrch o Lewyrch, Gwir Dduw o wir Dduw, Cenhedledig, nid gwneuthuredig, Yn un hanfod a'r Tad, gan yr hwn y gwnaethpwyd pob peth: Yr hwn, erom ni ddynion, ac er ein iachawdwriaeth, a ddigynodd o'r nesoedd, Ac a gnawdiwyd trwy'r Yspryd Glân, o Fair Forwyn, Ac a wnaethpwyd yn ddyn, Ac a groes-hoeliwyd hefyd drosom dan Pontius Pilatus. Efe a ddioddefodd, ac a gladdwyd, A'r trydydd dydd efe a adgyfododd yn ol y 'Sgrythrau, Ac a esgynodd i'r nef, Ac y fydd yn eistedd ar ddeheu-law'r Tad. A thrachefn y daw efe trwy ogoniant i farnu y byw a'r meirw: Ac ar ef deyrnas ni bydd trange.

A chredaf yn yr Yspryd Glân, Yr Arglwydd a'r Bywiawdr, Yr hwn fydd yn deiliaw o'r Tad a'r Mab; Yr hwn ynghyd â'r Tad a'r Mab a gydaddolir ac a gyd-ogoneddir, Yr hwn a lasarodd trwy'r prophwydi. A chredaf fod un Gatholig ac Apostolig Eglwys; Addefaf un Bedydd er maddewant pechodau; Ac edrychaf am adgyfodiad y meirw, A bywyd y byd y fydd ar ddyfod. Amen.

¶ Yna y Curad a fynega i'r Bobl pa Wiliam neu Ym-pyrdiau a fydd i'w cadw yn yr wythnos yn canlyn. Ac yna hefyd (o bydd achos) rhodder Rhybudd o'r Cymmun; a gofyrer Gofteigion Prifodau; a darllener Llythyrau Cofgl, Dyfynnuau, ac Ysgymundodau. Ac ni chyboeddir ac ni fynegir dim yn yr Eglwys, byd y parbae Gwafanaeth Duw, ond gan y Gweinidog ei hun: na dim garddo yntau, ond a erebir, yn Rheolau y Llyfr bawn, neu a orchymynir gan y Brenhin, neu gan Ordinari'r Lle.

¶ Yna y canlyn y Bregeth, neu un o'r Howiliau a ddoded allan eisoes, neu a ddoder allan rhae hwy, trwy Awdurdod.

¶ Yna y dychwael yr Offeiriad at Fwrdd yr Arglwydd, ac a ddechreu'r Offryniad; gan ddywedyd un neu ychwaneg o'r Adnodau sy'n canlyn, y cyfryw o'i fynawr ei hun a welo yn gymbwysaf.

Lewyrched felly eich goleuni ger bron dynion, fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tad yr hwn fydd yn y nesoedd, S. Matb. v. 16.

Na

Y CYMMUN.

Nâ thryforwch iwch' dryforau ar y ddaear; lle y mae gwyfyn a rhwd yn llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trwodd, ac yn lladratta: eithr tryforwch iwch' dryforau yn y nef; lle nid oes na gwyfyn na rhwd yn llygru, a lle ni's cloddia lladron trwodd, ac ni's lladrattant. *S. Math. vi. 19, 20.*

Pa bethau bynnag oll â ewyllysioch eu gwneuthur o ddynion i chwi, felly gwnewch chwithau iddynt hwy; canys hyn yw'r gyfraith a'r prophwydi. *S. Math. viii. 12.*

Nid pob un y fydd yn dywedyd wrthyf, Arglwydd, Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas nefoedd; ond yr hwn fydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhaf yr hwn fydd yn y nefoedd. *S. Math. vii. 21.*

Zacûs a safodd ac a ddywedodd wrth yr Arglwydd; Wele, hanner fy nâ, O Arglwydd, yr ydwyf yn ei roddi i'r tlodion; ac os dygais ddim o'r eiddo neb trwy gam-achwyn, yr ydwyf yn ei dalu ar ei bedwerydd. *S. Luc xix. 8.*

Pwy fydd un amser yn rhyfela ar ei draul ei hun? Pwy fydd yn plannu gwinllan, ac nid yw yn bwytta o'i firwyth hi? Neu pwy fydd yn porthi praid, ac nid yw yn bwytta o laeth y praid? *1 Cor. ix. 7.*

Os nyni a hauafom i chwi bethau ysprydol, ai mawr yw os nyni a fedwn eich pethau cnawdol? *1 Cor. ix. 11.*

Oni wyddoch chwi fod y rhai sy yn gwneuthur pethau cyffegredig, yn bwytta o'r cyffegr; a'r rhai sy yn gwasanaethu'r allor, yn gyd-gyfrannogion o'r allor? Felly hefyd yr ordeiniodd yr Arglwydd i'r rhai sy'n pregethu'r efengyl, fyw wrth yr efengyl. *1 Cor. ix. 13, 14.*

Yr hwn fydd yn hau yn brin, a fed hefyd yn brin; a'r hwn fydd yn hau yn helaeth, a fed hefyd yn helaeth. Pob un megis y mae yn rhag-arfaethu yn ei galon, felly rhoddod, nid yn athriit, neu trwy gymmell; canys rhoddwr llawen y mae Duw yn ei garu. *2 Cor. ix. 6, 7.*

Cyfrannod yr hwn a ddyfgydd yn y gair, â'r hwn y fydd yn ei ddyfgy, ym mhob peth da. Na thwyller chwi; ni watworir Duw: canys beth bynnag a hauo dŷn, hynny hefyd a fed efe. *Gal. vi. 6, 7.*

Tra'r ydym yn cael amser c. ias, gwnawn dda i bawb, ond yn enwedig i'r rhai sy o deulu'r ffydd. *Gal. vi. 10.*

Elw mawr yw duwioldeb gyd â boddkonrwydd: canys ni ddygafom ni ddim i'r byd, ac eglur yw na allwn ddwyn dim allan chwaith. *1 Tim. vi. 6, 7.*

Gorchymyn i'r rhai y fydd oludog yn y byd yma, fod yn hawdd ganddynt roddi a chyfrannu, yn tryfori iddynt eu hunain sail dda erbyn yr amser y fydd ar ddyfod, fel y caffont afael ar y bywyd tragywyddol. *1 Tim. vi. 17, 18, 19.*

Nid yw Duw yn anghyfiawn, fel yr anghosio eich gwaith, a'r llafurus gariad, yr hwn a ddangosafoch tu ag at ei Enw ef, y rhai a weiniafoch i'r faint, ac ydych yn gweini. *Heb. vi. 10.*

Nac anghosfych wneuthur daioni, a chyfrannu: canys â chyfryw ebyrth y rhyngir bodd Duw. *Heb. xiii. 16.*

Yr hwn fydd ganddo ddâ'r byd hwn, ac a welo ei frawd mewn eisiau, ac a gauo ei dofturi oddi wrtho; pa fodd y mae cariad Duw yn aros ynddo ef? *1 Ioan iii. 17.*

Dyro-elusen o'r peth a fyddo gennyf, ac na thro dy wyneb oddi wrth neb tlawd, ac ni thry wyneb Duw oddi wrthyt tithau. *Tob. iv. 7.*

Fel y byddo gennyf yr amler, dod o hono elusen. Os ychydig fydd gennyf, o ychydig na arfwya roi elusen: canys felly y tryfori i ti dy hun wob'r daionus erbyn dydd yr anghenraid. *Tob. iv. 8, 9.*

Y neb a gymmero drugaredd ar y tlawd, fydd yn rhoddi echwyn i'r Arglwydd: a'i rodd a dâl efe iddo drachefn. *Diar. xix. 17.*

Gwyn ei fyd a ystyria wrth y tlawd: yr Arglwydd a'i gwared ef yn amser adfyd. *Sal. xli. 1.*

¶ Tra bydder yn darllen yr Adnodau byn, y Diaconiaid, Wardeniaid yr Eglwys, neu ryw un cymhesur arall a osoder i hynny, a dderbyniant yr Elusenau i'r Tlodion, a Defosynau eraill y Bobl, mewn Cawp gweddus, a ddarperir gan y Plwyf i hynny; ac a'i dygant yn barbus at yr Offeiriad: yntau a'i cyfswyna yn ufudd, ac a'i dŷd ar y Bwrdd sanctaidd.

¶ A phan fo Cymmun, yr Offeiriad yna a esyd ar y Bwrdd gymmaint o Fara a Gwin ag a dybio fod yn ddigon. Gwedi darfod hynny, y dyrwaid yr Offeiriad.

Gweddïwn dros holl Ystâd Eglwys Crist sy'n milwrio yma ar y ddaear.

Holl-alluog a byth-fywiol Dduw, yr hwn trwy dy sanctaidd Apostol a'n dysgait i wneuthur gweddïau ac erfynïau, ac i ddiolch dros bob dŷn:

yr ydym ni yn oftyngedig yn atolwg i ti yn drugaroccaf [* gymmeryd ein heluseni a'n hoffrymmau, a] dderbyn ein gweddïau hyn, y rhai yr ydym yn eu hoffrwm i th Dduwiol Fawredd; gan attolygu i ti ysprydoli yn wastad yr Eglwys Gyffredinol ag Ysryd y gwirionedd, undeb, a chyd-gordio:

a chaniattâ i bawb a'r y sy'n cyffesu dy Enw sancteiddiol, gyttuno yngwionedd dy sanctaidd Air, a byw mewn undeb a duwiol gariad. Ni a attolygwn i ti hefyd gadw ac ymddiffyn holl Gristianus Frenhinoedd, Tywysogion, a Llywiau dwyr; ac yn enwedig dy wasanaethwr SÎOR ein Brenhin, fel y caffom dano ef ein llywodraethu yn dduwiol ac yn heddychol: a chaniattâ i'w holl Gynghor ef, ac i bawb a'r y fydd wedi eu gosod mewn awdurdod dano, allu yn gywir ac yn uniawn rannu cyfiawnder, er cospi drygioni a phechod, ac er maentumio dy wir Grefydd di, a Rhinwedd dda. Dyro rad, nefol Dad, i'r holl Esgobion, a Churadiaid, fel y gallont trwy eu buchedd a'u hathrawiaeth ofod allan dy wir a'th fywiol Air, a gwasanaethu dy sanctaidd Sacramentau yn iawn ac yn ddyladwy. A dyro i'th holl bobl dy nefol ras; ac yn enwedig i'r gynulleidfâ hon fydd yma yn gydrychiol; fel y gallont ag ufudd galon a dyledus barch wrando a derbyn dy sanctaidd Air, gan dy wasanaethu yn gywir mewn sancteiddrwydd ac uniondeb holl ddyddïau eu bywyd. Ac yr ym yn oftyngeddiad yn attolygu i ti o'th ddaioni, Arglwydd, gyfuro a nerthu pawb a'r y sy yn y bywyd trangedig hwn, mewn trwbwl, tristwch, angen, clefyd, neu ryw wrthwyneb arall. Ac yr ym ni hefyd yn bendithio dy Enw sanctaidd, o ran dy holl weision a ymadawfant â'r bywyd yma yn dy ffydd di a'th ofn; gan attolygu i ti roddi i ni ras felly i ddilyn eu samplau da hwy, fel gyd â hwynt y byddom gyfrannogion o'th deyrnas nefol. Caniattâ hyn, O Dad, er cariad ar Iesu Crist, ein hunig Gyfyngwr a'n Dadleuwr. Amen.

¶ Pan fo'r Gweinidog yn rhoddi rhybudd o Finistriad y Cymmun bendigedig (yr byn a wna efe yn wastad ar y Sul neu ryw Ddydd Gwyl nefaf ym mlaen) ar ol dirwedd'r Bregeth neu'r Homili, efe a dderllyn y Cyngor bawn sy yn canlyn.

FY anwyl garedigion, ar ddyd'ed — nefaf yr wyf yn amcâu, trwy help Duw, finistrio i bawb a fo ffyddlon a defosynol, dra-chyfurus Sacrament Corph a Gwaed Crist, i'w dderbyn ganddynt er coffâu ei ryglyddus Grog a'i Ddiodefiant ei trwy ba un yn unig y cawn faddeuant am ein pechodau, ac y'n gwnair yn gyfrannogion o deyrnas nef. O herwydd pahan ein dyledfwydd yw, talu ufuddaf a ffyddlonaf ddiolch i'r Holl-alluog Dduw ein

Tad

Tad nef
Iesu Grif
hefyd yn
Sacrame
ei fod m
iant yn d
eidderby
hori chw
rwydd
mawr b
chwilio
hynny n
io â Duw
i'r cyfry
ofyn Du
megis C
hwnnw

Y ffon
eich bu
chymyn
bod eich
weithre
urus, ac
fryd ar
eich can
yn erby
modwel
a diwyg
a chamu
barod h
chwitha
pechoda
byn y C
barnedi
noch yn
ei Air ef
figen, n
hewch
i'r Bw
meryd y
fyned i
wr, a c
dwyn cl
Ac o
i'r Cym
yn nhr
lawn;
y ffordd
eithr yn
mhellac
Weinid
ig, a d
weinid
dod, gy
lonyddu
amheua

¶ Neu,
Cymmu
Cyngor

A NW
m
glwydd
a'r y sy
er caria
ddyfod
galw a
wyddoc
pan fo
trwio e
ddim y
ac etto
olchufaf
yn y cy
wneuth
paham,
gwyliw

T CYMMUN.

Tad nefol, am iddo roddi ei Fab ein Iachawdwr Iesu Grist, nid yn unig i farw drosom, eithr i fod hefyd yn ymborth a lluniaeth ysprydol i ni yn y Sacrament bendigedig hwnnw. Yr hwn beth, gan ei fod mor dduwiol a chyfurus i'r fawl a'i derbyniant yn deilwng, ac mor enbydus i'r rhai a ryfygant ei dderbyn yn annheilwng; fy nyled i yw, eich cyng-hori chwi yn y cyfamfer i ystyried ardderchogw-rwydd y Dirgeledigaeth bendigedig hwnnw, a'r mawr berygl o'i dderbyn yn annheilwng; ac felly i chwilio a phrofi eich cydwybodau eich hunain (a hynny nid yn ysgafn, ac yn ol dull rhai yn rhagrithio â Duw, ond) fel y deloch yn lân ac yn sanctaidd i'r cyfryw Wledd nefol, yn y wisg-briodas yr hon a ofyn Duw yn yr Ygyrthyr Lân, ac y'ch derbynier megis Cyfrannogion teilwng o'r Bwrdd bendigedig hwnnw.

Y ffordd a'r modd i hynny yw, yn gyntaf, Holi eich bucheddau a'ch ymarweddiad wrth reol Gorchymynion Duw; a pha le bynnag y gweloch eich bod eich hunain gwedi trofeddu, ar ewyllys, air, neu weithred, yno wylo o herwydd eich cyfiwr pechadurus, ac ymgysgu i'r Holl-alluog Dduw, â llawn fryd ar wellhau eich buchedd. Ac os gwelwch fod eich camwedddau nid yn unig yn erbyn Duw, eithr yn erbyn eich cymmydogion hefyd, yna ymgym-modwch â hwy, gan fod yn barod i wneuthur iawn a diwygiad, hyd eithaf eich gallu, am bob farhâd a chamwri a wnaethoch i neb arall; a chan fod yn barod hefyd i faddeu i eraill a wnaethant i'ch erbyn chwithau, megis yr ewyllysioch faddeuant o'ch pechodau ar law Dduw; canys heb hyn ni wna derbyn y Cymmun bendigedig ond anghwamegu eich barnedigaeith. O herwydd hynny, od oes neb o hono-och yn gablwr Duw, yn rhwystrwr neu enllibiwr ei Air ef, yn odinebwr, neu yn dwyn malais a chyn-figen, neu mewn rhyw fai ceryddus arall; edifar-hewch am eich pechodau; ac onid e, na ddeuwch i'r Bwrdd sancteiddiol hwnnw; rhag, wedi cym-meryd y Sacrament bendigedig hwnnw, i ddiatol fyned i mewn i chwi, megis yr aeth i Suddas frad-wr, a'ch llenwi yn llawn o bob anwiredd, a'ch dwyn chwi i ddistryw corph ac enaid.

Ac o herwydd bod yn angenrheidiol na ddêl neb i'r Cymmun bendigedig, heb gyflawn ymddiried yn nhrugaredd Duw, ac heb gdwylbod heddych-lawn; am hynny od oes neb o honoch na ddichon y ffordd hon ddyhuddo ei gydwybod ei hun yn hyn, eithr yn rhaid iddo wrth gyfur neu gyngor ym nhellach; deued attaf fi, neu at ryw un arall o Weinidogion Gair Duw a fyddo pwyllus a dysgedig, a datguddied ei ddolur, er mwyn cael, trwy weinidogaeth sanctaidd Air Duw, fawrlles gollyng-dod, gyd â chynghor ac addysg ysprydol, tu ag at lonyddu ei gydwybod, a'i ryddhau oddi wrth bob amheuaeth a phetrusder.

Neu, lle y gwelo efe y Bobl yn esgeulus am ddyfod i'r Cymmun bendigedig, yn lle y cyntaf efe a arfer y Cyngor yma.

ANwyl garedigion frodyr, ar — y mae yn fy Amryd, trwy ras Duw, finistrio Swpper yr Arglwydd: i'r hwn o ran Duw y'ch gwahoddaf bawb a'r ydydd yma yn gydrychiol, ac a attolygaf iwch', er cariad ar yr Arglwydd Iesu Grist, na wrthodoch ddyfod iddo, gan eich bod mor garedigol wedi eich galw a'ch gwahodd gan Dduw ei hunan. Chwi a wyddoch mor ofidus, ac mor angharedig o beth yw, pan fo gŵr wedi arlwygo gwledd werthfawr, wedi trwsio ei fwrdd â phob rhyw arlwy, megis na bai ddim yn eisiau, ond y gwahoddedigion i eistedd; ac etto y rhai a alwyd (heb ddim achos) yn anni-olchufaf yn gwrthod dyfod. Pwy o honoch chwi yn y cyfryw gyfiwr ni chyffroai? pwy ni thybygai wneuthur cam a farhâd mawr iddo? Herwydd pabam, fy anwyl garedicaf frodyr yng Nghrist, gwyliwch yn dda, rhag i chwi, wrth ymwrthod

â'r Swpper sancteiddiol hwn, annog bâr Duw i'ch erbyn. Hawdd i ddyn ddywedyd, Ni chymmunaf fi, o herwydd bod negesau bydol i'm rhwystr. Eithr y cyfryw esgufodion nid ydynt mor hawdd cael eu derbyn yn gymmeradwy ger bron Duw. Os dywaid neb, Yr wyf fi yn bechadur brwnt, ac am hynny yn ofni dyfod: pa'm gan hynny nad ydych chwi yn edifarhau, ac yn gwellhau? Pan fo Duw yn eich galw, onid oes gywilydd arnoch ddywedyd, na ddeuwch? Pan ddylech chwi ymchwelyd at Dduw, a ymefgufodwch chwi, a dywedyd, nad ydych barod? Ystyriwch yn ddisfrif ynoch eich hunain, leied a dâl y cyfryw goeg esgufodion ger bron Duw. Y rhai a wrthodasant y wledd yn yr Efyngyl, oblegyd iddynt brynu tyddyn, neu brofi eu hieuaau ycham, neu oblegyd eu priodi, ni chaw-sant felly mo'u hefydodi, ond eu cyfrif yn annhei-lwng o'r Wledd nefol. Myfi, o'm rhan i, a fyddaf barod; ac, o herwydd fy fwydd, yr ydwyf yn eich gwahodd yn Enw Duw, yr wyf i'ch galw o ran Crist; ac, megis y caroch eich iachawdwriaeth eich hunain, yr wyf i'ch cyngori i fod yn gyfrannog-ion o'r Cymmun bendigedig hwn. Ac, fel y bu wiw gan Fab Duw ymado â'i einioes, gan drengu ar y groes dros eich iechyd chwi; felly yn yr un modd y dylech chwithau gymmeryd y Cymmun, er cof am offrymmiadaeth ei angau ef, fel y gorchy-mynodd efe ei hun. Yn awr, os chwydychwi a es-geulufwch wneuthur hyn, meddyliwch ynoch eich hunain, faint y camwedd yr ydych yn ei wneuthur â Duw, ac mor ffin yw'r boen y fydd goruwch eich pennau am hynny; pan ydych yn anhydyn yn ym-gadw oddi wrth Fwrdd yr Arglwydd, ac yn ym-neillduo oddi wrth eich brodyr, y rhai fy'n dyfod i ymborthi ar Wledd y nefolaidd luniaeth hwnnw. Os chwi a ddyfal ystyriwch y pethau hyn, trwy ras Duw chwi a ddychwelwch i feddwl a fo gwel; er mwyn caffael o honoch hynny, nid arbedwn ni wneuthur yn oftyngedig ein hertyniau i'r Holl-alluog Dduw ein Tad nefol.

Ar amser Ministriad y Cymmun, a'r Cymmunwyr wedi eu cysgu yn weddus i gymmeryd y Sacrament bendigedig, yr Offeiriad a ddywaid y Cyngor bron.

ANwyl garedigion yn yr Arglwydd, y fawl fydd yn meddwl dyfod i fendigedig Gymmun Corph a Gwaed ein Iachawdwr Grist, rhaid i chwi ystyried y modd y mae Sant Paul yn cyngori pawb i'w profi ac i'w holi eu hunain yn ddyfal, cyn iddynt ryfygu bwytta o'r Bara hwnnw, ac yfed o'r Cwppan hwnnw. Canys fel y mae'r lles yn fawr, os â chalôn wir edifeiriol, ac â bywiol fydd, y cymmerwn y Sacrament bendigedig hwnnw (canys yna yr ym ni yn ysprydol yn bwytta Cig Crist, ac yn yfed ei Waed ef; yna yr ydym yn trigo yng Nghrist, a Christ yn om ninnau; yr ym ni yn un a Christ, a Christ â ninnau) felly y mae'r perygl yn fawr, os ni a'i cymmer yn annheilwng. Canys yna yr ym ni yn euog o Gorph a Gwaed Crist ein Iachawdwr; yr ydym ni yn bwytta ac yn yfed ein barnedigaeith ein hunain, heb ystyried Corph yr Arglwydd; yr ydym yn ennyn digofaint Duw i'n herbyn; yr ym ni yn ei annog ef i'n plau ag am-rafael glefydau, ac amryw fath ar angau. Bern-welch gan hynny eich hunain (frodyr) megis na'ch barnwr gan yr Arglwydd; gwir-edifarhewch am eich pechodau a aeth heibio; bid gennyh fywiol a diogel fydd yng Nghrist ein Iachawdwr; gwell-hewch eich buchedd, a byddwch mewn cariad perffaith â phawb: felly y byddwch weddus gyfrannogion o'r Dirgeledigaethau sancteiddiol hyn. Ac o flaen pob peth y mae'n rhaid i chwi roddi gostyngeddiad a charedicaf ddiolch i Dduw Dad, y Mab, a'r Yspryd Glân, am brynedigaeth y byd trwy angau a dioddefaint ein Iachawdwr Crist, Duw a dŷn, yr hwn a ymostyngodd i angau'r groes, drosom ni bechaduriaid truaen, y rhai oeddyn yn gorwedd

Y C Y M M U N.

gorwedd mewn tywyllwch a chysgod angau, fel y gallai eise ein gwneuthur ni yn blant i Dduw, a'n dyrchafael i fywyd tragywyddol. Ac, er cofio o honom yn wastad ddirfawr gariad ein Harglwydd a'n hunig Iachawdwr Iesu Grist, fel hyn yn marw drosom, a'r aneirif ddoniau daionus, y rhai, trwy dywallt ei werthfawr waed, a ynnillodd eise i ni; eise a ofododd ac a ordeiniodd sanctaidd ddirgeledig-aethau, fel gwyfyllon o'i gariad, a gwaftadol gof am ei angau, er mawr ac annherfynol ddiddanwch i ni. Gan hynny iddo ef, gyd â'r Tad a'r Yspryd Glân, rhoddwn (fel yr ym yn rhwymedigaeth) wastadol ddiolch; gan ymofwng yn gwbl i'w sanctaidd ewylllys a'i orchymyn ei, a myfyrio ei wafanaethu ef mewn gwir sancteiddrwydd a chyfiawnder, holl ddyddiau ein heinioes. *Amen.*

¶ *Yna y dywaid yr Offeiriad wrth y rhai a fo'n dyfod i gymmeryd y Cymmun bendigedig,*

CHwylchi y fawl fydd yn wir ac yn ddirifol yn edifarhau am eich pechodau, ac y fydd mewn cariad perffaith â'u cymmydogion, ac yn meddwl dilyn buchedd newydd, a chanlyn gorchymynion Duw, a rhodio o hyn allan yn ei ffyrdd sancteiddiol ef; Deuwch yn nes trwy ffydd, a chymmerwch y Sacrament sancteiddiol hwn i'ch cyfur, a gwnewch eich gofngedig gyffes i'r Holl-alluog Dduw, gan oftwng yn ufudd ar eich gliniau.

¶ *Yna y dywiedir y Gyffes gyffredin hon, yn enw parwb o'r rhai a fyddont ar feddwl cymmeryd y Cymmun bendigedig, gan un o'r Gweinidogion; yntau a'r Bobl oll yn gofwrng yn ufudd ar eu gliniau, ac yn dywedyd,*

Holl-alluog Dduw, Tad ein Harglwydd Iesu Grist, Gwneuthurwch pob dim, Barnwr pob dyn; Yr ym ni yn cydnabod ac yn ymofidio dros ein hamryw bechodau a'n hanwiredd, Y rhai o ddydd i ddydd yn orthrymmaf a wnaethom, ar feddwl, gair, a gweithred, Yn erbyn dy Dduwiol Fawredd, Gan annog yn gyfiawnaeth dy ddigofaint a'th far i'n herbyn. Yr ydym yn ddirifol yn edifarhau, Ac yn ddrwg gan ein calonnau dros ein cam-weithredoedd hyn: Eu coffa fy drwm gennym; Eu baich fydd anrhaith ei oddeff. Trugarhâ wrthym, Trugarhâ wrthym, drugaroccaf Dad; Er mwyn dy un Mab ein Harglwydd Iesu Grist, Maddeu i ni yr hyn oll a aeth heibio; A chaniatâ i ni allu byth o hyn allan dy wafanaethu a'th foddioni mewn newydd-deb buchedd, Er anrhydded a gogoniant dy Enw, Trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

¶ *Yna yr Offeiriad (neu'r Esgob, os bydd yn gydrychiol) a saif, gan droi at y Bobl, ac a ddatgan y Gollyngdod hwn.*

Holl-alluog Dduw, ein Tad nefol, yr hwn o'i fawr drugaredd a addawodd faddeuant pechodau i bawb gan edifeirwch calon a gwir ffydd a ymchwel atto; A drugarhau wrthyh, a faddeuo i chiwi, ac a'ch gwaredo oddi wrth eich holl bechodau, a'ch cadarnhao ac a'ch cryfhao ym mhob daioni, ac a'ch dygo i fywyd tragywyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

¶ *Ar ol hynny y dywaid yr Offeiriad,*

Gwrandêwch pa ryw eiriau cyfurus a ddywed ein Iachawdwr Crist wrth bawb a wir ymchwelant atto ef.

Deuweh attaf fi bawb a'r y fydd yn flinderog ac yn llwythog, ac mi a efmwythaf arnoch. *S. Math. xi. 28.*

Felly y carodd Duw y byd, fel y rhoddodd eise ei unig-anedig Fab, fel na choller pwy hynnag a grëdo ynddo ef, ond caffael o hono fywyd-tragywyddol. *S. Ioan iii. 16.*

Gwrandêwch hefyd beth y mae Sant Paul yn ei ddywedyd,

Gwir yw'r gair, ac yn haeddu pob derbyniad, ddyfod Crist Iesu i'r byd i gadw pechaduriaid. *1 Tim. i. 15.*

Gwrandêwch hefyd beth a ddywed Ioan Sant. Os pecha neb, y mae i ni Eiriolwr gyd â'r Tad, Iesu Grist y cyfiawn; ac eise yw'r iawn dros ein pechodau ni. *1 S. Ioan ii. 1, 2.*

¶ *Ar ol y rhai hyn yr â'r Offeiriad rbagddo, gan ddywedyd,*

Dyrcheffwch eich calonnau.

Aiteb. Yr ydym yn eu dyrchafael i'r Arglwydd.

Offeiriad. Diolchwn i'n Harglwydd Dduw.

Aiteb. Mae'n addas ac yn gyfiawn gwneuthur hynny.

¶ *Yna yr Offeiriad a drŷ at Fwrdd yr Arglwydd, ac a ddywaid,*

YMae yn gwbl addas, yn gyfiawn, a'n rhwymedig ddydd ni yw, bob amser, ac ym mhob lle, ddiolch i ti, Arglwydd, [* Sancteiddiol Dad,] * Y geiriau hyn (Sancteiddiol Dad) a adewir heibio ar Sul y Drindod. Holl-alluog, dragywyddol Dduw.

¶ *Yna isod y canlyn y Rbagymadroddion priodol wrth yr amser, os bydd yr un wedi ei ofod yn byspsol; ac onid é, yn ddi-dor y canlyn,*

GAN hynny gyd ag Angylion ac Arch-angylion, a chyd â holl gwmpeini nef, y moliannwn ac y mawrhawn dy ogoneddus Enw; gan dy foliannu yn wastad, a dywedyd, Sanct, sanct, sanct, Arglwydd Dduw'r lluoedd, nef a daear fydd yn llawn o'th ogoniant. Gogoniant a fo i ti, O Arglwydd goruchaf. *Amen.*

¶ *Rbagymadroddion priod.*

¶ *Ar Ddydd Nadolig Crist, a saith Niwrnod gvedi.*

AM i ti roddi Iesu Grist dy un Mab i'w eni ar gyfenw i'r amser yma drosom ni; yr hwn trwy weithrediad yr Yspryd Glân a wnaethpwyd yn wir ddyn, o hanfod y Forwyn Fair ei fam, a hynny heb ddim pechod, i'n gwneuthur ni yn lân oddi wrth bob pechod. Gan hynny gyd ag Angylion, &c.

¶ *Ar Ddydd Pasg, a saith Niwrnod gvedi.*

ON D yn bendisaddef, yr ym yn rhwymedig i'th foliannu dros anrhydeddus Gysodiad dy Fab Iesu Grist ein Harglwydd: canys eise yw'r gwir Oen Pasg, yr hwn a offrymmwyd drosom, ac a ddileodd bechod y byd; yr hwn trwy ei angau ei hun a ddinystriodd angau, a thrwy ei adgyfodiad i fywyd, a adferodd i ni fywyd tragywyddol. Gan hynny gyd ag Angylion, &c.

¶ *Ar Ddydd y Dyrchafael, a saith Niwrnod gvedi.*

TR W Y dy anwyl gareddicaf Fab Iesu Grist ein Harglwydd; yr hwn, ar ol ei anrhydeddusaf Gysodiad, a ymddangosodd yn eglur i'w holl Apostolion, ac yn eu golwg a esgynodd i'r nefoedd, i barottôl lle i ni; megis lle y mae eise, yno yr esgynom ninnau hefyd, ac y teyrnafom gyd ag ef mewn gogoniant. Gan hynny gyd ag Angylion, &c.

¶ *Ar y Sulgwyn, a chwe Diwrnod ar ol.*

TR W Y Iesu Grist ein Harglwydd; oddi wrth yr hwn, yn ol ei gywiraf addewid, y disgynodd yr Yspryd Glân, ar gyfenw i'r amser yma, o'r nef, â disymmwth swm mawr, megis gwynt nerthol, ar wedd tafodau tanllyd, gan ddisgyn ar yr Apostolion, i'w dysgu hwynt, ac i'w harwain i bob gwirionedd; gan roddi iddynt ddawn amryw ieithioedd, a hyder hefyd, gyd â chariad gwresog, yn ddyfal i bregethu'r Efengyl i'r holl genhedloedd; trwy'r hyn y'n dygwyrdd allan o dywyllwch a chyfeiliorni, i'th eglur oleuni, ac i wir wybodaeth am danat ti, a'th Fab Iesu Grist. Gan hynny gyd ag Angylion, &c.

¶ *Ar*

Y CYMMUN.

¶ *Ar Wyl y Drindod yn unig.*

YR hwn wyt un Duw, un Arglwydd; nid un Person yn unig, ond tri Person mewn un sylwedd. Canys yr hyn yr ydym ni yn ei gredu amogoniant y Tad, hynny yr ydym yn ei gredu am y Mab, ac am yr Yspryd Glân, heb na gwahaniaeth nac anghymmedr. Am hynny gyd ag, &c.

¶ *Ar ôl pob un o'r Rhagymadroddion hyn, yn ddi-dor y ceuir, neu y dywedir,*

GAN hynny gyd ag Angylion ac Arch-angylion, a chyd â holl gwmpennau nef, y molianwn ac y mawrhawn dy ogoneddus Enw; gan dy foliannu yn wastad, a dywedyd, Sanct, sanct, sanct, Arglwydd Dduw'r lluoedd, nef a daear fydd yn llawn o'th ogoniant. Gogoniant a fo i ti, O Arglwydd goruchaf. Amen.

¶ *Yna yr Offeiriad, ar ei liniau wrth Fwrdd yr Arglwydd, a ddyrwaid, yn enw yr holl rai a gymmerant y Cymmun, y Weddi bon y fydd yn canlyn.*

NID ym ni yn rhyfygu dyfod i'th Fwrdd di yma, drugarog Arglwydd, gan ymddiried yn ein cyfiawnder ein hunain, eithr yn dy aml a'th ddifawr drugareddau di. Nid ydym ni deilwng cymmaint ag i gasgu'r briwfion dan dy Fwrdd di: eithr tydi yw yr un Arglwydd, yr hwn biau o briodoldeb yn wastad drugarhau; Caniattâ i ni gan hynny, Arglwydd grafol, felly fwyttu cnawd dy anwyl Fab Iesu Crist, ac yfed ei waed ef, fel y gwneir ein cyrph pechadurus ni yn lân trwy ei gorph ef, ac y golcher ein heneidiau trwy ei werthfawroccaf waed ef; ac fel y trigom byth ynddo ef, ac yntau ynom ninnau. Amen.

¶ *Pan ddarffo i'r Offeiriad, yn sefyll wrth y Bwrdd, felly drefnu'r Bara a'r Gwin, fel y gallu yn barotach ac yn weddeiddiach dorri'r Bara yngwydd y Bobl, a chymmyr y Cwppan i'w ddwyllaw; efe a ddyrwaid Weddi y Cyffegriad, fel y mae yn canlyn.*

HOll-alluog Dduw, ein Tad nefol, yr hwn o'th dyner drugaredd a roddai'th dy un Mab Iesu Crist i ddiodef angau ar y Groes er ein prynu; yr hwn a wnaeth yno (trwy ei offrymiad ei hun yn offrymmedig unwaith) gyflawn, berffaith, a dionol aberth, offrwm, ac iadros bechodau'r holl fyd; ac a ordeiniodd, ac yn eiddaidd Efengyl a orchymynodd, i ni gadw tragywyddol goffa am ei werthfawr angau hwnnw, nes ei ddyfod drachefn; Gwrandoni, drugarog Dad, ni yn oflyngeiddiaf a attolygwn i ti; a chaniattâ i ni, gan gymmyr dy graduriaid hyn o Fara a Gwin, yn ol sanctaidd Ordinhad dy Fab Iesu Crist ein lachawdwr, er cof am ei angau a'i ddiodefaint, allu bod yn gyfrannogion o'i fendigedig Gorph a'i Waed: yr hwn, ar y nos honno y bradychwyd, (a) a gymmerth fara; ac wedi iddo ddiolch, (b) efe a'i torrodd, ac a'i rhoddes i'w ddisgyblion, gan ddywedyd, Cymmerwch, bwyttewch; (c) hwn yw fy Nghorph yr hwn yr ydys yn ei roddi drofoch: gwnewch hyn er cof am danaf. Yr un modd gwedi Swpper, (d) efe a gymmerth y cwppan; ac wedi iddo ddiolch, efe a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Yfwch o hwn bawb; canys hwn (e) yw fy Ngwaed o'r Testament Newydd, yr hwn yr ydys yn ei dywallt drofoch, a thros lawer, er maddeuant pechodau: gwnewch hyn, cynnifer gwaith ag ei hyf-och, er cof am danaf. Amen.

(a) Yma y cymmer yr Offeiriad y Ddyfodi i'w ddwyllaw.
(b) Ac yma efe a dyr y Bara.
(c) Ac yma y dyd ei law ar yr holl Fara.
(d) Yma y cymmer y Cwppan i'w law.

(e) Ac yma y dyd ei law ar bob Lleitr (Cwppan neu Ffaggon) yn yr hwn y bod dim Gwin i'w gyfegu.

¶ *Yna y Gweinidog a gymmer y Cymmun yn gyntaf yn y ddau ryw, ei hun; ac yna'r ôl ym mlaen i roddi'r*

unrhyw i'r Esgobion, Offeiriad, a Diaconaid, yr un modd (eiddaidd yr un yn bresennol) ac wedi hynny i'r Bobl bwyd mewn trefn, i'w ddwyllaw, a pharhau yn oflyngedig ar eu gliniau. A phan roddo'r Bara i bob un, efe a ddyrwaid,

COrph ein Harglwydd Iesu Crist, yr hwn a roddwyd drofot ti, a gadwo dy gorph a'th enaid i fywyd tragywyddol. Cymmer a bwyttu hwn, er cof farw o Grist drofot ti, ac ymborth arno yn dy galon trwy ffydd, gan roddi diolch.

¶ *A'r Gweinidog a fo yn rhoddi y Cwppan i bob un, a ddyrwaid,*

GWaed ein Harglwydd Iesu Crist, yr hwn a dywalltwyd drofot ti, a gadwo dy gorph a'th enaid i fywyd tragywyddol. Yf hwn, er cof tywallt gwaed Crist drofot ti, a bydd ddiolchgar.

¶ *Os bydd y Bara neu'r Gwin cyffegedig wedi eu treulio oll cyn cymmun o barh, cyffegedig yr Offeiriad ychwaneg yn ol y dull uchod; gan adeiladu'r Bara; ac ar [Yr un modd gwedi Swpper, &c.] i fendigo'r Cwppan.*

¶ *Pan fo parh wedi cymmun, y Gweinidog a ddyrwaid at Fwrdd yr Arglwydd, a thrwy Arch a fyd arno a fo yngweddill o'r Elfennau cyffegedig, gan daenu llain glân drofyt.*

¶ *Yna yr Offeiriad a ddyrwaid Weddi'r Arglwydd; a'r Bobl yn adrodd pob Arch o boni ar ei ol ef.*

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bydded dy Ewyllys ar y daear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg: Canys eiddot ti yw'r Deyrnas, A'r Gallu, A'r Gogoniant, Yn oes oesoedd. Amen.

¶ *Wedi hynny y dywedir fel y canlyn.*

O Arglwydd, a nefol Dad, yr ydym ni dy oflyngedig weision yn cwbl ddeisyfu ar dy dadol ddaioni, yn drugarog dderbyn ein haberth hwn o foliant a diolch; gan erfyn arnat yn oflyngeiddiaf ganiattâ, bod, trwy ryglyddon ac angau dy Fab Iesu Crist, a thrwy ffydd yn ei waed ef, i ni ac i'th holl Eglwys gael maddeuant o'n pechodau, a phob doniau eraill o'i ddiodefaint ef. Ac yma yr ym yn offrwm ac yn cynhyrchu i ti, O Arglwydd, ein hunain, ein heneidiau, a'n cyrph, i fod yn aberth rhesymol, sanctaidd, a bywiol, i ti; gan attolygu i ti yn oflyngedig, fod i hawb o honom y fy gyfrannogion o'r Cymmun bendigaid hwn, gael ein cyflawni â'th ras ac â'th nefol fendith. Ac er ein bod ni yn anrheilwng, trwy ein hamrasaelion bechodau, i offrwm i ti un aberth; etto ni a attolygwn i ti gymmyr ein rhwymedig ddyled a'n gwasanaeth hwn; nid gan bwyfo ein haedddegae hau, ond gan faddeu ein pechodau, trwy Iesu Crist ein Harglwydd; trwy'r hwn, a chyd â'r hwn, yn undod, yr Yspryd Glân, holl anrhydedd a goconiant a fyddo i ti, Dad Holl-alluog, yn oes oesoedd. Amen.

¶ *Neu hyn.*

HOll-alluog a byth-fywiol Dduw, yr ydym ni yn dirfawr ddiolch i ti, am fod yn wiw gennyt y dirgeledigaethau sancteiddiol hwn, ag ysprydol ymborth gwerthfawroccaf Gorph a Gwaed dy Fab, ein lachawdwr Iesu Crist; ac wyt yn ein sicrhau ni, trwy hynny, o'th amgeledd ac o'th ddaioni i ni; a'n bod yn wir aelodau wedi ein corpholaethu yn nigel Gorph dy Fab, yr hwn yw gwyngydedig gynnulleidfa'r holl ffyddlon bobl; a'n bod hysyd, trwy obaith, yn etifeddon y Deyrnas dragywyddol, gan haedddegaeu gwerthfawroccaf angau a diodefaint dy anwyl Fab. Ac yr ym ni yn oflyngeiddiaf yn attolygu

CYMMUN.

Iygu i ti, O nefol Dad, felly ein cynnorthwyo ni â 'th ras, fel yr arhofom yn waftad yn y sanctaidd gymdeithas honno, ac y gwneid bob rhyw weithred oedd da a'r a ordeiniaist ti i ni rodio ynddynt, trwy Iesu Grist ein Harglwydd; i'r hwn, gyd â thi a'r Ysryd Glân, y bo holl anrhydedd a gogoniant, yn dragywyddol. *Amen.*

¶ Yna y dywedir, neu y cenir,

GOgoniant i Dduw yn yr uchelder, ac yn y ddaear tangnefedd, ewyllys da i ddynion. Ni a'th folwn, ni a'th fendithiwn, ni a'th addolwn, ni a'th ogoneddwn, i ti y diolchwn am dy fawr ogoniant, Arglwydd Dduw, Frenhin nefol, Duw Dad Holl-alluog.

Arglwydd, yr unig-genhedledig Fab Iesu Grist; Arglwydd Dduw, Oen Duw, Fab y Tad, yr hwn wyt yn dilêu pechodau'r byd, trugarhâ wrthym. Ti yr hwn wyt yn dilêu pechodau'r byd, trugarhâ wrthym. Ti yr hwn wyt yn dilêu pechodau'r byd, derbyn ein gweddi. Ti yr hwn wyt yn eistedd ar ddeheulaw Dduw Dad, trugarhâ wrthym.

Canys ti yn unig wyt sanctaidd, ti yn unig wyt Arglwydd, ti yn unig, Crist, gyd â'r Ysryd Glân, wyt oruchaf yngogoniant Duw Dad. *Amen.*

¶ Yna'r Offeiriad (neu'r Esgob, os bydd e'n bresennol) a ollwng y Bobl ymaith â'r Fendith bon.

TAngnefedd Dduw yr hwn fydd uwch law pob deall, a gadwo eich calonau a'ch meddyliau yngwybodaeth a chariad Duw, a'i Fab Iesu Grist ein Harglwydd: a bendith Dduw Holl-alluog, y Tad, y Mab, a'r Ysryd Glân, a fyddo i'ch plith, ac a drigo gyd â chwi yn waftad. *Amen.*

¶ Colectau i'w dywedyd ar ol yr Offrymiad, pryd na bo un Cymmun, bob rhyw ddiwrnod un neu ychwaneg; a'r un rhai a ellir eu dywedyd belyd, cynnifer amser ag y byddo achos yn gwasanaethu, wedi'r Colectau ar y Foreol neu'r Brydnbarwnol Weddi, y Cymmun, neu'r Litani, fel y gwelo'r Gweinidog fod yn gymhesur.

CYnnorthwya ni yn drugarog, Arglwydd, yn ein gweddïau hyn a'n herfynïau; a llywodraetha ffordd dy wasanaeth-ddynion tu ag at gaffael iechyd

tragywyddol; fel, ym mýsg holl gyfnewidiau a damweiniau'r bywyd marwol hwn, yr ymddiffynwr hwynt byth trwy dy radlawnaf a'th barottaf borth, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

HOll-alluog Arglwydd, a thragywyddol Dduw, ni a attolygwn i ti fod yn wiw gennynt un-iawnu, sancteiddio, a llywodraethu, ein calonau a'n cyrph yn ffyrdd dy ddeddfau, ac yngweithred oedd dy orchymynion; megis trwy dy gadarnaf nodedd, yma ac yn dragywyddol, y bom yn gadwedig, gorph ac enaid, trwy ein Harglwydd a'n iachawdwr Iesu Grist. *Amen.*

CANIATTâ, ni a attolygwn i ti, Holl-alluog Dduw, am y geiriau a glywsom heddyw â'n clustiau oddi allan, eu bod felly trwy dy ras wedi eu plannu yn ein calonau oddi mewn, fel y dygont ynom ffrwyth buchedd dda, er anrhydedd a moliant i'th Enw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

RHAGflaena ni, O Arglwydd, yn ein holl weithredoedd â'th radlonaf hoffder, a rhwyddhâ ni â'th barhaus gymmorth; fel, yn ein holl weithredoedd, dechreuedig, annherfynedig, a therfynedig ynot ti, y moliannom dy sanctaidd Enw, ac yn y diwedd y caffom gan dy drugaredd fywyd tragwyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

HOll-alluog Dduw, ffynnon yr holl ddoethineb, yr hwn wyt yn gwybod ein hangenrheidiau cyn eu gofynom, a'n hanwybodaeth yn gofyn; Ni a attolygwn i ti, dofturio wrth ein gwendid; a'r pethau hynny y rhai oblegyd ein hannheilyngdod ni feiddiwn, ac oblegyd ein dallineb ni fedrwn eu gofyn, fod yn deilwng gennynt eu rhoddi i ni, er teilyngdod dy Fab Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

HOll-alluog Dduw, yr hwn a addewaist wrando eirchion y rhai a ofynant yn Enw dy Fab; Ni a attolygwn i ti oftwng yn drugarog dy glustiau atom ni, y rhai a wnaethom yr awrhon ein gweddïau a'n herfynïau attat; a chaniattâ am y pethau hyn a archafom yn ffyddlon yn ol dy ewyllys, eu caffael o honom yn hollol, i borthi ein hangen, ac er eglurhâd dy ogoniant, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

¶ **A**R y Suliau a'r Gwyliau eraill (oni bydd Cymmun) y dywedir y cwbl a'r a ofodwyd ar y Cymmun, hyd ddiwedd y Weddi gyffredin [Dros holl Ystâd Eglwys Grist yn milwrio yma ar y ddaear] ac un neu ychwaneg o'r Colectau a adroddwyd uchod, gan ddibennu â'r Fendith.

¶ **A**c ni bydd gwasanaethu Swpper yr Arglwydd, oddi eithr bod nifer cymmrwys o Bobl i gymmuno gyd â'r Offeiriad, fel y gwelo efe fod yn iawn.

¶ **A**c oni bydd mwy nag ugein-nyn yn y Plwyf, o bwyll i gymmeryd y Cymmun; etto ni bydd un Cymmun, oni bydd pedwar, neu dri o'r lleiaf, i gymmuno gyd â'r Offeiriad.

¶ **A**c mewn Eglwysydd Cadeiriol, Colegol, a Cholegau, lle byddo llawer o Offeiriad, a Diaconaid, cymmerant bwy oll y Cymmun gyd â'r Offeiriad bob Sul o'r lleiaf, oni bydd ganddynt achos rhesymol i'r gwrthbwyneb.

¶ **A**c er dilêu pob Achos o Ymryson ac Ofargoel y fydd, neu a allo fod, gan neb yn y Bara a'r Gwin; efe a wasanaethu bod y Bara yn gyfryw ag y fydd arferedig i'w fwytta; eithr y Bara Gwinitb goreu a'r puraf ag a allir ei gael yn gymmrwys.

¶ **A**c os bydd dim o'r Bara a'r Gwin heb ei gyfllegru dros ben, y Curad a'i caiff iddo ei hun; eithr os bydd dim o'r hyn a gyfllegrwyd yngweddill, ni ddgyir dim o bono allan o'r Eglwys; eithr yr Offeiriad, a chyfryw eraill Cymmunwyr ag a eithr efe atto y pryd bynnw, a fwyttant ac a ysant yr unrbyw, trwy barch, yn ebrwydd ar ol y Fendith.

¶ **A**r Bara a'r Gwin i'r Cymmun a barottôir gan y Curad a Wardeniaid yr Eglwys.

¶ **N**odwch belyd, Bod i bob Plwyf ymuno o'r lleiaf dair gwaith yn y flwyddyn; ac o hynny bod y Paſg yn un. A'r Paſg bob blwyddyn, bod i bob Plwyf gyfrif â'i Berſon, Ficer, neu ei Curad, neu ei Brocurator neu ei Brocuratoriad; a thalu iddynt, neu iddo ef, yr boll Ddyledion Eglwysig a fo'n arferedig yn ddyledus yna, ar yr amser bynnw i'w talu.

¶ **P**an orpener Gwasanaeth Duw, yr Arian a roddwyd ar yr Offrymiadau a ddosperthir i ryw Wasanaeth duwïd a chardodol, fel y bo i'r Gweinidog a Wardeniaid yr Eglwys weled yn gymmrwys. Os bwy ni chytunant yn hynny, dospartber brwynt fel y trefno'r Ordinari.

LE yr ordeinir yn y Gwasanaeth hwn o Finistriad Swpper yr Arglwydd, Bod i'r Cymmunwyr gymmeryd yr unrhyw ar eu gliniau (yr hyn a ordeiniwyd ar feddwl da; sef, yn arwyddocâd o'n hufudd a'n diolchgar gydnabod o Ddoniau daionus Crist a roddir ynddo i bob Cymmunwr addas, ac er gochelyd y cyfryw halogedigaeth ac annhrefn yn y Cymmun bendigedig, ag a allai heb hyn ddigwyddo) er hynny,

tel

BEDYDD CYHOEDD PLANT BYCHAIN.

fel na bo i neb, nac o anwybodaeth a gwendid, gam-gymmeryd, nac o falais a chyndynrwydd, anurddo'r arwydd hon o Benlinio; hyspyfir yma, Na feddyllir trwy hyn, ac na ddylid gwneothur dim Addoliad nac i Fara a Gwin y Sacrament a gymmerir yno yn gorphorol, nac i neb rhyw Gydrycholdeb corphorol o anianol Grawd a Gwaed Crist. Canys y mae Bara a Gwin y Sacrament yn aros yn wastad yn eu gwir anianol ddefnyddiau, fel nad aller eu haddoli (canys hyn a fyddai Eilun-addoliad, i'w ffeiddio gan bob Cristion ffyddlon) Ac y mae Corph a Gwaed anianol ein Iachawdwr Crist yn y Nef, ac nid yma; canys ni chyd-faif fod Corph Crist yn wir anianol, a'i fod ar yr un amfer o fewn ychwaneg o fannau nag un.

GWEINIDOGAETH BEDYDD CYHOEDD PLANT BYCHAIN, i'w arfer yn yr Eglwys.

RHybuddier y Bobl, fod yn gymhesuraf na wasaraether y Bedydd namyn ar Suliau, a Dyddiau Gwyliau eraill, pan fyddo'r nifer mwyaf o'r Bobl yn dyfod ynghyd: yn gystal er mwyn bod i'r Gynulleidfao yna yn bresennol dystiolaethu derbynnydd y fawr a fedyddier yr amser hwnnw i nifer Eglwys Crist, a hefyd obligeid ym Medydd rbai bychain, bod i bob dyn a fo yno yn bresennol alw i'w gos ei broffes ei hun a ronaeth i Lldud yn ei Fedydd. Herwydd hynny hefyd y mae'n gymhesur, bod Gwasaraeth y Bedydd yn y iaith gyffredin. Ac er hyn yma oll (os bydd angenrheidiol) fe a ellir bedyddio rbai bychain ar bob dydd arall.

Anoda, Y bydd i bob Plentyn Gwrryru a fedyddier, ddau Dad-bedydd, ac un Fam-fedydd; ac i bob Plentyn Benyw, un Tad-bedydd, a dwy Fam-fedydd.

Pan fyddo Plant i'w bedyddio, fe ddylai eu Tadau roddi rhybudd dros nos, neu y bore cyn dechreu'r Foreol Weddi, i'r Curad. Bydded y Tadau-bedydd, a'r Man-mau-bedydd, a'r Bobl, yn barod wrth y Bedyddfan, naill ai yn y man ar ol y Lliib ddwrwaethaf ar y Foreol Weddi, neu ynt e yn y man ar ol y Lliib ddwrwaethaf ar y Brydnbarwnol Weddi, megis y gesfod o'r Curad, yn ol ei ysbyriatb ei hun. A'r Offeiriad yn dyfod at y Bedyddfan (yr hwn a lenwir yr amser hwnnw â Dwsr glân) ac yn sefyll yno, a ddywaid,

A fedyddiwyd y Plentyn brwn eisoes, ai na fedyddiwyd?

Os attabant, Na ddo; yna aed yr Offeiriad rbagddo, fel y mae'n canlyn.

FYngharedigion anwyl, yn gymmaint ag ymddwyn a geni pob dyn mewn pechod, a bod ein Iachawdwr Crist yn dywedyd, Na ddichon neb gael myned i mewn i deyrnas Dduw, oddi eithr ei ad-genhedlu a'i eni ef o newydd o ddwfr ac o'r Yspryd Glân; Attolwg yr wyf i chwi alw ar Dduw Dad, trwy ein Harglwydd Iesu Crist, ar fod iddo o'i ddaionus drugaredd ganiattau i'r Plentyn brwn y peth trwy nerth natur ni all ddyfod iddo, gael ei fedyddio â dwfr ac â'r Yspryd Glân, a'i dderbyn i lân Eglwys Crist, a bod yn aelod bywiol o'r unrhyw.

Yna y dywaid yr Offeiriad,
Gweddiwn.

Holl-alluog a thragywyddol Dduw, yr hwn o'th fawr drugaredd a ge'waist Noa a'i deulu yn yr Arch rhag eu cyfrgolli gan ddwfr; a hefyd a dywyfaist yn ddiangol blant yr Israel dy bobl trwy'r Môr Coch, gan arwyddocâu wrth hynny dy lân Fedydd; a thrwy Fedydd dy garedig Fab Iesu Crist yn afon Iorddonen â sancteiddiaf ddwfr, er dirgel olchedigaeth pechodau; Attolygwn i ti, er dy aneirif drugareddau, edrych o honot yn drugarog ar y Plentyn brwn; ei lanbau a i sancteiddio â'r Yspryd Glân: fel, wedi iddo gael ei wared oddi wrth dy lid, y dderbynier ef i arch Eglwys Crist; a chan fod yn gadarn mewn ffydd, yn llawen gan obaith, ac wedi ymwreiddio ynghariad perffaith, allu o bono fordwyo felly dros donau r hyd trallodus hwn, fel y dlo o'r diwedd i dir y bywyd tragywyddol, yno i deyrnasu gyd â thi heb drange na gorphen, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

Holl-alluog ac anfarwol Dduw, porth pob anghenog, noddwr pawb a gilo attat am gynhorthwy, bywyd y rhai a gredant, a chytodiad y meirw; Yr ym yn galw arnat dros y Djin-bychan yma, ar iddo, yn dyfod i'th lân Fedydd, gael derbyn maddeuant o'i pechodau, trwy ad-enedigaeith ysprydol. Derbyn ef, Arglwydd, megis yr addewiaist trwy dy garedig Fab, gan ddywedyd, Gofynwch, a rhoddir i chwi; ceisiwch, a chwi a gewch; curwch, ac fe a agorir i chwi. Felly yn awr dyro i ni, a ni yn gofyn; par i ni gael, a ni yn ceisio; agor y porth i ni, fy yn curo: fel y mwynhao'r Djin-

bychan yma dragywyddol fendith dy nefol olchiad, ac y delo i'r deyrnas dragywyddol, yr hon a addewiaist trwy Crist ein Harglwydd. Amen.

Yna y Bobl a safant ar eu traed, a'r Offeiriad a ddywaid,

Gwrandêwch ar eiriau'r Efengyl a ysgrifennodd Sant Marc, yn y ddegfed Bennod, a'r drydedd Adnod ar ddeg.

HWY a ddygasant blant bychain at Grist, fel y cyffyrddai efe â hwynt: a'r disgyblion a geryddasant y rhai oedd yn eu dwyn hwynt. A'r Iesu, pan welodd hynny, a fu anfodlon, ac a ddywedodd wrthynt, Gadêwch i blant bychain ddyfod attaf fi, ac na waherddwch iddynt: canys eiddo y cyfrywrai yw teyrnas Dduw. Yn wir meddai i chwi, Pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dyn-bach, nid â efe i mewn iddi. Ac efe a'u cymmerodd hwy yn ei freichiau, ac a roddes ei ddwyllaw arnynt, ac a'u bendithiodd.

Ar ol darllein yr Efngyl, y tracta'r Gweinidog y Cyngor byr yma ar eiriau'r Efengyl.

Caredigion, chwi a glywch yn yr Efengyl hon eiriau'n Iachawdwr Crist, yn gorchymyn dwyn Plant atto; pa wedd y ceryddodd efe y rhai a fynasai eu cadw oddi wrtho; pa wedd y cynghera efe i bob dyn ganlyn eu gwiriondeb hwy. Yr ydych chiw yn deall, wrth ei agwedd ef â'i weithred, modd y dangosodd ei ewyllys da iddynt: canys efe a'u cofseidiodd hwy yn ei freichiau, efe a roddodd ei ddwyllaw arnynt, ac a'u bendithiodd hwynt. Nac amlieuwch gan hynny, eithr credwch yn ddisfrif, y cymmer efe yr un ffunud yn amyneddgar y Djin-bychan yma; y cofseidia efe ef â breichiau ei drugaredd, y dyry iddo fendith y bywyd tragywyddol, ac y gwna efe ef yn gyirannog o'i ddiidrange deyrnas. O herwydd paham, gan ein bod ni yn credu fel hyn am ewyllys da ein Tad nefol tu ag at y Djin-bychan yma, wedi ei amlygu trwy ei Fab Iesu Crist, ac heb ddim ammueu gennym ei fod ef yn derbyn yn rasulol ein gweithred gardodol hon, yn dwyn y Djin-bychan brwn i'w sanctaidd Fedydd ef; diolchwn yn ffyddlon ac yn edefonhynol iddo, gan ddywedyd,

F Holl-

BEDYDD CYHOEDD PLANT BYCHAIN.

Holl-alluog a thragywyddol Dduw, nefol Dad, yr ym ni yn oftyngedig yn diolch i ti, fod yn wiu genyrt ein galw i wybodaeth dy ras, a ffydd ynot: Ychwanega yr wybodaeth hon, a chadarn-hâ'r ffydd hon ynom yn wastad. Dyro dy Yspryd Glân i'r Dŷn-bychan yma, fel y ganer ef eilwaith, a'i wneutbur yn etifedd iechyd tragywyddol, trwy ein Harglwydd Iesu Grist; yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyd â thi a'r Yspryd Glân, yr awr hon ac yn dragywydd. *Amen.*

¶ Yna dyweded yr Offeiriad wrth y Tadau-bedydd a'r Mamau-bedydd yn y modd hwn.

Anwyl garedigion hobl, chwi a ddygafoch y Plentyn hwn yma i'w fedyddio, chwi a weddiafoch ar fod yn wiu gan ein Harglwydd Iesu Grist ei dderbyn ef, maddeu iddo ei bechodau, ei sancteiddio a'r Yspryd Glân, rhoddi iddo deyrnas nefoedd, a bywyd tragywyddol. Chwi a glywfoch hefyd ddar-tod i'n Harglwydd Iesu Grist addaw yn ei Efengyl, ganiattâu yr holl bethau hyn a weddiafoch chwi am danynt: yr hwn addewid efe o'i ran ef a'i ceidw yn wir ddiogel, ac a'i cwblhâ. Herwydd pa achos, yn ol yr addewid hwn a wnaeth Crist, rhaid yw i'r Dŷn-bychan yma hefyd yn fyddlon, ar ei ran yntau, addaw trwoch chwi, sy Feichiau drosto (hyd oni ddél mewn oedran i'w gymmeryd arno ei bun) ymwrthod â diafol a'i holl weithredoedd, ac yn wastad gredu gwŷfydedig Air Duw, ac yn ufudd gadw ei Orchymynion.

Am hynny y gofynaf,

Aydwyt ti yn enw y Plentyn hwn yn ymwrthod â diafol, ac â'i holl weithredoedd, coeg-rodres a gwag-orfoledd y byd, a'i holl chwantau cybyddus, ac anysprydol ewyllys y cnawd, fel na ddilynech hwynt, ac na'th dywyser ganddynt?

Atteb. Yr ydwyf yn ymwrthod â hwynt oll.

Gweinidog.

AWyt ti yn credu yn Nuw Dad Holl-gyfoethog, Creawdr nef a daear?

Ac yn Iesu Grist, ei unig-anedig Fab ef, ein Harglwydd ni? A'i genhedlu o'r Yspryd Glân; ei eni o Fair Forwyn; iddo ddioddef dan Pontius Pilatus, ei groes-holio, ei farw, a'i gladdu; disgyn o hono i ffwrn; a'i gyfodi hefyd y trydydd dydd; ac esgyn o hono i'r nefoedd; a'i fod yn eistedd ar ddeheu-law Dduw Dad Holl-alluog; ac y daw efe oddi yno yn niwedd y byd, i farnu byw a meirw?

As a wyt ti yn credu yn yr Yspryd Glân; yr Eglwys lan Gatholig; Cymmun y Saint; Maddeuant Pechodau; Adgyfodiad y Cnawd; a Bywyd tragywyddol gwedi angau?

Atteb. Hyn oll yr wyf yn ei gredu yn ddilys.

Gweinidog.

AFynni dy fedyddio yn y Ffydd hon?

Atteb. Hynny yw fy ewyllys.

Gweinidog.

AGedwi dithau gan hynny yn ufudd lân Ewyllys Duw a'i Orchymynion, gan rodio yn yr un-ryhw holl ddyddiau dy fywyd?

Atteb. Gwnaf.

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad,

ODrugarog Dduw, caniatâ selly gladdu'r hen Adela yn y Plentyn hwn, fel y cyfoder y dyn newydd gndde ef. *Amen.*

Caniattâ fod i holl chwantau'r cnawd farw ynddo, a'i bob peth a hertlyn i'r Yspryd fyw a chynnyddu ynddo. *Amen.*

Caniattâ fod iddo nerth a gallu i gael yr oruchaf-meth a'r gorïed yn erbyn diafol, y byd, a'r cnawd. *Amen.*

Caniattâ fod i bwy bynnag a fydd yma wedi eu cyffegru i ti trwy ein Swydd a'n Gweinidogaeth ni, i'w hysgryddu yn gynnygaeddol o rinweddau nefol, a o'i ael eu tragywyddol obrwyau trwy dy drugaredd,

O fendigedig Arglwydd Dduw, yr hwn wyt yn byw, ac yn llywiau pob peth yn oes oesoedd. *Amen.*

Holl-gyfoethog fyth-fywiol Dduw, yr hwn y bu i'th garedicaf Fab Iesu Grist, dros faddeuant o'n pechodau, eddef gollwng o'i werthfawroccaf yttlys ddwfr a gwaed, a rhoddi gorchymynion i'w ddisgyblion fyned a dysgu pob cenedl, a'u bedyddio, Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân; Ystyria, attolwg i ti, wrth weddiau dy Gynulleidfa; sancteiddia'r dwfr hwn er dirgel olchedigaeth pechodau; a chaniattâ fod i'r Plentyn hwn, a fedyddir yr awr hon ynddo, dderbyn cyflawnder dy ras, ac aros byth yn nifer dy ffyddlon blant etholedig, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

¶ Yna y cymmer yr Offeiriad y Dŷn-bychan yn ei ddwy-law, ac a ddywaid wrth y Tadau-bedydd a'r Mamau-bedydd,

- Enwch y Plentyn hwn.

¶ Ac yna, gan ei enwi ar eu bol breynt (os brwy a byspysant iddo y gall y Plentyn ddiodeff hynny yn dda) efe a'i trocha ef yn y dwfr yn ddisgeulus ac yn ddarbedus, gan ddywedyd,

N. Yr ydwyf yn dy fedyddio di, Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân. *Amen.*

¶ Ond os byspysant fod y Plentyn yn wan, digen fydd bwrw dwfr arno, gan ddwyedyd y geiriau dywededig uchod,

N. Yr ydwyf yn dy fedyddio di, Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân. *Amen.*

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad,

YR ydym ni yn derbyn y Plentyn hwn i gynnull-eidfa defaid Crist, ac yn ei

* nodi ef ag arwydd y Grog; yn arwyddocâd na bo iddo rhag llaw gymmeryd yn gywilydd gyffesu Ffydd Grist a groes-hoeliwyd, ac iddo ymladd yn wrol dan ei taner ef, yn erbyn pechod, y byd, a'r cythraul; a pharhau yn fflwr ffydd-lawen ac yn was i Grist holl ddyddiau ei einioes. *Amen.*

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad,

GA N ddarfod yn awr, anwyl garedigion frodyr, ad-ent a dodi y Plentyn hwn ynghôrph Eglwys Grist; diolchwn ninnau i'r Holl-alluog Dduw am ei ddaioni hwn, ac o gyd-undeb gwnawn ein gweddïau ar y Goruchaf Dduw, ar fod iddo ddiwedd y rhan arall o'i fywyd yn ol hyn o ddechreuad.

¶ Yna y dywedir, a phawb ar eu gliniau,

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bydded dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara bunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nas arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg. *Amen.*

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad,

MAWR ddiolchwn i ti, drugaroccaf Dad, ryngu bodd it' ad-eni y Dŷn-bychan hwn â'th Yspryd Glân, ei dderbyn yn Plentyn i ti dy hun trwy fabwys, a'i gorphori i'th lân Eglwys. Ac yn oftyngedig yr attolygwn i ti ganiattâu iddo, gan ei fod ef yn farw i bechod, ac yn byw i gyflawnder, ac yn gladdedig gyd â Christ yn ei angau, allu eroes-hoelio yr hen ddyn, ac yn hollol ymwrthod â holl gorph pechod; ac, megis y mae efe wedi ei wneutbur yn gyfrannog o angau dy Fab, iddo fod hefyd yn gyfrannog o'i gyfodiad; ac selly o'r diwedd, ynghyd â'r rhan arall o'th

BEDYDD NEILLDUOL.

o'th lân Eglwys, bod o bono yn etifedd dy deyrnas dragwyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna, a pharwb yn sefyll, yr Offeiriad a ddywaid wrth y Tadau-bedydd a'r Mamau-bedydd byn o Gyngor yn canlyn.

YN gymmaint a darfod i'r Plentyn brwn addaw trwoch chwi, ei Fechniafon, ymwrthod â diafol a'i holl weithredoedd, credu yn Nuw, a'i wasanaethu ef; rhaid i chwi feddwl, mai eich rhan a'ch dyled yw, gweled dysgu o'r Plentyn brwn, cyn gynted ag y gallo ddyfsgu, pa ryw hynod adduned, addewid, a phroffes, a wnaeth efe yma trwoch chwi. Ac, er mwyn gallu o bono wybod y pethau hyn yn well, chwi a elwch arno i wrando Pregethau; ac yn benisfaddef, rhaid i chwi weled dysgu o bono y Credo, Gweddi yr Arglwydd, a'r Deg Gorchymyn, yn yr iaith gyffredin, a phob peth arall a ddylai Gristion ei wybod, a'i gredu, er iechyd i'w enaid; a bod meithrin y Plentyn brwn yn rhinweddol, i'w hyweddau mewn buchedd dduwiol a Christiantogol: gan gosio yn wastad, fod Bedydd yn arwyddocaù i nyni ein proffes; hynny yw, bod i ni ganlyn esampl ein

Iachawdwr Crist, a'n gwneuthur yn gyffelyb iddo ef: fel, megis ag y bu efe farw, ac y cyfododd drachefn drosom ni; felly y dylem ni, y rhai a feddyddiwyd, farw oddi wrth bechod, a chyfodi i gyfiawnder; gan farwolaethu yn wastad ein holl ddrygioni a'n gwyniau llygredig, a pheunydd myned rhagom ym mhob rhinwedd dda a buchedd dduwiol.

¶ Yna'r ycbwanega efe ddywedyd,

RHaid i chwi edrych dwyn y Plentyn brwn at yr Esgob i'w gonfirmio ganddo, cyn gynted ag y medro ddywedyd y Credo, Gweddi'r Arglwydd, a'r Deng-Air Deddf, yn yr iaith gyffredin, ac yr addysger ym mhellach yng Nghatecism yr Eglwys a osodwyd allan ar fedr hynny.

Hyspys yw trwy Air Duw, am Blant a fedyddir, at a fyddant feirw cyn bod yn euog o Becbod gweithredol, eu bod yn ddiammeu yn gadwedig.

ISymmiad ymaith bob Ambeuaeth am arfer Arwydd y Groes yn y Bedydd; gwir Ddeongliad hynny, a'r iawn Acoston o'i gadw, a ellir eu gwled yn y Degfed Canon ar bugain, a ddoded allan gyntaf yn y Bwyddyn MDCIV.

GWEINIDOGAETH BEDYDD NEILLDUOL PLANT mewn Tai Gartref.

¶ **B**ID i Guradiaid pob Plwyf rybuddio yn fynych y Bobl, nad oedont Fedydd eu Plant bellach na'r Sul cyntaf neu'r ail nesaf ar ol eu geni; neu ryw Ddydd Gwyl arall a ddigwyddo rhyngddynt; oddi eithr ar achos mawr a chyfreitblon, a'r cyfryw a faddlono y Curad.

¶ A belyd bwy a'u rybuddiant, na pharont fedyddio eu Plant gartref yn eu tai, beb y cyffelyb achos mawr ac angen: a phan gymbello anghenrhaidd iddynt wneuthur hynny, yna y Bedydd a finistrir yn y modd hwn.

¶ Yn gyntaf, bid i Weinidog y Plwyf (neu, yn ei absen, i ryw Weinidog cefi eithlen arall a ellir ei gael) gyd â'r rhai a fyddo yn y fan, a'r Dduw, a dywedyd Gweddi yr Arglwydd, a chynnifer o'r Colefiau prwyntedig utbod i'w dywedyd yn Ffurf y Bedydd Cyboedd, ag a ad yr amser a'r angen presennol: ac yna, wedi enwi'r Plentyn gan ryw un a fyddo yn bresennol, y Gweinidog a ffarw Dduwfr arno, gan ddywedyd y geiriau hyn.

N. Yr wyf fi yn dy fedyddio di, Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân. Amen.

¶ Yna, a pharwb yn gofiong ar eu gliniau, y Gweinidog a rydd ddolch i Dduw, ac a ddywaid,

MAWR ddolchwn i ti, drugaroccaf Dad, ryngu bodd i ti ad-eni y Dŷn-bychan brwn â'th Yspryd Glân, ei dderbyn yn Plentyn i ti dy hun trwy fabwys, a'i gorpori i'th lân Eglwys. Ac yn oftyngedig yr attolygwn i ti ganiattâu iddo, megis yn awr y gwnaed ef yn gyfrannog o angau dy Fab, fod hwyd felly o'i adgyfodiad; ac felly o'r diwedd, ynghyd â'r rhan arall o'th Saint, etifeddu o bono dy deyrnas dragwyddol, trwy'r unrhyw dy Fab Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

¶ Ac nac ambeuant, am y Dŷn-bach a fedyddier felly, nad yw efe wedi ei fedyddio yn ddiddol ac yn ddigonol, ac na ddylir ei fedyddio mwy. Eithr er bynni i gyd, os y Plentyn a fedyddiwyd yn y modd hwn, a fydd byr rhag llaw, iawn fydd ei ddwyn ef i'r Eglwys; fel y gallo Gweinidog yr un Plwyf, os efe ei hun a fedyddiodd y Dŷn-bach, byspysu i'r Gynulleidfawir ffurf y Bedydd, a arferasai o'r blaen gartref; ac ar yr un achos bwnnw efe a ddywaid fel hyn.

YR wyf yn hyfysu i chwi, ddarfod i mi, yn ei dyledus a gosodedig Dreŷn yr Eglwys, ar yr amser a'r amser, ac yn y lle a'r lle, yngwriad llawer o dystion, fedyddio'r Plentyn hwn.

¶ Eithr os rhyw Weinidog cyfreitblon arall a fedyddiodd y Dŷn-bach, yna Gweinidog y Plwyf yn yr bwn y ganed neu y bedyddiwyd y Dŷn-bach, a bola ac a ymofyn, a fedyddiwyd y Plentyn yn gyfreitblon, neu nad dg. Yn yr bwn achos, os y rhai a ddygant y Plentyn i'r Eg-

lwys a atebant, ddarfod bedyddio'r Plentyn eisoes; yna boled y Gweinidog bwy ym mhellach, gan ddywedyd,

GAN bwy y bedyddiwyd y Plentyn hwn? Pwy oedd yn y fan pan fedyddiwyd y Plentyn hwn?

O herwydd y gallai fod, darfod gadat heibio ryw bethau a berthyn i hanfod y Sacrament hwn, trwy ofn, neu frys, yn y cyfryw gyfyngder; am hynny y gofynaf i chwi ym mhellach.

A pha Ddefnydd y bedyddiwyd y Plentyn hwn?

A pha Eiriau y bedyddiwyd y Plentyn hwn?

¶ Ac os y Gweinidog a brawf, wrth Atebion y rhai a ddygant y Plentyn atto, fod pob peth wedi ei wneuthur y modd y dylai; yna na fedyddid efe y Plentyn drachefn, eithr ei dderbyn yn un o Ddiadell y gwir Gristianogion, gan ddywedyd fel hyn.

YR ydwyf fi yn hyfysu y chwi, ddarfod yn hyn o beth wneuthur y cwbl yn dda, ac wrth iawn dreŷn berthynafol, wrth fedyddio'r Plentyn yma; yr hwn, wedi ei eni mewn pechod dechreuol, ac mewn digofaint Duw, fydd yn awr, trwy olchiad yr Ad-enedigfaeth ym Medydd, wedi ei dderbyn i nifer plant Duw, ac etifeddiad bywyd dragwyddol: canys i'w ein Harglwydd Iesu Grist yn nacellu ei Ras a'i Drugaredd i gyfryw rhai bychain, ond y mae yn garueiddiaf yn eu gwahodd atto, megis y tyffia'r Eŷengyl fendigedig, er ein cytur ni, yn y wedd hon.

Tr Eŷengyl. S. Marc x. 13.

HWY a ddygant blant bychain at Grist, fel y cyffyrddai efe â hwynt: a'r disgyblion a geryddiant y rhai oedd yn eu dwyn hwynt. A'r Iesu, pan welodd

BEDYDD NEILLDUOL PLANT BYCHAIN.

welodd hynny, a fu anfoddlon, ac a ddywedodd wrthynt, Gadewch i blant bychain ddyfod attaf fi, ac na waherddwch iddynt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw. Yn wir meddaf i chwi, Pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dŷn-bach, nid â eise i mewn iddi. Ac eise a'u cymmerodd hwy yn ei freichiau, ac a roddes ei ddwyllaw arnynt, ac a'u bendithiodd.

¶ *Ar ol darllain yr Efsengyl, y traetha'r Gweinigdog y Cyngor byr yma ar eiriau'r Efsengyl.*

Y Careigion, chwi a glywch yn yr Efsengyl hon eiriau ein Iachawdwr Crist, yn gorchymyn dwynt Plant atto; pa wedd y ceryddodd eise y rhai a fynnasai eu cadw oddi wrtho; pa wedd y mae eise yn cynghori i bob dŷn ganlyn eu gwiriondeb hwy. Yr ydych chi yn deall, wrth ei agwedd ef a'i weithred, y modd y dangosodd ei ewyllys da iddynt: canys eise a'u cofidiodd hwy yn ei freichiau, eise a roddodd ei ddwyllaw arnynt, ac a'u bendithiodd hwynt. Nac amheuoch gan hynny, eithr credwch yn ddifrif, c'darfod iddo gymmeryd yr un ffurud yn ymgeleddgar y *Dŷn-bychan bawn*, ei *geffidid* ef â breichiau ei drugaredd; ac (fel yr addawodd yn ei *Air sanctaidd*) y rhydd iddo fendith y bywyd tragywyddol, ac a'i *gwona* yn gyfrannog o'i ddirange deyrnas. Herwydd paham, a nyni yn credu fel hyn am ewyllys da ein Tad nefol, wedi ei amlygu trwy ei Fab Iesu Grist, tu ag at y *Dŷn-bychan bawn*; diolchwn yn ffyddlon ac yn ddefosynol iddo, gan ddywedyd y Weddi a ddyfodd yr Arglwydd ei hun i ni.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bydded dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledien, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

HOLL-alluog a thragywyddol Dduw, nefol Dad, yr ŷm ni yn oftyngedig yn diolch i ti, fod yn wiw gennynt ein galw i wybodaeth dy ras, a ffydd ynot: Ychwanega yr wybodaeth hon, a chadarnhâ y ffydd hon ynom yn waftad. Dyro dy Yferyd Glân i'r *Dŷn-bychan* yma; fel, gwedi ei eni ef eilwaith, a'i *gwneuthur* yn *etifedd* iechyd tragywyddol, trwy ein Harglwydd Iesu Grist, yr *arkoso* yn *wasanaethu* i ti, ac y *caso* dy addewid, trwy yr unrhyw dy Fab ein Harglwydd Iesu Grist; yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnasu gyd â thi a'r Yferyd Glân, yr awr hon ac yn dragywydd. Amen.

¶ *Yna y gofyn yr Offeiriad Enw y Dŷn-bychan: a phan ddarllai i'r Tadau-bedydd a'r Mamau-bedydd ei adrodd, y Gweinidog a ddywaid,*

AYdwyt ti yn enw y Plentyn *bawn* yn ymwrthod â diafol, ac â'i holl weithredoedd, coeg-rodres a gwag-oferedd y byd, a'i holl chwantau cybyddus, ac anyspydol ewyllys y cnawd, fel na ddilynech hwynt, ac na'th dywyser ganddynt?

Atteb. Yr ydwyf yn ymwrthod â hwynt oll.

Gweinidog.

AWyt ti yn credu yn Nuw Dad Holl-gyfoethog, Creawdr nef a daear?

Ac yn Iesu Grist, ei unig-anedig Fab ef, ein Harglwydd ni? A'i genhedlu o'r Yferyd Glân; ei eni o Fair Forwyn; iddo edioddef dan Pontius Pilatus, ei groes-hoelio, ei farw, a'i gladdu; disgyn o hono i uffern; a'i gyfodi hefyd y trydydd dydd; ac efsyn o hono i'r nefoedd; a'i fod yn eistedd ar ddeheu-law Dduw Dad Holl-alluog; ac y daw eise oddi yno yn newedd y byd, i farnu byw a meirw?

Ac a wyt ti yn credu yn yr Yferyd Glân; yr Eglwys lân Gatholig; Cymmun y Saint; Maddeuant Pechodau; Adgyfodiad y Cnawd; a Bywyd tragywyddol gwedi angau?

Atteb. Hyn oll yr wyf yn ei gredu yn ddilys.

Gweinidog.

AGedwi dithau gan hynny yn ufudd lân Ewyllys Duw a'i Orchymynion, gan roddio yn yr unrhyw holl ddyddiau dy fywyd?

Atteb. Gwnaf.

¶ *Yna y dywaid yr Offeiriad,*

YR ydym ni yn derbyn y Plentyn *bawn* i Gynnull-eidda defaid Crist, ac yn ei * nodi ef ag arwydd y Grog; yn arwyddocâd na bo iddo rhag llaw gymmeryd yn gywilydd gyffesu Efydd Grist a groes-hoeliwyd, ac iddo ymladd yn wrol dan ei taner ef, yn erbyn pechod, y byd, a'r cythraul; a pharhau yn *ffisur* ffyddlaw ac yn *was* i Grist holl ddyddiau ei einioes. Amen.

¶ *Yna y dywaid yr Offeiriad,*

GAN ddarfod yn awr, anwyl gareigion frodyr, trwy Fedydd, ad-eni a dodi y Plentyn *bawn* yng-horph Eglwys Grist; diolchwn ninnau i'r Holl-alluog Dduw am ei ddaioni hwn, ac o gyd-undeb gwnawn ein gweddïau ar y Goruchaf Dduw, ar fod iddo ddiweddu y rhan arall o'i ffwyd yn ol hyn o ddechreuad.

¶ *Yna y dywaid yr Offeiriad,*

MAWR ddiolchwn i ti, drugaroccaf Dad, ryngu bodd it' ad-eni y Plentyn *bawn* â'th Yferyd Glân, ei dderbyn yn Plentyn i ti dy hun trwy fabwys, a'i gorphori i'th lân Eglwys. Ac yn oftyngedig yr attolygwn i ti ganiattâu iddo, gan ei fed ef yn farw i bechod, ac yn byw i gyfiawnder, ac yn gladdedig gyd â Christ yn ei angau, allu croes-hoelio'r hen ddyn, ac yn hollol ymwrthod â holl gorph pechod; ac, megis y mae eise wedi ei *gwneuthur* yn gyfrannog o angau dy Fab, iddo fod hefyd yn gyfrannog o'i adgyfodiad; ac felly o'r diwedd, ynghyd â'r rhan arall o'th lân Eglwys, bod o *bono* yn *etifedd* dy deyrnas dragywyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

¶ *Yna, a pharhau yn sefyll, yr Offeiriad a ddywaid wrth y Tadau-bedydd a'r Mamau-bedydd byn o Gyngor yn canlyn.*

YN gymmaint a darfod i'r Plentyn *bawn* addaw trwoch chwi, ei *Fechniafon*, ymwrthod â diafol a'i holl weithredoedd, credu yn Nuw, a'i wasanaethu ef; rhaid i chwi feddwl, mai eich rhan a'ch dyled yw, gweled dysgu o'r Plentyn *bawn*, cyn gynted ag y gallo ddyfsgu, pa ryw hynod adduned, addewid, a phroffes, a *wnaeth* eise yma trwoch chwi. Ac, er mwyn gallu o *bono* wybod y pethau hyn yn well, chwi a elwch *arno* i wrando Pregethau; ac yn bendisaddef, rhaid i chwi weled dysgu o *bono* y Credo, Gweddi'r Arglwydd, a'r Deg Gorchymyn, yn yr iaith gyffredin, a phob peth arall a ddylai Gristion ei wybod, a'i gredu, er iechyd i'w enaid; a bod meithrin y Plentyn *bawn* yn rhinweddol, i'w hyweddu mewn buchedd dduwiol a Christianogola gan gofio yn waftad, fod Bedydd yn arwyddocâd i nyny ein proffes; hynny yw, bod i ni ganlyn esampol ein Iachawdwr Crist, a'n gwneuthur yn gyffelyb iddo ef: fel, megis ag y bu eise farw, ac y cyfododd drachefn drofem ni; felly y dylem ni, y rhai a feddyddiwyd, farw oddi wrth bechod, a chyfodi i gyfiawnder; gan farwolaethu yn waftad ein holl ddrygioni a'n gwyniau llygredd, a pheunydd myned rhagom ym mhob rhinwedd dda a buchedd dduwiol.

¶ *Eithr*

BEDYDD RHAI A FO O OEDRAN ADDFEDACH.

¶ Eitbr os y rhai a ddysgant y Plentyn i'r Eglwys, a wnant y cyfryw Attebion anbyssfol i Ofynion yr Offeiriad, fel na allter gwybod a ddarfu bedyddio y Plentyn a Ddwfr, Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân (yr byn fydd o bantfod y Bedydd) yna bedyddied yr Offeiriad ef yn ol y Ffurf ysgrifenedig utbod am Fe-

dydd Cyboedd Plant; eddi eitbr wrth drochi y Dŷn-bach yn y Bedyddfan, efe a arfer y Ffurf hon ar eiriau.

¶ ONI ddarfu dy fedyddio di eisoes, N. yr wyf fi yn dy fedyddio di, Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân. Amen.

GWEINIDOGAETH BEDYDD y rhai a fo o Oedran addfedach, ac yn medru ateb drostynt eu hunain.

¶ PAN fyddo rhyw rai o Oedran addfedach i'w bedyddio, byspsyer bynny mewn pryd i'r Esgob, neu i'r neb a appwyntia efe i bynny, Wytbnos gron o'r lleiaf, gan eu Rbieni, neu rhyw rai deallus eraill; fel y galler cymmyrdd pofal dyledus i'w profi, a ydynt wedi eu haddysgu yn ddigonol yn Egrwyddorion y Ffydd Gristianogol, ac fel y galler eu cyngbori i ymbarottol trwy Weddiâu ac Ymryd i gymmyrdd y Sacrament bendigedig hon.

¶ Ac os bwy a gaffer yn gymhesur, yna bydded y Tadau-bedydd a'r Mamau-bedydd (a'r Bobl wedi ymgynnull ar y Sul neu Ddydd-gwyl pwyntiedig) barod i'w cystwyo wrth y Bedyddfan, yn ebrwydd ar ol yr ail Liib, naill ai ar y Foreol neu'r Brydnbacwrol Weddi, megis yn neall y Curad y bernir yn gymmyrdd.

¶ A'r Offeiriad yn sefyll yno, a ofyn, A fedyddiwyd yr un o'r rhai a gyflwynir yma, a na ddo? Os bwy a attebant, Na ddo; yna yr Offeiriad a ddywaid fel byn.

FY anwyl garedigion, yn gymmaint ag ymddwyn a geni pob dŷn mewn pechod (ac mai cnawd yw yr hyn a chiro gnaud) a'r rhai a jnt yn y cnawd ni allant ryngu bodd Ddw, namyn byw mewn pechod, gan wneuthur lliaws o bechodau priod; a bod ein lachawdwr Crist yn dywedyd, Na ddichon neb gael myned i mewn i deyrnas Dduw, oddi eithr ei ad-genhedlu a'i eni o newydd o ddwfr ac o'r Yspryd Glân; Attolwg yr wyf i chwi alw ar Dduw Dad, trwy ein Harglwydd Iesu Grift, ar fod iddo o'i ddaionus Drugaredd gamiattau i'r rhai byn y peth trwy nerth natur ni allant ddyfod iddo, gael eu bedyddio a dwfr ac a'r Yspryd Glân, a'u derbyn i lân Eglwys Grift, a bod yn lachau bywiol o'r unrhyw.

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad,
Gweddiwn.

(¶ Ac yma y Gynulleidfa oll a ofynant ar eu gliniau.)

HOLL-alluog a thragywyddol Ddw, yr hwn o'th fawr drugaredd a gedwais Noa a'i deulu yn yr Arch rhag eu cyfrgolli gan ddwfr; ac hefyd a dywais yn ddiangol blant yr Israel dy bobl trwy'r Môr Coch, gan arwyddocâu wrth hynny dy lân Fedydd; a thrwy Fedydd dy garedig Fab Iesu Grift yn afon Iorddonen, a sancteiddiait yr elfen ddwfr er dirgel olehiad pechod ymaith; Attolwgwn i ti, er dy anerif drugareddau, edrych o honot yn drugarog ar dy Weision byn; eu glanhau a'u sancteiddio a'r Yspryd Glân: fel, wedi iddynt bwy gael eu gwared oddi wrth dy lid, y derbynier bynnt i arch Eglwys Grift; a chan fod yn gadarn mewn ffydd, yn llawen gan obaith, ac wedi ymwreiddio ynghariad perffaith, allu o bonynt fordwyo felly dros donnau'r byd trallodus hwn, fel y delont o'r diwedd i dir y bywyd tragywyddol, yno i deyrnasu gyd â thi heb dranc na gorphen, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

HOLL-alluog ac anfarwol Ddw, porth pob angenog, noddwr pawb a gilio attat am gynhorthwy, bywyd y rhai a gredant, a chyfodiad y meirw; Yr ym yn galw arnat dros y Dŷnion byn, ar iddynt, yn dyfod i th lân Fedydd, gael derbyn maddauent o'u pechodau, trwy ad-enedigaeth ysprydol. Derbyn bynnt, Arglwydd, megis yr addewais trwy dy garedig Fab, gan ddywedyd, Gofynwch, a rhoeddi i chwi; ceiswch, a chwi a gewch; curwch, ac fe a agorir i chwi. Felly yn awr dyro i ni, a ni yn ceisio; agor y porth i ni, sy yn curo: fel y mwyn-

hao'r Dŷnion byn dragywyddol fendith dy nefol olechiad, ac y delont i'r deyrnas dragywyddol, yr hon a addewais trwy Grift ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna y Bobl a safant ar eu traed, a'r Offeiriad a ddywaid,

Gwrandewch ar eiriau'r Efengyl a ysgrifennodd Sant Ioan, yn y dyddedd Bennod, yn dechreu ar y Wers gyntaf.

YR oedd dŷn o'r Phariseaid a'i enw Nicodemus, pennaeth yr Iuddewon. Hwn a ddaeth at yr Iesu liw nos, ac a ddywedodd wrtho, Rabbi, nynt a wyddom mai dyfsgawdwr ydwyf ti wedi dyfod oddi wrth Ddw; canys ni allai neb wneuthur y gwyrthiau hyn yr wyt ti yn eu gwneuthur, oni bai fod Ddw gyd ag ef. Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Oddi eithr geni dŷn drachefn, ni ddichon efe weled teyrnas Dduw. Nicodemus a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon dŷn ei eni ag efe yn hen? a ddichon efe fyned i groth ei fam eilwaith, a'i eni? Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Oddi eithr geni dŷn o ddwfr ac o'r Yspryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw. Yr hyn a aned o'r cnawd, fydd gnaud; a'r hyn a aned o'r Yspryd, fydd yspryd. Na ryfedda ddywedyd o honof fi wrthyt, Y mae'n rhaid eithr geni chwi drachefn. Y mae'r gwŷnt yn chwythu lle mynno; a thi a glywi ei fwn ef, ond ni wyddost o ba le y mae yn dyfod, nac i ba le y mae yn myned: felly y mae pob un a'r a aned o'r Yspryd.

¶ Gwedi hyn efe a ddywaid y Cyngor brwn yn canlyn.

YCaredigion, chwi a glywch yn yr Efengyl hon eiriau eglur ein lachawdwr Crist; Oddi eithr geni dŷn o ddwfr ac o'r Yspryd, na ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw. O hyn y gellwch weled mawr angenrheidrwydd y Sacrament hwn, lle galler ei gael. Yr un wedd yn ebrwydd o flaen ei efgyniad i'r nef (megis y darlennwn yn y bennod ddiweddar o Efengyl Sant Marc) efe a roddes orchymyn i'w Ddisgylion, gan ddywedyd, Ewch i'r holl fyd, a phregethwch yr Efengyl i bob creadur. Yneb a gredo, ac a fedyddier, a fydd cadwedig; eithr y neb ni chredo, a gondemmir. Hyn hefyd fydd yn dangos i ni y dirfawr lesad a fedwn o hynny. O herwydd pahan, Sant Pedr yr Apostol, pan, wrth ei bregethiad cyntaf yr Efengyl, y dwys-bigwyd llaweroedd yn eu calon, ac a ddywedasant wrtho ef a'r Apostolion eraill, Ha wŷr frodyr, beth a

BEDYDD Y RHAI A FO O OEDRAN ADDFEDACH.

wnawn ni? a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Edifarhewch, a bedyddier pob un o honoch er maddauant pechodau, a chwi a dderbyniwch ddawn yr Yspryd Glân: canys i chwi y mae'r addewid, ac i'ch plant, ac i bawb ym mhell; fef, cynnifer ag a alwo'r Arglwydd ein Duw ni. Ac â llawer o ymadroddion eraill y cynghorodd efe hwynt, gan ddywedyd, Ymgedwch rhag y genhedlaeth drosafus hon. Canys (megis y tyfthiolaetha'r un Apostol mewn man arall) Bedydd hefyd fydd yr awrhon yn ein hachub ni (nid byrwy ymaith fudreddi'r cnawd, eithr ymatteb cydwibod dda tu ag at Dduw) trwy adgyfodiad Iesu Grift. Nac amheuwch gan hynny, eithr credwch yn ddifrif, y cymmer efe yn ymgel-ddgar y rhai prefennol byn, y fydd wir edifeiriol, ac yn dyfod atto trwy ffydd; y caniatâ efe iddynt faddeuant o'u pechodau, ac y dyry iddynt yr Yspryd Glân; y rhydd iddynt fendith y Bywyd tragywyddol, ac a'u gwna bywy yn gyfrannogion o'i ddirangr Deyrnas.

O herwydd palham, a ni yn credu fel hyn am ewyllys da ein Tad nefol tu ag at y rhai byn, a amlygir trwy ei Fab ef Iesu Grift; diolchwn yn ffyddlon ac yn ddefosynol iddo, a dywedwn,

Holl-alluog a thragywyddol Dduw, nefol Dad, yr ym ni yn oftyngedig yn diolch i ti, fod yn wiw gennynt ein galw i wybodaeth dy ras, a ffydd ynot: Ychwanega yr wybodaeth hon, a chadarnhâ'r ffydd hon ynom yn wastad, Dyro dy Yspryd Glân i'r rhai byn, fel y ganer bywynt eilwaith, a'u gwneuthur yn eifeddion iechyd tragywyddol, trwy ein Harglwydd Iesu Grift; yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnaru gyd â thi a'r Yspryd Glân, yr awr hon ac yn dragwydd. Amen.

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad wrth y rhai a font i'w bedyddio, yn y modd hwn.

Chwychwi garedigion, y rhai a ddaethoch yma yn deisyf cael derbyn glân Fedydd, a glywfoch y modd y gweddiodd y Gynulleidfa, ar fod yn wiw gan ein Harglwydd Iesu Grift eich derbyn chwi a'ch bendithio, faddeu i chwi eich pechodau, rhoddi i chwi Deyrnas Nef, a Bywyd tragywyddol; chwi a glywfoch hefyd ddarfod i'n Harglwydd Iesu Grift addaw yn ei sancteiddlan Air, ganiattâu yr holl bethau hyn a weddiafom am danynt; yr hwn addewid efe o'i ran ef a'i ceidw yn wir ddiogel, ac a'i cwblhâ.

Herwydd pa achos, yn ol yr addewid hwn a wnaeth Crist, rhaid i chwi hefyd yn ffyddlon o'ch rhan chwithau addaw, yngwydd y rhai hyn eich Tyfthion, a eber bron yr holl Gynulleidfa hon, ymwrthod â diafol a'i holl weithrededd, ac yn wastad credu gwynsyddedig Air Duw, ac yn ufudd cadw ei Orchymynion.

¶ Yna y gofyn yr Offeiriad i'r rhai a ddaethant i'w bedyddio, bob yn un, yr Ymadroddion byn isod.

Gofyniad.

A ydwyd ti yn ymwrthod â diafol, ac â'i holl weithrededd, coeg-rodres a gwag-orfoledd y byd, a'i holl chwantau cybyddus; ac anyspnydol ewyllys y cnawd, fel na ddilynec hwynt, ac na'th dywyfer ganddynt?

Atteb. Yr ydwyf yn ymwrthod â hwynt oll.

Gofyniad.

A wyt ti yn credu yn Nuw Dad Holl-gyfoethog, Treawdr nef a daear?

Ac yn Iesu Grift, ei unig-anedig Fab ef, ein Harglwydd ni? A'i genhedlu o'r Yspryd Glân; ei eni o Fair Forwyn, iddo ddiodeff dan Pontius Pilatus, ei groes-hoeli, ei farw, a'i gladdu; disgyn o hono

i uffern; a'i gyfodi hefyd y trydydd dydd; ac efgyn o hono i'r nefoedd; a'i fod yn eistedd ar ddeheulaw Dduw Dad Holl-alluog; ac y daw efe oddi yno yn niwedd y byd, i farnu byw a meirw?

Ac a wyt ti yn credu yn yr Yspryd Glân; yr Eglwys lân Catholig; Cymmun y Saint; Maddeuant Pechodau; Adgyfodiad y Cnawd; a Bywyd tragywyddol gwedi angau?

Atteb. Hyn oll yr wyf yn ei gredu yn ddilys.

Gofyniad.

A Fynni dy fedyddio yn y Ffydd hon?

Atteb. Hynny yw fy ewyllys.

Gofyniad.

A Gedwi dithau gan hynny yn ufudd lân Ewyllys Duw a'i Orchymynion, gan rodio yn yr unrhyw holl ddyddiau dy fywyd?

Atteb. Mi a ymegniaf ar wneuthur felly, a Duw yn Gynnorthwywr i mi.

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad,

O Drugaroccaf Dduw, caniatâ felly gladdu'r hen Adda yn y rhai byn, fel y cyfoder y dyn newydd ynddynt bywy. Amen.

Caniattâ fod i holl chwantau'r cnawd farw ynddynt, ac i bob peth a berthyn i'r Yspryd fyw a chynnyddu ynddynt. Amen.

Caniattâ fod iddynt nerth a gallu i gael yr oruchafiaeth a'r gorfod yn erbyn diafol, y byd, a'r cnawd. Amen.

Caniattâ fod iddynt, wedi eu cyffegr yma i ti trwy ein Swydd a'n Gweinidogaeth ni, fod hefyd yn gynnyfogaeddol o rinweddau nefol, a chael eu tragywyddol obrwyau trwy dy drugaredd, O fendigedig Arglwydd Dduw, yr hwn wyt yn byw ac yn llyw-iaw pob peth, yn oes oesoedd. Amen.

Holl-gyfoethog fyth-fywiol Dduw, yr hwn y bu i'th garediccaf Fab Iesu Grift, drps faddeuant o'n pechodau, oddef gollwng o'i werthfawroccaf yfllys ddwfr a gwaed, a rhoddi gorchymyn i'w ddisgyblion fyned a dygu pob cenedl, a'u bedyddio, Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân; Ystyr-ia, attolwg i ti, wrth weddiau dy Gynulleidfa; sancteiddia'r dwfr hwn er dirgel olchedigaeth pechodau; a chaniattâ fod i'r rhai byn, a fedyddir yr awrhon ynddo, dderbyn cyflawnder dy ras, ac aros byth yn nifer dy ffyddlon blant etholedig, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna'r Offeiriad a gymmer bob un o'r rhai a fedyddier, gerfydd ei law ddebau; a, cha'n ei ofod ef yn gyfleus ger llaw'r Bedyddfan, modd y gwelo oreu, a ofyn i'r Tadau-bedydd a'r Mamau-bedydd yr Enw: ac yna efe a'i trocha yn y dwfr, u.u a dywallt ddwfr arno ef, gan ddywedyd,

N. Yr wyf fi yn dy fedyddio di, Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân. Amen.

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad,

YR ydym ni yn derbyn y Dyn yma i Gynnull-eidfa defaid Crist, ac yn ei * nodi ef ag arwydd y Grog; yn * Yma yr Offeiriad a wna Groes yn nhacen y Dyn. arwyddocâd na bo iddo rhag llaw gymmeryd yn gywilydd gyffesu Ffydd Crist a groes-hoeliwyd, ac iddo ymladd yn wrol dan ei faner ef, yn erbyn pechod, y byd, a'r cythraul; a pharhau yn silw'r ffyddlon ac yn was i Grift holl ddyddiau ei einoes. Amen.

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad,

GAN ddarfod yn awr, garedigion frodyr, ad-eni a dodi y Dynion byn ynghôrph Eglwys Grift; diolchwn

Y CATECISM.

diolchwn ninnau i'r Holl-alluog Dduw am ei ddalioni hwn, ac o gyd-undeb gwnawn ein gweddïau ar y Goruchaf Dduw; ar fod iddynt ddiweddu y rhan arall o'u bywyd yn ol hyn o ddechreuad.

¶ Yna y dywedir, a pharab ar eu gliniau,

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nesoedd; Sanct-eiddier dy Enw. Dened dy Deyrnas. Bid dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nesoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

YR ÿm ni yn oftyngedig yn diolch i ti, nefol Dad, fod yn wiw gennyt ein galw i wybodaeth dy ras, a ffydd ynot: Ychwanega'r wybodaeth hon, a chadarnha'r ffydd hon yn ym yn wastad. Dyro dy Yspryd Glân i'r rhai byn, fel yn awr, gwedi eu geni eilwaith, a'u gwneuthur yn etifeddion iechyd tragywyddol trwy ein Harglwydd Iesu Grist, y parbaont yn weision i ti, ac y mwynbaont dy addewidion, trwy yr un ein Harglwydd Iesu Grist dy Fab; yr hwn fydd yn byw ac yn teyrnafu gyd â thi yn undod yr unrhyw Yspryd Glân, yn dragywydd. Amen.

¶ Yna, a pharab yn eu sefyll, yr Offeiriad a edrydd y Cyngor bwn isod; gan ddyweddy yn gyntaf wrth y Tadau-bedydd a'r Mamau-bedydd,

YN gymmaint a darfod i'r rhai byn addaw yn eich gwydd chwi, ymwrthod â diafol a'i holl

¶ Dir yw i bob un a fedyddier fel byn, gael ei Gonfirmio gan yr Esgob, cyn gynted ag y gallo yn gymmwy ar ôl ei Fedydd; fel y bo rhydd iddo felly ddyfod i'r Cymmun bendigedig.

¶ Os bydd deun neb o'r cyfryw na fedyddiwyd yn eu Mbydd i'w bedyddio cyn dyfod i oedran pawll i fedru ateb drostynt eu bunain; digon fydd arfer Gwasanaeth Bedydd Cyboedd Plant Bycbain, neu (ar ddygnaf Berygl) Wasanaeth Bedydd Neillduol, gan newid rbyw ciriau fel y bo'r aches yn gofyn.

Y CATECISM; hynny yw, Athrawiaeth i'w dysgu gan bob Un, cyn ei ddwyn i'w Gonfirmio gan yr Esgob.

Gofyniad.

Atteb.

BETH yw dy Enw di?

Atteb. N. neu M.

Gofyn. Pwy a reddes yr Enw hwnnw arnat ti?

Atteb. Fy Nhadau-bedydd a'm Mamau-bedydd wrth fy medyddio; pan y'm gwnaethpwyd yn Aelod i Grist, yn Blentyn i Dduw, ac yn Etifedd Teyrnas Nesoedd.

Gofyn. Pa beth a wnaeth dy Dadau-bedydd a'th Fammau-bedydd yr amser hwnnw drosot ti?

Atteb. Hwyr a addawfant ac a addunafant dri pheth yn fy Enw. Yn gyntaf, Ymwrthod o honof â diafol a'i holl weithredoedd, rhodres a gorwagedd y byd anwir hyn, a holl bechadurus chwantau'r cnawd. Yn ail, Bod i mi gredu holl Byngciau Ffydd Grist. Ac yn drydydd, Cadw o honof wynfyddedig Ewyllys Duw, i Orchymynion, a rhodio ynddynt holl ddyddiau fy mywyd.

Gofyn. Onid wyt ti yn tybied dy fod yn rhwymedig i gredu ac i wneuthur megis yr addawfant lwyd drosot ti?

Atteb. Ydwylf yn wir; a thrwy nerth Duw felly y gwnaf. Ac yrwyf fi yn mawr-ddiolch i'n Tad nefol, am iddo fy ngalw i gyfryw ystâd iachawdwriaeth, trwy Iesu Grist ein Iachawdwr. Ac mi a attolygaf i Dduw roddi i mi ei Ras, modd y gallwyf aros ynddo holl ddyddiau fy einioes.

Catec. Adrodd i mi Fannau dy Ffydd.

weithredoedd, credu yn Nuw, a'i wasanaethu ef; rhaid i chwi feddwl, mai eich rhan a'ch dyled chwi yw, dwyn ar gof iddynt, pa ryw hynod adduned, addewid, a phroffes, a wnaethant yr awrhon ger bron y Gynulleidfa hon, ac yn gnwedig ger eich bron chwi eu Tyffion etholedig. A chwi hefyd a elwch arnynt, i arferu pob dyfalwch i gael eu baddysgu yn iawn yn sancteiddlan Air Duw; fel y cynddant felly mewn gras, ac yngwybodaeth ein Harglwydd Iesu Grist, ac y byddont byw yn dduwiol, yn uniawn, ac yn fobr, yn y byd presennol hwn.

(¶ Ac yna, gan lasaru wrth y rhai newydd fedyddio, efe a â rhagddo, ac a ddygwaid)

AC am a berthyn i chwi, y rhai yr awrhon yn eich Bedydd a arwisgafoch Grist, eich rhan chwi-thau a'ch dyled yw, gan eich bod wedi eich gwneuthur yn Blant i Dduw, a'r goleuni trwy ffydd yn Iesu Grist, rhodio yn gyfatebol i'ch galwedigaeth Gristianogol, ac megis y gwedda i blant y goleuni: gan gosio yn wastad, i d Bedydd yn arwyddocau i nyny ein proffes; hynny yw, bod i ni ganlyn esampl ein Iachawdwr Crist, a'n gwneuthur yn gyffelyb iddo ef: fel, megis y bu efe farw, ac y cyfododd drachefn drosom ni; felly y dylem ni, y rhai a feddyddiwyd, farw oddi wrth b chod, a chyfodi i gyf-iawnder; gan farwolaethu yn wastad ein holl ddrygioni a'n gwyniau llygredig, a pheunydd myned rhagom ym mhob rhinwedd dda, a buchedd dduwiol.

CRedaf yn Nuw Dad Holl-gyfoethog, Creawdwr nef a daear:

Ac yn Iesu Grist, ei un Mab ef, ein Harglwydd ni; Yr hwn a gaed trwy'r Yspryd Glân, A aned o Fair Forwyn, A ddioddefodd dan Pontus Pilatus, A groes-hoeliwyd, a fu farw, ac a gladdwyd; A ddigynodd i uffern; Y trydydd dydd y cyfododd o feirw; A esgynodd i'r nesoedd, Ac y mae yn eistedd ar ddeheulaw Dduw Dad Holl-gyfoethog; Oddi yno y daw i farnu byw a meirw.

Creddaf yn yr Yspryd Glân; Yr Eglwys lân Gatholig; Cymmun y Saint; Maddeuant Pechodau; Adgyfodiad y Cnawd, A'r Bywyd tragywyddol. Amen.

Gofyn. Pa beth yr wyt ti yn ei ddyfysu yn bennaf yn y Pyngciau hyn o'th Ffydd?

Atteb. Yn gyntaf, Yr wyf yn dysgu credu yn Nuw Dad, yr hwn a'm gwnaeth i a'r holl fyd.

Yn ail, Yr wyf yn dysgu credu yn Nuw Fab, Yr hwn a'm prynodd i, a phob rhyw ddyn.

Yn drydydd, Yr wyf yn dysgu credu yn Nuw Yspryd Glân, yr hwn fydd i'm sancteiddio i, a holl etholedig bobl Dduw.

Gofyn. Ti a ddywedaisst ddarfod i'th Dadau-bedydd a'th Fammau-bedydd addaw trosot ti, fod iti gadw Gorchymynion Duw. Dywaid dithau i mi, pa nifer fydd o honynt?

Atteb. Deg.

Gofyn. Pa rai ydynt?

F. 1

A. 1

Y CATECISM.

Atteb.

YRhai hynny a lasarodd Duw yn yr ugeinfed Ben-
nod o Eefodws; gan ddywedyd, Myf yw'r Ar-
glwydd dy Dduw, yr hwn a'th ddug di ymaith o dir
y Aipht, o dŷ'r caethiwd.

I. Na fydded i ti dduwiau eraill ond myfi.

II. Na wna i't dy hun ddelw gerfiedig, na
llun dim a'r y fydd yn y nefoedd uchod, neu yn
y ddaear isod, nac yn y dwfr dan y ddaear. Na
ostwng iddynt, ac na addola hwynt: canys myfi
yr Arglwydd dy Dduw ydwyf Dduw eiddigus, yn
ymweled â phechodau'r tadau ar y plant, hyd y
drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth o'r rhai a'm
casant; ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd o'r
rhai a'm carant, ac a gadwant fy ngorchymynion.

III. Na chymmer Enw'r Arglwydd dy Dduw
yn ofer: canys nid gwirion gan yr Arglwydd yr
hwn a gymmero ei Enw ef yn ofer.

IV. Cofia gadw yn sanctaidd y dydd Sab-
bath. Chwedd diwrnod y gweithi, ac y gwnai dy
holl waith; eithr y feithied ddyd yw Sabbath yr
Arglwydd dy Dduw. Ar y dydd hwnnw na wna
ddim gwaith, rydi, na'th fab, na'th ferch, na'th
was, na'th forwyn, na'th anifail, na'r dŷn dieithr
a fyddo o fewn dy byrth. Canys mewn chwedd
diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd nef a ddaear, y
mor, ac oll y fydd ynddynt, ac a orphwyfodd y
feithied dydd: o herwydd pahan y bendithiodd yr
Arglwydd y feithied dydd, ac a'i sancteiddiodd ef.

V. Anrhydedda dy dad a'th fam; fel yr
estynr dy ddyddiau ar y ddaear yr hon a rydd
yr Arglwydd dy Dduw i ti.

VI. Na ladd.

VII. Na wna odineb.

VIII. Na ladratta.

IX. Na ddwg gam dyfiolaeth yn erbyn dy gym-
mydog.

X. Na chwennych dŷ dy gymmydog, na chwen-
nych wraig dy gymmydog, na'i was, na'i forwyn,
na'i ŷch, na'i afyn, na dim a'r fydd eiddo.

Gofyn. Beth yr wyt ti yn ei ddyfegu yn bennaf wrth
y Gorchymynion hyn?

Atteb. Yr ydwyf yn dyfegu dau beth: fy nyled tu
ag at Dduw, a'm dyled tu ag at fy Nghymmydog.

Gofyn. Pa beth yw dy ddyfied tu ag at Dduw?

Atteb. Fy nyled tu ag at Dduw yw, 'credu ynddo,
ei ofni, a'i garu a'm holl galon, a'm holl feddwl,
a'm holl enaid, ac a'm holl nerth; ei addoli ef,
diolch iddo, rhoddi fy holl ymddiffied ynddo, galw
arno, anrhydeddu ei Enw sanctaidd ef, a'i Air, a'i
wafanaethu yn gywir holl ddyddiau fy mywyd.

Gofyn. Pa beth yw dy ddyfied tu ag at dy Gym-
mydog?

Atteb. Fy nyled tu ag at fy Nghymmydog yw, ei
garu fel fi fy hun, a gwneuthur i bob dŷn megis y
chwennychwedd iddo gwneuthur i minnau. Caru o
honof, anrhydeddu, a chymmorth, fy nhad a'm mam.
Anrhydeddu ac ufuddhau i'r Brenhin a'i Swyddog-
ion. Ymddarostwng i'm holl Lywjaiddwyr, Dyf-
awdwyr, Bugeiliaid ysprydol, ac Athrawon. Ym-
ddwyn o honof yn oftyngedig, gan berchi pawb o'm
gwell: Na wnelwyf niweid i neb ar air na gweith-
red. Bod yn gywir ac yn union ym mhob peth a
wnelwyf. Cadw o honof fy nwyllaw rhag chwiledda
a ladratta, a'm tafod rhag dywedyd celwydd, cabl-
eiriau, na drwg abfen. Cadw fy nghorph mewn
cymhedroldeb, sobrwydd, a diweirdeb. Na chy-
byddwyf ac na ddeisyfwyf dda na golud neb arall;
eithr dyfegu a llafurio yn gywir i geisio ynnill fy myw-
yd, ac i wneuthur a ddyfied, ym mha ryw fuchedd
bynnag y rhengo bodd i Dduw fy ngalw.

Catec. Fy anwyf bleityn, gwybydd hyn yma, nad
wyt ti abl i wneuthur y pethau hyn o honot dy hun,
nac i rodio yng Ngorchymynion Duw, nac i'w waf-
anaethu ef, heb ei hyfysol Ras ef; yr hwn fydd raid
i ti ddyfegu yn wastad ymoraalw am dano trwy ddyf-
ied.

Weddi. Gan hynny moes i mi glywed a fedri di
ddywedyd Gweddi yr Arglwydd.

Atteb.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sanct-
eiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bydded
dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd.
Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu
i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr.
Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni
rhag drwg. Amen.

Gofyn. Pa beth yr wyt ti yn ei erchi ar Dduw yn y
Weddi hon?

Atteb. Yr ydwyf yn erchi ar fy Arglwydd Dduw
ein Tad nefol, yr hwn yw rhodder pob daioni, ddan-
fon ei ras arnaf, ac ar yr holl bobl; fel y gallom ei
anrhydeddu ef, a'i wafanaethu, ac ufuddhau iddo
megis y dyleni. Ac yr wyf yn gweddio ar Dduw,
ddanfion i ni bob peth angenrheidiol, yn gystal i'n
heneidiau ag i'n cyrph; a bod yn drugarog wrthym,
a maddeu i ni ein pechodau; a rhyngu bodd iddo ein
cadw a'n hymddiffyn ym mhob perygl ysprydol a
chorphorol; a chadw o hono nym rhag pob pechod
ac anwiredd, a rhag ein gelyn ysprydol, a rhag angau
tragywyddol. A hyn yr ydwyf yn ei obeithio y
gwna efe o'i drugaredd a'i ddaioni, trwy ein Har-
glwydd Iesu Crist: ac am hynny yr wyf yn dywed-
yd, Amen. Poed gwir.

Gofyniad.

PA sawl Sacrament a ordeiniodd Crist yn ei Eg-
lwys?

Atteb. Dau yn unig, megis yn gyffredinol yn ang-
henrhaid i Iachawdwriaeth; sef, Bedydd, a Swpper
yr Arglwydd.

Gofyn. Pa beth yr wyt ti yn ei ddeall wrth y gair
hwn, Sacrament?

Atteb. Yr wyf fi yn deall arwydd gweledig oddi
allan o ras ysprydol oddi fewn, a roddir i ni; yr
hwn a ordeiniodd Crist ei hun, megis modd i ni i
dderbyn y gras hwnnw trwyddo, ac i fod yn wyfll
i'n sicrhau ni o'r gras hwnnw.

Gofyn. Pa sawl rhan y fydd mewn Sacrament?

Atteb. Dwy: yr arwydd gweledig oddi allan, a'r
gras ysprydol oddi fewn.

Gofyn. Pa beth yw'r arwydd gweledig oddi allan,
neu'r ffurf, yn y Bedydd?

Atteb. Dwi: yn yr hwn y bedyddir un, *In Enw'r
Tad, a'r Mab, a'r Yspyd Glân.*

Gofyn. Pa beth yw'r gras ysprydol oddi fewn?

Atteb. Marwolaeth i bechod, a genediggaeth ne-
wydd i gyfiawnder: canys gan ein bod ni wrth na-
turaeth wedi ein geni mewn pechod, ac yn blant
digofaint, trwy Bedydd y gwnair ni yn blant gras.

Gofyn. Pa beth a ddifgwylir gan y rhai a fedydd-
ier?

Atteb. Edifeirwch, trwy'r hon y maent yn ym-
wrthod â phechod; a Ffydd, trwy'r hon y maent
yn ddiysfog yn credu addewidion Duw y rhai a
wnair iddynt yn y Sacrament hwnnw.

Gofyn. Pahan wrth hynny y bedyddir Plant bych-
ain, pryd na's gallant o herwydd eu hieuegfyd
gyflawni'r pethau hyn?

Atteb. Oblegyd eu bod yn addaw pob un o'r ddau
trwy eu Mechniaid; yr hwn addewid pan ddolont i
oedran, y maent hwy eu hunain yn rhwym i'w gyfl-
awni.

Gofyn. Pahan yr ordeiniwyd Sacrament Swpper
yr Arglwydd?

Atteb. Er mwyn tragywyddol gosam abeth dŷo-
ddfaint marwolaeth Crist, a'r llesad yr ydym ni yn
ei dderbyn oddi wrtho.

Gofyn. Pa beth yw'r rhan oddi allan, neu'r ar-
wydd, yn Swpper yr Arglwydd?

Atteb. Bara a Gwin, y rhai a orchymynodd yr
Arglwydd eu derbyn.

Gofyn.

BEDYDD ESGOB.

Gofyn. Pa beth yw y rhan oddi fewn, neu'r peth a arwyddocêir?

Atteb. Corph a Gwaed Crist; y rhai y mae'r ffyddloniaid yn wir ac yn ddiaf yn eu cymmeryd ac yn eu derbyn, yn Swpper yr Arglwydd.

Gofyn. Pa lesâd yr ydym ni yn ei gael wrth gymmeryd y Sacrament hwn?

Atteb. Cael cryfhâu a diddanu ein heneidiau trwy Gorph a Gwaed Crist, megis y mae'n cyrrh yn cael trwy'r bara a'r gwin.

Gofyn. Pa beth fy raid i'r rhai a ddâl i Swpper yr Arglwydd ei wneuthur?

Atteb. Eu holi eu hunain, a ydynt hwy yn wir edifeiriol am eu pechodau a aeth heibio, ac yn sicr amcanu dilyn buchedd newydd; a oes ganddynt ffydd fywiol yn nhrugaredd Dduw trwy Grist, gyd â diolchus gof am ei angau ef; ac a ydynt hwy mewn cariad perffaith â phob dŷn.

¶ Bid i Gurad pob Plwyf yr adiesgulus ar y Suliau a'r Gaecliau, ar ol yr ail Llitb o'r Gosper, ddysgu ar ôllag yn yr Eglwys, a bôl cynnifer o blant ei Blwyf ag a ddanfoser atto, megis y tybio efe fod yn gymbesur, yn rhyw barth o'r Catecism brwn.

¶ A bid i bob Tad, a Mam, a phob Perchen Tylawth, heri i'w Plant, i'w Gwasanaeth-ddynion, ac i'w Prentisfaid (y rhai ni ddysgasant eu Catecism) ddysgu i'r Eglwys ar yr amser gosodedig, a gwrando yn ufudd, a bod wrth lywodraeth y Curad, hyd oni ddarffo iddynt ddysgu pob peib a'r y fydd yma wedi ei osod i'w ddysgu ganddynt.

¶ Gyn gynted ag y delo Plant i Oedran cymbedrol, ac y medront ddywedyd, yn Iaith eu Mam, Fannau'r Ffydd, Gweddai yr Arglwydd, a'r Ddug Gorchymyn; a befyd medru o bonynt ateb i Ymofynion eraill y Catecism byr yma; yna y dygir hwy at yr Esgob. Ac i bob un o bonynt y bydd Tad-bedydd, neu Fam-fedydd, megis yn Dyf o'u Confirmasiwn.

¶ A pha bryd bynnag y rheddo yr Esgob byspsyrwydd am ddwyn Plant atto i'w Confirmio, Curad pob Plwyf a ddawg neu a ddensyn yn ysprisedig dan ei law, Enwau y rhai ôl o fewn ei Blwyf, ag a dybio efe fod yn gymmeryd i'w cyflwyno i'r Esgob, i'w Confirmio. Ac os yr Esgob a'u gwel hwynt yn gymmeradwy, efe a'u Confirmitia hwynt yn y Drefn yn eanlyn.

TREFN CONFFIRMASIWN; neu Arddodiad Dwylaw ar y sawl a fedyddiwyd, ac a ddaethant i Oedran Pwyll.

¶ Ar y Dydd prwyntiedig, wedi gosod yn eu lle cynnifer ag a fo y pryd bynnag i'w Confirmio, ac yn sefyll meton trefn o flaen yr Esgob; efe (neu ryw Weindog arall prwyntiedig ganddo ef) a dderllyn y Rbag-ymadrodd brwn y fydd yn eanlyn.

ER mwyn bod miniſtrio Confirmasiwn ef mwyn o adeilad i'r sawl a'i derbynio, tybiodd yr Eglwys yn dda drefnu, na bo confirmio neb rhag llaw, ond y cyfryw ag a fedro ddywedyd y Credo, Gweddai'r Arglwydd, a'r Deng-Air Deddf; ac a fedro hefyd ateb i gyfryw ymofynion eraill ag a gynhwyfir yn y Catecism byr. Yr hon Drefn fydd weddus iawn ei chadw, er galle o'r Plant, wedi eu dyfod weithian i oedran synwyr, ac wedi dysgu y pethau a addawfai eu Tadau-bedydd a'u Mamau-bedydd drostynt wrth eu bedyddio, eu hun, a'u genau eu hunain, ac o'u cyd-syniad eu hunain, ar ôlleg o flaen yr Eglwys, gadarnhâu a chonfirmio yr unrhyw; a befyd addaw, trwys ras Duw, yr ymgniant yn wastad i gadw yn ffyddlon y cyfryw bethau ag a fu iddynt hwy a'u cyffes eu hun gydlynio arnynt.

¶ Yna y dywaid yr Esgob,

A Ydych chwi yma, yngŵydd Duw a'r Gynnull-eidfa hon, yn adnewyddu yr addewid parchus, a'r adduned a wnaethpwyd yn eich enw chwi wrth eich Bedyddio; gan gadarnhâu a chonfirmio yr unrhyw eich hunain, a chan gydnabod eich bod eich hunain yn rhwymedig i gredu a gwneuthur yr holl bethau a addawodd eich Tadau-bedydd a'ch Mamau-bedydd yna drofod chwi?

¶ A phob un a etyb yn glywedeg,

Yr ydwyf.

Esgob.

EIN porth ni fydd yn Enw yr Arglwydd,

Atteb. Yr hwn a wnaeth nef a daear.

Esgob. Benfagedig yw Enw yr Arglwydd,

Atteb. O hyn hyd yn oes oesoedd.

Esgob. Arglwydd, gwrando ein gweddïau.

Atteb. A dued ein llef hyd attai.

Esgob. Gweddïwn.

HOLL-alluog a byth-fywiol Dduw, yr hwn fu wiw gennynt ad-ghenedlu dy weision hyn trwy ddwfr, a'r Yspryd Glân, ac a roddaiſt iddynt faddeuant o'u holl bechodau; Nertha hwy, ni â attolygwn i ti, Arglwydd, â'th Yspryd Glân y Diddanwr; a pheunydd ychwanega ynddynt aml ddoniau dy ras; yspryd doethineb a deall; yspryd cyngor a nerth ysprydol; yspryd gwybodaeth a gwir dduwioldeb: a chyflawna hwy, Arglwydd, ag yspryd dy sanctaidd ofn, yr awr hon ac yn dragywydd. Amen.

¶ Yna, a phob un o bonynt yn ei drefn yn gofwrng ar ei liniau ger bron yr Esgob, efe a ddys ei law ar ben pob un, gan ddywedyd,

YMddiffyn, Arglwydd, dy Blentyn brwn [neu, dy was hwn] â'th ras nefol, fel y byddo iddo barhâu yn eiddot ti byth, a pheunydd gynyddu yn dy Yspryd Glân fwyfwy, hyd oni ddâl i'th Deyrnas dragywyddol. Amen.

¶ Yna y dywaid yr Esgob,

Yr Arglwydd a fo gyd â chwi.

Atteb. A chyd â'th Yspryd dithau,

¶ Ac (a pharab ar eu gliniau) yr Esgob a ddywaid yn rbagor,

Gweddïwn.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bid dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nae arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

¶ Ar

TREFN PRIODAS.

¶ *A'r Collet bron.*

HOLL-alluog a byth-fywiol Dduw, yr hwn wyt yn peri i ni ewyllysio a gwneuthur yr hyn sydd dda ac yn gymmeradwy gan dy Ddauiol Fawredd; Yr ydym yn gwneuthur ein gostyngedig ersynion attat dros dy weision hyn, y rhai (yn ol esampl dy sanctaidd Apostolion) y gosodafom yr awrhon ein dwylaw arnynt, i'w sicrhau hwy, trwy yr arwydd hon, fod dy amgeledd a'th radlawn ddaioni tu ag attynt. Bydded dy dadol law, ni a attolygwn i ti, byth arnynt; bydded dy Yspryd Glân byth gyd â hwy; ac felly tytwys hwy yngwybodaeth ac ufuddod dy Air, modd y gallont yn y diwedd swynhau hywyd tragwyddol, trwy ein Harglwydd Iesu Grist; yr hwn, gyd â thi a'r Yspryd Glân, fydd yn byw ac

¶ *Ac ni dderbynnir neb i'r Cymmun Sanctaidd, nes iddo gael ei Gynffirmio, neu fod o bono yn bared ac yn ewyllysgar i'w Gynffirmio.*

yn teyrnasu byth yn un Duw, heb drangc na gorphen. *Amen.*

HOLL-alluog Arglwydd, a thragywyddol Dduw, ni a attolygwn i ti, fod yn wiiw gennynt un-iawnu, sancteiddio, a llywodraethu, ein calonnau a'n cyrph yn ffyrdd dy Ddeddfau, ac yngweithred-oedd dy Orchymynion; megis trwy dy gadarnaf noddod, yma ac yn dragwyddol, y bom yn gadwedig gorph ac enaid, trwy ein Harglwydd a'n Iachawdwr Iesu Grist. *Amen.*

¶ *Tna y bendithia'r Esgob brwynt, gan ddywedyd hyn.*

BEndith yr Holl-alluog Dduw, y Tad, y Mab, a'r Yspryd Glân, a fyddo arnoch, ac a drigo gyd â chwi yn dragwydd. *Amen.*

FFURF GWEINIDOGAETH PRIODAS.

¶ *YN gyntaf, rhaid yw gosyn Gofteigion pob rhai a brïoder, yn yr Eglwys, ar dri Sul gwahanredol, neu Wyliar, ar bryd Gwasanaeth Duw, yn ebrwydd o flaen y Senteshaui i'r Offrymiaeth; a'r Curad yn dywedyd yn y modd arferedig,*

YR wyf yn cyhoeddi Gofteigion Priodas rhwng M. o ---- ac N. o ----. O gwyr neb o honoch achos neu rwystr cyfiawn, fel na ddylid cyfsylltu y ddeuddyn hyn ynghyd mewn glân Brïodas, mynegwch ef. Dyma'r waith gyntaf [ail, neu, y drydedd] o'u gosyn.

¶ *Ac os y rhai a synnant eu priodi a fydd yn trigo mewn amrafael Blwyfau, rhaid yw gosyn y Gofteigion yn y ddau Blwyf; ac na bo i Curad y naill Blwyf eu priodi trwy, nes cael hyspyrwydd ddarod gosyn eu Gofteigion dair gwaith gan Curad y Blwyf arall.*

¶ *Ar y dydd a'r amser gojodedig i fod y Brïodas, deued y rhai a brïoder i gorph yr Eglwys, a'u Ceraint a'u Cymnydogion: ac yw, gan sefyll ynghyd, y Mab ar y llaw ddeheu, a'r Ferch ar yr aswy, yr Offeiriad a ddywaid,*

FY anwyl garedigion, yr ym ni wedi ymgynnull yma yngolwg Duw, ac yn wyneb y Gynulleidfa hon, i gyfsylltu'r ddeuddyn hyn ynghyd mewn glân Brïodas, yr hon fydd Ystâd barchedig, wedi ei hordeinio gan Dduw yn amser diniweidrwydd dŷn, yn arwyddoca'u i ni y dirgel Undeb y sydd rhwng Crist a'i Eglwys; yr hon wynfydedig Ystâd a addurnodd ac a brydeithodd Crist â'i gynnyrcholdeb ei hun, a'r gwrthiau cyntaf a wnaeth efe yn Cana Galilea; ac a ddywedir hefyd gan Sant Paul, ei bod yn anrhydeddu ym mhith yr holl ddynion: ac am hynny ni ddylai neb ei chymmyrd arno, na'i gwneuthur mewn byrbwyll, o ysgafnder meddwl, neu nwyfiant, er mwyn digoni gwyniau a chwantau cnawd fel anifeiliaid ysgrublaidd y rhai nid oes reffwm ganddynt; eithr yn barchedig, yn bwylllog, yn ystyriol, yn sobr, ac mewn ofn Duw; gan ddyledus synuaw er mwyn pa achosion yr ordeiniwyd Priodas.

Yn gyntaf, Hi a ordeiniwyd er ynnill Plant, i'w meithrin yn ofn ac addysg yr Arglwydd, ac er moliant i'w Enw sanctaidd ef.

Yn ail, Hi a ordeiniwyd yn ymwared yn erbyn pechod, ac i ymogleyd rhag godineb; megis ag y byddo i'r cyfryw rai nad oes iddynt roddiad i ymgynnal, allu priodi, a'u cadw eu hunain yn ddihaelion aelodau Corph Crist.

Yn drydydd, Hi a ordeiniwyd er cyd-gymdeithas â'u gilydd, a'r cymmorth a'r diddanwch a ddylai'r naill ei gael gan y llall, yn gyftal mewn hawddfyd ag

adfyd: i'r hon sanctaidd Ystâd y mac'r ddeuddyn bresennol hyn wedi dyfod yr awrhon i ymgysylltu. Herwydd pahan, os gwyr neb un achos cyfion, fel na ellir yn gyfreithlon eu cyfsylltu hwy ynghyd, dyweded yr awrhon, neu na ddyweded byth rhag llaw.

¶ *A chan grybwyll befyd wrth y rhai a brïoder, efe a ddywaid,*

YR wyf fi yn erchi ac yn gorchymyn i chwi (fel y bo i chwi attêb ddydd y farn oinadwy, pan gyhoedder dirgelion pob calon) o gwyr yr un o honoch un Anach, fel na ddylech yn gyfreithlawn fyned ynghyd mewn Priodas, gyffesu o honoch yr awrhon. Canys gwybyddwch yn dda, am gynnifer ag a gyfsyllter yn amgen nag y myn Gair Duw, na's cyfsylltir hwy gan Dduw, ac nad yw eu Priodas yn gyfreithlawn.

¶ *Ar ddydd y Brïodas, o bydd i neb bonni a dywedyd bod un Anach na ddylent gael eu cyfsylltu mewn Priodas, wrth Gyfraith Dduw, neu Gyfreithiau'r Deyrnas hon, ac a ymrwyma â Meichiau digonol gyd ag ef i'r Pleidiau, neu ynte roddi Gwysll (am grobi ag a dal cymaint a cholled y rhai a fo i'w priodi) i brofi ei ddadl: yna y bydd rhaid oedi dydd y Brïodas byd yr amser y treter y gwirionedd.*

¶ *Ac oni honnir un Anach, yna y dywaid y Curad wrth y Gŵr,*

NA synni di y Ferch hon yn Wraig brïod i ti, i fyw ynghyd yn ol Ordinhâd Duw, ynglân Radd Priodas? A geri di hi, ei diddanu, ei pherchi, a'i chadw yn glaf ac yn iach, a gwrthod pob un arall, a'th gadw dy hun yn unig iddi hi, tra fyddoch byw eich deuoedd?

¶ *Y Mab a'ettyb,*

Gwnaf.

¶ *Tna y dywaid y Gweinidog,*

NA synni di y Mab hwn yn Wr priod i ti, i fyw ynghyd yn ol Ordinhâd Duw, ynglân Ystâd Priodas? A ufuddhâr di iddo, a'i wasanaethu, ei garu, ei berchi, a'i gadw yn glaf ac yn iach, a chan wrthod pawb eraill, dy gadw dy hun yn unig iddo ef, cyhyd ag y byddoch byw eich deuoedd?

¶ *T Ferch a'ettyb,*

Gwnaf.

¶ *Tna*

TREFN PRIDAS.

¶ Yna y dywaid y Gweinidog,

Pwy fydd yn rhoddi'r Ferch hon i'w phriodi i'r Mab hwn?

¶ Yna y rhoddant eu Cred i'w gilydd y modd hwn.

¶ Y Gweinidog, gan dderbyn y Ferch o law ei Thad, neu ei Cheraint, a bair i'r Mab a'i law ddeheu gymmeryd y Ferch erbyn ei law ddeheu, a dywedyd ar ei ol ef fel y mae yn canlyn.

YR ydwyf fi N. yn dy gymmeryd di N. yn Wraig briod i mi, i gadw a chynnal, o'r dydd hwn allan, er gwell, er gwaeth, er cyfoethocach, er tlottach, yn glaf ac yn iach, i'th garu ac i'th fawrhau, hyd pan y'n gwahano angau, yn ol glân Ordinhâd Duw; ac ar hynny yr ydwyf yn rhoddi i ti fy Nghred.

¶ Yna y dattodant eu dwylaw; a'r Ferch a'i law ddeheu yn gymmeryd y Mab erbyn ei law ddeheu, a dywaid ar ol y Gweinidog,

YR wyf fi N. yn dy gymmeryd di N. yn Wr priod i mi, i gadw a chynnal, o'r dydd hwn allan, er gwell, er gwaeth, er cyfoethocach, er tlottach, yn glaf ac yn iach, i'th garu, i'th fawrhau, ac i ufuddhau i ti, hyd pan y'n gwahano angau, yn ol glân Ordinhâd Duw; ac ar hynny y rhoddaf i ti fy Nghred.

¶ Yna drachefn y gollyngant eu dwylaw yn rbyddion, ac y dyry y Mab Fodrwy i'r Ferch, gan ei dodi ar y Llyfr, ynghyd â'r Ddyled ddesodol i'r Offeiriad a'r Clochydd. A'r Offeiriad a gymmer y Fodrwy, ac a'i dyry i'r Mab, i'w gosod ar y pedwerydd Bys i lawr asey y Ferch. A'r Mab, gan ddal y Fodrwy yno, wrth addysg yr Offeiriad, a dywaid,

Ar Fodrwy hon y'th briodaf, â'm Corph y'th anrhydeddaf, ac â'm holl Olud bydol y'th gynnygaeddaf; Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân. Amen.

¶ Yna y gad y Mab y Fodrwy ar y pedwerydd Bys o'r llaw asey i'r Ferch; a byw i'w dau a oflyngant ar eu gliniau, ac y dywaid y Gweinidog,

Gweddïwn,

O Dragywyddol Dduw, Creawdr a Cheidwad pob rhyw ddyn, Rhoddwr pob rhad ysprydol, Awdur y bywyd a bery byth; Anfon dy fendith ar dy wafanaeth-ddynion hyn, y Mab hwn a'r Ferch hon, y rhai yr ym ni yn eu bendithio yn dy Enw di; fel ag y bu i Isaac a Rebecca fyw yn ffyddlon ynghyd, felly gallu o'r dynion hyn gyfiawni a chadw yn ddiogel yr adduned a'r ammod a wnaed rhyngddynt (am yr hyn y mae rhoddiaid a derbyniad y Fodrwy hon yn arwydd ac yn wyfl) a gallu o honnynt byth aros ynghyd mewn perffaith gariad a thangnefedd, a byw yn ol dy Ddeddfau, trwy lesu Grist ein Harlwydd. Amen.

¶ Yna y cyffyllta'r Offeiriad eu dwy law ddeheu bwy ynglyd, ac y dywaid,

Y rhai a gyffylltodd Duw ynghyd, na wahaned dyn.

¶ Yna y dywaid y Gweinidog wrth y Bobl,

YN gymmaint a dardod i N. ac N. gyd-fyniaw mewn glân Briodas, a thytiolaethu hynny ger bron Duw a'r Gynulleidfâ hon; ac ar hynny dardod iddynt ymgredu, ac ymwyslo bob un i'w gilydd, a datean hynny gan rodai a derbyn Modrwy, a chyffylltu Dwylaw; yr wyf fi yn hyspysu, eu bod hwy yn Wr ac yn Wraig ynghyd; Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân. Amen.

DUW Dad, Duw Fab, Duw Yspryd Glân, a'ch bendithio, a'ch cadwo, ac a'ch cymhorthio; earyched yr Arglwydd yn drugarog ac yn ymgelddus arnoch, a chyflawned chwi a phob ysprydol fendith a rhad; modd y byddoch fyw felly ynghyd

yn y fuchedd hon, fel y bo i chwi yn y byd a ddaw feddiannu bywyd tragywyddol. Amen.

¶ Yna y Gweinidog, neu yr Ysgolbeigion, gan synad i Fwrdd yr Arglwydd, a ddywedant neu a ganant y Salm hon y fydd yn canlyn.

Beati omnes. Salm cxxviii.

GWYN ei fydd pob un fydd yn ofni yr Arglwydd: yr hwn fydd yn rhodio yn ei ffyrdd ef.

Canys mwynhâi lafur dy ddwylaw: gwyn dy fydd, a da fydd it'.

Dy wrâig fydd fel gwinwâdden ffirwythlawn ar hŷd ystlysau dy dŷ: dy blant fel planhigion olewydd o amgylch dy ford.

Wele, fel hyn yn ddîau y bendithir: y gŵr a ofno'r Arglwydd.

Yr Arglwydd a'th fendithia allan o Sion: a thi a gai weled daioni Jerusalem holl ddyddiau dy einioes: A thi a gai weled plant dy blant: a thangnefedd ar Israel.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ Neu y Salm yma.

Deus misereatur. Salm lxxvii.

DUW a drugarhao wrthym, ac a'n bendithio: a thywynned llewyrch ei wyneb arnom, a thrugarhâed wrthym.

Fel yr adwaener dy ffordd ar y ddaear: a'th iachawdwriaeth ym mhilith yr holl genhedloedd.

Molianned y bobl di, O Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

Llawenhâed y cenhedloedd, a byddant hyfryd: canys ti a fferni'r holl yn uniawn, ac a lywodraethi'r cenhedloedd ar y ddaear.

Molianned y bobl di, O Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

Yna'r ddaear a rydd ei ffirwyth: a Dow, fel ein Duw ni, a'n bendithia.

Duw a'n bendithia: a holl derfynau'r ddaear a'i hofnant ef.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ Wedi gorffen y Salm, a'r Mab a'r Ferch yn gofreng ar eu gliniau ger bron Fwrdd yr Arglwydd, yr Offeiriad yn sefyll wrth y Fwrdd, a eban ymchweilyd ei wyneb atynt bwy, a dywaid,

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

Grist, trugarhâ wrthym.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bid dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw cin bara beunyddiol. A madeu i ni ein dyledion, Fel y madeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

Gweinidog. Arglwydd, cadw dy wafanaethwr a'th wafanaeth-wraig,

Atteb. Y rhai sy'n ymddiried ynot.

Gweinidog. Arglwydd, danfon iddynt gymmorth o'th gyffegria.

Atteb. Ac ymddiffyn hwy yn dragywydd.

Gweinidog. Bydd iddynt yn Dŵr cadernid,

Atteb. Rhag wyneb eu gelynyon.

Gweinidog. Arglwydd, gwranddo ein gweddïau.

Atteb. A deued ein llef hyd attat.

Gweinidog.

DUW Abraham, Duw Isaac, Duw Jacob, bendithia dy wafanaeth-ddynion hyn, a hua had buchedd dragywyddol yn eu meddyliau; megis pa beth

TREFN PRIODAS.

beth bynnag yn dy Air cyffegredig yn fuddiol a ddyfiant, y bo iddynt gyflawni hynny yngweithred. Edrych a nunt, Arglwydd, yn drugarog o'r nefoedd, a bendithia hwynt. Ac fel yr anfonais dy fendith ar Abraham a Sara, i'w mawr ddiddanwch hwy; felly bid wiw gennynt anfon dy fendith ar dy wafanaeth-ddynion hyn, modd y bo iddynt, gan fod yn ufudd i' th awyllys, ac yn ddiogel bob amser gan dy nawdd, aros yn dy ferch hyd ddiwedd eu bywyd, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

¶ *Y Weddi bon fy'n canlyn a arbedir pan fy'r Ferch drws oedran plantia.*

O Drugarog Arglwydd, a nefol Dad, trwy radlawn ddawn yr hwn yr amlhâ hiliogaeth dŷn; Atolygwn i ti gymmorth a' th fendith y ddeuddyn hyn; fel y bont yn ffrwythlon i hilio plant, a hefyd cyfod a byw cyhyd mewn cariad duwiol a fyberwyd, oni welont ddwyn eu plant i fynu yn Crist-ianus ac yn rhinweddol, i' th foliant a' th anrhydedd di, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

DUW, yr hwn trwy dy alluog nerth a wnaethost bob peth o ddiddym ddefnydd, yr hwn hefyd wedi gosod pethau eraill mewn trefn) a ordeiniaist allan o Dŷn (yr hwn a grewyd ar dy lun a' th ddelw dy hun) gael o Wraig ei dechreuad; a chan eu cysylltu hwy ynghyd, a arwyddoceaist na byddai byth gyfreithlawn wahanu y rhai trwy Briodas a wnelit ti yn un: O Dduw, yr hwn a gyffegraist Ystâd Priodas i gyfryw ragorol ddirgeledigaethau, megis ag yr arwyddocair ac y coffair ynddi y Briodas ysprydol a'r Undeb rhwng Crist a'i Eglwys; Edrych yn drugarog ar y rhai hyn dy wafanaeth-ddynion, fel y caro y Gŵr hwn ei Wraig, yn ol dy Air di (megis y carodd Crist ei Briod yr Eglwys, yr hwn a'i rhoes ei hunan drosti, gan ei charu a'i mawrhâu fel ei gnawd ei hunan) a hefyd bod y Wraig hon yn gwragedd ag yn ferchog, yn ffyddlon ac yn ufudd i'w Gŵr, ac ym mhob heddwch, fobrwydd, a thangnefedd, ei bod yn canlyn esampl sanctaidd a duwiol Wraedd. Arglwydd, bendithia hwy ill dau, a ehamiattâ iddynt etifeddu dy Deyrnas dragywyddol, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

¶ *Yn y dywaid yr Offeiriad,*

HOLL-gyfoethog Dduw, yr hwn yn y dechreuad a greodd ein rhieni cyntaf, Adda ac Efa, ac a'u cyslegrodd ac a'u cysylltodd ynghyd ym Mhriodas; a dywailto arnoch olud ei Ras, a' ch sancteiddio ac a' ch bendithio, modd y galloeh ei foddhâu ef yng-horph ac enaid, a byw ynghyd mewn duwiol ferch, hyd ddiwedd eich oes. Amen.

¶ *Gw'di byn, oni bydd Pregeth yn datgan Dyledion Gŵr a Gwraig, y Gweinidog a dderllyn fel y mae yn canlyn.*

CHwylchi oll y rhai a brioded, neu y sy yn darparcymmyrdd glân Ystâd Priodas arnoch, gwrandedwch pa beth a ddywaid yr Ysgrythyr Lân oblegyd Dyled Gŵr i'w Gwraedd, a Gwraedd i'w Gŵr.

Sant Paul, yn ei Epistol at yr Ephesiaid, yn y bumed Bennod, fydd yn rhoddi y gorchymyn hwn i bob Gŵr priod: Chwylchi Wyr, cerwch eich Gwraedd, megis y carodd Crist ei Eglwys, ac

y rhoddes ei hun drosti, fel y sancteiddiaid efe hi, a'i glanhâu â'r olchfa ddwfr, trwy'r Gair; fel y godai efe hi yn Eglwys ogoneddus iddo ei hun, heb arni na brycheuyn na chrychni, na dim o'r cytryw; eithr ei bod yn lân ac yn ddargyoedd. Felly y dy-lai'r Gŵr garu eu Gwraedd, megis eu cyrph eu hunain: yr hwn a garo ei Wraig, fydd yn ei garu ei hun. Canys ni chafodd neb erioed ei gnawd ei hun, eithr ei fagu a'i feithrin y mae, megis y mae'r Arglwydd am yr Eglwys: oblegyd aelodau ydym o'i gorph ef, o'i gnawd ef, ac o'i efgyrn ef. Am hynny y gad Dŷn ei dad a'i fam, ac y glŷn wrth ei Wraig; a hwy a fyddant ill dau yn un cnawd. Y dirgelwch hwn fydd fawr; eithr am Grist ac am yr Eglwys yr wyf fi yn dywedyd. Ond chwithau hefyd cymmain un felly cared pob un o honoch ei Wraig, fel ef ei hunan. *Ephes. v. 25, &c.*

Yr un ffund yr unrhyw Sant Paul, yn ysgrifenu at y Colosiaid, a ddywaid fel hyn wrth bob Gŵr gwreigiog: Y Gŵr, cerwch eich Gwraedd, ac na fyddwch chwervon thwynt. *Colos. iii. 19.*

Gwrandedwch hefyd pa beth a ddywaid Sant Pedr Apostol Crist, yr hwn hefyd oedd ei hun yn Wr gwreigiog, wrth y Gŵr gwreigiog: Y Gŵr, cydgyfanneddwch â' ch Gwraedd yn ol gwybodaeth, gan roddi parch i'r Wraig, megis i'r llestr gwannaf, fel rhai y sy gyd-etifeddion gras y bywyd; i' haghwystro eich gweddïau. *1 S. Pedr iii. 7.*

Hyd yn hyn y clywch am Ddyled y Gŵr tu ag at ei Wraig. Yr awrhon yr un ffund, y Gwraedd, gwrandedwch a dysgwch eich Dyled chwithau i' ch Gŵr, fel y mae yn eglur wedi ei ddatgan yn yr Ysgrythyr Lân.

Sant Paul (yn yr unrhyw Epistol at yr Ephesiaid) a' ch dysg fel hyn: Y Gwraedd, ymostyngwch i' ch Gŵr priod, megis i'r Arglwydd. Oblegyd y Gŵr yw pen y Wraig, megis ag y mae Crist yn ben i'r Eglwys: ac efe yw iachawdwr y corph. Ond fel y mae'r Eglwys yn ddarostyngedig i Grist, felly hefyd bydded y Gwraedd i'w Gŵr priod ym mhob peth. A thrachefn y dywaid efe, Y Wraig, edryched ar iddi berchi ei Gŵr. *Ephes. v. 22, 33.*

Ac (yn ei Epistol at y Colosiaid) mae Sant Paul yn rhoddi i'wch y wers fer hon: Y Gwraedd, ymostyngwch i' ch Gŵr priod, megis y mae'n weddus yn yr Arglwydd. *Colos. iii. 18.*

Sant Pedr fydd hefyd yn eich dysgu yn wir dduwiol, gan ddywedyd fel hyn: Bydded y Gwraedd ostyngedig i'w Gŵr priod; fel od oes rhai heb gredu i'r gair, y gellir, trwy ymarweddiad y Gwraedd, eu hynnill hwy heb y gair, wrth edrych ar eich ymarweddiad diwair chwi ynghyd ag ofn. Trwsiad y rhai bydded nid yr un eddi allan, o blethiad gwallt, ac amgylch-afodiad aur, neu wisgâd dillad; eithr bydded cuddiedig ddyn y galon, mewn allygredigaeth yspryd addfryn a llonydd, yr hwn fydd ger bron Duw yn werthfawr. Canys felly gynt yr oedd y Gwraedd sanctaidd hefyd, y rhai oedd yn gobeithio yn Nuw, yn ymdrwio, gan fod yn ddarostyngedig i'w Gŵr priod: megis yr ufuddhaodd Sârâ i Abraham, gan ei alw ef yn Arglwydd; merched yr hon ydych chwi, tra fyddoch yn gwneuthur yn âda, ac heb ofni dim dychryn. *1 S. Pedr iii. 1, 2, 3, 4, 5, 6.*

¶ *Dir yw i'r rhai newydd briodi gymmyrdd y Cymmun bendigedig ar amser eu Priodas, neu ar yr adeg gyntaf ar ol eu priodi.*

Y DREFN am YMWELED â'r CLAF.

¶ *Pan fo neb yn glaf, byspysfer bynny i Weinidog y Plawf; yr bawn, wrth fyned i meron i Dŷ'r Claf, a ddywaid,*

TAngnefedd fyddo yn y Ty hwn, ac i bawb y fydd yn trigo ynddo.

¶ *Pan ddél efe yngŵydd y Claf, y dywaid, gan oftwng i lawr ar ei liniau,*

NA chofia, Arglwydd, ein hanwiredd, nac anwiredd ein rhieni. Arbed nyny, Arglwydd daionus, arbed dy bobl a brynaist â'th werthfawroccaf Waed, ac na lidia wrthym yn dragywydd.

Atteb. Arbed ni, Arglwydd daionus.

¶ *Yna y dywaid y Gweinidog,*

Gweddïwn.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

Grist, trugarhâ wrthym.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bid dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bai a beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y madeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

Gweinidog. Arglwydd, iachâ dy was,

Atteb. Yr bawn fydd yn ymddiried ynot.

Gweinidog. Anfon iddo borth o'th sancteiddfa.

Atteb. Ac byth yn nerthol ymddiffyn ef.

Gweinidog. Na ad i'r gelyn gael y llaw uchaf arno.

Atteb. Nac i'r enwir nesâu i'w ddrygu.

Gweinidog. Bydd iddo, O Arglwydd, yn Dŵr cadarn,

Atteb. Rhag wyneb ei elyn.

Gweinidog. Arglwydd, gwranddo ein gweddïau.

Atteb. A deled ein llef hyd attat.

Gweinidog.

O Arglwydd, edrych i lawr o'r nefoedd, golyga, ymwel, ac esmwythâ ar dy was bawn. Edrych arno â gollwg dy drugaredd, dyro iddo gyfur a diogel ymddiried ynot, ymddiffyn ef rhag perygl y gelyn, a chadw ef mewn tangneidd dragywyddol a diogelwch, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

ERglyw ni, Holl-gyfoethog a Thrugaroccaf Dduw ac Iachawdwr; estyn dy arferedig ddaioni i bwn dy wasanaethwyr, fydd ofidus gan ddolur. Sancteiddia, ni a attolygwn i ti, dy dadol gospedigaeth hon iddo ef; fel y bo i'w rwyddiaeth o'i gwendid ang-hwanegu nerth i'w ffydd, a difrifwch i'w edifeirwch. Fel, os bydd dy ewyllys roddi iddo ei gynnesin ieuchyd, y bo iddo dreulio y rhan arall o'i ffrwyd yn dy ofn, ac i'th ogoniant; neu dyro iddo ras i gymmeryd felly dy ymweliad, fel y bo iddo, yn ol diweddu y fuchedd breneidig hon, drigo gyd â thi yn y fuchedd dragywyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

¶ *Yna cyngbored y Gweinidog y Claf yn y ffurf-bon, neu'r cyfryw.*

YR anwyl gareddig, gwybydd hyn, mai'r Holl-alluog Dduw fydd Arglwydd ar fywyd ac angau, ac ar bob peth a berthyn iddynt; megis ieuengfelyd, nerth, ieuchyd, oedran, gwendid, a haint. Am hynny pa beth bynnag yw dy glefyd, gwybydd yn ddiarnneu mai ymweliad Duw ydyw. Ac am ba achos bynnag yr anfonwyd y clefyd hwn arnat, ai er profi dy ddioddefgarwch er esampl i eraill, ac er mwyn caffiâl dy ffydd yn nydd yr Arglwydd yn ganmoladwy, yn barchedig, ac yn anrhydeddus, er ychwaneg o ogoniant a didrange ddedwyddwch; neu ddanfon y clefyd hwn i gospi aci gyweir o ynot ti oeth bynnag fydd yn anoddhau golwg ein Tad

nefol; gwybydd yn ddiarnneu, os tydi a fyddi wir edifeiriol am dy bechodau, a chymmeryd dy glefyd yn ddioddefgar, gan ymddiried yn nhrugaredd Duw, er mwyn ei anwyl Fab Iesu Grist, a rhoddi iddo oftyngedig ddiolch am ei dadol ymweliad, a bod i ti ymddarostwng yn hollol i'w ewyllys ef, yr ymchwel i'th fudd, ac y'th gymmorth rhagot i'r uniawn ffordd a dywys i fuchedd dragywyddol.

¶ *Os y Dyn ymweledig a fydd yn drymglaif, yna y diebon y Curad orphen y Cyngar yn y fan bon, neu aed rhagddo.*

AM hynny cymmer yn groesfawus gospedigaeth yr Arglwydd: canys (megis y dywaid Sant Paul yn y ddeuddegfed Bennod at yr Hebreaid) Y neb y mae'r Arglwydd yn ei garu, y mae yn ei geryddu, ac yn ffrangellu pob mab a dderbynio. Os goddetwch gerydd, y mae Duw yn ymddwyn tu ag atoch megis tu ag at feibion: canys pa fab fydd, yr hwn nid yw ei dad yn ei geryddu? Eithr os heb gerydd yr ydych, o'r hon y mae pawb yn gyfrannog, yna bastarddiad ydych, ac nid meibion. Heb law hynny, ni a gawfom dadau ein cnawd i'n ceryddu, ac a'u parchafom hwy; onid mwy o lawer y byddwn ddarostyngedig i Dad yr ysprydoedd, a byw? Canys hwynt-hwy yn wir dros ychydig ddyddiau a'n ceryddent, fel y gwelent hwy yn dda; eithr hwn er llesad i ni, fel y byddem gyfrannogion o'i sancteiddrwydd ef. Y geiriau hyn, gareddig frawd, fydd yn ysgrifenedig yn yr Ysgrifysr Lân, er cyfur ac addysg i ni, fel y dygom yn oddefgar ac yn ddiolchgar gospedigaeth ein Tad nefol, pa bryd bynnag trwy fodd yn y byd ar wrthwyneb yr ewyllysio ei radlawn ddaioni ef ymwelâd â ni. Ac ni ddylai fod cyfur mwy gan Gristianogion, nâ chael eu gwneuthur yn gyffelyb i Grist, trwy ddioddef yn ufuddgar wrthwynsb, trallod, a chlefydau. Canys nid aeth efe ei hun i fynu i'r llawenydd, nes yn gyntaf iddo ddioddef poen; nid aeth efe i mewn i'w ogoniant, nes dioddef angau ar bren crog. Felly yn wir yr union ffordd i ni i'r gorfoledd dragywyddol, ydyw, cyd-ddioddef yma gyd â Christ: a'n drws i fyned i mewn i fywyd dragywyddol ydyw, marw yn llawen gyd â Christ; fel y cyfodom drachein o angau, ac y trigem gyd ag ef ym mywyd dragywyddol. Yn awr gan hynny, os cymmeri dy glefyd yn oddefgar (ac yntau yn gyfal a hyn ar dy les) yr ydyw fi yn eiriol arnat, yn Enw Duw, goffau y Brosffes a wnaethost i Dduw yn dy Ffeydd. Ac o herwydd, ar ol y fuchedd hon, bod yn ddîr wneuthur cyfrif i'r Barnwr cyfiawn, gan ba un y bernir pob dyn heb dderbyn wyneb; yr wyf yn erchi i ti ymchwilio â thi dy hun, a'th gyfwr tu ag at Dduw a dyn; fel y bo i ti, trwy dy gyhuddo a'th farnu dy hunan am dy feiau dy hun, allu cael trugaredd ar law ein Tad nefol er mwyn Crist, ac nid bod yn gyhuddedig ac yn farneidig yn amler y farn ofnadwy hoeno. Am hynny yr adroddaf i ti Fannau ein Ffydd ni, fel y gellych swboda a wyt ti yn credu fel y dylai Gristion, ai nad wyt.

¶ *Yna yr edrydd y Gweinidog Fannau'r Ffydd, gan ddywied fel hyn.*

AWyt ti yn credu yn Nuw Dad Holl-gyfoethog, Creawdr nef a daear?

Ac yn Iesu Grist, ei unig-anedig Fab ef, ein Harglwydd ni? Ei genhedlu o'r Ysgrif Glân; ei eni o Fair Forwyn; iddo ddioddef dan Pontius Pilatus, ei groes-hoelio, ei farw, a'i gladdu; disgyn o hono i uffern; a'i gyfodi hefyd y trydydd dydd; ac esg, o hono i'r nefoedd; a'i fod yn eistedd ar ddeheuol y Dduw Dd Holl-alluog; ac y daw efe odâi yno yn niwedd y byd, i farnu byw a meirw?

Y MWELIAD Y CLAF.

Ac a wyt ti yn credu yn yr Yspryd Glân; yr Eglwys lân Gatholig; Cymmun y Saint; Maddeuant Pechodau; Adgyfodiad y Cnawd; a Bywyd tragwyddol gwedi angau?

¶ Y Claf a etyb,

Hyn oll yr wyf yn ei gredu yn ddilys.

¶ Yna'r ymgyfyr y Gweinidog ag ef, beth ydyw efe ai bod yn wir edifeiriol am ei Bechodau, ac mewn Cariad perffaith a'r holl fydd, ai peidio; gan eiriol arno faddau o eigion ei galon i bob dyn a wnaeth yn ei erbyn: ac os efe a wnaeth yn erbyn eraill, ar esyn o bono faddauant iddynt; a lle y gwnaeth efe gam neu drausder a neb, ar wneutbur o bono iawn byd yr eithaf y gallu. Ac, oddi eithr iddo ym mlaen llaw wneutbur ei lywodraeth am ei Dda, rhybuddier ef yna i wneutbur ei Ewyllys, a bfydd dangos o bono am ei Ddyled, pa faint fydd arno, a pha faint fydd o Ddyled iddo; er mwyn rhyddhau ei Gydwylbod yn swell, a beddwech i'w Sycutorion. Eithr y mae yn angenrheidiol rhybuddio dynion yn fynych am wneutbur trefn ar eu Dda Byd, a'u Tir-oedd, tra fyddont mewn iechyd.

¶ Y geiriau byn, y rhai a ddywedwyd uchod, a ellir eu cymmwyl cyn dechreu o'r Gweinidog ei Weddi, megis ag y gwelo efe achos.

¶ Na efgelusyd y Gweinidog eiriol Cleifion cyfoethogion (a bynny yn gwbl ddisfrisol) ar iddynt ddangos Haelioni i'r Tlodion.

¶ Yna y cyhyfyr y Dyn clwyfus i wneutbur Cyffes bysfol o'r Bechodau, os efe a glyw ei Gydwylbod mewn Cybrawst gan un Defnydd o'r Bwys. Ar ol y Cyffes bonno, y gollwng yr Offeiriad ef (os efe yn offyngedig ac yn ffyddlon a'i dymuna) yn y wedd bon.

EIN Harglwydd Iesu Grift, yr hwn a addawodd feddiant i'w Eglwys, i ollwng pob pechadur a ryddo gwir edifeiriol, ac yn credu ynddo ef, o'i fawr drugaredd a faddau i ti dy gamweddu: a thrwy ei awdurdod ef a ganiattawyd i mi, y'th ollngaf o'th holl bechodau, Yn Enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân. Amen.

¶ Ac yna y dywaid yr Offeiriad y Colel sy'n canlyn.

Gweddiwn.

O Drugaroccaf Dduw, yr hwn, yn ol llofowgrwydd dy drugaredd, wyt felly yn dileu pechodau y rhai fydd wir edifeiriol, fel nad wyt yn eu cofio mwy; Agor lygaid dy drugaredd ar dy wafanaethu yma, yr hwn o wir ddisfrisol fydd yn dymuno gollyngod a maddeuant. Adnewydd ynddo, gareddicaf Dad, beth bynnag a lefghawyd trwy ddichell a malais y cythraul, neu trwy ei gnawdol ewyllys ei hun, a'i a endid; cadw a chynnal yr aelod clwyfus hwn o fewn undeb dy Eglwys; yslyria wrth ei wir edifeirwch, derbyn ei ddaurau, yigafnhâ ei ddolur, modd y gwelych di fod yn oreu ar ei les. Ac, yn gymmaint a'i fod efe yn rhoddi cwbl o'i ymddiried yn unig yn dy drugaredd di, na liwia iddo ei bechodau o'r blaen; eithr nertha ef a'th wynfydedig Yspryd; a phan welych di yn dda ei gymmeryd ef oddi yma, cymmer ef i'th nodedd, trwy ryglyddon dy gareddicaf Fab Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna y dywaid y Gweinidog y Salm bon.

In te, Domine, speravi. Salm lxxi.

YNOT ti, O Arglwydd, y gobeithiais: na'm cywilyddier byth.

Achub fi, a gwared fi yn dy gyfiawnder: goftwng dy glöft attaf, ac achub fi.

Bydd i mi yn drigfa gadarn i ddyfod iddi bob amfer: gorchymynaist fy achub; canys ti yw fy nghraig a'm hymddiffynfa.

Gwared fi, O fy Nuw, o law'r annuwiol: o law'r anghyfawn a'r traws.

Canys ti yw fy ngobaith, O Arglwydd Dduw: fy ymddiried o'm ieuengtyd.

Withyt ti y'm cynhaliwyd o'r bru; ti a'm tynnaist o groth fy mam: fy mawl fydd yn wastad am danat ti.

Oeddw'n i lawer megis yn rhyfeddod: eithr tydi yw fy nghadarn noddfa.

Llanwer fy ngenau a'th foliant: ac a'th ogoniant beunydd.

Na fwrw fi ymaith ym amser henaint: na wrthod fi pan ballo fy enaid.

Canys fy ngelynyon fydd yn dywedyd i'm herbyn: a'r rhai a ddifgwylliant am fy enaid, a gydymgynghorasant,

Gan ddywedyd, Duw a'i gwrthododd ef: erlid-iwch, a deliwech ef; canys nid oes gwaredydd.

O Dduw, na fydd bell oddi wrthyf: fy Nuw, bryfia i'm cymmorth.

Cywilyddier a difether y rhai a wrthwynebant fy enaid: a gwarth ac â gwaradwydd y gorchuddier y rhai a geisiant ddrwg i mi.

Minnau a obeithiaf yn wastad: ac a'th foliannaf di fwyfwy.

Fy ngenau a fynega dy gyfiawnder a'th iachawdwriaeth beunydd: canys ni wn rifedi arnynt.

Ynghadernid yr Arglwydd Dduw y cerddaf: dy gyfiawnder di yn unig a gofiat fi.

O'm ieuengtyd y'm dyfais, O Dduw: hyd yn hyn y mynegais dy ryfeddodau.

Na wrthod fi chwaith, O Dduw, mewn henaint a phenllwydni: hyd oni fynegwyf dy nerth i'r genhedlaeth hon, a'th gadernid i bob un a ddelo.

Dy gyfiawnder hwyf, O Dduw, fydd uchel, yr hwn a wnaethost bethau mawrion: Fwy, O Dduw, fydd debyg i ti!

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

¶ Gan ddywedyd byn yn ychwaneg.

IAchawdwr y byd, iachâ ni, yr hwn trwy dy Grog a'th werthfawr Waed a'n prynnaist; achub a chym-morth ni, nynt a attolygwn i ti, O Arglwydd.

¶ Yna y dywaid y Gweinidog,

YR Holl-alluog Arglwydd, yr hwn yw y Tŵrcadarnaf i bawb a roddant eu hymddiried ynddo, i ba un y mae pob peth yn y nef, ar y ddaear, a than y ddaear, yn goftwng ac yn ufuddhau, a fyddo yr awrhon a phob amser yn ymddiffyn i ti, ac a wnel i ti wybod a deall, nad oes un enw dan y nef wedi ei roddi i ddynion, ym mha un a thrwy ba un y mae i ti dderbyn iachawdwriaeth, ond yn unig Enw ein Harglwydd Iesu Grift. Amen.

¶ Ac ar ol bynny y dywaid,

IRafusaf drugaredd a nodedd Duw y'th orchymynwn. Yr Arglwydd a'th fendithio ac a'th gadwo. Llewyrched yr Arglwydd ei wyneb arnat, a thrugarhaed wrthyf. Dyrchafed yr Arglwydd ei wyneb arnat, a rhodded i'th dangnefedd yr awr hon ac yn oes oesoedd. Amen.

¶ Gweddi dros Blentyn claf.

HOLL-alluog Dduw a thrugaroccaf Dad, i'r hwn yn unig y perthyn dibenion bywyd ac angau; Edrych i lawr o'r nef, yn offyngedig ni a attolygwn i ti, a golygon dy drugaredd ar y Plentyn hwn, y fydd yr awrhon yn gorwedd ar ei glaf wely; ymwel, O Arglwydd, ag ef a'th iachawdwriaeth; gwared ef yn dy nodedd amfer da o'i bon gorphoriol, ac achub ei enaid er mwyn dy drugareddan: fel, os bydd dy ewyllys i estyn ei ddyddiau yma ar y ddaear, y byddo iddo fyw i ti, a hyfforddio dy ogoniant, gan dy wafanaethu yn ffyddlon, a gwnenthur daioni yn ei genedl; os amgen, derbyn ef i'r preifwylfeydd nefol hynny, lle mae eneidiau'r lawl a hunant yn yr Arglwydd.

CYMMUN Y CLAF.

Arallwydd Iesu yn mwynhau anorphen orphwysfa a dedwyddwch. Caniatâ hyn, Arglwydd, er dy drugareddau yn yr unrhyw dy Fab di, ein Harglwydd ni Iesu Grist; yr hwn fydd yn byw ac yn teynafu gyd â thi a'r Yspryd Glân, byth yn un Duw, heb drang na gorphen. *Amen.*

¶ *Gweddî dros Ddŷn claf, lle na weler sawr obaith o'i swellbâd.*

O Dad y trugareddau, a Duw pob diddanwch, ein hunig borth yn amser anghenoctyd; Attat ti y rhedwn am gymmorth dros dy *wasanaethydd* bwn, yn gorwedd yma dan dy law di mewn dirfawr wendid corph. Edrych *arno* yn rasfol, O Arglwydd; a pho mwyaf y gwanhycho y dŷn oddi allan, nertha ef fwyfwy, ni a attolygwn i ti, â'th ras ac â'th Lân Yspryd yn y dŷn oddi mewn. Dyro iddo ddiffuant edifeirwch am holl gyfeiliorni ei *fuchedd* o'r blaen, a ffydd ddiysgog yn dy Fab Iesu; fel y dileer ei *bechodau* trwy dy drugaredd di, ac y selir ei *bardawn* yn y nef, cyn iddo fyned oddi yma, ac na weler ef mwyach. Da y gwyddom, Arglwydd, nad oes un gair rhy anhawdd i ti; ac y gelli, os mynni, ei *godi* ef etto ar ei *drasd*, a chaniatâ iddo hŵy hoedl yn ein plith. Er hynny, yn gymmaint a bod (hyd y gwel dŷn) amser ei *ddatodiad* ef yn tynnu yn agos, telly parottoa a chymhwysa ef, ni a attolygwn i ti, erbyn awrangau; fel, ar ol ei *ymadawiad* oddi yma mewn rangnedd, ac yn dy ffafr di, y derbynier ei *enaid* ef i'th deyrnas dragwyddol, trwy haeddeditgaethau a chyfyngiad Iesu Grist dy unig Fab di, ein Harglwydd ni a'n lachawdwr. *Amen.*

¶ *Gweddî gymmynol dros Ddŷn claf ar Drangcedigaeth.*

O Holl-alluog Dduw, gyd â'r hwn y mae yn byw ysprydoedd y rhai cynawn a berffeithiwyd, wedi cael eu gwared o'u carcharau daearol; Yr ŷm yn oftyngedig yn gorchymyn enaid dy *wasanaethydd* bwn, ein *braced* anwyl, i'th ddwylaw di, megis i ddwylaw Creawdr fyddlawn, ac lachawdwr trugarocaf; gan ufudd attolwg i ti, gael iddo fod yn

werthfawr yn dy olwg. *Colech ef, ni a ersyniwn* arnat, yngwâed yr Oen difrycheuldy hwnnw, a laddwyd er mwyn dileu pechodau'r byd; fel, gan gael glanhau a dileu pa lwgr bynnag (ond antur) a fasklodd ym mherfodd y byd adfydig a drygionus hwn, trwy chwantau'r cnawd, ac ysfrywiau Satan, y casto ei *gyfweyno* yn bur ac yn ddifeius yn dy olwg di. A dyg i ninnau, y rhai ŷm yn byw ar ei ol ef, ganfod yn *bwn* ac eraill gyffelyb ddrychau marwoldeb o ddydd bwygilydd, mor freuol a bregus yw ein cyflwr ein hunain, ac felly cyfrif ein dyddiau, fel y dygom ein calonnau yn ddisritol i'r cyfryw ddoethineb sanctaidd a nefol, tra bom byw yma, a'n dygo o'r diwedd i fywyd tragwyddol, trwy haeddeditgaethau Iesu Grist dy unig Fab di, ein Harglwydd ni. *Amen.*

¶ *Gweddî dros y rhai a fo mewn Blinder Yspryd, neu Anbeddwch Cydrwybod.*

B Endigedig Arglwydd, Tad y trugareddau, a Duw pob diddanwch, ni a attolygwn i ti, edrych â golwg tosturi a thrugaredd ar dy *wasanaethwr* cystuddiedig yma. Yr wyt ti yn ysgifenu pethau chwerwon yn ei *erbyn* ef, ac yn gwneuthur *icdo* feddiannu ei *gamweddau* gynt; y mae dy ddigofaint yn pwyso yn drwm *arno*, a'i *enaid* fydd iawn o *stinder*: eithr, O Dduw trugarog, yr hwn a'ysgrifenaist dy Air sanctaidd er addysg i ni; fel, trwy amynedd a diddanwch dy Lân Ysgrythrau, y gallem gael gobaith; dyro iddo iawn ddealltwriaeth o'i *gyflwr* ei hun, ac o'th fygythion a'th addewidion di; tel nad ymadawo â'i *obaith* arnat ti, ac na ddodo ei *ymddiried* ar ddim arall ond tydi. Nertha ef yn erbyn ei holl brofedigaethau, a iachâ ef o'i holl anardymherau. Na ddryllia'r gorsen yig, ac na ddi-ffodd y llin yn mygu. Na chau dy drugareddau mewn soriant; eithr par iddo glywed llawenydd a gorfoledd, fel y llawenycho'r eigyrm a ddrylliaist. Gwared ef rhag ofn y gelyn, a dyrcha lewyrch dy wynebpryd *arno*, a dyro iddo danenefedd, trwy ryglyddon a chyfyngdod Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

CYMMUN Y CLAF.

Y N gymmaint a bod pob rhyw Ddŷn yn ddarostyngedig i lawer o Beryglon difysyd, Heintiau, a Cblefyddau, ac byth yn anbyfys pa bryd yr ymadawant â'r *fuchedd* bon; berwydd *pa bam*, er mwyn gallu o *bonys* fod bob amser mewn *parodiwydd* i farw, pa bryd bynnag y rhyngo bodd i'r Holl-alluog Dduw alw am danynt; bid i'r Curadiaid yn ddyfal, o amser i amser (ac yn enwedig yn amser Pla, neu ryw Haint lynol arall) gyngbori eu *Plwyfolion* i gymmeryd yn fynych fendigedig Cymmyn Corph a Gwaed ein lachawdwr Crist, pan finisttir ef yn gybeedd yn yr Eglwys; fel, gan wneud felly, y bo llaj o achos iddynt, yn eu Hymwelriad dylmynwch, i fod yn anbeddwchbol yn eu Meddwl o ddiffyg bynni. Ond os y Claf ni bydd abl i ddyfod i'r Eglwys, ac etto yn dymuno cymmeryd y Cymmyn yn ei Dŷ; yna y bydd rhaid iddo fynegi bynni mewn pryd i'r Curad, gan arewyddocau befyd i a farw un y fydd yn darparu cymmuno gyd ag ef (y rhai a fyddant dri, neu ddau o'r lleiaf) a cbeiddi cael lle cyfaddas yn Nby y Claf, gyd â phob petb angenreidiol felly yn barod, fel y gallu y Curad finistrio yn barbedig, ministried ef yno y Cymmyn bendigedig, gan ddechreu ar y Colef, Epistol, a'r Efengyl yma yn canlyn.

Yr Colef.

Yr Epistol. Heb. xii. 5.

HOLL-gyfoethog a byth-fywiol Dduw, gwneuthurwr dynol-ryw, yr hwn wyt yn cospi y rhai a gerych, ac yn ceryddu pawb a'r a dderbynier; Nyni a attolygwn i ti drugarhau with dy *was bwn* yma ymweledig gan dy law, ac i ti gamatrau gymmeryd o *bono* ei *glefyd* yn ddi-ddesus, a chaffael ei *tebyd* corphorol drachefn (os dy radlawn ewyllys di yw hynny) a pha bryd bynnag yr ymadawo ei *enaid* â'i *corph*, bod o hono yn ddi-fycheuldy with ei gyflwyno i ti, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

FY mab, na ddirmysa gerydd yr Arglwydd, ac na ymollwng pan y'th argyoedder ganddo. Canys y neb y mae'r Arglwydd yn ei garu, y mae yn ei geryddu; ac yn flian-gellu pob mab a dderbynio.

Yr Efengyl. S. Ioan v. 24.

YN wir, yn wir, meddaf i chwi, Y neb fydd yn gwrando fy ngair i, ac yn credu i'r hwn a minbanfododd i, a gaiff fywyd tragwyddol, ac ni ddaw i farn; eithr efe a aeth trwodd o farwolaeth i fywyd.

¶ *Gweddî byn yr Offeiriad a â ymlaen, yn ol y Ffurf ofodedig uchod, i'r Cymmyn bendigedig; gan ddechreu ar y geriau byn [Chwydychwi y sawl fydd yn wir, &c.]*

¶ *Pan gyfronner y Sacrament bendigedig, cymmered yr Offeiriad yntau ei hun y Cymmyn yn gyrtas; ac ar ol bynni, ministried i'r rhai a ddarparwyd i gymmuno gyd â'r Claf, ac yn ddwyddaf oll i'r Ddŷn claf.*

Eisbe

CLADDEDIGAETH Y MARW.

Eithr o bydd neb, naill ai o ddindra dolur, neu o berwydd eisiau rhybudd mewn amser dyladwy i'r Curad, neu o eisiau cyfeillyddion i gymmeryd gyd ag ef, neu oblegdd rhyw rwystr cyfiawdron arall, heb gymmeryd Sacrament Corph a Gwaed Crist; yna dangosfed y Curad, os efe fydd wir edifeiriol am ei bechodau, ac yn credu yn ddiffrwg dda'r fod i Iesu Crist ddirodded angau ar y Groes drosto, a cholli ei Waed dros ei Brynedi asth ef, gan goffa yn ddifrif y marw Ddaioni fydd iddo ef o bynny, a chban ddiolch iddo o'i galon am dano, ei fod efe yn brwyta ac yn yfed Corph a Gwaed ein Iachawdwr Crist yn suddiol i iecbyd ei Enaid, er nad yw efe yn derbyn y Sacrament a'i enau.

Pan ymweler â'r Claf, ac yntau yn gymmeryd y Cymmun bendigedig yr un amser; bid yna i'r Offeiriad, er mwyn prynu yn gynt, dorri ymaith Ffurf yr Ymweliad, lle mae'r Salm [Ynot ti, O Arglwydd, y gobeithiais, &c.] ac aed yn union i'r Cymmun.

In amser Plaf, Clefyd y Chwys, neu gyfryw amserau Heintiau neu Glesydau llyn, pryd na aller cael yr un o'r Plawf neu'r Cymnyddogion i gymmuno gyd â'r Cleifion yn eu Tai, rbag ofn cael yr Haint, ar byspsol ddeisyfiad y Claf, fe all y Gweinidog yn unig gymmuno gyd ag ef.

Y DREFN am GLADDEDIGAETH y MARW.

Noder yma, Na ddylid arfer y Gwasanaeth a ganlyn dros neb a fo marw heb Fedydd, neu dan Ysgymmundod, neu a'u lladdasant eu bunain.

Ir Offeiriad a'r Clechydd, wrth gyfarfod â'r Corph wrth borth y Fynwent, ac yn myned o'i flaen i'r Eglwys, neu tu a'r Bedd, a ddywedant, neu a ganant,

MYFI yw'r adgyfodiad a'r bywyd, medd yr Arglwydd: yr hwn fydd yn credu ynot fi, er iddo farw, a fydd byw. A phwy bynnag fydd yn fyw, ac yn credu ynot fi, ni bydd marw yn dragywydd. S. Ioan xi. 25, 26.

MYFI a wn fod fy Marynwr yn fyw, ac y saif yn y diwedd ar y ddaear. Ac er ar ol fy nghroen i bryfed ddisetha'r corph hwn, etto caf weled Duw yn fy nghnawd: yr hwn a gaf fi'm fy hun ei weled, a'm llygaid a'i gwelant, ac nid arall. Job xix. 25, 26, 27.

Ni ddygasom ni ddim i'r byd, ac eglur yw na allwn ddwyn dim allan chwaith. Yr Arglwydd a roddodd, a'r Arglwydd a gymmerodd ymaith; bendigedig fyddo Enw yr Arglwydd. 1 Tim. vi. 7. Job i. 21.

Gwedi eu dyfod i'r Eglwys, y darllenir un o'r Salmau byn yn canlyn, neu'r ddwy.

Dixi, Custodiam. Salm xxxix.

Dywedais, Cadwaf fy ffyrdd, rhag pechu â'm tafod: cadwaf firwyn yn fy ngenau, tra fyddo'r annwylol yn fy ngolwg.

Tewais yn ddislaw, i'e, tewais â daioni: a'm dolur a gyfrodd.

Gwrelogodd fy nghalon o'm mewn: tra'r oeddwn yn myfyrio, ennynodd tân, a mi a lafarais â'm tafod.

Arglwydd, par i mi wybod fy niwedd, a pheth yw mesur fy nyddiau: fel y gwypwyf o ba oedran y byddaf fi.

Wele, gwnaethost fy nyddiau fel dyrnfedd; a'm heinioes fydd megis diddym yn dy olwg di: diau mai cwbl wagedd yw pob dyn, pan fo ar y goreu.

Dyn yn ddiau fydd yn rhodio mewn cysgod, ac yn ymdrafferthu yn oter: efe a dyrra olud, ac ni's gwyr pwy a'i casgl.

Ac yn awr beth a ddifgwyliaf, O Arglwydd: fy ngobaith fydd ygot ti.

Gwared fi o'm holl gamweddau: ac na ofod fi yn waradwyd i'r ynyd.

Aethum yn iud, ac nid agorais fy ngenau: canys ti a wnaethost hyn.

Tyn dy bla oddi wrthyf: gan ddynmod dy law y darsum i.

Pan gopit ddyn â cheryddon am anwired, datodit fel gwyfyn ei ardderchogrwydd: ef y gwagedd yn ddiau yw pob dyn.

Gwranddo fy ngwedd, Arglwydd, a chlyw fy llef: na thaw wrth fy wylfain: canys ymdeithydd ydychyd â thi, ac ailtud, fel fy holl dadau,

Paid â mi, fel y cryfhawyf: cyn fy myned, ac na byddwyf mwy.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Ysryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

Domine, refugium. Salm xc.

TI, Arglwydd, fuost yn breswylfa i ni: ym mhob cenhedlaeth;

Cyn gwneuthur y mynyddoedd, a llunio o honot y ddaear a'r byd: ti hetyd wyt Dduw o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb.

Troi ddyn i ddinytr: a dywedi, Dychwelwch, feibion dynion.

Canys mil o flynyddoedd ydynt yn dy olwg di fel doe: wedi'r el heibio, ac fel gwyliadwriaeth nes.

Dygi hwynt ymaith megis â lloferiant; y maent fel hwn: y bore y maent fel llyfieuyn a newidir.

Y bore y blodeua, ac y tyf: pryd nawn y torir ef ymaith, ac y gwywa.

Canys yn dy ddig y difethwyd ni: ac yn dy lidiowgrwydd y'n brawychwyd.

Gofodait ein hanwired ger dy fron: ein dirgel bechodau yngoleuni dy wyneb.

Canys ein holl ddyddiau ni a ddarfuant gan dy ddigofaint di: treuliafom ein blynyddoedd fel chwedl.

Yn nyddiau ein blynyddoedd y mae deng mlynedd a thrugain; ac os o gryfder y cyrhaeddir pedwar ugain mlynedd: etto eu nerth fydd boen a blinder; canys ebrwydd y derfydd, a ni a ehedwn ymaith.

Pwy a edwyn nerth dy foriant: canys fel y mae dy ofn, y mae dy ddigter.

Dyfi i ni ielly gytrif ein dyddiau: fel y dygom ein calon i ddeethineb.

Dychwel, Arglwydd, pa hŷd: ac edifarhâ o ran dy weision.

Diwalla ni yn fore â'th drugaredd: fel y gorfolledom ag y llawenychom dros ein holl ddyddiau.

Llawenhâ ni yn ol y dyddiau y cystuddiaist ni: a'r blynyddoedd y gwelom ddrygtyd.

Gweler dy waith tu ag at dy weision: a'th ogeniant tu ag at eul plant hwy.

A bydded prydferthwch yr Arglwydd ein Duw arnom ni: a threfna weithred ein dwylaw ynom ni; i'e, trefna waith ein dwylaw.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Ysryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. Amen.

CLADDEDIGAETH Y MARW.

Ar ol hynny y canlyn y Llib, wedi ei chymmyrd o'r bymteg fed Bennod o Epistol cyntaf S. Paul at y Corinthiaid.

1 Cor. xv. 20.

YN awr Crist a gyfodwyd oddi wrth y meirw, ac a wnaed yn tlaen-firwyth y rhai a hunafant. Canys, gan fod marwolweth trwy ddyd, trwy ddyd hefyd y mae adgyfodiad y meirw. Oblegyd megis yn Adda y mae pawb yn meirw, felly hefyd yng Nghrist y bywheir pawb. Eithr pob un yn ei drefn ei hun : y blaen-firwyth yw Crist ; wedi hynny y rhai ydynt eiddo Crist, yn ei ddyfodiad ef. Yna y bydd y diwedd, wedi y rhoddo efe y deyrnas i Dduw a'r Tad ; wedi iddo ddileu pob penddigaeth, a phob awdurdod a nerth. Canys rhaid iddo deyrnalu hyd oni ofodo ei holl elynion dan ei draed. Y gelyn diweddfaf a ddynstrir yw'r angau : canys efe a ddarostyngodd bob peth dan ei draed ef. Eithr pan yw yn dywedyd fod pob peth wedi eu darostyngodd bob peth iddo. A phan ddarostynger pob peth iddo, yna'r Mab ei hun hefyd a ddarostyngir i'r hwn a ddarostyngodd bob peth iddo ef ; fel y byddo Duw oll yn oll. Os amgen, beth a wna y rhai a fedyddir dros y meirw, os y meirw ni chyfodir ddim ? Paham ynte y bedyddir hwy dros y meirw ? a phaham yr ydym ninnau mewn perygl bob awr ? Yr ydwyf beunydd yn marw, myn eich gorfoledd yr hon fydd gennyf yng Nghrist letu ein Harglwydd. Os yn ol dull dyn yr ymleddais ag anifeiliaid yn Ephefus, pa lesad fydd i mi, oni chyfodir y meirw ? Bwyttawn, ac yfwn ; canys y foru marw yr ydym. Na thwyller chwi : y mae ymddiddanion drwg yn llygru moesau da. Deffrowch yn gyfiawn, ac na phechych ; canys nid oes gan rai wybodaeth am Dduw. Er cywilydd i chwi yr wyf yn dywedyd hyn. Eithr se a ddywaid rhyw un, Pa fodd y cyfodir y meirw ? ac a pha ryw gorph y deuant ? O ynsyd, y peth yr wyt ti yn ei hau, ni fywheir, oni bydd efe marw. A'r peth yr wyt yn ei hau, nid y corph a fydd yr ydwyf yn ei hau, ond gronyn noeth, ysgafydd o wenith, lleu ryw rawn arall. Eithr Duw fydd yn rhoddi iddo gorph fel y mynnodd efe, ac i bob hedyn ei gorph ei hun. Nid yw pob cnawd unrhyw gnawd ; eithr arall yw cnawd dynion, ac arall yw cnawd anifeiliaid, a chnawd arall fydd i bysgod, ac arall i adar. Y mae hefyd gyrph nefol, a chyrph daearol ; ond arall yw gogoniant y rhai n. fol, ac arall y rhai daearol. Arall yw gogoniant yr haul, ac arall yw gogoniant y lloer, ac arall yw gogoniant y fer ; canys y mae rhagor rhwng seren a seren mewn gogoniant. Felly hefyd y mae adgyfodiad y meirw : efe a heuir mewn llygrdigaeth ; ac a gyfodir mewn anlygredigaeth : efe a heuir mewn ammharch ; ac a gyfodir mewn gogoniant : efe a heuir mewn gwendid ; ac a gyfodir mewn nerth : efe a heuir yn gorph anianol ; ac a gyfodir yn gorph ysprydol. Y mae corph anianol, ac y mae corph ysprydol. Felly hefyd y mae yn ysgrienedig, Y dyn cyntaf Adda a wnaed yn enaid byw, a'r Adda diweddfaf yn yspryd yn bywheir. Eithr nid cyntaf yr ysprydol, ond yr anianol ; ac wedi hynny yr ysprydol. Y dyn cyntaf o'r ddaear yn ddaearol, yr a'd ddyd yr Arglwydd o'r nef. Fel y mae y daearol, felly y mae y rhai daearol : ac fel y mae y nefol, felly y mae y rhai nefol hefyd. Ac megis y dygafom ddelw y daearol, ni a ddygw'n hefyd ddelw y nefol. Eithr hyn meddaf, O frodyr, na ddichon cig a gwaed etifeddu teyrnas Dduw ; ac nad yw llygredigaeth yn etifeddu anlygredigaeth. Wele, yr wyt yn dywedyd i chwi ddirgelwch : Ni hunwn ni oll ; eithr ni a newidir oll mewn moment, ar darawiad llygad, wrth yr udgorn diweddfaf. Canys yr udgorn a gan, a'r meirw a gyfodir yn anlygredig, a ninnau a newidir. O herwydd rhaid i'r llygradwy hwn wisgo anlygredigaeth, ac i'r marwol hwn wisgo anfarwoldeb. A phan ddar-

fio i'r llygradwy hwn wisgo anlygredigaeth, ac i'r marwol hwn wisgo anfarwoldeb, yna y bydd yr ymadrodd a' sgrifenwyd ; Angau a lyngwyd mewn buddugoliaeth. O angau, pa le y mae dy golyn ? O uffern, pa le mae dy fuddugoliaeth ? Colyn angau yw pechod, a grym pechod yw'r gyfraith. Ond i Dduw y byddo'r diolch, yr hwn fydd yn rhoddi i ni fuddugoliaeth trwy ein Harglwydd Iesu Crist. Am hynny, fy mredyr anwyl, byddwch sicr, a dymmed, a helaethion yngwaith yr Arglwydd yn wastadol, a chwi'n gwybod nad yw eich llafur chwi yn ofer yn yr Arglwydd.

Pan ddolont at y Bedd, tra fyddo'r Corph yn ei baratoli i'w ddodi yn y Ddaear, y dywaid yr Offeiriad, neu'r Offeiriad a'r Ysgolbeigion a ganant,

DYN a aned o wraig, fydd a byr amser iddo i fyw, ac fydd yn llawn trueni. Y mae efe yn blaguro fel llyfieuyn, ac a dorrrir i lawr ; ac a ddiflanna fel cytgod, ac ni faif.

Ynghanol ein bywyd yr ydym mewn angau : gan hwy y mae i ni geisio ymwared, ond gennyf ti, O Arglwydd, yr hwn am ein pechodau wyt yn gyfiawn yn ddiglon ?

Er hynny, Arglwydd Dduw sancteiddiaf, Arglwydd galluocaf, O sanctaidd a thrugarocaf Iachawdwr, na ollwng ni i ddygn chwerwaf boenau angau tragywyddol.

Ti, Arglwydd, a adwaenest ddirgelion ein calonau : na chaua dy glustiau trugarog oddi wrth ein gweddiau ; eithr arbed nyni, O Arglwydd sancteiddiaf, O Dduw galluocaf, O sanctaidd a thrugarog Iachawdwr ; tydi deilyngaf Farnwr tragywyddol, na ad i ni, yn yr awr ddiweddfaf, er neb rhyw boenau angau, fyrrhio oddi wrthyt.

Yna, tra fydder yn barw Pridd ar y Corph-gan rhyw rai a fo yn sefyll yno, yr Offeiriad a dywaid,

YN gymmair a rhyngu bodd i'r Goruchaf Dduw o'i lawr drugaredd gymmyrd atto ei hun enaid ein hanwyl fraced yma a ymadawodd o'r byd, gan hynny yr ym ni yn rhoddi ei gorph o'r ddaear, ief, daear i'r ddaear, lludw i'r lludw, pridd i'r pridd, mewn gwir ddiogel obaith o adgyfodiad i fuchedd dragywyddol, trwy ein Harglwydd Iesu Crist, yr hwn a newidia ein corph gwael ni, fel y byddo yn gyfielyb i'w corph gogoneddus ef, o herwydd y galluog weithrediad, trwy yr hwn y dichon efe ddarostyng pob dim iddo ei hun.

Yna y dywaid, neu y canaf,

MI a glywais lais o'r nef yn dywedyd wrthyf, Ysgriena, O hyd allan gwynfyddig yw y meirw sy yn marw yn yr Arglwydd : felly y dywaid yr Yspryd ; canys y maent yn gorphwyfo oddi wrth eu llafur. Dat. xiv. 13.

Yna y dywaid yr Offeiriad,

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

Crist, trugarhâ wrthym.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd ; Sancteiddior dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bid dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddu i ni ein dyledion, Fel y madduwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth ; Eithr gwared ni rhag drwg : Canys eiddot ti yw'r Deyrnas, A'r Gallu, A'r Gogoniant, Yn oes oesoedd. Amen.

Offeiriad.

Holl-alluog Dduw, gyd â'r hwn y mae yn byw ysprydoedd y rhai a ymadawfant oddi yma yn yr Arglwydd, ac yn yr hwn y mae eneidiau y fydelloniaid, wedi darfod eu rhyddhau oddi wrth faich y cnawd, mewn llawenydd a dedwyddyd ; Yr ydym yn mawr ddiolch i ti, fod yn wiw gennyf waredu ein bratod beun allan o ddruei'r byd pechadurus hwn ; gan attolygu i ti ryngu bodd i'r o'rth radlawn ddaioni, gyflawn ar fydder nifer dy ethol-edigion.

DIOLWCH GWRAGEDD, neu EGLWYSA.

edigion, a phryfuro dy Deyrnas; modd y gallom ni, gyd â'r rhai oll a ymadawfant â'r byd mewn gwir ffydd dy Bnw bendigedig, gaffael i ni ddiwedd perffaith, a gwynfyd ynghôrph ac enaid, yn dy ddi-drangc a'th dragywyddol ogoniant, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Y Coleff.

O Drugarog Dduw, Tad ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn yw y cyfodiad a'r bywyd, ym mha un pwy bynnag a gretto, a fydd byw, er iddo farw; a phwy bynnag a fo byw ac a gretto ynddo ef, ni bydd marw yn dragywydd; yr hwn hefyd a'n dyfgodd (trwy ei Apostol bendigedig S. Paul) na thristaem, fel rhai hebobaith, dros y rhai a hunant ynddo ef; Nyni yn oftyngedig a attolygwn i ti,

O Dad, ein cyfodi ni o angau pechod i fuchedd cyfiawnder; fel y bo i ni, wedi ymado â'r fuchedd hon, orphwys ynddo ef, megis y mae ein gobaith fod ein *bradur* bwn; ac ar y cyfodiad cyffredin y dydd diweddaf, ein caffael yn gymmeradwy yn dy olwg di, a derbyn y fendith a ddatgan dy garedig Fab yr amser hwnnw i bawb a'r a'th ofnant ac a'th garant, gan ddywedyd, Deuwch, chwi fendigedig blant fy Nhaf, meddiennwch y Deyrnas a barottowyd i chwi er pan feiliwyd y byd. Caniattâ hyn, ni a attolygwn i ti, O drugarog Dad, trwy Iesu Grist ein Cyfyngwr a'n Pryniawdr. *Amen.*

G RAS ein Harglwydd Iesu Grist, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yspryd Glân, a fyddo gyd â ni oll byth bythoedd. *Amen.*

Diolwch Gwragedd ar ol esgor Plant; yr hwn a elwir yn gyffredin, Rhyddbâu, neu Eglwysa.

¶ Y Wraig, ar yr amser arferedig ar ol Esgor, a ddaw i'r Eglwys wedi ymroisgo yn weddus; ac yno y gofrrwg ar ei gliniau yn rhyw le cyfaddas, fel yr arferwyd, neu megis y trefno'r Ordinari: ac yna'r Offeiriad a ddywaid wrthi,

Y N gymmaint a rhyngu bodd i'r goruchaf Dduw o'i ddaioni roddi i ti ryddhad ymwardol, a'th gadw yn y mawr berygl wrth esgor; ti a ddiolchi yn ewyllysgar i Dduw am hynny, ac a ddywedi,

(¶ Yna y dywaid yr Offeiriad y Salm bon.)

Dilexi, quoniam. Salm cxvi.

DA gennyf wrando o'r Arglwydd: ar fy llef a'm gweddïau.

Am oftwng o hono ei glust attaf: am hynny llefaf dros fy nyddïau arno ef.

Gofidion angau a'm cylchynasant: a gofidïau uffern a'm dalïasant; ing a blinder a gefais.

Yna y gelwais ar Enw'r Arglwydd: Attolwg, Arglwydd, gwared fy enaid.

Graslaw'n yw'r Arglwydd, a chyfiawn: a thofsturiol yw ein Duw ni.

Yr Arglwydd fydd yn cadw y rhai annichellgar: rhodais, ac efe a'm hachubodd.

Dychwel, O fy enaid, i'th orphwysfa: canys yr Arglwydd fu dda wrthyt;

O herwydd it' waredu fy enaid oddi wrth angau: fy llygaid oddi wrth ddagrau, a'm traed rhag llithro.

Rhodïaf o flaen yr Arglwydd: yn nhir y rhai byw.

Credais, am hynny y llafarais: cystuddiwyd fi yn ddîrfawr.

Mi a ddywedais yn fy ffrwst: Pob dÿn fydd gelyddog.

Beth a dalaf i'r Arglwydd: am ei holl ddenïau i mi?

Phiol iachawdwriaeth a gymmeraf: ac ar Enw'r Arglwydd y gaisaf.

Talaf fy addunedau i'r Arglwydd: yn awr yngwydd ei holl bobl;

Ynghynteddoedd tÿ'r Arglwydd: yn dy ganol di, O Ierusalem. Molwch yr Arglwydd.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. *Amen.*

¶ Neu'r Salm bon.

Nisi Dominus. Salm cxxvii.

OS yr Arglwydd nid adeilada y tÿ, ofer y llafuria ei adeiladwyr wrtho: os yr Arglwydd ni cheidw'r ddinas, ofer y gwyliar ceidwad.

Ofer i chwi fore-godi, myned yn hwyr i gyfsgu, bwytta bara gofidïau: felly y rhydd efe hun i'w anwyllyd.

Wele, plant ydynt etifeddiaeth yr Arglwydd: ei wob'r ef yw ffrwyth y groth.

Fel y mae faethau yn llaw y cadarn: felly y mae plant ieuengfryd.

Gwyn ei fyd y gŵr a lanwodd ei gawell faethau â hwynt: ni s gwaradwyddir hwy pan ymddiddant â'u gelynnion yn y porth.

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad: yn oes oesoedd. *Amen.*

¶ Yna y dywaid yr Offeiriad,

Gweddïwn.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

Grist, trugarhâ wrthym.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bid dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg: Canys eiddot ti yw'r Deyrnas, A'r Gallu, A'r Gogoniant, Yn oes oesoedd. *Amen.*

Gweinidog. Arglwydd, eadw dy wasanaeth-wraig hon,

Atteb. Yr hon fydd yn ymddiried ynot.

Gweinidog. Bydd iddi yn dŵr cadarn,

Atteb. Rhag wyneb ei gelyn.

Gweinidog. Arglwydd, erglyw ein gweddïau;

Atteb. A deued ein llef hyd attaf.

Gweinidog. Gweddïwn.

HOll-alluog Dduw, nyni yn oftyngedig a ddiolch-wraig hon oddi wrth y mawr boen a'r perygl ar Eneidigaeth Dÿn bach; Caniattâ, ni a attolygwn i ti, drugaroccaf Dad, allu o honi, trwy dy gynhorthwy di, fyw yn ffyddlaw'n, a rhodio yn ol dy ewyllys di yn y fuchedd brennol hon, a hefyd bod yn gyfrannog o'r gogoniant dragywyddol yn y fuchedd a ddaw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

¶ Rhaid i'r Wraig a ddôl i dala Diolch, offrynnu'r Offrynnau defodol; ac o bydd Cymmun, iatwn yw iddi gymmeryd y Cymmun bendigedig.

Y COMMINASIW N; neu Gyhoeddiad Digofaint a Barnedigaethau DUW yn erbyn Pechaduriaid: gyd a rhyw Weddïau i'w harfer ar y Dydd Cyntaf o'r Garawys, ac ar Amserau eraill, pan drefno'r Ordinari.

¶ *Ar ol y Ffocwl Weddi, ar ddiwedd y Litani yn ol y modd arferedig, yr Offeiriad, yn y lle y darllenir y Gwasanaeth, neu yn y Pulpud, a ddywaid,*

Y Brodyr, yn y Brif Eglwys gynt, yr oedd Dif-gyblaeth dduwiol, nid amgen na bod yn nechreu'r Garawys, roi cyfryw Ddynion ag oeddynt Bechaduriaid cyhoedd, i Benyd cyhoedd, a'u poeni yn y byd yma, modd y byddai eu heneidiau gadwedig yn nydd yr Arglwydd; ac megis y gallai eraill, wedi eu rhybuddio trwy eu helampl hwy, fod yn ofnufach i wneuthur ar gam. Yn lle hynny (hyd onid adnewydder y ddywededig Ddif-gyblaeth, yr hyn a ddylid ei ddymuno yn fawr) fe dybiwyd fod yn dda, yr amser hwn (yn eich gwydd chwi oll) ddarlain yr Ymadrodd dyffredin o Felli-dithion Duw yn erbyn Pechaduriaid anedifeiriol, y rhai a gafglwyd allan o'r feithfed bennod ar hugain o Ddeuteronomium, a lleoedd eraill o'r Ysgrythyr Lân; a bod i chwi ateb i bob ymadrodd, Amen: er mwyn, gwedi darfod felly eich rhybuddio am fawr Ddiglonder Duw yn erbyn Pechaduriaid, gallu eich gwahodd yn gynt i ddisfrisol a gwir edifeirwch; a bod i chwi rodio yn ddiefgeulufach y dyddiau enbyd hyn; gan gilio oddi wrth gyfryw feiau ag yr ydych chi yn sicrhau â'ch geneuau eich hunain, fod melli-dith Dduw yn ddyledus am danynt.

Melldigedig yw'r neb a wnel ddelw gerfedig neu dodedig, i'w haddoli. *Deut. xxvii. 15.*

¶ *A'r Bobl a attebant ac a ddywedant, Amen.*

Gweinidog. Melldigedig yw'r hwn a felldithio ei dad neu ei fam. *Gwers 16.*

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedig yw'r hwn a symmudo derfyn tir ei gymmydog. *Gwers 17.*

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedig yw'r hwn a baro i'r dall gyfeiliorni allan o'i ffordd. *Gwers 18.*

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedig yw'r hwn a wro farn y dieithr, yr amddifad, a'r weddw. *Gwers 19.*

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedig yw'r neb a darawo ei gymmydog yn ddirgel. *Gwers 24.*

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedig yw'r hwn a orweddo gyd â gwraig ei gymmydog. *Lev. xx. 10.*

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedig yw'r hwn a gymmero wobwr er dieneidio gwirion. *Deut. xxvii. 25.*

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedig yw'r hwn a roddo ei ymddiried mewn dŷn, ac a gymmero ddyn yn ymddiffyn iddo, ac yn ei galon a gilio oddi wrth yr Arglwydd. *Jer. xvii. 5.*

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedig yw'r annhrugarog, y godinebus, a'r rhai a dorrant briodas, a'r cybyddion, addolwyr delwau, enllibwyr, meddwon, a'r cribddeilwyr. *Mat. xxv. 41. i Cor. vi. 9, 10.*

Atteb. Amen.

Gweinidog.

YN awr, yn gymmaint a'u bod hwy oll yn felldigedig (fel y tyftia Dafydd Brophwyd) y rhai sy yn cyfeiliorni ac yn myned ar ddiro oddi wrth Orchymynion Duw; moefwch i ni (gan feddyliô am y farn ofnadwy fydd goruwch ein pennau, ac syth ger ein llaw) ymchwelyd at ein Harglwydd Dduw â chwbl gyftudd, a gostyngeddwrwydd calon; gan ddwyn ga-

lar a thrymder dros ein buchedd bechadurus, gan gydnabod a chyffesu ein camweddau, a cheisio dwyn ffrwythau addas i edifeirwch. Canys yr awr hon y mae'r fwy-
Mat. 3. 8,
all wedi ei gofod ar wreiddyn y prenïau; 10.
fel y torrir i lawr, ac y bwrir yn tân, bob
pren nid yw yn dwyn ffrwyth da. Peth Heb. 10.
ofnadwy yw syrthio yn nwyllaw y Duw 31.
byw! Efe a wlawia ar yr annuwiolion, Sal. 11. 6.
faglau, tân a brwmstan, a phoeth-wynt
yfformus: dyma ran eu phiol hwynt.
Canys wele, y mae'r Arglwydd yn dyfod Efsay 26.
allan o'i fan-gre, i ymweled ag anwiredd 21.
preswylwyr y ddaear. Ond pwy a oddef Mal. 3. 2.
ddydd ei ddyfodiad ef? a phwy a sail pan
ymddangoso efe? Ei wyntyll fydd yn ei Mat. 3.
law: ac efe a lwyr-lanhâ ei lawr-dyrnu, ac 12.
a gafgl ei wenith i'w ysgubor; eithr yr us
a lysg efe â than annifoddadwy. Dydd yr 1 Thef. 5.
Arglwydd a ddaw fel lleidr o hŷd nos: a 2, 3.
phan ddywedant, Tangnefedd, a diogel-
wch; yna y mae dnystr ddisymweth yn
dyfod ar eu gwarthaf, megis gwewyr esgor
ar un a fo beichiog; ac ni ddiangant hwy
ddim. Yna yr ymddengys cynddaredd Rhuf. 2.
Duw yn y dydd digofaint, yr hwn a ddarfu 4, 5.
i'r pechaduriaid anhydryn ei bentryrru ar eu
gwarthaf eu hunain, trwy gyndynrwydd
eu calonau; y rhai a ddiystyrent olud
daioni, dioddefgarwch, ac ymaros Duw,
pan ydoedd efe yn eu galw hwy yn waftad
i edifeirwch. Yna y galwant arnaf (medd Ddar. 1. 28,
yr Arglwydd) ond ni wrandawaf; y'm 29. 30.
ceisiant yn fore, ond ni's cânt: a hynny,
o herwydd mai cas fu ganddynt wybed-
aeth, ac ni ddewisasant ofn yr Arglwydd;
ond casâu fy nghyngor, a dirmygu fy
nghospedigaeth. Yna y bydd rhy hwy'r Mat. 25.
curo, wedi cau'r drws; a rhy hwy'r galw 10, 11, 12.
am drugaredd, pan yw amser cyfiawnder.
Och, mor aruthrol lief y farn gyfiawnaf a
draethir arnynt hwy, pan ddywedir wrth-
ynt, Ewch, chwi y rhai melldigedig, i'r Mat. 25.
tân tragywyddol, yr hwn a barottowyd i 41.
ddiafol ac i'w angylion! Am hynny, 2 Cor. 6. 2.
frodyr, ymochelwn yn brydol, tra parhao
dydd yr iachawdwriaeth: canys y mae'r 10aa 9. 4.
nos yn dyfod, pan na ddichon neb weith-
io. Eithr tra fyddo gennym oluni, credwn 10aa 12.
yn y goleuni, a rhodiwn fel plant y go- 35, 36.
leuni; rhag ein bwrw i'r tywyllwch ei-
thaf, lle y mae wylofaen a rhingcian dan-
nedd. Na ddiystyrwn ddaioni Duw, yr Mat. 25.
hwn fydd yn ein galw yn drugarog i well- 30.
hau; ac, o'i ddiddrange dofluri, yn addaw
i ni faddeuant am a aeth heibio, os nyni
(â chwbl feddwl, ac â chalon gywir) a ddy-
chwelwn atto ef. Canys, er bod ein pech- Efsay 1.
odau ni cyn goched a'r ysglad, hwy a ant 18.
cyn wynnâd â'r eira; ac er eu bod fel y
porphor, etto hwy fyddant cyn wynnâd
â'r gwlan. Dychwelwch a throwch (medd Eze. 18.
yr Arglwydd) oddi wrth eich holl gam- 30, 31, 32.
weddu, fel na byddo eich anwiredd yn
drangwydd i chwi. Bwriwch oddi wrth-
ych eich holl gamweddu y camweddasoch
ynddynt; a gwnewch iwch' galon ne-
wydd, ad yspryd newydd: canys paham,
ty Israel, y byddwch feirw? canys nid oes
o'wyllys gennyf i farwolaeth y marw, medd

Y COMMINASIW N.

yr Arglwydd Dduw. Dychwelwch gan hynny, a byw fyddwch. Er darfod i ni bechu, etto y mae i ni Eiriolwr gyd â'r Tad, Iesu Crist y cyfiawn; ac ele yw'r iawn dros ein pechodau ni. Canys efe a archollwyd am ein camweddau ni, ac a ddrylliwyd am ein hanwiredau ni. Ymchwelwn am hynny atto ef, yr hwn yw trugarog dderbyniwr holl wir edifeiriol bechaduriaid; gan gwbl-gredu ei fod ef yn barod i'n derbyn, ac yn oreu ei ewyllys i faddeu i ni, os deunw atto mewn fyddlawn edifeirwch; os nyni a ymostyngwn iddo, ac a rodiwn o hyn allan yn ei ffyrdd ef; os nyni a gymmerwn ei iau esmwyth ef, a'i faich esmwyth arnom, i'w ganlyn ef mewn gostyngeddwydd, dioddefgarwch, a chariad perffaith, a bod o honom yn drefnedig wrth lywodraeth ei Yspryd Glân ef; gan geisio yn wastad ei ogoniant, a'i wafanaethu yn ddyladwy yn ein galwedigaeth, gan ddiolh iddo. Os hyn a wnawn, Crist a'n gwared ni oddi wrth felldith y gyfraith, ac oddi wrth y felldith eithaf a ddifgyn ar y sawl a fyddant ar y llaw afwy; ac efe a'n gefyd ni ar ei ddeheulaw, ac a ddry i ni wynfyd dig fendith ei Dad; gan orchymyn i ni gymmeryd meddiant yn ei ogoneddus deyrnas: i'r hon poed teilwng fo ganddo ein dwyn ni i gyd oll, er ei anfeidrol drugaredd. Amen.

¶ Yna y gostyngant barub ar eu gliniau, a'r Offeiriad a'r Ysgolbergion ar eu gliniau (yn y fan lle maent arferedig o ddywedyd y Litani) a ddywedant y Salm bon.

Miserere mei, Deus. Salm li.

TRugarhâ wrthyf, O Dduw, yn ol dy drugarowgrwydd: yn ol lliaws dy dofturiaethau, dilea fy anwiredau.

Golch fi yn llwyr-ddwys oddi wrth fy anwired: a glanhâ fi oddi wrth fy mhechod.

Canys yr wyf yn cydnabod fy nghamweddau: a'm pechod fydd yn wastad ger fy mron.

Yn dy erbyn di, dydi dy hunan, y pechais, ac y gwneuthum y dweh hwn yn dy olwg: fel y'th gyfiawnhâer pan lafarych, ac y byddit bur pan farnech.

Wele, mewn anwired y'm lluniwyd: ac mewn pechod y beichiogedd fy mam arnaf.

Wele, ceraist wirionedd oddi mewn: a pheri i mi wybod doethineb yn ddirgel.

Glanhâ fi ag isop, a mi a lanheir: golch fi, a byddaf wynnach na'r eira.

Par di i mi glywed gofoledd a llawenydd: fel y llawenycho'r esgryn a ddrylliaist.

Cuddia dy wyneb oddi wrth fy mhechodau: a dilea fy holl anwiredau.

Crea galon lân ynof, O Dduw: ac adnewyddaspryd uniawn o'm mewn.

Na fwrw fi ymaith oddi ger dy fron: ac na chymmer dy Yspryd Sanctaidd oddi wrthyf.

Dyro drachein i mi orfoledd dy iachawdwriaeth: ac â'th hael Yspryd cynnal fi.

Yna y dyfagaf dy ffyrdd i rai anwir: a phechaduriaid a droir attat.

Gwared fi oddi wrth waed, O Dduw, Duw fy iachawdwriaeth: a'm tafod a gân yn llafar am dy gyfiawnder.

Arglwydd, agor fy ngwefusau: a'm genau a fynega dy foliant.

Canys ni chwennychi aberth: pe amgen, mi a'i rhoddwn: poeth-offrwm ni fynni.

Aberthau Duw ydynt yspryd drylliedig: calon ddrylliog gyfluddiedig, O Dduw, ni ddirmugi.

Gwna ddaioni yn dy ewyllysgarwch i Sion: adeilada furiau. Jerufalem.

Yna y byddi foddlon i ebyrth cyfiawnder, i boeth-offrwm ac aberth llofg: yna yr offrymmant fustych ar dy allor.

Gogoniant i'r Tad, &c.

Atteb. Megis yr oedd yn y dechreu, &c.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

Crist, trugarhâ wrthym.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

EN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd: Sancteiddier dy Enw. Deued dy Deyrnas. Bydded dy Ewyllys ar y ddaear, Megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A maddeu i ni ein dyledion, Fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; Eithr gwared ni rhag drwg: Canys eiddot ti yw'r Deyrnas, A'r Gallu, A'r Gogoniant, Yn oes oesoedd. Amen.

Gweinidog. Arglwydd, cadw dy wafanaeth-ddynion,

Atteb. Y rhai a ymddiriedant ynot.

Gweinidog. Anfon iddynt borth oddi uchod;

Atteb. Ac byth ymddiffyn hwy yn gadarn.

Gweinidog. Cymmorth nyni, O Dduw ein Iachawdwr;

Atteb. Ac er mwyn gogoniant dy Enw gwared ni; bydd drugarog wrthym bechaduriaid, er mwyn dy Enw.

Gweinidog. Arglwydd, gwrande ein gweddïau;

Atteb. A deued ein llef hyd attat.

Gweinidog. Gweddïwn.

O Arglwydd, ni a attolygwn i ti, yn drugarog gwrande ein gweddïau, ac arbed bawb a gyffesant eu pechodau wrthyf; fel y bo i'r rhai y cyhuddir eu cydwbyddau gan bechod, trwy dy drugarog faddeuant fod yn ollyngedig, trwy Crist ein Harglwydd. Amen.

OAlluocaf Dduw, a thrugarocaf Dad, yr hwn wyt yn tofturio wrth bob dyn, ac nid wyt yn casâu dim a'r a wnaethost, yr hwn nid ewyllys farwolaeth pechadur, ond byw o hono, ac ymchwel-yd oddi wrth ei bechod, a bod yn gadwedig; Yn drugarog maddeu i ni ein camweddau; a derbyn a chyfura ni, y rhai ydym yn ffin ac yn orthrwm gennym faich ein pechodau. Ti biau o briodolder drugarhau yn wastad: i ti yn unig y perthyn maddeu pechodau. Arbed nyni am hynny, Arglwydd daionus, arbed dy bobl, y rhai a brynaist: na ddos i'r farn â'th weision, y rhai ym bridd gwael, a phechaduriaid truaen; eithr ymchwel felly dy lid oddi wrthym, y rhai ym oftyngedig yn cydnabod ein gwaeledd, ac yn wir edifeiriol gennym ein beiau; ac felly bryfia i'n cynnorthwyo ni yn y byd hwn, fel y byddom fyw byth gyd â thi yn y byd a ddaw, trwy Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna y dywaid y Bobl byn yma fydd yn canlyn, ar ol y Gweinidog.

YMchwel di ni, O Arglwydd daionus; Ac yna yr ymchwelir ni. Ystyria, O Arglwydd, Ystyria with dy bobl, Y rhai fydd yn ymchwelyd attat trwy wylofaen, ymprydio, a gweddïo. Canys Duw trugarog wyt ti, Yn llawn tofturi, Yn dda dy amynedd, Ac yn sawr dy wârder. Yr wyt yn arbed, pan ym ni yn haeddu poenau; Ac yn dy lid yr wyt yn meddwl am drugaredd. Arbed dy bobl, Arglwydd daionus, arbed hwy; Ac na ddyger dy etifeddiaeth i waradwydd. Clyw nyni, Arglwydd; Canys mawr yw dy drugaredd; Ac yn ol lliaws dy drugareddau edrych arnom, Trwy Haeddedigaethau a Chyfyngdod dy fendigedig Fab Iesu Crist ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna yr Offeiriad ei bun yn unig a ddywaid,

BEndithied yr Arglwydd ni, a chadwed ni; dyrchafed yr Arglwydd lewyrch ei wyneb arnom, a rhoddod ini dangnesedd yr awr hon ac hyd byth bythoedd. Amen.

FFURFIAU

FFURFIAU o WEDDI i'w harfer ar y MOR.

Y Foreol a'r Brydnbarwnol Weddi i'w harfer beunydd ar y Môr, a fyddant yr un ag a ofodwyd yn y Llyfr Gweddî Gyffredin.

Y ddwy Weddi byn bfyd yn canlyn a arferir yn Llynges ein Harglwydd Frenhin bob dydd.

O Dragywyddol Arglwydd Dduw, yr hwn yn unig wyt yn tanu'r nefoedd, ac yn rheoli an-gerdd y Môr; yr hwn a amgylchaist y dyfroedd â therfynau, hyd oni ddarfyddo dydd a nos; Rhynged bodd it' ein derbyn ni dy weision, a'r Llynges yn yr hon yr ym yn gwafanaethu, i'th Holl-alluog a'th rasufaf Nodded. Cadw ni rhag perygl y Môr, a rhuthr y Gelyn; fel y byddom ymddiffyn i'n grasufaf Arglwydd Frenhin *SÎOR*, a'i Deyrnafodd, ac yn ddiogelwch i'r fawl a gynni-weiriant hyd y Moroedd ar eu negeseuau cyfreith-lawn; fel y bo i Breswylwyr ein Hynys dy waf-anaethu di ein Duw, mewn heddwch a llongyddwch; ac i ninnau ddychwel adref mewn diogelwch i fwyn-hâu bendithion y wlad, gyd â ffrwyth ein llafur; ac mewn diolchgar goffa am dy drugareddau, i foliannu a gogoneddu dy Enw bendigedig, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. *Amen.*

Y Coleff.

R Hagflaena ni, O Arglwydd, yn ein holl weith-redoedd, &c. *megis ar ol y Cymmun.*

Gweddîau i'w harfer yn amser Tymhestloedd ar y Môr.

O Alluoccaf a gogoneddus Arglwydd Dduw, wrth orchymyn yr hwn y mae'r gwynfoedd yn chwythu, ac yn dyrchafu tonnau'r Môr, a'r hwn wyt yn gostegu ei ryferthwy ef; Yr ym ni dy greaduriaid, eithr pechaduriaid truaïn, yn ein dirfawr gyfyngder hwn, yn llefain arnat am dy gymmorth. Achub, Arglwydd; onid ê, darfu am danom. Tra'r oeddyn yn ddiogel, ac yn gwled pob peth yn heddych o'n hamgylch, yr ym yn cyffesu anghosio o honom dydi ein Duw, a gwrthod gwrandau ar les ddiſtaw dy Air di, ac ufuddhau i'th Orchymynion. Eithr yr awrhon ni a welwn mor ofnadwy ydwyt ti yn dy holl weithredoedd rhyfedd; y Duw mawr i'w ofni goruwch oll: ac am hynny yr addolwn dy Dduwiol Fawredd, gan gydnabod dy allu, ac attolygu dy doſturi. Cymmorth, Arglwydd, ac achub ni, er dy drugareddau yng Nghrist Iesu dy Fab di, ein Harglwydd ni. *Amen.*

Neu bon.

O Dra-gogoneddus a grasufaf Arglwydd Dduw, yr hwn wyt yn preswyllo yn y nef, eithr yn canfod pob peth ifod; Edrych i lawr, ni a attolygwn i ti, a gwrandau ni yn galw arnat o eigion trueni, ac o ſafn yr angau hwn fydd barod yr awrhon i'n traf-lyngcu. Achub, Arglwydd; onid ê, darfu am danom. Y byw, y byw, efe a'th fawl di. O danſon air dy orchymyn i geryddu an-gerdd y Gwynfoedd, a rhwad y Môr; fel, gan gael ein gwared allan o'r cyfyngderau yma, y byddom byw i'th wafanae lu di, ac i foliannu dy Enw holl ddyddiau'n bywyd. Gwrandau, Arglwydd, ac achub ni, er anfeidrol ryglyddon ein gwynfydedig Iachawdwr dy Fab, ein Harglwydd Iesu Grift. *Amen.*

Y Weddi a ddywedir o flaen Brwydr ar For, yn erbyn pob rhyw Flyn.

O Alluoccaf ac Ardderchoccaf Arglwydd Dduw, Arglwydd y lluoedd, yr hwn wyt yn llywod-raethu ac yn rheoli pob peth; Tydi wyt yn eiddad ar yr orfodfainge, yn barnu yn gyfiawn. Am hynny y dyneswn at dy Ddwywel Fawredd yn ein haangen-

oſtyd hyn, ar fod i ti gymmeryd yr achos i'th law dy hun, a barnu rhyngom a'n Gelynyon. Cyfod dy nerth, O Arglwydd, a thyred i'n cymmorth: canys nid wyt bob amſer yn rhoddi y rhyfel i'r cedyrn; eithr ti a ddichon achub gyd â llawer, neu gyd ag ychydig. Och, na fydded i'n pechodau leſain yr awrhon i'n herbryn am ddial; eithr gwrandau ni dy weision truaïn, yn ymbil am dy drugaredd, ac yn eiriol am dy borth, ac am fod o honot yn ymddiffyn i ni rhag wyneb y Gelyn. Gwna yn hyſpys mai tydi yw ein Hachubwr, a'n cadarn Waredwr ni, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. *Amen.*

Gweddîau byrion i rai neillduol, nad oſtant ymgyfarfod i gyſylltu mewn Gweddî ag eraill, o herwydd y Ffrwydr, neu'r Dymmetl.

Gweddîau cyffredinol.

A Rglwydd, trugarhâ wrthym ni bechaduriaid, ac achub ni er mwyn dy drugareddau.

Ti yw y Duw mawr, yr hwn a wnaethoſt ac a wyt yn llywio pob peth: O gwared ni er mwyn dy Enw.

Ti yw y Duw mawr, i'w ofni uwch law oll: O achub ni, fel y moliannom di.

Gweddîau hyſpyſol o herwydd y Gelyn.

TYDI, O Arglwydd, wyt gyfiawn a galluog: O ymddiffyn ein hachos yn erbyn wyneb y Gelyn.

O Dduw, tydi wyt gadarn Dŵr ymddiffyn i bawb a ſfoant attat: O achub ni rhag traha y Gelyn.

O Arglwydd y lluoedd, ymladd drofom, fel y gogoneddom di.

O na ad i ni fuddo dan bwys ein pechodau, na traha y Gelyn.

Arglwydd, cyfod, cymmorth ni, a gwared ni er mwyn dy Enw.

Gweddîau byrion o ran y Dymmetl.

TYDI, O Arglwydd, yr hwn wyt yn dyhuddo terfysg y Môr, gwrandau, gwrandau ni, ac achub ni, fel na'n cyfrgoller.

O fendigedig Iachawdwr, yr hwn a achubaiſt dy ddiſgyblion, pan oeddynt ar ddbyn cyfrgolli gan dymmetl, gwrandau ni, ac achub ni, ni a attolygwn i ti.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

Crist, trugarhâ wrthym.

Arglwydd, trugarhâ wrthym.

O Arglwydd, clyw nyni.

O Crist, clyw nyni.

Duw Dad, Duw Fab, Duw Yſpryd Glân, trugarhâ wrthym, achub ni yr awrhon, ac yn dragywydd. *Amen.*

EIN Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd; Sancteiddier dy Enw, &c.

Pan ſo Enbydrwydd yn gyſagos, cynniſer ag a aller eu becor oddi wrth Wafanaeth angenbeidiol yn y Llong, a elwir yaghyd, a brey a wnant Gyffes ofhyngedig i Dduw a'u Pechodau: yn yr bon y dylai pob un gymmeryd atto ei hun yn ddiſrifol bob un o'r Pechodau byany am y rhai y bo ei Gydwylbod yn ei gybuddo; gan ddywedyd fel y mae yn canlyn.

Y Gyffes.

HOLL-alluog Dduw, Tad ein Harglwydd Iesu Grift, &c. *megis yn y Cymmun.*

Ffurf Gweddian i'w barfer ar y MOR.

¶ Yna y datgan yr Offeiriad, os bydd un yn y Llong, y Gollyngdod hwn.

HOLL-alluog Dduw, ein Tad nefol, yr hwn o'i fawr drugaredd, &c. megis yn y Cymmun.

Diolwch ar ol Tymmeftl.

Jubilate Deo. Salm lxvi.

LLawen-floeddiwch i Dduw : yr holl ddaear.

Datgenwch ogoniant ei Enw, &c.

Gogoniant i'r Tad, &c.

Megis yr oedd yn y dechreu, &c.

Confitemini Domino. Salm cvii.

CLodforwch yr Arglwydd ; canys da yw : o herwydd ei drugaredd fydd yn dragywydd, &c.

Gogoniant i'r Tad, &c.

Megis yr oedd yn y dechreu, &c.

Colectau o Ddiolch.

ODra-bendigedig a gogoneddus Arglwydd Dduw, yr hwn wyt o anfeidrol ddaioni a thrugaredd ; Nyni dy greaduriaid truaidd, y rhai a luniaist ac a gynheliaist ti, gan gadw yn fyw ein heneidiau, a'n hachub yr awrhon allan o safn angau, ym eilwaith yn ein cyflwyno ein hunain o flaen dy Dduwiol Fawredd, i offrymmu i ti aberth o foliant a diolwch, o herwydd i ti ein gwirando pan yn ein prinder y galwasom arnat, ac ni fwriaist ymaith ein gweddi, a wnaethom ger dy fron di yn ein caeth gyfyngder : ie, pan gyfrisem bob peth yn golledig, ein Llong, ein Dâ, ein Bywyd ; yna tydi a edrychaist yn drugarog arnom, ac a orchymynaist Ymwared rhyfedd-ol ; am yr hon yr ym ni, gwedi ein gosod yr awrhon mewn diogelwch, yn rhoddi yr holl foliant a'r gogoniant i'th Enw bendigedig, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. *Amen.*

Neu bon.

OAlluoccaf Dduw, grafusol a daionus, y mae dy drugaredd goruwch dy holl weithredoedd ; ond hi a estynwyd allan mewn modd hynod tu ag attom ni, y rhai mor alluog ac mor rhyfeddol a ymddiffyn-iaist. Ti a ddangosaist i ni bethau ofnadwy, a rhyfeddodau yn y dyfnder ; fel y gwelem pa Dduw galluog a grafusol ydwyf ti ; mor ddigonol a pharod i gymmorth y sawl a ymddiriedant ynot. Ti a ddangosaist i ni y modd y mae'r Gwŷntoedd a'r Moroedd yn ufuddhau i'th Orchymyn ; fel y dysgom, hyd yn oed ganddynt hwy, fod o hyn allan yn oftyngedig i'th Lais, a gwnethur dy Ewyllys. O herwydd pahan nyni a fendigwn ac a ogoneddwn dy Enw, am y cyfryw dy drugareddau yn ein hachub, pan oeddyr ar edibyn cyfrigoll. Ac yr ym yn attolwg i ti, gwna ni yr awrhon mor wir ystyriol o'th drugaredd, megis yr oeddyr y pryd hwnnw o'r enbydrwydd ; a dyro i ni galonnau parod bob amser i'ddatgan ein diolchgarwch, nid ar air yn unig, eithr trwy ein buchedd hefyd, gan fod yn ufuddach i'th Orchymynion bendigedig. Estyn, attolwg, dy ddaioni hwn i ni ; fel y ho i ni, y rhai a achubaist, dy wasanaethu mewn sancteiddrwydd ac uniondeb holl ddyddiau ein bywyd, trwy Iesu Grift ein Harglwydd a'n Iachawdwr. *Amen.*

Emyn o Fawr a Diolchgarwch ar ol Tymmeftl be-ryglus.

Deuwch, clodforwn yr Arglwydd ; canys da yw : a'i drugaredd a bery yn dragywydd.

Mawr yw'r Arglwydd, a thra moliannus : felly dywedad gwaredigion yr Arglwydd, y rhai a waredodd efe o an-wâr derfysg y môr.

Trugarog a grafiawn yw'r Arglwydd : hwyr-frydig i lid, a mawr o drugarowgrwydd

Nid yn ol ein pechodau y gwnaeth efe â ni : ac nid yn ol ein hanwireddau y talodd efe i ni.

Canys cyfuwch ag yw'r nefoedd uwch law'r ddaear : y rhagorodd ei drugaredd ef tu ag attom ni. Ing a blinder a gawfom : daethom hyd borth angau.

Dyfroedd y môr oedd ar lifo drofom : dyfroedd chwyddedig oeddynt ar fyned dros ein henaid.

Rhuodd y môr : a'r tymheftl-wynt a ddyrchafodd ei donnau ef.

Nyni a efgynafom megis i'r nefoedd ; disgynafom eilwaith i'r dyfnder : ein henaid a doddodd ynom gan flinder.

Yna y gwaeddafom arnat ti, O Arglwydd : titheu a'n dygaist allan o'n gorthrymder.

Bendigedig fyddo dy Enw, yr hwn ni ddirmygaisf weddi dy weision : eithr gwrandewaist ar ein llef, ac achubaist ni.

Anfonaist allan dy air : gostegodd y gwynt ystormus, ac hi aeth yn dawel.

O bid i ninnau am hynny foliannu'r Arglwydd am ei ddaioni : a mynegi y rhyfeddodau a wnaeth, ac y mae yn wastad yn eu gwneuthur, i feibion dynion!

Moliannus fyddo'r Arglwydd beunydd : fef yr Arglwydd yr hwn fydd yn ein cymmorth, ac yn tywallt ei fendithion arnom.

Efe yw ein Duw ni, fef y Duw oddi wrth yr hwn y daw iachawdwriaeth : Duw yw yr Arglwydd, trwy yr hwn y diangafom rhag angau.

Tydi, Arglwydd, a'n llawenychaist ni â gweithred dy ddwyllaw : ac ni a orfoleddwn yn dy foliant.

Bendigedig fyddo'r Arglwydd Dduw : fef yr Arglwydd Dduw, yr hwn yn unig fydd yn gwneuthur rhyfeddodau ;

A bendigedig fyddo Enw ei Fawredd ef byth : A dywedod pob un o honom, Amen, Amen.

Gogoniant i'r Tad, &c.

Megis yr oedd yn y dechreu, &c.

2 Cor. xiii. 13.

GR A S ein Harglwydd Iesu Grift, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yspryd Glân, a fyddo gyd â ni oll byth bythoedd. *Amen.*

Ar ol Buddugoliaeth, neu Ymwared oddi wrth y Gelyn.

¶ *Salm neu Emyn o Fawr a Diolchgarwch ar ol Buddugoliaeth.*

ONI buasai'r Arglwydd yr hwn a fu gyd â ni, y gallwn ddywedyd yn awr : oni buasai'r Arglwydd yr hwn a fu gyd â ni, pan gyfododd dyn on yn ein herbyn ;

Yna y'n llyngasent ni yn fyw : pan ennynodd eu llid hwynt i'n herbyn.

Yna y dyfroedd a lifasai drofom ni, y ffrwd a aethai dros ein henaid : yna'r aethai dros ein henaid ddyfroedd ehwyddedig.

Eithr bendigedig fyddo'r Arglwydd : yr hwn ni'n rhoddodd ni yn ysglyfaeth i'w dannedd hwynt.

Yr Arglwydd a wnaeth iachawdwriaeth : nerthol i ni.

Nid â'n cleddyf ein hun y gorefgynafom ; nid ein braich ein hun a barodd i ni iachawdwriaeth : eithr dy ddeheulaw di, a'th fraich, a llewyrch dy wyneb ; o herwydd it' ein hoffi ni.

Yr Arglwydd a ymddangosodd drofom ni : yr Arglwydd a orchuddiodd ein pennau, ac a wnaeth i ni sefyll yn nydd y frwydr.

Yr Arglwydd a ymddangosodd drofom ni : yr Arglwydd a ddadymchwelodd ein gelynyon, ac a ddrylliodd y rhai a godasant i'n herbyn.

O herwydd pahan, nid i ni, O Arglwydd, nid i ni : ond i'th Enw di rhodder y gogoniant.

Yr Arglwydd a wnaeth i ni bethau mawrion : yr Arglwydd a wnaeth bethau mawrion i ni ; am yr hyn yr ydym yn llawen.

Ein

BRAD Y POWDR GWN.

Ein porth ni fydd yn Enw'r Arglwydd: yr hwn a wnaeth nefoedd a daear.

Bendigedig fyddo Enw'r Arglwydd: o'r pryd hwn hyd yn dragywydd.

Gogoniant i'r Tad, &c.

Megis yr oedd yn y dechreu, &c.

¶ *Ar ol yr Emyrn yma, gellir canu y Te Deum.*

Tna y Colef brown.

O Holl-alluog Dduw, goruchel Lywiawel yr holl fyd, yn llaw yr hwn y mae nerth a chadernid, na all neb sefyll i'w herbyn; Nyai a fendithiwn ac a fawrygwn dy Enw mawr a gogoneddus, am y Fuddugoliaeth lwyddiannus hon: yr holl ogoniant o honi a ddodwn i ti, yr hwn wyt unig Roddwr pob Goruchafiaeth. Ac nyni a attolygwn i ti, roddi i ni ras i ddyrchafu dy fawr Drugaredd hon i'th Ogöniant di, i fawrhâd dy Efengyl, i anrhydedd ein goruchel Arglwydd Frenhin, ac, hyd y bo ynom, i lesâd holl Ddynol-ryw. Ac ni a attolygwn i ti, roddi i ni y cyfryw ymfyniad o'th fawr Drugaredd hon, ac a'n rhwymu ni i wir ddiolchgarwch, a ymddangoso yn ein bucheddau, trwy ymarweddiad gostyngedig, sancteiddan, ac ufudd, ger dy fren di dros ein holl ddyddiau, trwy Iesu Grift ein Harglwydd; i'r hwn,

gyd â thi a'r Yspryd Glân, megis am dy holl Drugareddau, felly yn enwedig am yr Oruchafiaeth a'r Ymwared presennol, y byddo'r holl ogoniant a'r anrhydedd, hyd yn oes oesoedd. *Amen.*

2 Cor. xiii. 13.

GRAS ein Harglwydd Iesu Grift, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yspryd Glân, a fyddo gyd â ni oll byth bythoedd. *Amen.*

Wrth Gladdu eu Meirw ar y Mor.

¶ *Gellir arfer y Gwasanaeth yn y Llyfr Gweddî Gysfredin; yn unig yn lle y geiriau byn [Gan hynny yr ym ni yn rhoddi ei Gorph ef i'r Ddaear, &c.] dywedw.*

GAN hynny yr ym ni yn rhoddi ei Gorph ef i'r Dyfnder, i ddychwelyd i lygredigaeth; gan ddisgwyl am Adgyfodiad y Corph (pan fwrio'r Môr ei Feirw allan) a bywyd y byd y fydd ar ddyfod, trwy ein Harglwydd Iesu Grift; yr hwn ar ei Adgyfodiad a newidia ein Corph gwael ni, fel y byddo yn gyffelyb i'w Gorph gogoneddus ef, yn ol y galluog weithrediad, trwy'r hwn y dichon eise ddarostwng pob peth iddo ei hun.

FFURFGWEDDI gyd a **DIOLCH**, i'w harfer bob Blwyddyn ar y Pummed Dydd o *Dachwedd*; am ddedwyddol Achubiad y Brenhin *IAGO I.* a Thair Ystad *Lloegr*, rhag y bradol a'r gwaedlyd Furndwrn a amcanafid trwy Bowdr Gwn: ac hiefyd am ddedwyddol Ddyfodiad Ei Fawrhydi y Brenhin *WILLIAM* ar y Dydd hwn, yn Ymwared i'n Heglwys a'n Cenedl.

¶ *Bid i Weinidog pob Plwyf roddi Rhybudd i'w Blwyfseion yn gyhoedd yn yr Eglwys, ar y Foreol Weddi, y Sul o'r blaen, am gadw yn barbus y Dydd dywededig. Ac wedi'r Foreol Weddi, neu'r Bregeth, ar y dywededig Bummed Dydd o Dachwedd, darlleded ar ofteg, yn ddosparbus ac yn eglur, yr Ael Parliament a wnaethpwyd yn y Drydedd Ffeyddyn o Deyrnafiad y Brenhin Iago'r Cyntaf, am gadw'r unrhyw.*

¶ *Yr un fydd y Gwasanaeth ag a arferir ar Ddyddiau Gwyl yn hollol; ond a drefnir isod yn amgenach.*

¶ *Os ar Sul y digwydd, yn unig y Colef priodol i'r Sul bwnnw a arddodir at y Gwasanaeth yma.*

¶ *Y Foreol Weddi a ddechreu â'r Adnodau byn.*

TRugarog a graslawn yw'r Arglwydd: hwyr-frydig o lid, a mawr o drugarowgrwydd. *Salm ciii. 8.*

Nid byth yr ymyron eise: ac nid byth y ceidw eise ei ddigofaint. *Gwers 9.*

Nid yn ol ein pechodau y gwnaeth eise â ni: ac nid yn ol ein hanwireddau y talodd eise i ni. *Gwers 10.*

¶ *Yn lle Venite, exultemus, arferer yr Emyrn bon fy'n canlyn; Gwers gan yr Offeiriad, a'pob ail-wers gan y Clochydd a'r Bobl.*

CLodforwch yr Arglwydd; canys da yw: o herwydd ei drugaredd fydd yn dragywydd. *Salm cvii. 1.*

Felly dywedwed gwaredigion yr Arglwydd: y rbai a waredodd eise o lawr y gelyn. *Gwers 2.*

Llawer gwaith y'm cystuddiafant o'm ieuengtyd: y dichon Israel ddywedyd yn awr. *Salm cxxix. 1.*

Llawer gwaith y'm cystuddiafant o'm ieuengtyd: etto ni'm gorsuant. *Gwers 2.*

Canys heb achos y cuddiafant eu rhwyd i mi mewn pydew: yr hwn heb achos a gloddiafant i'm henaid. *Salm xxxv. 7.*

Darparafant rwyd i'm traed; crymmevwyd fy enaid: cloddiafant byderu o'm blaen; syrthiafant yn ei ganol. *Salm lvii. 6.*

Mawr yw ein Harglwydd, a mawr ei nerth: aneirif yw ei ddeall. *Salm cxlviii. 5.*

Yr Arglwydd fydd yn dychafu y rbai llariaidd: gan ofwng y rbai annuwiol hyd lawr. *Gwers 6.*

Bydded dy law dros wr dy ddechulaw: a thros fab dyn, yr hwn a gadarnheafst i ti dy hun. *Salm lxxx. 17.*

Felly ni chiliau yn ol oddi wrthyb ti: bywâ ni, ac ni a'won ar dy Enw. *Gwers 13.*

Gogoniant i'r Tad, ac i'r Mab: ac i'r Yspryd Glân;

Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn waftad: yn oes oesoedd. *Amen.*

¶ *Salmau priod. LXIV, CXXIV, CXXV.*

¶ *Llitbiau priod. { I. 2 Sam. XXII. Te Deum. II. Ael. XXIII. Jubilate.*

¶ *Yn y Gwersiclau ar ol y Credo, yr anghwanegir ac yr arferir y rbai byn dros y Brenhin.*

Offeiriad. Arglwydd, cadw y Brenhin, *Pobl.* Yr hwn fydd yn ymddried ynot.

Offeiriad. Anfon iddo borth o'th sancteiddfa, *Pobl.* Ac byth yn nerthol ymddiffyn ef.

Offeiriad. Na ad i'w elynion gael y llaw uchaf arno.

Pobl. Na ad i'r enwir nesau i'w ddrygu.

¶ *Yn lle'r Colef cyntaf o'r Foreol Weddi, yr arferir y ddau byn.*

HOLL-alluog Dduw, yr hwn ym mhob oes a ddangosfaist dy nerth a'th drugareddau yngwarediadan rhyfedol a grasfol dy Eglwys, ac yn nodded cyfiaw'n a chrefyddol Frenhinocedd a Stadau yn proffesu dy sanctaidd a'th dragywyddol Wirionedd, rhag cydfwriadau maleifus ac ystrywiâu drygionus eu holl elynion; Ni a roddwn i ti ein diſuant ddiolch a moliant, am ryfeddol a galluog warediad ein diweddar rasulaf Arglwydd Frenhin *Iago* y *Cyntaf*, y Frenhines, y Tywyfog, a'r holl Ffriz Brenhinol, gyd â Dyledogion, Eglwytywyr, a Chyffredin *Lloegr*, ymgynnulledig y pryd hwnnw ym Mharliament, wedi eu barnu, trwy ddjchell y Pabyddion, megis defaid i'r lladdfa, mewn modd creulon a naws-wyllt, tu hwnt

BRAD Y POWDR GWN.

I bob esampl yn y cyn-oesoedd. Nid ein haeddiant ni, ond dy Drugaredd di, nid ein rhag-ddarbod ni, eithr dy Ragluniaeth di, a'n gwaredodd ni rhag yr annaturiol Gyd-fwriad hwn: ac am hynny, nid i ni, O Arglwydd, nid i ni, ond i'th Enw di y rhodder yr holl anrhydedd a'r gogoniant yn holl Eglwys i'r Saint, o genhedlaeth i genhedlaeth, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

DErbyn hefyd, rafusaf Dduw, ein diolch diffuant am i'th lenwi ein calonnau drachefn â llawenydd a gorfoledd, wedi'r amser y cystuddiaist ni, a rhoi caniad newydd yn ein geneuau, trwy ddwyn ei Fawrhydi y Brenhin *William*, ar gyfen i Heddyw, i wared ein Heglwys a'n Cenedl oddi wrth Draws-lywodraeth a Chamrwyf Babaid. Addolwn ddoethineb a chyfiawnder dy Ragluniaeth, a gyl-ryngodd mor amferol ar eithaf ein perygl, ac a siom-modd holl fwriadau'n gelynyon. Attolygwn i ti roi i ni'r cyfryw fywiol a pharhaus Ymfyniad o'r hyn a wnaethost erom yn, ac er, y pryd hwnnw, fel nad elom yn ddifraw ddiolaf yn ein hufedd-dod, trwy ryfgyu ar dy tawr a'th anhaeddedigol Ddaioni; eithr tywys o hono ni i edifeirwch, a'n cynhyrtu i fod yn fwy ein diwydrwydd a'n hawydd-fryd yn holl ddyledswyddau'n Crefydd, a gedwaist i ni yn rhyfeddol. Blodeued felly yn ein plith wirionedd a chyfiawnder, mwyneidd-dra brawdol a chariad perffaith, duwioldeb a dywofiw, undeb a chyd-gordiad, a phob rhinweddau eraill, fel y bont yn wastad fod ein hamseroedd, i wneud yr Eglwys hon yn Fawl ar y ddaear. Hyn oll a ufudd erfyniwn ni er mwyn ein Harglwydd a'n Iachawdwr ben-digedig. Amen.

Ar ddurwedd y Litani (a arferir yn wastad ar y Dydd hwn) ar ol y Celest [Ni a attolygwn i ti, O Dad, &c.] y dywdir hyn y fydd yn canlyn.

Holl-athog Dduw a nefol Dad, yr hwn o'th rasol Ragluniaeth, a'th dyner Drugaredd tu ag at-om, a ragflaenfaist falais a dychymygion ein gelynyon, trwy ddatguddio a gwaradwyddo eu bwriad erchyll ac ysgeler, a gyd-fwriadafent ac a amcan-afent ei ddwyn i ben y Dydd heddyw yn erbyn y Brenhin, a holl Ystâd *Loegr*, er dymchweliad y Llywodraeth a'r Grefydd a sefydlwyd yn ein plith; ac Heddyw hefyd a dywyfaist yn rhyfeddol dy was y Brenhin *William*, ac a'i dygaist e'n ddiogel i *Loegr*, i'n cadw rhag diweddar ymgais ein gelynyon i'n difuddio ni o'n Crefydd a'n Cyfreithiau: Nyni yn ofstungeiddiaf ydym yn molianu ac yn mawrygu dy Enw gogoneddus, am dy anfeidrol radlawn Ddaioni hyn tu ag atom a amlygaist yn y ddeu-dwrn hyn o'th Drugaredd. Yr ym yn cydnabod mai dy Drugaredd di, dy Drugaredd di yn unig ydoedd, na'n difethwyd: canys yr oedd ein pechodau yn llefain fyd y nef i'n herbyn; a'n hanwiredau yn deilwng yn galw am ddial arnom. Eithr tydi ni wnaethost â ni yn ol ein pechodau, ac ni obriwyaist ni yn ol ein hanwiredau, ac ni'n traddedaist ni, fel yr haeddafom, i fod yn ysglyfaeth i'n gelynyon; eithr yn dy Drugaredd a'n gwaredaist ni rhag eu malais hwynt; ac a'n hachubaist rhag angau a diftryw. Trwy ystyried o honom dy Ddaioni hwn, O Arglwydd, gweithreda ynom wir edifeirwch, fel na bo ein hanwired yn dramgwydd i ni. Ac ang-hwanega ynom fwyfry fydd fywiol, a chariad firwythlawn ym mhob ufudd-dod sanctaidd; fel y bo i'th gynnal dy ffair, ynghyd â llewyrch dy Efen-gyl, i ni ac i'n heppil yn draegydd; a hynny er mwyn dy anwyf Fab Iesu Grift ein hunig Gyfryngwr a'n Dadleuwr. Amen.

In lle'r Weddi [Ar amfer Rhyfel a Therfysgau] arferir y Weddi hon sy'n canlyn.

O Arglwydd, yr hwn Heddyw a ddatguddiaist saglau angau, a danafid i ni, ac yn rhyfeddol a'n gwaredaist oddi wrth ynt; Bydd di yn wastad yn Noddwr galluog i ni, a gwasgar ein gelynyon a fychedant am waed: tro eu cyngorion yn folineb,

a diddymma hwynt; goftwng eu balchder, tola eu drygioni, a gwaradwyddau eu bwriadau. Nertha ddwyllaw ein grafusaf Frenhin *SIOR*, a phawb y fy wedi eu gosod mewn Awdurdod dano, i dorri ymaith trwy farn a chyfiawnder gymmaint oll o weithredwyr anwiredd, ag a droant Grefydd yn Wrthryfel, a Ffydd yn Derfysg; fel na chaffont byth y llaw uchaf arnom, ac na orfoleddont yn nynystr dy Eglwys yn ein plith: eithr, trwy fod ein grafusaf Frenhin a'i Deyrnasoedd yn ymgynnal yn dy wir Grefydd, a thrwy dy radol Ddaioni yn eael eu nodd i yn yr unrhyw, allu o honom ni oll dy wasanaethu di yn ddyledus, a rhoddi i ti ddiolch yn dy sancteiddlan Gynnulleidfa, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

Ingwasanaeth y Cymmun, yn lle Celest y Dydd, yr arferir hwn sy'n canlyn.

TRagywyddol Dduw, a'n galluocaf Noddwr, yr ym ni dy weision annheilwng yn ofstngedig yn ein cyfiwyo ein hunain ger bron dy Fawredd, gan gydnabod dy Allu, dy Ddoethineb, a'th Ddaioni, yn cadw yn ddiangol y Brenhin, a'th Ystâd *Loegr*, ymgynnulledig ym Mharliament, rhag y Diftryw a fwradaid Heddyw i'n herbyn. Gwna ni, ni a attolygwn i ti, yn wir ddiolchgar am hon a'th holl Drugareddau mawrion eraill tu ag atom; yn ben-nodol am ail-wneud y Dydd hwn yn gefus trwy arwydd newydd o'th garedigrwydd tu ag atom. Bendithiwn di am roddi i'w ddiweddar Fawrhydi y Brenhin *William* ddiogel Ddyfodiad yma, ac am wreud i bob Gwrthgais fyrrthio o'i flaen ef, hyd onid aeth e'n Frenhin a Llywydd arnom. Cadw ac ymddiffyn ein goruchaf Arglwydd Frenhin *SIOR*, a'r holl Welygordd Frenhinol, rhag pob Brad a Chyd-fwriad; Cynnal ef yn dy Ffydd, Ofn, a Chariad; Llwyddda ei Deyrnasid â hir Ddedwyddwch yma ar y ddaear; ac ar ol hyn corona ef â Gogon-iant tragywyddol yn nheyrnas nef, trwy Iesu Grift ein hunig Iachawdwr a'n Prynwyr. Amen.

Yr Epistol.

Ymddarostynged pob enaid. *Rbus. xiii.* gwers 1. hyd wers 8.

Yr Efrogyl.

A bu, pan gyflawnwyd y dyddiau. *S. Luc ix.* gwers 51. hyd wers 57.

Ar ol y Credo, oni bydd Pregeth, y darllenir un o'r cwbe Homili yn erbyn Gwrthryfel.

Darllener yr Adnod hon ar yr Offymiad.

Pa bethau bynnag oll a ewyllythoch eu gwneuthur o ddynion i chwi, felly gwnewch chwithau idd-ynt hwy: canys hyn yw'r gyfraith a'r prophwydi. *S. Math. vii. 12.*

Ar ol y Weddi dros yr Eglwys filwrus, arferir Weddi hon sy'n canlyn.

DUW, yr hwn y mae dy Enw yn ardderchog ar yr holl ddaear, a'th Ogoniant uwch y nesoedd; yr hwn a gedwaist Heddyw yn rhyfeddol ein Hegl-wys a'n Gwladwriaeth oddi wrth ddirgel ddyfais ac uffernol falais Cyd-fradwyr Pabaidd; ac ar gyfen i Heddyw hefyd a ddechreuiaist roi i ni nerthol ym-wared rhag amlwg Draws-lywodraeth a Gorthrech yr unrhyw elynion creulon a gwaed-fryd; Ni a fen-dithiwn ac a addolwn dy ogoneddus Fawredd, fel am y cyntaf, felly am dy ryfeddol garedigrwydd diweddar hwn i'n Heglwys a'n Cenedl, yn ym-ddiffyn ein Crefydd a'n Breiniau. Ac ufudd-we-ddiwn, ar i ddwyol ymfyniad ar dy ad-roddedig Drugaredd hon adnewyddu a chynnyddu ynom yf-pyrd o gariad a diolchgarwch i ti yr unig Awdur; yspryd o heddychol ymostyngiad ac ufudd-dod i'n grafol oruchaf Arglwydd Frenhin *SIOR*; ac yf-pyrd o gariad gwresog i'n Crefydd sanctaidd, a achub-aist ti'r awrhon eilwaith mor rhyfeddol, ac a'i sefydlaist yn fendith i ni ac i'n heppil. A hyn a erfyniwn ni er mwyn Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

FFURF

FFURF GWEDDI gyd ag **YMPRYD**, i'w harfer bob Blwyddyn ar y Degfed ar hugain o *Ionawr*; sef, Dydd Merthyrolaeth y Gwynfydedig Frenhin **S I A R L E S** y Cyntaf: i erfyn Trugaredd **DDU W**, na byddo nac i Euogruwydd y Gwaed gwirion diniwedd hwnnw, na'r Pechodau eraill, trwy ba rai y cyffrowyd **DDU W** i'n traddodi ni a'n Brenhin i ddwyllaw Dynion creulon ac ysgeler, gael eu hymweled un amser rhag llaw, arnom ni, na'n Heppil.

¶ Os ar Sul y digwydd y Dydd brwn, y Ffurf hon o Weddi a arferir, a'r Ympryd a gedwir, Drannoeth. Ac ar Ddydd yr Arglwydd nefaf o flaen y Dydd i'w gadw, ar y Foreol Weddi, yn ebrwydd ar ol Credo Nicea, y rhybuddir am gadw yn barchus yr unrbyw Ddydd.

¶ Yr un fydd y Gwasanaeth ar y Dydd ag a arferir ar Ddyddiau-gwyl yn bollol; ond am a ofodir isod yn amgenach.

Y DREFN am WEDDI FOREOL.

¶ Y Gweinidog a ddechreu ag un neu ychwaneg o'r Ymadroddion byn.

GAN yr Arglwydd ein Duw y mae trugareddau a maddeuant, er gwrthryfelu o honnom i'w erbyn: ni wrandawfom chwaith ar lais yr Arglwydd ein Duw, i roddio yn ei gyfreithiau ef y rhai a roddodd efe o'n blaen ni. *Dan. ix. 9, 10.*

Cospa ni, Arglwydd, etto mewn barn; nid yn dy lid: rhag it' ein gwneuthur yn ddiddym. *Jer. x. 24.*

Arglwydd, na ddos i farn â'th weision: o herwydd ni chyfaawnheir neb byw yn dy olwg di. *Sal. cxliii. 2.*

¶ Yr lle Venite, exultemus, dyweder neu ganer yr Emyr fydd yn canlyn; un Wers gan yr Offeiriad, a phib ail gan y Clebwydd a'r Bobl.

CYfiawn ydwyti, O Arglwydd: ac uniawn yw dy farnedigaeithau! *Sal. cxix. 137.*

Ti ydwyti gyfiawon yn yr byn oll a ddigwyddodd i ni: canys gwirionedd a wnaethost ti, a ninnau a wnaethom yn annwriadol. *Neh. ix. 37.*

Minnau, braidd na lithrodd fy nhraed: prin na thripiodd fy ngherddeddiad. *Sal. lxxiii. 2.*

Canys cynfigennais wrth y rhai ynfyd: pan welais lwyddiant y rhai annwriadol. Gwers 3.

Y mae brenhincedd y ddaear yn ymosod, a'r pen-naethiaid yn ymgynghori ynghyd: yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grift ef. *Sal. ii. 2.*

Canys ymgynghorasant yn unfryd: ac ymwnaethant i'w erbyn. *Sal. lxxxiii. 5.*

Efe a glywodd ogran llaweroedd; dychryn oedd o bob parth: pan gyd-ymgynghorasant yn ei erbyn ef, y bwriadasant ei ddieneidio. *Sal. xxxi. 13.*

A thafodau celwyddog y llafarasant i'w erbyn; cylchynasant ef belyd â geiriau cas: ac ymladdasant ag ef beb achos. *Sal. cix. 2, 3.*

Ie, hefyd y gwyr oedd anwyl ganddo ef, yn y rhai yr ymddiriedodd: ac a fwytaodd ei fara, a ddychafodd eu fawdl i'w erbyn. *Sal. xli. 9.*

Tafasant iddo ef ddrwg dros dda: i yspeilio ei enaid. *Sal. xxxv. 12.*

Ymgynghorasant yn unfryd, gan ddywedyd, Duw a'i gwrthododd ef: erlidiwch a deliwch ef; canys nid oes gwaredydd. *Sal. lxxi. 10, 11.*

Anadl ein ffroenau, Enneiniog yr Arglwydd, a ddalwyd yn eu rbyddau bwynt: am yr brwn y dywedafom, Dan ei gysged ef y byddwn ni byw. *Galar. iv. 20.*

Y gwrthwynebwr a'r gelyn a ddaethant i byrth Caerfalem: gan ddywedyd, Pa bryd y bydd efe farw, ac y derfydd am ei enw ef. *Galar. iv. 12. Sal. xli. 5.*

Astwydd, meddant, a llyn wrtho: a chan ei fod yn gorwedd, ni chyfyd mwy. Gwers 8.

Tyftion gau a gyfodasant i'w erbyn: holasant iddo ef yr hyn ni's gwyddai oddi wrtho. *Sal. xxxv. 11.*

Am bechodau'r bobl, ac anwiredd yr offeiriad: y tywalltasant waed y cyfiawon ynghanel Caerfalem. *Galar. iv. 13.*

Na ddeled fy enaid i'w cyfrinach hwynt; fy ngogoniant, na fydd un â'u cynulleidfia hwynt: canys yn eu dig y lladdasant wr. *Gen. xlix. 6.*

Sef gŵr dy ddebeulaw: Mab y dyn, yr brwn a gadarnbeaist i ti dy bun. *Sal. lxxx. 17.*

Yngolwg y rhai angall yr oedd efe yn marw: a drwg y cyfrifent ei ddiwedd ef. *Doeth. iiii. 2.*

Hwynt-brwy ffyliaid a feddylasant fod ei fuchedd ef yn ynfydrwydd, a'i ddiwedd yn ammharchus: eithr y mae efe mewn tangnefdd. *Doeth. v. 4. a iiii. 3.*

Oblegyd er ei gyftuddio yngolwg dynion: etto'r oedd ei obaith yn llawn tragywyddoldeb. *Doeth. iiii. 4.*

Pa fodd y cyfrifir ef ym mblith meibion Duw: ac y mae ei ran ef ym mysg y saint! *Doeth. v. 5.*

Ond, O Arglwydd Dduw'r dial, O Dduw'r dial: gwna ddonioni yn dy ewyllysgarwch i Sion. *Sal. xciv. 1. a li. 18.*

Bydd drugarog, O Arglwydd, wrth dy bobl, y rhai a brynaist: ac na ddyro euogruwydd gwaed gwirion yn ein herbyn. *Deut. xxi. 8.*

O! na chafgl ein heneidiau gyd â phechaduriaid: na'n hywyd gyd â dynion gwaedlyd! *Sal. xxvi. 9.*

Gwared ni oddi wrth waed, O Dduw, tydi yr brwn wyt Dduw ein iachawduriaeth: a'n tafod a gân yn llafar am dy gyfiawnder. *Sal. li. 14.*

O herwydd nid wyt ti Dduw yn ewyllyfio anwiredd: a drwg ni thrig gyd â thi. *Sal. v. 4.*

Difethi y rhai a ddywedant gelwydd: yr Arglwydd a ffeiddia y gŵr gwaedlyd a'r twyllodrus. Gwers 6.

Mor ddifymmwth yr aethant yn anghyffannedd: pallasant, a darfuant gan ofn! *Sal. lxxiii. 19.*

Fel breuddwyd, wrth ddibuno un: felly, O Arglwydd, pan ddeffroech, y dirmygi eu gwedd bwynt o'r ddinas. Gwers 20.

Mawr a rhyfedd yw dy weithredoedd, O Arglwydd Dduw Holl-alluog: cyfiawn a chywir yw dy ffyrdd di, Brenhin y saint! *Dat. xv. 3.*

Cyfiawon ydwyti, O Arglwydd: ac uniawn yw dy farnedigaeithau. *Sal. cxix. 137.*

Gogoniant i'r Tad, &c.
Megis yr oedd yn y dechreu, &c.

¶ Salmau priod. IX, X, XI.

¶ Llitbiau priod. { I. 2 Sam. I. Te Deum.
{ II. S. Math. XXVII. Jubilate.

¶ Yn lle y Coleit cyntaf ar y Foreol Weddi, yr arferir y ddau byn sy nefaf yn canlyn.

OAlluoccaf Dduw, ofnadwy yn dy farnedigaeithau, a rhyfeddol yn dy weithredoedd tu ag at feibion dynion; yr hwn yn dy doft ddiglonedd a oddefaist (megis ar y Dydd heddyw) dorri ymaith fywyd ein diweddar rafol Arglwydd Frenhin Siarles

Brenhin SIARLES y Merthyr.

y Cyntaf, trwy ddwyllaw dynion yfeler a gwaed-lyd: Nyni dy greaduriaid pechadurus, ymgynnull-edig yma ger dy fron, ydym, yn enw holl drigolion y deyrnas hon, yn oftyngedig yn cyfaddef, mai pech-odau mawr-waedd y Genedl yma oedd yr achos o ddwyn i lawr y farnedigaeath drom hon arnom. Eithr, O Dduw graffusol, pan ymofynech am waed, na ddryo euogrwydd y gwaed gwirion hwn (tywailtiad pa un nid oes dim ond gwaed dy Fab di a all ei ddiwygio) na ddryo nio hono ar gyfrif pobl y tir hwn; ac na ofyrer ef byth gennym ni, na'n heppil. Trugarhâ, O Arglwydd, trugarhâ wrth dy bobl y rhai a bryn-aiſt; ac na lidia wrthym yn dragywydd: eithr mad-deu i ni er mwyn dy drugareddau, trwy ryglyddon dy Fab ein Harglwydd Iesu Grist. *Amen.*

Bendigedig Arglwydd, yngolwg yr hwn gwerth-fawr yw marwolaeth dy Saint; Ni a fawrygwn dy Enw, am dy aml ras a roddaiſt i'n diweddar Arglwydd Frenhin a ferthyrwyd; trwy'r hwn y nerth-wyd ef mor gyfurus i ddilyn camrau ei wŷnfydedig Feistr a'i Iachawdwr, mewn dŷfgoeg addfwyn o'ddef-iaid o bob ammharchiadau creulon, ac yn y diwedd yn gwrthwynebu hyd at waed; a'r pryd hwnnw hefyd, yn ol yr un esampol, yn eirioli dros ei ddihenyddwyr. Bydded ei goffadwriaeth ef, O Arglwydd, byth yn fendigedig yn ein plith; fel y gallom ninnau ddilyn esampol ei wrolder a'i ddianwadalwch, ei oftyngeidd-rydd a'i amynedd, a'i fawr gariad ef. A chaniattâ i'n gwlad hon fod yn rhydd oddi wrth ddial am ei waed cyfiawn ef, a'th drugaredd gael ei gogoneddu ym maddeuant ein pechodau; a'r cwbl er mwyn Iesu Grist, ein hunig Gyfryngwr a'n Dadleuwr. *Amen.*

¶ *Ar ddiwedd y Litani (a arferir yn waſtad ar y Dydd bawn) ar ol y Coleſt [Ni a attolygwn i ti, O Dad, &c.] y darllenir y tri Coleſt byn.*

O Arglwydd, ni a attolygwn i ti, yn drugarog gwrandio ein gweddïau, ac arbed bawb a gy-ſſefant eu pechodau wrthyt; fel y bo i'r rhai y cy-huddir eu cydwybodau gan bechod, trwy dy dru-garog faddeuant fod yn ologyngedig, trwy Grist ein Harglwydd. *Amen.*

O Alluoecaf Dduw, a thrugaroccaf Dad, yr hwn wyt yn toſturiu wrth bob dŷn, ac nid wyt yn casâu dim o'r a wnaethofst; yr hwn nid ewyllyſi farw-olaeth pechadur, ond byw o hono, ac ymchwelyd oddi wrth ei bechod, a bod yn gadwedig; Yn dru-garog maddeu i ni ein camweddau; derbyn a chy-ſura ni, y rhai ydym yn ſlin ac yn orthwrm gennym ſaich ein pechodau. Ti biaſt o briodolder drugarhau yn waſtad; i ti yn unig y perthyn maddeu pechod-au. Arbed nyri gan hynny, Arglwydd daionus, arbed dy bobl y rhai a brynaſt: na ddos i'r farn a'th weſion, y rhai ŷnt bridd gwael, a phechadur-ſaid truan; eithr ymchwel felly dy lid oddi wrthym, y rhai ŷm yn oftyngedig yn cydnabod ein gwaeledd, ac yn wir edifeiriol gennym ein beiau; ac felly bryſ-ia i'n cynnorthwyo ni yn y byd hwn, fel y byddom fyw byth gyd â thi yn y byd a ddaw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Ymchwel di ni, O Arglwydd daionus; Ac yna yr ymchwelir ni. Yſtyria, O Arglwydd, Yſtyria wrth dy bobl, Y rhai ſydd yn ymchwelyd attat trwy wyloſain, ymprydio, a gweddïo. Canys Duw tru-garog wyt ti, Yn llawn toſturi, Yn dda dy amynedd, Ac yn fawr dy wârder. Yr wyt yn arbed, pan ŷm

ni yn haeddu poenau; Ac yn dy lid yr wyt yn me-
ddwl am drugaredd. Arbed dy bobl, Arglwydd da-
ionus, arbed hwy; Ac na ddyger dy etifeddiaeth i
waradwydd. Clyw nyni, Arglwydd; Canys mawr
yw dy drugaredd; Ac yn ol lliaws dy drugareddau
edrych arnom, Trwy haeddedigaethau a chyſryng-
dod dy fendigedig Fab Iesu Grist ein Harglwydd.
Amen.

¶ *Yngwŷſanaeth y Cymmun, yn neſaf ar ol y Weddi dros y Brenhin [Holl-alluog Dduw, yr hwn ſydd â'i Deyrnas yn dragywyddol, &c.] yn lle'r Coleſt am y Dydd, yr arferir y ddau Goleſt yma. O Alluoecaf Dduw oſnadwy, &c. Bendigedig Arglwydd, &c. fel yn y Weddi Foresl.*

Yr Epiſtol.

Ymddarostyngwch oblegyd hyn. 1 S. Pedrii. gwers 13. hyd wers 23.

Yr Eſengyl.

Yr oedd rhyw ddŷn o berchen tŷ. S. Math. xxi. gwers 33. hyd wers 42.

¶ *Ar ol Credo Nicea y darllenir, yn niffyg Pregeth i'r Diwrnod bawn, y rhan gyntaf a'r ail o'r Homili, a ofodwyd allan trwy Arddurdod, yn erbyn Anufudd-dod a Gworibryſfel; neu pregeth y Gweinidog, yr hwn a ſe'n gwafanaethu, Bregeth o'i wneuthuriad ei bun ar yr unrhyw Deſtun.*

¶ *Yn yr Offrymiad y darllenir yr Adnod bon.*

PA bethau bynnag oll a ewyllyſioch eu gwneuthur o ddynion i chwi, felly gwnewch chwithau idd-
ynt hwy: canys hyn yw'r gyfraith a'r prophwyd.
S. Math. vii. 12.

¶ *Ar ol y Weddi [Dros holl Yſtâd Eglwys Grist, &c.] yr arferir y ddau Goleſt yma ſydd yn canlyn.*

O Arglwydd ein Tad neſol, yr hwn ni chofpait ni hyd yr haeddai ein pechodau, eithr yng nghanol barn a goſiaſt drugaredd; Yr ydym ni yn cydnabod mai dy rador! ſaffr di ydoedd, er i ti, am ein haml a'n dirfawr annogaethau, oddeſt i'th En-neiniog, y bendigedig Frenhin Siarles y Cyntaf, ſyrth-
io (megis ar y Dydd heddyw) i ddwyllaw dynion yf-
geler a gwaedlyd, ac ar fodd creulon ei ladd ef gan-
ddynt; etto ni'n gadewaſt ni dros ſyth. megis de-
ſaid heb fugal iddynt; eithr yn dy rafol Ragluniaeth
a gedwaſt yn rhyfedd ddilys Etifedd ei Goron ef, ein
grafuſaf Arglwydd Frenhin y pryd hwnnw, Siarles
yr Ail, rhag ei elynien gwaedlyd, gan ei guddio ef
dan gyſgod dy adenydd, hyd onid aeth eu Camrwyſg
hwynt heibio; ac yn dy ddaionus amſer gofodedig
a'i dygaſt ef yn ol, i eistedd ar Orfeddfainge ei Dad;
a chyd â'r Brenhinol Deulu, a adſeraſt i ni ein hen
Lywodraeth Wledig ac Eglwyſig. Am y rhai hyn
dy fawr a'th annhraethadwy Drugareddau, ni a dal-
wn i ti ein goſtyngeiddiaf ddiolech o eigion ein cal-
lonnau; gan attolygu i ti yn waſtad barhau dy rafol
nodded dros yr holl Frenhinol Deulu, a chaniattâ
i'n graffuſaf Frenhin Sior hir a llwyddiannus
Deyrnafiad arnom ni: a ninnau dy bobl a'th folian-
nwn yn dragywydd, ac a ddatganwn dy Foliant o
genhedlaeth i genhedlaeth byth, trwy Iesu Grist ein
Harglwydd a'n Iachawdwr. *Amen.*

A Chaniattâ, Arglwydd, ni a attolygwn i ti, fod
i chŵyl y byd hwn, trwy dy Reoledigaeth di,
gael ei drefnu mor dangnefeddol, ag y gallu dy Eg-
lwys di dy wafanaethu yn llawen ym mhob duwiol
heddwch, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Y DREFN am BRYDNHAWNOL WEDDI.

¶ *Yr Emyn ofodedig i'w barfer ar y Foreol Weddi, yn lle Venite, exultemus, a arferir yma bfydd o flaen y Salmau priod.*

Cyfiawn ydwyt ti, O Arglwydd, &c.

¶ *Salmau priod. LXXIX, XCIV, LXXXV.*

¶ *Llitbiau priod.* { I. Jer. XII. neu Dan. IX. hyd wers 22.
II. Heb. XI. 32. a'r XII. hyd wers 7.

¶ *Yn lle'r Colef cyntaf ar y Brydnhawnol Weddi, yr arferir y ddau yma ffydd nesaf yn canlyn.*

O Fendigedig Arglwydd Dduw, yr hwn trwy dy Ddoethineb wyt nid yn unig yn cyfeirio ac yn treinu pob peth yn gyffonaf i'w iawnder dy hun; eithr wyt hefyd yn cyflawni dy Ewyllys yn y cyfryw oedd, na's gallwn ni na chydabyddom dy fod yn gyfiawn yn dy holl ffyrdd, a sanctaidd yn dy holl weithredoedd; Nyni dy bobl bechadurus ydym yma yn syrthio i lawr ger dy fron di, gan gyflefu mai cyfiawn oedd dy Farnedigaethau, yn goddef i ddynion creulon, meibion y Fall (megis ar y Dydd hwn) drochi eu dwylaw yngwâed dy Enneiniog; o herwydd ein bod wedi tynnu yr unrhyw arnom ein hunain, trwy ddarfawr a hir-barhâus gyffroiaidau ein pechodau i'w erbyn. Am ba rai gan hynny yr ym ni yma yn ein darostwng ein hunain ger dy fron; gan erbyn dy Drugaredd er maddeuant am danynt oll, ac i wared dy genedl hon oddi wrth euogrwydd gwaed (yn enwedig hwnnw a dywalltwyd y Dydd heddyw) ac ymchwel oddi wrthym ni a'n heppil yr holl farnedigaethau hynny a haeddafom o herwydd ein pechodau. Caniatâ hyn er mwyn cwbl-ddigonol haeddeditgaethau dy Fab ein Iachawdwr Iesu Grist. Amen.

O Dduw gwynfydedig, cyfiawn a galluog, yr hwn a oddeffais (ar gyfen i Heddyw) roddi i synu dy anwyl Wafanaethwr, ein diweddar oruchaf Frenhin Siarles y Cyntaf, i afreolus gynddeiriogrwydd dynion enwir, i'w ammherchi a'i ddrygu, ac o'r diwedd i'w ladd ganddynt: Er nad allwn fynied ar weithred mor ffaith, heb ddychryn a syndod; etto yr ym yn ddiolchgaraf yn coffâu rhagoriaethau dy Ras, yn

disgleirio y pryd hwnnw yn dy Enneiniog; yr hwn y bu wiw gennyt ei gynnysgaeddu hyd yn awr angau, â mesur rhagorol o amynedd hynod, addfwynder, a chariad perffaith, o flaen wyneb ei elynion ffyrnig. Ag er goddef o honot iddynt fyned rhagddynt i'r cyfryw radd o arais i'w erbyn, ag i'w ladd ef, a meddiannu ei Orseddfainge; etto yn dy fawr Drugaredd ti a gedwaist ei Fab ef, eiddo'r hwn o gyfiawnder ydoedd hi, ac o'r diwedd, trwy ryfeddol Ragluniaeth, a'i dygaist yn ei ol, ac a'i gosodais arni, i adferu dy wir Grefydd, ac i sefydlu heddwch yn ein plith. Am y rhaen dy fawriol Drugareddau nyni a ogoneddwn dy Enw, trwy Iesu Grist ein gwynfydedig Iachawdwr. Amen.

¶ *Yn nesaf ar ol y Colef [Goleu ein tywyllwch, &c.] yr arferir y tri Colef hyn fydd nesaf yn canlyn. O Arglwydd, ni a attolygwn i ti, &c. O Alluocaf Dduw, a thrugarocaf Dad, &c. Ymchwel di ni, O Arglwydd, &c. fel o'r blaen yn y Foreol Weddi.*

¶ *Yn nesaf o flaen Gweddi S. Crysofom, yr arferir y Colef yma fydd nesaf yn canlyn.*

HOLL-alluog a thragywyddol Dduw, yr hwn y mae dy Gyfiawnder fel y mynyddoedd cedym, a'th Farnedigaethau fel y dyfnder mawr; a'r hwn, trwy y ddybryd lofruddiaeth a wnaethpwyd (ar gyfen i Heddyw) ar Gorph cyffegredig dy Enneiniog, a ddygaist i ni nad yw y penaf o Frenhinoedd, na'r goreu o ddynion, yn ddiogelach rhag trais, mwynâ marwolaeth naturiol: Dylg i ninnau ar hyn o achos felly gyfrif ein dyddiau, fel y dygom ein calonnau i ddoethineb: a chaniatâ na allo na godidowgrwydd dim y fydd fawr, na bri ar ddim y fydd dda ynom, mewn modd yn y byd dynu ein golwg oddi ar edrych arnom ein hunain megis llwch a lludw pechadurus; eithr fel y bo i ni (yn ol esampyl dy fendigaid Ferthyr hwn) gyrchu at y nôd am ramp uchel yr alwedigaeth fydd o'n blaen, trwy ffydd ac amynedd, gostyngedidrydd ac addfwynder, marweiddiad ac ymwrthodiad â ni ein hunain, cariad perffaith, a dylsgog barhâu hyd y diwedd: a hyn oll er mwyn dy Fab ein Harglwydd Iesu Grist; i'r hwn, gyd â thydi a'r Yspryd Glân, y bo'r holl anrhydedd a'r gogoniant, yn oes oesoedd. Amen.

FFURF GWEDDI gyd a **DIOLCH** i'r Holl-alluog **DDUW**, am lldo eilegu'r Gwrthryfel Echryslon, trwy Edfryd y Brenhin a'r Bienhinol Deulu, a thrwy ad-sefydlu y Llywodraeth, ar ol hir Flynyddoedd o Rwystr: yr annhraethol Drugareddau hynny a gyflawnwyd yn rhyfeddol ar y Nawfed ar hugain o Fai, yn y Flwyddyn 1660. Ac er Colladwriaeth am hynny y penodwyd y Dydd hwnnw, trwy Aet o Barliament, i'w gadw bob Blwyddyn yn Wyl dros fyth.

¶ *Yr Aet Parliament, a wnaethpwyd yn y Ddeuddegfed, ac a sicrhwyd yn y Drydedd Flwyddyn ar ddeg o Deyrnasiad Brenhin Siarles yr Ail, er caerw bob Blwyddyn y Nawfed Dydd ar hugain o Fai megis Dydd o gyboeddedig Ddiolch, fydd i'w darllain yn gyffredinol ym mabw Eglwys ar y Foreol Weddi, yn rhyf peth ar ol Credo Nicea, ar Ddydd yr Arglwydd nesaf o flaen pob cyfryw Nawfed ar hugain o Fai; a rbodder Rhybudd am gadw y rhag-ddydeddig Ddiwrnod yn barchedig.*

¶ *Yr un fydd y Gwasanaeth ag a arferir ar Ddyddiau-gwyl yn hollol; ond am a ofodir isod yn amgenach.*

¶ *Os digrwydd y Dydd bwn ar Ddydd Iou y Dyrchafael, neu'r Sulgwyn, Colefau'r Gwasanaeth bwn a arddodir at Wafanaeth y Gwyliau hynny yn eu priod gyffe; ac os ar Ddydd Llun neu Ddydd Mawrth yn Wytinos y Sulgwyn, neu ar Sul y Drindod, y Salmau priod a ofodwyd yma am y Dydd bwn, a arferir yn lle y rbai o gylch cyffredinol, a'r Colefau bfydd a angwanegir megis uchod; ac ar bob un o'r achosion yma, gadawer teidio y rban arall o'r Gwasanaeth bwn: ond os digrwydd ef ar un Sul arall, arferir yr holl Wafanaeth bwn yn gyfan, fel y canlyn. A pha Wyl bynnag a ddigwydd ar y Dydd Uchel-wyl bwn o Ddiolch, arferir yr Emyn fy'n canlyn, ofodedig yn lle Venite, exultemus, yn wastadol.*

ADFERIAD Y BRENHINOL DEULU.

Dechreuwyd y Foreol Weddi a'r Ymadroddion hyn.

GAN yr Arglwydd ein Duw y mae trugaredd-
au a maddeuant, er gwrthryfelu o honom
i weryn: ni wrandawfom chwaith ar lais
yr Arglwydd ein Duw, i rodio yn ei gyfreithiau ef,
y rhai a roddodd eise o'n blaen ni. *Dan. ix. 9, 10.*

Trugareddau yr Arglwydd yw, na ddarfu am da-
nom ni: o herwydd ni phalla ei dostruriaethau ef.
Galar. iii. 22.

Y lle Venite, exultemus, dyweder, neu ganer, yr
Emyn fydd yn canlyn; un Wers gan yr Offeiriad, a
phob ail gan y Clocdydd a'r Bobl.

TRUGAREDDAU'r Arglwydd a ddatganaf byth: a'm
genau y mynegaf dy wirionedd o genhedlaeth
i genhedlaeth. *Sal. lxxxix. 1.*

Gwmaeth yr Arglwydd gofio ei ryfeddodau: graflawn
a thrugareg yw'r Arglwydd. *Sal. cxi. 4.*

Pwy a diaetha nerthoedd yr Arglwydd: ac a fy-
nega ei holl fawr ef? *Sal. cvi. 2.*

Mawr yw gweithredoedd yr Arglwydd: gwedi eu
ceisio gan bobl a'u bosant. *Sal. cxi. 2.*

Yr Arglwydd fydd yn dychafu y rhai llariaidd:
gan oftwng y rhai annuwiol hyd lawr. *Sal. cxlvii. 6.*

Yr Arglwydd fydd yn gwneuthur cyfiawnder a barn:
i'r rhai gorthrymneig oll. *Sal. ciii. 6.*

Nid byth yr ymyrlon eise: ac nid byth y ceidw eise
ei ddigofa ni. *Gwers 9.*

Nid yn ol ein pechodau y gwmaeth eise a ni: ac nid yn
ol ein bawireddau y talodd eise i ni. *Gwers 10.*

Canyys cyllwch ag yw'r nefoedd uwchlaw'r ddaer:
ar y rhagorodd ei drugaredd ef ar y rhai a'i hofnant
ef. *Gwers 11.*

Fel y tosturia tad wrth ei blant: felly, tosturia'r Ar-
glwydd wrth y rhai a'i hofnant ef. *Gwers 13.*

Profaist ni, O Dduw: coethaist ni fel coethi ar-
ian. *Sal. lxvi. 10.*

Periaist i ddynion farchogaeth ar ein pennau; aethom
trwy'r tân a'r dwfr: a thi a'n dygaist allan i le di-
wall. *Gwers 12.*

O, mor aml a blin gystuddiau a wnaethost ti i
ni eu gweled! etto ti a'n bywheiaist drachefn: ac
a'n cyfodaist drachefn o orddyfnder y ddaear. *Sal.
lxxi. 20.*

Tydi a'n cofaist yn ein hisel radd, ac a'n bachubaist
eddi wrth ein gelynlion: o herwydd dy drugaredd fydd yn
craggydd. *Sal. cxxxvi. 23, 24.*

Graflawn fuost, O Arglwydd, i'th dir: dychwel-
aist gaethiwed Jacob. *Sal. lxxxv. 1.*

Ein Duw trugareg a'n rhagflaenodd: a Duw a
wmaeth i ni weled ein bewylyys ar ein gelynlion. *Sal.
lix. 10.*

Hwy a gwmpasant, ac a syrthiasant: ond nyni a
gytodaom, ac a safasom. *Sal. xx. 8.*

Tna y syrthiodd gweithwyr annwiredd: gwrthwydd
llywyt i lawr, ac ni allant gysodi. *Sal. xxxvi. 12.*

Yr Arglwydd a'n cyfododd ni; eise a'n bendithia:
bendithia eise dy Israel, bendithia eise dy Aaron. *Sal.
cxv. 12.*

Bendithia eise y rhai a ofnant yr Arglwydd: fychbain
a mawrion. *Gwers 13.*

O na foliant yr Arglwydd am ei ddaioni: a'i
ryfeddodau i feibion dynion! *Sal. cvii. 21.*

Aberthant hefyd aberth moliant: a mynegant ei weith-
redoedd ef newn gorfoledd. *Gwers 22.*

Na chelant chwaith rhag eu meibion: gan fynegi
i'r oes a ddél foliant yr Arglwydd, a'i nerth, a'i
ryfeddodau y rhai a wnaeth eise. *Sal. lxxviii. 4.*

Fel y gwybyddo yr oes a ddél, fef y plant a enir: ac
na byddant fel eu tadau, yn genbedlaeth gyndyn a gwrth-
ryfelgar. *Gwers 6, 9.*

Bendithiwch Dduw yn y cynulleidfaoedd: fef
yr Arglwydd, y rhai ydych o ffynnon Israel. *Sal.
lxxviii. 26.*

Bendigedig fyddo'r Arglwydd, yr hwn a'n llwytha
beunydd a daioni: fef Duw ein iachawdwriaeth. *Gwers
19.*

Darfydded weithian annwiredd yr annuwiol: eithr
cyfarwydda di y cyfiawn. *Sal. vii. 9.*

Llawenyched ac ymbysfydded ynot ti y rhai oll a'th
geifant: dyweder y rhai a garant dy iachawdwriaeth,
bob amser, Mawryger yr Arglwydd. *Sal. xl. 16.*

Gogoniant i'r Tad, &c.

Megis yr oedd yn y dechreu, &c.

Salmau priod. CXXIV, CXXVI, CXXIX, CXVIII.

Llithiau priod. { I. z Sam. XIX. gwers 9. neu
Num. XV. *Te Deum.*
II. Epistol S. Judas. *Jubilate Deo.*

Y Gwerfclau nefaf ar ol y Credo a fydd y rhain.

Offeiriad. Arglwydd, dangos dy drugaredd arnom.

Atteb. A chaniatâ i ni dy iachawdwriaeth.

Offeiriad. Arglwydd, cadw y Brenhin,

Atteb. Yr hwn fydd yn ymddiried ynot.

Offeiriad. Anfon iddo borth o'th sancteiddfa.

Atteb. Ac byth yn nerthol ymddiffyn ef.

Offeiriad. Na ad i'w elynion gael y llaw uchafarno.

Atteb. Na ad i'r enwir nesau i'w ddrygu.

Offeiriad. Gwisg dy Weinidogion ag iawnder.

Atteb. A gwna dy ddewisol bobl yn llawen.

Offeiriad. Arglwydd, dyro dangnefedd yn ein

dyddiau.

Atteb. Gan nad oes neb arall a ymladd drofom,

ond tydi, Dduw, yn unig.

Offeiriad. Bydd i ni, O Arglwydd, yn dŵr cadarn,

Atteb. Rhag wyneb ein gelynlion.

Offeiriad. Arglwydd, gwranddo ein gweddïau.

Atteb. A deled ein llef hyd attat.

Yn lle'r Colef cyntaf ar y Foreol Weddi, yr arferir y

ddau hyn fydd yn canlyn.

HOLL-alluog Dduw, yr hwn wyt gadarn Dŵr ym-
ddiffyn i'th weifon rhag wyneb eu gelynlion;
Yr ydym ni yn rhoddi i ti foliant a diolch am y rhy-
feddol Ymwared a ganiatâist i'r Teyrnafodd hyn
oddi wrth Y GWRTHRYFEL MAWR, a'r holl
Drueni a'r Gorthrymder yn canlyn yr unrhyw, dan
ba rai y buasant yn griddfan dros gymmaint o am-
fer. Yr ydym ni yn cydnabod mai dy Ddaioni di
yw, na'n rhoddydd ni i synu yn gwbl yn yfgyfaeth
iddynt hwy; Gan attolwg i ti yn wastadol barhau
dy gyfryw Drugareddau tu ag attom; fel y gwypo'r
holl fyd mai tydi yw ein Hachubwr, a'n cadarn Wa-
redwr ni, trwy Iesu Grif ein Harglwydd. *Amen.*

O Arglwydd Dduw ein Iachawdwriaeth, yr hwn
a fuost raslawn iawn i'r tir hwn, a thrwy dy
ryfeddol Ragluniaeth a'n gwaredaist ni allan o'n
Hannhrefn refynol a thramawr, trwy edfryd i ni, ac
i'w ddiamheuol Gyfiawn-fraint ei hun, dy Wafan-
aethwr, Brenhin *Siarles* yr Ail, yr hwn oedd ein graf-
usaf a'n cyfiawnaf Ben-llywiawdwr ni yr amser
hwnnw (er gwaethaf holl allu a malais ei elynion)
a'i fesydlu ef ar Orfedd-faingc y Teyrnafodd hyn;
gan edfryd i ninnau hefyd trwy hynny ryddid i bro-
ffesu yn gyhoeddus dy wir Grefydd a'th iawn Addol-
iad, ynghyd â'n Tangnefedd a'n Llwyddiant gynt,
er mawr gyfur a diddanwch ein calonau: Yr ym
ni yr awrhon yma ger dy fron di yn cydnabod gyd â
phob dyledus ddiolchgarwch dy Ddaioni annhraethol
tu ag attom, yr hwn a ddangosaist i ni ar gyfen i'r
Dydd heddyw, ac yn offrymmu ein haberth o foliant
i'th Enw mawr gogoneddus am yr unrhyw; gan
usudd-attolygu i ti dderbyn yn gymmeradwy ein di-
ffuant, etto ein hannheilwng Offrymmedigaeth o ho-
nom ein hunain; gan addunedu pob sanctaidd Ufudd-
dod, ar feddwl, gair, a gweithred, i'th D uwiol
Fawredd; a chan addaw ynot ti ac erot ti bob fyd-
dion a dyledus Wafanaeth i'th Enneiniog Wafanaeth-
wr fydd yr awrhon yn llywodraethu trofom, ac i'w
Etifeddion ar ei ol: Bendithia ef, ni a attolygwn i
ti, â phob cynnyrch Gras, Anrhydedd, a Dedwydd-
wch, yn y byd hwn, a chorona ef ag Anfarwoldeb a
Gogoniant yn y Byd a ddaw, er mwyn Iesu Grif,
ein Harglwydd a'n Iachawdwr. *Amen.*

Yn

ADFERIAD Y BRENHINOL DEULU.

In nivedd y Litani (yr bon a arferir yn wastad ar Dydd bawn) ar ol y Colect [Nyni a attolygwn i ti, O Arglwydd Dad, &c.] y dywedir y Colect sydd yma neisaf yn canlyn.

Holl-alluog Dduw, yr hwn ym mhob oes a ddangosfaist dy nerth a th drugaredd, yngwaerediadau rhyfeddol a grafiol dy Eglwys, ac yn nodd cyfiawn a chrefyddol Frenhineedd a Stadau, yn protesu dy sanctaidd a'th dragywyddol Wirionedd, rhag Cydwriadau maleifus ac Ystrywiau drygionus eu holl Elynyddion; Ni a roddwn i ti ddiolch a moliant diffuant, o eigion ein calonnau, megis am dy aml drugareddau mawrion a chyhoedd, felly yn enwedig am yr hyfysol a'r rhyfeddol Ymwared, yr hwn (ar gynt i Heddyw) a ddartu i'th ddoeth a'th ddaionus Ragluniaeth ei gwblhau a'i ganiattau i'n grafiolaf ddaionus Arglwydd Frenhin y pryd hwnnw, *Sigiles* yr Ail, a'r holl Frenhinol Deulu; ac ynddynt hwy, a chyd â hwy, i'r holl Eglwys a'r Deyrnas hon, ac i bob Ystad a Gradd o ddynion ynddynt; oddi wrth Wrthryfel, Trais, a Gorthrymder annaturiol dynion annuwiol a chreulon, ac oddi wrth yr Annhreir a'r Dinystr gresynol oedd yn canlyn. O rasulaf a thrugareccat Arglwydd Dduw, nid ein haeddiant ni, ond dy Drugaredd di; nid ein rhagddarbod ni, ond dy Ragluniaeth di; nid ein braich ein hunain a'n hachubodd ac a'n gwaredodd oddi wrth yr holl bethau hyn, ond dy Ddeheulaw di a'th Fraich, a Llewyrch dy Wyneb; am dy fod di yn ein hoffi. Ac am hynny nid i ni, O Arglwydd, nid i ni, ond i'th Enw di y rhodder yr holl Anrhydedd, a'r Gogoniant, a'r Mawl, ynghyd â Diolch gostyngieddiat a ffyddlonaf, yn holl Eglwyf i'r Saint. Poed felly. Bendigedig fyddo'r Arglwydd ein Duw, yr hwa yn unig sydd yn gwneuthur rhyfeddodau; a bendigedig fyddo ei Enw mawr ef yn dragywydd, trwy Iesu Grist ein Harlwydd a'n hunig lachawdwr. Amen.

Ingwasanaeth y Cymmun, o flaen yr Epistol, yn ddi-gyfrwng yr arferir y ddau Colect hyn, yn lle'r Colect dros y Brenhin, a Cholect y Dydd. Holl-alluog Dduw, yr hwn wyt gadarn Dŵr ymddiffyn, &c. O Arglwydd Dduw ein lachawdwriaeth, &c. fel o'r blaen yn y Foreol Weddi.

Yr Epistol. 1 S. Petr II. gwers 11. hyd wers 18.

Efengyl. S. Math. XXII. gwers 16. hyd wers 23.

In yr Offrymiad darlener y Wers bon.

NID pob un sydd yn dywedyd wrthryf, Arglwydd, Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas netoedd; gorphen. Amen.

ond yr hwn sydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhaf, yr hwn sydd yn y netoedd. S. Math. vii. 21.

Ar ol y Weddi [Dros holl Ystad Eglwys Grist, &c.] y dywedir y Colect bawn sydd yn canlyn.

Holl-alluog Dduw a netol Dad, yr hwn o'th anfeidrol a th annhraethol Ddaioni tu ag attom, mewn modd anarferol a rhydedd, a ddad-ddynchwel-aist ac a ddiddymmaist annuwiol twriadau y dynion bradwrus, pengaledion, a beichien hynny, y rhai, dan rith Crefydd a'th Enw sancteiddiat, a ddytymygafent, ac agos a gyfiawnasent, gwbl ddinystr yr Eglwys a'r Deyrnas hon: Megis yr ydym ni Heddyw yn dra durinol a deionynol yn addoli ac yn mawrygu dy Enw gogoneddus, am dy anfeidrol rasulol Ddaioni hyn a ganiatteist i ni yn barod; felly yn oftyngieddiat yr attolygwn i ti bethau dy ras a th ffair tu ag attom, gan ein cuddio a'n cadw dan gyigod dy acerydd, fel na byddo byth o hyn allan i'r fath drueni gresynol fyrthio arnom. Er mwyn hyn anfon allan dy lewyrch a'th wirionedd, i ddatguddio'r dyfnderau hyn o eiddo Satan, dirgelwch yr anwiredd hwn. Ynfyda a diddymma holl gynghorion dirgel yr annuwiol. Gostwng eu balchder, tola eu drygioni, a gwaradwydda eu bwriadau. Nertha ddwyllaw ein grafiolaf ddaionus Arglwydd Frenhin *SIOR*, a phawb y sydd wedi eu golod mewn Awdurdod dano, i dorri ymaith trwy iarn a chyfiawnder gymmairt oll o weithredwyr anwiredd, ag a droant Crefydd yn Wrthryfel, a ffydd yn Dertysg; tel na chafont byth mwy y llaw uchaf arnom, ac na orfoleddent yn nynystr y Llywodraeth Frenhinol, a'th Eglwys yn ein plith. Ymddiffyn a chadw ein grafiolaf Arglwydd Frenhin, a'r holl Frenhinol Deulu, oddi wrth bob Traeturiaeth a Bradi. Bydd iddo yn Helm lachawdwriaeth, ac yn gadarn Dŵr Ymddiffyn rhag wyneb ei elynion oll. Ac am y rhai anghymhodlon, gwisg hwy â chywilydd a gwaradwydd; eithr amo Ef a'i Hiliogaeth bloedeu ei Goron yn dragywydd. Felly nyni dy bobl, a defaid dy borfa, a'th foliannwn di yn dragywydd, ac a ddatganwn dy foliant o genhedlaeth i genhedlaeth byth, trwy Iesu Grist ein hunig lachawdwr a'n Gwaredwr; i'r hwn, gyd a thydi O Dad, a'r Yspryd Glân, y byddo gogoniant yn yr Eglwys trwy'r holl genhedlaethau, heb dranc na gorphen. Amen.

SIOR F.

EIN Hewyllys a'n Gorchymyn yw, Printio a Chyhoeddi, allan o law, y Tair Ffurf Gweddi a Gwasanaeth yma, a wnaethpwyd i'r Pummed o Dachwedd, y Degfed ar hugain o Ionawr, a'r Nawfed ar hugain o Fai; ac o hynny allan eu cyd-gynnwys a'r Llyfr Gweddi Gyffredin, a Liturgi Eglwys Loegr; i'w harfer bob Blwyddyn ar y Dyddiau dywodedig, ym mhob Eglwys a Chapel Cadeiriol a Colegol, yng Nghapel pob Coleg a Neuadd o fewn pob un o'n duw Brif-Ysgol, ac o'n Colegau Eton a Chaerwynt, ac ym mhob Eglwys a Chapel Plwyfol o fewn y rhan honno o'n Teyrnas Brydain Fawr a elwir Lloegr, Tywysogaeth Cymru, a Thref Berwic ar Twid.

Rhoddwyd yn Ein Castell *Windfor*; y Deuddegfed Dydd o Fedi, 1728, yn yr Ail Flwyddyn o'n Teyrnasiad.

Trey Orchymyn Ei Fawrkydi,

Townshend.

FFURF GWEDDI gyd a **DIOLCH** i'r Holl-alluog **DDUW**, i'w harfer bob Blwyddyn ym mhob Eglwys a Chapel yn y Deyrnas hon, ar y Ddeufed Dydd ar hugain o *Fehefin*; fel, y Dydd y dechreuodd y Brenhin ei ddedwyddol Deyrnafiad.

Yr un fydd y Gwasanaeth ag a arferir ar Ddyddiau Gwyl yn bollol; ond lle'r ordeiniwyd yn amgen yn y Ffurf hon.

¶ Os digwydd y Dydd bron ar Ddydd Sul, arferir y Gwasanaeth bwn, fel y canlyn, yn bollol.

¶ *Y Foreol Weddi a ddechreu â'r Ymadroddion byn.*

CYnghori yr ydwyf, ymlâen pob peth, fod Ymbiliau, Gweddïau, Deifysiadau, a Thalu Diolch, dros bob dŷn: dros Frenhinoedd, a phawb fydd mewn Goruchafiaeth; fel y gallom ni fyw yn llongydd ac yn heddychol, mewn pob duwioledeb ac onestrydd: canys hyn fydd dda a chymmeradwy ger bron Duw ein Ceidwad. 1 Tim. ii. 1, 2, 3.

Os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw ynom: ond os cyfaddefwn ein pechodau, fyddlon yw eife a chyfiawn; fel y maddeuo i ni ein pechodau, ac y'n glanhao oddi wrth bob anghyfiawnder. 1 S. Ioan. i. 8, 9.

¶ *Yn lle Venite, exultemus, y cenir, neu y dywedir, yr Emyr bon fy'n canlyn; un Wers gan yr Offeiriad, a phob ail gan y Clochydd a'r Bobl.*

O Arglwydd ein Ior ni: mor ardderchog yw dy Enw ar yr holl ddaear! Sal. viii. 1.

Arglwydd, be:b yw dŷn, pan gydnabyddit ef: neu fab dŷn, pan wonit gyfrif o bono? Sal. cxliv. 3.

Gwnaeth gofio ei ryfeddodau: graflawn a thrugarog yw'r Arglwydd. Sal. cxi. 4.

O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni: a'i ryfeddodau i feibion dynion! Sal. cvii. 21.

O Dduw, ein Tarian, gwel: ac edrych ar wyneb dy Enneiniog. Sal. lxxxiv. 9.

Cynnal ei gerddeddiad ef yn dy lwybrau: fel na lithro ei draed. Sal. xvii. 5.

Eftyn oes y Brenhin: a llawenhâ ef â llawenydd dy wynebpryd. Sal. lxi. 6. a'r xxi. 6.

Arbosed byth ger dy fron di: darpar drugaredd a gwirionedd, fel y cadwont ef. Sal. lxi. 7.

Yn ei ddyddiau ef blodeued y cyfiawn: a gwna ein bro ni ein heddychol. Sal. lxxii. 7. a cxlvii. 14.

Gwisg ei elynion ef â chywilydd: a blodeued ei goron orno yntau. Sal. cxxxii. 18.

Bendigedig fyddo'r Arglwydd Dduw, Duw Israel: yr hwn yn unig fydd yn gwneuthur rhyfeddodau. Sal. lxxii. 18.

Bendigedig hefyd fyddo ei Enw gogoneddus ef yn dragywydd: a'r holl ddaear a lawer o'i ogoniant. Amen, ac Amen. Gwers 19.

Gogoniant i'r Tad, &c.

Megis yr oedd yn y dechren, &c.

¶ *Salmau priod. XX, XXI, CI.*

¶ *Llithiau priod. I. Jos. I. hyd w. 10. Te Deum. II. Rhuf. XIII. Jubilate Deo.*

¶ *Y Gwerficiau nesaf ar ol y Credo a safant fel byn.*

Offeiriad. Arglwydd, dangos dy drugaredd arnom.

Atteb. A chaniatâ i ni dy iachawdwriaeth.

Offeiriad. Arglwydd, cadw y Brenhin,

Atteb. Yr hwn fydd yn ymddiried ynot.

Offeiriad. Anfon iddo borth o'th sancteiddfa.

Atteb. Ac byth yn nerthol ymddiffyn ef.

Offeiriad. Na ad i'w elynion gael y llaw uchaf arno.

Atteb. Na ad i'r enwir nesâu i'w ddrygu.

Offeiriad. Gwisg dy Weinidogion ag iawnder.

Atteb. A gwna dy ddewisol bobl yn llawen.

Offeiriad. Arglwydd, cadw dy bobl.

Atteb. A bendithia dy etifeddiaeth.

Offeiriad. Arglwydd, dyro dangaeidd yn ein dyddiau.

Atteb. Canys nid oes neb arall a ymladd drosom, ond tydi, O Dduw, yn unig.

Offeiriad. Bydd i ni, Arglwydd, yn Dŵr cadarn,

Atteb. Rhag wyneb ein gelynion.

Offeiriad. Arglwydd, gwranddo ein gweddïau.

Atteb. A deued ein llef hyd attat.

¶ *Yn lle'r Colet cyntaf ar y Foreol Weddi, yr arferir y Colet dilynol bwn o Ddiolchwch am Ddyfodiad y Brenhin i lywodraethu arnom.*

HOLL-alluog Dduw, yr hwn wyt yn llywodraethu ar holl deyrnafoedd y byd, ac yn eu trefnu wrth dy ewyllys daionus; Nyni a ddiolchw'n it' yn ddiſſuant am deilyngu, ar gyfen' i Heddyw, ofod dy Wasanaethwr, ein goruchaf Arglwydd Frenhin SIOR, ar Orfeddfainge y Teyrnafoedd hyn. Bid dy ddoethineb di i'w dywys ef, ac â'th fraich nertha ef; blodeued yn ei ddyddiau ef gyfiawnder, gwirionedd, a sancteiddrwydd, heddwch a chariad, a'r holl rinweddau y sy'n harddu'r Broffes Gristianogol: llywia ei holl Gynghorion a'i Lafur ef at dy Ogoniant di, a Daioni ei Bobl; a dyro i ninnau ras i ufuddhâu iddo yn firiol ac yn ewyllysgar, er mwyn Cydwylbod; fel na bo i'n gwyniau pechadurus, na'n priod-elw ni, waradwyddo ei Ofalon ef am y Lles Cyffredin: bid iddo yn wastadol feddiannu Calonau ei Bobl; fel na bont byth yn fyr o'i anrhydeddu ef, ac ufuddhâu i'w Awdurdod: bid hir a llywddiannus ei Deyrnafiad, a chorona ef ag Anfarwoldeb yn y Byd a ddaw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

¶ *Yn niwedd y Litani (yr bon yn wastad a arferir ar y Dydd bron) ar ol y Colet [Ni a attolygwn i ti, O Dad, &c.] yr arferir y Weddi fy'n canlyn dros y Brenhin a'r Brenhinol Deulu.*

O Arglwydd ein Duw, yr hwn wyt yn cynnal ac yn llywio pob peth yn y nef a'r ddaear; Derbyn ein hufudd Weddïau, gyd â'n diſſuant Ddiolch, am ein goruchaf Arglwydd SIOR, a ofododd dy Ras â'th Ragluniaeth, ar gyfen' i Heddyw, yn Frenhin arnom ni; ac felly, gyd ag ef, bendithia Frenhinol Uchelder Sior Tywyfog Cymru, Tywyfoges Waddolwg Cymru, y Duw, y Tywyfogesau, a'r holl Frenhinol Deulu; fel y bo iddynt oll, gan ymddiried yn wastad yn dy ddaioni, a'u hymddiffyn gan dy allu, a'u coronni â'th rasol a diball ffafr, barhâu ger dy fron mewn iechyd, heddwch, llawenydd, ac anrhydedd, hir a dedwydd einioes ar y ddaear, ac ar ol y fuchedd hon, mwynhâu bywyd a gogoniant tragywyddol yn Nheyrnas Nef, trwy Haeddedigaethau a Chyfringiad Iesu Grist ein Iachawdwr; yr hwn, gyd â'r Tad a'r Yspryd Glân, fy yn byw ac yn teyrnasu byth yn un Duw, heb dranc na gorphen. Amen.

¶ *Yna y canlyn y Colet bwn, ar i Dduw ymddiffyn y Brenhin yn erbyn ei boll Elynion.*

O Dduw graffusaf, yr hwn a ofodaist dy Wasanaethwr ein Brenhin SIOR ar Orfeddfainge ei Hynafiad; Yn oftyngeiddiaf attolygwn it' ei ymddiffyn ef ar yr unrhyw rhag pob peryglon y galla eife fod yn eu hergyd; cudd ef rhag cyfrinach y rhai drygionus, a rhag terfysg gweithredwyr anwiredd: llefghâ ddwylaw, diſwyna fwriadau, a diſfwrthia ymgeisiau ei Elynion oll, fel na allo na dirgel Fradwriaethau, na Thrais cyrch cyhoeddol, gythryblio ei Lywodraeth; eithr bod iddo, ac eife yn cael ei gadw yn ddiogel dan gyſgod dy Adain, a'i gynnal gan dy Gadernid, orfoleddu ar bob Gwrthgais; fel y gallor holl

Y Ddeufed ar hugain o Fehefin.

holl fydd gydnabod mai ti yw ei Achubydd, a'i gadarn Waredydd ef ym mhob Cyfeiaeth a Gwrthwyneb, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

¶ *Yma'r Weddi dros Uchel Lys y Parliament, es bydd e'n eistedd.*

¶ *Yng Ngwasanaeth y Cymmun, yn nesa o flaen darllain yr Epistol, yn lle'r Colet dros y Brenhin, a Choleet y Dydd, yr arferir y Weddi yma dros y Brenhin, megis Pen-llwydd yr Eglwys.*

O Fendigedig Arglwydd, yr hwn a elwaist Dywysogion Cristianogol i ymddiffyn dy Ffydd, ac a roist yn Ddyled arnynt, hwylio ymlaen Hawdd-syd ysprydol, gyd â Llesâd amserol eu Pobl; Yr ym yn cydnabod â gostyngedig a diolchgar galonnau dy iawr Ddaioni i ni, yn gosod dy Wasanaethwr, ein Brenhin grafasaf, ar yr Eglwys a'r Deyrnas hon: Dyro iddo, ni a attolygwn it', yr holl nefol Radau angenrheidiol i gyfuwch Ymddiried; Llwydded yn ei Ddwyllaw dy Waith di ei Dduw; Gweled ei Lygaid ef Lwydd ei holl Fwriadau ar Les dy wir Greidd sefydledig yn ein plith; A gwna ef yn Ersyn bendigedig i ymddiffyn a dyrchafu dy Wirionedd, pa le bynnag y mae dan Erid a Gorthrech: Ffoed Rhag-rith a Halegrwydd, Coel-grefydd a Gau-dduwiaeth, o'i wydd ef; Na ad i Herefiaw na Gau-ddysgeidiaeth anheddychu dy Eglwys, nac i Sifmau ac Ymneillduadau diachos ei gwanhau; eithr caniattâ i ni fod o un galon ac un meddwl yn dy wasanaethu di ein Duw, ac yn ufuddhau iddo yntau yn ol dy Ewyllys di. Ac, fel y mwynhao'r oesoedd i ddyfod y Bendithion hyn, Na fid fyth eisiau Un o'i Dy ef i lywodraethu'r Teyrnasoedd yma ar ei ol ef; fel y gwelo ein Hil-iogaeth ni Blant ei Blant ef, a Heddwch ar Israel. Felly nyny dy Bobl, a Defaid dy Borfa, a ddiolchwn it' yn dragywydd, ac a ddatganwn fyth dy Foliant o genhedlaeth i genhedlaeth, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

Yr Epistol.

Anwylid, yr wyf yn attolwg i chwi. 1 S. Pedr ii. gwers 11. hyd wers 18.

Yr Efyngyl.

A hwy a ddanfonasant atto eu. S. Math. xxii. gwers 16. hyd wers 23.

¶ *Ar ol Credo Nicea, y canlyn y Bregath.*

¶ *Yn yr Offrymiad darllener y Wers bon.*

Lewyrched felly eich goleuni ger bron dynion, fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd. S. Math. v. 16.

¶ *Ar ol y Weddi [Dros holl Ystâd Eglwys Grist, &c.] darllener y Coletiau sy'n canlyn.*

¶ *Gweddî am Undeb.*

DUW, Dad ein Harglwydd Iesu Grist, ein hunig Iachawdwr, Tywysog Tangnedd; Dyro ras i ni yn ddisrifol i osod at ein calon y mawr beryglon yr ym ynddynt trwy ein hymraniadau annedwydd: Dwg ymaith bob digafedd a rhagfarn, a pha beth bynnag arall a ddichon ein rhwystro ni i dduwiol Undeb a Chyd-gordio; Fel, megis nad oes ond un Corph, ac un Yspryd, ac un Gobaith o'n Galwed-igaeth; un Arglwydd, un Ffydd, un Bedydd, un Duw a Thad i ni oll; felly o bo i ni oll o hyn allan fod o un Galon, ac o un Enaid, wedi ein huno mewn un sanctaidd gwlwm Gwirionedd a Heddwch, Ffydd a Chariad perffaith; ac ag un meddwl ac un genau dy ogoneddu di, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

CANIATTÂ, O Arglwydd, ni a attolygwn i ti, fod i chwi y byd hwn gael ei drefnu mor dangnedd-eddol gan dy lywodraeth di, ag y gallo dy Eglwys di dy wasanaethu yn llawen ym mhob duwiol Heddwch, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. *Amen.*

CANIATTÂ, ni a attolygwn i ti, Holl-alluog Dduw, am y geiriau, &c.

HOLL-alluog Dduw, ffynnon pob doethineb, yr hwn wyt yn, &c.

TANGNEFEDD Dduw, yr hwn sydd uwch law pob deall, &c.

SIOR F.

EIN Hewyllys a'n Gorchymyn yw, Printio a Chyhoeddi'r Ffurf yma o Weddi a Diolchgarwch i'r Ddeufed Dydd ar hugain o Fehefin, allan o law, a'i barfer bob Blwyddyn ar y Dydd dywededig (yn lle ei barferu ar yr Unfed ar ddeg o Fehefin, fel y gorchymynwyd trwy Sel Frenhinol Ein Llaw, a roddwyd y Pedwerydd Dydd ar ddeg o Fai, yn y Flwyddyn gyntaf o'n Teyrnasiad) ym mhob Eglwys a Chapel Cadeiriol a Cholegol, yng Nghapel pob Coleg a Neuadd o fewn pob un o'n dwy Brif-Ysgol, ac o'n Colegau Eton a Chaerwynt, ac ym mhob Eglwys a Chapel Phwyfol o fewn Ein Teyrnas Loegr, Tywysogaeth Cymru, a Thref Berwic ar Twid.

Rhoddwyd yn Ein Llys yn Censington, yr Wythfed Dydd o Hydref, 1751, yn y Bummed Flwyddyn ar hugain o'n Teyrnasiad.

Trwy Orchymyn Ei Fawrbydi,

Holles Newcastle.

ERTHYGLAU

A gyttunwyd arnynt gan ARCH-ESGOBION ac ESGOBION y ddwy Dalaith, a'r holl ECLWYSWYR, yn y Gymmanfa a gynhaliwyd yn LLUNDAIN yn y Flwyddyn 1562. er mwyn gochelyd amrafael Opiniynau, a chadarnhau Cysfiondeb ynghylch gwir Grefydd. A ail-brintiwyd trwy Orchymyn Ei FAWRHYDI, gyd â'i Frenhinol Ddeclarasiwn o'u blaen hwynt.

DECLARASIWN y BRENHIN.

GAN Ein bod wrth Ordinbâd Duw, yn ol Ein cyfiarwon Dith, yn Ymddiffynnydd y Ffydd, a Goruwch-Lywiawdr yr Eglwys, yn Ein Harglwyddiaethau hyn; yr ydym yn cyfrif yn dra chytunol i'n Swydd Frenhinol bon, a'n Zel grefyddol Ein Hun, gadw ac ymddiffyn yr Eglwys a reddwyd dan Ein Gofal, yn Undeb gwir Grefydd, ac ynghwylwm Tangnesedd; ac nid dioddes i Ymddadleuon anangenrbeidiol, Amrafaelion, neu Gwesiynau, gysodi, a'r a alle fagu Ymryson yn yr Eglwys a'r Wladwriaeth. Tybiafom gan bynny, ar Bwyll ystyriol, ac wrth Gyngor cynnifer o'n Hefgebion ag a ellid yn gysfens eu galw ynghyd, yn gymmwys wneud y Declarasiwn sy'n canlyn.

Fod Erthyglau Eglwys Loegr (y rhai a gymmeradwywyd ac a arddurdodwyd hyd yn hyn, a'r rhai y darfu i'n Heglwysfeyr yn gyffredin ddoei eu ddyllaw wrthbynt) yn cynnwys gwir Aibrawiaeth Eglwys Loegr, yn gytunol â Gair Duw: y rhai yr ydym gan bynny yn eu sicrhau ac yn eu cadarnhau; gan orchymyn i'n boll Ddoliaid caredig barhau yn yr Unffurf bonno o Brosffes, a gwabardd yr Anghydof lleiaf oddi wrth y dywedidig Erthyglau; y rhai i'r diben bynny yr ydym yn orchymyn eu Printio o newydd, a chyboeddi Ein Declarasiwn hwn gyd â bwynt.

Ein bod yn Oruwch-Lywiawdr Eglwys Loegr: a bod, os cyfyd dim Ymryson ynghylch y Llywodraeth oddi allan, am Orchymynau, Canonau, a Gosodedigaethau eraill pa rai bynnag yn perthyn iddi, i'r Eglwysfeyr yn eu Gymmanfa eu trefnu a'u gwafladlu, wedi cael Cennad yn gyntaf dan Ein Sel Lydan i wneuthur felly, a Ninnau yn cymmeradwyo eu Hordindadau bynny a'u Gosodedigaethau; tra na wneir un o bonynt yn wrthbwyneb i Gyfreithiau a Defodau y Deyrnas.

Bod, o'n Gofal Tywysogol, i'r Gwyr Eglwysig wneuthur y Gwaith sydd briodol iddynt; yr Elgebion a'r Eglwysfeyr, o amser brwytydd mewn Gymmanfa, ar eu tussudd Bdyrnriad, a gant Cennad dan Ein Sel Lydan, i ymgynghori ynghylch, a gwneuthur yr boll gyfryw bethau ag a wneir yn eglur ganddynt, ag y cytunom Ni â bwynt, a berthyn i sefydlog bartad Aibrawiaeth a Disgyblaeth Eglwys Loegr y sy'r awrbon yn safadwy; odoi

wrth yr bon ni ddioddesfwn Ni ddim newidiad neu ymadawiad yn y radd leiaf.

Ein bod am yr amser presennol, er darfod codi rhai Amrafaelion drwg, etto yn ymgyluro yn byn; Ddarfod i'r boll Eglwysfeyr o fewn Ein Teyrnas, bob amser yn eoyllysgaraf ddoei eu ddyllaw wrth yr Erthyglau gosodedig byn: yr byn sydd Refswm i Ni, eu bod bwy oll yn cytuno ynghwylwm, arferol, a llythyrennol feddrol y dywedidig Erthyglau; a bod, hyd yn oed yn y Pyngciau manylaidd bynny lle mae'r Amrafaelion presennol yn sefyll, pobl o bob math yn cymmeryd fod Erthyglau Eglwys Loegr drofhynt: yr byn sydd Refswm ym mhellach etto, nad oes neb o bonynt yn chwennych ymadael â'r Erthyglau safadwy byn.

Y mynnwn gan bynny, yn yr Amrafaelion manylaidd ac annedwydd byn, y rhai dros gynnifer cant o flynyddoedd, ac mewn amrafael amseroedd a mannau, a fuont waith i Eglwys Crist i'w wneuthur, adael heibio bob manylaidd chwilio yn mhellach, a chau i synu yr Ymddadleuon bynny yn Addawidion Duw. felly y gosodir bwynt allan yn gyffredin i ni yn yr Ysgrifbyr Lân, a Meddrol cyffredin Erthyglau Eglwys Loegr yn ei bol hi: ac na chaffo neb o byn allan na Phrintio na Phregethu i'wro'r Erthyglau mewn un modd, eithr ymofwng iddynt yn eu Meddrol eglur a chyflawn; ac ni chaffi i'wro'r Synwyr neu ei Ddeongliad ei hun i fod yn Feddrol yr Erthyglau, eithr eu cymmeryd yn Ysyr y Llythyren a'r Grammadeg.

Bod, os rhydd rhyw Ddarllenydd cyboedd yn un o'n ddyw Brif-Ysgol, neu ryw Ben neu Feistr Coleg, neu neb arall yn neillduol yn un o bonynt, ryw Ystyriaeth newydd i un o'r Erthyglau, neu ddarlain ar gyboedd, trefnu, neu gynnal, un Ddiall gyhoeddus, neu eddef cynnal un o'r cyfryw mewn un wedd yn un o'n ddyw Brif-Ysgol, neu'n Colegau yn neillduol; neu, os pregetha un Disfydd yn y Prif-Ysgolien, neu brintio dim yn un wedd, yn amgen nag a wafiadlwyd eisoes mewn Gymmanfa trwy Ein Cyd-fyniad Frenhinol; iddo ef, neu bwy y Trosedd-wyr, fod dan Bwys Ein Harfoddlenrwydd, a Barn yr Eglwys yn Ein Commissiwn Eglwysig, yn gystal â neb arall: ac Nyni a fynnw wneud gwneuthur Cospedigaeth addas arnynt.

Y Namyn un deugain ERTHYGLAU CREFYDD.

I. Am Ffydd yn y Drindod Sanctaidd.

NID oes ond un gwir Dduw byw, tragywyddol, heb gorph, heb rannau, heb ddi-oddesfadau; o anfeidrôl Allu, Doethineb, a Daioni; Gwneuthurwr a Chynhaliwr pob peth gweledig ac anweledig. Ac yn Unded y Duwdod yma y mae tri Pherfon, o un Sylwedd, Galluogrwydd, a Thragywyddoldeb; y Tad, y Mab, a'r Ysryd Glân.

II. Am y Gair, neu Fab Duw, yr hwn a wnaethpwyd yn wir Ddyn.

Y Mab, yr hwn yw Gair y Tad, a genhedlwyd er tragywyddoldeb gan y Tad, gwir a thragy-

wyddol Dduw, o'r un Sylwedd â'r Tad, a gymmerodd natur dyn ym mru'r Wryf fendigaidd, o'i sylwedd hi: felly y mae dwy natur berffaith gytan-gwbl, felly y Duwdod a'r Dyndod, wedi eu cyfylltu ynghyd yn un Person, ni wahenir byth, o'r rhai y mae un Crist, gwir Dduw a gwir Ddyn, yr hwn a wir-ddioddesfodd, a groes-hoeliwyd, a fu farw, ac a gladdwyd, i gymmodi ei Dad â nyni, ac i fod yn aberth, mid yn unig dros euogrwydd pechod gwreiddiol, eithr hefyd dros weithredol bechodau dynion.

III. Am Ddisgyniad Crist i Uffern.

MEis y bu Crist farw drofom, ac y claddwyd ef; felly hefyd y mae i'w gredu, iddo ddisgyn i Uffern.

IV. Am

ERTHYGLAU CREFYDD.

IV. Am Adgyfodiad Crist.

CRIST a wir-adgyfododd o feirw, ac a gymmerodd drackefn ei gorph, gyd â chnawd ac esgyrn, a phob peth a berthyn i Berffeithrwydd Naturiaeth Dŷn; a'r hyn y dyrchafodd efe i'r Nefoedd, ac yno y mae yn eistedd hyd oni ddychwelo i farnu pob dŷn y dydd diweddaf.

V. Am yr Ysryd Glân.

YR Ysryd Glân, yn deilliaw oddi wrth y Tad a'r Mab, fydd o un Sylwedd, Mawrhydi, a Gogoniant, a'r Tad a'r Mab, gwir a thragywyddol Dduw.

VI. Bod yr Ysryd Lân yn ddigonol i Iachawdwriaeth.

YMae'r Ysryd Lân yn cynnwys pob peth angenrheidiol i Iachawdwriaeth: fel nad ydys yn gofyn bod i neb gredu beth bynnag ni ddarllenir ynddi, neu ni ellir ei brofi wrthi, megis Erthygl o'r Ffydd, na'i fod yn anghenrhaid i Iachawdwriaeth. Dan enw'r Ysryd Lân yr ydym yn deall y cyfryw Lyfrau Canonaidd o'r Hen Destament a'r Newydd, a'r ni bu erioed ddim amneu yn yr Eglwys am eu Hawdurdod.

Enwau a rhifedi y Llyfrau Canonaidd.

G enêsis.	I. Croniel.
E xodus.	II. Croniel.
L êuiticus.	I. Esdras; neu, <i>Exra</i> .
N umeri.	II. Esdras; neu, <i>Nebemia</i> .
D euteronomium.	<i>Ester</i> .
J osua.	<i>Jobi</i> .
B arnesyr.	<i>Salmau</i> .
R uth.	<i>Diarbebiôn</i> .
I . Samuel.	<i>Eclesiastes</i> ; neu, <i>y Pregetbur</i> .
II . Samuel.	<i>Cantica</i> ; neu, <i>Gamadau Salomon</i> .
I . Brenhiniaedd.	Y IV. Propwyd mwyaf.
II . Brenhiniaedd.	Y XII. Propwyd llaf.

A'r Llyfrau eraill (fel y dywaid *Hierom*) y mae'r Eglwys yn eu darllain er fiam, i buchedd, ac addysg moelfau; etto nid yw yn eu gofod i sicrhau un athrawiaeth.

Y cyfryw yw y rhai sy'n canlyn.

III. Esdras.	<i>Baruc</i> Propwyd.
IV. Esdras.	<i>Cân y tri Llange</i> .
<i>Tobit</i> .	<i>Yfiori Susanna</i> .
<i>Judeth</i> .	<i>Yfiori Bel a'r Ddraig</i> .
<i>Y ddarn arall o Lyfr Ester</i> .	<i>Gwedi Manasses</i> .
<i>Llyfr y Doethineb</i> .	I . Macabeaid.
<i>Llyfr Iesu fab Sirac</i> .	II . Macabeaid.

Holl Lyfrau y Testament Newydd, fel yr ydys yn eu derbyn yn gyffredin, yr ydym ni yn eu derbyn, ac yn eu cyfrit yn Canonaidd.

VII. Am yr Hen Destament.

NID yw'r Hen Destament wrthwyneb i'r Newydd: oblegyd yn yr Hen Destament a'r Newydd y cynnygir bywyd tragywyddol i ddyn trwy Grift, yr hwn yw'r unig Gyfryngwr rhwng Duw a dŷn, ac efe yn Dduw ac yn Ddyn. Am hynny nid iawn gwrandio ffuant y rhai sy'n tybied nad oedd yr hen Dadau yn disgwyl ond am Addewidion trancgedig. Er nad yw'r Gyfraith a roddwyd gan Dduw trwy *Moses*, hyd y perthyn i Sereiniau a Chynffeddau, yn rhwymo Cristianogion, ac nad yw anghenrhaid derbyn ei Gorchymynion hi am Lywodraeth bydol mewn un Wlad; etto er hynny nid oes un Cristion yn rhôdd oddi wrth Ufudd-dod i'r Gorchymynion a elwir Moesawl.

VIII. Am y tri Chredo.

YTri Chredo, sef, *Credo Nicea*, *Credo Athanasius*, a'r hwn a elwir yn gyffredin *Credo'r Apostolion*, a ddylid yn gwbl eu derbyn a'u credu; oblegyd fe

ellir eu profi trwy ddiddadl warantrwydd yr Ysgrhythyr Lân.

IX. Am Becbod Gwreiddiol, neu Anedigol.

NID yw Pechod Gwreiddiol yn sefyll o ddilyn *Adda* (megis yr ofer siarad y *Morganiad*) eithr bai a llygredigaeth natur pob dŷn ydyw a'r a genhedlir yn naturiol o hil *Adda*, trwy'r hyn y mae dŷn wedi myned yn dra-phell oddi wrth gyflawnder gwreiddiol, ac yw o'i naturiaeth ei hun â'i ddychwant ar ddrygioni, megis y mae'r cnawd bob amfer yn chwennychu yn erbyn yr Ysryd; ac am hynny ym mhob dŷn a enir i'r byd hwn, yr haeddaidd digofaint Duw, a damnedigaeth. Ac y mae'r llwgr natur yma yn aros, i'e, yn y rhai a adgenhedlwyd; o herwydd pahan nid yw chwânt y cnawd, a elwir yn Roeg, *Qvôuxa carne*; yr hyn a ddeongl rhai doethineb, rhai gwyn, rhai tuedd, rhai chwânt y cnawd, yn ddarostyngedig i Gyfraith Dduw. Ac er nad oes damnedigaeth i'r rhai a gredant, ac a sedyddir; etto mae'r Apostol yn cyfaddef, fod mewn gwyn a thrachwânt, o hono ei hun, naturiaeth pechod.

X. Am Ewyllys Rhydd.

CYfryw yw cyflwr dŷn, wedi Cwmp *Adda*, na's gall o'i nerth naturiol a'i weithredoedd da ei hun ymchwelyd nac ymddarparu i Ffydd, ac i alw ar Dduw: o herwydd pahan ni allwn ni wneuthur gweithredoedd da, hoff a chymmeradwy gan Dduw, heb Ras Duw trwy Grift yn ein rhagflaenu, fel y bo ynom ewyllys da, ac yn cyd-weithio â ni, wedi y del ynom yr ewyllys da hwnnw.

XI. Am Gyfiawnbâd Dŷn.

FE'N cyfrifir yn gyfiawn ger bron Duw, yn unig er mwyn Haeddedigaethau ein Harglwydd a'n Hachubwr Iesu Grift, trwy Ffydd, ac nid o herwydd ein gweithredoedd neu ein haeddiant ein hunain. Am hynny Athrawiaeth gwbl-iachus, dra-llawn o ddiddanwch, yw, Mai trwy Ffydd yn unig y'n cyfiawneir ni; fel yr hyspyfir yn helaethach yn yr Homili am Gyfiawnbâd.

XII. Am Weithredoedd da.

ER na ddichon Gweithredoedd da, y rhai yw ffirwyth Ffydd, ac sy'n canlyn Cyfiawnbâd, ddileu ein pechodau, a goddef eithaf cyfiawn Farn Duw; etto maent yn foddlon ac yn gymmeradwy gan Dduw yng Nghrist, ac yn tarddu yn angenrheidiol allan o wiria bywiol Ffydd; yn gymmaint ag y gellir adnabod Ffydd fywiol wrthyn hwy, mor amlg ag y gellir adnabod y pren wrth y ffirwyth.

XIII. Am Weithredoedd cyn Gyfiawnbâd.

NID yw'r gweithredoedd a wnefer cyn (craell) Gras Crist, ac Ysrydoliaeth ei Ysryd ef, yn boddioni Duw, yn gymmaint ag nad ydynt yn tarddu o Ffydd yn Iesu Grift; ac nid ynt chwaith yn gwneuthur dynion yn addas i dderbyn Gras, neu (fel y dywaid yr Ysgol-Ddifynwyr) yn haeddu Gras o gymhesurwydd: eithr yn hytrach, am nad ydys yn eu gwneuthur megis yr ewyllysiodd ac y gorchymynodd Duw eu gwneuthur hwynt, nid ydym yn amneu nad oes natur pechod ynddynt.

XIV. Am Weithredoedd dros ben a orchymynwyd.

GWeithredoedd o ewyllys dŷn ei hun, heb law a thros ben Gorchymynion Duw, y rhai a alwyant yn Weithredoedd *Supererogation*, ni ellir eu dysgu heb rhyfeg ac annuwioledeb. Oblegyd trwyddynt y mae dynion yn dangos eu bod yn talu i Dduw, nid yn unig cymmaint ag y maent yn rhwymedig i'w gwneuthur, ond eu bod yn gwneuthur mwy er ei iwynt ef nag fydd angenrheidiol wrth rwyddedig ddydd; lle y mae Crist yn dywedyd yn oleu, Gwedi i chi wneuthur y cwbl oll a'r a orchymynwyd i chi, dywedwch, Gwefion anuddiol ydym.

H XV. Am

ERTHYGLAU CREFYDD.

XV. Am Grist yn unig yn ddibechod.

CRist, yngwironedd ein naturiaeth ni, a wnaethpwyd yn gyffelyb i ni ym mhob peth, oddi eithr pechod yn unig, yr hwn yr oedd efe yn gwbl iach oddi wrtho, yn gyftal yn ei gnawd ac yn ei yspryd. Efe a ddaeth i fod yn Oen difrycheulyd, yr hwn, trwy ei aberthu ei hun unwaith, a ddileai bechodau'r byd: a phechod (fel y dywaid S. Ioan) nid oedd ynddo ef. Eithr nyni bawb eraill (er ein bedyddio a'n hail-eni yng Nghrist) ydym er hynny yn llithro mewn llawer o berthau; ac os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwironedd nid yw ynom.

XVI. Am Bechod gwedi Bedydd.

NID yw pob peth marwol a wneir o wirfodd gwedi Bedydd, yn bechod yn erbyn yr Yspryd Glân, ac yn anfaddeuol. O herwydd pahan, nid iawn nacâu caniatâd edifeirwch i'r fawl a syrthiant mewn pechod ar ol Bedydd. Gwedi darfod i ni dderbyn yr Yspryd Glân, ni a allwn ymadael â'r Gras a roddwyd i ni, a syrthio mewn pechod, a thrwy Ras Duw gyfodi drachefn, a gwellhau ein bucheddau. Ac am hynny y mae'r rheiny i'w condemnio, a ddywedant, na allant bechu mwy tra byddont byw yma; neu a wadant, nad oes lle i'r rhai a wir-edifarhao i gael maddeuant.

XVII. Am Rhagluniaeth ac Eitholedigaeth.

RHagluniaeth i fywyd yw tragywyddol Arfaeth Duw, trwy'r hon (cyn gosod feiliau'r byd) y darfu iddo trwy ei Gynghor, dirgel i ni, ddianwadad derfynu gwaread, oddi wrth fellidith a damnedigaeth, y rhai a ddarfu iddo ddethol yng Nghrist o ddynolryw, a'u dwyn trwy Grist i lachawdwriaeth dragywyddol, megis llestri a wnaethpwyd i anrhydedd. O herwydd pahan, y rhai a ddarfu i Dduw eu cynnyfogaeddu â chyfryw ragorol ddawn, a alwyd yn ol Arfaeth Duw, trwy ei Yspryd ef yn gweithio mewn pryd amferol: hwynt-hwy fydd trwy ras yn ufuddhau i'r galwedigaeth: hwynt-hwy a gyfiawnhëir yn rhad: hwynt-hwy a wneir yn feibion i Dduw trwy fabwys: hwynt-hwy a wneir yn gyffelyb i ddelw ei unig-anedig Fab ei Iesu Grist: hwynt-hwy a rodiant yn grefyddol mewn gweithredoedd da; ac o'r diwedd, trwy Drugaredd Duw, a feddiannant fdeedwydd-fyd tragywyddol.

Megis y mae duwiol ystyried Rhagluniaeth, a'n Hetholedigaeth ni yng Nghrist, yn llawn o ddiddanwch-melys, hyfryd, ac annhraethol, i'r Duwiolion, a'r rhai fydd yn clywed ynddynt eu hunain weithrediad Yspryd Crist, yn marwâu gweithredoedd y cnawd a'u haelodau daearol, ac yn tynnu i fynu eu meddwl at berthau uchel a nefol; yn gyftal oblegyd ei fod yn cadarnhau yn fawr ac yn crythau eu fydd am lachawdwriaeth dragywyddol, i'w mwynhau trwy Grist, ag oblegyd ei fod yn gwresog ennyni eu cariad tu ag at Dduw: felly i'r rhai manylaidd a chnawdol, sy heb Yspryd Crist ganddynt, y mae bod Barn Rhagluniaeth Duw yn waitadol ger bron eu llygaid, yn dramgwydd tra pheryglus, trwy'r hwn mae'r diafol yn eu gwrthio, naill ai i anobaith, ai ynte i ddifrawwch aflanaf fuchedd, nid dim llai peryglus nag anobaith.

Heb law hynny, mae'n rhaid i ni dderbyn Addewidion Duw yn cyfryw fodd ag y maent wedi eu gosod allan i ni yn gyffredin yn yr Yferythyr Lân; ac yn ein gweithredoedd ganlyn Ewyllys Duw, yr hon a eglurwyd i ni yn amlwg yng Ngair Duw.

XVIII. Am gaffael lachawdwriaeth dragywyddol trwy Enw Crist yn unig.

YMae'n rhaid hefyd cyfrif yn feldigedig y sawl a ryfygant ddywedyd y bydd pob dyn yn gadwedig trwy'r Gyfraith neu'r Seft y mae yn ei phroffesu, os bydd efe diwyd i lunio ei fuchedd yn ol y Gyfraith honno, a Goleuni Natur. Canys y mae'r

Yferythyr Lân yn gosod allan i ni yn unig Enw Iesu Grist, trwy'r hwn y bydd raid i ddynion fod yn gadwedig.

XIX. Am yr Eglwys.

Eglwys weledig Crist yw Cynulleidfa y Ffyddloniaid, yn yr hon y pregethir pur Air Duw, ac y ministir y Sacramentau yn ddyladwy yn ol ordin-hâd Crist, ym mhob peth a'r fydd angenrheidiol eu bod yn yr unrhyw.

Megis y cyfeiliornodd Eglwys Caersalem, Alecsandria, ac Antiochia; felly hefyd y cyfeiliornodd Eglwys Rufain, nid yn unig yn eu buchedd a dull eu Sere-moniau, eithr hefyd mewn matterion Ffydd.

XX. Am Awdurdod yr Eglwys.

YMae i'r Eglwys Allu i ofod Cynheddfau a Sere-moniau, ac Awdurdod mewn Amrafaelion ynghylch y Ffydd; ac etto nid cyfreithlawn i'r Eglwys ordeinio dim a'r fydd wrthwyneb i'fgrifenedig Air Duw, ac ni's gall felly esponio un lle o'r Yferythyr Lân, fel y bo yn wrthwyneb i le arall. Am hynny, er bod yr Eglwys yn Dyfist ac yn Geidwad ar yr Yferythyr Lân; er hynny, megis na's dylai hi ordeinio dim yn erbyn yr unrhyw, felly heb law'r unrhyw ni ddylai hi gynnwll dim i'w gredu er anghenrhaid i lachawdwriaeth.

XXI. Am Awdurdod Cynghorau Cyffredin.

Cynghorau Cyffredin ni's gellir eu casglu ynghyd heb Orchymyn ac Ewyllys Tywyfogion. Ac wedi eu casglu ynghyd (yn gymmaint ag nad ydynt ond Cynulleidfa o ddynion, o'r rhai ni lywod-raethir pawb gan Yspryd a Gair Duw) hwy a allant gyfeiliorni, ac weithiau fe ddarfu iddynt gyfeiliorni, a hynny mewn pethau a berthynant i Dduw. O herwydd pahan, y pethau a ordeinir ganddynt megis yn anghenrhaid i lachawdwriaeth, nid oes iddynt na nerth nac awdurdod, oni ellir dangos ddarfod eu tynnu allan o'r Yferythyr Lân.

XXII. Am y Purdan.

NID yw Athrawiaeth Eglwys Rufain ynghylch Purdan, Pardyau, anrhydeddu ac addoli Delwau a Chreiriau, ac hefyd galw a gweddio ar y Saint, ond peth yfymala, o wag ddychymmyg, ac heb ei feilio ar un warant o'r Yferythyr Lân, ond yn hytrach yngwrthwyneb i Air Duw.

XXIII. Am Wcini yn y Gynulleidfa.

NID cyfreithlawn i neb gymmeryd arno Swydd pregethu ar gyhoedd, neu fipistrio y Sacramentau yn y Gynulleidfa, hyd oni alwer ef yn gyfreithlawn, a'i ddanfoni i wasanaethu'r unrhyw. A'r rheiny a ddylem ni farnu eu bod wedi eu galw yn gyfreithlon a'u danfon, a ddegholwyd ac a alwyd i'r gwaith hwn gan Ddynion sy ag Awdurdod gyhoedd wedi ei rhoddi iddynt yn y Gynulleidfa, i alw a danfon Gweinidogion i Winllan yr Arglwydd.

XXIV. Am Lafaru yn y Gynulleidfa yn y cyfryw Dafodiaith ag a ddacallu'r Bobl.

PETH llwyr wrthwyneb i Air Duw, ac i arfer y Brif Eglwys gynt, yw, gweddio yn gyhoedd yn yr Eglwys, neu ministrio'r Sacramentau, mewn Dafodiaith ni bo'r bobl yn ei deall.

XXV. Am y Sacramentau.

NID yw'r Sacramentau a ordeiniwyd gan Grist, yn unig yn arwyddion neu yn argoelion o Broffes Cristianogion; ond yn hytrach y maent yn rhyw dyfion diogel ac arwyddion effeithiol o Ras Duw, a i Ewyllys da tu ag attom ni, trwy y rhai y mae efe yn gweithio yn anweledig ynom ni; ac nid yn unig yn bywâu, ond hefyd yn nerthu ac yn cadarnhau ein fydd ni ynddo ef.

Y mae dau Sacrament a ordeiniwyd gan Grist ein Harglwydd yn yr Efcngyl; sef, Bedydd, a Swpper yr Arglwydd.

Y pump

ERTHYGLAU CREFYDD.

Y pump hynny a elwir yn gyffredinol yn Sacramentau; sef, Confirmapiwn, Penyd, Urddau Priodas, ac Enneiniad diweddfaf; nid iawn eu cyfrif yn Sacramentau'r Efeingyl, eithr yn gyfryw ag a dyfasant, rhai o lygredig ddilyn yr Apostolion, rhai ydynt ystâd o fuchedd a gymmeradwyir yn yr Yf-grythyr Lân: ond etto nid oes ynddynt gyffelyb natur Sacramentau, ag mewn Bedydd a Swpper yr Arglwydd; am nad oes ynddynt nac arwydd gweledig na Seremoni a ordeiniwyd gan Dduw.

Ni ordeiniwyd mo'r Sacramentau gan Crist i lygad-rythu arnynt, neu i'w dwyn oddi amgylch; ond er mwyn bod i ni eu harfer yn ddyledus. Ac yn y cyfrywrai yn unig a'r fydd yn eu derbyn yn deilwng, y mae ganddynt effaith neu weithrediad iachus: ond y sawl a'u derbyniant yn annheilwng, a ynnillart iddynt eu hunain farnedigaeth; fel y dywaid Sant Paul.

XXVI. Nad yw Annbeilyngdod y Gweinidogion yn rbwysio Gweithrediad y Sacrament.

ER bod yn yr Eglwys weledig bob amser rai drwg ynghymmysg â'r rhai da, a bod weithiau i'r rhai drwg yr awdurdod bennaf yngweinidogaeth y Gair a'r Sacramentau; etto, yn gymmaint ag nad ydynt yn gwneuthur hynny yn eu henw eu hunain, ond yn Enw Crist, ac mai tiwy ei Gommissiwn a'i Awdurdod ef y maent yn gweini; nynt a allwn arfer eu gweinidogaeth hwy, trwy wrando'r Gair, a derbyn y Sacramentau. Ac nid yw eu hanwiredd hwy yn tynnu ymaith ffurwyth Ordinhâd Crist, nac yn lleihau Gras Doniau Duw oddi wrth y cyfryw rai a'r fydd trwy fydd yn iawn dderbyn y Sacramentau a finisttir iddynt, y rhai sy effeithiol oblegyd Ordinhâd Crist a'i Addewid, er eu ministrio gan ddynion drwg.

Er hynny i gyd, fe berthyn i ddisgyblaeth yr Eglwys, bod ymotyn am Weiniogion drwg, a bod i'r rhai a fo'n gwybod eu beiau, achwyn arnynt: ac o'r diwedd, gwedi eu cael yn euog, trwy farn gyfiawn bod eu diwyddo.

XXVII. Am Fedydd.

NID yw Bedydd yn unig yn arwydd o Broffes, neu yn nod gwahaniaeth, i adnabod Cristionogion oddi wrth Anghristianogion: eithr y mae hefyd yn arwydd o'r Adgenhddiad, neu'r Ail-enedig-aeth; trwy'r hyn, megis trwy offeryn, yr impir yn yr Eglwys y rhai a dderbyniant Fedydd yn iawn; yr arwyddir yn weledig, ac y felir trwy'r Yspryd Glân, yr addewidion am iaddeuant pechodau, a'n mabwysiad i fod yn feibion i Dduw; y cadarnheir Ffydd, ac yr anghwanegir Gras, trwy rinwedd gweddi at Dduw. Bedydd Plant ieuainge a ddylid er dim ei gadw yn yr Eglwys, megis peth yn cwbl gyttuno ag Ordinhâd Crist.

XXVIII. Am Swpper yr Arglwydd.

NID yw Swpper yr Arglwydd yn unig yn arwydd o'r Cariad a ddylai fod gan Cristionogion i'w gilydd; ond yn hytrach Sacrament yw o'n Prynedigaeth trwy Farwolaeth Crist: yn gymmaint ag i'r rhai a'i derbyniant yn iawn, yn deilwng, ac mewn ffydd, y Bara yr ydym ni yn ei dorri, fydd gyfrannogaeth Corph Crist; a'r un modd Cwppan y Fendith fydd gyfrannogaeth Gwaed Crist.

Traws-fylweddiad (neu newidiad sylwedd y Bara a'r Gwin) yn Swpper yr Arglwydd, ni ellir ei brofi wrth yr Yfgyrthyr Lân; ond y mae yngwrthwyneb i eglur eiriau'r Yfgyrthyr, yn dadymchwelyd naturiaeth Sacrament, ac a roddes achlysur i lawer o ofergoelion.

Corph Crist a roddir, a dderbynnir, ac a fwytteir yn y Swpper, yn unig mewn modd nefol ac ysprydol. A'r cyfrwng trwy'r hwn y derbynnir ac y bwytteir Corph Crist ya y Swpper, yw Ffydd.

Sacrament Swpper yr Arglwydd, wrth Ordinhâd Crist, ni roid i'w gadw, ni ddygid oddi amgylch, ni ddyrechfid, ac nid addolid.

XXIX. Nad yw'r Annwoliolion yn bwytta Corph Crist wrth arfer Swpper yr Arglwydd.

YR Annwoliolion, a chyfryw rai nid oes ganddynt Ffydd fywiol, er eu bod yn gnawdol ac yn weledig â'u dannedd yn cnoi (fel y dywaid Sant *Austin*) Sacrament Corph a Gwaed Crist; er hynny nid ydynt mewn modd yn y byd yn gyfrannogion o Crist, ond yn hytrach, i'w barnedigaeth eu hunain, yn bwytta ac yn yfed Arwydd neu Sacrament peth mor fawr.

XXX. Am y ddau Ryt.

NI ddylid nacâu Cwppan yr Arglwydd i'r Llygion: canys dwy ran Sacrament yr Arglwydd, wrth ordinhâd a gorchymyn Crist, a ddylid eu ministrio i bob Cristion yn gyffelyb.

XXXI. Am unig Abertb Crist a gyflawnwyd ar y Groes.

ABerthiad Crist, a wnaed unwaith, fydd berffaith Brynedigaeth, Boddhâd, a lawn dros holl bechodau'r byd i gyd, yn gystal gwreiddiol a gweithredol; ac nid oes iawn arall am bechod, ond hwnnw yn unig. O herwydd pahan, nid oedd aberthau'r Offerennau, y rhai yn gyffredin y dywedent fod yr Offeiriad yn aberthu Crist ynddynt dros y byw a'r meirw, i gael maddeuant am y gof neu'r euog-rwydd, ond chwedlau cablaidd, a fflomedigaethau peryglus.

XXXII. Am Brïodas Gweinidogion.

NI orchymynir i Esgobion, Offeiriad, a Diaconiaid, trwy Gyfraith Dduw, nac i addunedu ystâd buchedd fengl, nac i ymgadw rhag Priodas: am hynny mae'n gyfreithlawn iddynt hwythau, megis i bob Cristionogion eraill, wreicca yn ol eu deall eu hunain, fel y bont yn barnu fod y peth yn gwaifanaethu oreu i Dduwioldeb.

XXXIII. Am Ddynion a ysgymmunwyd, pa wedd y ddylid eu gosbel.

YDyn trwy eglur gyhoeddiad yr Eglwys a iawn dorror ymaith oddi wrth undeb yr Eglwys, ac a ysgymmuner, a ddylid ei gymmeryd gan holl ffawys y Ffyddloniaid, megis Dyn Cenhedlig a Phublican, hyd oni chymmider ef yn gyhoedd trwy benyd, a'i dderbyni i'r Eglwys gan Farnwr y bo ido Awdurdod i hynny.

XXXIV. Am Draddodiadau'r Eglwys.

NID yw anghenrhaid bod Traddodiadau a Seremoniau ym mhob lle yn yr un modd, neu yn gwbl gyffelyb: canys hwy a fuafant bob amser o amrafael fodd, ac a ellir eu newidio mewn amrafael Wledydd, amserau, ac arferion dynion, tra na ordeinier dim yn erbyn Gair Duw. Pwy bynnag o'i farn neillduol ei hun, o'i fodd, ac o lwyr fryd, yn gyhoeddus a dorro Draddodiadau a Seremoniau'r Eglwys, y rhai nid ydynt wrthwyneb i Air Duw, ac a ordeiniwyd ac a gymmeradwywyd trwy Awdurdod gyffredin, a ddylid ei geryddu yn gyhoeddus, fel yr oiaf eraill wneuthur y cyffelyb, megis un yn trof-eddu yn erbyn trefn gyffredin yr Eglwys, ac yn briwo Awdurdod y Llywodraethwr, ac yn archelli cydwybodau y brodyr gweinion.

Y mae gan Eglwys wahanedig pob cenedl awdurdod i ordeinio, newidio, a diddymu Seremoniau neu Gynheddfau'r Eglwys, a ordeiniwyd yn unig trwy Awdurdod dŷn, cyd gwneir pob peth er Adeiladaeth.

XXXV. Am Homiliau.

YMae all Lyfr yr Homiliau, y cyffylltafom eu hamryw enwau dan yr Erthygl yma, yn cynnwys Athrawiaeth dduwiol ac iachus, ac angen-
H

ERTHYGLAU CREFYDD.

rhaidiol i'n amserau hyn; megis y mae llyfr cyntaf yr Homiliau, a ofodwyd allan yn amser Edward y Chweched: am hynny yr ydym yn barnu fod eu darllain hwy yn yr Eglwys gan y Gweinidogion, yn edifeigulus, ac yn llawn-llythyr, fel y gallo'r Bobl eu deall.

¶ Am Enwau'r Homiliau.

- 1 *Am iatun Arfer yr Eglwys.*
- 2 *Yn erbyn Perygl Delw-oddoliad.*
- 3 *Am adgyweirio a chadw Eglwys i'n lân.*
- 4 *Am Weibredoedd da: yn gyntaf, am Ymprydio.*
- 5 *Yn erbyn Glythineb a Meddwodod.*
- 6 *Yn erbyn Dillad rhy wycbion.*
- 7 *Am Weddi.*
- 8 *Am Le ac Amser Gwedd.*
- 9 *T-dylid ministrio Gwedd Cyffredin a Sacramentau mewn laith gydnabyddus.*
- 10 *Am barchus Gymmeriad Gair Duw.*
- 11 *Am roi Elusen.*
- 12 *Am Enedigael Crist.*
- 13 *Am Ddiodesaint Crist.*
- 14 *Am Adgyfodiad Crist.*
- 15 *Am dderbyn Sacrament Corph a Gwaed Crist yn deilung.*
- 16 *Am Ddoniau'r Ysryd Glân.*
- 17 *Ar Wytbnos y Gweddiau.*
- 18 *Am Ystad Priodas.*
- 19 *Am Edifeirwch.*
- 20 *Yn erbyn Segurtyd.*
- 21 *Yn erbyn Gwrtbryfel.*

XXXVI. Am Gyffegriad Esgobion a Gweinidogion.

MAE Llyfr Cyffegriad Arch-efgobion ac Esgobion, ac Urddiad Offeiriad a Diaconiaid, a ofodwyd allan yn ddiweddar yn amser Edward y Chweched, ac a gadarnhawyd yr un amser trwy awdurdod Parliament, yn cynnwys ynddo bob peth angenrheidiol i gyfryw Gyffegriad ac Urddiad: ac nid oes ynddo ddim y fydd o hono ei hun yn ofer-goelus, neu yn annuwiol. Ac am hynny, pwy bynnag a gyffegriwyd neu a urddwyd yn ol Cynheddfau'r Llyfr hwnnw, er yr ail fwyddyn o'r unrhyw Frenhin Edward hyd yr amser yma, neu ar ol hyn a gyffegriwyd neu a urddwyd yn ol yr unrhyw Gynheddfau, yr ydym ni yn ordeinio, bod y cyfryw rai oll wedi eu cyffegri a'u hurddo yn iawn, yn drefnus, ac yn gyfreithlawn.

XXXVII. Am Lywodraethbwrj Dinasfaidd.

MAwrhydi y Brenhin bia y Gallu pennaf o fewn y Deyrnas hon o Loegr, ac eraill o'i Arglwyddiaethau; i'r hwn y perthyn pen Rheolaeth pob Ystad y Deyrnas hon, pa un bynnag font ai Eglwysig ai Dinasfaidd, ym mhob rhyw achosion: ac nid yw, ac ni's dylai fod, yn ddarostyngedig i un Llywodraeth efronol.

Lle'r ydym yn rhoi i Fawrhydi'r Brenhin y Llywodraeth bennaf, wrth ba enwau yr ydym ni yn

deall fod meddyliau rhyw bobl enllibus yn ymwyfro; nid ydym ni yn caniatâu i'n Tywyfegion na Gweinidogaeth Gair Duw, na'r Sacramentau; yr hyn beth hefyd y mae'r Gorchymyn a ofodwyd allan yn ddiweddar gan ein Brenhines *Elisabeth*, yn ei dystiolaethu'n gwbl eglur: ond y Rhagorffaint hwnnw'n unig, yr ydym yn gweled ei roi bob amfer i bob Tywyfegion duwiol yn yr Ysgrhythyr Lân gan Dduw ei hun; hynny yw, y dylent lywodraethu ar bob ystad a gradd a orchymynwyd dan eu gofal gan Dduw, pa un bynnag fyddont ai Eglwysig ai Tymhorol, ac attal â'r cleddyf dinasaidd y rhai cyndyn a'r drwg-weithredwyr.

Nid oes i Elog *Rbusain* Lywodraeth o fewn y Deyrnas hon o Loegr.

Fe ddichon Cyfreithiau y Deyrnas gospi Cristianaogion ag angau, am feiau ysgeler, trymion.

Y mae'n gyfreithlawn i Gristianogion, wrth orchymyn y Llywodraeth, wisgo arfau, a gwasanaethu yn y rhyfel.

XXXVIII. Am Olud Cristianogion, nad yw gyffredin.

NID yw Golud Cristianogion gyffredin, o herwydd eu cyfiawnder, a'u titl, a'u meddiant arnynt; megis y mae rhyw Anabaptistiaid yn gwag ymfroftio. Er hynny, fe ddylai pob dyn, o'r cyfryw bethau a fo yn ei helw, roi elusen yn hael i'r tlawd, yn ol ei allu.

XXXIX. Am Lw Cristion.

MEgis yr ydym yn cyfaddef, bod llwon ofer ac ehud wedi eu gwahardd i Gristianogion, gan ein Harglwydd Iesu Grist, a'i Apostol *Iago*; felly yr ydym yn barnu, nad yw Crefydd Gristianogol yn gwahardd, na's gall dyn dyngu pan fo'r Llywodraethwr yn erchi, mewn matter o Ffydd a Chariad perffaith, trwy fod gwneuthur hynny yn ol addysg y Prophwyd, mewn Cyfiawnder, a Barn, a Gwirionedd.

Y SICRHAD.

Y Llyfr bwn o'r Ertbyglau rhag-ddyrwededig, a brofwyd drachefn, ac a gymmeradwywyd i'w gynnal a'i arfer o fewn y Deyrnas, trwy Gytundeb a Chyd-syniad ein goruchaf Arglwyddes *ELISABETH*, trwy Ras Duw, Brenhines Lloegr, Ffrainc, a'r Iwerddon, Ymddiffynnydd y Ffydd, &c. a chweddi bynny trwy Gyd-syniad ein goruchaf Arglwydd Frenhin *IAGO I.* trwy Ras Duw, Brenhin Brydain Fawr, Ffrainc, a'r Iwerddon, Ymddiffynnydd y Ffydd, &c. Y rhyw Ertbyglau a ddarllenwyd yn bwyllig, ac a gadarnhawyd drachefn dan ddwyllaw'r Arch-efgob a'r Esgobion o'r Ty uchaf, a than ddwyllaw'r boll Eglwyswyr o'r Ty isaf, yn eu Gymmanfa, yn y flwyddyn o oedran yr Arglwydd 1571. ac yn gyffelyb yn y Gymmanfa a gynhaliwyd yn y flwyddyn o oedran yr Arglwydd 1604.

William Owen

TABL

T A B L

Y Namyn un deugain

E R T H Y G L A U.

- 1 *AM Ffydd yn y Drindod Sanctaidd.*
- 2 *Am y Gair, neu Fab Duw, yr bwn a wnaethpwyd yn wir Ddyn.*
- 3 *Am Ddîsgyniad Crist i Uffern.*
- 4 *Am Adgysodiad Crist.*
- 5 *Am yr Yspryd Glân.*
- 6 *Bod yr Yngrythyr Lân yn ddigonol i Iachawdwriaeth.*
- 7 *Am yr Hen Destament.*
- 8 *Am y tri Chredo.*
- 9 *Am Bechod Gwreiddiol, neu Anedigol.*
- 10 *Am Ewyllys Rhydd.*
- 11 *Am Gyfiawnbâd Dŷn.*
- 12 *Am Weithredoedd da.*
- 13 *Am Weithredoedd cyn Cyfiawnbâd.*
- 14 *Am Weithredoedd dros ben a orchymynwyd.*
- 15 *Am Grist yn unig yn ddibechod.*
- 16 *Am Bechod gwedi Bedydd.*
- 17 *Am Ragluniaeth ac Etboledigaeth.*
- 18 *Am gaffael Iachawdwriaeth dragywyddol trwy Entw Crist yn unig.*
- 19 *Am yr Eglwys*
- 20 *Am Awdurdod yr Eglwys.*
- 21 *Am Awdurdod Cyngborau Cyffredin.*
- 22 *Am y Purdan.*
- 23 *Am Weini yn y Gynulleidfa.*
- 24 *Am Lafaru yn y Gynulleidfa yn y cyfryw Dafodiaith ag a dddeall'r Bohl.*
- 25 *Am y Sacramentau.*
- 26 *Nad yw Annbeilyngdod y Gweinidogion yn rhwystro Gweithrediad y Sacramentau.*
- 27 *Am Fedydd.*
- 28 *Am Swpper yr Arglwydd.*
- 29 *Nad yw'r Annurwiolion yn bwytta Corph Crist wrth arfer Swpper yr Arglwydd.*
- 30 *Am y ddau Ryw.*
- 31 *Am unig Aberth Crist a gyflawnwyd ar y Groes.*
- 32 *Am Briodas Gweinidogion.*
- 33 *Am Ddynion a ysgymmunwyd, pa wedd y dydd eu gochet.*
- 34 *Am Draddodiadau'r Eglwys.*
- 35 *Am Homiliau.*
- 36 *Am Gyfsegriad Esgobion a Gweinidogion.*
- 37 *Am Lywodraethwyr Dinasaidd.*
- 38 *Am Olud Cristianogion, nad yw gyffredin.*
- 39 *Am Lw Cristion.*

T A B L

Y Graddau Garennydd a Chyfathrach, gwaharddedig yn yr Ysgrhythyr, ac wrth ein Cyfreithiau ninnau, i neb briodi ynddynt.

Nid oes i Fab briodi

- 1 E I Nain,
- 2 E Gwraig ei Daid,
- 3 Nain ei Wraig.
- 4 Chwaer ei Dad,
- 5 Chwaer ei Fam,
- 6 Gwraig Brawd ei Dad.
- 7 Gwraig Brawd ei Fam,
- 8 Chwaer Tad ei Wraig,
- 9 Chwaer Mam ei Wraig.
- 10 Ei Fam,
- 11 Ei Lysfam,
- 12 Mam ei Wraig.
- 13 Ei Ferch,
- 14 Merch ei Wraig,
- 15 Gwraig ei Fab.
- 16 Ei Chwaer,
- 17 Chwaer ei Wraig,
- 18 Gwraig ei Frawd.
- 19 Merch ei Fab.
- 20 Merch ei Ferch,
- 21 Gwraig Mab ei Fab.
- 22 Gwraig Mab ei Ferch,
- 23 Merch Mab ei Wraig,
- 24 Merch Merch ei Wraig.
- 25 Merch ei Frawd,
- 26 Merch ei Chwaer,
- 27 Gwraig Mab ei Frawd.
- 28 Gwraig Mab ei Chwaer,
- 29 Merch Brawd ei Wraig,
- 30 Merch Chwaer ei Wraig.

Nid oes i Ferch briodi

- 1 E I Thaid,
- 2 E Gwr ei Nain,
- 3 Taid ei Gwr.
- 4 Brawd ei Thad,
- 5 Brawd ei Mam,
- 6 Gwr Chwaer ei Thad.
- 7 Gwr Chwaer ei Mam,
- 8 Brawd Tad ei Gwr,
- 9 Brawd Mam ei Gwr.
- 10 Ei Thad,
- 11 Ei Llyfddad,
- 12 Tad ei Gwr.
- 13 Ei Mab,
- 14 Mab ei Gwr,
- 15 Gwr ei Merch.
- 16 Ei Brawd,
- 17 Brawd ei Gwr,
- 18 Gwr ei Chwaer.
- 19 Mab ei Mab,
- 20 Mab ei Merch,
- 21 Gwr Merch ei Mab.
- 22 Gwr Merch ei Merch,
- 23 Mab Mab ei Merch,
- 24 Mab Merch ei Gwr.
- 25 Mab ei Brawd,
- 26 Mab ei Chwaer,
- 27 Gwr Merch ei Brawd.
- 28 Gwr Merch ei Chwaer,
- 29 Mab Brawd ei Gwr,
- 30 Mab Chwaer ei Gwr.

*William Owen and Maerget Jones
nothing besight To William Owen his Book*

T E R F Y N.

William Owen ewe gwer merchog
Lhiever hienma hieithedion 1780

William Williams Born the
January 1 - the year 1788

Margaret Williams Born
the 19 of May 1799

Jane Williams Born the

10 of October 1801

Robert Williams Born the

9 of January 1805

Elizabeth Williams Born September
11 1800

W. Williams

1788
1867
1838

79

1867
1801
66

William Davis was born
at his home in the year 1800

William Davis was born

at his home in the year 1800

William Davis was born

at his home in the year 1800

William Davis was born
at his home in the year 1800

William Davis was born

at his home in the year 1800

1800

LLYFR Y
S A L M A U,

Wedi eu Cyfieithu,

A'U CYFANSODDI

Ar Fesur CERDD, yn

G Y M R A E G.

Trwy Waith

EDMUND PRYS,

Arch-diacon *Meirionnydd*.

A oes neb yn eich plith mewn adfyd? gweddied. A oes neb yn esmwyth arno? caned salmau. IAGO v. 13.

Preswylled gair Crist ynoch yn helaeth ym mhob doetbineb; gan ddysgu a rhybuddio bawb eich gilydd mewn salmau, a hymnau, ac odlau ysprydol, gan ganu trwy ras yn eich calonnau i'r Arglwydd. COL. iii. 16.

L L U N D A I N :

Printiedig gan Tomas Bascett, Printiwr i Ardderchoccaf Fawrhydi'r Brenhin; a chan Wrthddrychiaid Rhobert Bascett.

M.DCC.LII.

William Owen & Son,
in the year of our Lord
one thousand seven hundred and
seventy

LLYTHYR YR
Arch-diacon P R Y S

At y Darllenydd ystyriol.

TR I pheth a wnaeth, na chyfeithbwyd y Salmau bendigaid ar yr un o'r Pedwar Mesur ar bugain.

Un yw, Am na allwn ryfegu clymmu'r Ysgrythyr Sanctaidd ar Fesur cyn gaethed; rhag i mi, wrth geisio cadw'r Mesurau, gollu Deall yr Ysryd, ac felly pechu'n erbyn Duw, er mwyn boddloni Dyn.

Yn ail, Y mae Gair Duw i'w ganu mewn Cynnulleidfa Sanctaidd o lawer ynghyd; i foliannu Duw yn un Llais, un Feddwol, un Galen: yr hyn a allant ei wneuthur ar y Mesur gwael hwn, ac ni allai ond un ganu Cywydd neu Awdl.

Yn drydydd, Pob Plant, Gweinidogion, a Phobl annysgedig, a ddysgant Rennill o Garol, lle ni allai ond Ysgolhaig ddysgu Cywydd, neu Gerdd gyfarwydd arall. Ac o achos bod yn berthynol i bob Cristion wybod Ewyllys Duw, a'i foliannu ef; mi a ymadawais â'r Gelfyddyd, er mwyn bod pawb yn rbwymedig i wario ei Dalent at y goreu. Hefyd, nid wyf fi'n cadw mo'r Mesur esmwyth hwn yn gywir ym mhob man, am nad oes dim yn ein Hiaith ni mewn Synwyr i seinio nac i odli â DUW. Am hynny, i roi igdo ef ei ragor a pioedd y Gerdd, mi a rois amryw Ddiptongau eraill i gysatth â'r Gair hwnnw, yn nesa ag y medrwn.

LLYFR Y SALMAU.

SALM I.

Y Sawl ni rodia, dedwydd yw,
yn ol drwg ystryw gyngor :
Ni faif ar ffordd trofeddwyr ffol,
nid eiste'n 'stol y gwatwor.
1 Ond ei holl serch ef fydd yn rhwydd
ar ddeddf yr Arglwydd uchod :
Ac ar ei ddeddf rhydd, ddydd a nos,
yn ddiddos ei fyfyrdod.

3 Ef fydd fel pren plan ar lan dol,
dwg ffrwyth amserol arno :
Ni chrina 'i ddalen, a'i holl waith
a lwydda'n berffaith iddo.
4 Nid felly bydd y drwg di-rus,
ond fel yr us ar gorwŷnt ;
Yr hwn o'r tir a'i chwyth, a'i chwal,
anwadal fydd ei helynt.

5 Am hyn y drwg ni faif mewn barch
o flaen y cadarn uniawn ;
Na'r pechaduriaid mawr eu barch
ynghynpulleidfa'r cyfiawn.
6 Canys yr Arglwydd Dduw, fel hyn,
a edwyn ffyrdd gwirioniaid :
Ac ef ni ad byth i barhau
mo lwybrau pechaduriaid.

SALM II.

PAham y terfysg gwŷr y byd ?
a pha'm y cyfyd rhodres ?
Pa'm y mae'r bobloedd yn cyd-wau
yn eu bwriadau diles ?
2 Codi y mae brenhinoedd byd,
a'u bryd yn gyd-gynghorol :
Yn erbyn Duw a'i Grift (ein plaid)
y mae pennaethiaid bydol.
3 Drylliwn eu rhwymau, meddant hwy ;
ni wnawn ni mwy ufudd-dod :
Ac ymaith taffwn eu trom iau,
ni chânt yn frau mœ'n gorfod.
4 Ond Duw'r hwn fydd uwch wybrol len,
a chwardd am ben eu geiriau :
Yr Arglwydd nef a wêl eu barch,
ese a'u gwatwar hwythau.

5 Yna y dywaid yn ei lid,
a hyn fydd rhŷ brid iddyn' :
O'i eiriau ef y cyfyd braw,
a'i ddig a ddaw yn ddychryn.
6 Gofodais innau (meddai ef)
â llaw gref yn dragywydd,
Fy Mrenhin i, yn Llywydd llon,
ar sanctaidd Seion fynydd.
7 Dyma'r ddeddf a dd'wedai yn rhwydd,
hon gan yr Arglwydd clywais :
Ti yw fy Mab (o'm perffaith ryw)
a heddyw y'th genhedlais.
8 Gofyn im', a mi it' a'i bydd
holl wledydd i'w 'tifeidd :
Y cenhedlaethau dros y byd
i gyd a gai' meddiannu.
9 Ti a'u briwi hwynt, yn dy farh,
â gwialen haiarn hayach :
Ti a'u maluri, hwythau ân,
mor fân â llestri priddach.
10 Am hyn yn awr, frenhinoedd coeth,
byddwch ddoeth a synhwyrol :
A chwithau, farnwŷr, cym'rwech ddyfsg,
i estwng terfysg tydol.

11 Gwas'naethwch chiwi yr Arglwydd nef,
ac ofnwch ef drwy oglud :
A byddwch lawen yn Nuw eu,
etto trwy grynu hefyd.
12 Cusenwch y Mab, rhag ei ddig,
a'ch bwrw yn ffyrnig heibio :
A gwŷn eu byd pob calon lân
a ymddiriedan' ynddo.

SALM III.

O Arglwydd, amled ydyw'r gwybodaeth
y fydd drallodwŷr imi ?
A llawer iawn i'm herbyn fydd
o ddydd i ddydd yn codi.
2 D'wedai lawer o'r gwrthgyrch blaidd,
yn drwm am f' enaid eisoes :
Nid oes iddo yn ei Dduw Ior
chwaith mawr ystôr o'i einioes.

3 Tithau, O Arglwydd, ym mhob man,
ydwyd yn darian ymy :
Fy ngogoniant wyt ; tu a'r nen
y codi'mhen i fynu.
4 Ar Dduw yr Arglwydd â'm holl lais
y gelwais yn dofturaidd :
Ac ef a'm clybu i ar frys
o'i uchel freinllys sanctaidd.

5 Mi orweddaï, ac a gyf'gais,
ac mi a godais gwedi :
Canys yr Arglwydd oedd i'm dal,
i'm cynnal, ac i'm codi.
6 Nid ofnaf fi, o'r achos hwn,
mo fyrdiwn fydd yn barod,
O bobloedd, o'm hamgylch yn dyn,
i'm herbyn wedi dyfod.
7 Cyfod ti, Arglwydd, achub fi,
drwy gospi fy ngelynion :
T'rewaiſt yr ên, torraist eu daint,
er maint yr annuwiolion.
8 I'r Arglwydd byth (o achos hyn)
y perthyh iachawdwriaeth :
Ac ar ei bobl y disgyn gwllith
ei fendith yn dra helaeth.

SALM IV.

DUW fy nghyfiawnder, clywais fi,
i'm cyni pan y'th elwais :
Rhyddheais fi, dod im' un wedd
drugaredd ; clyw fy oerlais.
2 O feibion dynion, hyd ba hyd
y throwch, trwy gyd ymgabledd,
Fy mharch yn warth ? a hynny fydd
drwy gelwydd a thrwy wagedd.

3 Gwybyddwch ethol o Dduw Cui
iddo 'i hun y duwiolaf :
A phan alwŷf arno yn hŷ,
ese a wrendy arnaf.
4 Ofnwch, a thewch, ac na phochwch,
meddyliwch ar eich gwely :
5 Aberthwch, gobeithwch Dduw Ner ;
rhodd cyfiawnder yw hynny.
6 Pwŷ (medd llawerdedd) y pryd hyn,
a ddengys yn' ddaioni ?
O Arglwydd, dyrcha d' wyneb-pryd,
daw digon iechyd i'ti.
7 Rhoist i'n calon lawenydd mwy
(a hynny trwy dy fendith)
Nag a fyddai gan rai yn trin
amlder o'u gwin a'u gwenith.

SALM IV, V, VI, VII.

8 Mi orweddaſ ac a hunaf,
a hynny fydd mewn heddwach:
Can's ti, Arglwydd, o'th unig air,
a bair im' ddiogelwch.

SALM V.

A Rglwydd, clyw 'ngweddi yn ddiball,
Duw, deall fy myfyrdod:
2 Erglyw fy llais a'm gweddi ſiin,
fy Nuw, a'm Brenhin hyglod.
3 Yn fore gwrando fi, fy Naf,
yn fore galwaf arnad:
4 Can's nid wyd Dduw i garu drwg,
ni thrig i'th olwg anfad.
5 Ni ſaif ynfydion yn dy ſlaen,
na'r rhai a wnaen' anwiredd:
Y rhai hyn-fydd gennyt yn gas,
ſef diſlas it' bob gwagedd.
6 Y rhai a ddwedant ffug a hud,
a phob gwyr gwaedlyd creulon,
Ti a'u tynni hwynt-hwy o'r gwraidd,
ſel ſſiaidd annuwolion.
7 Dof finnau, tu a'th dŷ mewn hedd,
am dy drugaredd galwaf:
Trwy ofn, a pharch, a goglud dwys,
i'th ſanctaid eglwys treiglaf.
8 I'th gyfiawnder arwain fi, Ner,
rhag blinder a chafineb:
Duw, gwna dy ffordd, rhag ofn eu brad,
yn waſtad rhag fy wyneb.
9 Can's i'w genau nid oes dim iawn;
mae llygredd llawn i'w ceudod:
Eu gyddfau ſel ceulannau bedd,
a gwagedd ar eu tafod.
10 Diſtrywia hwynt i'w camwedd, Ion,
o'u holl gynghorion cwympant:
Hwnt a hwy, a'u holl ddrygioni;
i'th erbyn di'rhyselant.
11 A'r rhai a 'mddiried ynot ti,
am it' gyſgodi droſtynt,
Llawenhant: a phob rhai a'th gâr,
cei fawl yn llafar ganthynt.
12 Can's ti (Arglwydd) anſoni wlich
dy ſendith ar y cyſion:
A'th gywir ſerch, ſel ſarian gref,
rhoi droſto ef yn goron.

SALM VI.

O Arglwydd, na cherydda fi
ym mhoethni dy gyneddaredd:
Ac na choſpa fi yn dy lid,
oblegid fy anwiredd.
2 O Arglwydd, dy drugaredd dod,
wyf leſg mewn nychedd rhybrudd:
O Arglwydd, ty'r d, iachâ fi'n chwyſyn,
mae f' eſgyrn i mewn cyſtudd.
3 A'm henaidd i o'r lleſgedd hyn,
y fydd mewn dŷcliryn ſgeler:
Tithau, O Arglwydd, pa ryw hŷd
'rhoi arnaf ddybryd brudd-der?
4 Duw, gwared f' enaid, dŷchwel di,
iachâ fi a'th drugaredd:
5 Nid oes yn angau gof na hawl;
a phwy a'th fawl o'r pridd-fedd?
6 Diffygiais gan ochain bob nos,
mewn gwâl anmddos foddſa:
'Rwy'n gwlychu, drwy y cyſtudd maw,
â'm dagrau'fy ngorwedda.
7 O ddig i'm caſ a goddef drwg,
fy ngolwg ſy'n tywyllu;
A chan y dwir a red yn rhaff,
ŷnt anghraff, ac yn pylu.
8 Pob un a wnelo, aed yn mhell,
na dichell nac anwiredd:

Can's clybu yr Arglwydd fy llais,
pan leſais am drugaredd.
9 Yr Arglwydd clybu ef fy arch,
rhof finnau barch a moliant:
Fe dderbyn fy ngweddi, a'm gwaedd;
am hyn yr haedd ogoniant.

10 Fe w'radwyddir, fe drallodir,
yn ddir fy holl elynion:
Ac fo'u dŷchwelir, drwy feſt glwth,
hwynt yn ddiſymmwith ddigon.

SALM VII.

O Achub fi, fy Nuw, fy Ner;
can's mae fy hyder ynod:
Rhag fy erlidwyr gwared fi;
can's mae o'r rheini ormod.
2 Rhag llarpio f' enaid ſel y llew,
heb un dŷn glew a'm gweryd:
A'm rhwygo i yn ddrylliau mân;
ſal dyna amcan gwaedlyd.
3 O Arglwydd Dduw, os gwnaethum hyn,
os drwg y ſy'n fy nwyław,
4 Na thrwy ymddiried, dwyll i neb,
pe bawn wrthwyneb iddaw;
5 I erlid f' oes y gelyn doed,
dalied, a rhoed fi'n iſaf:
A fathred f' urddas yn y llwch,
drwy'r diſſtyrwrch eithaf.
6 Cyſed, O Dduw, cyſed i'th ddig,
a goſtwng big pob gelyn:
A deſſro droſof yn y farn;
ſef cadarn yw d' orchymyn.
7 Pan ddringych, yr holl bobl yn llu
a ddaw o'th ddeutu attad:
Duw, dŷchwel i'th farn er eu mwyn,
a gwrando 'n cwyn yn waſtad.
8 Duw, dyro i'r bobl y farn dau,
a barn di finnau, Arglwydd:
Ac ſel yr haeddais, dod farn iawn,
yn ol fy llawn berffeithrwydd.
9 Derſid anwiredd y rhai drwg;
gwna 'n amlwg ffordd y cyſion:
Can's union wyd, a chraff, Dduw cu,
yn chwilio deutu'r galon.
10 Ac am fod Duw yn canſod hyn,
Duw yw f' ymddiffyn innau:
Duw fydd Iachawdwr i bob rhai
fydd lân ddiſai 'u calonnau.
11 Felly mae Duw byth ar yr iawn,
a Duw yw'r cyfiawn Farnydd:
Wrth yr annuwol ar bob tro
mae Duw yn digio beunydd.
12 Ac oni thry'r annuwol caſ,
ſo liſa 'i loywlaſ gleddau:
Ar annel y mae bwa'r Ion,
a'i barod lymion ſaethau.
13 Sef arlau angau at y nôd
y maent yn barod ddigon:
Ac ni ſaetha ef ergyd byr
at yr erlidwyr poethion.
14 Wele hanes y gelyn drwg,
efe a 'mddwg ar drahia:
O chwydd ar gamwedd, beichiog fydd,
ar gelwydd yr eſgora.
15 Cloddiodd ef bwl hyd eigion llawr,
o fwriad mawr i'r truan:
Ac ef a ſyrthiodd ymron bawdd,
i'r dyfn i'w glawdd ei hunan.
16 Ei holl anwiredd ar ei ben,
o uchder nân, a ddiſgyn:
A Duw a ddymchwel, yr un wedd,
ei gamwedd ar ei goryn.

S A L M VII, VIII, IX, X.

17 I'm Harglwydd Dduw rhof finnau glod,
caf ganfod ei gyfiawnder:
A chanmolaf ei enw yn rhwydd,
yr Arglwydd o'r uchelder.

S A L M VIII.

O Arglwydd, ein Ior ni a'n nerth,
mor brydferth wydd drwy'r holl-fyd!
Dy enw a'th barch a roist uwch ben
daear ac wybren hefyd.

2 Peraist it' nerth o enau plant,
a rhai a fignant beunydd,
Rhag d'elynion: tawed, am hyn,
y gelyn a'r dialydd:

3 Wrth edrych ar y nefoedd faith,
a gweled gwaith dy fyfodd,

Y lloer, y ser, a threfn y rhod,
a'u gosod mor gyfannedd;

4 Pa beth yw dŷn, it' i'w goffhau,
o ddoniau ac anwyl-fraint?

A pheth yw mab dŷn, yr un wedd,
lle rhoi ymgeledd cymmaint?

5 Ti wnaethost ddyn, o fraint a phris,
ychydig is angylion:

Mewn mawr ogoniant, parch, a nerth,
rhoist arno brydferth goron.

6 Ar waith dy ddwyllaw is y nef
y gwnaethost ef yn bennaeth:

Gan ofod pob peth dan ei draed,
iddo y gwnaed llywodraeth:

7 Defaid, gwartheg, a holl ddâ maes,
a'r adar llaes eu hefyll:

Ehediaid nef, a'r pysg o'r don,
fy'n tramwy'r eigion erchyll.

8 O Arglwydd, ein Ior ni a'n nerth,
mor brydferth wydd drwy'r holl-fyd!

Dy enw a'th barch a roist uwch ben
daear ac wybren hefyd.

S A L M IX.

Clodforaf fi fy Arglwydd Ion,
o'm calon, ac yn hollawl:

Ei ryfeddodau rhof ar led,
ac mae'n ddyled eu canmawl.

2 Byddaf fi lawen yn dy glod;
ac ynød gorfoleddaf:

I'th enw (O Dduw) y canaf glod;
wyd hynod, y Goruchaf.

3 Tra y dychwelir draw'n eu hol
fy holl elynol luoedd:

Llithrant o'th flaen, difethir hwy,
ni ddon' hwy mwy i'w lleoedd.

4 Can's rhoist fy marn yn fatter da,
gwnaethost eisteddfa union:

Eisteddaist ar y gwir, yn siwr
tydi yw'r Barnwr cyfion.

5 Ceryddaiſt a distrywiaist di
y cenhedlaethi cydyn:

Diwreiddiaist ynfyd yn y bôn,
ni bydd byth fon am danyn.

6 Distrywiaist dithau (elyn glas)
do lawer dinas hyfryd:

Darfu dy nerth byth, darfu hyn,
a'r cof o honyn hefyd.

7 Ond yr Arglwydd i'w nerth a fydd,
ac yn dragywydd pery:

A pharod fydd ei faingc i farn,
a chadarn ydyw hynny.

8 Can's efe a farna y byd,
a'r bobl i gyd fydd ynddo,

Trwy gyfiawnder, heb ofni neb,
a thrwy uniondeb rhagddo.

9 Gwna'r Arglwydd hefyd hyn wrth raid,
trueiniaid fo'u hymddiffyn:

Noddfa a fydd i'r rhai'n mewn pryd,
pan fo caledfyd arnyn'.

10 A phawb a'th edwyn, rhon' eu cred
a'u holl ymddiried arnad:

Can's ni adewaiſt (Arglwydd) neb
a geisio i'w wyneb attad.

11 Molwch chwi'r Arglwydd, yr hwn fydd
yn sanctaidd synydd Seion:

A d'wedwch i'r bobl fal yr oedd
ei holl weithredoedd mawrion.

12 Pan chwilio ef am waed neu drais,
se gofia lais y truaïn:

Pan eisteddo ar faingc y frawd,
se glyw y tlawd ym germain.

13 Dy nawdd, Arglwydd, dydi im' fydd
ddyrchafydd o byrth angau:

A gwel fy mlinder gan fy nghas,
y fydd o'm cwrmpas innau.

14 Fel y mynegwyf dy holl wŷrth,
a hyn ym mhyrth merch Seion:

Ac fel y bwyf lawen a ffraeth
i'th iachawdwriaeth dirion.

15 Y cenhedloedd cloddiafent ffos,
lle i' fuddent, agos boddï:

I arall lle cuddiafant rwyd,
eu traed a faglwyd ynddi.

16 Yr Arglwydd nef fal hyn yn wir
adwaenir wrth ei farnau:

A'r annuwiol a wnaethai'r rhwyd,
yn hon y daliwyd yntau.

17 Yr annuwiol i uffern aed,
ac yno gwnaed ei wely:

A'r rhai ollyngant Dduw dros gof,
bydd yno fyth eu lletty.

18 Can's byth y gwirion a'r dŷn tlawd
hyd ddydd brawd ni's anghofir:

Y gweinïaid a'r trueiniaid, hwy,
eu gobaith mwy ni cholli.

19 O cyfod, Arglwydd, yn-dy wŷn,
na ad i ddyn mo'th orfod:

Barna'r cenhedloedd gar dy fron,
a'th farn yn union gosod.

20 Gyr arnynt, Arglwydd, ofn dy rym,
yn awchlym i'th elynion:

Fel y gwybyddont, pe baent mwy,
nad ydynt hwy ond dynion.

S A L M X.

O Arglwydd, pa'm y sefi di
oddiwrthym ni cyn belled?

Pa'm yr ymguddi di a'th rym,
pan ydym mewn caethiwed?

2 Y drygrai fydd yn blino'r tlawd,
gan drallawd, a chan falchder:

Yn y dichellion a wnai rhai'n;
hwynt hwy eu hunain dalier.

3 Hoff gan ddyn drwg ei chwant ei hun,
pawb yn gyttûn â'i beched:

Bendithio mael ydyw eu twydd,
a'r Arglwydd maent i'w wrthod.

4 Yr annuwiol ni chais Dduw Ner,
(mae ef i'w falchder cyfuwch)

Ni chred ef, ac ni feddwl fod
un fath awdurdod goruwch.

5 Am fod ei ffydd mewn llwyddiant hir,
ni wel mo'th wir gyfammod:

Bydd dordyn wrth elynion mân,
fel chwythu tân mewn forod.

6 Fe dd'wedodd hyn â'i feddwl fyth,
Ni ddigwydd byth im' adfyd:

Ni'm symmudir o oes i oes,
ni chaf na gloes na drygyd.

S A L M X, XI, XII, XIII, XIV.

7 Yn ddichellgar, yn dwyllgar iawn,
a'i safn yn llawn melleddion :
Tan ei dafod y mae camwedd,
a thraws anwiredd creulon.
8 Mewn cilfechyd y disgwyl fan
i ladd y truan gwirion :
Ac ar y tlawd â llygad llym
yn dangos grym ei galon.

9 Fe orwedd fel y llew i'w ffau,
i fwrw ei faglau trawfion :
Y gwan a'r tlawd a dyn i'w rwyd,
ac yno daliwyd gwirion.
10 Fe duchan, fe a' mgrymma i hun,
fel un ar farw o wendid :
Ac ef ya gryf, a fel yn wael,
ar wan i gael ei ergyd.

11 Yn ei galon d'wedodd am Dduw,
nad ydyw yn gofiadu :
Cuddiodd ei wyneb, ac ni wel
pa beth a wnel creadur,
12 Cyfod, Arglwydd, dyrcha dy law,
dy fod i'n cofiaw dangos :
Ac nac anghofia, pan fo rhaid,
dy weiniaid a th werinos.

13 Paham y cablant hwy wir Dduw,
yr anwir annuw lledffrom ?
Pa'm y meddyliant arnat ti,
nad ymofyni i'm danom ?
14 Gwelaisf hyn ; can's canfyddi drais,
a chospi falais anfad :
Tydi yw gobaith tlawd, a'i borth,
a chymmorth yr ymddisad.

15 Tor ymaith yr annuwiol rym
yn gyflym, a'r maleisus :
Cais allan eu hanwiredd hwy,
ni chai di mwy'n ddrygonus.
16 Yr Arglwydd fydd yn Frenhin byth,
ef yw'r gwehelyth Lywydd :
Distrywiwyd pob cenhedlaeth gref
o'i dir ef yn dragywydd.

17 Duw, gweddi'r gwan a glywaist di,
ac a gyfuri'r galon :
Tro eilwaith attom y glust dau,
a chlyw weddïau ffyddlon.
18 Tros yr ymddisad y rhoi farn,
a'r gwan fydd cadarn bellach :
Megis na's gall daearol ddyn
mo'r pwyfo arnyn' mwyach,

S A L M XI.

CRedaf i'r Arglwydd yn ddi-nam :
paham y d'wedwch weithian
Wrth f'enaïd, Hwnt, a hed i'th fryn,
fel wrth aderyn bychan ?
2 Wele'r annuwiol a'u bwâu,
a'u cawell faethau'n barod,
Am wirioniaid yn llechu'n fain,
i faethu'r rhai'n o gyfgod.

3 Y feillfain oll i lygredd aeth :
ond beth a wnaeth y gwirion ?
Mae'r Arglwydd yn ei ddinas gref,
fe weryd ef y cyfion.

4 Yr Arglwydd o'i orseddfa fry
at y tlawd try ei olwg :
Gweithredoedd holl hiliogaeth dyn
i'w lygaid ydyn' amlwg.

5 Mae'r Arglwydd o'r naturiaeth hon,
prawf gyfion er ymgeledd :
Ond eas yw gan ei enaid fo
ddyn drwg a hoffer wagedd.
6 Ar bechaduriaid marwor tân
a brwmstan a ddaw'n gawod,

A gwynt tymhestlog uchel iawn ;
fal dyna lawn wialennod.

7 Can's cyfion ydyw'r Arglwydd Ner,
cyflawnder mae'n ei garu :
A'i wyneb at yr union try,
a hynny i'w ymg'leddu.

S A L M XII.

O Achub bellach, Arglwydd cu,
fe ddarfu'r trugarogion :
A'r holl wirionedd ar ball aeth
o blith hiliogaeth dynion.

2 A gwefus gweniaith d'wedant ffug,
er twyll a hug i'r eiddynt :
A chalon ddyblyg, yr un wedd,
y cair oferedd ganddynt.

3 Yr Arglwydd torred, o'i farn faith,
wefusau'r gweniaith diles :
A'r holl dafodau ffrostus iawn
a fyddo llawn o rodres.

4 Gallwn orfod o nerth tafod,
dwy wefus y fydd eiddom :
Fal hyn y d'wedant hwy yn rhwydd,
A phwy fydd Arglwydd arnom ?

5 Yntau ein Duw a dd'wedodd hyn,
Rhag llethu'r gwaelddyn codaf :
Y dyn gofidus, tlawd, a'r caeth,
mewn iechydwrïaeth dodaf.

6 Pur iawn yw geiriau'r Arglwydd nef,
a'i ddewid ef fydd berffaith,
Fel arian o ffwrn, drwy aml dro,
wed'i goeth buro seithwaith.

7 Ti, Arglwydd, yn ol dy air di,
a'i cedwi mewn hyfrydwch
Byth rhag y ddrwg genhedlaeth hon,
dy weision i gael heddwech.

8 Pan ddychaer y trawfion blin,
da ganddyn' drin anwiredd :
Felly daw dynion o bob parth
i fwyfwy gwarth o'r diwedd.

S A L M XIII.

PA hÿd, fy Arglwydd, Dduw dilÿth ?
a'i byth yr wyf mewn anghof ?

Pa guddio'r wyd (O Dduw) pa hÿd,
dy lân wyneb-pryd rhagof ?

2 Pa hÿd y rhed meddyliau tro
bob awr i flino'nghalon ?

Pa hÿd y goddefaf y dir,
dra codir fy nghaseion ?

3 O Arglwydd, edrych arnaf fi,
a chlyw ty ngweddi ffyddlon :

Agor ty llygaid, rhag eu cau
ynghyffega angau ddigllon.

4 Pellithrwn ddim (rhag maint yw'r llid)
fo dd'wedid fy ngorchfygu :

A llawen fyddai fy holl gas ;
dal fi o'th ras i fyfynu.

5 Minnau'n dy nawdd a rois fy ffydd,
a'm holl lawenydd eithaf :

Canaf i'm Duw a'm helpiodd i ;
gwnaf gerddi i'r Goruchaf.

S A L M XIV.

FEd'wedai'r ynfyd nad oes Duw,
ac felly byw drwy goegni :

Ymlygru'n ffaidd, ni chais gel ;
nid oes a wnel ddaioni.

2 O'r nef yr edrychodd yr Ion
ar holl drigolion daear,

A roddai neb ei goel ar Dduw,
a cheisio byw'n ddeallgar.

S A L M XIV, XV, XVI, XVII.

3 Fe giliodd pawb at lygredd byd,
ymdröent i gyd mewn brynti:
Nid oes un a wnel well nâ hyn,
nac un a fyn ddaioni.
4 Eu gwddf fy fëdd agored cau;
maent â thafodau 'frywgar:
A gwenwyn lindys fy'n parhau
dan eu gwefusau twyllgar.
5 A'u genau llawn (fel gwenwyn lliith)
o fellidith, ac o fustledd:
Ac anian efgud yw eu traed
i dywallt gwaed a dialedd.
6 Diftryw ac anhap fy'n eu ffyrdd;
ni 'dwaenant brif-ffyrdd heddwch:
Nid oes ofn Duw'n eu golwg hwy;
ni cheifant mwy 'difeirwch.
7 Pa'm? oni'wyddant hwy eu bod
drwy bechod, y modd yma,
Yn ysfy mhobl, a'u cildroi,
un wedd â chnoi y bara?
8 Gweddio'r Arglwydd hwy ni wnant;
yn hyn dychrynant luoedd:
Am fod Duw'n dala gyd â'r iawn,
yn un â'r cyfiawn bobloedd.
9 Gw'radwyddech gynt gyngor y tlawd,
fal y gwnnewch drallawd etto:
Am i'r tlawd gredu y doe llwydd
oddiwrth yr Arglwydd iddo.
10 Pwy a all roi i Israëi,
o Seion uchel, iechyd?
Pwy ond ein Duw? yr hyn pan wnel,
bydd iago ac Iſr'el hyfryd.

S A L M XV.

DYwaid i mi, pa ddyn a drig
i'th lys barchedig, Arglwydd?
A phwy a erys ac a fydd
ym mynydd dy sancteiddrwydd?
2 Yr hwn a rodia'n berffaith dda,
yr hwn a wna gyfiawnder:
A'r hwn a draetha o'i galon wir,
a drig ar dir uchelder.
3 Yr hwn ni ddywaid, ac ni wna,
ddim ond o'r da bwygilydd:
Ac ni chynnwys y rhai a ron'
i'w cymmydogion g'wilydd.
4 Yr hwn fydd isel yn ei fryd,
yn caru i gyd grist'nogion:
Yr hwn fy'n ofni'r Arglwydd Dduw,
ac fydd yn byw yn ffyddlon.
Yr hwn ni thyng ddim ond y gwir,
er dir neu niweid iddo:
5 Ac ni ro ei arian yn llog,
er dwyn cymmydog dano.
Na gwobr, na rhodd, yr hwn ni fyn,
er dal yn erbyn gwirion.
A wnelo hyn, ni lithra fyth,
fe gaiff y ddilyth goron.

S A L M XVI.

CADW fi, Dduw; can's rhois fy mhws
a'm coel yn dradwys arnad:
2 Fy Arglwydd wyd; mae dan fy mron
y gyffes hon yn wastad.
Nad lles it' yw, na'm dâ, na'm rhin;
3 ond i drin faint daearol:
I lefu'r rhai'n fy 'wyllys yw,
y rhai fy'n byw'n rhinweddol.
4 I'r rhai a redant at dduw gau,
y daw gofidiau amllder:
Eu died offryw o waed, ni
offrymmaf fi un amfer;

5 Ni henwaf chwaith. Yr Arglwydd yw
fy modd i fyw, a'm phiol:
A thydi, Ior, fy'n rhoi 'mi ran
a chyfran yn ddigonol.
6 A thrwy Dduw syrthiodd i mi ran
o fewn y fau hyfrydaf:
Digwyddodd imi, er fy maeth,
yr etfeddiaeth lanaf.
7 Bendithiaf finnau Dduw fy Ior,
hwn a foes gyngor ymy:
F'arennu'r hwyd, ddydd a nos,
fydd im' yn dangos hynny.
8 Rhois fy Ner (bob awr) gar fy mron;
o'r achos hon ni lithraf:
Can's mae ef ar fy nehau law;
yma na thraw ni sylaf.
9 O herwydd hyn, llawen a llon
yw fy nghalon: ac eilwaith,
Hyfryd yw fy mharch a di-ddig,
a'm cnawd a drig mewn gobaith.
10 Can's yn uffern ni edi di
mo'm henaid i, i aros:
Na'th anwyl Sanct (drwy naws y bedd)
i weled llygredd ceuffos.
11 Dangosi im' lwybr i fyw'n iawn;
dy fron yw'r llawn llawenydd:
Can's yn dy nerth, nid yn yllwch,
mae digrifwch tragywydd.

S A L M XVII.

O Clyw gyfiawnder, Arglwydd mad,
yſtyr fy nâd i'th grybwyll:
Clust ymwrando â'r weddi fau,
fydd o wefusau didwyll.
2 Disgwylia 'marn oddiwrthyt ti;
can's da y gweli'r union:
Profaisf a gwyddostf gano: nos
mor ddiddos ydyw 'nghalon.
3 Pan chwiliaist fi (da yw dy gof)
ni chefaist ynoſ gamwedd:
Fy myfyr mad, na'm meddwl laes,
na ddoed i faes o'm dannedd.
4 I ochel cydwaith dynion drwg,
drwy d'air a'th amlwg gyngor,
Ffordd y dŷn trawsgryf haerllug llym,
fe ddyſgwyd ym' ei hepgor.
5 Ond yn dy union lwybrau di,
Duw, cynnal fi yn wastad:
Rhag lithro allan o'th iawn hwy,
Duw, disgwyl fy ngherddediad.
6 Galw yr wyf arnad, am dy fod
yn Dduw parod i wrando:
Gostwng dy glust, a chlyw yn rhodd
fy holl ymadrodd etto.
7 Cyfranna dy ddaionus rad
(ti'r hwn wyt Geidwad ffyddlon)
I'r rhai fy'n ymroi dan dy law,
rhag broch a brow y trawfion.
8 Cadw fi'n anwyl rhag eu twyll,
fel anwyl ganwyll llygad:
Ynghyſgod dy adenydd di
O cadw fi yn wastad:
9 Rhag yr annuwiol a'u mawr bwys,
a rhag fy nghyfrwys elyn,
Y rhai a gais fy enaid i,
gan godi yn fy erbyn.
10 Maent hwy mor dordyn ac mor fras,
ac yn rhŷ gas eu geiriau:
Ac yn rhoi allan firoſt ar led,
gan falched eu parablau.
11 Maent hwy yn amgylchu yn ſiin
lle yr ſm ni'n cynniwer,

S A L M XVII, XVIII.

Ac a'u golygon tu a'r llawr,
mewn gwg a thramawr hyder.
12 Maent hwy fel llëw, dan godl gwrych,
a fai'n chwennych yfglyfaeth:
Neu fel llew ifanc (er ei les)
a geisiai loches hyfaeth.

13 Cyfod, Arglwydd, o'i flaen ef saf;
dy help a gaf i'm benaid:
A tharo i lawr a'th gleddyf noeth
yr enwir fflamboeth tanbaid.
14 Rhag gwyr dy law, rhag gwyr y byd,
fy a'u rhan i gyd oddiyma,
Gan lenwi boliau, a rhoi i'w plant
yn sawr eu chwant a'u traha.

15 Minnau mewn myfyr, fel mewn hûn,
a welaf lun d' wynebryd:
A phan ddihunwyf o'r hûn hon,
y byddaf ddigon hyfryd.

S A L M XVIII.

O Ior fy ngrym, caraf di'n fawr,
fy nghreiglauwr, tŵr f' ymward:
2 Fy Naf, fy nerth, fy nawdd, fy Nuw,
hwn yw fy holl ymddiried.
3 Pan alwyf ar fy Ior hynod,
i'r hwn mae clod yn gyfion:
Yna y'm cedwir yn ddiau
rhag drygau fy nghaseion.

4 Gofidion angau, o bob tu,
oeddynt yn cyrchu i'm herbyn:
A llifodd afonydd y fall
yn ddiball, er fy nychryn.

5 Pan ydoedd fwyaf ofn y bedd,
a gwaedlyd ddiwedded, arnaf,
Ag arfau angau o bob tu,
a'm cas yn nesu attaf:

6 Yna y gelwais ar fy Ner;
ef o'r uchelder clywodd:
A'm gwaedd a ddaeth hyd gar ei fron,
a thirion y croesawodd.
7 Pan ddigiodd Duw, daeth daear-gryn,
a sail pob bryn a siglodd:
A chyffro drwy'r wlad ar ei hŷd,
a'r holl fyd a gynhyrfodd.

8 O'i enau tân, o'i ffroenau tarth,
yn nynu pob parth wybren:
9 A chan gymmylau dan ei draed,
du y gwnaed y ffurfafen.
10 Ac fal yr oedd ein Ior fel hyn
uwch cerubyn yn hedeg:
Ac uwch law adenydd y gwŷnt
mewn nefol helynt hoywdeg.

11 Mewn dyfroedd, a chymmylau fry,
mae i'w wely, heb ei weled:
12 Ac yn eu gyrru'n genllysg mân,
a marwor tân, i wared.
13 Gyrrodd daranau, dyna i'w les,
gyrrodd o'r nef genhadon:
14 Cenllysg, marwor tân, melt yn gwau;
fal dyna i'w faethau poethion.

15 Distrywiwyd dy gas: felly gynt
gan chwythiad gwŷnt o'th enau,
Gwasgeraist di y moroedd mawr;
gwelwyd y llawr yn olau.
16 Felly gwnaeth Duw â mi'r un modd;
anfonodd o'r uchelder,
Ac a'm tynnodd o'r llë yr oedd
i'm hamgylch ddyfroedd lawer.

17 Fe a'm gwaredodd Duw, fal hyn,
oddiwrth fy ngelyn cadarn:
Yn rhydrwm imi, am ei fod,
rhof finnau glod hyd ddyddfarn.

18 Safent o'm blaen, ni chawn ffordd rŷdd,
tra fum yn nydd fy ngofid:
Ond yr Arglwydd ef oedd i'm dal,
a'm cynnal yn fy ngwendid.

19 Fy Naf ei hun a'm rhoes yn rŷdd,
fe fu Waredydd ymy:
Ac o dra ferch i mi y gwnaeth,
na bawn i gaeth ond hynny.
20 Yr Arglwydd a'm gobrwya'n ol
fy ngwaftadol gyfiawnder:
Ac yn ol glendid fy nwy law,
tâl im' a ddaw mewn amfer.

21 Can's ceisiai ffyrdd fy Arglwydd Ner,
ni wneuthum hyder ormod,
Na dim 'sgeler erbyn fy Nuw;
gochelais gyfryw bechod.
22 Can's ei ddeddfau maent ger fy mron,
a'i hollawl gyfion farnau:
Ac ni rois hebio'r un or rhai'n;
hwy ŷnt fy nghoelfain innau.

23 Bûm berffaith hefyd o'i flaen, ag
ymgedwais rhag byw'n rhyddrwyg:
24 A'r Arglwydd gobrwyodd fi'n llawn,
yr hyn fu'n iawn i'w olwg.
25 I'r trugarog, trugaredd rhoi;
i'r perffaith, troi berffeithrwydd:
26 A'r glân gwnei lendid, ac i'r tyn
y byddi gyndyn, Arglwydd.

27 Can's mawr yw dy drugaredd di,
gwaredi'r truan tawel:
Ac a oftyngi gar dy fron
rai a golygon uchel.
28 Ti a oleui 'nghanwyll i;
am hynny ti a garaf:
Tydi a droi fy nos yn ddydd,
a'm tywyll fydd goleuaf.

29 Oblegyd ynot ti, fy Naf,
y torraf trwy y fyddin:
Ie'n fy Nuw y neidia'n llwyr,
be tros y fagwyr feinir.
30 Ys perffaith ydyw ffordd Duw nef,
a'i air ef fydd buredig:
Ac i bob dŷn ynddo a gred,
mae'n fwcled bendigedig.

31 Can's pwy fydd Dduw? d'wedwch yn rhwydd:
pwy ond yr Arglwydd nefol?
A phwy fydd graig onid ein Duw?
fes, disgyl yw'n dragwyddol.
32 Duw a'm gwregysodd i a nerth,
a rhoes im' brydierth lwybrau:
33 Fe roes fy nhraed ar hy-lwybr da,
gorfeddfa'r uchel fannau.
34 Efe fy'n dysgu rhyfel ym',
gan roi grym i'm pawennau:
Fel y torrir bwa o ddur
yn brysur rhwng fy mreichiau.
35 Daeth o'th ddaioni hyn i gyd,
rhoist darian iechyd ymy:
A'th law ddeau yr wyd i'm dwyn,
o'th fwynder yr wy'n tyfu.

36 Ehengaist imi lwybrau teg,
i redeg buan gamrau:
Nid oes ynof un cymmal gwan,
ni wegian fy mynyglau.
37 Eridiais i fyinghas yn llym,
a daethym i'w goddiwedd:
Ac ni throis un cam i'm hol mwy,
nes eu bod hwy'n gelanedd.

38 Gwnaethum arnynt archollion hyll,
fel sefyll na's gallasant:
Ond, trwy ammharch i'w eig a'u gwaed,
i lawr dan draed fyrthiasant.

S A L M XVIII, XIX, XX, XXI.

- 39 Gwregysfaist fi â gwregys nerth,
at wres ac an-gerth rhyfel :
A'r rhai a ddaeth i'm herbyn i,
a gwympaist di'n ddiogel.
- 40 Fal hyn y gwnaethost imi gau
ar warrau fy ngelynyon :
A'm holl gas a ddifethais i,
rhois hwynt i weiddi digon.
- 41 Ac er gweiddi drwy gydol dydd,
ni ddoe achubodd attynt :
Er galw'r Arglwydd, ni ddoe neb
a roddai ateb iddynt.
- 42 Maluriais hwy fel llwch mewn gwŷnt,
fel dyna helynt efridd :
Ac mi a'u fethrais hwynt yn ffrom,
fel pridd neu dom heolydd.
- 43 Gwaredaist fi o law fy nghas,
rhoist bawb o'm cwmipas danaf :
Doe rhai ni wellent fi erioed,
â llaw a throed hyd attaf.
- 44 Addaw ufudd-dod, ond fo gaid
gan blant efroniaid gelwydd :
45 A phlant efroniaid twyll a wnant,
ond crynant i'w stafellydd.
- 46 Eithr byw yw'r Arglwydd ar fy mhlaidd,
fy nghraig fendigaidd hefyd :
Dyrchafer Duw ; ynddo ef trig
fy nerth, a'm hunig iechyd.
- 47 Fy Nuw tra fo â'i nerth i'm dal,
rhoi dial hawdd y gallaf :
A rh'oli pobloedd : can's efô
sydd yn eu t'wyfo attaf.
- 48 Fy ngwaredydd, a'm dyrchafydd,
o chyfyd rhai i'm herbyn,
Wyt ti, O Dduw : a'm dug ar gais
rhag drwg a thrais y gelyn.
- 49 Am hyn cammolaf di yn rhwydd,
O Arglwydd, Dduw y lluoedd :
Canaf dy glod ; a hyn fydd dyfsg,
ym mysg yr holl genhedloedd.
- 50 Duw sydd yn gwnethur (o'i fawr rad)
fawrhâd i frenhin Dafydd :
Ac i'w Enneiniog ei wellâd,
ac i'w had yn dragywydd.

S A L M XIX.

- D**Atgan y nefoedd fawredd Duw,
yr unrhyw gwna'r ffrifafen :
1 Y dydd i ddydd, a'r nos i nos,
fy'n dangos cwrs yr wybren.
- 2 Er nad oes ganddynt air nac iaith,
da 'dywaid gwaith Duw Lywydd :
Diga nad oes na mor, na thir,
na chlywir eu lleferydd.
- 4 Aeth eu sain hwy drwy yr holl fyd,
a'u geiriau hyd eithafodd :
Yr haul teg a'i gwmpas fydd bell,
a'i babell yn y nefoedd.
- 5 O'r hon y cyfyd ef yn rhod,
fel priod o'i orweddfa :
I'w gwrs cyrch, drwy lawenydd mawr,
fel cawr yn rhedeg gyrfa.
- 6 O eithaf hyd eithafodd nef
y mae ef a'i amgylchiad :
Ac ni all dim (lle rhydd ei dro)
ymguddio o'i oleuad.
- 7 Dyfsg yr Arglwydd fydd berffaith ddawn,
a dry i'r iawn yr enaid :
Felly rhydd ei wir dyfiolaeth
wybodaeth i'r ffyddloniaid.
- 8 Deddfau Duw Ion ydynt union,
llawenant galon ddiddrwyg :

- A'i orchymyn fydd bur ddiau,
a rydd olau i'r golwg.
- 9 Ofn yr Arglwydd fydd lân, a byth
y pery'n ddilyth hyfryd :
Barnau'r Arglwydd ŷnt yn wir llawn
i gyd, a chyfiawn hefyd.
- 10 Mwy deifyfiedig ŷnt nag aur,
ie na choeth-aur lawer :
Melyfach hefyd ŷnt nâ'r mel,
sef dagrau ter-fel tyner.
- 11 Can's ynddynt dyfsgir fi, dy was,
ar addas, a'r unionder :
A'r holl gam fy o'u cadw nhwy,
felly ceir gobrwy lawer.
- 12 Er hynny i gyd, pwy a all
iawn ddeall ei gamweddu ?
O gwna fi'n lân (a bydd ddiddig)
o'm holl guddiedig feiau.
- 13 Duw attal feiau-rhyfsg, chwant,
na thyfant ar fy ngwarthaf :
Yno byddaf wedi 'nglanhâu
o'm holl bechodau mwyaf.
- 14 O Arglwydd, fy Mhrynwr a'm nerth,
bydded yn brydferth gennyd
Fy 'madrodd pan ddêl gar dy fron,
a'm myfyr calon hefyd.

S A L M XX.

- G**Wrandawed di yr Arglwydd Ner,
pan ddêl cysfyngder arnad :
Enw Duw Jacob, ein Duw ni,
a'th gadwo di yn wastad.
- 2 O'i gyffegr rhoed it' help a nerth,
a braich o brydferth Seion :
3 Cofied dy offrrwm poeth a'th rodd,
bo ' rhai'n wrth fodd ei galon.
- 4 Rhoed iti, wrth dy fodd dy hun,
dy ddymun a'th adduned :
Dy fwriad iach a'th arfaeth tau,
a'th weddïau gwrandawed.
- 5 Yn enw ein Duw gorfoleddwn
yn hŷ, a chodwn faner :
A'th ddeifyfiadau gwnaed yn rhwydd
yr Arglwydd o'r uchelder.
- 6 Yr Arglwydd gweryd (felly gwn)
o'i gyffegr drwn ei 'Neiniog :
Gwrendy ei arch, gyr iddo rym,
yn gyflym ac yn gefnog.
- 7 Rhai at gerbydau rhont eu pwys,
rhai ar feirch ddwys ymddried :
Minnau ar enw'r Arglwydd Dduw,
mai hwnnw yw'n ymwared.
- 8 Hwyl a'mroifant, a syrthiafant
yn eu nerth eisoes yno :
Codaſom a safafom ni,
O Dduw, a thi i'n llwyddo.
- 9 Cadw ni, Arglwydd, a'th law gref ;
boed Brenhin y nef droſom :
Gwrandawed hwnnw arnom ni,
a'n gweddi pan y llefom.

S A L M XXI.

- O** Arglwydd, yn dy nerth a'th rin
mae'r Brenhin mewn llawenydd :
Ac yn dy iechyd, yr un wedd,
mae ei orfoledd beunydd.
- 2 Holl ddeifyfiad ei galon lân
iddo yn gyfan doddaist :
Cael pob dymuniad wrth ei fodd,
ac o un rhodd ni phalliaist.
- 3 Can's da'r achubaist ei flaen ef
â doniau nef yn gyntaf :

hwydd :

1,

S A L M XXI, XXII.

Ac ar ei ben (ddaienys Ion)
rhoist goron aur o'r puraf.
4 Ef a ofynodd gennyd oes,
a rhoddaiſt hiroes iddo :
A hon dy rodd dros byth y bydd,
nid â'n dragywydd heibio.
5 I'th iachawdwriaeth y mae 'n byw,
a mawr yw ei ogoniant :
Gofodaist arno barch a nerth,
a phrydferth yw ei lwyddiant.
6 Rhoist dy fendithion uwch pob tawl,
yn rhodd drag'wyddawl iddo :
A llewyrch d' wyneb byth a fydd
yn fawr lawenydd arno.
7 Am fod y Brenhin yn rhoi 'i gred
a'i 'mddiried yn yr Arglwydd :
Dan nawdd y Goruchaf tra fo,
gwn na ddaw iddo dramgwydd.
8 A thydi, Arglwydd, a'th law lân,
cei allan dy eynion :
Rhag dy ddeheulaw (er a wnant)
ni ddiangant dy gafelion.
9 Di a'u gosodi 'n nydd dy ddig,
fel ffwrnais ffyrnig danllyd :
Yr Arglwydd i'w lid a'u difa,
a'r tân a'u hyfa'n enbyd.
10 Diwreiddi di eu firwyth o'r tir,
a'u had yn wir ni thycian :
11 Am fwriadu it' ddrwg dilen,
heb ddwyn i ben mo'u hamcan.
12 Ti a'u gosodi hwy 'r naill du,
a thi a'th lu i'w herbyn :
Ac a lefeli dy fwau
at eu hwynebau cyndyn.
13 Ymddyrcha dithau, f' Arglwydd Gun,
i'th nerth dy hun a'th erfid :
Ninnau a ganwn, o'n rhan ni,
i foli dy gadernid.

S A L M XXII.

DAngos, fy Naw, fy Naw a'm grym,
ba achos y'm gadewaiſt :
Pell wyd o'm hiechyd, ac o nâd
fy mloeddiad ; llwyr y'm pallaist.
2 Fy Naw, rwy 'n llefain, tithau heb
roi im' mor ateb etto :
Bob dydd a nos mae nghri 'n ddi-ffael,
a heb gael mo'm dyhuddo.
3 A thi wyd sanct, sanct i barhau,
lle daw gweddiau 'n wastad :
A holl dy Israhel, a'u clod,
a'u pwys a'u hyftod, attad.
4 Ynet gobeithiai 'n tadau ni,
a thydi oedd eu bwled :
Ymddiried ynot, Arglwydd hael,
ac felly cael ymwared.
5 Lleasant drwy ymddiried gynt ;
da fuost iddynt, Arglwydd :
Eu hachub hwynt a wnaethost di,
rhag cyni, a rhag gw'radwydd.
6 Fe'm rhifr innau megis pryf,
nid fel gŵr cryf ei arfod :
Fel dirmyg dynion, a gwarth gwael ;
a thybiant gael eu hyftod.
7 Pawb a'm gwelent, a'm gwatworent,
ac a'm min-gamment befyd :
Ysgwyd eu pennau yn dra hŷ,
a chweddi hynny d'weddyd.
8 Ar yr Arglwydd rhoes bwys a chred,
doed ef i'w wared allan :
Os myn ei ollwg ef ar led,
cymmered iddo 'i hunan.

9 Duw, tynnaist fi o groth fy mam,
rhoist ynof ddiham obaith,
Pan oeddwn i yn sugno hon,
ac o'i dwy fron a'm harchwaith.
10 Arnat ti bwriwyd fi o'r bru,
arnat ti bu fy 'mddiried :
Fy Naw wyt ti o groth fy mam ;
ffyddiais it' am fy ngwared.
11 Oddiwrthys fi yn bell na ddos,
tra fo yn agos flinder ;
I'm cymmorth i, gan nad oes neb
a drotho 'i wyneb tyner.
12 Buſtych lawer, a chryſion iawn,
daethant yn llawn i'm gogylch :
A theiwr Bafan, o bob parth,
yn codi tareth o'm hamgylch.
13 Egorant arnaf enau rhwth,
i'm bygwith, fel y llewod,
A faent yn rhoio eisiau maeth,
o raib ysglyfaeth barod.
14 Fel dwfr 'rwyf fi 'n diferu 'n chwyrn,
a'm hefygryn, figla'r rheini :
Fy nghalon o'm mewn darfu 'n llwyr,
fel cwyr a fai yn toddi.
15 Fel priddlestr mae fy nerth mor fwrth,
ynghlyn wrth fy ngorchfannau
Mae fy nhafod : yr wyf mor drwch,
fy nghyfie yw llwch angau.
16 Can's cwn cylchafant fi, fy Ner,
a chadfa 'sgeler ddiffaith :
Cloddiafant fy nwy law a'm traed,
ac felly gwnaed fy artaith.
17 A rhifo fy holl efgyrn i,
gan gulni, hawdd y gallaf :
Maent hwythau 'n gweled hynny 'n wych,
bob tro yn edrych arnaf.
18 Rhynghynt i'w mysg y dillad mau
yn rhannau dosparthafant :
A hefyd ar fy mhrif-wig i
coelbrenni a fwriafant.
19 Tithau, fy nerth, a'm Harglwydd da,
nac ymbellâ oddiwrthy :
O bryſia, tydi yw fy mhorth ;
a thyrd â chymmorth ymy.
20 O tyr'd, ac achub yr oes fau
rhag ofn y cleddu ffyrnig :
A gwared o feiddiant y ci
fy enaid i, fy'n unig.
21 Ymddiffyn fi rhag y llew glwth ;
dwg o'i ſafn rhwth fy enaid :
Achub, a gwrando fi yn chwyrn,
rhag cynn yr unicorniaid.
22 Mynegaf finnau d'enw yn bur
i'm brodyr yn yr orfedd :
Lle mwya 'r gynnulleidfa lân,
dy glod a wna 'n gyfannedd.
23 Had Iago ac Israhel, chwydchi
rhaf ych yn ofni 'r Arglwydd,
Drwy ofn y rhoweh iddo foliant,
a rhowch ogoniant ebrwydd.
24 Can's ni'ch llyfodd, ni'ch dirmygodd,
ni chuddiodd ei wynebpryd :
Eithr gwrandawodd weddi y gwan,
a'i dychan yn ei adfyd.
25 Honot ti bydd, ac i ti gwedd
mewn aml orfedd y moliant :
I Dduw rhof f' addunedau 'n llon,
gar bron y rhaf a'i hofnant :
26 Diwellir y tlodion : a'r rhaf
a geisiai at yr Arglwydd,
A'i molant ef, ſe gaisf (gwir yw)
eich enaid fyw'n dragywydd.

S A L M XXII, XXIII, XXIV, XXV.

- 27 Trigolion byd a dront yn rhwydd
at yr Arglwydd, pan gofiant :
A holl dylwythau 'r ddaear hon
dont gaf ei fron, ymgrymiant.
28 Can's yr Arglwydd biau 'r deyrnas,
a hell gwmpas y bydoedd :
Ac uwch eu llaw ef unig fydd
ben Llywydd y cenhedloedd.
29 Y cyfoethogion a fwyttânt,
addolant yn eu gwynfyd :
Rhai a ant i'r llwch gar ei fron,
a rhai, braint meirwon hefyd.
30 Y rhai 'n oll a'u had, yn un fryd,
gwnant iddo gyd wafanaeth :
A'r rhai 'n i'r Arglwydd, drwy 'r holl dir,
a risir yn genhedlaeth.
31 Dont, dangofant ei uniondeb,
y rhai fydd heb eu geni :
Hyn a addawodd, ef a'u gwnaeth,
hynny a ddaeth o ddifri'.

S A L M XXIII.

- Y R Arglwydd yw fy Mugail clau,
ni ad byth eisiau arnaf :
2 Mi gaf orwedd mewn porfa fras
ar lan dwfr gloywlas araf.
3 Fe goledd f' enaid, ac a'm dwg
'rhyd llwybrau diddrwg, cyfion :
Er mwyn ei Enw mawr dilys,
fe'm tywys ar yr union.
4 Pe rhodiwn (nid ofnwn am hyn)
yn nyffryn cysgod angau,
Wyd gyd â mi, a'th nerth, a'th ffon :
ond tirion ydyw 'r arfau ?
5 Gosodaist fy mwrd i yn fras,
lle'r oedd fy nghas yn gweled :
Olew i'm pen, a chwppan llawn ;
daionus iawn fa'r weithred.
6 O'th nawdd y daw y doniau hyn
i'm canlyn byth yn hylwydd :
A minnau a breswyliaf byth
â'm nŷh yn nhŷ yr Arglwydd.

S A L M XXIV.

- Y R Arglwydd piau 'r ddaear lawr,
a'i llawnder mawr sy'n eiddo :
Yr Arglwydd biau yr holl fyd,
a'r bobl i gyd fydd ynddo.
2 Can's fe roes ei sail hi a'i gwedd
yn rhyfedd uwch y moroedd :
Ac a'i gosododd hi yn lân
yn drigfan uwch llif-ddyfroedd.
3 Er hyn, pwy a ddringa yn hŷ
i gyffegr fry yr Arglwydd ?
A phwy a faif â theilwng wedd
yngorfedd ei sancteiddrwydd ?
4 Dŷn â llaw lân, a meddwl da,
ac yn ddidraha 'i enaid :
Diorwag, ac ni roes un trô
er twyllo 'i gyfnefisiaid.
5 Gan yr Arglwydd y caiff hwn wiith
ei rasilawn fendith helaeth :
A chyfiawnder i bob cyfryw
gan Dduw yr iachawdwriaeth.
6 Hon fy gan Dduw 'n genhedlaeth gref,
a'i ceisiant ef yn effro :
A geisiant d'wyneb, dyma 'u maeth,
sef gwir genhedlaeth lago.
7 Dyrchewch chwi, byrth, eich pennau,
a chwithau ddorau bythol :
Can's Brenhin mawr daw i'ch mewn chwi,
sef pen bri gogoneddol,

- 8 Pwy yw'r Brenhin hwn gogonedd ?
Arglwydd rhyfedd ei allu :
Yr Arglwydd yw, cyfion ei farn,
a chadarn i ryfelu.
9 Dyrchewch chwi, byrth, eich pennau,
ehengwch ddorau bythol :
Can's Brenhin mawr daw i'ch mewn chwi,
Brenhin o fri gogonol.
10 Pwy, meddwch, ydyw 'r Brenhin hwn,
a gofiwn ei ogoniant ?
Ior y lluoedd yw, Brenhin hedd,
a gogonedd, a ffyniant.

S A L M XXV.

- F' Arglwydd, dyrchefais f' enaid i
hyd attad ti yn union.
2 Fy Nuw, fy ngobaith, gwarth ni cha' ;
na lawenhâ 'ngelynion.
3 Sawl a obeithiant ynot ti,
y rhei 'ni ni w'radwyddir :
Gwarth i'r rhai a wnel am i ham
ryw dwyll neu-gam yn ddilhir.
4 Arglwydd, dangos im' dy ffordd di,
a phar i mi ei deall :
Dyfg, ac arwain fi yr un wedd
yn dy wirionedd diball.
5 Can's tydi ydwyd Dduw fy maeth,
a'm hiachawdwriaeth unig :
Dy ddifgwyl yr wyf 'rhyd y dydd,
a hynny fydd i'm diddig.
6 O cofia dy nawdd a'th serch di,
a'th fawr dofturi, Arglwydd :
Cofia fod ynot ti epiôed
lawn ddiôed drugarowgrwydd.
7 Na chofia yr anwiredd mau,
na llwybrau fy ieuengtyd :
Ond, Arglwydd, cofia fy nghur i,
er dy ddaioni hyfryd.
8 Yr Arglwydd fydd union a da,
a'i ffyrdd im' noddfa ydynt :
Fe arwain (fel y mae yn rhaid)
y pechaduriaid ynddynt.
9 Fe ddyfg ei lwybrau mewn barn iawn
i'r rhai ufuddiawn ystig :
Hyddyfg yw ei ffyrdd i bob rhai
a fyddai oftyngedig.
10 I'r sawl a gadwo ddeddfau 'r Ion,
a'i union dystiolaethau,
Gwirionedd a thrugaredd fydd
ei lywydd yn ei lwybrau.
11 Er mwyn dy enw (O Arglwydd mau)
Dduw maddau fy anwiredd :
Can's fy nhrofeddiad i mawr yw ;
mwy ydyw dy drugaredd.
12 Mae, pa ryw wr, yn ein mysg ni,
fydd yn pur ofni 'r Arglwydd ?
Fe ddengys y ffordd iddo fo,
hon a ddewiso'n ebrwydd.
13 O hyn y caiff fy enaid cu
le i lettyu 'n esmwyth :
A'r holl ddaear hon, a'i gwellâd,
a gânt ei had a'i dylwyth.
14 Ei holl ddirgelwch a ddyfg fo
i'r sawl a ofno 'r Arglwydd :
Ac o'i holl gyfanneddau glân
efe a'i gwna 'n gyfarwydd.
15 Tueddu 'r wyf, fy Arglwydd mad,
yn wastad â'm golygon :
Can's ef yn unig (yn ddiôed)
rhydd fy nau droed yn rhyddion.
16 Tro attaf, dod im' nawdd diddig ;
can's unig wyf, a rhydlawd.

S A L M XXV, XXVI, XXVII, XXVIII.

- 17 Gofidiau 'nghalon f'nt ar led,
Duw, gwared fi o'm nychdawd.
- 18 Duw, gwel fy mlinder a'm poen fawr,
a madde'n awr fy mhechod:
- 19 Gwel fy ngelynion, a amlhant,
ac a'm casant yn ormod.
- 20 Cadw f' enaid, ac achub fi,
na wnelo'r rheini m'w'radwydd:
- Rhois fy mhwys arnat ti, fy Naf,
a rhodias mewn perffeithrwydd:
- 21 Cadwed fi fy uniondeb maith;
can's rhois fy ngobaith ynod:
- 22 Duw, cadw di holl Israél,
gwared, a gwel ei drallod.

S A L M XXVI.

- B**ARN fi (O Dduw) a chlyw fy llais;
mi rodiais mewn perffeithrwydd:
Ac ni lithraf, am im' roi 'mhwys
yn llownddwys ar yr Arglwydd.
- 2 Prawf di fy muchedd, Arglwydd da,
a hola ddull fy mywyd:
- A manwl chywila'r galon fau,
a phrawf f' arennau-hefyd.
- 3 O flaen fy llygaid, wyf ar led
yn gweled dy drugaredd:
Gwnaeth dal ar hynny ar bob tro,
im' rodio i'th wirionedd.
- 4 Nid cyd-eistedd gyd â gwagedd,
neu goegwyr yn llawn malais:
- 5 Cas gennyf bob annuwiol rith,
ac yn eu plith ni 'fceddais.
- 6 Mi elchaf fy nwy law yn lân;
can's felly byddan', f' Arglwydd:
Ac a dueddaf tu a'th gor,
ac allor dy sancteiddrwydd.
- 7 Y modd hyn teilwng yw i mi,
luofogi dy foliant:
- Sef, addas i mi fod yn lân,
i ddatgan dy ogoniant.
- 8 Arglwydd, cerais drigfan dy dy,
lle'r ery' dy anthydedd:
- 9 N'ad f' enaid i a'm hoës, ynghyd
â'r gwaedlyd, llawn anwiredd.
- 10 Eu dwylaw hwynt fy 'sgeler iawn,
y maent yn llawn malediaid.
- A dehau law yr holl rai hyn
fy'n arfer derbyn gwobrau.
- 11 Minnau'n ddiniweid (felly gwedd)
ac mewn gwirionedd rhodias:
- Gwared fi drwy dy ymgeledd,
cymmer drugaredd arnaf.
- 12 Fe saif fy nhroed i ar yr iawn,
ni syf o'r uniawn droedfedd:
- Mi a'th glodforaf, Arglwydd da,
lle byddo mwya'r orfedd.

S A L M XXVII.

- Y**R Arglwydd yw fy ngoleu 'gyd,
a'm hiechyd: rhag pwy'r ofnaf?
- Yr Arglwydd yw nerth f' oës: am hyn,
rhag pwy doe ddychryn arnaf?
- 3 Pan ddaeth rhai anaf, sef fy nghas,
o'm cwmipas ef fy llyngau,
Llithrafant, a chwympasant hwy,
ni ddaethant mwy i fynu.
- 4 Ni ddoe ofn ar fy nghalon gu,
pe cyrchallu i'm herbyn:
- Neu pe coëd iad y modd hwn,
mi ni wan-fyddiwn ronyn.
- 5 Un arch a erchais ar Dduw Naf,
a hynny a archaf etto:
- Cael dyfod i ddy'r Arglwydd glân,
a bod a'm trigfan ynddo:

- 1 I gael ymweled â'i deml dëg,
a hyfryd ofteg ynddi,
Holl ddyddiau f' einioes: sef wyf gaeth
o fawr hiraeth am dani.
- 5 Can's y dydd drwg fo'm cudd efe
i'w babell neu ddirgelfa:
- I'w breswylfod, fel mewn craig gref,
cactgantho ef orphwysfa.
- 6 Bellach fe'na codir uwch fy nghas,
fydd mewn galanäs ymy:
- Aberthaf, caraf, mola'r Ion,
yn ffyddlon byth' am hynny.
- 7 Gwrando arnaf, fy Arglwydd byw,
bryfia a chlyw fy oernad:
- Trugarhâ wrthyf, gwel fy nglwylf,
y pryd y galwyf arnad.
- 8 Fel hyn mae 'nghalon o'm mewn i
yn holi ac yn ateb:
- Ceisfwech fy wyneb ar bob tro;
fy Nuw, rwy'n ceisio d'wyneb.
- 9 Na chudd d'wyneb, na lys dy was;
fy mhorth a'm hurddas fuost:
- Duw fy iechyd, na wrthod fi;
O paid a forri'n rhydoft.
- 10 O gwrthyd fi fy nhad a'm mam,
a'm dinam gyfnefeisiaid:
- Gweddïa'r Arglwydd; ef, er hyn,
o'i ras, a dderbyn f' enaid.
- 11 Duw, dysgi i mi dy ffordd yn rhwydd,
o herwydd fy ngelynion:
- Ac arwain fi, o'th nawddol rad,
yn wastad ar yr union.
- 12 Ac na ddyro fi, er dy ras,
wrth fodd yr atcas elyn:
- Can's ceisfodd fy nghaseion mau
dyftion gau yn fy erbyn.
- 13 Oni bai gredu honof fi,
bûm wrth fron torri 'nghalon,
- Y cawn i weled da Duw'n rhad
o fewn gwlad y rhai bywion.
- 14 Disgwyl di ar yr Arglwydd da,
ymwrola dy galon:
- Ef a rydd nerth i'th galon di,
os iddo credi'n ffyddlon.

S A L M XXVIII.

- A**Ttad (Ion fy nerth) y rhof lef;
Duw nef, na fydd di fyddar:
- Os tewi, rhag fy myn'd mor drift,
a bod mewn cist dan ddaear.
- 2 O Arglwydd, erglyw fy llais i,
a derbyn weddi bruddaidd:
- Pan godwyf fy nwy law o bell,
Duw, tu a'th gafell sanctaidd.
- 3 Ac na ddarostwng fi, fy Ior,
dan ddwylo'r annuwiolion:
- Y rhai fy'n arwain minau mel,
a rhyfel yn eu calon.
- 4 Yn ol bwriad eu calon gau,
a'r twyll ddyfeisiau eiddynt,
- Yn ol eu drwg weithredoedd hwy,
Duw, tâl eu gobrwy iddynt.
- 5 Am na 'styriant weithredoedd Duw,
ef a wna ddistryw arnynt:
- Am na welent ei wŷrth a'i rad,
ni wna adeilad honynt.
- 6 Bendigaid fyddo'r Arglwydd nef,
fe glybu lef fy ngweddi:
- 7 Yr Arglwydd yw fy nerth, a'm rhan,
a'm tarian, a'm daioni.
- Ymddiriedais iddo am borth,
a chrefais gymmorth ganddo:

Dr. Williams

Bwyda, cyfod hwy; am ben hyn
dod iddyn' drag'wyddol-faeth.

Addolwch Arglwydd yr holl fyd;
mor hyfryd yw ei babell!

A llais yr Arglwydd a fydd dwys,
fel y bo eymmwys gantho.

7 A Sirion oll : llais ein Ior glân
a wna'i fflam dân wafgaru.

Dynoetha goed; i'w deml, iawn yw
i bob rhyw ei foliannu.

Yr Arglwydd rhydd ei bobl ym mhllith
ei fendith, a hir heddowch.

3 Cedwaist fy enaid rhag y bedd,
a rhag diwedd anhyfryd.

Heno brydnhawn wylofain fydd,
y bore ddydd daw iechyd.

12 Molaf, a chanaf â'm tafod
i'm Harglwydd glod dragywydd.

A bydd im' yn graig gadarn siwr,
yn dŷ a thŵr i'm gwared.

Can's fy holl nerth fydd ynôf ti;
da gelli fy ngwaredu.

Ac mi ofodais yn llwyr faith
fy ngobaith yn yr Arglwydd.

Eithr fy nhraed i, yn eang rŷdd,
da beunydd y sefydlaist.

Fy nerth a ballodd o'm drwg cynt,
a'm hefygryn ydynt bydron.

A hawdd yw hepgor y llestr twyn,
o byddai hwn drwg-flafus.

Hwy a 'mgyngborent ar bob twyn,
bwriadent ddwyn fy einioes.

22

S A L M XXXI, XXXII, XXXIII.

14 Ond yn fy ngobaith (Arglwydd byw)
y d'wedais, Fy Nuw ydwyd :
15 Y mae f' amferoedd ar dy law ;
nid oes na braw nac arfwyd.

Tyred, a gwared fi dy was
oddiwrth fy nghas a'm herlid :

16 A dangos d'wyneb im' o'th rad,
rhag brad y rhai fy'm hymnid.

17 O Arglwydd, na w'radwydder fi,
a rois fy ngweddi arnad :

Ond i'r annuwioel gwarth a wedd,
yn fud i'r bedd o lygriad.

18 Cau gelwyddog wesusau 'rhaf'n
y fydd yn darstain crasder,

O ddiystyrwch, â thor tyn,
yn erbyn y cyfiawnder.

19 O mor fawr yw dy rad di-drai,
a roist i'r rhai a'th ofnant !

Cai o flaen meibion dynion glod,
ac ynod ymddiriedant.

20 Oddiwrth fyth feilchion (o'th flaen di)
y cuddi hwynt yn ddigel :

Cuddi yn dda i'r babell dau,
rhag sen tafodau uchel.

21 Mi a fendigaf Dduw yn hawdd ;
dangosawdd im' ei gariad :

A gwnaeth ryfeddod dros ei was,
mewn cadarn ddinas gaead.

22 Ofnais i gynt, o'm gobaith drwg,
fy nhroi o'th olwg allan :

Eithyr pan lefais arnat ti,
y clywaist fi yn fuan.

23 O cerwch Dduw, ei holl faint ef ;
da y clyw lef ffyddloniaid :

Ac ef a dâl yn helaeth iawn
i'r beilch anghyfiawn tanbaid.

24 Cymmerwch gysur yn Nuw Ion,
ef a rydd galon ynoch :

Ac os gobeithiwch ynddo ef,
ei law yn gref bydd drosfoc.

S A L M XXXII.

Y Sawl fy deilwng, gwyn ei fyd,
drwy fadde 'i gyd ei drosedd :

Ac y cyfgodwyd ei holl fai,
a'i bechod, a'i anwiredd.

2 A'r dŷn â gwynsyd Duw a'i llwydd,
ni chyfr'i'r Arglwydd iddo

Mo'i gamweddau : yr hwn ni chad
dim twyll dichell-frac ynddo.

3 Minnau, tra celwn i fy mai,
yn hen yr ai 'mhiebellion :

A thrwy fy rhwad i bob dydd,
cyfuddio bydd fy nghalon.

4 Dy law dithau, y dydd a'r nos,
fydd drom drwy achos arnaf :

Troi ireidd-dra fy efgyrn mer
fel fychder y gorphenhaf.

5 Yna y trois innau ar gais,
addetais fy anwiredd :

Tyst yn fy erbyn fy hun fum ;
maddeuaist ym' fy nghamwedd.

6 Amferol weddiau, am hyn,
a rydd pob glanddyn arnad :

Rhag ofn, mewn ffrydau dyfroedd maith,
na chair mo'r daith hyd attad.

7 Rhyw loches gadarn wyt i mi,
rhag ing y'm cedwi 'n ffyddlon :

Amgylchyni fy fi ar led
â cherdd ymwared gyson.

8 Dithau (O ddyn) dyg gennyf fi
y ffordd y rhodi'n wastad :

Mi a'th gynghoraf di rhag drwg ;
y mae fy ngolwg arnad.

9 Fel y march neu y mul na fydd,
y rhai y fydd heb ddirmad :

Mae yn rhaid genfa, neu ffirwyn den,
i ddal eu pen yn wastad.

10 Caiff annuwioelion, a wnant gam,
fawr ofid am eu traha :

A ffyddloniaid Duw, da y gwedd,
trugaredd a'u cylchyna.

11 Chwithau 'r cyfion yn dirion ewch,
a llawenhêwch yn hylwydd,

A phob calon fydd union fyth :
clodforwch fyth yr Arglwydd.

S A L M XXXIII.

PA rai bynnag, yn Nuw yr Ion,
fy gyfion, llawenychwch :

1 bawb y fydd yn iawn yn byw,
gweddus yw diolchgarwch.

2 A thannau telyn molwch ef ;
rhowch hyd y nef ogoniant :

Ar y nabyll gywair ei thôn,
ac ar y gyfion ddeffant.

3 Cenwch i'r Ion fawl a mawrhâd,
wiw gerdd o ganiad newydd :

Cenwch iddo yn llafar glod,
bid parod eich lleferydd.

4 Am mai union ydyw ei air,
ffyddlon y cair ei weithred :

5 Cyfiawnder a barn ef a'i câr,
a'r ddaear llawn o'i nodedd.

6 Gair yr Arglwydd a wnaeth y nef,
a'i Yspryd ef eu lluoedd :

7 Casglai efe ynghyd y môr,
a'i drysor yw'r dynderoedd.

8 Yr holl ddaear ofned ein Duw,
a phob dŷn byw a'i preswyl :

9 Ei arch a saif, a'i air a fydd ;
a hynny fydd i'w ddisgwyl.

10 Ef a ddirymmodd (fy Nuw Ior)
holl gynghor y cenhedloedd :

A thrwy lysiant gwnai yn ddi rym,
amcanion llym y bobloedd.

11 Ond ei gynghor ef oddi fry,
a bery'n drag'wyddoliaeth :

A'i galon-fryd efe ei hun,
uwch pob rhyw un genhedlaeth.

12 A phob cenhedloedd dedwydd fnt,
os Duw iddynt fydd Arglwydd :

A'i etholion efe a'u gwnaeth
yn etifeddiaeth hylwydd.

13 O'r nefoedd fry yr edrych Duw
ar lwybrau pob rhyw ddynion :

14 Ac o'i breswylfa edrych ar
y ddaear, a'i thrigolion.

15 Yr hwn a luniodd galon dŷn,
a edwyn ei weithredoedd :

16 Ac ni chedwir un bydol gun
o'i nerth ei hun, na'i luoedd.

17 A pheth palledig ydyw march,
i gael parch ac ymwared :

Ac ni all achub o law'r Ner
mo'i farchog, er ei gryfed.

18 Wele lawn olwg Duw, a'i wawf,
maent ar y sawl a'i hofno :

A'i drugaredd ef fydd ar led
i'r sawl a'mddiried ynddo ;

19 Er mwyn gwared, pan fo yn rhaid,
rhag angau, enaid adyn :

Ac i borthi y tlawd yn glau
rhag eisiau, a rhag newyn.

SALM XXXIII, XXXIV, XXXV.

20 Ein henaidd gan yr Arglwydd hael
fy'n disgwyl cael ei bywyd :
Efe a byrth ein henaidd gwan ;
efe yw'n tarian hefyd.
21 Sef yn unig yn Nuw yr Ion
mae'n calon yn llawenu :
Ac yn ei Enw sanctaidd ef
mae hon yn gref yn credu.
22 Duw, dy drugaredd dod i ni,
sef ynot ti y credwn :
Dy drugaredd a'th nawdd i'n dod ;
can's ynodd ymddiriedwn.

SALM XXXIV.

Diolchaf fi, â chalon rwydd,
i'r Arglwydd bob amferau :
Ei foliant ef, a'i wir sawrhâd
fy'n waftad yn fy ngenau.
1 Fy enaid fydd yn bostio'n rhwydd
o'm Harglwydd, ac o'm perchen :
A phob difalech hynny a glyw,
ac a fydd byw yn llawen.
3 Molwch fy Arglwydd gyd â mi,
cyd-folwn ni ei enw ef :
4 Criais arno yn fy ofn caeth,
a gwrando wnaeth fy ynglef.
5 Y sawl a edrych arno ef,
â llewyrch nef eglurir :
Ni w'radwyddir o'honynt neb,
a'u hwyneb ni ch'wilyddir.
6 Wele, y truan a roes lef,
a Duw o'r nef yn gwrando,
A'i gwaredodd ef o'i holl ddrwg,
a'i waedd oedd amlwg iddo.
7 Angel ein Duw a dry yn gylch
o amgylch pawb a'i hofnant :
Ceidw ef hwynt ; a llawer gwell
nâ chafell yw eu gwarant.
8 O profwch, gwelwch, ddaëd yw
yr Arglwydd byw i'r eiddo :
A gwyn ei fyd pob dŷn a gref,
roi ei ymddiried ynddo.
9 Ofnwch Dduw ei holl faint (heb gel)
a'i gwnel, ni bydd pall arnyn :
10 Nac eisiau dim fydd dda ; er bod
ar g'nawon llewod newyn.
11 Chwychwi feibion, deuwch yn nes,
gwrandewch hanes ystyriol :
Dowch, a dysgaf i chi yn rhwydd
ofni yr Arglwydd nefol.
12 Y sawl a chwennych fywyd hir,
a gweled gwir ddaioni :
13 Cau dy enau rhag drwg di bwyll,
a'th fain rhag twyll a gwegi.
14 Gwrthod ddrwg, gwna dda, a chais heddi ;
hon hyd y diwedd dilyn :
A chadw'r heddwch wedi ei chael ;
fal dyna ddiwael deffyn.
15 Y mae yr Arglwydd â'i olwg
ar y dŷn diddrwg cyfion :
A'i glustiau ef, o'i lawn wir fodd,
egorodd i'r rhai gwirion.
16 Wyneb yr Ion a'i guwch fy dyn
yn erbyn gweithwyr diffaith :
Y cofa o'honynt ef a'i tyr
ar fyr o'r ddaear ymaith.
17 Hawdd y clybu fy Naf o'r nef
leserydd llef y cyfion :
A thra buan (o'i rad a'i rodd)
y tynodd o'u trallodion.
18 Agos iawn yw ein Duw at gur
y galon bur ddrylliedig :

A da y ceidw ef bob pryd
yr yfpryd cystuddiedig.
19 Trwch, ie, ac aflwyddiannus iawn,
a fydd gŵr cyfiawn wethiau :
Ei ddrygau oll, Duw, oddi fry,
a'u tyn, a'i try i'r gorau.
20 Ceidw ei esgryn ef ei hun,
o'honynt un ni ddryllir :
21 A drwg a laddo y drwg was,
a ffrwyth ei gas y lleddir.
22 Eithr holl was'naethwyr Duw ei hun
yr Arglwydd Gun a'u gwared :
I'r sawl a'mddiried ynddo ef,
ni all llaw gref mo'r niwed.

SALM XXXV.

Pleidia (O Arglwydd) yn fy hawl,
â'r sawl a dery'n f'erbyn :
Lle'r ymryfonant â myfi,
ymwana di â'r gelyn.
2 Mae dy gymmorth ? O moes ei gaeth,
ymafael yn y tarian :
O cyfod, cais dy astalch gron,
a dwg dy waywffon allan.
3 Argau ar y rhai s'ar gam,
i'm herlid am fy mywyd :
Wrth fy enaid dywaid fel hyn,
Myfi a fyn it' iechyd.
4 Gwarth a gw'radwydd fo i bob gradd
a geisio ladd fy enaid :
A thrwy gywilydd troed iw ol
y ffals niweidiol gablaidd.
5 Fel yr us o flaen gwŷnt y bon',
Angel yr Ion i'w chwala :
6 Ar hŷd ffordd dywyll lithrig lefn,
a hwn wrth gefn i'w gyrru.
7 Cloddio pwll, a chuddio y rhwyd,
a wnaethpwyd im' heb achos :
Heb achlytur, maglau a wnaid
i'm henaidd yn y cyfnos.
8 O dewed, cwmped yn ei rwyd,
yr hon a guddiwyd allan :
Syrthied, a glyned i'w delm rwyll,
a'i drap o'i dwyll ei hunan.
9 Eithr am fy enaid i (Amen)
bid llawen yn yr Arglwydd :
Fe a fydd hyfryd gantho hyn,
lle daw i'r gelyn aflwydd.
10 O Arglwydd, dywaid f' esgryn i,
pwy fydd â thi un gyflwr ?
Rhag ei drech yn gwared y gwan,
a'r truan rhag ei 'speiliwr.
11 Tyfion gau a godent yn llym,
a holent ym' beth anfad :
12 Drwg im' dros dda talent heb raid,
a'm henaidd baint ymddifad.
13 Ond fi, tra fyddent hwy yn glaf,
rhown i'm nefaf liein-fach :
Drwy hir ymoftwng ac ympryd,
cym'rais fy myd yn bruddach.
Yr un dofturiol weddi faw,
a ddaeth o'm genau allan,
A droës eilwaith (er fy lles)
i'm mynwes i fy hunan.
14 Mi a ymddygaiss mor brudd dlawd,
fel am fy mrawd neu 'nghymmar :
Neu fel arwyl dŷn dros ei fam,
ni cherdai gam heb alar.
15 Hwytthau yn llawen doent ynghyd,
pan bwysodd adfyd attaf :
Ofer ddynion, ac echrys lu,
syth yn min-gamau arnaf.

SALM XXXV, XXXVI, XXXVII.

16 Rhai'n rhagrithwŷr, rhai'n watworwŷr,
terrent hwy eiriau mwyfaidd :

Hwy a'fgyrnygent arnaf fi
bob daint, a'r rheini'n gŷaidd.

17 Arglwydd, edrych : Ow pa ryw hŷd
yw'r pryd y dof o'u harfod ?

Gwared fy enaid rhag y bedd,
f'oes o ewinedd llewod.

18 Minnau a ganaf i ti glod,
lle bo cyfarfod lluoedd :

Ac a folaf dy enw a'th ddawn,
wrth lawer iawn o bobloedd.

19 Na fydded lawen fy nghas ddyn
i'm herbyn, heb achosion :

Ac na throed (er bwriadu 'mrad)
mo gwrr ei lygad digllon.

20 Nid ymddiriedant ddim mewn hedd ;
dych'mygant ryfedd gekwydd :

Dirwyn dichell, a gosod cryw,
i'r rhai sy'n byw yn llonydd.

21 Lledu safnau, taeru yn dyn,
a d'wedyd hyn yn unblaid :

Ffei, ffei, o honor, hwnt â thi ;
ni a'th welfom di â'n llygaidd.

22 Tithau (O Arglwydd) gwelaist hyn,
mor daer yn f'erbyn fuon :

Ac na ddos oddiwrth ym mhell,
rhag dichell fy nghafeion.

23 Cytod, deffro, fy Nuw, i'm barn,
yn gadarn gyd â'm gofid :

24 Dydi a fynni 'r uniondeb ;
ni watwar neb o'm plegid.

25 Na âd i'r gelyn, calon wael,
ddiweddu cael ei wŷnfyd :

Na rhodrefu fy llyngcu'n grwn,
Llyngcafom hwn yn ddybryd.

26 Gwarth a gw'radwydd iddynt a ddêl,
sy'n codi uchel chwerthin :

Gwisger hwynt â mefl, ac â chas,
sydd im' alanas ryflin.

27 Llawen fo'r llaill, a llawn o glod,
sy'n coelio 'mod yn gyfion :

D'wedant, Bid i'n Duw ni sawrhânt,
am roi llwyddiant i'w weifion.

28 Minnau, fy Arglwydd, gyd â'r rhain,
myfyriaf arwain beunydd

Dy gyfiawnder di, a'th sawr glod,
â'm tafod, yn dragywydd.

SALM XXXVI.

WRTH gamwedd dŷn annuwiol fur,
mae'n eglur yn fy nghalon,

Nad oes ofn Duw, na'i farn, na'i ddrwg,
o flaen ei olwg trawfion.

2 Mae yn cyd-ddwyn â'i fai ei hun,
ni wêl mo'i wrthun drosedd :

Nes cael yn eglur i'r holl fyd
ei gas wŷd, a'i anwiredd.

3 Os ei ymadrodd, mae heb wir,
ei enau dihir hydwyll,

Ni fyn wneuthur dim da ychwaith,
yr adyn diffaith dibwyll.

4 Ef yn ei wely ni chais hŷn,
ond gosod llun ar gelwydd :

Os yn effro, neu yn ei waith,
ni ochel daith annedwydd.

5 Dy drugaredd (fy Arglwydd Ion)
sydd hyd eithafon nesoedd :

A'th wirionedd di sydd yn gwau
hyd y cymmylau dyfroedd.

6 Dy uniondeb fel mynydd mawr,
dy farn fel llawr yr eigion :

Dy nerth fyth felly a barhâ,
i gadw dâ, a dynion.

7 O mor werthfawr (fy Arglwydd Dduw)
i bawb yw dy drugaredd !

I blant dynion da iawn yw bod
ynghyfgod dy adanedd.

8 Cyflawn o frasder yw'r tŷ tau,
lle llenwir hwythau hefyd :

Lle y cânt ddîod gennyt Ion,
o flafus afon hyfryd.

9 Gyd â thi mae y loyw-ffrwd hon,
a dardd o ffynnon einioes :

A'th dêg olewni, ac â'th rad,
y cawn oleuad eisoes.

10 O estyn etto i barhâu,
dy drugareddau tirion :

Ni a'th adwaenom di a'th ddawn
i'r rhai fydd uniawn galon.

11 O Dduw, i'm herbyn i na ddoed
na ffyrdd na throed y balch-ffol :

A llestair attaf, fel na ddaw
na gwaith na flaw'r annuwiol.

12 Felly y syrthiodd gynt, yn wir,
y rhai enwir a'u drygwaith :

Felly gwithwyd i lawr hwynt-hwy,
heb godi mwy yr eilwaith.

SALM XXXVII.

NA ddala ddrygdyb yn dy ben,
nac o gynfigen ronyn :

Er llwyddo'r enwir, a wnai gam,
cai weled llam yn canlyn.

2 Sef hwy a dorri fel gwellt glas,
neu lyfiau diflas gwywon :

A hwy a grinant yn ddi-lwydd,
a hynny 'n ebrwydd ddigon.

3 Cred yn yr Arglwydd, a gwna dda,
gobeithia yr hyn gorau :

Bydd ymarhous yn y tir,
ti a borthir yn ddîau.

4 Bydd di gyfurus yn dy Dduw,
di gei bob gwiw ddymuniad :

5 Dy ffyrdd cred iddo, yn ddilys
fe rydd d'ewyllys attad.

6 Cred ynddo ef, fo'th ddwg i'r lan,
myn allan dy gyfiawnder :

Mor oleu â'r haul hanner dydd,
fal hynny bydd d'eglurder.

7 Ymddiried i Dduw, disgwyl, taw,
a heb ymddigiau gronyn :

Er llwyddo i ddryg-dyn ei sawr fai,
yr hwn a wnai yn gyndyn.

8 Paid â'th ddig, na ofidia chwaith ;
gâd ymaith wyllt gynddaredd :

Rhag i hynny dyfu i fod
yn bechod yn y diwedd.

9 O herwydd hyn disgwyl yr Ion,
gwel ddiwedd dynion diffaith :

A'i disgwyl ef, meddianna'r tir ;
a'r drwg, fo'i torrir ymaith.

10 Goddef y dryg-ddyn dros dro bach,
ni welir mwyach honaw :

Mi ga'i weled y lle y bu,
heb ddim yn ffynnu ganthaw.

11 Ond y rhai ufudd a hawddgar
y ddaear a feddiannant :

A'r rheini, â thangnefedd hir,
diddenir yn eu meddiant.

12 Bwriada'r dryg-ddyn, o'i chwerw-ddaint,
ar ddrygu braint cyflawn-ddyn :

13 Duw yn ei watwar yntau 'fydd,
sy'n gweled dydd ei derfyn.

14 Annelu bwa, tynnu cledd,
yw trofodd yr annuwiol,
Er ladd y truan: fel dydd brawd,
i'r clawd a'r defosiynol.

15 Ei fwa torrir yn ddellt mân,
a'i gledd a â'n ei galon:
16 Mawr yw golud yr yfeler,
ond gwell prinder y cyfion.
17 Yr Arglwydd a farn bob rhyw fai,
tyr freichiau'r rhai annuwiol:
Ac ef a gynnal yn ddi ddig
y cyfion, ystig, gweddol.

18 Sef edwyn Duw ddyddiau a gwaith
pob rhai o berffaith helynt:
Ac yn dragwydd Duw a wnaeth
deg etifeddiaeth iddynt.
19 Efe a'u ceidw hwynt i gyd,
na chânt ar ddrygfyd w'radwydd:
Amser newyn hwynt-hwy a gânt
o borthiant ddigonolrwydd.

20 Y rhai traws enwir, heb ddim cwyn,
fel brasder wyn a doddant:
Cafeion Duw fydd dynion drwg,
hwy gyd â'r mwg diflannant.
21 Y gŵr annuwiol a fyn ddwyn
yn echwyn, byth ni thalai:
A'r gŵr cyfion trugarog fydd,
ac a rydd, ni's gommeddai.

22 Sawl a fendigo Duw (yn wir)
y tir a etifeddan:
A'r rhai a felldithio, o'r tir
i gyd a fwrir allan.
23 Duw a fforddia, ac a hoffâ,
hŷ-ffordd y gŵr calonnog:
24 Er ei gwympo, efe ni friw;
fo'i deil llaw Dduw'n sefydlog.

25 Aethum i bellach yn wr hen,
bûm fachgen, rwy'n cydnabod:
Ni welais adu had gŵr da,
na cheisio'u bara nghardod.
26 Echwyn a benthyg cair bob dydd,
trugarog fydd y cyfion:
A'i had ef drwy y nefol wlith
a gaiff o'i fendith ddigon.

27 Arfwyda ddrwg, a gwna di dda,
a chyfannedda rhag-llaw:
28 Can's Duw a gâr y farn ddi-dwn,
ninnau a roddwn arnaw.
Nid ymedy efe â'i faint,
ceidw heb haint y rheini:
Ond had yr annuwiolion gau
a ddont i angau difri.

29 Y ddaear caiff y cyfion gŵyl,
lle 'presfawl byth mewn iawndeb:
30 A'i enau mynaig wybodaeth,
a'i dafod traeth' ddoethineb.
31 Deddf ei Dduw y fydd yn ei fron,
a'i draed (gan hon) ni lithrant:
32 Dŷn drwg a ddiwgyl ladd y da,
ond ni chaiff yna ffyniant.

33 Ni ad yr Arglwydd (er ei gais,
nac er ei falais lidiog)
Y gwirion yn ei waedlyd law,
i hwn ni ddaw barn euog.
34 Gobeithia yn yr Arglwydd tau,
a chadw ei lwybrau'n gywir:
Cei feddiannu, cei uwch o radd,
a gweled lladd yr enwir.

35 Gwelais enwir yn llym ei big,
a'i frig fel gwyrdd-bren lawri:
36 Chwiliais a cheisais yr ail tro,
i'r oedd efo wedi colli.

37 Ystyria hefyd y gŵr pur,
ac edrych dŷ'r cyfiawnedd:
Di a gei weled cyfryw ddyd,
ma'i derfyn fydd tangnesedd.

38 A gwel y rhai drwy drais fy'n byw,
ynghyd i ddiftryw cwmpant:
Fe a ddiwreiddir plant y fall
i ddiwedd gwall, a methiant.
39 Iechyd y cyfion fy o Dduw Ner,
a'i nerth mewn amfer cyffro:
40 Cymmorth, ceidw, o ddrwg y tyn,
a hyn am gredu ynddo.

S A L M XXXVIII.

FY Arglwydd, na cherydda fi
ym mhoethni dy gynddaredd:
Ac na chospa fi yn dy lid,
oblegid fy anwiredd.
2 Can's glŷn dy faethau ynof fi,
a phennau'r rheini'n llymion:
A dodaisf arnaf y llaw dau,
a rhoist ddynodau trymion.

3 Nid oes mo'r iechyd, gan dy lid,
i'm cnawd, ond gofid creulon:
Ac nid oes (gan fy mhechod chwyrn)
mor hedd i'm hefyd yfychion.
4 Can's fy nghamweddau aent i'r nen,
a thros fy mhen tyfasant:
Un wedd â baich rhŷ drwm o bwys,
fel hyn mor ddwys y'm llethant.

5 Fy nghleisiau fydd fal yn bwdr ddu
yn llygru gan f'ynfydrwydd:
6 Crymmais, a phallais beth bob dydd,
sef galar fydd ac afwydd.
7 Can's mae fy lwynau'n llawn o wres,
a'm cnawd heb les nac iechyd:
8 Llefg-wan ac ysig yw fy mron,
lle gwaedda calon nychlyd.

9 Clyw, Arglwydd, fi; herwydd o'th flaen
yn hollawl mae 'nymuniad:
Ni chuddiwyd mo'm hochenaid i
oddiwrthit di, fy Ngheidwad.
10 Llamma'nghalon, palla fy nerth,
a'm golwg prydferth hefyd:
11 Cyfnefas, cyfaill, câr nid gwëll,
hwy aent ym mhell i'm hadfyd.

12 A'm cafeion i yn nesâu,
â'u maglau ffug a'u dichell:
Safai fy ngeraint i yn syn,
i edrych hyn o hirbell.
13 Minnau fel dŷn byddar a awn,
megis pe bawn heb glywed:
Neu fel y mudan (dan dristâu)
heb enau yn egored.

14 Yn sud fel hyn y gwn fy mod,
fel un â thafod efrydd:
Heb dd'weddyd unwaith air o'm pen,
i dalu sen a cherydd.
15 Gan im' gredu i ti yn rhwydd,
O Arglwydd Dduw goruchaf:
Rhwydd a hyspys iawn gennyf fi
yw, y gwrandewi arnaf.

16 Mi a ddymunais arnat hyn,
rhag bod i'm gelyn wawdio:
O lithrai fy nhroed ronyn bach,
fo fydd llawenach gantho.
17 Cloffi yn barod 'rwyf yn wir,
a dolur hir fy'm poeni:
18 Addef yr wyf mai iawn im' fod,
fy mhechod fy'n ei beri.

19 A'm gelynyon i fydd yn fyw
yn aml eu rhyw, a chryfion,
B

S A L M XXXVIII, XXXIX, XL, XLI.

Sydd yn dwyn cas i mi ar gam,
sef am fy mod yn gyffion.
10 Y rhai a dalant ddrwg dros dda,
a'm gwrthwyneba'n efridd:
A hyn am ddilyn honof fi
y pur ddaioni beunydd.

21 Duw, nac ymâd, na fydd ym mhell,
pan ddelo dichell ffyrnig:
22 Bryfia, cymmorth fi yn y byd,
fy Nuw, a'm hiechyd unig.

S A L M XXXIX.

A Ddewais gadw 'ngenu'n gu,
rhag pechu yn fy ngeiriau:
Y dŷn annuwiol lle y bo,
bwriedais ffirwyno 'ngenu.
2 Tewais, tewais fel y dŷn mud,
rhag d'wedyd peth daionus:
Pan y cyffroais o hir ddal,
ymattal oedd ofidus.

3 Yn fy nghalon y cododd gwres,
a'm mynwes o'm myfyrdod,
Fel y tân ennynu a wnaeth,
a rhŷdd yr aeth fy nhasod.
4 O dangos im' (fy Arglwydd Ner)
pa amser y diweddas
Risedi 'nyddiau: a pha hŷd
o fewn y byd y byddaf.

5 Rhoddais fy nyddiau fel lled llaw;
i'm heinioes daw byr ddiwedd:
Diau yn d'olwg di (O Dduw)
fod pob dŷn byw yn wagedd.
6 Sef mewn cysgod y rhodia gŵr,
dan gasglu pentwr ofer:
Odid a wyr wrth dyrru dâ,
pwy a'u mwynhâ mewn amser.

7 Beth bellach a obeithiaf fi?
Duw, rhois i ti fy nghalon:
8 Tyn fi o'm camweddau yn rhwydd,
n'ad fi'n w'radwydd i ffalon.
9 Yn sudan gwael yr aethum i,
a hyn tydi a'i parodd:
10 O tyn dy gofp oddiwrthwyf swrn,
sef pwys dy ddwrn a'm briwodd.

11 Pan gospech di am bechod wr,
fo wywa'n siwr-ei fawredd
Fel y gwyfyn: gwelwch wrth hyn
nad yw pob dŷn ond gwagedd.
12 Clyw fy ngweddi, O Dduw o'r nef,
a'm llef; a gwel fy nagrau:
Dy was caeth wyf (O clyw fy mloedd)
ac felly'r oedd fy nheidiau.

13 O paid â mi, gâd im' gryfhau,
cyn darfod dyddiau 'mywyd:
O gwna â mi, fy'mron fy medd,
drugaredd a syberwyd.

S A L M XL.

BUM yn dyfal ddisgwyl fy Ner,
ef o'r uchelder clybu:
Clust-ymwrandawodd ef fy llais,
pan sefais ar i synu.
2 Cododd fyfi o'r pydew blin,
a'r pridd tra gerwin tomlyd:
A rhoes ar graig fy nbroed i wau,
a threfn fy nghamrau hefyd.
3 A newydd gerdd i'm genau rhoes,
clod iddo troes yn hylwydd:
Pawb ofnant pan y gwelant hyn,
a chredant yn yr Arglwydd.
4 Pob gŵr yn ddiau dedwydd yw
a roddo, ar Dduw ei helynt:

A'r bellch, a'r ffleis â'r chwedlau tro,
nid edrych efo arnynt.

5 Aml (O Dduw) yw y gwyrthiau tau,
fel dy feddyliau ynny:
A heb un dŷn yn dyfgu i ti,
nac yn blaenori hynny.
Y rhai, pe ceisiwn i drwy gred,
eu rhoi ar led, a'u canu,
Mwy amlach ydynt nag y gall
un dŷn heb pall eu traethu.

6 Ni fynnaist offrw m rhodd, na gwerth,
na chwaith un aberth genny':
Er hyn fy nghlustiau i mewn pryd
hwy a egoryd ymy.
7 Hyn pan wrthodaist, d'wedais i,
Duw, wele fi yn dyfod:
Megis o honof mae gwir pur
yn dy ysgrythyr hynod;

8 Y rhyngwn i dy fodd yn llawn,
(O Dduw) 'rwy'n foddolawn ddigon:
Dy ewyllys di a'th lân ddeddf
fy'n greddf yn neutu'r galon.
9 Mi a bregethais dy air cu
ynghanol llu mawr anian:
Ac ni thawaf, fy Arglwydd gwŷn;
ti wyddost hyn dy hunan.

10 Dy iawnder, iechyd, a'th air gwir,
ni bŷm chwaith hir i'w celu,
Na'th drugaredd, na'th roddion da,
rhag un gyn'lleidfa meithlu.
11 Dithau (O Dduw) rhagof na chel
dy dawel drugareddau:
Dy nawdd a'th wir gofod ar led,
bont byth i'm gwared innau.

12 Dagrau o'm hamgylch fydd uwch rhiif,
a throso'n llif mae pechod:
Amlach ydynt na'm gwallt i'm brig,
a'm calon ddiig fy'n darfod.
13 Tyred (fy Arglwydd) helpa'n rhodd,
a rhynged bodd i'th hynny:
Bryfia i'm gwared, na thrig yn hwy,
a bydd gynhorthwy ymy.

14 A chyd-w'radwydder hwynt ar gais,
a fyn drwy drais fy nifa:
A throer i'w hel y rhai y fy
yn chwennych ymy ddira.
15 Bont hwy annedd-wag, yn lle tâl,
y rhai â dyfal dasod,
Er gw'radwydd im' a dd'wedant hyn,
Fiei, fiei, ar destyn dannod.

16 Y rhai a'th geisiant di bob pryd,
bont lawen hyfryd hylwydd:
A d'weded a'th gâr di (Dduw Ner)
Mawryger Enw'r Arglwydd.

17 Cofia (O Dduw) fy mod yn wan,
ac yn druan, a dyred:
(O Dduw fy nerth) na thrig yn hir,
tyr'd rhag y dir i'm gwared.

S A L M XLI.

G WYN ei fyd yr ystyriol frawd,
a wnel â'r tlawd syberwyd:
Yr Arglwydd ystyriol o'r nef
a'i ceidw ef rhag drygfyd.
2 Duw a'i ceidw, a byw a fydd
yn ddedwydd yn ddaearol:
O na ddyro efo yn rhodd
wrth fodd y rhai gelynoi.
3 Yn ei wely pan fo yn glaf,
rhydd y Gorachaf iechyd:
A Duw a g'weiria oedi fry
ei wely yn ei glefyd.

SALM XLI, XLII, XLIII, XLIV.

4 Dywedais innau yna'n rhwydd,
Dd, f'Arglwydd, dy drugaredd:
Iachâ di'r dolur fy dan f'ais,
lle pechais mewn anwiredd.

5 Traethu y gwaethaf a wnae 'nghas
am danaf, atcas accen:

Pa bryd y bydd marw y gwan,
a'i enw o dan yr wybren?

6 Os daw i'm hedrych, dywaid ffug,
dan gafglu crug i'w galon:
Ac a'i traethâ pan el i ffwrd
i gyfwrdd â'i gyfeillion.

7 Fy holl gafelion doent ynghyd,
i fradu i gyd yn f'erbyn:

Ac i ddych mygu i mi ddrwg,
a minnau'n ddiddrwg iddyn'.

8 Yna dywedent hwy yn rhwydd,
Tywalltwyd afiwydd arno:
Mae ef yn gorwedd yn ei nyth,
ni chyfyd byth oddiyno.

9 F'anwyl gyfaill rhwym im' wrth gred,
fy 'mddiried a'm dewis-ddyn,

A fu yn bwyttâ mara erioed,
a godai'i droed yn f'erbyn.

10 Eithyr dy hunan cyfod fi,
o'th ddaioni, Duw o'r nef:

Felly y gallaf fi ar hynt
gael talu iddynt adref.

11 Da gwn fy mod i wrth dy fodd,
wrth hyn, na chafodd cas-ddyn.

A gwna na chaiff un gelyn glas
ddim urddas yn fy erbyn.

12 Felly y gwn am danaf fi,
di a'm cynheli'n berffaith:

Gan fy rhoi i byth gar dy fron
o fyfsg y dynion diffaith.

13 I Dduw Israëi boed yn flieth
y fendith (Ior goruchaf)

Yn oes oesoedd: a thrwy air llên,
Amen, Amen, a draethaf.

SALM XLII.

YR un wedd ag y bref yr hydd
am yr afonydd dyfroedd:

Felly y mae fy hiraeth i
am danat ti, Duw 'r nefoedd.

2 Fy enaid i fychedig yw
am fy Nuw byw, a'i gariad:

Pa bryd y dof fi gar dy fron,
fy Nuw a'm cyfion Ynad?

3 Fy nagrau oeddynt ddydd a nos
yn fwyd im', achos gofyn

Im' am fy Nuw bob pen awr bach,
Ple mae fo bellach? meddyn'.

4 O gofio hyn wrthyf fy hun,
fel tywallt ffyn fy einioes:

Ynghyd â theulu Duw yr awn,
pe cawn fy meddwl eisoes.

Hyd at ddy Dduw yn ystig iawn
yr awn, dan ganu clodydd:

Fel tyrfâ a fai'n cadw gwyl;
hyn bûm i'w ddisgwyl beunydd.

5 Trwm wyd f'enaid o'm mewn: paham
y rhoi brudd lam ochenaid?

Disgwyl wrth Dduw, a doi gar bron
ei wyneb tirion cannaid.

6 Fy enaid o'm mewn pan fo prudd,
a â yn rhýdd o'th gofion:

A chofio yr Iorddonen iach,
a'r mynydd bach o Hermon.

7 Dyfnder is dyfnderau y fydd,
ac ar eu gilydd galwant:

A dwfr pob ffrwd, pob llif, pob ton,
hwy dros fy mron a aethant.

8 Fy Naf a roes y dydd im' hedd,
a'r nos gyfannedd ganu,

I ganmawl fy Nuw, hwn a roes
im' einioes i'w foliannu.

9 Paham y'm gedyt dros gof cyd?
Duw, wrthyd yr achwynaf:

Er gorthrymder y gelyn cam,
mewn galar pa'm y rhodiaf?

10 Trwy f'efgyrn taro cleddyf llym
mewn gwarthlid ym', oedd edliw

Im' o'm gelynion er fy ngwae,
Dy Dduw p'le mae fo heddiw?

11 Trwm wyd f'enaid o'm mewn: paham
y rhoi brudd lam ochenaid?

Disgwyl wrth Dduw, a doi gar bron
ei wyneb tirion cannaid.

SALM XLIII.

BARN fi (O Dduw) a dadleu'n dynn
yn erbyn pobloedd enwir:

Rhag y gwr twyllgar gwared fi,
a rhag drygioni'r dihir.

2 Can's ti yw Duw fy nerth i gyd;
paham y'm bwryd ymaith?

A pha'm yr af mor drwm a hyn,
gan bwys y gelyn diffaith?

3 Gyr dy oleu, a moes dy wir;
ac felly t'wysir finnau:

Arweiniant fi i'th breswylf ydd,
i'th fynydd, ac i'th demlau.

4 Yna yr af at allor Duw,
sef goruchel Dduw hyfryd:

Ac ar y delyn canaf fawl,
Duw, Duw, fy hawl a'm gwynfyd.

5 Trwm wyd f'enaid o'm mewn: paham
y rhoi brudd lam ochenaid?

Disgwyl wrth Dduw, a doi gar bron
ei wyneb tirion cannaid.

SALM XLIV.

CLywfon â'n clustiau (O Dduw cu)
a'n tadau fu'n mynegy

I ni dy wŷrthiau gynt a oedd
yn yr amseroedd hynny.

2 Sef y cenhedloedd tynnaist hwy,
a'th bobl yn fwyfwy plennaist:

Lladd estroniaid heb ado un,
a'th bobl dy hun a gedwaist.

3 Can's nid â'u cledd eu hun, yn wir,
y cawsant dir na thyddyn:

Nid â nerth eu breichiau yn ffwch
y cadwyd heddwch iddyn'.

Ond dy law ddeau, a'th sawr nerth,
a'th olwg prydferth effro,

O herwydd it' eu hoffi: hyn
a barodd iddyn' lwyddo.

4 Ti, Dduw, fy Mrenhin ydwyd; O
Duw, pâr i lango lwyddiant:

5 Lladdwn a fathrwn, yn d'enw di,
y rheini a'n cafaant.

6 Nid yn fy mwa mae fy ngrym,
na'm cleddyf llym f'ymddiffyn:

7 Ond tydi, Dduw, achubaist fi,
a rhoist warth fri i'r gelyn.

8 Am hynny molwn di bob dydd;
ca'i yn dragwydd sawredd:

Canwn i'th enw gerdd gan dant,
o glod a moliant rhyfedd.

9 Ond ti a giliaist ymaith beth,
daeth arnom feth a gw'ra twydd:

S A L M XLIV, XLV, XLVI.

Nad ait ti allan gyd â'n llu,
cyfagos fu i d amgwydd.

10 Gwnaethost i nyny droi, heb drefn,
ein cefn at y gelynion:

Felly yr aeth ein dâ o'n gwlad,
yn 'sglysiad i'n cafeion.

11 Rhoist ni yn fwyd (fel defaid gwar)
ar wasgar i'r cenhedloedd:

12 A gwerthaist dy bobl ar bris bach,
nid hyt ach dy oludoedd.

13 Rhoist ni yn watwar (O Dduw Ion)
i'n cymmydogion gwrthrym:

A dyystyrwch oll a gwarth
i hawb o bob-parth ydym.

14 Doddist ni yn ddihareb chwith
ym mhlith yr holl genhedloedd:

Ac yn arwydd i ysgwyd pen,
a choeg gyfatgen pobloedd.

15 Fy ngwarth byth o'm blaen daw yn hawdd,
fy chwys a dawdd fy rhagdal,

16 Gan lais gwarthruddwr, bablwr cas,
a gwaith galanas dial.

17 Er dyfod arnom hynny i gyd,
ni throes na'n bryd na'n cofion:

Ac ni buom i'th air (O Ner)
un amfer yn anffyddlon.

18 Ein calon yn ei hol ni throed,
ni lithrai 'n troed o'th lwybrau:

19 Er ein gyrru i ddreigiaidd gell
a'n toi â mantell angau.

20 Os aeth enw ein Duw o'n co',
ac estyn dwylo i arall:

21 Oni wêl Duw y gaugred hon?
ein calon mae'n ei deall.

22 O herwydd er dy fwyn yn wir,
O Dduw, y'n lleddir beunydd,

Fal y defaid ymron eu lladd;
fal dyna radd y llonydd.

23 O deffro, cyfod, Dduw, mewn pryd:
pa'm yr wyd cyd yn gorwedd?

A dihuna, a chlyw fy nghri;
a chofia fi o'r diwedd.

24 Paham y cuddi d'wyneb-pryd?
o darbod hyd ein blinder:

Ein henaid mathrwyd yn y llwch,
gan dristwch a gorthrymder.

25 Wrth y llwch mae ein bol ynglŷn;
fal dyna derfyn gwagedd:

26 Duw, cyfod, cymmorth, gwared ni,
o egni dy drugaredd.

S A L M XLV.

TRaethodd fy ngalon bethau da;
i'r Brenhin gwna fyfyrdod:

Fy nhafod fel y pin, y fydd
yn llaw 'sgrifennydd parod.

2 Uwch meibion dynion teccach wyd,
tywalltwyd rhad i'th enau:

Herwydd i Dduw roi arnat wllith
ei fendith byth, a'i radau.

3 Gwisg dy gleddau yngwâsg dy glun,
O gadarn Gun gogonedd:

A hyn fydd weddol, a hardd iawn,
mewn llwydd a llawn orfoledd.

4 Marchog ar air y gwir yn rhwydd,
lledneisrwydd a chyfiawnedd:

A'th law ddeau di a â drwy
bethau ofnadwy rhyfedd.

5 A thanat ti pobloedd a syrth,
gan wyrth dy faethau llymion:

Briwant hwy, a glynant yn glau
ym mronnau dy elynion.

6 Dy lân orfedd-faingc (O Dduw fry)
pery i drag'wyddoldeb:

Awdur-faingc dy deyrnas y fydd
awdurol, rhydd uniondeb.

7 Ceraist uniondeb, case'ist gam;
o achos pa'm, Duw Lywydd,

Dy Dduw rhoes arnat ragor fraint,
fef ennaint y llawenydd.

8 Aroglau myrr, ac aloes da,
a chafia, fy ar dy ddillad,

Pan ddelych di o'th ifyrn dai,
lle y'th lawenai 'r holl-wlad.

9 Sef merched brenhinoedd yn gwau
gyd â'th garesau cywir:

O'th du deau 'r frenhines ddoeth,
mewn gwisg aur coeth o Ophir.

10 Clyw hyn, O ferch, a hesyd gwel,
ac â chlust ifel gwrando:

Mae'n rhaid it' ollwng pawb o'th wlad,
a thy dy dad, yn ango'.

11 Yna'i bydd (gan y Brenhin) wych
gael edrych ar dy degwch:

Dy Arglwydd yw, gwna iddo foes,
i gael i'th oes hyfrydwch.

12 Merched Tyrus oedd â rhodd dda:
a'r bobloedd apla o olud

A ymrysonent gar dy fron,
am roi anrhegion hesyd.

13 Ond merch y Brenhin, glân o fewn,
anrhydedd llawn fydd iddi:

A gwisg o aur a gemmau glân
oddiallan fydd am dani.

14 Mewn gwaith gwe-nodwydd y daw hon
yn wych gar bron ei Harglwydd:

Ac â'i gwryfon gyd â hi,
daw attad ti yn ebrwydd.

15 Ac mewn llawenydd mawr a hedd,
ac mewn gorfoledd dibrin,

Hwynt-hwy a ddeuant, wrth eu gwys,
i gyd i lys y Brenhin.

16 Dy feibion yn atgeigion tau
yn lle dy dadau fyddant:

Tywyfogaethau, drwy sawrhâd,
yn yr holl wlad a feddant.

17 Coffâf dy enw di ym mhob oes,
tra casswyf einioes imi:

Am hyn y bobloedd a rydd fawl
byth yn drag'wyddawl iti.

S A L M XLVI.

GObaith a nerth in' yw Duw hael;
mae help i'w gael mewn cyfwng:

2 Daear, mynydd, aent hwy i'r môr,
nid ofnaf f' angor deilwng.

3 Pe ymgymysgai'r tir a'r dwfr,
nid ofnwn gynnwrf rhwad:

Ped ai'r mynyddoedd i'r môr mawr,
a'r brynau i lawr y gwaftad.

4 Dinas Duw lle llawen a fydd,
cyfagos glennydd ason:

Cysfegr preŵylfa y Rhad,
gan ddyfal rediad Cedron.

5 Duw fydd yn trigo o'i mewn hi,
ni ad hi 'sgogi unwaith:

Duw a'i cymmyrth ar y wawr ddydd
â phrefwylfeydd perffaith.

6 Y cenhedloedd pan fyddent ddig,
a ffyrnig y t'yrnesydd,

Toddai y ddaear o'i flaen ef,
pan glywid llef Duw Ddofydd.

7 Y mae yr Arglwydd gyd â ni,
lor anifeiri luoedd:

S A L M XLVI, XLVII, XLVIII, XLIX.

Y mae Duw Iago yn ein plaid,
gyr help wrth raid o'r nefoedd.

8 Y wlad, O dowch i gyd yn rhwydd,
a gwaith yr Arglwydd gwelwch,

Y modd y gosododd ef ar
y ddaear anniddanwch.

9 Gwna i ryfelodd beidio 'n wâr
hyd eitha'r ddaear lychlyd:

Dryllia y bwa, tyr y ffon,
llyfg y cerbydon hefyd.

10 Peidiwch, gwybyddwch mai fi yw
eich unig Dduw a'ch Gwanar:

Ym mysg cenhedloedd mi gaf barch,
a'm cyfarch ar y ddaear.

11 Y mae yr Arglwydd gyd â ni,
Ior anifeiri luoedd:

Y mae Duw Iago yn ein plaid,
gyr help wrth raid o'r nefoedd.

S A L M XLVII.

CEnwch, a churwch ddwyllaw 'nghyd,
holl bobl y byd cyfannedd:

A llafar genwch i Dduw nef,
gan leisio â llef gorfoledd.

2 Sef ofnir Duw uwch daear gron,
ef fydd dros hon yn Frenhin:

3 Dwg bobloedd danom, a phob gwaed,
a than ein traed fo'u disgyn.

4 Fe a rydd i ni feddiant siwr,
gwlad Iago, gwr a garai:

5 Duw a ddychafodd wrth y sain,
yr utgorn gain pan leisiai.

6 O cenwch, cenwch, glod ein Duw;
ein Brenhin yw, O cenwch:

7 Duw dros y byd fy Frenhin call,
drwy ddeall ymhyfrydwch.

8 Brenhin yw ef, a da y gwnaeth
lywodraeth ar wylr bydol:

Ac y mae'n eistedd ym ei drwn,
gorfeddfa fwn sancteiddiol.

9 Ymgasglant bendefigion byd,
ynghyd â llu Duw Abra'm:

Duw biau tarianau y tir,
drwy foliant hir yn ddinam.

S A L M XLVIII.

M AWR ei enw'n ninas ein Duw,
a hynod yw yr Arglwydd:

A'i drigfan ef yno y fydd,
ym mynydd ei sancteiddrwydd.

2 Tegwch bro, a llawenydd gwlad,
yw Seion lathriad fynydd,

Yn ystlyfau y gogledd lawr,
tre'r Brenhin mawr tragwydd.

3 Adweinir Duw ym mhlasau hon
yn gymmorth digon hynod:

4 Ac wele, nerth brenhinoedd byd
doent yno i gyd-gyfarfod.

5 A phan welfant, rhyfedd a fu,
ar frys brawychu rhagor:

6 Dychryn a dolur ar bob ffaig,
fel dolur gwraig wrth egor.

7 Ti â dwyreiniwnt drylli'n frau
eu llongau ar y moroedd:

8 Fel y clywsom y gwelfom ni,
yn ninas Rhi y lluoedd.

Sef hyn yn ninas ein Duw ni,
sichâ Duw hi byth bythoedd:

9 Duw, disgwyliafom am dy ras
i' th deml, ac addas ydoedd.

10 Duw, fel yr aeth dy enw o hŷd,
felly drwy'r byd y' th folir:

Dy law ddeau y fydd gyflawn,
a chyflawn y' th adweinir.

11 A bryn Seion a lawennâ,
a merched Iuda hefyd:

A'u llawenydd hwy yn parhau,
o ran dy farnau hyfryd.

12 Ewch, ewch oddiamgylch Seion sail,
a'i thyrâu adail rhiwch:

13 Ei chadarn fur, a'i phlasau draw,
i'r oes a ddaw mynegwch.

14 Can's ein Duw, ni byth yw'r Duw hwn;
hyd angau credwn ynddo:

A hyd angau hwnnw a fydd
yn dragywydd i'n t'wyfo.

S A L M XLIX.

G Wrandêwch chwi y bobloedd i gyd,
trigolion byd deallwch:

2 Gwerin, tlawd, bonheddig, a chryf,
cyfoethog hyf, ystyriwch.

3 O'm genau daw doeth air didwyll,
a'm calon pwyll fyfyrfa:

4 A'm clust gwrandawaf ddammeg ddwys,
a'm liais cerdd fwys a ganaf.

5 Paham yr ofnaf ddrygau'r byd,
yn amser adfyd atgas,

Pan fo anwiredd wedi cau
wrth fy sodlau o'm cwmipas?

6 Mae llawer rhai o' wylr y byd
mewn golud a'mddiriedant,

A thrwy siarad am werth, â rhi
y rheini y rhodrefant.

7 Ond ni wareda neb mo'i frawd,
ni thâl yn ddidlawd drosto:

Ac ni chymmer Duw y fath dâl,
nac iawn mor fal am dano.

8 Sef pryniad enaid dŷn drud fydd,
a hyn byth goryfdd peidio:

9 Fel y gallo efe fyw byth,
heb fyn'd i nyth yr amdo.

10 Gwelir mai'r bedd yw lletty'r doeth,
y ffol a'r annoeth unwedd:

Marw yw'r naill, a marw yw'r llall,
i arall gâd ei annedd.

11 Meddwl am eu hadeilad byth,
yn ddilyth y parhaant:

Am hyn wrth eu henwau, yn wir,
henwau eu tir a alwant.

12 Ni phery dŷn o gnawdol dras
mewn urddas, er ei adail:

Dŷau pob dŷn, pan ddél ei ddydd,
a dderfydd fal anifail.

13 Dyma eu ffordd, ffordd ffoledd fydd,
na welant ddydd yn pasio:

Er hyn eu hil a ddél i'w hol
fydd yn eu canmol etto.

14 Angau yw terfyn pob dŷn byw,
i hwn nid yw ond tammaid:

Myned fydd raid o'r tŷ i'r bedd,
yn rhwym un wedd â'r defaid.

15 Daw dydd i'r cyfion drannoeth teg,
daw im' ychwaneg ystyn:

Daw im' o'r bedd godiad i fyw,
deheu-law Duw a'm derbyn.

16 Er codi o wr mewn parch, neu ddâ,
nac efna di un gronyn:

17 Ei olud ef, na'i barch, na'i ddâ,
i'r bedd nid â i'w ddilyn.

18 Hwn, tra fu fyw yn rhodio llawr,
gwnai 'n fawr o hono i hunan,

Gwna 'honot ti dy hun yn fwy,
a hwynt-hwy a' th ganmolan.

SALM XLIX, L, LI.

- 19 At oes ei dadau hwn pan ddêl,
â i'r bedd dirgel efrydd:
20 Dd'n mewn anrhydedd heb ddeall,
(fal llwddn o wall) a dderfydd.

SALM L.

- D**UW y duwiau, yr Arglwydd cu,
gan lasaru, a alwodd:
O godiad haul hyd fachlud hwn,
yr holl-fyd crwn cyffroodd.
2 O fryn Seion y daeth Duw Naf,
hon fydd berffeithiaf ddinas,
Mewn tegwch a goleuni mawr,
a llewyrch gwawr o'i gwmpas.
3 Doed rhagddo'n Duw, na fid fel mud,
o'i flaen fflam danllyd yfed,
A mawr dymhestloedd i'w gylch ef,
pan ddêl o nef i wared.
4 Geilw ef am y nefoedd fry,
a'r ddaear obry isom,
I gael barnu ei bobloedd ef:
fal hyn rhydd lef am danom;
5 O cefglwch attaf fi fy faint,
y rhai, drwy rydd-fraint brydferth,
A wnaethant ammod â myfi,
a'i rhwymyo hi drwy aberth.
6 A phan ddangoso mintai nef
ei farnu ef yn union,
Sef Duw fydd yn barnu ei hun,
yr unig Gunfydd gyfion.
7 Clyw di fy mhobl, traethaf yn ffraeth
dystiolaeth yn dy erbyn,
Dithau Israél: ac iawn yw,
Duw, sef dy Dduw a'th ofyn.
8 Ni chei di am yr ebyrth tau,
na'th boeth offrymmau gerydd:
Nac am na baent hwy gar fy mron,
y cyfryw roddion beunydd.
9 Ni chymmeraf o'th dŷ un llo,
na hyr a fo'n dy gorlan:
10 Mi biau'r dâ n y maes fy'n gwau
ar fil o fryniau allan.
11 Pob aderyn erbyn ei ben,
a adw'en ar y mynydd,
Pob dâ maesydd, y lle y maen,
y maent o'm blaen i beunydd.
12 Nid rhaid im' ddangos i ti hyn,
pe delai newyn arnaf:
Ac yn eiddof fi yr holl fyd,
a'i ddâ i gyd yn fllwnaf.
13 Ai cig y teirw fydd fy mwyd?
na thyb; nid wyd ond angall:
Ai gwaed hyfrod fydd fy niod?
dyfsg di o newydd ddeall.
14 Dod dy oglud ar Dduw yn drwm,
a thâl yr offiwm pennaf:
Cân ei fawl ef; a dod ar led
d'adduned i'r Goruchaf.
15 Galw arnaf yn dy ddydd blin;
yno cai fi'n Waredydd:
Yna y ceni i mi glod,
am droi y rhod môr ddedwydd.
16 Duw wrth yr enwir dywaid hyn;
Ai 'ti perthyn fy neddau?
Paham y cym'ri di na'm clod,
na'm hammod, yn dy enau?
17 Sef, cas fu gennyt ti iawn ddyfsg,
ac addyfg ni chymmeraiſt:
A'm geiriau i (fel araith ffol)
i gyd o'th ol a defaist.
18 A phan welaist leidr, rhedaist,
a rhwydaist ran oddiwrtho:

- Ac os gordderchwr brwnt aflan,
mynnaist ti gyfran gantho.
19 Gollyngaist di dy safn yn rhydd
yn efrydd ar ddrygioni:
A'th dafod a lithrai ym mhell
at ddichell, a phob gwegi.

- 20 Eisteddaist di, d'wedaiſt ar gam
ar fab dy fam er enllib:
21 Pan wnaethost hyn, ni'th goſpais di,
a thybiaist fi'n gyffelyb.
Ond hwy nâ hyn tewi ni wnaſ,
mi a'th geryddaf bellach:
Mi a ddangosaf dy holl ddrwg
o flaen dy olwg hayach.
22 Gwrandêwch; a pheidiwch tra fo'ch byw
â gollwng Duw yn ango:
Pan ni bo neb i'ch gwared chwi,
rhag ofn i mi eich rhwygo.
23 Yr hwn 'abertho i mi fawl,
yw'r fawl a'm gogonedda:
I'r neb a drefno i ffordd yn wiw,
gwir iechyd Duw a ddyſga'.

SALM LI.

- T**Rugaredd dod i mi,
Duw, o'th ddaioni tyner:
Ymaith tyn fy anwiredd mau,
o'th drugareddau lawer.
2 A golch fi yn llwyr ddwys
oddiwrth fawr bwys fy meiau:
Fy Arglwydd, gwnâ n bur lân fyfi
rhag brynti fy nghamweddau.
3 Can's adwaen fy nghamwedd,
a'm brwnt anwiredd yſig:
Sef beunydd maent gar fy mron i:
4 Yn d'erbyn di yn unig
Y gwneithum hyn oedd ddrwg,
yn dy lân olwg diftrych:
Fel y'th gyfiawner yn ol d'air,
yn burair pan y bernych.
5 Mewn pechod lluniwyd fi,
ac mewn drygioni dygas:
Felly yr wyf o groth fy mam
yn byw bob cam yn atcas.
6 Ac wele, ceri'r gwir
o fewn y gywir galon:
Am hyn dyſgaist ddoethineb iach
im' o'th gyfrinach ffyddlon.
7 Ag ifop golch fi'n lân;
ni byddaf aflan mwyach:
Byddaf fi, o'm golchi mal hyn,
fel eira gwyn, neu wynach.
8 Par i mi weled hedd,
gorfoledd, a llawenydd,
I adnewyddu f' esgryn i,
a ddrylliaist di â cherydd.
9 O cuddia d'wyneb-pryd
rhag fy mhechodau i gyd:
Fy anwireddau tyn eu lliw,
O Arglwydd, bid wiw gennyd.
10 Duw, crea galon bur,
dod i mi gyſur beunydd:
I fyw yn well tra fwy'n y byd,
dod ynoſ yſpyrd newydd.
11 O Dduw, na ddyro chwaith
fi ymaith o'th olygon:
Ac na chymmer dy Yſpyrd Glân
oddiwrthyf, druan gwirion.
12 Gorfoledd dwg i mi,
drwy roddi im' dy iechyd:
A chynnal â'th yſpyrdol ddawn
fi, i fyw'n uniawn hefyd.

S A L M LI, LIH, LIH, LIV, LV.

- 13 A dyf-gaf dy ffordd wir
i'r enwir, a'th addoliad :
A phob pechadur try i'r iawn,
a chyre'n yn uniawn attad.
14 Rhag gwaed gwared fi, Dduw,
sef Duw fy iachawdwriaeth :
A'm tafod o'th gyfiawnder di
a gân gerdd wiſgi hŷ-fraeth.
15 Duw, egor y min mau,
â'm genau mi a ganaf,
O Arglwydd, gerdd o'th fawl a'th nerth ;
fal dyna 'r aberth pennaf.
16 Can's aberth ni's ceisi,
ac ni fynni offrw'm poeth :
Pe y mynnafit, cawſit hyn ;
nid rhaid it' dderbyn cyfoeth.
17 Aberthau Duw i gyd
yw yspryd pur drylliedig :
Ac ni ddi'fryi (O Dduw Ion)
y galon gyftuddiedig.
18 Bydd dda wrth Seion fryn,
O Arglwydd, hyn a fynni :
Ac wrth Gaerſalem dy drefiad ;
a gwna adeilad arni.
19 Cei aberth iawnedd coeth,
cei offrw'm poeth yn rhagor :
Cei aberth lloſg, a boddoln fych,
cei fuſtych ar dy allor.

S A L M LIH.

- P**A'M y rhodrefi yn dy frad,
a'th ddrwg fwriad (O gadarn ?)
A maint trugaredd Duw bob dydd,
ac felly bydd hyd dydd-farn.
2 Dychymmyg drwg yw'r fyfyrdawd,
a gwaith dy daſawd 'ſgeler :
Hwn fydd fel ellyn llym o ddur,
a'i fwydd yw gwneuthur ſſalſder.
3 Ni hoffaiſt dda, gwnait ddrwg yn haws,
a'r traws yn fwy nâ'r union :
4 Hoffaiſt eiriau ditryw a bâr,
ti golyn twyllgar, creulon.
5 Duw a'th ddiſtrywia dithau byth,
fo dynn dy chwyth o'th gaban :
Ac a dynn dy wraidd ei i gyd
o dir y bywyd allan.
6 Rhai a'i gwelant a arfwydant ;
can's hwy a ydynt gyſion :
A hwy a chwarddant am ei ben,
pan welon' ddilen greulon.
7 Gwelwch y gŵr ni rodd yn ddwys
ar Dduw na'i bwys na'i oglud :
Ond ar ddrygion yn rhoi nerth,
a rhif, a gwerth ei plud.
8 Minnau, fel olew-wyddden werdd,
yn nhy Dduw cerdd a ganaf :
Ymddiriedaf iddo yn hawdd,
byth dan ei nawdd y byddaf.
9 Mi a'th ſolaſ, a gobeithiaſ,
byth bythoedd drwy ymddiried :
Da yw dangos gar bron dy ſaint
dy enw, a maint dy weithred.

S A L M LIH.

- D**Ywedai'r ynfyd wrtho 'i hun,
nad oes un Duw, na-dial :
Ei ddrwg ſſieidd-dra, a'i drais tyn,
a ddengys hyn yn ddyfal.
2 Edrychodd Duw i lawr o'r nef,
ar ddynion ef a graffodd :
Oedd neb yn deall, oedd un byw
yn ceisio Duw o'i wirfodd.

- 3 Ciliasai bawb yn ol ei gefn,
a hwy drachefn cyd-lygrynt :
Nid oedd neb a wnelai yr iawn,
nac un yn gyfiawn 'honynt.
4 Pa'm na 'fryia gweithwyr traha
eu bod yn bwyttu 'mhobloedd,
Fel y bara ? ac heb ddim bri ;
ni alwant fi o'r neſoedd.
5 Ofn hob achos arnynt a ddaeth,
y rhai a'ch caeth warehaeodd :
Can's, trwy eu gwaſgar i bob parth,
mewn gwarth Duw a'u gwaſgarodd.
6 Och fi, na roid i Iſrael,
o Seion uchel, iechyd :
Pan roddo Duw ei bobl ar led
o drom gaethiwed adfyd ;
Yna y bydd Iago yn iach,
ac Iſrael bach yn hyfryd :
Yna y bydd Iago yn iach,
ac Iſrael bach yn hyfryd.

S A L M LIV.

- D**UW, yn d'enw cadw fi'n dda,
a barna i'th gadernid :
2 Duw, clyw fy ngweddi, gwrando 'nghwyn,
a'm llef yn achwyn wrthid.
3 Can's codi 'm herbryn i yn chwyrn
mae cedyrn ac eſtroniaid :
Ac heb'ofod Duw gar eu bron,
mor greulon ynt i'm henaidd.
4 Wele, Duw fydd i'm cymmorth rhag
pwy bynnag a gais ddial :
Duw fydd gyd â'r rhai fy ar blaid
fy enaid, er ei gynnal.
5 Eſe a dâl, o'r achos hon,
i'm gelynyon eu drygedd :
O tor di ymaith hwynt (fy Ion)
yn eigion dy wirionedd.
6 Rhof aberth it', o 'wyllys da,
a chlodfora' dy enw :
Fy Arglwydd, cymmwys ydyw hyn ;
ſef ti wyd yn fy nghadw.
7 Gwir yw, Duw a'm gwaredodd i
o'm cyni a'm trallodion :
A'm llygad a gafodd ei fryd
a'i wynfyd o'm caſeion.

S A L M LV.

- O**Dduw, gwrando fy ngweddi brudd ;
nac ymgudd rhag fy nghwynſan :
2 Erglyw a gwel fy ngwael yſtâd,
a llais fy nâd a'm tuchan.
3 Hyn rhag rhuadaidd lais fy nghas,
a phwys dŷn llym-ias enwir :
Y rhai a daerant arnaf ddrwg,
a'u llid yn amlwg gwelir.
4 Gofid calon fy'n dwyn fy oes ;
daeth angau loes hyd attaf :
5 Mae ofn ac arfwyd arnaf caeth,
a dychryn daeth ar f' uchaf.
6 O dra ofn d'wedwn yn fy nghri,
Gwae fi am eſgyll c'fommen :
Yna'r ehedwn i le rhydd,
i gael im' lonydd amgen.
7 Wele, awn i grwydro ym mhell,
lle cawn yſtafell ſachog :
8 Yna y bryfiwn ar fy hynt,
rhag rhuad gwynt tymheſtlog.
9 Dinyſtria di hwynt (Arglwydd da)
gwahana eu tafodau :
Sef yn y ddinas amlwg drais
a welais, a chynhennau.

SALM LV, LVI, LVII, LVIII.

10 Dydd a nos ei chylchu yn dro,
a rhodio 'r hyd ei chaeau:
O'i mew'n y mae anwiredd mawr,
ac ar ei llaw'r beghodau.
11 Gan faint ei hanwireddau hi,
a maint drygioni beunydd,
Nid ymâd twyll na dicheil chwaith
fyth ymaith o'i heolydd.

12 Ac ni wnaeth f' nglas y gwaith hyn;
pe gelyn, goddefaw'n:
A phe d'yn atgas yn ei rôch,
yn hawdd y gochelaw'n.
13 Ond tydi, wr, fy nghyfaill gwâr,
fy nghymmar a'm cydnabod.
14 A fu mew'n cyd-gyfrinach ddwys
yn eglwys Dduw'n cyfarfod.

15 Terfysg angau arnaw y dêl,
i'r pwll yr el yn lledfyw:
Sef ym mherfedd eu cartref cau
nid oes ond drygau diftryw.
16 Minnau gweddias ar Dduw byw,
yr hwn a'm clyw mew'n amfer,
17 Hwyr, a bore, a chanol dydd;
a hyn a fydd drwy daerder.

18 Gwaredodd Duw yr einioes fawr
mew'n hedd yn nyddiau drygnaws:
Lle 'r oedd o'r blaen yn f' erbyn lu,
sef ar fy nhu troes llaws.
19 Duw a'u goftwng hwynt, ac a'm clyw,
sef Brenhin yw ei cynnoes:
Hwythau heb ymâd a'u chwant,
fy Nuw nid ofnant eisoes.

20 Ef wedi cymmod, a rhoi llaw,
drwy godi braw, a frochodd:
Ef â'r un llaw (yn erbyn hedd)
yr un gyfaredd torrodd.
21 Ei einiau fal ymenyn gwyrf,
a'i fwriad ffyrf am ryfel:
Pan fo oel ar ei dafod doeth,
tyn gledlyf noeth yn ddirgel.

22 O bwrw d'ofal ar dy Dduw,
o mynni fyw heb fyrthio:
Duw a geidw y cyfion byth,
a'r drwg fo'i chwyth i gwmpo.
23 Sef pob d'yn gwaedlyd bradog dro,
nid oefa fo hyd hanner:
(Fy Arglwydd Dduw) ond ynot ti
mae ngobaith i bob amfer.

SALM LVI.

DUW, dy nawdd im' rhag marwol ddy'n,
hwn yn ei w'n a'm llyngcai:
Sef ymryfelu â mi bydd,
a beunydd y'm gorthrymmai.
2 Llyngcent fi beunydd o dra chas,
(dy ras, O Dduw goruchaf)
Rhaf beilch rhy dynnion maent yn llu
yn poeth ryfelu arnaf.

3 Y dydd y bai mwyaf fy ofn,
rhown ynot ddoen ymddiried:
4 Molaf, credaf, nid ofnaf gnawd,
doi yn ddidlawd i'm gwared.
5 Yn fy ymadrodd i fy hun
y ceifant lun i'm maglu:
Ac ar bob meddwl, a phob tro,
y maent yn ceisio'n nrygu.

6 Ymgasglu, llechu, dirgel hwyl,
a disgwyl fy holl gerdded,
Drwy ymfwriadu i mi loes,
a dwyn i'm heinioes niwed.
7 A ddiangant hwy? Duw, tâl y pwyth,
dod iddynt ffwrwyth eu 'nwiredd:
Disgyn y bobloedd yn dy lid;
Duw, felly bid eu diwedd.

8 Duw, rhifaist bob tro ar fy rhod;
fy nagrau dod i'th goftrel:
On d' yw pob peth i'th lyfrau di
a wneuthum i yn ddirgel?
9 Y dydd y llefwyf, gwn yn wir,
dychwelir fy ngelynion:
Am fod drofod fy Nuw â'i law,
mi wn y daw yn union.

10 Gorfoleddaf yngair fy Nuw,
gair f' Arglwydd byw a folaf:
11 Yn Nuw y rhof ymddiried fiwr;
beth a wnel gŵr, nid ofnaf.
12 O Dduw, mae arnaf fi yn ddled
lawer adduned ffyddlon:
Ac mi a'u talaf hwynt yn rhywydd
i ti, fy Arglwydd cyfion.

13 Am it' ludd dwyn fy oes a'm gwaed,
a llestair i'm traed lithro,
Fel y rhodiwyf fi gar dy fron
yngoleu 'r bywion etto.

SALM LVII.

DY ras, dy nawdd (fy Nuw) im' dod,
sef yn nod ymddiriedaf:
Nes myned heibio 'r afwydd hyn,
dan d'edyn ymgyfodaf.
2 Ymddiried f' enaid ar Dduw fydd;
ar Dduw drwy ffydd y galwaf:
Ac a gwblhâf ei air yn iawn,
sef cyfiawn yw 'r Goruchaf.

3 O'r nef yr enfyng geidwad ym',
rhag nerth d'yn llym a'm llyngcai:
Enfyng fy Nuw ei nawdd, a'i hedd,
a'i lân wirionedd didrai.
4 Ym mysg y llewod mae fy oes,
plant dynion poeth-foes eiriau:
Eu dannedd fydd fel gwayw neu faeth,
a'u tafod gwaeth nâ'r cleddau.

5 Ymddyrrha, Dduw, y nef uwchlâw,
oddiyno daw d'arwyddion:
A bydded dy ogoniant ar
y ddaear, a'i thrigolion.
6 O flaen fy nhraed y rhoifant rwyd,
ac felly'm rhwymwyd weithian:
Ar fy ffordd y cloddiasant glawdd,
i'r hwn yn hawdd fyrthiasan'.

7 Pared yw fy nghalon (O Dduw)
O parod yw fy nghalon:
Canaf it' a datcanaf wawd
o fawl fy nhafawd cyfion.
8 Deffro dafod, a deffro dant,
a chân ogoniant beunydd,
Nabl a thelyn, heb ado un:
deffrôf fy hun ar las-ddydd.

9 Mawl it' (O Arglwydd) pan ddeffrôf,
a rof ym mysg y bobloedd:
A chlodfori dy enw a wnaif
lle amlaf y cenedloedd.
10 Can's cyrhaeddwyd y mae dy ras
hyd yn nh'yrnas y nefoedd:
A'th wirionedd di hyd at len
yr wybren, a'i th'yrnafoedd.

11 Ymddyrrha (Dduw) y nef uwchlâw,
oddiyno daw d'arwyddion:
A bydded dy ogoniant ar
y ddaear, a'i thrigolion.

SALM LVIII.

AI'R uniondeb (O bobloedd w'ych)
yr ydych yn ei dd'weddyd?
A ydych chwi, O blant dynion,
yn barnu 'r union hesyd?

SALM LVIII, LIX, LX.

- 1 Hytrach malais fy yn eich bron,
ac ystryw calon dwyllgar:
A gwaith eich dwylaw trawfster blin,
tra foch yn trin y ddaear.
- 3 Y rhai annuwiol aent ar gam,
o groth eu mam newidient:
Ac ar gyfeiliorn myn'd o'r bru,
a chelwydd fu a draethent.
- 4 Un wedd â gwenwyn y farph yw
y gwenwyn byw fydd ynddyn:
Neu'r neidr fyddar yn trofau
dan gau ei chlustiau cyndyn:
- 5 Yr hon ni wrendy ddim ar lais
na'r wers a gais y rhinwyr:
Nac un gyfaredd a'r a wna
y cyfarwydda' o swynwyr,
- 6 Duw, tor eu dannedd yn eu safn,
diwreiddia'r llafn o dafod:
Duw, dryllia'r bonau, a gwna'n don
bob grudd i'r c'nawon llewod.
- 7 Todder hwynt fel dwfr ar y tir,
felly difennir hwythau:
Os mewn bwa rhoiant faeth gron,
boed torri hon yn ddrylliau.
- 8 Boent hwy mor ddiffirwyth, ac mor hawdd
a malwen dawdd y todder:
Neu fel rhai bach ni welai'r byd,
o eisiau pryd ac amfer.
- 9 Tâl Duw iddynt ffrwythau eu llid,
cynt nag y llosgid fflagdan:
Tyn hwynt-hwy ymaith yn dy ddig
cyn twymnai cig mewn crochan.
- 10 A phan weler y dial hyn,
fe chwardd y glanddyn cyfion:
Pan fo rhydd iddo olchi' draed
yngwâed yr annuwiolion.
- 11 Yna dywaid dynion fod iawn
a ffrwyth i gyfiawn bobloedd:
A bod ein Duw yn Farnwr ar
y ddaear a'i therfynoeidd.

SALM LIX.

- F**Y Nuw, gwareda fi rhag brad,
a rhag twyll fwriad gelyn:
Derbyn di drosfod, rhag y rhai
a godai yn fy erbyn.
- 2 Ac ymddiffyn fi yn bybyr
oddiwrth weithredwyr camwedd:
Achub fyfi rhag cas y byd,
a rhag gwy'r gwaedlyd hygled.
 - 3 Ac wele, maent hwy i'm canlyn;
amcancent ddwyn fy mywyd:
Nid ar fy mai yr haeddais hyn,
ond tynder gelyn gwaedlyd.
 - 4 Duw, rhedent hwy yn barod iawn,
a dim ni wnawn i'w herbyn:
Edrych dithau, fy Arglwydd, rhed,
a thyred i'm hymddiffyn.
 - 5 Ti, Dduw y llu, Duw Israhel,
O deffro, gwel anwiredd:
I'r cenhedloedd na ad di'n rhad,
lle gwnant trwy frad eu trawfedd.
 - 6 Maent hwy yn arfer, gyd â'r hwyr,
o'mdroi ar wyr o bob parth:
A thrwy y ddinas clywch eu fwn,
un wedd a'r cwn yn cyfarth.
 - 7 Wele, maent â thafodau rhydd;
awch cledd a fydd i'w genau:
Pwy, meddant hwy, all glywed hyn,
ac a wna i'n herbyn ninnau?
 - 8 Ond tydi, fy Arglwydd a'm Duw,
a'u gwel, a'u clyw, a'u gwatwar:
Am ben ei gwaith y chwerddi di,
y cenhedlaethi twyllgar.

- 9 Ti a attebi ei nerth ef,
a'th law gref a'm hymddiffyn:
- 10 Duw a'm rhagflaena innau chwip;
caf weled trip i'm gelyn.
- 11 Na ladd hwynt, rhag i'm pobloedd i
anghoi' dy weithredoedd:
Gwasgar, goftwng hwy yn dy nerth,
Duw darian prydferth lluoedd.
- 12 Am bechod eu tafodau hwy,
a'u geiriau, mwyfwy balchedd,
Telir iddynt: ni ront air teg,
ond celwydd, rheg, a choegedd.
- 13 Duw, difa, difa hwynt i'th lid,
a byth na fid un mwyach:
Gwybyddant mai Duw Iago fydd
drwy'r byd yn Llywydd hytrach.
- 14 Maent hwy yn arfer, gyd â'r hwyr,
o'mdroi yn llwyr o bob-parth:
A thrwy y ddinas clywch eu fwn,
un wedd a chwn yn cyfarth.
- 15 I gael ymborth crwydro a wnant;
ac oni chânt eu digon,
Nes cael byddant ar hyd y nos
yn aros dan ymryfon.
- 16 Minnau a ganaf o'r nerth tau,
a'th nawdd yn forau molaf:
Nerth im' a nawdd buost (O Ner)
pan fu gorthrymder arnaf.
- 17 I ti canaf, O Dduw fy nerth,
a'm hymadferth rymmufol:
Sef tydi yw fy Nuw, fy Naf,
fy Nhwr, fy Noddfa rasol.

SALM LX.

- O** Dduw, dydi a'n gwrthodaist,
ar wasgar gyrraist ymaith:
O iorraist wrthym yn ddi-gel;
tro attom, dychwel eilwaith.
- 2 Dychrynaist di y ddaear gron,
a holltaist hon yn ddrylliau:
Can's o'th lid di siglo y mae;
iachâ, a chae ei briwiau.
 - 3 Dangosaist i'th elynion di
o bwys caledi ormod:
A'r ddioid a roist yn eu min,
oedd megis gwin madronod.
 - 4 Rhoddaist faner, er hyn i gyd,
i bawb o'r byd a'th ofnant,
I faneru, drwy dy air gwir,
dros lu eu tir lle trigant.
 - 5 Fel y gwareder, drwy lân hwyl,
bob rhai o'th anwyl ddynion:
O achub hwynt â'th law ddeau,
a gwrando finnau'n ffyddlon.
 - 6 Yn ei sancteiddrwydd d'wedodd Duw,
Llawen yw fy nghyfammod:
Mi rannaf Sichem rhyd y glyn;
mesuraf ddyffryn Succod.
 - 7 Myfi biau y ddwy dref-tâd,
sef Gilead a Manasse:
Ephraim hefyd yw nerth fy mhen,
a Juda wen f'anneddle.
 - 8 Ym Moab ymolchi a wnafl,
dros Edom taffaf f'efgid:
A chwardded Palestina gaeth,
a'i chwerthin aeth yn rhybrid.
 - 9 Duw, pwy a'm dwg i'r ddinas gref?
pwy a'm dwg i dref Edom?
 - 10 Er it' ein gwrthod, pwy ond ti,
O Dduw, a'mleddi drosom?
Ynot yn unig mae'n coel ni,
pe rhon i ti ein gwrthod:

S A L M LX, LXI, LXII, LXIII, LXIV.

Er nad aethost o flaen ein llu;
bydd ar ein tu mewn trallod.

- 11 O unig Dduw, bydd di 'ni'n borth;
ofer yw cymmorth undyn:
- 12 Yn Nuw y gwnawn wrolaeth fawr;
fo fathra i lawr y gelyn.

S A L M LXI.

ERglyw (O Dduw) fy llefain i,
ac ar fy ngweddi gwrando:
2 Rhof les o eitha'r ddaear gron,
a'm calon yn llefmeirio.
Dwg fi i dalgraig nwech na mi,
ac iddi bydd i'm derbyn:
3 Can's Craig o obaith, Tŵr di-fost,
im' fuost rhag y gelyn.
4 O fewn dy babell y bydd byth
fy nhrigfan dilyth dedwydd:
A'm holl ymddiried a fyn fod
ynghysgod dy adenydd.
5 Sef tydi, Dduw, clywaist yn glau
fy addunedau puraidd:
Rhoist etifeddiaeth i bob rhai
a ofnai d'enw sanctaidd.
6 Rhoi oes i'r Brenhin, nid oes fer;
fo fydd fyw lawer blwyddyn:
7 (Dduw) gar dy fron y trig yn hir;
dod nawdd a gwir i'w ganlyn.
8 A thrwy y rhai'n y molaf fi
dy enw di'n dragwydd:
Ac felly peri i mi gwblhau
fy addunedau beunydd.

S A L M LXII.

FY unig Dduw ydyw fy mhlaid;
mae f' enaid yn ei ddisgwyl:
O honaw ef, a thrwy ei rym,
daw iechyd ym' o'm hanhwyl.
2 Duw yw fy Nghraig, a'm hunig Nerth,
ac Ymadferth fy einioes:
Ac am hyn, drwy ymddiffyn hir,
mi ni'm ysgogir eisoes.
3 Ba hyd y mae'n eich bryd barhau
i fwrw'ch maglau afwydd?
Lleddir chwi oll; gwthir yn llwyr
fel magwyr ar ei gogwydd.
4 Ymgaiglent, llunient gelwydd mawr,
i'w roi i lawr o'i fawredd:
Ar eu tafodau rhoi bendith,
a melldith dan eu dannedd.
5 Fy enaid, dod (er hyn i gyd)
ar Dduw dy fryd yn ddysal:
Ynddo gobeithiaf fi er hyn;
efo a'm tyn o'm gŵfal.
6 Sef Craig ymddiffyn yw ef ym',
fy Nhŵr, a Grym fy mywyd:
Am hynny y credaf yn wir
na'm mawr ysgogir ennyd.
7 Yn Nuw yn unig mae i gyd
fy iechyd a'm gogoniant:
Fy Nghraig yw, a'm Cadernid maith,
a'm Gobaith yn ddilyfiant.
8 Gobeithiwech ynddo, gar ei fron
tywelltwch galon berffaith:
Ac ymddiriedwch tra foch byw,
a d'wedwch, Duw yw'n gobaith.
9 Plant Adda gwagedd ynt i gyd,
plant gwyr fydd hud a gwegi:
Gwaccach na gwagedd yn eu tawl,
mewn mantawl wrth eu codi.
10 Na rowch eich coel ar gam na thrais;
rhaid yw i falais drwcio:

Os cynnydda cyfoeth y byd,
na rowch mo'ch goglud arno.

- 11 Duw a lasarodd hyn unwaith,
mi glywais ddwywaith hynny:
Sef, mai Duw biau'r nerth i gyd,
gostyngiad byd, neu ffynnu.
- 12 O Arglwydd, ti hefyd a fedd
drugaredd a daioni:
I bawb dan gwmpas wybren faith
yn ol ei waith y telh.

S A L M LXIII.

TYDI, O Dduw, yw y Duw man,
mi geisia'n forau attad:
Y mae fy enaid yn dra sych,
a'm cnawd mewn nych, a'm danad.
2 Mewn lle heb ddwfr, mewn crinder cras,
ceisiais o'th ras dy weled,
Mal y'th welsw yn y deml gynt,
ar helynt nerth gogoned.
3 Can's dy drugaredd (O Dduw byw)
llawer gwell yw na'r bywyd:
A'm gwefusau y rhof i't fawl,
a cherdd ogonawl hyfryd.
4 Felly tra fwyf fi fyw y gwnaf,
ac felly'th folaf etto:
Ac yn dy enw di, fydd gu,
y caf ddyrchafu'nwlyo.
5 Digonir f' enaid, fel â mer,
â chyflawn frafder hefyd:
A'm genau' gân dy foliant tau
â phur wefusau hyfryd.
6 Tra fwyf fi yn fy ngwely clyd,
caf yn fy mryd dy gosio:
Ac yngwyladwriaethau'r nos
caf achos i fyfyrto.
7 Ac am dy fod yn gymmorth ym',
drwy fawr rym dy drugaredd,
Fy holl orfoledd a gais fod
dan gyfsgod dy adanedd.
8 Y mae f' enaid wrthyd ynlyn;
dy ddeau fy'n fy nghynnal:
9 Elont i'r eigion, drwy drom loes,
y rhai a'm rhoes mewn gŵfal.
10 Syrthiant hwynt-hwy ar fin eu harf,
sy noeth er tarr i'r gwirion:
A chwedi eu meirw, hwynt-hwy dod
yn fwyd llwynogod gwylltion.
11 Ond y Brenhin, yn enw ei Dduw,
boed tra fo byw yn llawen:
A phawb a dyngo i'w Fawredd,
a gaisf orfoledd amgen.
Ond o'r diwedd y daw yn wir,
fe a dywelltir tywod,
I gau safnau y rhai y fydd
yn tywallt celwydd parod.

S A L M LXIV.

O Arglwydd Dduw, erglyw fy llef,
a chlyw o'r nef fi'n erfyn:
O Duw, cadw fy einioes i,
y fydd yn ofni'r gelyn.
2 A chuddia fi dros ennyd bach
rhag cyfrinach y rhai drwg:
A rhag terfysg y rhai sy'n gwau
i wneuthur cammau amlwg.
3 Hogi tafodau fel y cledd,
a d'wedyd bustledd ddigon:
Saethant ergydion i'm sarhau,
a'r rhai'n oedd eiriau chwerwon.
4 I faethu'n ddirgel bigau dur
yn erbyn pur ei galon,

SALM LXIV, LXV, LXVI, LXVII.

Yn ddifysymwth heb ofni neb,
a thrwy gafnebb creulon.

5 Ymgyrhiânt hwy yngwaith y fall,
gan guddio'n gall eu rhwydau :

Yna y d'wedant, Pwy a'n gwel
yn bwrw dirgel faglau ?

6 Gan chwilio dyfnder drygau trwch,
o fewn dirgelwch eigion :
A phawb i'w gilydd yn rhoi nôd
o geuedd gwaelod calon.

7 Ond y mae Duw â'i faeth ynghûdd,
rhydd yn ddi-rybudd ergyd :

Ef a dâl adref yr hawl hon,
yn ddyfn archollion gwaedlyd.

8 Gwaith y tafodau drwg lle bo,
a fyn lwyr syrthio arnynt :
Pob dyn a'u gwel, a dybia'n well
gilio ym mhell oddiwrthynt.

9 Yna y dywaid pawb a'i gwel,
Gwaith y Goruchel yw hyn :

Can's felly y deallant hwy
y cofpir fwyfwy'r gelyn.

10 Ond yn yr Arglwydd llawenhâ,
ac y gobeithia'r cyfion :
A gorfoledda ynddo'n iawn
pob dyn ag uniawn galon.

SALM LXV.

ITi (O Dduw) y gweddai mawl
yn y sancteiddiawl Seion :

1 ti y telir, trwy holl gred,
bob gwir adduned calon.

2 Pawb sydd yn pwysu attad ti,
a wrendy weddi doftur :

Ac attad ti y daw pob cnawd,
er mwyn gollyngdauw llafur.

3 Pethau trawfion, a geiriau mawr,
mysi i'r llawr bwriafant :

Ond tydi, Dduw, rhoi am gamwedd
drugaredd a maddeuant.

4 Dy etholedig dedwydd yw,
caiff nefnes fyw i'th babel :

Trig i'th gynteddau, ac i'th llys,
a'th sanctaidd weddus gangell.

5 Duw'n Ceidwad, attebi i ni
o'th ofni i'th gyfiawnedd :

Holl obaith wyd trwy'r ddaear hon,
a'r môr cynhyrddon rhyfedd.

6 Hwn a sicrhâ bob uchel fryn
â'i wregys yn gadernyd :

7 Hwn a oflega'r môr, a'r don,
a rhuad eigion enbyd.

8 A holl breswylwyr eithaf byd
fy'n ofni y gyd d' arwyddion,

1 ti, gan fore, a chan hwyr,
y canant laswyr ffyddlon.

9 Dyfrhâu y ddaear fech yr wyd,
afon Duw llanwyd drofti :

Darperais lif-ddwfr 'rhyd ei llawr,
i'w thramawr gyfoethogi.

10 Pob rhych yr wyt yn ei ddyfrhâu,
a'i chwyfau'r wyt i'w gostwng :

A'i rhoi ym mwyd mewn cafod wlith,
i'w chnwd rhoi fendith deilwng.

11 Coroni'r ydwyti fal hyn
y flywyddyn â'th ddaioni :

Y ffordd hyn a'r modd (Duw fy Ner)
diferaist frasder arni.

12 Ef a ddifera ffrwyth dy ferch
ar bob rhwy lannerch ddyrys :

Pob mynydd sych yn uchder gwlad
o ffrwyth dy rad y dengys,

13 Trwy dy fendith y gwaftad dir
a guddir oll â defaid :

Crechwennant, canant bawb ynghyd,
a'r wlad ag yd ei llonaid.

SALM LXVI.

YN Nuw ymlawenhêwch i gyd,
yr hollfyd : a datgenwch

2 Ogoniant ei enw hyd y nef,
a'i foliant gref a draethwch.

3 Wrth Dduw d'wedwch, Fo bair dy law
i'th elyn oerfraw anfad :

Rhag amled yw nerth y llaw hon,
â dy gafeion danad.

4 Felly'r holl fydd i gyd a'u rhi
i ti a ymostyngant :

Canant it' fawl, ac ant hyd lawr ;
i'th enw mawr y canant.

5 O dowch, edrychwch, ofnus yw
gweithredoedd ein Duw cyfion :

O'n ei weithredoedd a rydd ddyfg
ym mysg holl feibion dynion.

6 Fo droes y môr coch yn dir sych,
ai wŷr yn droed-fych trwyddo,

A thrwy yr afon : llawen fu
eu bod heb wlychu yno.

7 Ef byth bydd Lywydd cadarn gwŷch,
a'i olwg edrych beunydd

Ar y cenhedloedd trwy'r holl fydd ;
ni chyfyd rhai anufudd.

8 O bobloedd, molwch Dduw ar gais,
a moefwch lais ei foliant :

9 Hwn sy'n dal bywyd yn y gwaed,
a ddeil ein traed na lithrant.

10 O Dduw, profaist a choethaist ni
un wedd a choethi arian :

11 Yn gaeth y dygaist ni i'th rwyd,
ein cyrph a waigwyd weithian.

12 Aethom trwy ddwfr a than yn gaeth,
bu rai'n marchogaeth arnom :

O perais hyn ; ni bu chwaith hir,
i ddiwall dir y daethom.

13 Ag offrm poeth i'th dy yr af,
talaf fy addunedau,

14 Y rhai mewn cyfwng, rhag mwy trais,
addewais â'm gwefufau.

15 Poeth ebyrth breifion it' a rof,
aroglaeth cof cyfammod :

Ychen, hyrdd, offrymmu a wnafl,
ac etto rhoddaf fychod.

16 O dowch yn nes, a gwrandêwch chwi
fy'n ofni Duw tragfythoes :

Mi a fynegaf i chwi'n ffraeth
pa les a wnaeth i'm heinioes.

17 Llefais i arno â'm genau,
a'r tafod mau a'i molawdd :

18 Pe troiswn fy nghalon at fai,
Duw a'm gwrandawfai'n anhawdd.

19 Diau Duw a'm clyhu yn hawdd,
gwrandawawdd ar fy ngweddi :

20 Bendigaid yw ; fo a'm clywawdd,
ni throes mo'i nawdd oddiwrthi.

SALM LXVII.

TRugaredd Duw i'n plith,
a rhoed ei fendith drofom :

A thywynned ei wyneb-pryd,
a'i nawdd, a'i iechyd, arnom.

2 Fel y gwyper dy ffyrdd
trwy'r ddaear gyd-wyrdd gnydoedd :

A'th iachawdwriaeth di (O Dduw)
ym mysg pob rhyw genhedloedd.

3 Duw,

SALM LXVII, LXVIII.

3 Duw, moled pobloedd di,
rhont fawl a bri trwy'r holl-fyd :
4 A'r holl genhedloedd is wybren,
byddant lawen a hyfryd.
Can's ti a fenni'n iawn
y bobl trwy lawn wybodaeth :
Ac a roi'r holl genhedloedd ar
y ddaear mewn llywodraeth.

5 Duw, moled pobloedd di,
rhont fawl a bri trwy'r holl-fyd :
6 Yna rhydd y tir firwyth i'n plith,
a Duw ei fendith hefyd.
7 A Duw, sef Duw ein Tad,
a roddo i rad a thyciant,
A therfynau y ddaear gron,
a phawb ar hon a'i hofaant.

SALM LXVIII.

YMgyfoded un Duw ein Ner,
gwafgarer ei elynion :
Un drygddyn honynt na arhōed,
o'i flaen ffoed ei gafeion.
2 Os chwalu mwg mewn gwynt fy hawdd,
os tawdd cwyr wrth eirias-dân :
Fel hynny o flaen Duw (yn wir)
yr enwir a ddislannan.

3 Ond llawenycher ger bron Duw
y cyfion, i'w orfoledd :
A'u hyfrydwch lwynt-lwy a fydd
yn llawenydd cyfannedd.
4 Cenwch, a molwch enw Duw,
sef hwn yw uwch y nefoedd
Yn marchogaeth, megis ar farch,
i'w enw rhowch barch byth bythoedd.

5 A gorfoleddwch gar ei fron,
Duw tirion, Tad ymddisfaid :
Ac i'r gweddwon mae'n Farnwr da
yn ei breswylfa gannaid.
6 Duw a wna rai mewn tŷ'n gyttûn,
ei hun mae'n gollwng gefyn :
Ac yn rhoi trigfan mewn tir cras,
i ddynion atcas cyndyn.

7 Pan aethost (Dduw) o flaen dy lu,
dy daith a fu trwy dd'ryfni :
8 Y ddaear crynodd o flaen Duw,
a'r nef rhoes amryw ddefni.
Ac felly Sinai o flaen Duw,
(sef un-Duw Israel hawddgar)
9 Ar d'etifeddiaeth hidlaist wlaw,
i ddislannaw y ddaear.

10 Gwrteithiaist hon, dy bobloedd di
fydd ynddi yn preswyllo :
O'th rad darperaist (Dduw) i'r tlawd
i gael digondawd yno.
11 Yr Arglwydd Dduw a roddai'r gair,
mawr mintai'r cantoresau :
12 Cilient gedyrn ; gweiniaid arhōnt,
yr yspail rhont yn rhannau.

13 Pes ymdroech mewn pardô a llwch,
chwi fyddwch fel y g'lommen,
A'i phlu yn aur ac arian teg,
yn hedeg is yr-wybren ;
14 Hon, pan wasgarodd Duw yn chwyrm
bob cedyrn o'i gafeion,
Oedd mor ddisgleirwch, ac mor wen,
ac eira'r ben bryn Salmon.

15 Mynydd Duw (sef Seion) y fydd
fel Bafan synydd tirion :
Mynydd Bafan, uchel ei grib,
cyffelyb yw i Seion.
16 Chwydychwi synyddoedd cribog, pa'm
y bwriwch lam mewn cyffro ?

Duw ar Seion ei serch a roes,
lle myn ef eifoes drigo.

17 Rhif ugain mil o filoedd yw
angylion Duw mewn cerbyd :
Ynghysfegr Sinai bu ei wlith ;
bydd Duw i'w plith hwy hefyd.

18 I'r uchelder y dyrcheiaist,
a chaethgludaist gaethiwed :
Cym'raist, dodaiſt ddoniau, Duw Ion,
i ddynion oedd ddiniwed.

19 Bendigaidd fyth fo'r Arglwydd mau,
am ddoniau ei ddaioni :
A'i iachawdwriaeth i ni'n llwyth,
o bêr-ffrwyth ei haelioni.

20 Efe i hun yw'n Duw ni i gyd,
sef Duw ein hiechyd helaeth :
Trwy'r Arglwydd Dduw cawn, yn ddisfwrth,
ddiangc oddiwrth farwolaeth.

21 Duw yn ddi'ameu a dyr ben
a thalcen ei elynion :
A choppa walltog rhai a fo
yn rhodio mewn drwg creulon.

22 Dygaf fy mhobloedd (meddai ef)
hyd adref, fel o Bafan :
A dygaf hwynt i'w hol drachefn,
fel o'r môr don-lefn.allan.

23 Fel y gwlychech dithau dy draed
yn llif gwaed dy ddigafau :
Ac y llyfo dy gŵn, heb gel,
y gwaed a ddêl o'u briwiau.

24 Gwelodd pawb (O Dduw) dy ystâd,
yn dy fynediad sanctaidd,
Mynediad fy Nuw, Frenhin fry,
fel hyn i'w dŷ cyffegraidd.

25 Y cantorion aent hwy o'r blaen,
cerddorion aen' ol ynol :
Yna'r gwŷryfon, beraidd gân,
a'r tympan, yn y canol.

26 Clodforwch Dduw, hynny fydd dda
ym mhob cyn'lleidfa ddiwael :
A chlodforwch yr Arglwydd Ion,
chwi fydd o ffynnon Israel.

27 Doed Benjamin y llywydd bach,
doed bellach dugiaid Juda :

Doed Nephtali, a Zabulon,
a'u tywyfogion, yna.

28 Dy Dduw a dresnodd iti nerth,
a'i law fydd brydferth geidwad :
Duw, cadarnhâ etto yn faith
arnom ni waith dy gariad.

29 Er mwyn Caersalem, adail dëg,
rhydd cedyrn anrheg yty :

30 Difetha dyrfa y gwaywffyn,
a'r rhai a fyn ryfely.

Dewr fel teirw, nwyfus fel lloi,
y rhei'ni a roi yr arian :
Delont i'r iawn, tyn nerth a nwy,
a goftwng hwy yn fuan.

31 Y pendefigion o'r Aipht draw
a ddaw, ac Ethiopia,

At Dduw yn brysur, i roi rhodd,
ac aberth gwirfodd, yna.

32 Holl d'yrnafoedd y ddaear lawr,
i Dduw mawr cenwch foliant :
Cenwch, cenwch ei glod yn rhwydd,
sef Arglwydd y gogoniant.

33 Hwn a farchogodd y nef fry,
a hynny o'r dechreuad :

Wele, daw nerthol fain ei lef
o eitha'r nef i waftad.

34 Rhoddwch gadernid i Dduw Ner,
sef uchder ei ragoriaeth,

Y fydd

S A L M LXVIII, LXIX, LXX, LXXI.

Y fydd ar Israhel, a'i nerth
uwch wybrau prydferth gywaeth.

35 Duw, o'th gyffegr y'th ofnir di,
Duw Israel, dodi nerthoedd:
A chadernid mawr wyd i'th blaid;
bendigaid fych oes oesoedd.

S A L M LXIX.

A Chub fi, Dduw (yr hwn a'm gwnaeth)
tros f' enaid daeth llif-ddyfrloes:

2 Yr wyf mewn dyfnder tom ynglŷn,
heb le i'mddiffyn f' einioes.

O'r dyfnder daethum fel ar fawdd,
a'r ffrwd a lifawdd uchod:

3 Sychodd fy ngheg, blinodd fy llais,
a'm llygaid pallais ganfod.

4 A hyn wrth ddisgwyl Duw a'i ras,
wele, fy nghas yn amlach

Nà'r gwallt ar ben fy nghoppa fry,
a'r trawfion sy'n gadarnach.

Y rhai celwyddog, taerion ynt,
rhois iddynt beth ni chefais:

5 Adwaenost (Dduw) f' ynfyrwydd mau,
a'm beiau fi ni chuddiais.

6 O'm plegyd i dim gwarth ni chânt,
y rhai a goeliant arnad:

Nà ad (Dduw'r lluoedd) fess na thrais
i'r rhai a ymgais attad.

7 (Duw Israhel) fess er dy fwyn,
yr wyf yn dwyn gwarthrudd-deb:

A thrwy gywilydd ymarhois,
mewn chwys y tois fy wyneb.

8 I bobl dieithr wyf fi (gwn pa'm)
i blant fy mam fel efron:

9 A'm fod fy ferch a'm zel i'th dŷ
i'm hyfu hyd fy nghalon.

Can's cabl y rhai a'th gablant di,
ar f' ucha i mae'n ddisgyn:

10 Fy nagrau, cyfudd, a'm hun-pryd,
ynt warth i gyd i'm herbyn.

11 A phan wisgwn i llin sach,
bùm ddiystyrach lawer:

12 Bùm chwedyl drws i gryf a thlawd,
i'r meddw yn wawd i'w harfer.

13 Ond, f' Arglwydd Dduw, gwnaf attad ti
fy ngweddi yn amserol:

O gwrandio fi, i'th wirfawr hedd,
ac i'th wirionedd grafol.

14 Duw, gwared fi, a gwna fi'n rhŷdd
o'r dom y fydd i'm suddo:

Sef caseion, dyfroedd dyfnion,
a mi nid osnaf gyffro.

15 Na lifed dwfr drofod yn ffrwd,
na'm llyngced amrwd ddyfnder:

Na chuedd pydew arnaf chwaith
mo'i safn disfaith ysgeler.

16 Gwrandio fi bellach, Arglwydd Dduw;
can's da yw dy drugaredd:

Yn amllder dy dosturi mawr,
edrych i lawr rhag trawfodd.

17 O'm cyfyngder oddiwrth dy was
na chudd mo ras dy wyneb:

Rwyf yn gweddio yn fy ngloes;
Duw, bryfia, moes i'm ateb.

18 Nêsâ at f' enaid, Arglwydd mau,
er fy rhyddhâu a'm gwared:

Moes ymddiffyn, rhag cael o hon
gan fy ngelynion niwed.

19 Duw, di a weli o bob parth
fyngw'radwydd, gwarth, a'm c'wilydd:

O herwydd rhodio ger dy fron
mae fy ngelynion beunydd.

20 Mewn gorthrwm ofid yr wyf fi,
a gwarth yn torri 'nghalon:

Disgwyl cymhorthwyr, ni ddos neb,
ni chawn gyfurdeb tiron.

21 Buftl a rolfan' yn fwyd i mi,
finegr i dorri fyched:

22 Eu bwrdd boed iddynt fagl afwydd,
a'u llwydd yn dramgwydd bydded.

23 Ar eu llygaid dallineb doed;
i'w llwynau boed crynfeydd:

24 Tywallt arnynt dy ddiag a'th lid;
doed iddynt ofid beunydd.

25 Boed eu palasau'n wag heb wedd,
ac anghyffannedd iddyn:

Na allo neb na dydd na nos
mo'r aros yn eu tyddyn.

26 Can's yr hwn a darawfid ti,
mae'r rheini yn ei erlid:

A'r doluriau y fydd o'th friw,
y maent i'w hedliw hefyd.

27 Dod gamwedd ar eu camwedd hwy,
na ddont mwy i'th gyfiawnder:

28 Ymaith o lytr y bywyd llawn,
o fyf y cyfiawn, tynner.

29 Finau pan fwyf ofidus wan,
a phan fwyf druan hefyd,

Dy iachawdwriaeth di (O Dduw)
eilchwyl i fyw a'm cyfyd.

30 Moliannaf d'enw, Dduw, ar gân,
fal dyna f' amcan innau:

31 A hyn fydd gwell gan Dduw Deyra
nag ych â chym a charnau.

32 A phob truan, pan weler hyn,
a ennyn o lawenydd:

A'ch calon chwi fy'n ceisio Duw,
cyfyd i fyw o newydd.

33 Duw gwrendy dlawd, ni ddirmyg lef
ei gaethwas ef fy fethiant:

34 Nef, a daear, a môr, a hyn
a ymlusg ynddyn, molant.

35 Can's Duw a geidw Seion dŷ,
a threfna'n 'chwaneg Juda:

Adeilada ddinesydd hon
i ddynion yn breswylfa.

36 Iē, ei weision ef, a'u hil,
a'u heppil, a'i meddiannant:

A'r rhai a hoffâ enw fo,
yn honno a breswylant.

S A L M LXX.

D U W, prysura i'm gwared i;
Ion, bryfia di i'm cymmorth:

2 Gwarth a gw'radwydd a ddol i'r blaid
a gais i'm henaidd amhorth.

Trwy w'radwydd troer y rhai a ddwg
i mi ddim drwg ewylllys:

3 Mesi fo'u gwobr, a draeth, Ha, ha,
am dana' yn ddirmygus.

4 Y sawl a'th gais, calonnog fydd,
o dra llawenydd ynodd:

D'wedod' sawl a'th gân bob amfer,
Mawryger ein Duw hynod.

5 Minnau'n dlawd, ac yn druan fydd;
Duw, bryfia, bydd yn agos:

Fy mhorth a'm ceidwad wyt yn wir,
(O Arglwydd) na hir aros.

S A L M LXXI.

M I a'mddiriedais ynodd, Ner;
na'm gw'radwydder byth bythoedd:

2 Duw, o'th gyfiawnder gwared fi,
a chlyw fy nghri hyd nesoedd.

3 Duw,

S A L M LXXI, LXXII, LXXIII.

- 3 Duw, bydd yn graig o nerth i mi
i gyrchu atti 'n waftad:
A phar fy nghadw i yn well;
ti yw fy nghastell caead.
- 4 Duw, gwared fi o law'r trahâus,
a'r gŵr trofâus, a'r trawfddyn:
- 5 Ynot ti, Dduw, bu 'ngoglud maith,
a'm gobaith, er yn grynddyn.
- 6 O groth fy mam y tynnaist fi,
rhoist ynoſ egni etto:
I tithau fyth, am hyn o hawl,
y canaf fawl heb beidio.
- 7 I lawer dŷn bŷm anferth iawn,
ti yw fy nerthlawn Lywydd:
- 8 Fy safn bydd lawn o'th fawl gan dant,
ac o'th ogoniant beunydd.
- 9 Nac eſgeuluſa fi na'm braint
yn amſer henaint truah:
Er pallu'r nerth, na wrthod fi;
Duw, edrych di ar f' oedran.
- 10 Medd fy nghafeion 'r wyf yn wan,
hwy a ddiſgwylian' f' anaf:
Ymgynghoraſant yn ddi-fyn,
gan dd'wedyd hyn am danaf;
- 11 Duw a'i gwrthododd (meddant hwy)
erlidiwch fwyfwy bellach,
A deliwch ef: nid oes trwy'r byd
yr un a'i gweryd hayach.
- 12 Er hyn o frad (Duw) bydd di well,
na ddos ym mhell oddiwrthy',
Fy Nuw, prysura er fy mhorth,
ac anſon gymmorth ymy.
- 13 Anſau gwarthus pob rhai a gânt,
a wrthwynebant f' einioes:
Gw'radwydd a gwarth iddynt a drig,
a gynnig i mi ddrygloes.
- 14 Fy ngobaith innau a ſaif byth
yn ddilyth a ſafadwy:
Ymddiried ynot (Dduw) a wnaſ,
ac a'th ſoliannaf fwyfwy.
- 15 Dy iachawdwriaeth s' i'm genau,
yr hwn ni thau funudyn,
A'th gyfiawnder: ac ni wn i
ddim o'r rhifedi arnyn'.
- 16 Ynghadernid yr Arglwydd Dduw,
tra fwy fi byw, y credaf:
A'th gyfiawnder di hyd y brig,
yn unig hyn a goſiaf.
- 17 Duw, di a ddyſgaist i mi hyn,
do, er yn blentyn bychan:
A hyd yn hyn 'rwyf yn parhâu
i ofod d'wyrthiau allan.
- 18 O Dduw, na wrthod fi yn hen,
a'm pen a'm gŷn yn llwydo,
Nes i'm ddangos i'r rhai fy'n ol
dy wyrthiau nerthol etto.
- 19 Dy gyfiawnder yn uchel aeth,
yr hwn a wnaeth bob mawredd:
Duw, pwy y fydd debyg i ti?
nid ydym ni ond gwagedd.
- 20 Duw, gwnaethoſt di im' fyw yn brudd,
a gweled cyſtudd mynych:
Troist fi i fyw, dychwelaist fi,
trwy 'nghodi o'r feddrod-rych.
- 21 Mwy fydd fy mawredd nag a fu,
troi i'm diddanu innau:
- 22 Yna y molaf d' air am hyn,
ar nabl offeryn dannau.
- O Sanſt Iſraël, canaf hyn
ar delyn, ac a'm genau:
- 23 Am i ti wared f' enaid i,
gwnaf iti hyfryd leſiaſ.

- 24 Canaf it' hefyd gyffion glod
a'm tafod: wyt i'w haeddu,
Am it' warthâu a gwarthruddiaſ
fy nghas fy'n ceſiaſ 'nrygu.

S A L M LXXII.

- D**UW, dod i'r Brenhin farn o'r nef,
dod i'w Fab ef gyfiawndeb:
- 2 Yna y rhydd rhwng pobl iawn frawd,
ac i'r dŷn tlawd uniondeb.
 - 3 Hedd a chyfiawnder, ar ol hyn,
cair ym mhob bryn a mynydd:
 - 4 Y gwan a'r lleſg achub a wna,
fe ddryllia y gorthrymmydd.
 - 5 Hwy a'th ofnant byth ar bob tro,
tra treiglo haul a lleuad:
 - 6 Fo ddiſgyn fel gwlaw ar wellt glas,
neu gawod fras ar waftad.
 - 7 I'w ddyddiau ef cerir yr iawn,
a'r cyfiawn a ſiodeua:
Ac aml fydd hedd ar ddaear gron,
tra fo'r lloer hon yn para.
 - 8 Llwydda efe o for hyd for,
o'r ſfrwd hyd oror tiredd:
 - 9 Ei gas ymgrymmant, llyſant lwch,
hyd yr anialwch cyrredd.
 - 10 Cedyrn o Tarſus frenhinoedd,
ac o'r ynyſoedd canol,
O Seba ac Arabia dŷg,
doe pawb a'i anrheg reiſol.
 - 11 Yr holl frenhinoedd doent yn llu,
a than ymgrymmu, atto:
A'r holl genhedloedd, fel yn gaeth,
a wnant wafanaeth iddo.
 - 12 Can's y dŷn rheidus, a'r gŵr gwan,
fo'i gweryd pan weddio:
Bydd i bob dŷn yn nerthol dŵr,
a'r ni bo pleidiwr gantho.
 - 13 Ef a erbyd y tlawd mewn rhaid,
fo achub enaid glanddyn:
 - 14 Fo a'u gweryd rhag twyll a drwg,
gwerthfawr i'w olwg ydyn'.
 - 15 Felly bydd byw; rhoir iddo ddâ,
ſef aur o Seba ddedwydd:
Hwy a weddiant arno fo,
gan ei fendithio beunydd.
 - 16 'Rhŷd pen y mynydd yd a gân,
fel brig coed Liban' ſiglant:
A'r plant, cyn amled a'r gwellt glas,
o'r ddinas a ſagurant.
 - 17 Os haul cylch wybren byth a dry,
byth pery enw iddaw:
Pawb a'i bendithia ef yn wir,
pawb a fendithir ynddaw.
 - 18 Bendigaid fo yr Arglwydd Dduw,
(ſef Duw yr Iſrael dirion)
Eſe'n unig byth fy'n parhâu
i wneuthur gwyrthiau mawrion.
 - 19 Bendigaid fyddo 'i enw byth,
gogonedd dilyth iddo:
A'i glod llenwir y ddaearen.
Amen, Amen, hyn fyddo.

S A L M LXXIII.

- Y**S da yw Duw i Iſraël,
wrth bawb a wnel yn union:
- 2 Minnau llithrais, braidd na fyrthiaſ;
ſwrth-wael fu fy amcanion.
 - 3 Can's cynfigennais wrth y ffol,
a'r dŷn annuwiol dihir:
Braidd na chwympais pan y gwelais
eu hedd a'u golud enwir.

SALM LXXIII, LXXIV.

- 4 Gan nad oedd arnynt rwymau caeth,
i gael marwolaeth ddynol :
Lle maent yn byw yn heini hwy,
yn iraidd gryf ddigonol.
- 5 Ac ni ddoe arnynt lasur blin,
hyd y bawn i'n eu deall :
Na dim dialedd, na dim gwyn,
fel y doe ar ddyn arall.
- 6 Am hynny fyth maent yn ymddwyn
fel o fewn cadwyn balchder :
A gwisgant am danynt yn dynn
(megis dilledyn) drawfder.
- 7 A'u llygaid hwynt-hwy wrth dewhâu,
doant yn folglymmau drosodd :
A'u golud hwy, er hyn o wŷn,
uwch meddwl dŷn a dyfodd.
- 8 Traethu eu trawfder, bod yn dynn,
a bostio hyn ar wafgar :
- 9 Egori safn at wybren fry,
a thafod cry' trwy'r ddaear.
- 10 Am hyn rhai o'i bobl ef â chwant
a ymddychwelant yma,
Yn gweled y dwfr yn loyw lân,
a thybio y cân' eu gwala.
- 11 Can's ymresymmant hyn yn fyw,
Pa'm ? ydyw Duw yn canfod
Pwy fydd yn ddrwg, a phwy sy'n dda ?
ydyw'r Gorucha'n gwybod ?
- 12 Wele, y drygddyn mwya' i chwant
caiff fwyaf llwyddiant gwaftad ;
Yn casglu golud a mawr ddâ,
hwnnw fydd fwy'a i godiad.
- 13 Ofer iawn fu i mi warhâu,
a llwyr lanhâu fy nghalon :
Golchi fy nwyllaw, caru gwir,
a bod yn hir yn gyfion :
- 14 Cael fy maeddu ar hŷd y dydd ;
ond trwstan fydd uniondeb :
Os y bore, ac os pryd nawn,
myfi a gawn wrthwyneb.
- 15 Hyn os d'wedwn, a feddylw'n,
o ryw feddalaidd ammau :
Wele, â'th blant di y gwnawn gam,
i ddwyn un llam â minnau.
- 16 Pan geisw'n ddeall hyn yn llwyr,
o nerth fy synwyr ddynol :
Hynny i'm golwg i oedd flin,
nes cael rhyw rin ysprydol.
- 17 Ond pan euthum i gyffegr Dduw,
lle cefais amryw olau :
Yna deallais i pa wedd
y bydd eu diwedd hwythau.
- 18 Gwybŷm i ti eu gosod hwy,
lle caent lam mwy'n y diwedd :
Sef mewn lle llithrig rhwydd-gwmp trwch,
anialwch anghyfnedd.
- 19 Ond gwedi dodaisf iddynt wth,
disymmwth y pallasant :
Myn'd o'r byd heb na lliw na llun,
o'u hofn eu hun darfyddant.
- 20 Fel breuddwyd pan ddihunai un,
y gwnai di iddyn', f' Arglwydd :
O'r newid hon y caiff fy nghas
trwy yr holl ddinas w'radwydd.
- 21 Bŷm i ddig wrthyf fi fy hun,
ac oerni fu'n fy nghalon :
- 22 Na's deallafw'n hyn yn gynt,
bŷm ffol un hynt ag eidion.
- 23 Er hyn etto bŷm gyd â thi,
lle y'm t'wyf'n ddilyfiant
- 24 Wrth fy llaw ddeau : wedi hyn
fy nerbyn i ogoniant.

- 25 Pa'm ? pwy (O Dduw) fydd genayf fi
ond tydi yn y nefoedd ?
Dim ni ddymunwn gyd â thi,
wrth weini daear leoedd.
- 26 Fy nghalon i, a'm nerth, a'm cnawd,
y fydd mewn palldawd beunydd :
Ond tydi, Dduw, fydd ar fy rhan,
a'm tarian yn dragywydd.
- 27 A elo 'mhell oddiwrthyd ti,
y rheini gwnaent yn ddiffaith :
Ac a butteiniant rhagot ti,
y rheini torrir ymaith.
- 28 Ond mi ddof nefnes at fy Nuw ;
fy ngobaith yw i'm calon :
Y traethaf fi ei nerth, a'i wŷrth,
o fewn dy byrth, merch Seion.

SALM LXXIV.

- P**Aham (O Dduw) oddiwrthym ni
y cili yn dragywydd ?
Paham y digi mor danbaid
wrth ddefaid dy borsfeydd ?
- 1 Cofia y bobl a brynaist gynt ;
rhoist iddynt etifeddiaeth,
Mynydd Seion, dy breswylfa,
i'r rhai'n yn drigfa helaeth.
 - 2 Ymddyrrha (Arglwydd) taro'n drwm,
pob gelyn gorthrwm difa
Yn dragywydd, a wnaeth na thrais
na dyfais i'th gyffegrfa.
 - 3 Dy elynion daethant i'n mysg,
rhuafant derfysg greulon :
A gosodasant, dan gryfhâu,
fanerau yn arwyddion.
 - 4 I'w cherfio'r saeri goreu gynt
a roefan' wŷnt i'w bwyll :
 - 5 Drylliant i'r llawr gerfiadau hon
ag eirf, gyfeillion erchyll.
 - 6 Llosgasant oll dy eglwys lân,
a'i phyrth â than yn ulw :
A halogasant, mewn dull dig,
y noddfa lle trig d' enw.
 - 7 Awn, gwnawn gyd-artaith, naeddant hwy,
a dinystr trwy yr holl-wlad :
Llosgasant holl demlau y tir,
gwnaethant yn wir eu bwriad.
 - 8 Nid oes un arwydd in' i'w gael,
na phrophwyd diwael deffyn :
Na gwybedydd, a wyr pa hŷd
y pery'r byd i'n herbyn.
 - 9 Dywaid di, pa hŷd (O Dduw Ion)
y gwna d'elynyon warthrudd ?
A rydd dy gas ei gabledd fri
arnat ti yn dragywydd ?
 - 10 Paham y tynni'n ol dy law,
(sef dy ddeheulaw berffaith,
Hon fydd i'th fynwes) allan tyn,
a difa d'elyn diffaith.
 - 11 Can's o'r dechreuad, Duw ei hun
ydyw fy Nghun a'm Brenhin :
Fe a wna iachawdwriaeth hir
i bawb trwy'r tir a'i dilyn.
 - 12 Parthu a wnaethost di, â'th nerth,
y môr, a'i anferth donnau :
Gwahenaist, torraist, uwch y don,
bennau y blinion ddreigiau.
 - 13 Drylliaist di ben (nid gorchwyl gwan)
y Lefiathan anferth :
I'th bobl yn fwyd dodaisf efô,
wrth dreiglo yn y ddiferth.
 - 14 Holltaist y graig, tarddodd ffynnon,
ac aeth yn afon firwd-chwyrn :

S A L M LXXIV, LXXV, LXXVI, LXXVII.

A dŷsbyddaiſt yn dra fych
afonydd dyfr-grych cedyrn.

16 Ti biau'r dydd, ti biau'r nos,
goleu a haul-dlos geinwedd:

17 Seiliaiſt y ddacar, lluniaiſt haf,
a gauaf, o'th ogonedd.

18 Fy Arglwydd, bellach cofia hyn,
i'r gelyn gynt dy gablu:

Ac i'r ynfydion roi drwg fri,
a'th enw di dirmygu.

19 Oes dy durtur na ddod ar gawdd
dan nawdd anifail creulon:

Na ad o'th gof (O Arglwydd da)
dy dyrfa, y rhai tldion.

20 Duw, edrych ar dy gyfammod,
a gw.l waelod y gwledydd:

Mae ym mhob man drigfa dŷn traws,
mae honynt liaws efrydd.

21 Na ddychweled y truan tlawd
mewn difrawd, ac mewn gw'radwydd:

Y dŷn anghenus, lleſg, a gwan,
a ddatcan dy enw, Arglwydd.

22 Cyfod, dadleu dy ddadl (O Dduw)
dy enw yw'n dragywydd:

Coffa gablodd, yr hon trwy'r byd
a gait gan ynfyd beunydd.

23 Duw, nac anghofia lais a son
d'elymion y cenhedloedd:

Eu fwn, a'u rhodres, a'u dadwrdd,
a ddring i g'wrdd a'r nefoedd.

S A L M LXXV.

Clodforwn di (drag'wyddol Dduw)
a'th enw yw yn agos:

Maint yw dy enw a'th nerth i'th hynt,
dy wŷrthiau ynt i'w ddangos.

2 D'wedaiſt, Pan dderhyniwyf y llu,
mi rof farn gu ac union:

3 Fel y nerthais sylfeini'r byd,
oedd rŷdd, a'i gyd-drigolion.

4 Minnau a dd'wedais hyn o'm bryd
wrth y rhai ynfyd, Peidiwch:

Wrth annuwiolion poethion chwŷrn,
Eich mebcym na ddyrchefwch.

5 Och, na ddyrchefwch chwi mo'ch cym,
na ſiglwrch rychwyrn ragdal:

Ac na dd'wedwch chwi yn war-fyth,
Nid rhaid in' fyth mo'r gofal.

6 O herwydd nid o'r dwyrain draw
i ddyn y daw dyrchafiad:

Nid o'r gorllewin, na'r deau,
y daw i chwithau godiad.

7 Can's ar law Duw y mae y farn;
na fid gŵr cadarn rygry:

Gostwng heddyw y naill heb ball,
a chodi'r llall y fory.

8 Can's yn llaw'r Arglwydd phiol fydd,
cymmyſg-win hyd wŷdd ynddi:

Tywalltodd hwn; drwg ddynion byd
yfant i gyd o honi.

9 Mynegaf finnau, ac i'm cof,
ei gerdd (Duw Iagof) canaf:

10 Torraf gym yr annuwioliawn,
a phen y cyfiawn codaf.

S A L M LXXVI.

YN Juda ac Iſraël dir

adweinir ein Duw cyfion:

2 Ei babell ef yn Salem fydd,
a'i brefwyl fydd yn Seion.

3 Yno drylliodd y bwa a'r faeth,
a'r ſiwydr a wnaeth yn ddarnau:

A thorodd ef yn chwllfrw mân
bob tarian, a phob cleddau.

4 Trawfion fu cedyrn mynydd gynt,
mewn yſpail helynt uchel:

Uwch a chryfach wyt nâ hwynt-hwy,
nid rhaid byth mwy mo'u gochel.

5 Pob cadarn galon a ymrôes,
ac ni ddeffrôes o'i gytyn:

Pawb a ddiffiwythodd pan ddaeth braw,
ni chai un llaw ei dderbyn.

6 O'th waith (Duw Iagof) a'th ammharch,
cerbyd a'r march rho'i huno:

7 Ofnadwy wyt, pwy i'th lid wg
a ſaif i'th olwg effro?

8 Pan ddaeth o'r nefoedd dy farn di,
yr wyt yn peri i' chym'ryd:

Y ddacar ofnodd, a'i holl lu
rhoiſt i oftegu ennyd.

9 I farnu pan gyfododd Duw,
i gadw yn fyw y gwirion,

A'r rhai oedd lonydd yn y tir,
yr oeddyn' gywir galon.

10 Can's poethder dŷn yw dy fawl di;
felly goſtegi drallod:

Eu gwres, i'r da a ſag gref ffydd;
i'r drwg, a fydd yn ddyrnod.

11 Eich rhodd i'r Arglwydd Dduw addêwch,
a llawn gwblhêwch eich gobrwy:

Pawb fydd o amgylch Seion dæg,
rhowch anrheg i'r Ofnadwy.

12 Ef a oftyngodd uchel fryd,
ac yſpryd, gwŷr rhyfelgar:

Fo a yrr ofn ynghanol hedd,
ar holl frenhinedd dâgar.

S A L M LXXVII.

FY llais at Dduw, pan roddais leſ,
fy llais o'r nef fo'i clybu:

A'm llais gweddïais ar Dduw Ner,
pan oedd blinder yn tarddu.

2 Y dydd y rhedai'mriw, a'r nos
ni pheidiai achos llafur:

Mewn blin gyfyngder gwn fy mod,
a'm hoës yn gwrthod cyfur.

3 Yna y cofiwn Dduw a'i glod,
pan ſyrthiai drallod enbyd:

Yna gweddiwn dros fy mai,
pan derfysgai fy yſpryd.

4 Tra fawn yn effro, ac mewn ſan,
heb allel allan dd'weddy:

5 Yſtyriais yna'r dyddiau gynt,
ar helynt hen o'r cynfyd.

6 Cofiwn fy ngerdd y nos fy hun;
heb gael amrant-hun, chwiliwn:

A chalon effro, genau mud,
â'm hyſpryd ymddiddanwn.

7 Ai'n dragywydd y cilia'r lon?
a fydd ef boddlon mwyach?

8 A ddarfu byth ei nawdd a'i air?
a gair ei addaw bellach?

9 A anghofiodd Duw drugarhâu?
a ddarfu cau ei galon?

A baid efe byth (meddwn i)
ſal hyn â ſorri'n ddigllon?

10 Marwolaeth im' yw'r meddwl hwn;
a throis yn grwn i goſio

Ei fawr nerth gynt: coſio a wnaſ
waith y Goruchaf etto.

11 Cofiaf dy weithredoedd (f' Arglwydd)
a'th wŷrthiau hylwydd cofiaf:

12 Am bob rhyfeddod, a phob gwaith,
â myfyr maith y traethaf.

S A L M LXXVII, LXXVIII.

- 13 O Dduw, pa dduw fydd fal ti, Dduw?
dy ffordd di yw'n safonfeiddiol:
- 14 Dy waith dengys dy nerth i'r byd;
pair in' i gyd dy ganmol.
- 15 Dy nerth fawr hon a ro'ist ar led,
wrth wared yr hen bobloedd,
Iago a Joseph, a fu gaeth,
a'u holl hiliogaeth luoedd.
- 16 Y deifr gwelfant, ofnasant hyn,
a dychryn cyn eu symmud:
- 17 Cymmylau dwfr cylch wybr yn gwau,
a melt fal faethau enbyd.
- 18 Dy daran rhuodd fry'n y nen,
dy fellt gwnaent wybren olau:
Y ddaear ifod a gyffrodd,
ac a ddychrynodd hithau.
- 19 Yn eigion môr mae y ffordd dau,
a'th lwybrau mewn deifr sugnedd:
Ac ni adweinir byth mo'th ôl
yn dy anfeidrol Fawredd.
- 20 Dy bobloedd a dywyfaist di
trwy anial dd'ryfni efrydd,
Gan law Moses, a'i frawd Aron,
fel defaid gwirion lonydd.

S A L M LXXVIII.

- F**Y mhobl i gyd, gwrandêwch fy neddf,
a boed fy ngreddf i'ch calon:
Clust-ymofstyngwch â'm genaù,
i ystyr geiriau ffyddlon.
- 1 Mewn diarhebion, i barhâu,
fy ngenau a egoraf:
A hen ddamhegion, oedd ar hŷd
y cynfyd, a ddangosaf;
 - 2 Y rhai a glywfom gynt eu bod,
ac ym yn gwybod hefyd,
Ac a fynegodd yn ddiau
ein tadau er y cynfyd.
 - 3 Heb gel mynegwn ninnau'n ffraeth
hyn i'w hiliogaeth hwythau:
Canmolwn Dduw i'r oes a ddél,
ei nerth, a'i uchel wŷrthiau.
 - 4 Felly gorch'mynodd ef fod cof
yn Iagof: ac i'r hynaf
Yn Israhel ddyfgu i'w blant
egoniant y Goruchaf.
 - 5 Fel y gwypid, o oes i oes,
y rhoes ef ei dystiolaeth,
O dad i fab, o fab i wŷr,
i gadw llwyr wybodaeth.
 - 6 Gobeithio'n Nuw, cofio ei waith,
y fydd mal rhaith eneidol:
I gael cadw ei orchymyn,
rhoes Duw'r wers hyn yn rheidiol.
 - 7 Rhag ofn myn'd o'r genhedlaeth hyn
yn gyndyn ac anufudd:
A cholyn wan, ac yspryd gwaef,
heb afael gyd â'u Llywydd.
 - 8 Eu tadau, fel plant Ephraim,
yn arfog lym er faethu,
Troifant eu cefnau yn y gâd,
ymroi a dad-annelu.
 - 9 Cyfammod Duw a wrthodent;
ni rodient yn ei gyfraith:
 - 10 Anghofio i'w wŷrth a welfent gynt,
a'i ddeddfau oeddynt berffaith.
 - 11 Yn nhir yr Aipht, ym maes Soan,
gwnaeth Duw gyflafan fwyfwy:
 - 12 Rhoi dwfr y môr yn ddau dwr crych,
a'r llawr yn fych i dramwy.
 - 13 Y dydd mewn niwl, y nos â thân,
tywyfai'n lân ei bobloedd:

- 14 Holli'r creigiau, a'u troi'n llynnyau,
a llenwi eu li â dyfroedd.
- 15 Er tynnu dwfr o'r garreg las,
er llithro'n loyw fras ffrydau:
- 16 Yn yr anialwch digient Dduw,
chwanegent amryw feiau.
- 17 Yn y diffeithwch profent Dduw,
Oes fwyd i fyw? meddylient:
- 18 A all Duw gael in' yma fwyd
mewn cyfryw lochwyl? d'wedent.
- 19 Er taro'r graig, a rhedeg dw'r
yn ffrydau, cyflwr diball:
A eill ef roi in' fara a chig,
i'n cadw yn ddiddig ddiwall?
- 20 Pan glybu Duw yr araith hon,
fel tân yn wreichion'nynodd:
Yn Iago ac yn Israhel,
gan lid, yn uchel digiodd.
- 21 A'i ddig oedd, am na chredent hwy
i Dduw, a'i fwyfwy Fawredd:
Ac na welent pa iechyd oedd
yn ei weithredoedd rhyfedd.
- 22 Gorchymyn wybren, a'i gwarhâu;
egoryd dryfau'r nefoedd:
- 23 A manna'n fwyd, fel gwenith nef,
a wlawiodd ef i'w luoedd.
- 24 Rhoi i ddyn gael rhyw luniaeth da,
fef bara yr angylion:
- 25 Gyrru'r hŷd wybren ddwyrein-wynt,
gyd â'r deheu-wynt nerthlon.
- 26 Fel y llwch y rhoes gig i'w hel,
ac adar fel y tywod:
- 27 Ynghŷlch eu gwersyll a'u trigf'ydd
y gwlawiai beunydd gawod.
- 28 Bwyttu digon o wledd ddiwael,
a chael eu bwyd dymunol:
- 29 Ac heb ommedd dim ar eu blys,
nac mo'u hewyllys cnawdol.
- 30 A'u tammeidiau hwy i'w safnau
(ys ofnwn y Goruchaf:)
Yn Israhel lladdodd i'w ddig
wŷr etholedig brasaf.
- 31 Er hyn pechent, ac ni chredent
hwy i'w iach raddau rhyfedd:
- 32 Treuliodd Duw eu hoes hwy, am hyn,
mewn dychryn ac oferedd.
- 33 Tra fyddai Duw yn eu lladd hwy,
os ceisient dramwy atto:
Os doent trwy hiraeth at ei ras,
yn fore glas i'w geisio.
- 34 Os cofient fod Duw i'w holl hynt
Graig iddynt a Gwareddydd:
35 (Er ceisio siommi Duw'n y daith
â'u gweniaith, ac â'u celwydd;
- 36 Er nad oedd eu calon yn iawn,
na ffyddlawn i'w gyfammod:)
- 37 Er hyn trugarhâi Duw o'r nef,
a'i noddod ef oedd barod.
- 38 Rhag eu difa, o'i lid y troes,
ac ni chyffroes i'w hartaith:
- 39 Cofiodd ddyn, os marw a wnai,
na's gallai ddychwel eilwaith.
- 40 Pa fawl gwaith y cyffroifant hwy
wrth fyned trwy'r anialwch,
Gan ddigio Duw, a'i lwyr driffâu,
ynghreigiau y diffeithwch?
- 41 Troifant, profasant Dduw â'u chwant,
gan demtio Sant yr Israel:
- 42 Anghofio eu cadw hwynt fal hyn,
rhag cael o'u caiddyn atael.
- 43 Rhoifai'n yr Aipht arwydd o'i ras,
a'i wŷrth yn ninas Soan:

SALM LXXVIII, LXXIX.

44 Y modd y troes eu dwfr yn waed,
ni chaed dim glân-ddwfr allan.

45 Rhoes Duw yngwlad yr Aipht, i'w plau,
waed, gwybed, llau, a llyffaint:

46 Lindys, locust, i ddifa'u ffrwyth,
a chenllysg lwyth, a mall-haint.

47 Distrywiodd Duw eu hyd, gwellt, gwýdd

48 Eu coedydd, a'u han'feiliaid:
A chenllysg, cessair, melt a roes,
bu with eu heinioes danbaid.

49 Rhoes arnynt bwys ei lid, a'i fâr,
ac ing angh' teugar digllon:

Ffrwyth ei lidiowgrwydd ef, a'i wg,
anfonodd ddrwg angylion.

50 Rhyw ffordd a hon i'w lid a droes,
heb ludd, i'w heinioes angau:

Ond dwyn eu bywyd hwy trwy haint,
yn ei ddigofaint yntau.

51 Yna tarawodd un Duw Naf
y plant cyntaf-anedig,
Yn nhir yr Aipht, a phebyll Cam,
sef am ei fod yn llawnddig.

52 Ond (gan droi at ei bobl yn hawdd)
fo'u r'wysawdd trwy'r anial-fân,
Fel arwain defaid lwybrau pell
yn wael ddiadell fechan.

53 Arweiniodd hwynt-hwy yn ddiöfn
trwy'r môr (ffordd ddiöfn) heb wlychu:

A'i holl elynion, heb fwy ffor,
se wnaeth i'r môr eu llyngcu.

54 Rhoes hwy i etifeddu'n rhydd
ym mynydd ei sancteiddrwydd,
Yr hwn a ddarfu ei warhâu
â llaw ddehau yr Arglwydd.

55 Rhoes ef y wlad i ddwyn pob ffrwyth,
rhoes i bob lwyth ei gyfran

O Israë!, ac yn eu plaid
rhoi'r hen drigoliaid allan.

56 Er hyn temtiant a digient Dduw,
hwn unig yw sancteiddiol:

Ac ni fynnent mo'r ufuddhâu
i'w dystiolaethau nefol.

57 Ond myn'd ar gil, ac ymlaccâu,
fel eu holl dadau twyll-naws:

Megis bwa a fai mewn cad,
ac ynddo dafliad gwydrdraws.

58 Hwynt-hwy yn fynych a'i cyfroent,
mewn camwedd troent oddiwrtho,

At wylfa nos, a delw o bren;
fal hyn y digien' efo.

59 Ond y Gorucha'n gweled hyn,
a ddigiodd wrthyn' hwythau:

Felly dirmygodd Israë!,
a gad'el ei ammodau.

60 Yna'r ymadawodd efo
â chyffegr Silo dirion:

Ei babell a'r brif ysgol ddyfg,
lle b'asai 'myfg ei ddynion.

61 Eu nerth a roes i garchar caeth;
dan elyn daeth eu mawredd:

62 Ei bobl ei hun i'r cleddau llym,
(fal dyna rym ei 'ddigedd.)

63 Ei wŷr ieuainc fo'u rhoes i'r tân,
gwŷryfon glân rhoes heibio:

64 Ei offeiriad i'r cleddyf glas,
a'i weddw ni chafas wyllo.

65 Yr Arglwydd gwedi hyn deffroee,
fal un a ddoe o gyfgu:

Neu fel gŵr cadarn wedi gwin,
yn erwin i'w dychrynu.

66 Taffodd y gelyn yn ei ol,
rhoes mewn trag'wyddol w'radwydd:

67 Rhoes wyrion Joseph dan un pwyth,
ac Ephraim lwyth i dramgwydd.

68 Gwedi chwilio y rhai'n i gyd,
fo roes ei fryd ar Juda:

Ar synydd Seion (ei dreftad)
o gariad i'w breswylfa.

69 Yna yr adeiladodd ef
adeilad gref a hawddgar,
Yn gyffegr-lys byth i barhâu,
fel hen feiliaidau'r ddaear.

70 Etholodd ef Ddafydd ei was,
yr hwn oedd ddifas sugail:

Ac a'i dug ef i'r maes yn lân
o'i gorlan a'i ddefeid-gail;

71 O borthi defaid mammau wŷn,
i'w ddwyn i borthi dynion:

Iago, ac Israë!, a'u plant;
dyna ei feddiant ffyddlon.

72 Yntau a'u porthodd hwynt, yn ol
ei berffaith reirol galon:

Ac a'u trinodd hwy yn brydferth,
o nerth ei ddwylaw cyfion.

SALM LXXIX.

L Lawer cenedl (O Dduw) a ddaeth
i'th etifeddiaeth unig:
Rhoad Caerfalem a'i chyffegr hi
yn garneddi o gerrig.

2 Rhoi cyrph dy weision, wrth eu rhaid,
i'hediaid y ffurfafen:

3 I'n'feiliaid maes rhoi cig dy saint;
fel dyma fraint aflawen.

3 Fel ffrydiau dwfr tywallt a wnaed
eu gwaed o amgylch dinas
Caerfalem, heb roi corph mewn bedd;
fel dyna ddiwedd atgas.

4 Yn ddirmyg, gw'radwydd, ac yn warth,
i bawb o'n pob parth, ydym:

5 O Dduw, pa hyd? wyt byth yn ddig?
ai fel tân ffyrnig poethlym?

6 Tywallt dy lid ar bobl efron,
rhai nid adwaenon' m'onot:

Ac ar d'yrnafoedd ni eilw
(Duw) ar dy enw hynod.

7 Can's wyrion Iago (bobl oedd gu)
y maent i'w hyfu'n rhyfedd:

Ac a wnaethant i'r rhei'ni fod
preswylfod anghyfannedd.

8 Na chofia'n camwedd gynt i'n hoes;
Duw, bryfia, moes drugaredd:

Dy noddod a'n rhagflaeno ni,
sy mewn trueni'n gorwedd.

9 O Dduw ein hiechyd, cymmorth ni,
er mwyn dy fri gogonol:

A gwared, er mwyn dy enw di,
ni rhag pechodau marwol.

10 Pan y gofynant, P'le mae'n Duw?
dod arnynt amryw ffonnod:

I ddial gwaed dy ddwyfol blant;
ac yno cânt hwy wybod.

11 Duw, doed ochenaid ger dy fron
dy garcharorion rhygaeth:

Ac, yn dy ddirfawr ogoniant,
ymddiffyn blant marwolaeth.

12 Ein cym'dogion a'th gablodd di;
tâl i'r rhei'ni yn gwblol

Eu cabledd i'w mynwefau'i hun,
O Arglwydd Gun gorcheftol.

13 Ninnau, dy bobl a'th ddefaid mân,
a wnawn it' gân ogonawl,

O oes i'oes byth i barhâu,
ac i'th fawrhâu'n drag'wyddawl,

S A L M LXXX, LXXXI, LXXXII, LXXXIII.

S A L M LXXX.

CLYW di, Fugail i Israél,
 fy'n arwain fel y defaid
 Hil Iago, a llewyrcha di,
 a 'steddi ar gerubiaid.
 2 Fel y gwelo Ephraïm hyn,
 Benjamin a Manassés :
 Cyfod, cymmorth a gwared ni,
 o'th fawr ddaioni cynnes.
 3 Llewyrcha d'wyneb, dychwel ni,
 Duw, di a'n cedwi'n gyflym :
 4 Duw y lluoedd, clyw ein gweddi ;
 pa hŷd y forri wrthym ?
 5 Llewa 'u bara, trwy wylo 'n doft,
 a wnaethost di i'r eiddod :
 A rhoi iddynt ddagrau bob awr,
 trwy fefur mawr, yn ddïod.
 6 Duw, i'n gelynion o bob parth
 rhoist ni yn warth i'n gwatwar :
 7 Llewyrcha d'wyneb, dychwel ni ;
 felly y'n cedwi'n gynnar.
 8 Dygaist o'r Aipht winwydden îr,
 rhoist iddi dir i dyfu :
 A'r holl genhedloedd o bob man
 troist allan cyn ei phlannu.
 9 Arloefaist y tir o'i blaen hi,
 a pheraist iddi wreiddio :
 10 Llanwodd, cuddiodd bob bryn a llawr,
 fel cedrwydd mawr yn brigo.
 11 A'i hiraidd frig eftyn yr oedd
 hyd foroedd ac afonydd :
 12 Pa'm y rhwygaist gae'r fath bêr lwyn,
 i bawb i ddwyn ei ffrwythydd ?
 Pawb ai heibio 'n tynnu ei grawn,
 pan oedd hi'n llawn ffrwyth arni :
 13 A'r baedd o'r coed yn turio 'r llawr,
 a'r bwystfil mawr i'w phori.
 14 O Dduw y lluoedd, edrych, gwel,
 a dychwel, i ymg'leddu
 Y winllan hon, a blennaist di
 â'th law, a'i rhoddi 'dyfu.
 15 Lle cadarnhê'ist i ti dy hun
 dy brif blanhigyn dedwydd :
 16 Llygrwyd â'r cledd, a'r tân yn faith,
 a hyn o waith dy gerydd :
 17 I gryfhâu gŵr dy ddehau-law,
 boed drostlaw dy fraich nerthol :
 Hwn a sicrhê'ist i ti dy hun,
 sef dros fab dŷn dewifol.
 18 Tros hwn tra' rhoddych di dy law,
 oddiwrthaw ni ddychwelwn :
 O Dduw, dadëbra, bywhâ ni ;
 ar d'enw di y galwn.
 19 A dadymchwel nyni i fyw,
 O Arglwydd Dduw y lluoedd :
 Tywynna arnom d' wyneb pryd,
 ni a gawn iechyd bythoedd.

S A L M LXXXI.

OCenwch fawl i Dduw ein nerth,
 cerdd brydferth cenwch iddo :
 A llafar lais, a genau ffraeth,
 gerddwriaeth i Dduw Iago.
 2 Cymmerwch gathl y falfwyr lân,
 a moefwch dympan hefyd :
 A cheisiwch ganu, gyd â hyn,
 y nabl a'r delyn hyfryd.
 3 Cenwch udcyrn ar loer newydd,
 y prŷd sydd nodol iddo :
 4 Sef deddf yw hon ar ŵyl uchel,
 Duw Israél a Iago,

5 Yn Joseph c'lymmodd hyn yn ddyfsg,
 pan ddaeth o fyfsg yr Aiphtwŷr :
 Lle clywais iaith oedd ddiethr im',
 heb ddeall dim o'i hystyr.
 6 D'wedodd fy Nuw, Trwy nerth fy mraich
 tynnais faich eich yfsgwyddau :
 Ac felly tynnais eich dwy law,
 i 'madaw â'r ffwrneisiau.
 7 I'th flinder gelwaist arnaf fi,
 gwaredais di sut yma :
 Wrth lais taran fy mhrofiad oedd,
 ynglân dyfroedd Meriba.
 8 Fy mhobl Israél, gwrando fi,
 os ystyri yn ffyddlon :
 9 Na fid ynot arall yn Dduw,
 na chrymma i gaudduw estron.
 10 Myfi, yr Arglwydd Dduw, a'th ddug
 o'r Aipht-dir caddug allan :
 Llanwaf dy fol heb ddiffyg dafn,
 lleda dy safn yn llydan.
 11 Ni choeliai Israél fy rhybudd,
 ni fyddent ufudd ymy :
 12 Gollyngais hwynt i'w ffydd eu hun,
 i'w cyngor cydyn hynny.
 13 Och na wrandawfai Israél,
 gan rodio 'n ffel fy llwybrau :
 14 A phwys fy llaw llethafwn fron
 eu holl elynion hwythau.
 15 Caseion ein Duw, yn ei lid,
 a ostyngesid iddaw :
 Ac ef a roisai yn y tir
 ammodau hir i'r eiddaw.
 16 Ein Duw a roisai iddynt borth,
 trwy frasder cymmorth rhadol :
 Rhoi mel o'r graig, rhoi llaeth yn fflith,
 a gwenith yn ddigonol.

S A L M LXXXII.

HOLL farnwŷr byd mae Duw'n eu mysg,
 pe cym'rent addysg gantho :
 Duw yw ym mysg y duwiau mân,
 a'i farn fy lân heb ŵyro.
 2 Pa hŷd y rhoddwch farn ar dro,
 gan bleidio gyd â'r trawfion ?
 3 I'r tlawd, ymddisaf, rheidus trwch,
 paham na fernwch union ?
 4 Gwrandêwch chwi ar y gwan a'r gwael,
 a'r tlawd heb gael mo'i gyfraid,
 (Pan ddél y rheini gar eich bron)
 o ddwyllaw'r trawfion diriaid.
 5 Gwŷr heb wybod, heb ddeall chwaith,
 fy'n rhodio taith tywyllni :
 Ni syflent hwy, pe figlai 'nghyd
 yr hollfyd a'i sylfeini.
 6 D'wedais mai duwiau fŷch yn fiwr,
 a phlant i'r Gŵr goruchaf :
 7 Er hyn mal dŷn marw a wnewch,
 un gwympe a gewch â'ch hynaf.
 8 Duw, cyfod, a dyro farn ar
 y ddaear a'i th'yrnafoedd :
 Can's mawr yw d'etifeddiaeth, ti
 a seddi'r holl genhedloedd.

S A L M LXXXIII.

NA ostega, na thaw, na fydd
 di lonydd, Duw y lluoedd :
 2 Wele, d'elynion yn cryfhâu,
 gan godi 'pennau i'r nesoedd.
 3 Ymgyfrinach dichell yn',
 y lle mae ganthyn' fwriad :
 A dychymygu diben brudd
 ni, i'y'n ymgudd danaf.

S A L M LXXXIII, LXXXIV, LXXXV, LXXXVI.

4 D'wedafant, Dewch, difethwn hwynt,
na byddo honynt genedl :

Ac na byddo byth (meddant hwy)
am Israel mwy mo'r chwedl.

5 Ymgynghorasant bawb ynghyd,
ac yn un fryd i'th erbyn :

6 Edom, Ismael, Moab blaid,
a'r holl Hagariaid cyndyn.

7 Gebal, Ammon, Amaleciaid,
Philistiaid, a gwyr Tyrus :

8 Aisur, yn gyd-fraich â phlant Lot;
fal dyna gnot maleifus.

9 Tâl dithau adref yn y man,
megis i Madian greulon :

10 Sifera, ne'i Jabin fwrth,
a laddwyd wrth lan Cifon.

11 Yn Endor gynt bu laddfa fawr,
ar hyd y llawr ar wagar :

Gwna honynt hwythau laddfa ail,
a'u cyrph yn dail i'r ddaear.

12 Gofod eu bonedd hwy fel Zeb,
ac Oreb yr un diwedd :

A'u tywylogion fel Zeba,
a Salmunna, i orwedd.

13 D'wedent y mynnent yn eu byw
gyfsegrfa Duw i'w meddiant :

14 Fel troad rhod, neu wellt mewn gwŷnt,
dyna yr hynt a gaffant.

15 Fal y llysg y tân bob pren crin,
a'r fflam yr eithin mynydd :

16 Felly a'th 'storm ymlid hwy'n gynt
nâ dychryn corwŷnt efrydd.

17 Llanw eu tâl o warth a chwys;
ceisiant ar frys yr Arglwydd :

18 Ac yn drag wyddol iddynt bydd
gywilydd, mesi, a gw'radwydd.

19 Difether hwynt; gwyped dŷn byw
mai d' enw di yw Jehôfa :

Ac mai ti unig Dduw fydd ar
y ddaear yn Orucha'.

S A L M LXXXIV.

DY babell di mor hyfryd yw
(O Arglwydd byw y lluoedd)

2 Mynych chwenychais weled hon,
rhag mor dra-thirion ydeedd.

Mae f' enaid i (fy Ion) mewn blys
i'th gyfsegr lys dueddu :

Fy nghalon i, a'm holl gnawd, yw
yn Nuw byw'n gorfoleddu.

3 Aderyn y to cafodd dŷ,
a'r wennol fry i'w chywion

Le wrth dy allor di i'w trin,
fy Nuw a'm Brenhin tirion.

4 Gwŷn ei fyd a drig yn dy dŷ,
caiff dy foliannu ddigon :

5 Ac ynot ti fy'n cadarnhâu,
a'th lwybrau yn eu calon.

6 Pe rhon a gorfod ar y rhai'n
'rhyd glyn wylofain dramwy :

Gofodant ffynnon iddyn' nhw,
a'r gwlaw a leinw twyfwy.

7 Ant rhagddynt bawb, o nerth i nerth,
nes cael yn brydferth ddyfod

I'mddangos i Dduw, gar ei frôn,
yn Seion ei breswylfod.

8 Arglwydd Dduw y lluoedd, clyw fi,
a'm gweddi, O Dduw Jagof :

9 Gwel wyneb d'Enneiniog, a'i stad;
Duw'n tarian, n'ad fi'n anghof.

10 Gwell yw nâ mil, un dydd i'th dŷ;
am hynny mwy dewisol

Im' fod ar riniog y drws tau,
nâ phlafau yr annuwiol.

11 Sef, haul a tharian yw Duw mad,
a rydd rad a gogoniant :

Ni lefai ef ddaioni maith,
i'r rhai a berffaith rodiant.

12 O Arglwydd Dduw y lluoedd mawr,
anfon i lawr dy gymmod :

Dedwydd yw'r dŷn a rotho'i gred,
a'i holl ymddined, ynod.

S A L M LXXXV.

D A wyt i'th dir (Jehôfa Ner)
dychwelaist gaethder iago :

2 Maddeuaist drawfedd dy bobl di;
mae'u camwedd wedi 'guddio.

3 Tynnaist dy lid oddiarnom ni;
troist dy ddiglloni awchlym :

4 O Dduw ein nerth, tro ninnau'n well,
a'th lid bid bell oddiwrthym.

5 Ai byth y digi wrthym ni ?
a forri di hyd ddiwedd ?

A saif dy lid o oes i oes ?

Duw, gwrandu, moes drugaredd.

6 Pa'm ? oni throï di a'n bywhâu,
a llawenhâu yr eiddod ?

7 O dangos in' dy nawdd mewn pryd;
felly cawn iechyd ynod.

8 Beth a ddywaid Duw am danaf,
mi a wrandawaf hynny :

Fe draetha heddi i'w bobl, a'i faint,
rhag troi ym mraint ynfydu.

9 I'r rhai a ofnant Arglwydd nef,
mae 'i iechyd ef yn agos :

Felly y caiff gogoniant hir
o fewn ein tir ni aros.

10 Ei drugaredd, a'i wirionedd,
ar unwaith cyfarfuant :

Ei uniondeb, a'i heddi ynghyd,
trwy'r tir a 'mgyd-gufanant.

11 Gwirionedd o'r ddaear a dardd,
uniondeb chwadd o'r nefoedd :

12 Duw a ddenfyn in' ddaioni,
a'n tir i roddi cnydoedd.

13 Uniondeb oedd o flaen Duw nef,
a'r cyfion ef aed rhagddo :

A Duw a rodia yn ei waith,
fel i'r un daith ag efo.

S A L M LXXXVI.

G Oſtwng, O Arglwydd, y glust dau,
clyw fy ngweddïau trymion :

Gwrandu fi, fy druân a thlawd,
o'th barawd drugareddion.

2 Cadw fy oes, gwr cynnwys wy',
ac iti 'r ydwy'n credu :

Duw, bydd Achubwr da i'th was,
o'th ras tyr'd i'm gwaredu.

3 Trugarhâ wrthyf, Arglwydd mad;
can's arnad llefa'n ddibaid :

4 Einioes dy was, Duw, llawenhâ;
can's attad coda' f' enaid.

5 Can's ti, O Arglwydd, ydwy't dda
i'th bobloedd, a thrugarog :

I'r rhai a alwant arnat ti,
mae dy ddaioni 'n bleidiog.

6 O Arglwydd, clyw fy llais mor llym,
a'm gweddi y'm myfyrdod :

7 Clywi fy llais, gweli fy nghlwyf,
y dydd y bwyf i'm trallod :

S A L M LXXXVI, LXXXVII, LXXXVIII, LXXXIX.

8 Ym mysg y duwiau nid oes un fel dydi, Gun gogoned :
Ym mysg gweithredoedd cymmain un, nid oes yr un un weithred.

9 Y bobloedd oll a wnaethost (Ion) o'th flaen don' ac addolant :
A pha le bynnag a'r y bont, i'th enw rhont ogoniant.

10 Can's tydi ydwyf fawr a phur, yn gwneuthur rhyfeddodau :
A thydi 'n unig wyt yn Dduw ; ni cheifiwn amryw dduwiau.

11 Dysg i mi dy ffordd (O Arglwydd) caf yn rhwydd dy wirionedd :
Gwna fy nghalon yn un â thi, ac ofnaf fi dy Fawredd.

12 Fy Arglwydd Dduw, moliannaf di â holl egni fy nghalon :
Ac i'th fawr enw byth, gan dant, y rhof ogoniant cyffon.

13 Can's mawr yw dy drugaredd di, tu ag attaf fi yn barod :
Gwardaist f' enaid i o'r bedd, ac o'r gorddyfnedd ifod.

14 Duw, daethant arnaf fi wŷr beilch, fel llu o weilch ewin-ddrud :
Ceisient ddwyn f' einioes o'r byd hwn, i'w golwg gwn nad oeddyd.

15 Ond tydi'n unig wyd hawddgar, a chlaiar dy drugaredd :
Hwyr i'th lid, ac i gymmod hawdd, llawn o nawdd a gwirionedd.

16 O edrych arnaf, moes dy ras i'th was, y fydd i'th orllwyn :
Dod im' dy nerth, cadw fal hyn fi, plentyn dy law-forwyn.

17 O Dduw, dod, o'th ferch, im' arwydd, er gw'radwydd i'm caseion :
Pan welant dy fod yn rhoi nerth im', ac ymadferth ddigon.

S A L M LXXXVII.

S Eilfeini hon (sef Seion) fydd ar gyffegr synydd ucho' :
2 Ac ar dy byrth rhoes Duw ei ferch, uwch pob trig-lannerch Iago.

3 O ddinas Duw, preswylfa'r Ion, mawr ydyw'r son am danad :
A gogoneddus air it' fydd uwch trigfennydd yr holl-wlad.

4 Rahab, Babel, a Phalestin, a Thyrua flin, a'r Mwriaid,
A fu i'th blant elynion gynt : mae rhai o'honynt unblaid.

5 Ond d'wedir hyn am Seion bêr, Fo anwyd llawer ynddi,
Nid ymbell un : can's fwcw'r da yw Duw gorucha' iddi.

6 Fe rydd yr Arglwydd yn ei rif y neb fo cyfrif' hono :
Efe a esyd hyn ar led, sef, Hwn a aned yno.

7 Cantor tafod, a cherddor tant, pob rhai it' canant fawrglod :
A thrwy lawenydd mae'n parhau fy holl ffynhonnau ynodd.

S A L M LXXXVIII.

O Dduw fy iechyd, nos a dydd mae 'ngweddi 'n ufudd arnad :
2 Gostwng dy glust, O Arglwydd nef, a doed fy llef hyd attad.

3 Can's mae fy enaid mewn dull caeth, a'm heinioes aeth i'r beddrod :
4 Fel gŵr marw y rhifwyd fi, a'm nerth oedd wedi darfod.

5 Mor farw â rhai wedi eu lladd, a'u taslu 'nghladd mewn anghof,
A laddit di mor siwr a hyn, na bai byth honyn' atgof.

6 Gosodaist fi mewn dynder trwch, ac mewn tywyllwch eithaf :
7 Rhoist bwys dy ddig ar y corph mau, a'th holl for-donnau arnaf.

8 Pellh'eist fy holl gydnabod da ; 'rwyf yn ffeidd-dra iddyn' :
Ni chaf fi fyned at un câr, yr wyf mewn carchar rhy-dyn.

9 Y mae fy ngolwg (gan dy lid) mewn gofid o fawr gyftudd :
Duw, llelais arnad yn fy mraw, gan godi 'nwylaw beunydd.

10 Ai i'r meirw 'dangosi wŷrth ? a ddont i'th byrth i'th foli ?
11 A draethir dy fawl yn y bedd, a'th lân wirionedd heini ?

12 Ai mewn tywyll y mae dy rad ? a'th iowndeb yngwlad angho' ?
13 Fal hyn (Duw) llelais arnat ti, O clyw fy ngweddi etto.

14 Pa'm (O f' Arglwydd a'm Duw) i'm rhaid y rhoi f' enaid ar wrthod ?
Ac y cuddi dy wyneb-pryd ? fy nghoel i gyd fydd ynodd.

15 Truan ymrôn marwolaeth wyf, mewn trymglwyf o'm hieuengŷt :
A'th ofni bwm yn nych-beth gwael, gan ammeu cael mo'r iechyd.

16 Dy ddig a lifodd drofod fi, d'ofn fydd i'm torri'n efrydd :
17 Fel deifr y daethant yn fy nghylch, do, do, o'm hamgylch beunydd.

18 Ym mhell oddiwrth y rhoist bob câr, pob cyfaill hygar heibio :
A'm holl gydnabod a fu gynt, yr ydynt yn ymguddio.

S A L M LXXXIX.

M Yfyriaf gerdd, byth i barhâu, o drugareddau'r Arglwydd :
A'i wirionedd i'm genau fydd, hyd dragywydd, yn ebrwydd.

2 Sef, d'wedais hyn ; Cair byth yn wir, adeileidir trugaredd :
I barhâu byth cair yn y nef dy gardarn gref wirionedd.

3 Fal hyn (O Dduw) atebais ym', Mi wneuthym rwym, gan dyngu
I Ddafydd, f' etholedig was, a'r gair o'm gras yn tarddu.

4 Fal hyn sicrhaf dy had di byth, a gwnaf wehelyth dresniad :
I'th gadarn faingc, o oed i oed, mi rof bob troed yn wastad.

5 Am hyn y sicrwyd trag'wyddawl : y nef a fawl dy wŷrthiau
Yngorsedd faint, ynghyrcfa hedd, am bur wirionedd d'eiriau.

6 Pwy fydd cystal a'n Harglwydd cu, pe chwiliid llu'r wybrennau ?
Ym mysg angylion pwy mal Ion, sef ym mhlith meibion duwiau ?

7 Trwy gynnulleidfa ei faint ef Duw o'r nef fydd ofnadwy :

S A L M LXXXIX.

A thrwy'r holl fyd o'n hamgylch ni,
ei ofni fydd ddyladwy :
8 Pwy fydd debyg i ti, Dduw byw,
O Arglwydd Dduw y lluoedd ?
Yn gadarn lor, a'th wir i'th gylch,
o amgylch yr holl nefoedd.

9 Ti a ostyngi y môr mawr,
a'r don hyd lawr yn ystig :
10 A nerth dy fraich curi dy gas,
yr Aipht, tal gwas lluddedig.
11 Eiddot nef a daear i gyd ;
seiliaist y byd a'i lanw :
12 Gogledd, deau, Tabor, Hermon,
fy dirion yn dy enw.

13 I'th fraich mae grym, mae nerth i'th law,
a'th gref ddeheu-law codi :
14 Nawdd a barn yw dy orfedd hir,
a nawdd a gwir a geri.
15 Eu gwynfyd i'r holl bobl a fydd,
a fo'u llawenydd ynod :
Ac yn llewyrch dy wyneb glân
y rhodian i gyfarfod.

16 Yn d' unig enw di y cânt
fawl a gogoniant beunydd :
Yn dy gyfawnder codi 'wnant,
ac felly byddant ddedwydd.

17 Can's ti wyt gryfder eu nerth hwy,
lle caffent fwy o dyciant :
Tydi a ddyrchefe eu cynn,
ac felly cedym fyddant.

18 Can's o'r Arglwydd, a'i ddaioni,
y daw i ni ymddiffin :
O Sanct Israhel trwy ei law,
oddiyno daw ein Brenhin.

19 I'th Sanct y rhoist gynt wybodaeth,
trwy weledigaeth nefol :
Gofodais gymmorth ar gryf Gun ;
dyrchefais un dewifol.

20 Cefais (enneiniais ef yn ol)
fy ngwas dewifol Dafydd
21 Ag olew sanct : braich a llaw gref
rhoist gyd ag ef yn llywydd.

22 Ni chaiff gelyn ei orthrymmu,
na'i ddrygu un mab enwir :
23 O'i flaen y coetha'i elynion,
a'i holl gafeion dihir.

24 Fy ngwirionedd, a'm trugaredd,
rhof fi trwy gariad iddo :
Ac yn fy enw i yn ddiorn
dyrchefir ei gorn-efo.

25 Gofodaf ei law ar y môr,
ac o'r goror bwygilydd :
A gofodaf ei law ddeau
hyd derfynau'r afonydd.

26 Ef a weddia arnaf fi
i'w galedi, gan dd'wedyd,
Ti yw fy Nhad, fy Nuw, fy Ngharn,
yn gadarn o'm hieuengctyd.

27 Minnau gwnaf yntau im' yn Fab,
yn Gynfab ac Etifedd,
Ar frenhinoedd y ddaear las,
yn uwch ei ras a'i fawredd.

28 A chadwaf iddo (yr un wedd)
drugaredd yn dragwyddol :
A'm cyfammod iddo yn llawn,
yn ffyddlawn, ac yn nerthol.

29 Gofodaf hefyd byth i'w had
nerth a mawrhâd uwch bydoedd :
A'i orfedd-faingc ef i barhâu
un wedd a dyddiau'r nefoedd.

30 Ond os ei blant ef (trwy afrol)
aidant yn ol fy nghyfraith,

Os hwy ni rodiant, gan barhâu,
i'm beirn a'm llwybrau perffaith ;
31 Os fy neddfau a halogant,
ni chadwant fy holl eirchion :
32 Yna ymwelaf â'u cam gwrs,
â gwiall fcwrs, neu goedffon.

33 Ond ni thorraf ag ef un nôd
o'm hammod a'm trugaredd :
Ac ni byddaf fi ddim yn ol
o'm hyfryiol wirionedd.

34 Ni thorraf fy nghyfammmod glân,
a ddaeth allan o'm genau :
Ac ni newidiaf air o'm llw ;
mi a rois hwnnw'n ddiâu.

35 Yn fy sancteiddrwydd tyngais im',
na phallwn ddim i Ddafydd :
36 Bydd ei had a'i drwn, yn ddi draul,
o'm blaen fel haul tragywydd.

37 Yn dragywydd y sicrhair ef,
fel cwrs (is nef) planedau
Haul neu leuad, felly y bydd
ei gwrs tragywydd yntau.

38 Ond ti a'n ffeiddiaist ar fyr,
ac yn ddyfstyr lidiog :
Ti a gyffroaist yn dra blin
wrth dy Frenhin enneiniog.

39 Diddymmaist di dy air i'th was,
a'th ras, a'th addewidion :
Ac a'i halogaist ef yn fawr,
gan dafu i lawr ei goron.

40 A drylliaist ei fagwrydd ef,
a'i gaer gref rhoist yn adwy :
41 Yn egored felly y mae
yn brae i bawb fy'n tramwy.

42 I'w gym'dogion gwarthrudd yw ef,
a than law gref ei elyn :
A llawen iawn y codent floedd,
bob rhai a oedd i'w erbyn.

43 Troist hefyd fin eu gleddau ef,
a'i law oedd gref, a blygaist :
44 Darfu ei lendid ef, a'i wawr,
a'i drwn i'r llawr a fwriaist.

45 Pryd ei ieuengctyd heibio'r aeth,
a thi a'i gwnaeth cyn fyrred :
A bwriaist drosto w'radwydd mawr,
o nen hyd lawr y torrea.

46 Pa hŷd, fy Nuw, y byddi 'nghudd ?
ai byth, fy Llywydd nefol ?
A lyfg dy lid di fel y tân
yn gyfan yn dragwyddol ?

47 O cofia f' oes ei bod yn fer ;
ai'n ofer gynt y gwnaethost
Holl blant dynion ? O dal dy law,
ac in' ni ddaw yn rhydoft.

48 Pa wr y fydd â'i oes dan fel,
na ddêl marwolaeth atto ?
Pwy a all ddiange, ac ni ddaw
y gaib a'r rhaw i'w guddio ?

49 O mae dy noddod, Arglwydd gynt ?
mae helynt dy drugaredd ?
Mae dy lw, o ystyriol ffydd,
i Ddafydd i'th wirionedd ?

50 Cofia, Arglwydd, yn w'radwydd llym
lle'r ydym ni, dy weision :
Yr hwn a dawdd i'm mynwes i,
gan ffrost y cawri mawrion.

51 Yr hwn warth'r oedd d'elynion di
it' yn ei roddi'n lliidiog :
(Fy Arglwydd Dduw) a'r un sarhâd
i droediad dy Enneiniog.

52 Moler yr Arglwydd byth, Amen ;
a byth Amen, hyn fyddo :

'S A L M XC, XCI, XCII.

Moler yr Arglwydd byth, Amen;
a byth Amen, hyn fyddo.

S A L M XC.

DUW! buost in' yn Arglwydd da,
ac yn breswylfa i drigo:
O bryd i bryd, felly yr aeth
pob rhyw genhedlaeth heibio.
2 Er cyn rhoi fail un mynydd mawr,
cyn llunio llawr cwmipas-fyd,
Duw! o drag'wyddol wyt cyn neb,
hyd drag'wyddoldeb hefyd.
3 Weithiau i ddynysr y troi ni;
troi diethau wedi'n rhydda:
A d'wedi, cyn ein myn'd i'r llwch,
Dychwelwch, meibion Adda.
4 Can's deg can mlynedd fel doe ýnt,
pan elo'i helynt heibio,
O'th flaen di megis gwylfa nos,
ni chaiff ymddangos etto.
5 Nid yw dýn ond fel hún, neu ail
i addail, neu lifeiriant:
Neu megis glas lysieuyn gwan;
mor fuan y newidiant.
6 Yr hwn y bore gwýrddlas fydd,
a gwawr o newydd arno:
Ond pan y torrer ef brydnawn,
yn fuan iawn mae'n gwywo.
7 Can's yn dy lid difethwyd ni,
gan ofni dy ddigofaint:
8 Rhoist di ein beiau gar dy fron,
a'n holl ddirgelion dryg-haint.
9 Can's trwy dy ddig mae'n dyddiau ni
a'n tegwch gwedi darfod:
A'n holl flynyddoedd ýnt ar ben,
fel gorphen hen chwedl gorfod.
10 Ein holl flynyddoedd yw faith ddeg;
dau bump 'chwaneg, os bydd grym:
Yna ein nerth ai'n boen blin iawn,
i ffordd yr awn yn gyflym.
11 Ond pwy a edwyn nerth dy lid?
mawr ofid fydd o th forri:
Sef, fel y mae dy ofn di'n fawr,
dy ddig fydd ddirfawr ini.
12 Dysg felly'n rifo'n dyddiau gwael,
i'n calon gael doethineb:
13 Duw, pa hýd? tyr'd, a dod yn hawdd
i'th weision nawdd ac undeb.
14 Yn fore iawn diwalla ni
a'th fawr ddaioni eifoes:
Fel y caffom ni lawen fyd
yn hyfryd dros ein heinioes.
15 Gwna ni yn llawen; buom brudd,
pan oedd in' gyftudd dybryd:
A chwedi llawer blwyddyn drom,
y rhai a gawfom adfyd.
16 O Dduw, gwna weled dy fawr waith,
a'th wýrthiau maith i'th weision:
A'th odidowgrwydd, a'th ffyniant,
ym mysg eu plant a'u hwyron.
17 Arnom ni doed rhad Duw, a'i nerth,
ei allu prydferth weithiaw:
Duw, dod ein gwaith mewn trefnid dda;
Duw, trefna waith ein dwylaw.

S A L M XCI.

YSawl a drigo, doed yn nes,
yn lloches y Goruchaf:
Ef a ymerys i gael bod
ynghyfog hwn fydd bennaf.
2 Fy holl ymddiffyn wyt, a'm llwydd,
wrth fy Arglwydd y d'wedaf:

A'm holl ymddiried, tra fwy fyw,
fydd yn fy Nuw Goruchaf.
3 Can's ef a weryd yr oes dau,
oddiwrth taglau yr heliwr:
Ac hefyd oddiwrth bla, a haint,
echrys-haint, ac anghyfiwr.
4 Ei efgyll drofot ef a rydd,
dan ei adenydd byddi
Yn ddiogel: a'i wiredd gred
fydd gylch a bwled iti.
5 Ni ddychryni er twrf y nos,
na'r dydd o achos hed-faeth:
6 Er haint, neu bla, mewn tywyll fydd,
neu hanner dydd, marwolaeth.
7 Wrth dy ystlys y cwympa mil,
a dengmil o'th law ddeau:
Ac ni ddaw drwg yn dy gyfyl;
a thi a'i gwýl yn ddiau.
8 A'th lygaid y gweli di dâl
i'r enwir gwammal anian:
9 Sef fy holl obaith wyt (O Dduw)
ac uchel yw dy drigfan.
10 Ni ddigwydd niweid it', ond da,
na phla, na dim echryslon,
I'th eglwys a'th gyn'lleidia nawdd:
11 Can's archawdd i'w angylion,
I'th ffyrdd dy gadw, a'th gynllwyn,
a'th ddwyn a'u dwylaw hardd-deg:
12 Rhag digwydd it' ddrwg (hyd yn oed)
taro dy droed wrth garreg.
13 Dy fangfa fydd ar y llew dig,
a'r asp wenwynig fethri:
Ar greulon genau'r llew o'r graig,
ac ar y ddraig, y fengi.
14 Mi a'i gwaredaf ef rhag brad,
am roi ei gariad arnaf:
Am adnabod fy enw mau,
yn ddiau y dyrchafaf.
15 Geilw arnaf, m'a'i gwrandaaf,
mewn ing y byddaf barod:
Gwaredaf hefyd rhag ei gas,
a chaiff trwy urddas fawrglod.
16 Fo gaiff fyw yn ddigon o hýd;
caiff yn y byd hir ddyddiau:
Dangosaf iddo radlawn faeth,
a'm hiachawdwriaeth innau.

S A L M XCII.

MOliannu'r Arglwydd da iawn yw,
a chyfarch Duw yn bennaf:
A chanu i'th enw di fawl,
a'th ganmawl (y Goruchaf)
2 Y bore am dy drugaredd,
a'th wirionedd son y nos:
3 Ar ddestant, nabyll, a thelyn,
myfyrio hyn, a'i ddangos.
4 Sef, trwy dy weithred llawen wy',
ennyn o nwy'n fy Nuw Naf:
Yngwaith dy ddwylaw, fy Nuw Ior,
beunydd y gorfoleddaf.
5 Dy weithredoedd, ond mawrion ýnt?
6 Dy helynt ni's gŵyr anghall:
Dy feddyliau o ddwfn iawn fryd,
hyn ni's gŵyr ynfyd ddeall.
7 Pan fodeuo yr enwir ddyn
megis llyfieuyn iraidd:
Pan fo drygweilch yn gref eu plaid;
Duw, yno rhaid eu diwraidd.
Y drwg siagur uchel yr ant,
a hwy a syrthiant beunydd:
8 Tithau, yr Arglwydd, yn ddigél,
wyt uchel yn dragywydd.

S A L M XCII, XCIII, XCIV, XCV.

- 9 O Arglwydd, wele d'elynon,
dy gal'eion difethir :
A holl weithredwyr trais a cham,
yn ddinam, a wasgerir.
- 10 Tydi a ddyrcheff fy nghorn
fel yr unicorn perffaith :
Hefyd â gwerthfawr olew i'r
y m taenellir i eilwaith.
- 11 Fy llygaid a welant hefyd
fy ngwynfyd o'm gelynon :
A'm clustiau a glywant ar frys
f' ewyllys am ddrwg ddynion.
- 12 Y cyfion blodeua i'r nen,
fel y balmwydden unien :
Cynnnyddu yn iraidd y bydd,
fel cedrwydd yn Libanon.
- 13 Y rhai a blannwyd yn nhŷ Dduw,
yn goedwydd byw y tyfant :
Ac ynghynteddau ein Duw ni
y rheini a sŵdeuant.
- 14 A dwyn eu ffrwyth a wnant o faint,
yn amfer henaint etto :
Tirfion, iraidd, a phrofadwy,
a fyddant hwy yn hilio.
- 15 I ddangos nad traws, ac nad cam,
'yw f' Arglwydd a'm cadernyd :
Ae nad oes ynddo na chamwedd,
na dim anwiredd hefyd.

S A L M XCIII.

- T**Eyrnasu y mae yr Arglwydd,
mewn ardderchowgrwydd gwisgodd :
Ymwisgodd f' Arglwydd yn brydferth,
a nerth yr ymwregysodd.
- 2 Fe a sicrhodd sail y byd
heb fystlyd, yn ddiharb :
Dy fainc erioed a ddarparwyd ;
ti wyd er trag'wyddoldeb.
 - 3 Y llifeiriaint (fy Arglwydd) faint
y llifeiriaint yn codi :
Tyrfaeu a llif yn rhwygo'r llawr,
a thonnau mawr yn coethi.
 - 4 Cadarn yw tonnau y moroedd,
gan dyrfau dyfroedd lawer :
Cadarnach yw yr Arglwydd mau
yn nhyrau yr uchelder.
 - 5 Dy dyftiolaethau ŷnt siwr iawn ;
fel cyfiawn yw sancteiddrwydd ;
A gweddus yn dy dŷ di fydd
byth yn dragywydd, f' Arglwydd.

S A L M XCIV.

- O** Arglwydd Dduw, Duw mawr ei rym,
Dialwr llym pob traha :
O Dduw y nerth, ti biau'r tâl,
a'r d'al, ynddisgleiria.
- 2 Ymddyrrha di, Farnwr y byd,
a thâl i gyd eu gobrwy :
I'r beitchion a'r trahäus dōd
y tâl a fō dyladwy.
 - 3 Pa hŷd (O Arglwydd) O pa hŷd
y chwadd gwyr byd drygionus ?
 - 4 Yr ymtalchiant yn eu drwg,
gan fygwth amlwg ffrostus ?
 - 5 A'th bobl di, Arglwydd, a faeddant,
a chyftuddiant dy drestad ;
 - 6 Y weddw a'r dieithr a laddant,
llifant yr amddifad.
 - 7 D'wedafant hyn heb geisio cel ;
Ein gwaith ni wel yr Arglwydd ;
Ac ni ddeall Duw iago hyn ;
i ni ni ddisgyn aflwydd.

- 8 Ym mysg y bobloedd difraw dōn,
ystyriwch ddynion anghall :
Chwithau ynfydion, O pa bryd
y rhowch eich bryd ar ddeall ?

- 9 Hwn a wnaeth y glust i bob byw,
oni chlyw ef yn amlwg ?
Ac oni wel hwnnw yn hawdd,
a luniawdd i ni olwg ?
- 10 Oni cherydda hwnnw chwi,
fy'n cospi pob cenhedlaeth ?
Ac oni wyr hwnnw y fy'n
dysgu i ddyn wybodaeth ?

- 11 Gwŷr yr Arglwydd feddyliau dŷn,
mai gwagedd ydŷn, diffaith :
12 Duw, dedwydd yw a gospech di,
a'i sforddi yn dy gyfraith.
- 13 Yr hon a ddyf i ddyn warhâu,
i fwrw dyddiau dihir,
Tra foer yn darparu y clawdd,
y fan y bawdd yr enwir.

- 14 Can's ein Ior ni ei bobl ni ad,
a'i wir drestad ni wrthyd :
15 Ef at farn iawn a gadarnhâ,
a phob dŷn da a'i dilyd.
- 16 Pwy a gyfyd gyd â myfi
yn erbyn egni trawfedd ?
Pa rai a safant ar fy nhu
yn erbyn llu anwiredd ?

- 17 Oni bai fod Duw imi 'n borth,
ac estyn cymmorth imi,
Braidd fu na ddaethai im' y loes
a roisai f' oes i dewi.
- 18 Pan fawn yn cwyno, dan drymhâu,
rhag bod i'm camrau lithro :
Fy Arglwydd, o'th drugaredd drud,
di a'm cynhelyd yno.

- 19 Pan fo ynof amlaf yn gwau
bob rhyw feddyliau trymion :
Doe dy ddiddanwch di ar dro,
i gyfuro fy nghalon.
- 20 A oes gyfeillach i ti, Dduw,
â maint yr annuwolion,
Hwn a lunia anwiredd maith
yn lle y gyfraith union ?

- 21 Y rhai fy'n ymdyrru ynghŷd,
ar fryd dwyn oes y cyfion :
Ac yn eu cyngor yr ymwnaed
i geisio gwaed y gwirion ?
- 22 Ond yr unig Ior sydd, er hyn,
yn llwyr ymddiffyn f' enaid :
Ef yw fy nerth o'm hol a'm blaen,
a sylfaen fy ymddiriaid.

- 23 Efe a dâl i bob dŷn drwg
yn amlwg am ei gamwedd :
Y maleifus tyn Duw o'r byd,
am ei chwŷd o anwiredd.

S A L M XCV.

- O** Dowch, a chanwn i'r Arglwydd,
efe yw llwydd ein bywyd :
Ac ymlawenhawn yn ei nerth,
ef yw ein prydferth iechyd.
- 2 O down yn unfryd ger ei fron
â chalon ber ddiolchgar :
Brysiwn at Dduw, dan lawenhâu,
a chanwn salmau 'n llafar.
 - 3 Herwydd yr Arglwydd nef a llawr
y fy Dduw mawr yn ddiau :
Tywyfog mawr yw ef mewn trin,
a Brenhin yr holl dduwiau.
 - 4 Efe biau'r holl ddaear gron,
a'r dyfnder eigion danaw :

SALM XCV, XCVI, XCVII, XCVIII.

Uchelder hefyd, eithafoedd,
mynyddoedd fydd yn eiddaw.

- 5 Ef biau'r moroedd uwch pob traeth,
ac ef a'u gwnaeth i ruo:
Ei ddwyllaw ffurfiant yn wir
y fychdir, ac fydd ynddo.
 - 6 Dowch, addolw'n, cyd-ymgrymmwn,
ac ymoftyngwn iddaw:
Ef yw ein Harglwydd unben Rhi,
ef a'n gwnaeth ni â'i ddwyllaw.
 - 7 Can's ef i ni y fydd Dduw da,
a phobl ei borfa ydym:
A'i ddefaid ym, os chwi a glyw
ei air ef heddyw'n gyflwm.
 - 8 Meddyliwch fod eich bai ar led;
na fyddwch galed galon:
Fel yn nydd prawf, mewn apial dir,
lle' cofir bod ymryfon.
 - 9 Y lle temtiodd eich tadau fi,
a'm profi i'm hadnabod:
Faint ydoedd y gweithredoedd mau,
yn ddiau cawfant wybod.
 - 10 Dros ddeugain mlynedd â'r llin hon,
trwy fawr ymryfon, d'wedais,
Pobloedd fynt cyfeiliornus iawn,
a'u calon yn llawn malais,
- Can's nid adwaenent y ffyrdd mau,
onid amlhâu eu tuchan:
11 Wrthynt i'm llid y tyngais hyn,
na ddelyn' i'm gorphwysfan.

SALM XCVI.

- O** Cenwch glod i'r Arglwydd mad,
a moefwch ganiad newydd:
Yr holl ddaear, datgenwch fawl
yr Arglwydd newydd beunydd.
- 2 Cenwch chwi glod i'r Arglwydd nef,
a'i enw ef bendigwch,
A'i iachawdwriaeth, trwy grefydd,
o ddydd i ddydd cyhoeddwch.
 - 3 Datgenwch byth ei glod a'i rad
yngwlad y cenhedlaethoedd,
A'i ryfeddodau ef ym mhlith
pob amryw, amrith bobloedd.
 - 4 Can's ein Harglwydd ni fydd Dduw mawr,
a rhagawr canmoladwy:
Uwch yr holl dduwiau y mae ef
yn Frenhin nef ofnadwy.
 - 5 Duwiau y bobl eulynod ynt;
ni ellynt mwy na chyfogod:
A'n Duw ni a wnaeth nef a llawr;
fel dyna ragawr gormod.
 - 6 Can's mawr ydyw gogoniant nef,
ac o'i flaen ef mae harddwch:
Yn ei gyffegr ef y mae nerth,
a phrydferth yw'r hyfrydwch.
 - 7 Chwi dylwythau y bobloedd, trowch,
yn llawen rhowch i'r Arglwydd,
I'r Arglwydd rhowch ogonedd fry,
a nerth; a hynny'n ebrwydd.
 - 8 Rhowch ogoniant i'w enw ef,
yr Arglwydd nef byth bythoedd:
A bwyd offrw'm iddo a rowch,
a chwi dowch i'w gynteddoedd:
 - 9 Addolwch f'Arglwydd ger ei fron
i'w gyffegr, digon gweddol:
A'r ddaear rhagddo, hŷd a lled,
dychryned yn aruthrol.
 - 10 I'r holl genhedloedd d'wedwch hyn;
Yr Arglwydd sy'n teyrnau:
Nid ysgog y byd, sy'n sicr iawn;
ef a wyr uniawn farnu,

- 11 O llawenhâed nefolaidd do,
i'r ddaear bo gorfoledd:
Rhued y môr a'i donnau llawn,
a'r pysg sy' mewn ei annedd.
- 12 A gorfoledded y maes glas,
ei dwf, a'i addas ffyniant:
A phob pren gwyrdd fydd yn y coed,
i'r Arglwydd rhoed ogoniant.
- 13 Am ei ddyfod, am ei ddyfod,
a'i farn fydd hynod iawnwedd:
Barna yn gyfion yr holl fyd,
a'r bobl, â'i gyd-wirionedd.

SALM XCVII.

- Y**R Arglwydd ydyw ein pen rhaith,
bo perffaith y ddaearen:
Ynysoedd cedyrn yr holl fyd,
bont hwy i gyd yn llawen.
- 2 Niwl a thywyllwch s' i'w gylch ef,
hyfrydwch nef gyfannedd:
Iawnder a barn ydynt yn fail
ac adail maingc ei orfedd.
 - 3 Tân a o'i flaen ef, ac a lysg
ym mysg ei holl elynion:
4 A'i felt yn flamio trwy'r holl fyd,
oedd olwg enbyd ddigon.
 - 5 O flaen Duw, fel y tawdd y cwyr,
y brynau'n llwyr a doddent:
O flaen hwn (fef yr Arglwydd) ar
y ddaear y diflannent.
 - 6 Yr holl nefoedd yn dra hyfys
a ddengys ei gyfiawnedd:
A'r holl genhedloedd a welfant
ei fawr ogoniant rhyfedd.
 - 7 Gw'radwydd i'r rhai a was'naethan'
y delwau mân cerfiedig:
Addolwch ef (nid eilun gau)
holl dduwiau darfodedig.
 - 8 Dy farnedigaeth (O Dduw Ion)
a glybu Seion ddedwydd:
Merched Juda (o herwydd hyn)
sy'n ennyn o lawenydd.
 - 9 Can's ti (O Arglwydd) wyt, fy Naf,
Oruchaf dros y ddaear:
Rhagorol yw'r dyrchafiad tau
uwchlâw'r holl dduwiau twyllgar.
 - 10 Pob drygioni chwi a gasêwch,
caru a wnewch yr Arglwydd:
Hwn fydd yn cadw oes ei faint,
i'w dwyn o ddrygfaint afrwydd.
 - 11 Mewn daear yr egina'i had,
goleuad daw i'r cyfion:
Ar ol tristwch, fo dry y rhod
i lân gydwybod union.
 - 12 Yn yr Arglwydd, o'r achos hon,
chwi gyfion, llawenychwch:
Trwy goffa ei sancteiddrwydd ef,
â llais hyd nef moliennwch.

SALM XCVIII.

- C**Enwch i'r Arglwydd newydd gân;
ei waith fu lân ryfeddod:
Ei law ddehau a'i fraich a wnaeth
in' iachawdwriaeth parod.
- 2 Yr Arglwydd hyfys in' y gwnaeth
ei iachawdwriaeth gyhoedd:
A'i gyfiawnder ef yn dra hawdd
datguddiawdd i'r cenhedloedd.
 - 3 Fe gosiodd ei drugaredd hir,
a'i wir, i dŷ Iŷraël:
Fel y gwelodd terfynau'r byd
ei iechyd yn ddiymgel,

S A L M XCVIII, XCIX, C, CI, CII.

4 I'r Arglwydd â chaniad llafar,
chwi, yr holl ddaear, cenwch :
A llafar lais, ac eglur les,
fry hyd y nef y lleiswch.

5 Cenwch i'r Arglwydd Dduw fel hyn,
â'r delyn, a chywirdant :
A chyd â'r delyn, lais a thôn,
rhowch iddo gyffon foliant.
6 Canu yn llafar ac yn rhwydd,
o flaen yr Arglwydd Frenhin,
Ar yr udgyrn, a'r chwythgyrn pres ;
fel dyna gyffes ddibrin.

7 A rhued y môr mawr i gyd,
a'r byd, ac oll fydd ynddynt :
8 Y llif-ddyfroedd, a'r mynyddoedd,
y mae yn addas iddynt.
9 Curant, canant, o flaen Duw cu,
yr hwn fy'n barnu'r bydoedd :
I'r byd y rhydd ei farn yn iawn,
ac yn uniawn i'r bobloedd.

S A L M XCIX.

Y R Arglwydd Dduw yw ein Brenhin,
er maint yw trî'n y bobloedd :
Mae'n eistedd rhwng dau gerubyn ;
fe gryn pob daear-leoedd.
2 Canys Brenhin mawr ydyw 'r Ion
yn Seïon, o'i ddyrchafel :
Ac uwchlau pobloedd yr holl fyd,
y fydd o ryddydd uchel.
3 Cyd-foliannant, o'r nef i'r llawr,
dy enw mawr rhagorol :
Ofnadwy, sanctaidd, yw i'w drin.
4 Tithau (O Frenhin nerthol)
A geri farn, darperi iawn,
yn gyfiawn heb draws-ogso :
A barnedigaeth bur ddidôst
a wnaethost di yn Iago.

5 Dyrchewch yr Arglwydd ein Duw ;
fel sanctaidd yw i'w fawredd :
Ymgrymmwch o flaen ei stol-draed ;
felly parhâd ei fawledd.
6 Moses ac Aron, sanctaidd blaid,
ym mhlith offeiriad gyrodd :
Samuel galwai ei enw ef ;
yntau o'r nef atebodd.

7 Mewn colofn o niwl y bu wiw
gan Dduw lasaru wrthynt,
Tra suant hwy yn cadw ei fodd,
a'r ddeddf a roddodd iddynt.
8 Gwrandewaisf arnynt, dodaisf ged,
a'u harbed, gan ymattal :
Duw ein Naf, dy nawdd parod fu,
a hwythau 'n haeddu dial.

9 Dyrchewch ein Duw Ior am hyn,
yn Seïon fryn cyffegraidd :
Ymgrymmwch iddo yn eich byw ;
fel unig Dduw fydd sanctaidd.

S A L M C.

I 'R Arglwydd cenwch lasar glod,
a gwnewch ufudd-ded llawen fryd :
2 Dowch o flaen Duw â pheraidd dôn,
trigolion y ddaear i gyd.
3 Gwybyddwch mai'r Arglwydd fydd Dduw,
a'n gwnaeth ni'n fyw fel hyn i fod,
Nid ni'n hunain : ei bobl ym ni,
a defaid rhi' ei borfa a'i nôd.
4 O ewch i'w byrth â diolch brau ;
yn ei gynteddau molwch ef :
Benditwch enw Duw hynod ;
rhowch iddo glod trwy lasar les.

5 Can's da yw 'r Arglwydd, Awdur heddi ;
da ei drugaredd, a dilyth :
A'i wirionedd i ni a roes,
o oes i oes, a bery byth.

S A L M CI.

D Atganaf drugaredd a barn,
i'r Arglwydd cadarn canaf :
2 Byddaf ddeallus mewn ffordd wych,
hyd oniddelych attaf.
A rhodïaf yn fy nhŷ yn rhwydd,
a thrwy berffeithrwydd calon :
3 Pob peth drwg fydd gennyf yn gas,
a childyn ddiras ddynion.
4 Calon gyndyn ynof ni bydd ;
drwg weithydd ni 'dnabyddaf :
5 'Sglandrwr dirgel, a'r balch uchel,
o'r achos ni oddefaf.
6 Ar ffyddloniaid mae 'ngolwg i ;
fe lŷn y rheini wrth 'i :
A'r hwn a rodio mewn ffordd dda,
hwn a was'naetha imi.

7 Ni chaiff aros o fewn fy nhŷ
un dŷn ag fy dwyllodrus :
Yn fy ngolwg un dŷn ni bydd
a lunio gelwydd trefnus.
8 Holl annuwiolion fy ngwlad faith
yn fore ymaith torraf :
Fel na ddelont i ddinas Dduw,
y cyfryw a ddiwreiddiaf.

S A L M CII.

O Arglwydd, erglyw fy ngweddi,
a doed fy nghri hyd attad :
2 Na chudd d'wyneb mewn ing tra fwyf ;
clyw, clyw, pan alwyf arnad.
3 Fy nyddiau aethant fel y mwg,
sef cynddrwg y'm cystuddiwyd :
Fy esgyrn poethant achos hyn,
fel tewyn ar yr aelwyd.
4 Fy nghalon trawyd â chryn ias,
ac fel y gwellt-glas gwywodd :
Fel yr anghofiais fwytta 'mwyd ;
dirmygwyd fi yn ormodd.
5 Glynodd fy esgyrn wrth fy nghroen,
gan faint fy mhoen a'm tuchan :
6 Fel un o'r anialwch, lle trig
y pelig, neu'r dylluan ;
7 Neu fel un o adar y to,
a fai yn gwylio 'i fywyd,
Yn rhodio 'n unig ben y tŷ,
wyf anhy, ac anhyfryd.
8 Fy ngelynion, â thafod rhŷdd,
hwy beunydd a'm difenwant :
A than ynfydu yn eu gwŷn,
i'm herbyn y tyngasant.

9 Fel llwch a lludw yn fy mhla,
fu'r bara a fwytteais :
Yr un wedd yn y ddîod fau
fy nagrau a gymmysgais.
10 A hyn fu o'th ddigofaint di,
am it' fy nghodi unwaith :
Ac herwydd bod dy ddig yn fawr,
i'r llawr y'm testiaist eilwaith.

11 Fy nyddiau troisant ar y rhod,
ac fel y cystgod ciliant :
Minnau a wywais, achos hyn,
fel y glafwelltyn methiant.
12 Ond tydi, Dduw, fy Arglwydd da,
a barhei yn drag'wyddol :
O oes i oes dy Enw a aeth
mewn cofiadwriaeth grafol.

S A L M CII, CIII, CIV.

- 13 O cyfod bellach, trugarhâ,
O Dduw, bydd dda wrth Seion:
Mae'n sadws iddi drugarhâu,
fel dyma'r nodau'n union.
- 14 Can's hoff iawn gan dy weision
ei meini a'i magwyrâu:
Maent yn tofturio wrth ei llwch,
a'i thristwch, a'i thrallodau.
- 15 Yno yr holl genhedloedd byw
yr Arglwydd Dduw a ofnant:
A'r holl frenhinoedd trwy y byd
a ront it' gyd-ogoniant.
- 16 Pan adeilader Seion wŷch,
a hon yn ddrych i'r gwledydd:
Pan weler gwaith yr Arglwydd ne',
y molir e'n dragywydd.
- 17 Edrychodd hwn ar weddi'r gwael;
rhoes iddynt gael eu harchau:
18 'Sgrifenir hyn; a'r oes yn ol
a gaiff ei ganmol yntau.
- 19 Can's Duw edrychodd o'r nef fry
âr ei gyffegr-dŷ, Seion:
20 Clybu ei griddfan, er rhyddhâu
plant angau i' garcharorion.
- 21 Fel y cyd-leifent hwy ar gân,
yn Seion lân, ei foliant:
Ac yng Nghaerfalem, yr un wedd,
ei fawredd a'i ogoniant.
- 22 Hyn fydd pan gafglo pawb ynghŷd
yn unfryd i'w foliannu:
A'r holl deyrnafodd dont yngŷydd
yr Arglwydd, i'w was naethu.
- 23 Duw ar y ffordd lleiha'dd fy nerth,
byrha'dd fy mhrydferth ddyddiau:
A mi'n disgwyl rhyddhâd ar gais,
yna y d'wedais innau,
- 24 O Dduw, na thor fy oes yn frau
ynghanol dyddiau f' oedran:
Dy fynyddoedd di fydd eriôd,
o oed i oed y byddan'.
- 25 Di yn y dechreu dodaiſt fail
odd' ifod adail daear:
A chwmpas wybren uwch ein llaw
yw gwaith dy ddwyllaw hawddgar.
- 26 Darfyddant hwy, parhêi di byth,
Treuliant fel llyth drwfiadau:
27 Troi hwynt fel gwiſg, llygru a wnant;
felly newdiant hwythau.
- Tithau, Arglwydd, yr un wyt ti,
a'th flwyddau ni ddarfyddant:
28 Holl blant dy weision ger dy fron,
a'u hwyron, a breswylant.

S A L M CIII.

- F**Y enaid, mawl Sanct Duw yr Ion,
a chwbl o'm heigion ynof:
2 FY enaid, n'ad fawl f' Arglwydd nef,
na'i ddoniau ef, yn anghof.
- 3 Yr hwn fy'n maddeu dy holl ddrwg,
yr hwn a'th ddwg o'th lesgedd:
 - 4 Yr hwn a weryd d' oes yn llon,
drwy goron o'i drugaredd.
 - 5 Hwn a ddiwalla d'enau di
â'i lawn ddaioni pybyr:
Trwy adnewyddu it' dy nerth
mor brydferth a'r hen e yr.
 - 6 Yr Ion cyfiawnder, barn a wnai
i'r rhai fydd orthrymmedig:
 - 7 Dangos a wnaeth ei brif ffyrdd hen
i Foefen yn nodedig;
- Ac i Israel ei holl ddawn.
A Duw, llawn yw o drugaredd:

- Hwyr yw ei lid, parod ei rad;
fel dyna gariad rhyfedd.
- 9 Nid ymryson ef â ni byth;
nid beunydd chwyth digofaint:
 - 10 Nid yn ol ein drygau y gwnai
â ni; ni'n cospai cymmaint.
 - 11 Cyhyd ag yw'r ffurfafen fawr
oddiar y llawr o uchder:
Cymmaint, i'r rhai a'i hofnant ef,
fydd nawdd Duw nef bob amfer.
 - 12 Os pell yw'r dwyrain oleu hin
oddiwrth orllewin fachlud:
Cyn belled ein holl bechod llym
oddiwrthym ef a'i fymmod.
 - 13 Ac fel y bydd nawdd, ferch, a chwant,
tad da i'w blant naturiol:
Felly cawn ferch ein Tad o'r nef,
os ofnwn ef yn dduwiol.
 - 14 Efe a'n hedwyn ni yn llwyr;
fe wyr mai llwch yw'n defnydd:
 - 15 Oes dŷn fel gwellt-glas fy'n teghâu,
neu ddail, neu fiodau maefydd.
 - 16 Yr hwn, cyn gynted ag y dêl
y gwŷnt â'i awel drofodd,
A chwythir ymaith felly o'i le,
na wyddys p'le y tyfodd.
 - 17 Ond grasslawn drugaredd a fydd
yn lân dragywydd feddiant,
O oes i oes, heb dranc, heb drai,
gan Dduw i'r rhai a'i hofnant.
 - 18 A'i gyfiawnder i blant y plant
a gadwant ei gyfammod:
O chofiant ei orch'mynion ef,
mae teyrnas nef yn barod.
 - 19 Yno mae ei orfeddfa ef,
sef yn y nef trag'wyddol:
A llywio y mae ef bob peth
drwy ei frenhini'eth nefol.
 - 20 Bendithiwch chwi yr Arglwydd Ion,
angylion, a'i holl gedyrn:
Ei lân orch'mynion ef a wnawch,
a'i lais gwrandêwch yn drachwyrn.
 - 21 Bendithiwch chwi yr Arglwydd Ner,
ei luoedd tyner tirion:
Ei 'wyllys gwnewch, canlynwch wir,
chwychwi ei gywir weision.
 - 22 Bendithiwch chwi yr Arglwydd nef;
ei holl waith ef fy hylwydd:
Ym mhob man oll o'i drefn a'i hawl,
O f'enaid, mawl di'r Arglwydd.

S A L M CIV.

- F**Y enaid, mola'r Arglwydd Dduw,
O f' Arglwydd, Dduw y mawredd:
Mawr wyt, gogoniant a gai di;
ymwifgi ag anrhydedd.
- 2 Megis ei ddillad, y gwiſg fo
am dano y goleuad:
Rhydd yn ei gylch yr wybr ar dân,
yn llydan, fel llen waftad.
 - 3 Ar ddeifr rhoes fail ei 'stefyll cau;
gwnaeth y cymmylau iddo
Yn drŷn olwynog: mae ei hynt
uwch efgyll gwynt yn rhodio.
 - 4 Gwnaeth bob chwythad iddo'n gennad,
gogonedd y ffurfafen:
A'i weinid'gion o ffl m dân
a wibian rhyd yr wybren.
 - 5 Cref y rhoes fail y ddaear gron,
fel na fyll hon oddiyno:
Yr hon a bery, fel y rhoes,
o oes i oes heb figlo.

SALM CIV, CV.

6 Tydi (Dduw) a ddifledaist hon
â'r eigion yn fantellau :
Ac oni bai dy ddeheu-law,
ai'r deifr uwchlaw y bryniau.

7 Gan dy gerydd maent hwy yn ffo,
fel pan y synio taran :
Trwy fraw a brys ar hŷd y ddol
y deifr i'w hol a lithran'.

8 Weithiau y codai'r deifr yn fryn;
weithiau fel glyn pannylent,
Lle' trefnaist iddynt bannwl cau;
ac weithiau y gorphwysent.

9 Gosodaist derfyn lle'r arhont,
ac fel nad slont drosto :
Ac na ddolont hwy fyth ar lawr
y ddaear fawr, i'w chuddio.

10 Rhoes Duw ffynnon i bob ason,
a phawb a yfant beunydd :
A rhed y ffrydau'r hŷd y glyn,
a rhwng pob bryn a'i gilydd.

11 Yfant yno'n nifeiliaid maes,
afynod myng-laes gwylltion,
Heb ymadael â llawr y nant,
hyd onid yfant ddigon.

12 Ac adar awyr dont ger llawr,
i leifiaw rhwng y coedydd :
Yn canu' fawl o bren i bren,
cethlyddiaeth lawen ufudd.

13 Dwfr ar fynyddoedd lle ni ddaw,
fo wlych â gwlaw oddiarno :
A'r gwaftad dir ese a'i gwlych,
bob grwn a rhych i ffrwytho.

14 Parodd i'r gwellt dyfu, wrth raid
anifeiliaid : a'r llyfiau,
Er da i ddyn; lle rhoes, o'r llawr,
ymborthiant mawr rhag angau.

15 A gwin llawena calon dŷn,
ag olew tywyn wyneb :
A bara nerthir calon gŵr,
mewn cyfiwr digonoldeb.

16 Preniau'r Arglwydd, o fugn llawn,
o'i unig ddawn y tyfan' :
Sef y coed cedrwydd brigog mawr,
a roes e'n llawr y Liban.

17 Lle mae nythod yr adar mân
mewn prenau glân cadeirir :
Lle, mewn ffynnidwydd gwyfŷydd glyn,
mae tŷ'r aderyn trwynhir.

18 Y mynydd uchel, a'r bryn glas,
yw llwybr y danas fychod :
Ogof y dollgraig a wna les,
yn lloches i'r cwningod.

19 Fe roes i'r lleuad ei chwrs clau,
a'i chyfnewidiau hefyd :
A'r haul o amgylch y byd crwn,
fo edwyn hwn ei fachlud.

20 Tywyllwch nos a roed, wrth raid,
i fwyfiliad y coedydd :
21 Y llewod rhuant am gael maeth
gan Dduw, ysglyfaeth beunydd.

22 A chwedi cael yr ymborth hyn,
pan ddél haul atyn' unwaith,
Ymgafglant hwy i tyn'd i'w fiau,
ac i'w llocheiau, eilwaith.

23 Y pryd hwn cyfyd dŷn i'w waith,
ac i'w orchwyliaeth efgud :
Ac felly'r erys dan yr hwyr,
lle' caiff yn llwyr ei fywyd.

24 O Dduw, mor rhyfedd yw dy waith,
o'th synwyr berffaith draoeth !
Gwnaethoft bob peth â doethdr dawn,
a'r tir sy lawn o'th gyfoeth,

25 A'r llydan for, y deifr ym mysg;
lle aml yw pyfg yn liemmain :
Lle yr ymlusgant, rif yr ôd,
bwyfiliad mawr a bychain.

26 Yno yr â y llongau glân
dros y Lefiathan heibio,
Yr hwn' osodaist di, lle mae
yn cael ei chwarae ynddo.

27 Hwylt oll disgwylant, yn ei bryd,
am gael oddiwrthyd borthiant :
I gael dy rodd, ymgafglu'nghyd,
ie am eu bywyd, byddant.

28 Duw, pan agorech di dy law,
oddiyno daw daioni :
Pob anifail, a phob rhyw beth,
a ddaw yn ddifeth ini.

29 Pan guddiech di dy wyneb-pryd,
a chafglu d'yspryd allan :
Crynant, trengant, ac ant i'w llwch,
mewn diwedd trwch a thwrstan.

30 Duw, pan ollyngech di dy rad,
fel rhoddi cread newydd,
Y modd hyn wyneb yr holl dir
a adnewyddir beunydd.

31 Yr Arglwydd gogoneddus fydd,
trwy fawr lawenydd, bythoedd :
Yr Arglwydd yn ddiaf a fedd
orfoledd yn y nefoedd.

32 Ein Duw or nef a edrych ar
y ddaear, a hi'ddychryn :
Os cyffwidd â'r mynyddoedd draw,
y mŵg a ddaw o honyn'.

33 Canaf i'r Arglwydd yn fy myw;
canaf i'm Duw tra fyddwyf :
34 Mi a lawenhâf yn fy Ion;
bydd ffyddlon hyn a wnelwyf.

35 Y trawfion oll o'r tir ant hwy;
ni bydd mwy annuwiolion :
Fy enaid, mola Dduw yn rhodd;
mae hyn wrth fodd fy nghalon.

SALM CV.

C Llodfired pawb yr Arglwydd nef,
ar ei enw ef y gelwch :
A'i weithredoedd ym mysg pobloedd
yn gyhoedd a fynegwch.

2 Cenwah ei gerdd, clodforwch hwn,
a'i ddiwbn ryfeddodau :
3 Y rhai a gais ei enw (y Sant)
llaweniant â'u calonnau.

4 Ceisiwch yr Arglwydd, a'i nerth mawr,
a'i fodd bob awr yn rhadlon :
5 Cofiwch ei holl ryfeddodau,
a barn ei enau cyfion.

6 O had Abraham ei was fo,
o feibion Iago'r ethol :
7 Ef yw ein Duw, a'i farn ef aeth
dros holl diriogaeth fydol.

8 Bob amfer cofiodd ei gyngrair,
ei air, a'i rwym ammodau,
9 Ag Abraham, Isac, a'i hil,
a mil o genhedlaethau.

10 Fe roes i Iago hyn yn ddeddf,
ac yn rwym greddf drag'wyddol :
11 Ac i Israél y rhoes lân
wlad Canan yn gartrefol.

12 Pan oedd yn anaml iawn eu plaid,
a hwy'n ddiethriaid ynddi :
13 Ac yn rhodio o'r wlad i'r llall,
yn dioddef gwall a chyni;

14 Llesteiriodd iddynt gam yn dynn :
o'r achos hyn, brenhuroedd

SALM CV, CVI.

A geryddodd ef yn eu plaid;
a'i air a gaid yn gyhoedd.

- 15 A'm Henneiniog na chyffyrddwch;
na ddrygwch fy mhrophwydi:
- 16 Galwodd am newyn ar y tir;
yn wir dug fara' honi.
- 17 O flaen ei blant y gyrrodd ras;
Joseph yn was a werthwyd:
- 18 Ar ei draed y rhced haiarn tyn;
mewn gefyn y cystuddiwyd.
- 19 Gwisgodd y gefyn hyd y byw,
nes i air Duw amferu:
Trwy Dduw y casaf ef ryddhâd,
a phrifad, er ei garu.
- 20 Yna 'gyrrwyd i'w gyrchu fo
ger bron hen Pharo frenhin:
Ac y gollyngwyd ef ar led
o'i gam gaethiwd ryfin.
- 21 O hyn ei ofod ef a wnaeth
yn bennaeth ar ei deulu,
Ac o'i holl gyfoeth ef, a'i wlad,
ys da sawrhâd oedd hynny;
- 22 I ddyfsgu rheolwyr ei lys
ei 'wylls a'i foddlondeb:
I fforddio henuriaid y wlad
yn wastad mewn doethineb.
- 23 Daeth Israël i'r Aipht, tir Cam,
lle'r oedd yn ddinam efron:
- 24 Lle llwyddodd Duw hil Iago bach
yn amlach nâ'u caseion.
- 25 Yna y troes eu calon gau
i lwyr gasâu ei bobloedd:
I'w weision ef i wneuthur twyll,
a llid (nid amhwyll) ydoedd.
- 26 Duw gyrrodd Foesen, ei was hen,
ac Aron llên dewifol,
- 27 Yn nhir Ham i arwyddocâu
ei nerth a'i wŷrthiau nodol.
- 28 Rhoes Duw dywyllwch dros y wlad;
er hyn ni chad ufudd-dod:
- 29 Eu dyfroedd oll a droed yn waed,
a lladd a wnaed eu pysgod.
- 30 I'w tir rhoes lyffaint, heidiau hyl
yn 'stefyll eu brenhinoedd:
- 31 Daeth ar ei air wybed, a llau,
yn holl fannau eu tiroedd.
- 32 Fo wlawiodd arnynt genllysg mân,
a'u tir â thân a yfodd:
- 33 Eu gwinwŷdd a'u ffygyfŷwŷdd mad,
a choed y wlad, a ddrylliodd.
- 34 Ceiliog rhedyn, a lindys brwd,
yn difa cnwd eu meufydd:
- 35 Uwchlaw rhif, trwy yd, gwellt, a gwair;
a hyn trwy air Duw Ddofydd.
- 36 Cyntaf-anedig pob pen llwyth,
a'u blaenffrwyth, ef a d'rawodd,
Ym mhob man trwy holl dir ei gas;
a'i bobl o'i ras a gadwodd:
- 37 Ac a'u dug hwynt yn rhŷdd mewn hedd,
o 'winedd eu caseion,
Heb fod o honynt un yn wan,
ag aur ac arian ddigon.
- 38 A llawen fu gan wŷr y wlad,
o'r Aipht pan gad eu gwared:
Daeth arnynt arlwyd y llaw gref
a ddaeth o'r nef i wared.
- 39 Rhoes Duw y dydd gwmmwl uwch ben;
fel mantell wen y toodd:
A'r nos goleuodd hwynt â thân;
fal hyn yn lân y t'wyfodd.
- 40 Fe a roes iddynt, ar y gair,
gŷg foff-iair i'w boddloni:

A bara, o'i orchymyn ef,
a ddaeth o'r nef i'w porthi.

- 41 Holltodd y graig, daeth deifr yn llif,
fel pe baent brif afonydd:
Cerddodd yr hedlif, a rhoes wlych
'rhŷd pob lle fych o'r gwledydd.
- 42 Cofio a wnaeth ei air a'i ras
i Abram ei was ffyddlon:
- 43 A thrwy fawr nerth, yn rhŷdd o gaeth
y gwnaeth ei ddewifolion.
- 44 Tir y cenhedloedd iddynt rhoes,
a'u llafur troes i'w meddiant:
- 45 Er cadw ei air a'i gyfraith ef,
rhowch hyd y nef ei foliant.

SALM CVI.

Molwch yr Arglwydd, can's da yw;
moliennwch Dduw y Llywydd:

- Oblegyd ei drugaredd fry
a bery yn dragwydd.
- 2 'R Arglwydd pwy all draethu ei nerth,
a'i holl dirion-ferth foliant?
- 3 A wnel gyfiawnder gwyn eu byd,
ei farn i gyd a gadwant.
- 4 O Arglwydd, cofia fi dy was,
yn ol dy ras i'r eiddod:
Ymwel â mi, i'm cyftudd caeth,
â'th iachawdwriaeth barod.
- 5 Fel y gwelwyf, ac y chwarddwyf,
wych urddas d'etifeddiaeth:
Ac y cyd-ganwyf fawl un dôn
â'th ddewifolion odiaeth.
- 6 Pechod, camwedd, ac annoethedd,
a wnaethom gyd â'n tatau:
Ef a gaed arnom ormod gwall,
heb ddeall dy fawr wŷrthiau.
- 7 Yngwlad yr Aipht, wrth y mor coch,
yn gyndyn groch anufudd:
Heb gosio amled fu dy ras,
haeddafom atgas gerydd.
- 8 Etto, er mwyn ei enw ei hun,
Duw Cun a ddaeth i'n gwared:
I beri i'r byd gydnabod hyn,
ei fod ef cyn gadarned.
- 9 Y dyfnfor coch, a'i ddyfrllyd wlych,
a wnaeth e'n fych â'i gerydd:
Trwy ddyfnder eigion aent ar frys,
fel myn'd 'rhŷd ystlys mynydd.
- 10 Fel hyn y dug hwynt trwodd draw
o ddwyllaw eu caseion:
Ac y'tywyfodd ef ei blant
o feddiant eu gelynyon.
- 11 Y deifr a guddiodd yr Aipht ryw;
nid oedd un byw heb fodd:
- 12 Yna y credent i'w air ef,
a'i gerdd hyd nef ae'n wisgi.
- 13 Er hyn, dros gŷf, mewn amfer byr,
y rhoent ei bybyr wŷrthiau:
Heb sefyll wrth air un Duw Ior,
na'i gyngor, na'i ammodau.
- 14 Ond cododd arnynt chwant a blys
yn nyrys yr anialwch:
Can demtio Duw â rheibus fol
ynghanol y diffeithwch.
- 15 Rhoes iddynt lenwi eu holl frys;
rhoes annhycciannus aflwydd:
- 16 Lle digient Moses wrth eu chwant,
ac Aron, fant yr Arglwydd.
- 17 Egorai 'r ddaear yn y man,
a llyngai Dathan ddybryd:
Ac a gynhullodd i'r un llam
holl lu Abiram hefyd.

SALM CVI, CVII.

- 18 Ac yn ei ddig ennynodd tân
yn fuan yn eu canol :
Llosgi y rhain, eu terfyn fu,
yn ulw, y llu annuwiol.
- 19 Yn Horeb gwnaethant dawdd-lun llo,
ac iddo ymgrymmafant :
- 20 I lun llo, a borai wellt mân,
y troisan' eu gogoniant.
- 21 Anghosient wŷrthiau Duw ar hynt,
(a f'afai gynt Achubwr
22 Yngwlad yr Aipht, mor coch, tir Ham)
heb feddwl am eu cyflwr.
- 23 D'wedodd mai eu difetha 'wnai,
oni bai i'w was Moesen,
Trwy sefyll o'i flaen i'w lid maith,
droi ymaith eu drwg ddilen.
- 24 Dirmygent hwy y prydferth dir,
ac i'w air gwir ni chredent :
- 25 Ond yn eu pebyll grwnach tro,
ac arno ni wrandawent.
- 26 Yno dyrchafodd Duw ei law,
i'w cwmpaw trwy'r anialwch :
- 27 Rhŷd tiroedd, a phobloedd anghŷ,
i'w tanu mewn di'fyrwch.
- 28 A Baal-peor aent ynghŷd,
ymgredu i gyd ag elo :
Ebyrth y meirwon a fwytt'ent,
a Duw a roddent heibio.
- 29 Fal llyn digiafant f' Arglwydd Dduw
â chyfryw goeg ddych'mygon :
Yntau anfonodd bla'n eu mysg ;
fal dyna derfysg greulon.
- 30 Yna cyfododd Phinehes,
mewn cyflawn wres i ddial :
A phan roes hwn ei farn yn dda,
Duw ar y bla roes attal.
- 31 A chyfrifwyd y weithred hon
yn weithred gyfion ynddo,
O oes i oes (trwy air Duw Ion)
pan ddelai son am dano.
- 32 Ac wrth lan dwfr Meriba gynt,
yno cyffroynt gynnen :
Lle digient Dduw â'u crasder ffraeth ;
am hyn bu'n waeth i Foesen.
- 33 Wrth gythruddo yspred y fant,
hwy a barafant hefyd
I'w enau draethu gair ar fai,
a'r na pherthynai i dd'wedyd.
- 34 Ni laddent chwaith bobloedd y wlad,
wrth archiad Duw y lluoedd :
- 35 Ond ymgymmygu â hwynt yn gu,
a dysgu eu gweithredoedd.
- 36 Gwafanaethu eu duwiau gau,
y rhai fu faglau iddyn' :
- 37 Aberthu eu plant, yn fab, yn ferch,
o ferch i'r cythraul eilun.
- 38 A thywalltafant wirion waed
dan draed gau-dduwiau Canan :
Y tir (wrth aberthu eu plant)
â gwaed llygrasant weithian.
- 39 Felly o'u gweithredoedd eu hun
yn un ymhalogafant :
Putteinio wrth eu cwrs a'u bryd,
ac felly cyd-lygrasant.
- 40 Wrthynt ennynodd Duw mewn dig,
am hyn, â ffyrnig gyffro :
Cas a ffridd felly yr aeth
ei etifeddiaeth ganddo.
- 41 O'r achos hwn eu rhoddi a'wnaeth
dan bob cenhedlaeth gyndyn.
Mewn cyflwr cas dan eifron blaid,
a'u can yn feistrad arnyn'.

- 42 Eu gelynnion aethant yn ffron,
a'u llaw fu drom a ffyrnig :
Felly y darostyngwyd hwy,
a mwyfwy fu eu dirmyg.
- 43 Mynych-wareddodd Duw ei blant,
hwy a'i digiafant yntau
A'u cwrs eu hun : daeth cyftudd hir
am waith eu henwir feiau.
- 44 Pan welai arnyn' ing na thrais,
fo glywai lais eu gweddi :
- 45 Gan gosio'i air, rhoi nawdd a'wnaeth,
o'i helaeth fawr ddaioni.
- 46 A throi yn drugarog a'wnaeth
y gwŷr yn gaeth a'u cludynt :
Y rhai y b'afai 'n fawr eu cas,
cael mwy cymmwynas ganddynt.
- 47 Achub ninnau o blith y rhain,
i arwain d'enw hyglod :
- 48 O Arglwydd Dduw, cymmell ni'n gu
i orfoleddu ynod.
- 49 Duw Israël bendigaidd fydd,
yn dragywydd Jehofa :
A d'wedod yr holl bobl, Amen ;
molwch Dduw llên Gorucha'.

SALM CVII.

- M**Olwch yr Arglwydd, can's da yw ;
moliennwch Dduw ein Llywydd :
Oblegyd ei drugaredd fry
a bery yn dragywydd.
- 2 Y gwaredigion canent fawl
i Dduw, gerdd nodawl gyffon :
Y fawl' achubwyd, caned hyn,
o law y gelyn creulon.
 - 3 A gafglodd o bedwar-ban byd,
dowch chwi i gyd gan euau :
O dir y dwyrain dowch mewn hedd,
gorllewin, gogledd, deau.
 - 4 Trwy yr anialwch, wydras hyn,
y b'afent gynt yn crwydro
Allan o'r ffordd : heb dref na llan,
lle caent hwy fan i drigo.
 - 5 Trwy newyn, fyched, bu'r daith hon,
a'u calon ar lewygu :
 - 6 Ar Dduw y galwent y pryd hyn,
pan oeddyn' ymlon trengu.
Yna eu gwared hwynt a'wnaeth
o'u holl orthryngaeth foddion :
 - 7 Rhŷd yr iawn ffordd fe'u dug mewn hedd
i dref gyfahnedd dirion.
 - 8 Addefant hwythau ger ei fron
ei fwynion drugareddau :
Ac er plant dynion fel y gwnaeth
yn helaeth ryfeddodau.
 - 9 Ddiwallu honaw einioes dŷn
rhag newyn, a rhag fyched :
Ac o'i fawr ras eu cadw i gyd,
pan oedd y byd yn galed ;
 - 10 Y rhai mewn tywyllwch a drig,
ynghyfgod llewyg angau,
Yn rhwym mewn nychdod, ac mewn bâr,
a heiyron ar eu fodlau.
 - 11 A hyn o herwydd iddynt fod
mewn anufudd-dod eithaf,
A llwyr ddirmysgu gair Duw Ior,
a chyngor y Goruchaf.
 - 12 A thrymder calon cwmpwyd hwy ;
nid oedd neb mwy a'u cododd :
 - 13 Ar Dduw mewn ing y rhoifan' lef ;
ac yntef a'u gwaredodd.
 - 14 Ef a'u gwaredodd hwynt o'u drwg,
sef o dywyllwg caethglud ;

S A L M CVII, CVIII, CIX.

● gyfod angau eu rhyddhau,
a thorri' rhwymau hefyd.

15 Addefant hwythau ger ei fron
ei fwynion drugareddau :

Ac i blant dynion fel y gwnaeth
yn helaeth ryfeddodau.

16 Can's y pyrth pres torrodd yn chwyrn,
a'r barrau heiyra hefyd :

17 Am eu bai a'u camwedd, yn wir,
y poenir y rhai ynyd.

18 A hwynt yn 'laru ar bob bwyd,
fe'u dygwyd at byrth angau.

19 Ar Dduw mewn ing y rhoifant lef;
achubodd ef hwynt hwythau :

20 Gan yrru ei air i'w hiachâu,
ac i'w rhyddhau yn fuan :

A hwynt â'i air tynnu a wnaeth
o'u methedigaeth allan.

21 Addefant hwythau ger ei fron
ei fwynion drugareddau :

Ac i blant dynion fel y gwnaeth
yn helaeth ryfeddodau.

22 Aberthant hefyd aberth mawl
i'w ogoneddawl Fawredd :

A mynegant ei waith a'i wŷrth,
yn ei byrth, mewn gorfoledd.

23 Y rhai ant mewn llongau i'r don,
a'u taith uwch mawrion ddyfroedd,

24 A welant ryfeddodau'r Ion,
a hyn mewn eigion moroedd.

25 A'i air cyffroed dymhestloedd gwynt,
y rhain a godynt donnau

26 Hyd awyr fry, hyd eigion llawr,
ac ofn bob awr rhag angau.

27 Gan ysgwyd a phendroi, fel hyn,
dull meddwyn, synnai arnynt :

28 Ar Dduw mewn ing y rhoifant lef ;
daeth ef â chymmorth iddynt.

29 Gwnaeth e'r ystform yn dawel dëg,
a'r tonnau'n ofteg gwaftad :

30 Yn llawen ddistaw doen' i'r lan,
i'r man y bai 'dymuniad.

31 Cyffesent hwythau ger ei fron
ei fwynion drugareddau :

Ac i blant dynion fel y gwnaeth
yn helaeth ryfeddodau.

32 Holl gynulleidfa ei bobl ef
clod Duw hyd nef dyrchasant :

Holl eisteddfydd pennaethiaid hen
yn llawen a'i moliannant.

33 Y ffrydau'n ddyrys dir a wnai ;
fe fychai ddwfr lle tarddo :

34 A thirffrwythlawn a wnai'n ddi-ffrwyth,
lle trig drwg dylwyth ynddo.

35 Troes yr anialwch yn llyn glas,
a'r tir cras yn fŷynhonnydd :

36 Lle gwnai ef drigfan i'r gwael ddyn,
i dorri 'newyn beunydd.

37 Lle yr hauasant faesydd glân,
a llawer gwinllan dyner ;

Y rhai a roddant lawnder ffirwyth,
a chnydlwyth, yn ei amfer.

38 Can's cynnyddasant hwy gan wŷrth
grafol fendith un Duw Cui :

A'u hanifeiliaid, hyf a blith,
rhoes yn un fendith arnynt'.

39 Daeth caethder gwedi hyn i gyd,
a drygfyd, er eu goftwng :

Gadawodd eu gorthrymmu a'u plau,
cawfant flinderau teilwng.

40 Eu dirmyg ar y beilchion troes,
ac ef a'u rhoes i grwydro

Mewn d'ryfni, heb lun ffordd i'w chael,
lle buant wael eu gortho.

41 Yna rhoes y tlawd i well fri ;
dug o'r trueni allan :

Gan lwyddo 'i deulu, a'i holl blaid,
fel defaid wrth y gorlan.

42 Y rhai cyfiawn a welant hyn,
a chanddyn' bydd yn hyfryd :

A'r enwir ceuir ei ddwy en
ar ei gynfigen fawlyd.

43 Pa rai fy ddoeth i ddeall hyn,
fe roddir iddyn' wybod

Faint yw daioni f' Arglwydd yn' :
wrth hyn y can' gydnabod.

S A L M CVIII.

P Arod yw fy nghalon (O Dduw)

O parod yw fy nghalon :

Canaf it', a datganaf wawd
o fawl fy nhafawd ffyddlon.

2 Deffro dafod, a deffro dant,
a chân ogoniant beunydd :

Y nabl a'r delyn yn gyttûn ;
deffrôf fy hun ar las-ddydd.

3 Mawl iti, f' Arglwydd, pan ddeffrôf,
a rof ym mysg y bobloedd :

A chlodfodi dy enw a wnaif
lle amlaf y cenhedloedd.

4 Can's cyrhaeddwyd y mae dy ras
hyd yn nheyrnas y nesoedd :

A'th wirionedd di hyd at len
yr wybren, a'i therfynoedd.

5 Ymddyrrha, Dduw, y nef uwchlau,
oddiyno daw d'arwyddion :

A dydded dy ogoniant ar
y ddacar a'i thrigolion.

6 Fal y gwareder, trwy hon hwyl,
bob rhai o'th anwyl ddynion :

O achub hwynt â'th law ddehau,
a gwrando finnau'n ffyddlon.

7 Yn ei sancteiddrwydd d'wedodd Duw,
Llawen yw fy nghyfammod :

Mi rannaf Sichem rhyd y glyn ;
mesuraf ddyffryn Succod.

8 Myfi biau y ddwy drestad,
sef Gilead a Manasse :

Ac Ephraim yw nerth fy mhen,
a Juda wen f' annedde.

9 Ym Moab ymolchi a wnaif ;
dros Edom taffaf f' esgid :

A chwardded Palestina gaeth ;
ei chwerthin aeth yn rhybrid.

10 Duw, pwy a'm dwg i'r ddinas gref ?
pwy a'm dwg i dref Edom ?

11 Er it' ein gwrthod, pwy ond ti,
O Dduw, a'mleddi drosom ?

12 O unig Dduw, bydd in' yn borth ;
mae 'n ofer cymmorth undyn :

13 Yn Nuw y gwnawn wrolaeth fawr ;
fe fathr i lawr ein gelyn.

S A L M CIX.

O Dduw, fy moliant i na thau :

2 Can's genau'r annuwiolion,
A'u tafod twyllgar, a'u safn rhwrt,

arnaffy'n bygwth digon.

3 Daethant i'm cylch â geiriau cas ;
rhoent ddiflas sen anynad :

4 Fal hyn ym' talent ddwng dros dda ;
5 A chas a ga' am gariad.

SALM CIX, CX, CXI.

Ac fel yr oeddynt hwy fal hyn
i'm herbyn wedi codi.

Fy wyneb attad ti a drois,
ac arnat rhois fy ngweddi.

6 Bid Satan ar ei ddehau-law,
i'r fwydd y daw yn barod :

7 A phan roer barn, yn euog boed,
a'i weddi troed yn bechod.

8 Bo 'i oes yn fer, ac yn ddilwydd,
a'i fwydd arall i'w chym'ryd :

9 Poed yn amddifaid y bo 'i blant,
a'i weddw yn fethiant hefyd.

10 A boed ei blant yn crwydro byd,
i gym'ryd mân gardodau :

A cheisiant hyn 'rhyd dyrys dir,
lle byddo hir eu prydiau.

11 Yn rhwyd y ceisfad ei ddâ syrth,
a'i lasur pyrth ddeithriaid :

12 Na ddêl iddo nawdd am ei fai,
na chwaith i'w rai amddifaid.

13 Doed diftryw dial ar ei hil,
a'i eppil a ddileer :

14 Am bechodau ei dad a'i fam,
y caiff ei lam ryw amfer.

15 A bydded hyn i gyd ger bron
yr Arglwydd gyfion farnwr,

Yr hwn a'i torro, fel na bo
mwy gosio ei anghyflwr.

16 Eriod ni cheisiodd wneuthur hedd,
na thrugaredd i ddyn gwan :

Ond erlid tlawd a'r isel radd,
a cheisio lladd y truan.

17 Hoffodd felldith, a hi a ddaeth ;
ac fel y gwnaeth, bid iddo :

Casaodd fendith, ac ni chai,
ond pell yr ai oddiwrtho.

18 Gwisgodd felldith fell dillad gŵr,
a daw fel dw'r i'w galon :

Fel olew doed i'w efgyrn fo,
hyd oni chaffo ddigon.

19 A'r felldith bid i'w gylch yn dynn,
fel yn ddilledyn iddo :

A'i gwisgo hi bid iddo'n dasg,
fel gwregys gwasg am dano.

20 A hyn gan Dduw a gaf yn dâl,
i'r gelyn gwammar enbyd,

A dd'wetto neu a wnelo gam,
neu niweid am fy mywyd.

21 Dithau, Dduw, er mwyn d'enw, gwna ;
herwydd ma'r da d'ymwared :

Gwna dy drugaredd â myfi,
a bryia di i'm gwared.

22 O herwydd tlawd a rheidus wyf,
a dirfawr glwyf i'm calon :

23 Symmudiad cyfsgod a fai'n ffo,
hyn er na welo dynion.

Mor ansefydlog yw fy 'stad
a'r mudiad geiliog rhedyn :

24 Fy nglhawd yn gul, fy ngliniau'n wan
a figlan', o dra newyn.

25 Gwarth wyf i'm cas yn fy ngwael ddrych ;
a hwynt, wrth edrych arnaf,

A'm diystyrent, dan droi tro,
a than benfiglo attaf.

26 Cymmorth di fi, Arglwydd fy Nuw ;
cadw fi'n fyw â'th nodded :

27 Fel y gwyper mai gwaith dy law
yw'r lles a ddaw i'm gwared.

28 Melldithiant, nac eiriachant hwy ;
dod fendith fwy i'minnau :

Bid gwarth i'm gwrthwynebwyr cas,
gorfoledd i'th was dithau,

29 A gwarth a gw'radwydd gwisger hwy,
ac fwyfwy y dêl attynt :

A mantell laes, o g'wilydd mawr,
gwisg di hyd lawr am danynt.

30 Ond fi, gan ddiolch i'm lor mau,
â'm genau mawl a ganaf :

Ac a rof glod i'w enw cu,
lle bytho'r llu yn amlaf.

31 O herwydd ar ddeheulaw'r tlawd
y faif ddydd brawd yn geinog,

I gadw ei enaid ef yn gu,
rhag ei farnu yn euog.

SALM CX.

D'Wedai'r Arglwydd wrth f' Arglwydd mau,
Ar fy llaw ddehau eistedd,

Nes rhoddi 'r rhai a gais dy waed,
yn faingc draed it', i orwedd.

2 'R Arglwydd densyn ffrewyll dy nerth
o ddinas fawrwrth Seion :

Pan lywodraethech yn eu mysg,
gwna derfysg ar d' elynion.

3 Yn nydd dy nerth dy bobl a ddaw
ag aberth llaw'n 'wyllysgar :

Yn fanetaidd hardd daw'r cynnyrch tau
o wllith y borau hawddgar.

4 Yr Arglwydd tyngodd, ac ni wad,
Ti fy'n Offeiriad bythol,

Wrth urdd Melchisedec odd' fry,
a bery yn drag'wyddol.

5 Yr Arglwydd ar dy ddehau law
brenhinoedd draw a friwa :

Yn nydd ei ddig gwna'n archollior
frenhinoedd cryfion, medda'.

6 Ar y cenhedloedd rhydd farn iawn,
a'u gwlad gwna'n llawn celanedd :

A llawer pen, dros wledydd mawr,
a dyr i lawr yn unwedd.

7 O wir frys i'r gyflafan hon,
fe yf o'r afon nefa'

A gaffo ar ei ffordd yn rhwydd ;
a'r Arglwydd a'i dyrchafa.

SALM CXI.

Clodforaf fi fy Arglwydd Ion,
o 'wyllys calon hollol,

Mewn cynnuileidfa ger eu bron,
mewn tyrtfa gyfion rasol.

2 Mawr iawn yw gwyrthiau'n Harglwydd ni ;
hyspys i bawb a'r hoffant :

3 Ei waith, a'i iawnder pery byth,
a'i wehelyth ogoniant.

4 Yr Arglwydd a wnaeth ei goffâu,
am ryfeddodau nerthol :

Can's Arglwydd noddfawr yw i ni,
llawn o dofturi grasol.

5 Ef i bob rhai a'i hofnant ef
rhydd gyfran gref at fywyd :

Ac yn dragywydd y myn fod
cof o'i gyfammmod hefyd.

6 Mynegodd ef i'w bobl i gyd
gadarnyd ei weithredoedd :

A rhoddi iddynt hwy a wnaeth
'tifeddiaeth y cenhedloedd.

7 Gwirionedd a barn ydyw gwaith
ei ddwy law berffaith efo :

A'i orch'mynion fy ffyddlon iawn ;
a da y gwnawn eu gwrando.

8 Y rhai'n fy gwedi eu sicrhâu
dros byth yn ddeddfau cyfion :

Gwedi eu gwneuthur hwy mewn hedd,
a thrwy wirionedd union.

9 A
cy
Arch
far

10 D
i
Da
a

D
A
byd

2 Ei
ben
3 Gol
dros

4 Yr
caiff
Ystyri
a ch

5 Gw
rhyd
A'i air
a'i w

6 Ni
ei go
7 A ch
a fail

8 Hwn
ac att
Hyd on
ei 'w

9 Rhan
byth p
A chryf
dyrch

10 Yr an
trwy f
Yr annu
fydd te

CHW
Mo
2 Bend
3 O godia
Mawr en
yn y by

4 Dyrcha
A'i folian
5 Pwy
Yr hwn a
6 I'r ddae
gwel ef

7 Yr hwn
A'r rheidu
8 I'w go
9 I'r ammu
Hil teg, a
am hyn

PAN dd
A thy
2 Juda o
Israël oedd
3 Gwelodd
a throes i

S A L M CXI, CXII, CXIII, CXIV, CXV.

- 9 Anfonodd gymmorth i'w bobl ef,
cyfammod gref safadwy :
Archodd hyn ; bo i'w enw fawl,
sancteidiawl ac ofnadwy.
- 10 Dechreuas pob doethineb ddofn
i bawb, yw ofn yr Arglwydd :
Da yw deall y fawl a'i gwnai,
a'i ofn a fai'n dragywydd.

S A L M CXII.

- D** Edwyddol yw, mewn buchedd dda,
y fawl a ofna'r Arglwydd :
A'i orchymynion anwyl ynt ;
bydd iddo helynt hylwydd.
- 2 Ei had fydd nerthol yn y tir ;
bendithir hil rhai union :
- 3 Golud a chyfoeth yn ei dŷ,
dros byth, y pery'n gyfion.
- 4 Yr union, yn y tywyll cau,
caiff fodd i olau weled :
Ystyriol, a thostruol iawn,
a chyfiawn, fydd ei weithred.
- 5 Gŵr da a fydd trugarog fwyn ;
rhydd echwyn a chymwynas :
A'i air mewn pwyll a barn a rydd,
a'i weithred fydd yn addas.
- 6 Ni 'fgogir byth y cyfiawn ; gwna
ei goffa yn dragywydd :
- 7 A chalon' ddifgl, ddwys, ddiöfn,
a fail ddofn yn yr Arglwydd.
- 8 Hwn yn nerth Duw dïofnog fydd,
ac ateg fydd i'w galon :
Hyd oni chaffo, trwy lawn wŷs,
ei 'wyllys o'i elynion.

- 9 Rhannodd a rhoes i'r tlawd yn hŷ ;
byth pery ei gyfiawnedd :
A chryder ei goron, yn wir,
dyrcheffir mewn gogonedd.
- 10 Yr anwir edrych ; ffromma o ddig,
trwy ffyrnig yfgyrnygiad :
Yr annuwiol a dawdd ; fal hyn
fydd terfyn eu dymuniad.

S A L M CXIII.

C HWI weision Duw, molwch yr Ion,

- Molwch ei enw â llafar dôn :
2 Bendigaid fyddo ei enw ef .
3 O godiad haul hyd fachlud dydd
Mawr enw yr Ion moliannus fydd,
yn y byd hwn, ac yn y nef.

- 4 Dyrchafodd Duw uwch yr holl fyd,
A'i foliant aeth uwch nef i gyd.
- 5 Pwy fy gyffelyb i'n Duw ni ?
Yr hwn a breswyl yn y nef,
6 I'r ddaear hon darostwng ef,
gwel ef ein cam, clyw ef ein cri.
- 7 Yr hwn sy'n codi'r tlawd o'r llwch,
A'r rheidus o'i ddiystyrwch,
- 8 I'w gosod uwch pennaethiaid byd.
- 9 I'r amhlantadwy mae'n rhoi plant,
Hil teg, a thylwyth, a llwyddiant :
am hyn moliennwch Dduw i gyd.

S A L M CXIV.

- P** AN ddaeth Israë'l o'r Aipht faith,
A thy Iago o eftron iaith,
- 2 Juda oedd ei sancteidrwydd ef,
Israë'l oedd bennaethiaeth Ior.
- 3 Gwelodd hyn, a chiliodd y môr,
a throes i'w hol Iorddonen gref.

- 4 Neidiai'r mynyddoedd megis hyrdd,
A'r bryniau fel ŵyn llamment ffyrdd ;
cawfant wastad megis llawr döl.
- 5 Ciliaist (O for) dywaid paham ?
Tithau, Iorddonen lathraidd lam,
pa'm y dadredaist dithau'n d'ol ?

- 6 Chwychwi fynyddoedd, pa'm y fföech
Fel hyrddod ? a pha'm nad arhoech,
a chwithau, fryniau, fel ŵyn mân ?
- 7 Am mai rhaid ofni Duw Iago,
8 Yr hwn sy'n troi'r graig yn llyn tro,
a'r callestr yn ffynnon ddwfr glân.

S A L M CXV.

- N** ID i ni, Arglwydd, nid i ni,
y dodi y gogonedd :
Ond i'th enw dy hun yn hawdd,
er mwyn dy nawdd a'th wiredd.
- 2 Pa'm y d'wedant a'm danat ti
y cenhedlaethi eftron :
A thrwy edliw hynny yn fwy,
P'le mae eu Duw hwy'r awrhon ?

- 3 Sef ein Duw ni mae yn y nef,
lle y gwnaeth ef a fynnodd :
- 4 Eu delwau hwy, aur, arian, ŷn',
a dwylaw dŷn a'u lluniodd.
- 5 Safn heb draethu, llun llygaid glân
y rhai'n ni welan' ronyn :
- 6 Trwyn heb arogl, clustiau ar lled
heb glywed, y fydd ganddyn'.
- 7 Ac i bob delw y mae dwy law
heb deimlaw, traed heb fymmud :
Mae mwnwgl iddynt heb roi llais ;
fal dyna ddyfais ynfyd.
- 8 Fel hwynt-hwy ydyw'r rhai a'u gwnant,
a'r rhai a gredant iddynt :
Am hyn ni ddylai neb trwy gred
roi mo'r ymddiried arnynt.

- 9 O Israë'l, dod ti yn rhwydd
ar yr Arglwydd dy holl-fryd :
Ef yw eu nerth a'u dwg i'r lan,
eu porth a'u tarian hefyd.
- 10 O tŷ Aron, dod dithau'n rhwydd
ar yr Arglwydd dy holl-fryd :
Ef yw eu nerth a'u dwg i'r lan,
eu porth a'u tarian hefyd.

- 11 'Rhai a ofnwch yr Arglwydd Ion,
rhowch arno'ch union holl-fryd :
Efe yw'r neb a'ch dwg i'r lan,
eich porth a'ch tarian hefyd.
- 12 Duw Naf a'n cofiodd, ac i'n plith
fo roes ei fendith rhadlon :
I dŷ Israë'l rhydd ei hedd,
ac unwedd i dŷ Aron.

- 13 'Sawl a'i hofnant, bendithiant ef ;
yr Arglwydd nef canmolant' :
A'i enw sanct, o'r nef i'r llawr,
bendithied mawr a bychan.
- 14 Yr Arglwydd arnoch, arnoch chwi,
a wna ddaioni amlach :
Ac a chwanega ar eich plant
ei fwyniant yn rymmufach.

- 15 Y mae iwch' fendith, a mawr lwydd,
gan y gwir Arglwydd cyfiawn :
Yr hwn a wnaeth y nefoedd fry,
a'r ddaear obry'n gyflawn.
- 16 Y nef, i'e'r nefoedd uwchlaw,
sy yn eiddaw Duw yr Ion :
A'r ddaear, lle y preswylant,
a roes ef i blant dynion.

D

17 Pwy

S A L M CXV, CXVI, CXVII, CXVIII.

17 Pwy a folant yr Arglwydd? pwy?
gwn nad hwynt-hwy y meirwon:
Na'r rhai a ant i'r bedd yn rhwydd,
lle' mae distawrwydd ddigon.
18 Ond nynt, daliwn yn ein co'
fyth fyth fendithio'r Arglwydd:
Molwch yr Arglwydd, yn un wedd,
â mawl gyfannedd ebrwydd.

S A L M CXVI.

DA gennyf wrando'r Arglwydd nef
ar lais fy llef a'm gweddi:

1 Am iddo fy nghlywed i'n hawdd,
byth archaf ei nawdd imi.

2 Mae maglau angau i'm cynllwyn,
ym mron fy nwyn i'm beddrod:

3 Cefais ing; ond galwaf fy Ner,
i'm hoed moes dyner gynmod.

4 Cyfion yw'r Ion, trugarog iawn;
ein Duw fy lawn o nodedd:

5 Duw a geidw'r gwirion; bûm i
mewn cyni, daeth i'm gwared.

6 O f' enaid, dadymchwel o'r llwch;
tyr'd i'th lonyddwch bellach:

Am i'r Arglwydd fod iti'n dda,
sef i'th orphwysfa hayach.

8 O herwydd i Dduw wared f'oes,
a'm cadw rhag gloes angau,

Fy nhraed rhag llithro i lam drwg,
a'm golwg i rhag dagrau;

9 Yn y ffydd hon, o flaen fy Nuw,
ym mysg gwyr byw y rhodia':

10 Fel y credais, felly tyftiais
i ar y testyn yma.

11 Yn fy ffrwft d'wedais i fel hyn;
Mae pob dyn yn gelwyddog:

12 Ond, O Dduw, beth a wnaf i ti,
am dy ddaioni cefnog?

13 Mi a gymmeraf, gan roi mawl,
y phiawl iachawdwriaeth:

Ac a alwaf, er mwyn fy llwydd,
ar enw yr Arglwydd Bennaeth.

14 I'r Arglwydd talaf yn forau
fy addunedau ffyddlon:

Y pryd hwn, o flaen ei holl lu,
y modd y bu'n fy nghalon.

15 Marwolaeth ei faint gwerthfawr yw
yngolwg Duw; O cenfydd:

16 Dy was, dy was wyf, mewn dirmys,
mab dy forwynig uffud.

17 Dattodaist fy rhwymau yn rhôdd;
fy offrw m fydd dy foliant:

Enw'r Arglwydd nid â o'm co';
i hwnnw bo gogoniant.

18 I'r Arglwydd bellach tala'n frau
fy addunedau cyfion:

19 Yng Nghaer-Salem, dy sanctaidd dŷ,
o flaen dy deulu ffyddlon.

S A L M CXVII.

O Cenwch fawl i'r Arglwydd nef,
moliennwch ef, genhedloedd:

Molwch ei enw ef trwy'r byd,
chwithau i gyd y bobloedd.

2 Am ei fod ini yn dda iawn,
yr Arglwydd llawn trugaredd:

A'i air ef fydd yn parhau byth;
sef ei ddilŷth wirionedd.

S A L M CXVIII.

Molwch yr Arglwydd; can's da yw
moliannu Duw y Llywydd:

O herwydd ei drugareddau

1 fydd yn parhau'n dragywydd.

2 D'wedded Israëi, Da yw ef,
a'i nawdd o nef ni dderfydd:

3 D'wedded tŷ Aron, mai da yw
trugaredd Duw'n dragywydd.

4 Y rhai a'i hofnant ef yn lân,
a ganan' yr un cywydd:

Rhon' i'w drugaredd yr un glod;
sef ei bod yn dragywydd.

5 I'm hing gelwais ar f' Arglwydd cu;
hawdd ganddo fu fy nghlywed:

Ef a'm gollyngodd i yn rhôdd,
o'i lân dragywydd nodedd.

6 Yr Arglwydd fydd im' gyd â mi;
nid rhaid im' ofni dynion:

7 Yr Arglwydd fydd ynghyd â mi,
er cospi fy ngelynion.

8 Gwell yw gobeithio yn Nuw Cun,
nag mewn un dyn o'r aplaf:

9 Gwell yw gobeithio yn yr Ion,
nâ'r tywyfsgion pennaf.

10 Doed y cenhedloedd arna' i gyd,
a'u brŷd ar wneuthur artaith:

Ond, yn enw y gwir Arglwydd Naf,
myfi a'u torraf ymaith.

11 Daethant i'm cylch ogyrch, i'm cau,
ac ar berwylau diffaith:

Ond, yn enw yr Arglwydd Naf,
myfi a'u torraf ymaith.

12 Daethant i'm cylch fel gwenyn mân,
fel diffodd tân mewn goddaith:

Yn enw yr Arglwydd, yr wyf fi
yn eu diffoddi ymaith.

13 Fy nghafddyn, gwthiaist atta'n gryf,
i geisio gennyf syrthio:

14 Duw a'm cadwodd, sef Ion fy ngrym,
fy iechyd ym', ac etto.

15 Am orfoledd Duw y bydd fon
yn nhai rhai cyfion dwyfol:

Mai'r Arglwydd Dduw, a'i law ddehau,
a wnaeth y gwyrthiau nerthol.

16 Deheulaw'r Arglwydd, trwy ei nawdd,
ef a'i dyrchafodd arnom:

A dehau law yr Arglwydd Ner
a wnaeth rymmufder drofom.

17 Nid marw, onid byw a wnaf;
mynegaf waith yr Arglwydd:

18 Hwn a'm cospodd, ond ni'm lladdodd;
yn hytrach lluddiodd a'fwydd.

19 Agorwch im' byrth cyfiawnder;
o'u mewn Duw Ner a folaf:

20 Porth yr Arglwydd, fel dyma fo,
ant iddo'r rhai cyfiawnaeth.

21 Minnau a'th folaf yn dy dŷ,
o herwydd yty 'nghlywed:

Yno y canaf nefol glod
it', am dy fod i'm gwared.

22 Y maen fy ben congl-faen i ni,
a ddarfu'r feiri' wrthod:

23 O'r Arglwydd Dduw y tyfodd hyn,
fy gan ddyn yn rhyfeddod.

24 Yr Arglwydd a'i gwnaeth, dyma'r dydd,
er mawr lawenydd yny:

Ynddo cym'rw'n orfoledd llawn,
ym lawenhâwn am hynny.

25 Attolwg, Arglwydd, y pryd hyn
yr ym yn erfyn feibiant:

Attolwg, Arglwydd Dduw, par yn'
y pryd hyn gaffael llwyddiant.

SALM CXVIII, CXIX.

- 26 Bendigaid yw y fawl a ddél
yn enw yr uchel Arglwydd:
O dy Dduw bendithiafom chwi,
trwy weddi a sancteiddrwydd.
27 Yr Arglwydd fydd yn Dduw i ni;
rhoes in' oleuni ragor:
Deliwch yr oen, a rhowch yn chwyrn
yn rhwym wrth gyrn yr allor.
28 Tydi, O Dduw, wyt Dduw i mi;
am hyn tydi a folaf:
(Da gwedd it' fawl, fy Nuw mau fi)
a thydi a ddychafaf.
29 Molwch yr Arglwydd; can's da yw
moliannu Duw y Llywydd:
O herwydd ei drugaredd fry
a bery yn dragywydd.

SALM CXIX.

ALEPH. Rhan 1.

POB cyfryw ddyn y fydd â'i daith
yn berffaith, mae fe'n ddedwydd:
Y rhai 'n fucheddol a rodian'
ynghyfraith lân yr Arglwydd.
2 Y rhai i gyd gwyn fydd a gânt,
a gadwant ei orch'mynion:
Ac a'u ceisiant hwy yn ddilys
â holl ewyllys calon.

- 3 Diau yw nad â y rhai hyn
i ganlyn llwybrau gwammal:
4 Ond cadw dy air (â erchafst yn')
a dilyn hyn yn ddyfal.
5 Och fi, na chawn unioni 'n glau
fy llwybrau at dy ddeddfod:
6 Byth ni'm gw'radwyddid y modd hwn,
tra cadwn dy gyfammod.
7 Mi a'th glodforaf di er neb,
ac mewn uniondeb calon:
Pan ddyfgywyf adnabod dy farn,
fy gadarn, ac fy gyfion.
8 Am dy farn mae fy holl amcan;
dy ddeddfau glân a gadwaf:
Na âd fyth fyth fi yn fy nych;
O tro, i edrych arnaf.

BETH. Rhan 2.

9 Pa fodd (O Dduw) y ceidw llange,
fydd ieuangc, ei holl lwybrau?
Wfth ymgadw, yn ol dy air,
peb llwybr a gair yn olau.
10 Dy orch'mynion â'm holl galon,
a'u dirgelwch, ceisais oll:
O lluddias fi, ar ofer hynt,
oddiwrthynt ar gyfyrgoll.

- 11 I'm calon cuddiais dy air cu,
rhag imi bechu 'n d'erbyn:
12 O Arglwydd, bendigaid wyt ti;
O dyfsg i mi d'orchymyn.
13 Dy gyfiawn feirn, a'r gwir air tau,
â mawl gwefusau traethais:
14 A'th dystiolaethau di i gyd
uwch holl ddâ'r byd a hoffais.
15 Dy ddeddf fy myfyr yw, a'm drych;
dy ffyrdd 'rwy'n edrych arny'n:
16 Mor ddigrif imi yw dy air,
o'm cof ni's cair un gronyn.

GIMEL. Rhan 3.

- 17 Bydd dda i'th was, a byw a wna,
a'th air a gadwa'n berffaith:
18 A'm llygaid egor di ar lled,
i weled rhin dy gyfraith.

- 19 Dieithr ydwyf fi yn y tir,
dy ddeddf wir na chudd rhagof:
20 O wir awydd i'r gyfraith hon,
mae'n don fy enaid yntof.
21 Curaist feilch; daw dy felldith di
i'r rhai sy'n torri d' eirchion:
22 Tro oddiwrthyf fi fesi ar gais;
can's cedwais dy orch'mynion.
23 Er i fwyddogion roi barn gas,
rhoes dy was ei fyfyrdod
24 Yn dy ddeddf: hon fydd im' i gyd
yn gyngor hyfryd ynod.

DALETH. Rhan 4.

- 25 F' enaid ym mron llwch y bedd yw;
o'th air gwna fi'n fyw eilwaith:
26 Mynegais fy ffyrdd, clywaist fi;
O dyfsg i mi dy gyfraith.
27 Par i mi ddeall ffordd dy air;
ar hwnnw cair fy myfyr:
28 Gan ofid, f' enaid fu ar dawdd;
â'th air gwnai 'n hawdd fi'n bybyr.
29 O'th nawdd, oddiwrthyf tyn ffyrdd gau,
a dyfsg im' ddeddfau crefydd:
30 Dewifais ffordd gwirionedd; hon
fydd ger fy mron i beunydd.
31 Glynais wrth dy air, O Arglwydd;
O lludd im' w'radwydd diglon:
32 Yn dy ddeddfau fy rhodiad fydd,
pa.. wne'ych yn rhydd fy nghalon.

HE. Rhan 5.

- 33 Duw, ffordd dy ddeddfau dyfsg i mi;
dros i' einioes hi a gadwaf:
34 O par im' ddeall y ddeddf hon;
o'm calon mi a'i cyflawnaf.
35 Par im' fyn'd lwybr dy ddeddf ar frys;
hyn yw fy 'wyllys deilwng:
36 A'm calon at dystiolaeth dda,
nid at gybydd-dra, goftwng.
37 Tro fi rhag gweled gwagedd gwaet;
bywhâ fi ' gael dy ffordd di:
38 Cyflawna d' air â mi dy was;
yna caf ras i'th ofni.
39 Ofnais warth; O tro heibio hon;
da yw d'orch'mynion tyner:
40 Wele, f' awydd i'th gyfraith yw;
gwna im' fyw, o'th gyflawnder.

FAU. Rhan 6.

- 41 Arglwydd, dod dy drugaredd ym',
a hyn o rym d' addewid:
42 Trwy gredu'n d'air, rhof ateb cŵn
i'm cablwr hwn a'm dilid.
43 O'm genau na ddwg dy air gwir;
i'th farnau hir yw 'ngobaith:
44 Minnau'n wastadol cadwaf byth
dy lân wehelyth gyfraith.
45 Mewn rhyddid mawr rhodio a wna,
a cheisaf dy orch'mynion:
46 A'th dystiolaethau rhof ar g'oedd
o flaen brenhinoedd cryfion.
47 Heb w'radwydd, llawen iawn ym' cair
yn d'air, yr hwn a hoffais:
48 Codaf fy nwyllaw at dy ddeddf,
trwy fyfyr, greddf a gerais.

ZAIN. Rhan 7.

- 49 Cofia i'th was dy air a'th raith,
lle rhois fy ngobaith arno:
50 Yn d'air mae 'nghyfur, Ior, i gyd;
yr hwn mae 'mywyd ynddo.

S A L M CXIX.

51 Er gwa'twar beilch, ni throis ychwaith
oddiwrth dy gyfraith hoyw-bur :
52 Cofais (O Dduw) dy ddeddf eriôed ;
yn honno rhoed im' gyfur.

53 Y trawfion a ofnais yn faith,
fy'n torri'r gyfraith eiddod :
54 O'th ddeddf y cenais-gerdd yn hŷ
yn nhŷ fy mhererindod.
55 Cofais dy enw (fy Ion) bob nos,
o ferch i'th ddiddos gyfraith :
56 Cefais hynny, am gadw o'm bron
dy ddeddf ; fef hon fydd berffaith.

CHETH. Rhan 8.

57 Ti, Arglwydd, wyt i mi yn rhan ;
ar d' air mae f' amcan innau :
58 Gweddiais am nawdd ger dy fron,
o'm calon, yn ol d'eiriau.
59 Meddyliais am ffyrdd dy ddeddfau,
a throis fy nghamrau attynt :
60 Dy eirchion ar frys a gedwais ;
nid oedais ddim o honynt.
61 Er i draws dorf fy 'speilio i,
dy gyfraith ni anghofais :
62 Gan godi ganol nos yn frau,
dy farnau a gyffefais.
63 Cyfaill wyf i'r rhai a'th ofnant,
ac a gadwant dy eiriau :
64 Dy nawdd trwy'r tir fy lawn i'n mysg ;
Duw, dyfsg i mi dy ddeddfau.

TETH. Rhan 9.

65 Arglwydd, gwnaethost yn dda â'th was,
yn ol dy ras yn addo :
66 Dyfsg im' ddeall dy air yn iawn,
'rwy'n credu'n gyflawn ynddo.
67 Cyn fy ngostwng, aethum ar gam ;
yn awr wyf ddinam eilwaith :
68 Da iawn a graslawn ydwy'ti ;
O dyfsg i mi dy gyfraith !
69 Dy air, er beilch yn clytio ffug,
â'm calon orug cadwaf :
70 Breision ŷnt hwy ; er-hyn myfi
dy gyfraith di a hoffaf.
71 Fy mlinder maith da iawn im' fu
i ddyfsgu dy 'statudoedd :
72 Gwell fu im' gyfraith d'enau glân,
nag aur ac arian filoedd.

JOD. Rhan 10.

73 A'th ddwyllaw gwnaethost fi dy hun,
a rhoist im' lun yn berffaith :
O par im' ddeall dy air di,
a dyfsgaf fi dy gyfraith.
74 Y fawl a'th ofnant, gwelant hyn ;
bydd llawen ganddyn' weled :
Am fod fy ngobaith yn dy air,
yr hwn a gair ei glywed.
75 Duw, gwn fod dy farnau 'n deilwng,
a'm gostwng i yn ffyddlon :
76 Dod nawdd, er cyfur im' dy was,
o'th ras a'th addewidion.
77 Dod im' dy nawdd, a byddaf byw ;
dy gyfraith yw yn felys :
78 Gw'radwydder beilch a'm plyg ar gam ;
mysyriaf am d'ewyllys.
79 Y rhai, O Dduw, a'th ofnant ni,
troer y rheini attaf :
A'r rhai 'adwaenant, er-eu maeth,
dyftiolaeth y Goruchaf.

80 Bydded fy nghalen yn berffaith
yn dy lân gyfraith, Arglwydd :
Fel na's gorchuddier yn y byd
fy wyneb-pryd â gw'radwydd.

CAPH. Rhan 11.

81 Gan ddisgwyl am dy iechyd di,
mae f' enaid i mewn diffyg :
Yn gwylied bounydd wrth dy air,
O Arglwydd cair fi'n ddiddig.
82 Y mae fy llygaid, mewn pall ddrych,
yn edrych am d'addewid :
Pa bryd (O Arglwydd, d'wedais i)
y'm diddeni â'th iechyd ?
83 Can's wyf fel costrel mewn mwg cau ;
cofais dy eiriau cyfion :
84 Pa hŷd yw amfer dy was di ?
pa bryd y berni'r trawfion ?
85 Cloddiai'r beilchion im' byllau ; hyn
fy'n erbyn dy gyfreithiau :
86 Gwirionedd yw d'orch'mynion di ;
cymmorth fi rhag cam flaglau.
87 Braidd na'm difent o'r tir ar gais ;
ond glynais wrth d'orch'mynion :
88 Bywhâ fi, Dduw, i gadw'n glau
dyftiolaeth d'enau ffyddlon.

LAMED. Rhan 12.

89 Byth yn y nef y pery d'air,
90 O Dduw. Cair dy wirionedd.
O oes i oes : sicrhe'ist y tir,
na figlir mo'i amgylchedd.
91 Safant byth wrth dy farnau di ;
maent iti'n weision ufudd :
92 Oni bai fod dy ddeddf yn dda,
i'm difa b'afai gystudd.
93 A'th orch'mynion y bywhe'ist fi ;
am hyn y rheini a gofais :
94 Eiddot ti wyf, Duw, achub fi ;
dy ddeddfau di a geisfais.
95 Disgwyl fy lladd mae'r anwir sur ;
'rwy'n ystyf dy dyftiolaeth :
96 Ar bob perffethrwydd mae tsrfyn,
ond ar d'orchymyn helaeth.

MEM. Rhan 13.

97 Mor gu (O Arglwydd) gennyf fi
dy ddeddf di a'th gylammod !
Ac ar y rhain, o ddydd i ddydd,
y bydd fy holl fyfyrddod.
98 Gwnaethost fi, â'th orch'mynion iach,
yn ddoethach nâ'm gelynion :
Can's gyd â mi yn dragywydd
y bydd dy holl orch'mynion.
99 Gwnaethost fi'n ddoethach (O Dduw Ion)
nâ'r athrawon a'm dyfgynt :
Oblegyd fy myfyrdod mau
dy dyftiolaethau oeddynt.
100 Am gadw o honof dy ddeddf di,
mwy nâ'm rhieni de'ldais :
101 Rhag dryglwybr, fel y cadwn d'air,
fy nhraed yn ddiwair cedwais.
102 Rhag dy farnau ni chiliais i ;
can's ti a'm dyfsgaif ynddynt :
103 Mor beraidd gennyf d'eiriau iach !
nâ'r mel melyfach ydynt.
104 O Arglwydd, â'th orch'mynion di -
y gwnaethost fi yn bwyllawg :
Am hynny 'r ydwyf yn casâu
pob cyfryw lwybrau geuawg.

NUN.

S A L M CXIX.

NUN. Rhan 14.

- 105 Dy air i'm traed i llusern yw,
a llewyrch gwiw i'm llwybrau:
106 Tyngais, a chyflawni a wnaf,
y cadwaf dy lân ddeddfau.
107 Cystuddiwyd fi'n awr, Arglwydd da;
bywhâ fi'n ol d'addewid:
108 Boddloner di, O Arglwydd mau,
ag offrrwm genau diwyd;

A dyfg im' dy holl farnau draw.
109 F' enaid fy'm llaw'n waftadol:
Am hynny nid anghofiais chwaith
dy lân gyfraith sancteiddiol.
110 Yr annuwiolion i'r ffordd fau
rhoddafant faglau geirwon:
Ni chyfeiliornais i, er hyn,
ond dilyn dy orch'mynion.

- 111 Cym'rais yn etifeddiaeth lân
byth weithian dy orch'mynion:
O herwydd mai hwynt-hwy y fydd
lawenydd mawr i'm calon.
112 Gostyngais i fy nghalon bur,
i wneuthur, trwy orfoledd,
Dy ddeddfau di tra f'wy'n y byd,
a hynny hyd y diwedd.

SAMECH. Rhan 15.

- 113 Dych'myigion ofer cafe'is i,
a'th gyfraith di a hoffais:
114 Lloches a tharian im' y'th gair;
wrth dy air y disgwylais.
115 Ciliwch, rai drwg, oddiwrth yf fi;
fy Nuw cadwaf ei gyfraith:
116 Cynnal fi â'th air, a byw a wnaf;
ni wridaf am fy ngobaith.

117 O cynnal fi, fy Arglwydd Naf,
a byddaf iach drag'wyddol:
Ac yn dy ddeddfau iach y bydd
fy llawenydd gwaftadol.
118 Sethraifft, O Arglwydd, yr holl rai
a ai oddiwrth dy ddeddfau:
Am mai oferedd ger dy fron
oedd eu dych'myigion hwythau.

- 119 Difethaifft holl rai drwg y tir,
tel y difethir fothach:
Am hyn dy dystiolaethau di
a gerais i'n anwylach.
120 O Arglwydd Dduw, rhag ofn dy ddig,
fy nghnawd a'm cig a fynnodd:
Rhag dy farnedigaethau di
fy yspryd i a ofnodd.

A I N. Rhan 16.

- 121 Barn a thrugaredd a wneuthym;
na ddod fi y'm cafeion:
122 O Arglwydd, dyfg ddaioni i'th was;
achub rhag cas y beilethion.
123 Pallai' ngolwg, yn disgwyl llawn
iechyd o'th gyflawn eiriau:
124 Yn ol trugaredd â'th was gwna,
dyfg imi'n dda dy ddeddfau.

125 Dy was wyf fi, deall im' dod
i wybod dy ammodau:
126 Madws i't' (Arglwydd) roddi barn;
torrwyd dy gadarn ddeddfau.
127 Mwy nag yr hoffais dy ddeddf di,
pe rhon' a i goethi'n berffaith:
128 Yn uniawn oll y cyfrifais;
cafeais lwybrau diffaith.

P E. Rhan 17.

- 129 Rhyfedd yw dy dystiolaethau;
f' enaid innau a'u cadwodd:
130 Egoriad d'air yn oleu caid;
i weiniaid pwyll a ddyfzodd.
131 Dyheais gan chwant (O Dduw Ion)
i'th lân orch'mynion croyw:
132 Edrych di arnaf megis ar
y rhai a gâr dy enw.
133 Yn ol d'air cyfarwydda'n hroed;
anwiredd na ddoed arnaf:
134 O gwared fi rhag trawfedd dŷn,
a'th orchymyn a gadwaf.
135 Llewyrcha d' wyneb ar dy was,
dyfg imi flas dy ddeddfau:
136 Dagrau o'm golwg llifo'wnant,
na's cadwant dy gyfreithiau.

T S A D I. Rhan 18.

- 137 Cyflawn ydwyf (O Arglwydd Dduw)
ac uniawn yw dy farnau:
138 Dy dystiolaethau, yr un wedd,
ŷnt mewn gwirionedd hwythau.
139 Fy ferch i'th air a'm difaodd,
pan anghofiodd y gelyn:
140 D'ymadrodd purwyd trwy fawr ras;
hoffodd dy was d'orchymyn.

- 141 Nid anghofiais dy gyfraith lân,
er bod yn fychan f'agwedd:
142 Dy gyflawnder di cyflawn fydd,
a'th ddeddf di fydd wirionedd.
143 Adfyd cefais, a chystudd maith;
dy gyfraith yw'n nigrifwch:
144 Gwna im' ddeall cyflawnder gwiw,
a byddaf fyw mewn heddwrch.

C O P H. Rhan 19.

- 145 Llefais â'm holl galon; O clyw,
a'th ddeddfau, Duw, a gadwaf:
146 Arnat ti llefais; achub fi,
a'th lwybrau di a rodiaf.
147 Gwaeddais, achubais flaen y dydd,
wrth d'air yn ufudd gwyllais:
148 Deffroi fy llygaid ganol nos,
o achos d'air a hoffais.

149 Clyw fi'n ol dy drugaredd dda;
bywhâ fi'n ol dy farnau:
150 Arnaf rhai' f'geler a nesânt;
trofeddant dy gyfreithiau.
151 Tithau bydd agos, Arglwydd Dduw;
gwirionedd yw dy orch'mynion:
152 Gwyddwn fod dy dystiolaethau
gwedi' sicrhâu yn gyflon.

R E S H. Rhan 20.

- 153 Gwel fy nghystudd, gwared ar gais;
can's cofiais dy gyfreithiau:
154 Dadleu fy nadl, rhyddhâ fi'n rhodd,
yn ol ymadrodd d' enau.
155 Ffordd iachawdwriaeth fydd bell iawn
oddiwrth anghyflawn ddynion:
Am nad ydynt yn ceisio'n glau
mo lwybr dy ddeddfau union.
156 Dy drugaredd, Arglwydd, aml yw;
gwna im' fyw'n ol dy farnau:
157 Llauer fy'm herlid; 'r wyf, er hyn,
yn dilyn dy lân ddeddfau.
158 Gwelais y traws, a grefyn fu
ddynt ddirmygu d' eiriau:

S A L M CXIX, CXX, CXXI, CXXII, CXXIII, CXXIV.

159 Hoffais dy ddeddf; bywhâ fi, Arglwydd,
herwydd dy drugareddau.

160 Dechreu dy air gwirionedd yw,
O Arglwydd Dduw y Llywydd:
A'th gyfiawn farnedigaethau
fydd yn parhau'n dragywydd.

SCHIN. Rhan 21.

161 Y cryf ar gam f'erlid a wnai;
rhag d'ofn y crynai'nghalon:
162 Oblegyd d'air wyf lawen iawn,
fel pe cawn dlyfau mawrion.
163 Celwydd fneidd-dra a gas'ais,
a hoffais dy gyfreithiau:
164 Saith-waith bob dydd y rhof it' glod,
am fod yn dda dy farnau.
165 Y sawl a gâr dy air, cânt hedd;
drwg ni's goddiwedd mo'nyn':
166 Gwyliais, Arglwydd, wrth dy ieched,
gan wneuthud dy orchymyn.
167 Dy ddeddf cadwodd fy enaid i,
a hi yn fawr a hoffais:
168 Am fod fy llwybrau ger dy fron,
d'orch'mynion nid anghofiais.

TAU. Rhan 22.

169 O'th flaen, Arglwydd, nesaed fy nghri;
dysg imi ddeall d'eiriau:
170 Gwared fi'n ol d'ymadrodd rhad;
dêl attad fy ngweddïau.
171 Dy fawl a d'atha'ngeuau'n wŷch,
pan ddyfgyf dy ddeddfau:
172 Datgan fy mofod d'air yn rhwydd,
herwydd dy gyfiawn eiriau.

173 Cymhorthed dy law fi ar gais;
dewifais dy orch'mynion:
174 Cerais dy ieched, a'th ddeddf fydd
lawenydd mawr i'm calon.
175 Bo f'enaid byw, a mawl it' rhoed;
dy farn boed i'm hymddiffyn:
176 Crwydrais fel oen, dy was O cais;
can's cofiais dy orchymyn.

S A L M CXX.

I'M hing y gelwais ar f'Arglwydd,
ac ef yn rhwydd a'm clybu:
2 Duw, gwared fi rhag tafod gau,
a genau yn bradychu.
3 Dywaid i mi, oes les neu fael
i'w gael, O dafod diftryw?
4 Geiriau fel llymion faethau cawr,
ynghyd â marwawr meryw.
5 Gwae fi, aros 'honof yn llech
ynghyd â Mefech dwyllgar;
6 chysfannedu a'm gwerfyll
yn nhrawfion bebyll Cedar.
7 Hir y bu f'enaid, y sut hon,
ym mysg caseion heddwch:
8 Os fon am lonydd a wnawn i,
rhyfelai'r rheini'n rhyfllwch.

S A L M CXXI.

Dwyliaf o'r mynyddoedd draw,
lle daw im' help wyllysgar:
2 Yr Arglwydd rhydd im' gymmorth gref,
hwn a wnaeth nef a daear.
3 Dy droed i lithro ef ni's gad,
a'th Geidwad fydd heb huno;
4 Wele, Geidwad Israhel lân,
heb hwn na hepiar arno.

5 Ar dy law ddeau mae dy Dduw,
yr Arglwydd yw dy Geidwad:
6 Dy lygru ni chaiff haul y dydd,
a'r nos nid rhydd i'r Heuad.
7 Yr Ion a'th geidw rhag pob drwg,
a rhag pob cilwg anfad:
8 Cai fyn'd a dyfod byth yn rhwydd;
yr Arglwydd fydd dy Geidwad.

S A L M CXXII.

I Dŷ'r Arglwydd pan dd'wedent, Awn,
im' llawen iawn oedd gwrandu:
2 Sai'n traed o fewn Caerfalem byrth,
yr un ni fyrth oddiyno.
3 Caerfalem lân, ein dinas ni,
ei fail fydd ynddi i' hunan:
A'i phobl fydd ynddi yn gyttûn,
a Duw ei hun â'i drigfan.
4 Can's yno y daw y llwythau'nghyd,
yn unfryd, llwythau'r Arglwydd:
Tyftiolaeth Israhel a'i drig-fod,
a chlod i'w fawr fansteiddrwydd.
5 Can's yno cadair y farn fydd;
eisteddfod Dafydd yno:
6 Erchwch i'r ddinas hedd a mawl,
a llwydd i'r sawl a'th garo.
7 O fewn dy gaerau heddwch boed,
i'th lyfoedd doed yr hawddfyd:
8 Er mwyn fy mrodyr mae'r arch hon,
a'm cymmudogion hefyd.
9 Ac er mwyn ty'r Arglwydd ein Duw,
hwn ynot yw'n rhagorol:
O achos hyn yr archaf fi
i ti ddaioni rhadol.

S A L M CXXIII.

T Uedda'ngolwg at y ne',
(fy Nuw) dy le trigianol:
2 Fel y try gweision eu llygaid
at ddwylo'u meistrad bydol.
Llygaid llaw-forwyn, ar bob tro,
a ddilyn ddwylo'i meistr:
Disgwylwn arnat (Dduw) r un wedd
am dy drugaredd gynnes.
3 Dynawdd, Arglwydd, dynawdd yn rhodd;
dygasom ormodd dirmyg:
4 Gan watwar y tyn a'r balch iawn,
yr ym yn llawn boenedig.

S A L M CXXIV.

D YMA'r amser, yn ddi ymgêl,
gall Israhel synezi:
Yr Arglwydd nef oni bai fod
â'i arfod gyd â nyni;
2 Gyd â ni oni bai ei fod,
pan ddaeth gwrth-drafod dynion;
3 Pan gododd eu llid i'n poeni,
llyngasent ni yn fywion.
4 Y dyfroedd a'n boddasent ni,
a'n hoes dan gefnlli' buan:
5 Chwyddasent drosom, fel chwydd dw'r;
fel dyna gyflwr truan.
6 Bendigaidd Ior ei law a droes;
ac ef ni roes mo honom
Yn ysglyfaeth, i'n rhwygo'n frau,
i'w gwag efeiliau llymion.
7 Ein henaid aeth yn rhydd o lŷn,
fel yr aderyn gwirion;
Rhwyd yr adarwr torri'wnaeth,
a ninnau aeth yn rhyddion.

S A L M CXXIV, CXXV, CXXVI, CXXVII, CXXVIII, CXXIX, CXXX.

8 Ein holl gynhorthwy ni, a'n llwydd,
fy'n nerth yr Arglwydd hawddgar:
Yr hwn, trwy waith ei ddwyllaw ef,
a greawdd nef a daear.

S A L M CXXV.

SAWL a 'mddiriedant yn Nuw Ion,
byddant fel Seion fynydd,
Yr hwn ni fyf: a'i sylwedd fry
a bery yn dragywydd.
2 Fel y faif fail Caerfalem fry,
a'i chylchu mae mynyddoedd:
Felly yr Arglwydd yn gaer fydd
dragywydd cylch ei bobloedd.

3 Er na orphywys rhwyf clodd hir
yr enwir ar gyfiawniaid:
Rhag i'r rhai cyfiawn estyn llaw,
i deimlaw campau diriaid;
4 O Arglwydd Dduw, yn bryfur gwna
i bob dyn da ddaioni:
Sef union attat ti yn glau
y bydd calonau'r rheini.

5 Onid y drygddyn, Duw a'i gyr
gyd â gweithwyr anwiredd:
Mewn drwg ymdrôes, felly ymdrôed;
ar Israel boed tangnefedd.

S A L M CXXVI.

PAN ddychwelodd ein gwir Dduw Ion
gaethiwed Seion sanctaidd:
Mor hyfryd gennym hyn bob un,
a rhai mewn hŷn nefolaidd.
2 Nyni â'n genau yn dda'n gwedd,
gorfoledd ar ein tafod,
Ym mhlith cenhedloedd d'wedyn hyn;
Fe wnaeth Duw droftyn' yftod.

3 Yftod fawr a wnaeth Duw yn wir,
ein dwyn i'n tir cynnesin:
O gaethiwed y gelyn llym;
am hyn yr ym yn chwerthin.
4 O cynnull ein gweddillion ni;
tro adre' r rheini eilwaith:
Can dy lif-ddyfroedd fel y gwlych
y dechau fych a diffaith.

5 Y rhai fy'n hau mewn dagrau blin,
hwynt-hwy dan chwerthin medant:
Felly, f' Arglwydd, dan droi y byd,
dwg ni i gyd i'r meddiant.
6 Y rhai dan wylo aeth o'r wlad,
fel tasflu had 'rhyd gryniau:
Trwy lawenydd y dont ynghyd,
fel casglu yd yn dyrrau.

S A L M CXXVII.

YTŷ ni adeilado'r Ner,
a'i'n ofer gwaith y seiri:
A'r ddinas hon ni's ceidw efô,
ni thycia gwylio ynddi.
2 Os bore godi, os hŷn hwyr,
a byw trwy lwyr ofidio;
Ofer i gyd: Duw a rydd hŷn
i bob rhyw un a'i caro.

3 Wele, y plant a roir i ddyn,
hiliogaeth yn' i'r Arglwydd:
Ac o'i rodd ef daw ffryth y brŷ,
i'w magu mewn sancteiddrwydd.
4 Fel gŵr cryf, p'le bynnag y daw,
ac yn ei law ei faethau:
Plant yr ieuengŷyd felly 'maen'
yn bŷch o flaen y tadau.

5 Sawl' honynt fydd â'i wifr yn llawn,
mae'n ddedwydd iawn ei foddion:
Hwy ni's gw'radwyddir, pan ddél man
i mddiddan â'u gelynon.

S A L M CXXVIII.

AOfno'r Arglwydd, gwŷn ei fyd,
a rhodio'r hŷd ei lwybrau:
2 Bwyttai o ynnill gwaith dy law,
a blith y daw i tithau.
3 Dy wraig ar du dy dŷ is nen,
fel per winwŷdden ffirwythlon:
Dy blant ynghŷlch dy fwrdd, a fydd
fel olew-wŷdd blanhigion.

4 Wele, fel dyma'r modd, yn wir,
bendithir y gŵr cyfion:
A ofno'r Arglwydd Dduw yn ddwys,
rhydd arno bwys ei galon.
5 Cei gyflawn fendith gan Dduw Ion,
bydd dithau, Seion, ddedwydd:
Fel y gwelych, â goleu drem,
Caerfalem mewn llawenydd,

6 Holl ddyddiau d'einioes. Plant dy blant,
cei weled llwyddiant iddynt:
Ac ar holl deulu Israel,
daw hedd diogel arnynt.

S A L M CXXIX.

LLawer gwaith cefais gyftudd mawr,
Israel yn awr dyweded:
O'm hieuengŷyd hyd yr awr hon,
fe wŷr fy mron eu trymmed.
2 A llawer gwaith y cefais lid,
o'm gwan ieuengŷyd allan,
A blin gyftudd ar lawer tro:
ac etto ni'm gorfuan'.

3 Yr arddwŷr arddent y cefn mau,
trwy rwygo cwysau hirion:
4 Y cyfion Ner torrodd yn frau
bleth-didau'r annuwiolion.
5 Pa rai bynnag a roisant gas
ar degwch dinas Seion,
Ow'radwydder hwynt, cilient i'w hol,
y rhai annuwiol creulon.

6 Byddant fel y glas wellt a fai
ar bennau tai yn tyfu:
Yr hwn fydd, cyn y tynner fo,
yn gwywo, ac yn methu.
7 Ni leinw'r medelwr ei law;
ni chair o honaw ronyn:
I'r casglwr ni's tâl ddim mo'i droi,
na'i drin, na'i roi mewn rhwymyn.

8 Fel na bai byth gwiw gan y rhai
na'r a dramwyai heibio,
Dd'wedyd unwaith, Duw a ro llwydd:
neu, 'R Arglwydd a'ch bendithio.

S A L M CXXX.

OR dyfnder gelwais arnat, Ion:
2 O Arglwydd tirion, goftwng
Dy glust, ystyria y llais mau,
clyw fy ngweddïau teilwng.
3 Duw, pwy a faif yn d'wyneb di,
os creffi ar anwiredd?
4 Ond, fel y'th ofner di yn iawn,
yr wyt yn llawn trugaredd.
5 Disgwyliais f' Arglwydd, wrth fy rhaid;
disgwyliodd f' enaid arno:
Rhois fy holl obaith yn ei air;
6 F' enaid a gair yn effro.

S A L M CXXX, CXXXI, CXXXII, CXXXIII, CXXXIV, CXXXV.

Ac am yr Arglwydd gwylio y bydd
fwy na gwylieddyd difri,
A edrych blygain bob pen awr,
a welo'r wawr yn codi.

7 Un wedd disgwylid Israël
yn ddirgel am yr Arglwydd:
Can's mae nawdd gyd â'r Arglwydd nef;
mae ynddo ef rywiogrwydd.
Ei drugareddau ant' ar led,
fe rydd ymwared ini;
8 Fe weryd Israël; fel hyn
fo'i tyn o'i holl ddrygioni.

S A L M CXXXI.

YN fy nghalon ni bu falch chwydd,
O Arglwydd, na dim tynder:
Ni chodais chwaith drahaus wg
i'm golwg, o dra uchder.
Ac ni rodiais yma a thraw,
i dreiglau pethau mawrion:
Ni fanwl chwiliais am wybod
rhyfeddod a dirgelion.

2 Gostyngais i f' enaid mewn pryd,
fel pan ddiddysfyd herlod:
Fy enaid fydd fel un a fu
gwedi 'ddiddysfu'n barod.
3 Ond disgwylid tŷ Israël
wrth wir Imanuel beunydd:
Sef wrth yr Arglwydd o'r pryd hyn,
heb derbyn, yn dragywydd.

S A L M CXXXII.

O Cofia Ddafydd, fy Nuw Ner,
a'i holl wrth-finder hefyd:

2 Pa lw adduned a roes fo
i Dduw Iago, gan dd'wedyd,
3 Nid af o fewn pabell fy nhŷ,
a'm gwely mwy ni's dringaf:
4 Ni roddaf i'm dau lygad hŷn,
amrantun chwaith ni chyfgaf;

5 Nes caffwyf gyfle, yn ddi rus,
i Arglwydd grymmus Iago:

6 Wele'n Ephrata clywsom fod
lle o breswylfod iddo.

Cawfom hi ym meusydd y coed.

7 Pawb doed i'w bebyll ticion:
Awn, ymgrymmwn, pawb ufuddhaed,
wrth ei faingc draed yn union.

8 F' Arglwydd, cyfod i'th esmwyth lys,
a'th arch o rymmus fawredd:

9 Gwisged d'offeiriad gyfion frain,
gwisged dy saint wirionedd.

10 Er mwyn Ddafydd, dy ffyddlon was,
na thyn dy ras yn llidiog:

Ac na wrth'neba di, er neb,
mo wyneb dy Enneiniog.

11 I Ddafydd rhoes yr Ion lw gwir;
a chedwir hwn heb wyredd:

O ffrwyth dy gorph rhof ar dy faingc
i'th iraidd gaingc i eistedd.

12 Fy neddfau a'm cyfammod i
dy feibion di os cadwant:

O blan i blan, o gaingc i gaingc,
hwy ar dy faingc a farnant,

13 Can's fy Arglwydd, o serch a bodd,
a rag-ddewisodd Seion:

I drigo ynddi rhoes ei fryd,
gan dd'wedyd geiriau tiron;

14 Hon syth fydd fy ngorphwysfa i;
o haffder ynddi triga,

15 Bendithiaf hi â bwyd di ball,
â'i thlawd diwall o fara.

16 A iachawdwriaeth, medd Duw Naf,
y gwisgaf ei heglwyswyr:

A rhoddaf yngenau pob fant,
o'i mewn, ogoniant fallwyr.

17 Paraf hyn oll, ac felly bydd
corn Dafydd yn goronog:

Felly darperais, gan fy mliwyll,
brif ganwyll i m Henneiniog.

18 Am ei elynion, o bob parth,
y gwisgaf warth a gw'radwydd:

Paraf hefyd i'w goron fo
fodeuo, medd yr Arglwydd.

S A L M CXXXIII.

WELE, fod brodyr yn byw 'nghyd,
mor dda, mor hyfryd, ydoedd!

2 Tebyg i olew o fawr werth
mor brydferth ar y gwisgoedd:

Fel pe disgynai draw o'r nen,
'r hŷd barf a phen offeiriad:

Sef barf Aron, a'i wisg i gyd,
yn hyfryd ei arogliaid:

3 Fel pe disgynai gwllith Hermon
yn dō dros Seion fynydd:

Lle rhwymodd Duw fywyd, a gwllith
ei fendith, yn dragywydd.

S A L M CXXXIV.

WELE, holl weision Arglwydd nef,
bendithiwech ef, lle'r ydych

Yn sefyll yn nhŷ Dduw y nos,
a'i gyntedd diddos trefn-wŷch.

2 Dyrchefwch chwi eich dwylaw glân
yn ei gyflwr-lân annedd:

A bendithiwech, â chalon rwydd,
yr Arglwydd yn gyfannedd.

3 Yr Arglwydd, â'i ddeheulaw gref
hwn a wnaeth nef a daear,

A roddo ei fendith, a'i ras,
i Seion, ddinas hawddgar.

S A L M CXXXV.

O Molwch enw'r Arglwydd nef,
ei weision ef moliennwch:

2 Y rhai a faif i'w dy a'i byrth,
i'n Duw, a'i fawrwyrth, cenwch.

3 Molwch yr Arglwydd, can's da yw;
clod i'r Ior byw a berthyn:

Cenwch ei glod dros yr holl fydd;
a hyfryd yw y testyn.

4 Oblegyd yr Arglwydd â'i nawdd
ef a etholawdd Iago:

Ac Israël, i'w mysg y trig,
yn deulu unig iddo.

5 Can's mawr yw'r Arglwydd yn ei lys;
mi wn yn hyfys hynny:

Ym mhell uwch law'r holl dduwiau mân
mae'r Arglwydd glân, a'i allu.

6 Flyn oll a fynnodd a wnaeth ef,
yn uchder nef eithafon:

A'r ddaear, ac yn y môr cau,
a holl ddyfnderau'r eigion.

7 O eithaf daear cyfyd tarth;
daw'r mellt o bob parth hwythau:

Ac oer dymheffloedd, gwllaw, a gwynt,
a godynt, o'i drysorau.

8 Yn nhir yr Aipht, dynion, a dâ,
â llawer pla, y t'rawodd;

S A L M CXXXV, CXXXVI, CXXXVII.

Cyntaf-anedig o bob un,

â'i law ei hun, a laddodd.

9 I'th ganol di, O Aipht greulon,
rhoes Duw arwyddion rhyfedd :
Ar Pharo a'i holl weision i gyd ;
dug trwy'r holl fyd orfoledd.

10 O nerth ei fraich efe a wnaeth
lawer cenhedlaeth feirwon :
A lladdodd lawer, yr un wedd,
o ben brenhin'edd cryfion.

11 Sef o'r Amoriaid Sehon fawr,
ac Og y cawr o Bafan :
A'r un ddinyfriad arnynt aeth,
a holl frenhiniaeth Canan.

12 A'u holl diroedd hwynt-hwy i gyd,
gyd â'u holl fywyd bydol,
I Israëi ei roi a wnaeth,
yn etifeddiaeth nerthol.
13 Dy enw (O Arglwydd) a'th nerth cry',
a bery yn dragywydd :
Ac o genedl i genhedlaeth,
dy goffadwriaeth, Lywydd.

14 Can's ar ei bobl y rhydd ef farn,
yr Arglwydd cadarn cyfion :
Ac yn ei holl lywodraeth bur,
bydd doftur wrth ei weision.

15 Y delwau oll, gwaith dwylaw yn',
a dyfais dŷn anffyddlon :
O aur ac arian, dŷn a'u gwnaeth,
o hil cenhedlaeth weigion.

16 O waith dŷn, genau rhwth y fydd,
heb ddim lleferydd iddyn' :
Ac mae llun llygaid mawr ar lled,
a'r rhai'n heb weled gronyn.
17 Dwy glust dynion fydd i bob un,
heb glywed mymrn etto :
Eu safn yn ehang, ac ni chaid
na chwyth nac enaid ynddo.

18 Un fodd â'r delwau, fydd y rhai
a'u gwnelai hwynt â'u dwylo :
Ac nid yw well nâ'r rhai'n yr un
ynddyn' a ymddiriedo.
19 Tŷ Israëi, na choeliwch chwi,
tŷ Aron, Lefi ufudd,
20 I'r rhai'n ddim, ond i'r Arglwydd ne' :
bendithiwech e'n dragywydd.

21 Bendithier fyth mawr Enw'r Ion,
o Seion hen, a barchem :
Behdithier, moler ei enw fo,
fy'n trigo yng Nghaer-Salem.

S A L M CXXXVI.

MOlwch yr Arglwydd, can's da yw ;
moliennwch Dduw y Llywydd :
Can's ei drugaredd oddi fry
a bery yn dragywydd.

2 Molwch chwi Dduw y duwiau'n rhwydd,
3 Ac Arglwydd yr arglwyddi :
4 Hwn unig a wnaeth wyrthiau mawr,
trwy ei ddirfawr gdaioni.

5 Gwnaeth, â'i ddoethineb, nef uwch ben,

6 A'r ddaearen, a'r dyfr'edd ;

Y rhai yw prif sylwedd y byd,
ac i gyd o'i drugaredd.

7 'R hwn a wnaeth oleuadau mawr,
o'r nef hyd lawr, â'i fawredd :

8, 9 Haul y dydd, a'r lleuad y nos,
i ddangos ei drugaredd.

10 'R hwn a d'rawodd yr Aipht i'w ddig,
a'r blaen-anedig ynddi :

11 Ac addug Israëi i'r daith,
ac ymaith o'u holl gyny.

12 A hyn trwy law gref, a braich hir,
o rym ei wir ogonedd :

13 A holli'r môr coch yn ddwy ran,
o anian ei drugaredd.

14 Dug Israëi i'r lan yn wŷch ;
fel dyna ddrych gortoledd :

15 Yfgytio Pharo, a'i holl lu ;
a hyn fu ei drugaredd.

16 A dwyn ei bobloedd, yn ddi-chwŷs ;
trwy wledydd dyrys anian :

17 Taro brenhinoedd er eu mwyn,
ac felly 'dwyn hwy allan.

18 Lladd llawer brenhin cadarn llon ;

19 Sef Sehon yr Amoriaid :

20 Ac Og o Bafan, yn un wedd,
o'i fawr drugaredd dibaid.

21 A'u holl diroedd hwynt-hwy i gyd
eu rhoi yn fywyd bydol

22 I Israëi ei was, a wnaeth,
yn etifeddiaeth nerthol.

23 Hwn i'n cyfudd a'n cofioedd ni,
o'i fawr ddaioni tirion :

24 Ac a'n hachubodd yn ddiswrth
oddiwrth ein holl elynion.

25 Yr hwn a ymbyrth bob rhyw gnawd,
yn ddiawl o'i drugaredd :

26 Clodforwch Dduw, Brenhin y nef ;
rhowch iddo ef ogonedd.

Molwch Arglwydd yr arglwyddi,

uwch ben pob rbi o fawredd :

*Duw'r duwiau, lor uwch ben pob ion,
a ffynnon y drugaredd.*

S A L M CXXXVII.

PAN oeddym gaeth yn Babilon,
ar lan prif afon groyw,
Mewn coffadwriaeth am Seion,
hidlason ddagrau'n loyw.
2 Rhoddafom ein telynau 'nghrog
ar goed canghennog irion,
Lle yr oedd prenïau helyg plan
o ddeutu glan yr afon.

3 Y rhai a'n dug i garchar caeth,
i ni yn firaeth gofynen'.

A ni'n bruddion, gerddi Seion :
yfywaeth peth ni's gallen.

4 O Dduw, pa fodd y canai neb
(rhoem ateb yn ystyriol)

I chwi o gerdd ein Harglwydd Dad,
a ni mewn gwlad efronol ?

5 Os â Caersalem o'r cof mau,
anghosied dehau ganu :

6 Na throed fy nhafod, oni bydd
hi'n ben llawenydd imi.

7 Cofia di, Dduw, blant Edom lem,
yn nydd Caersalem hawddgar :

Noethwch, dynoethwch (meddei rhai'n)
ei mur a'i main i'r ddaear.

8 Bydd gwŷn eu byd i'r sawl a wnel
i ti, merch Babel rydoft,

Yr unrhyw fefur, gan dy blau,
i ninnau fel y gwnaethofst.

9 Y sawl a gym'ro dy blant di,
bo'r rheini fendigedig,

Ac a darawo'r eppiltau
â'u pennau wrth y cerrig.

S A L M CXXXVIII, CXXXIX, CXL.

S A L M CXXXVIII.

RHOF fawrglod iti, fy Nuw Ion;
o ddyfnder calon canaf:
Yngwydd holl angylion y nef,
a'm hoslef, y'th foliannaf.
2 Ymgrymmaf tu a'th sanctaidd dŷ,
dan ganu o'th drugaredd:
A'th enw mawr, uwch-law pob peth,
a'th air difeth wirionedd.
3 Y dydd y gelwais arnat ti,
gwrandewaist fi yn fuan:
Yno y nerthais, a chref blaid,
fy enaid i, oedd egwan.
4 Doed brenhinoedd y ddaear hon,
a rhoen' it' union foliant:
Addolent oll ein gwir-Dduw ni;
can's d'eiriau di a glywfant.

5 Yn ffyrdd yr Arglwydd, yr un wedd,
ac am ei Fawredd, canant:
Gan ddangos trwy'r holl fyd ei fraint,
a maint yw ei ogoniant.
6 Uchel yw'r Ion, etto fe wel
yr ufudd ifel ddynion:
A gwel o hirbell, er eu plan,
y beilch â'r gwarrau sythion.

7 Pe bai yn gyfyng arnai 'r byd,
ti a'm bywbeyd eilwaith:
Gan estyn llaw, i ddwyn dy was
oddiwrth rai atcas ymaith.
8 Yr Arglwydd a gyflawna â mi,
Duw, dy ddaioni rhag-llaw,
Ac yn dragwydd i mi dod:
na wrthod waith dy ddwyllaw.

S A L M CXXXIX.

A Rglwydd, manwl y chwiliaist fi;
da y'm hadwaeni hefyd:
2 Eisteddiad, codiad, gwyddost hyn,
a'm meddwl cyn ei dd'wedyd.
3 Yr wyd ynghylch fy lloches i,
a'm ffyrdd fydd iti'n hyspys:
4 Nid pes air na's gwyddost ei fod
ar flaen fy nhafod ofnus.

5 O'm hol ac o'm blaen y'm lluniaist;
dy law a ddodaist arnaf:
6 Gwybodaeth ddeithr yw i mi,
a'i deall hi ni's medraf.
7 I ba le 'raf fi i roi tro,
i' mguddio rhag dy Yspryd?
I ba le ffoaf rhag dy wŷydd,
trwy gael ffordd rwydd i lathlyd?

8 Os dringaf tu a'r nesoedd fry,
wyt yno i'th dŷ perffaith:
Os tu a'r dyfndwr gostwng tro,
yr wyt ti yno eilwaith.
9 Pe cawn adenydd bore wawr,
a'myn'd i for mawr anial:
10 Yno bydd dy ddeheulaw di,
i'm tywys i, a'm cynnal.

11 A phe meddylwn, yr ail dro,
ymguddio mewn tywyllwg:
Canol y nos fel hanner dydd,
mor oleu fydd yn d'olwg.
12 Nid dim tywyllach nos i ti,
nag yw goleuni hafddydd:
A'r ddau i ti maent yr un ddull,
y tywyll a'r goleuddydd.

13 Da' gwyddost y dirgelwch mau;
f'arennau a feddiennaist:

Ynghrôth fy mam pan oeddwn i,
yno tydi a'm cuddiaist.
14 Can's rhyfedd iawn y gwnaethpwyd fi,
a'th waith di fy rfyddod:
A'm henaidd a'wyr hynny'n dda,
a hon a wna it' fawrglod.

15 Ni chuddiwyd fy ngrym rhagot ti,
pan wnaethost fi yn ddirgel,
Fel llunio dŷn o'r ddaear hon,
o fewn pridd eigion ifel.
16 Dy lygaid gwelfant fy nhrefn wael,
cyn i mi gael perffeithlun:
R oedd pob peth yn dy lyfr yn llawn,
cyn bod yn iawn un grodyn.

17 Mor anwyl dy feddyliau ym'!
mor fawr yw sum y rheini!
18 Wrth fwrw, amlach gwn yw bod
nâ'r tywedi o rifedi.
Myfyrio pan ddeffrowyf fi,
rwyf gyd â thi yn gwblol.
19 O Dduw, pa achos, yn dy lid,
na leddid yr annuwiol?

O Dduw, pe cospid rhai o'r rhain
y fydd yn arwain traha:
Wrth y gwaedlyd fo gaid d'wedyd,
Dydi dos oddi yma.
20 Y rhai am danad, f' Arglwydd cu,
fy'n traethu pethau 'sgeler:
A'th elynion, dibris eu llw,
cym'rafant d'enw'n ofer.

21 On'd cas yw gennyf, O Dduw Ion,
dy holl gafeion gwaedlyd?
On'd ffaidd gennyf fi bob dŷn
a ai yn d'erbyn hefyd?
22 A llawn gas y cafeais hwynt:
ynt fel ar bwynt gelynion.
23 O chwilia fi, O Dduw, yn hŷ:
cei hynny yn fy nghalon.

(Duw) prawf fy meddwl i'n fy mol.
24 Oes ffordd annuwiol genny',
Gwel fi, tywys, dwg fi yn f'ol;
dod ffordd drag'wyddol ymy.

S A L M CXL.

RHAG y gŵr drwg gwared fi (Ner)
rhag gŵr y trawfder efrydd:
2 Rhai fy'n bradychu yn ddirgel,
a chafgu rhyfel beunydd,
3 Fel colyn farph yn lithrig wau,
yw eu tafodau llymion:
Gwenwyn yr asp fydd yn parhau
dan eu gwefusau creulon.

4 Rhag y dŷn drwg, rhag y gŵr traws,
fy'n myfyr lliaws faglau:
Duw, gwared fi, rhag gosod brad
ynghylch fy ngwaftad lwybrau.
5 Y beilch cuddiafant fagl a rhwyd;
wrth hon gosodwyd tannau:
Ar draws fy ffyrdd, i ddal fy nhroed,
ynghudd y rhoed llinynnau.

6 D'wedais wrth f' Arglwydd, Fy Nuw wyd;
tyn fi o'u rhwyd a'u maglau:
O gwrando'n fuan, f' Arglwydd nef,
ar brudd lef fy ngweddiau.
7 Fy Arglwydd yw fy nerth i gyd,
a'm coel, a'm hiechyd calon:
Ti a roist gudd dros fy mhen mau
yn nydd yr arfau gloywon.

8 I'r dŷn annuwiol, Duw, na ad
ddymuniad drwg ei 'wyllys;

S A L M CXL, CXLI, CXLII, CXLIII.

Rhag ei wneuthur efo yn gry',
a'i fyn'd yn rhy drahaus.
9 A'u holl ddymuniad drwg i mi,
a'u rhagain weddi greulon:
Y rhai 'n yn llwyr a ddont ym mhen
y capten o'm caseion.

10 Syrthied arnynt y marwor-tân,
ac felly llosgan' ymaith:
Bwrier hwy mew'n ceufosydd nant,
fel na chyfodant eilwaith.
11 Dŷn llawn siarad fydd anwaftad;
ni eistedd ef yn gryno:
A drwg a ymlid y gwr traws;
o hyn mae'n haws ei gwympo.

12 Da gwn y rhydd yr Arglwydd dâl,
i ddial cam y truan:
Ac y iawn farna y dŷn tlawd,
fy'n byw ar gardawd fechan.
13 Y rhai cyfiawn, trwy yr holl fyd,
dy enw a gyd foliannant:
A'r holl rai union, heb ofn neb,
o flaen dy wyneb trigant.

S A L M CXLI.

O Bryfia, Arglwydd, clyw fy llais;
o bryfur gelwais arnad:
O'r man lle bwyf gwrandio fy llef,
a doed i'r nef hyd attad.
2 Fy ngweddi ger dy fron a ddaw,
gan godi dwylaw'n uchel,
Yn arogl dath ac aberth hwy'r,
fel union ddiŷyr lefel.

3 O Arglwydd, gosod, rhag gair fraeth,
gadwraeth ar fy ngenau:
Rhag im' gam-dd'weddyd, gosod ddor
ar gyfor fy ngwefufau.
4 Na phwyfa'nghalon at ddrwg beth,
ynghyd-bleth â'r annuwiol:
Nac mew'n cyd-fwriad gwaith neu wedd,
rhag twyll eu gwledd ddainteithiol.

5 Boed cosp a cherydd y cyfiawn
fel olew gwerthlawn arnaf:
Ni friw fy mhen; po mwyaf fo,
mwy trosto a weddiaf.
6 Eu barnwyr pe bwrid i'r llaw'r
ar greigiau dirfawr dyrys:
Gwrandawent ar f'ymadrodd i,
a chlywent hi yn felys.

7 Fel dangos cynnudd o goed mân,
a fwrian' rhyd y ddaear:
Mae'n hestgryn ninnau, yr un wedd,
ym mron y bedd ar wasgar.
8 Mae'ngolwg, a'm holl obaith i,
Duw, arnat di dy hunan:
Duw, bydd di'n unig yn fy mhlaid;
na fwrw f'enaid a lan.

9 Cadw fi, Arglwydd, rhag y rhwyd
hon a ofodwyd ymy:
Telm yr annuwiol, hoenyn main,
rhag ofn i'r rhai'n fy maglu.
10 Yr anwireddwyr, 'bado un,
cwympant eu hun i'w rhwydau;
Ymddiried ynot ti a wnaſ,
ac felly diangaf innau.

S A L M CXLII.

Rhois weddi ar yr Arglwydd nef;
yn llym fy llef ymbiliais:
4 A'm holl fyfyrddod ger ei fron,
o'm calon, y tywelltais.

3 Ond pan fynegais it' fy nghur,
a'm dolur o'm meddyliau:
Da gwyddit ti bob ffordd, a'r man,
y rhoifan' i mi faglau.

4 O'r tu deau nid oedd im' neb,
trown f'wyneb, a'm hadwaenai:
Na nawdd, na neb, o du'n y byd,
fy mywyd a'mgeleddai.

5 Arnad llelais, wrthyt d'wedais,
Duw, ti a ydwyd union:
Fy nghwbl obaith wyt ti yn wir,
a'm rhan yn nhir y bywion.

6 O ystyr, Arglwydd, faint fy nghri:
wyf mew'n trueni digllon:
Rhag fy erlidwyr gwared fi;
mae'r rheini yn rhy gryffion.

7 O garchar caeth fy enaid tyn;
dy enw am hyn a folaf:
Pan weler dy fod ar fy rhan,
y cyfion twyſgan attaf.

S A L M CXLIII.

E Rglyw fy arch, O Arglwydd mad,
wyf arnad yn gweddio:
O'th wirionedd, a'th gyfiawnedd,
gofynaf it' fy ngwrando.
2 Ac na ddos i'r farn â'th was gwaet,
(pa les im' gael cyfiawnder?)
Am nad oes dŷn byw ger dy fron
yn gyfion, pan ei teimler.

3 Y gelyn a erlidiodd f'oes,
mewn llwch y'm rhoes i orwedd:
Fel y rhai meirwon, a fai'n hir
is tywyll dir â'u hannedd.
4 Yna fy yspryd, mew'n blin ing,
a fu mew'n cyfyng-gyngor:
5 Ac ar fy nghalon drom daeth braw,
Ond wrth isfyriaw rhagor,

Mi a gofais y dyddiau gynt,
a helynt gwaith dy ddwylo:
Am hyn myfyriais, fy Nuw Naf,
am hyn myfyriaf etto.
6 Fy nwylaw attat rhois ar led,
lle'mae f'ymddiried unig:
Am danad f'enaid fydd, yn wir,
un wedd â'r tir fychedig.

7 Yn ebrwydd gwrandio fi yn rhodd,
O Arglwydd, pallodd f'yspyrd:
Rhag i mi fyned i'r pwll du,
fel rhai a ddarfu' bywyd.
8 Par im' ar frys glywed dy nawdd;
can's ynot hawdd y credais:
A dyſg im' rodio dy ffyrdd rhad;
can's f'enaid attad codais.

9 A gwared fi, fy Nuw a'm Hiôn,
rhag fy ngelynion astrus:
Am fod fy lloches gyd â thi.
10 O dyſg i mi d'ewyllys;
Can's tydi ydwyd y Duw mau:
boed d'yspyrd tau i'm tywys
Ar yr uniondeb yn y tir:
dyna dy wir ewyllys.

11 Duw, er mwyn d'enw, fi bywhâ,
a helpa f'enaid tyner:
Allan o ing, Duw, cais ei ddwyn,
ac er mwyn dy gyfiawnder.
12 A gwna ar yrellynol blaid,
caseion f'enaid, gerydd:
Disetha hwynt, er mwyn dy ras;
can's mi wyf dy was ufudd.

S A L M CXLIV, CXLV, CXLVI.

S A L M CXLIV.

Bendigaid fo'r Arglwydd fy nerth;
môr brydferth yr athrawa
Fy nwylo i ymladd, a'r un wedd
fy myfedd i ryfela!
1 Fy nawdd, fy nerth, fy nug, fy nghred,
fy nhŵr, f' ymwared unig:
Can's trwyddo ef fy mhobl a gaf
danaf yn oftyngedig.

2 Pa beth yw dŷn, dywaid, O Dduw,
pan fyddit i'w gydnabod?
A mab dŷn pa beth ydyw fo,
pan fych o hono'n darbod?
4 Pa beth yw dŷn? peth yr un wedd
â gwagedd heb ddim 'hono:
A'i ddyddiau'n cerdded ar y rhod,
fel cysgod yn myn'd heibio.

5 Gostwng y nefoedd, Arglwydd da,
ac edrych draha dynion:
Duw, cyffwrdd â'r mynyddoedd fry;
gwna iddynt fygu digon.
6 I'w gwaigar hwynt, gyr sellt i wau;
i'w lladd, gyr faethau tanbaid:
7 Disgyn, tyn fi o'r dyfroedd mawr;
hyn yw, o law'r efroniaid.

8 Duw, gwared fi; geneuau'r rhai'n
a fydd yn arwain gwegi:
A'u deheu-law fy, yr un bwyll,
ddeheulaw twyll a choegni.
9 I ti, Dduw, canaf, o fawrhâd,
yn llafar, ganiad newydd:
Ar nabyf, ac ar y deg-tant,
cei gerdd o foliant beunydd.

10 Duw i frenhinoedd rhoi a wnaeth
ei sweraeth at iawn-reol:
Dan ymwared Dafydd ei was
rhag cleddyf cas niweidiol.
11 Duw, gwared, achub fi wrth raid,
rhag plant efroniaid digus:
A'u safn yn llawn o ffallder gau,
a'u dehau yn dwyllodrus.

12 Bydd ein meibion, fel planwydd cu,
o'r bôn yn tyfu'n iraidd:
A'n merched ni fel cerrig nadd
mewn conglau neuadd sanctaidd:
13 A'n conglau llawpion o bob peth;
a'n defaid, diseth gynnydd,
Yn filoedd (mawr yw'r llwyddiant hwn)
a myrddiwn i'n heolydd:

14 A'n hychen cryfion dan y wêdd,
yn hywedd, ac yn llonydd:
Heb dor na foriant i'n mysg ni,
na gwagedd i'n heolydd.
15 Dedwydd ydyw y bobl y fy
â phob peth felly ganddynt:
Bendigaid yw'r bobl y rhai'n fydd
â'r Arglwydd yn Dduw iddynt.

S A L M CXLV.

Mi a'th fawrygaf di, fy Nuw;
can's tydi yw fy llywydd:
Bendithio dy enw byth a wnaif;
mi a'i molaf yn dragywydd.
2 Dy enw a folaf fi bob dydd,
a'th glod a fydd heb orphen:
3 Yr Arglwydd fydd glodfawr heb wedd,
a'i fawredd fydd heb ddiben.
4 Cenedl wrth genedl a ront fawl
i'th ogoneddawl wŷrthiau:
Can danu dy nerth 'rhyd y byd,
a-d' wedyd dy gynhoddiau,

5 Am dy ogonedd mawr, fy Naf,
mynegaf, a'th gadernid:
6 Son am dy bethau ofnadwy,
gwnant hwy a minnau hefyd.

7 Llwy'r goffadwriaeth 'honot ti,
a'th fawr ddaioni, ' draethant:
Ac o'th gyfiawnder, fy Nuw Ion,
â llafar dôn, y canant.
8 Sef graslawn yw ein Harglwydd ni,
ac o dofturi rhyfedd:
Hwyr ac anniben yw i ddig;
llawnfrydig i drugaredd.
9 Da yw yr Arglwydd i bob dŷn,
a'i noddod fy'n dyciannol:
Ac ar ei holl weithredoedd ef
daw nawdd o'r nef yn rafol.
10 Dy holl weithredoedd di i'th lwydd,
O Arglwydd, a'th glodforant:
Dy wŷrth pan welo dy faint di,
y rheini a'th fendithiant;

11 Gan son am drugaredd a gras
dy d'yrnas, a'i chadernid:
Fel dyna'r gerdd fydd yn parhâu
yn eu geneuau hyfryd.
12 Fel y paront, trwy hyfryd glod,
gydnabod â'th deyrnasiad,
A'th nerth ym mysg holl ddynol blant,
a'th lawn ogoniant gwaftad.

13 Brenhiniaeth dy d'yrnas di fry
a bery yn waftadol:
A'th lywodraeth o oed i oed,
hon a roed yn drag'wyddol.
14 Yr Arglwydd cynnal ef yn llon,
y rhai fy'mron eu cwympod:
Ac ef a gyfyd bawb, yn wir,
a'r a otyngir ifod.

15 Wele, mae llygaid yr holl fyd
yn disgwyl wrthyd, Arglwydd:
Tithau a'u porthi hwynt i gyd,
bawb yn ei bryd, yn ebrwydd.
16 A phan agorech di dy law,
o honi daw diwall-faeth:
D'ewyllys da yw ymborth byw,
a hynny yw eu lluniaeth.

17 Holl ffyrdd yr Arglwydd cyfion ŷnt,
a'i wŷrthiau ydynt sanctaidd:
18 Agos iawn i bawb ydyw fo
a eilw arno'n buraidd.
19 Sef at y gwŷr a'i hofnant ef,
fo glyw eu llef, i'w gwared:
Fo rydd eu h'wyllys hwynt, a'u harch,
o'i wir barch, Ion gogoned.

20 Pob dŷn a garo'r Arglwydd nef,
caiff ganddo ef ei'mddiffyn:
A chan ddifetha, rhydd oes fer
i bob ysgeler cyndyn.
21 Fy enaid traethed fendith rwydd,
a mawl yr Arglwydd nefol:
A phob cnawd rhoed i'w enw (y Sant)
ogoniant yn drag'wyddol,

S A L M CXLVI.

FY enaid, mola'r Arglwydd nef;
2 Mi a'i molaf ef i'm bywyd:
Dangosaf glod i'm Harglwydd Dduw,
tra gallwyf fyw, neu symmud.
3 Na wnewch hyder ar d'wysogion,
nac ar blant dynion bydol:
Am nad oes ynddynt hwy i gyd
na help nac iechyd nerthol,

S A L M CXLVI, CXLVII, CXLVHI.

- 4 Pan ei y ffyn o'r genau gwael,
a'r corph i gael daearlan:
Felly dychwel; fel dyna'r dydd
y derfydd ei holl amcan.
5 Y pryd hwn gwyn ei fyd efô
a roddo ei holl obaith
Ar Dduw Iago, yn gymmorth da,
pan el oddiyma ymaith.
6 Hwn Dduw a wnaeth nef, daear, môr,
a'r holl ystôr fydd ynddylt:
Hwn a saif yn ei wir ei hun,
pryd na bo un o honynt.
7 Yr hwn i'r gwael a rydd farn dda,
a bara i'r newynllyd:
Fe ollwng Duw y rheidus gwâr
o'i garchar ac o'i gaethfyd.
8 Yr Arglwydd egyr lygaid dall;
ef a dyr wall gwael ddynion:
Ymg'leddu'r gwan mae'n Harglwydd ni,
a hoffi y rhai cyfion.
9 Dicethriaid, a'r ymddifad gwan,
a'r weddw druan unig,
Duw a'u pyrrh: ond dyryfu wnai
holl ffyrdd pob rhai cythreulig.
10 Yr Arglwydd yn teyrnazu a fydd,
dy Dduw tragwydd, Seion:
O oes i oes pery dy lwydd.
Molwch yr Arglwydd tirion.

S A L M CXLVII.

- M**olwch yr Arglwydd; can's da yw
canu i Dduw yn llafar:
O herwydd hyfryd yw ei glod,
a da yw bod yn ddiolchgar.
Caerfalem dinas gyflawn fydd;
yr Arglwydd fydd i'w darpar:
Gan gafglu Israél ynghyd,
a fu trwy'r byd ar wafgar.
3 Yr unig Arglwydd sy'n iachâu
yn rhôdd o friwiau 'r galon:
Yr Arglwydd rhwym eu briwiau'n iawn,
y rhai dolur-lawn cleision.
4 Yr Arglwydd fydd yn rhifo'r fer,
a phob rhyw nifer 'honynt:
Ef a'u geilw hwynt oll yn glau
wrth briod enwau eiddynt.
5 Mawr yw ein Harglwydd ni o nerth,
a phrydferth o rasoldeb:
Ac mae'n bell iawn uwch ben pob rhif,
fon am ei brif ddoethineb.
6 Yr Arglwydd unig fydd yn dal
i gynnal y rhai gweiniad:
Ac ef a ostwng hyd y llawr
y dorf fawr annuwioliaid.
7 Cenwch i'r Arglwydd mal y gwedd;
clodforedd iddo 'berthyn:
O cenwch, cenwch gerdd i'n Duw,
da ydyw, gyd â'r delyn.
8 Hwn â chymmylau toes y nen,
â gwlaw'r ddaearen gwlychodd:
I wellt gwnaeth dyfu ar y fron,
a llyfiau i ddynion parodd.
9 Hwn i'r anifail ar y bryn
a rydd yr hyn a'i portho:
Fe bortha gywion y cigfrain,
pan fo'nt yn llefain arno.
10 Nid oes ganddo mewn grym un march
na ferch, na pharch, na phleiser:
Nac mewn efgair, neu forddwyd gŵr;
fel dyna gyflwr ofer.

- 11 Yr Arglwydd rhoes ei ferch ar ddyn
yr hwn y sy'n ei hoffi:
Ac fydd yn disgwyl cael ei nawdd,
caiff hwn yn hawdd ddaioni.
12 O Caerfalem, gyflawn o lwydd,
molianna'r Arglwydd eiddod:
O Seion sanctaidd, dod, un wedd,
i'th Dduw glodforedd barod.
13 Herwydd yr Arglwydd, a'i fawr wŷrth,
a wnaeth dy byrth yn gryfion:
A rhoes ei fendith, a thyciant,
ym mhlith dy blant a'th wŷrion.
14 Hwn a roes heddwch yn dy fro,
fel y cynnyddo llwyddiant:
Ac a ddiwallodd yn eich plith,
o frafder gwenith, borthiant.
15 Ei orchymyn ef a ddenfyn,
o'i ddawnfawr, air cymhesur:
Hwn ar y ddaear â'r led,
ac yno rhed yn bryfur.
16 Eirch i'r eira ddiigyn fel gwlan;
eirch rew, fe'i tan fel lludw:
17 Eirch iâ, fe ddaw yn defyll cri;
pwy 'erys oerni hwnnw?
18 Wrth ei air eilwaith, ar ei hynt,
fe bair i'r gwynt och'neidio,
I doddi'r rhai'n: ac felly bydd
i'r holl asonydd llo.
19 Grym ei air, a'i ddeheulaw gref,
a ddengys ef i Iago:
A'i ffyrdd a'i farn i Israél,
a'r rhai a ddêl o hono.
20 Ni wnaeth efe yn y dull hwn
â neb rhyw nasiwn arall:
Ni wyddent farnau'r Arglwydd nef;
O molwch ef yn ddiball.

S A L M CXLVIII.

- O** Molwch yr Arglwydd o'r nef,
rhowch lef i'r uchel leoedd:
2 Molwch hwn holl angyllion nef,
molwch ef ei holl luoedd.
3 Yr haul, a'r lleuad, a'r holl fer,
y gloywder, a'r goleuni:
4 Nef y nefoedd, a'r ffurfafen,
a'r deifr uwch ben y rheini;
5 Moliannant enw'r Arglwydd nef;
hwynt â'i air ef a wnaethpwyd:
D'wedodd y gair, a hwy, fel hyn,
ar ei orchymyn, crewyd.
6 Rhoes reol iddynt i barhâu,
fel deddfau byth i'w dilyn:
Rhoes bob peth yn ei le'n ddi os,
nad elo dros ei derfyn.
7 Molwch yr Arglwydd o'r ddaear,
chwychwi ystrywgar ddreigiau:
8 Y tân, a'r cenllyg, eira, a tharth,
a'r gwynt o bob parth yntau;
9 Mynyddoedd, brynau, firwythlon wŷdd,
a'r tirion gedrwydd brigog:
10 An'feiliaid, ac ymlusgiaid maes,
ac adar llaes afgello.
11 Brenhinoedd daear, barnwŷr byd,
fwyddwŷr ynghyd â'r bobloedd:
12 Gwŷr ieuaingc, gwŷryfon, gwŷr hen,
pob bachgen ym mhob oesoedd;
13 Molant ei enw ef ynghyd;
uchel a hyfryd ydoedd:
Ei enw ef fydd uchel ar
y ddaear oll, a'r nefoedd.

S A L M CXLVIII, CXLIX, CL.

14 Can's corn ei bobl a ddychafawdd,
yn fawl a nawdd i'r eiddo:
I Israel, ei etholedig,
a drig yn agos atto.

S A L M CXLIX.

CEnwch i'r Arglwydd, ac iawn fydd,
ryw ganiad newydd rhyfedd:
A chlywer ynghyn lleidfa'r faint
ei fawr fraint, a'i orfoledd.
2 Boed Israel lawen a ffræth
yn Nuw, a'i gwnaeth yn ddibrin:
A byddant hyfryd blant Seion
yn Nuw, eu tirion Frenhin.
3 Molant ei enw ar y bibell,
a thympanell, a thelyn:
4 Can's boddlon yw i'w bobl i gyd;
rhydd iechyd i'r lledneis-ddyn.
5 I'w faint ef doed gorfoledd iawn,
a hon yn llawn gogoniant:
Yn eu gwelâu (yn llawen ddull)
ac yn eu 'stefyll, canant.
6 Yn eu genau bydd cerdd bob awr
ein Duw, a'i fawr ryseddod:
Ac yn eu dwylaw bydd i'w drin
y cleddyf deufin parod;
7 Ar efroniaid i'n dial ni,
ac i gosp-boeni'r bobloedd:

8 I roi mewn caethder cadwyn dro;
i rwymo eu brenhinoedd;

I roi eu pendefigion chwyrn
mewn gefyn heiyrrn ffyrnig:
9 I wneuthur arnynt union farn,
yn gadarn 'sgrifenedig.
Dyma'r glân ardderchowgrwydd fydd
i'w faint y fydd yn credu:
Clodforwch oll yr Arglwydd nef,
O molwch ef, am hynny.

S A L M CL.

MOlwch Dduw yn ei gyffegr len,
sef ei ffurfafen nerthol:
2 Molwch ef i'w gadernid llym,
ac amler grym rhagorol.
3 Ar lais udgorn rhowch y mawl hyn,
ar nabyll, telyn, tympan:
4 Molwch chwi ef â llawn glod glau,
â thannau, pibell, organ.
5 Ar y symbalau molwch ef,
a'r rhai'n â'u llef yn fein-gar:
O molwch ef â moliant clau
ar y symbalau llafar.
6 Holl bethau molent un Duw byth,
fydd ynddynt chwyrth y bywyd:
Rhoent gyd-gerdd foliant i barhau;
clodforwn ninnau hefyd.

TERFYN SALMAU DAFYDD.

EMYNAU.

EMYNAU.

Veni Creator.

TYR'D, Yspryd Glân, i'n c'lonnau ni,
a dod d' oleuni nefol :
Tydi wyt Yspryd Crist, dy ddawn
fy fawr iawn a rhagorol.

Llawenydd, bywyd, cariad pur,
ydynt dy eglur ddoniau :
Dod eli 'n llygaid, fel i'th faint,
ac ennaint i'n hwynebaw.

Gwafgara di 'n gelynyon trwch,
a heddwch dyro ini :
Os T'wysog i ni fydd Duw Ner,
pob peth fydd er daioni.

Dysg in' adnabod y Duw Tad,
y gwir Fab rhad, a Thithau :
Yn un trag'wyddol Dduw i fod,
yr hynod dri Pherfonau.

Fel y molianner, ym mhob oes,
y Duw a roes drugaredd :
Y Tad, y Mab, a'r Yspryd Glân ;
da datgan ei anrhydedd.

Neu fel byn.

TYR'D, Yspryd Glân, trag'wyddol Dduw,
yr unrhyw â'r Tad nefol :
Yr unrhyw hefyd â'r Mab rhad,
Duw cariad tangnefeddol.

Llewyrcha 'n c'lonnau ni â'th ras,
fel byddo gas in' bechu :
Ac i ni, mewn sancteiddrwydd rhÿdd,
bob dydd dy wafanaethu.

Y Diddanydd wyt ti yn wir
ym mhob rhyw hir orthrymder :
Dy holl ddaioni di, a'th glod,
â thafod ni adrodder.

Y Ffynnon i'r llawenydd glân,
y gloywlwys Dân cariadol :
Ac i'r Enneiniad, mawr ei les,
fy 'n rhoddi gwres ysprydol.

Dy ddoniau di ÿnt aml a dwys,
y rhai i'th eglwys rhoddi :
Yngh'lonnau pur, dy ddeddf ddilÿs
tydi â'th fys 'fgrifeni.

Tydi addewaiſt ddyſgu, Ion,
dy weision i lasaru :
Fel ym mhob man y caffo 'n rhwydd
yr Arglwydd ei foliannu.

O Yspryd Glân, i'n c'lonnau ni
y gwir oleuni danfon :
A hefyd zel, tra fom ni byw,
i garu Duw yn ffyddlon.

Ein gwendid nertha di, O Dduw,
(mawr ydyw ein breuolder)
I ddiawl, i'r byd, na chwaith i'r cnawd,
na fyddom wawd un amfer.

Gyr ein gelynyon yn eu hol ;
bydd di heddychol â ni :
Cwna i bob dÿn ein caru 'n bur,
(mael eglur a fydd hynny.)

Ein T'wysog wyt, O Arglwydd mau,
rhag maglau pob rhyw beched :

A rhag llithro oddiwrthyt mwy,
cynhorthwy bydd in' parod.
Dod fefur mawr o'th ras yn rhwydd,
O Arglwydd Dduw goruchaf :
Diddanwch i ni felly bydd
yn y brawd-ddydd diweddaf.

I ffoi ymbleidiau cecreth cas,
dod i ni ras, Dduw nefol :
Dod gariad, a thangnefedd mad,
ym mhob rhyw wlad Grist'nogol.

Attolwg i ti, dyro rad,
y Tad i ni adnabod :
A'r Arglwydd Iesu, ei Fab hael ;
ac yn y nef cael canfod,

A chyffesu, â pherfffaith ffydd,
Dydi bob dydd yn ddiau :
Yspryd y Tad a'r Mab wyt ti,
un Duw, ond tri Pherfonau.

I'r Tad, i'r Mab, i'r Yspryd Da,
un gogyd a gogyfuwch,
Bid moliant : hwn yw'r gwir Dduw nef ;
ei enw ef bendithiwrch.

A bid i'n hunig Arglwydd Dduw
fod gwiw ganddo roi 'n hylwydd,
I bob rhyw Gristion yn y byd,
ei Yspryd yn dragwydd.

Cân Sant Ambros, neu Te Deum.

TYDI (O Dduw) a folwn ni ;
addefwn di yn Arglwydd :
Y ddaear oll (drag'wyddol Dad)
gwna it' addoliad hylwydd.
Arnat ti holl angylion nef
a ront eu llef heb dewi :
Y nefoedd hefyd oddiar hyn,
a'r nerthoedd fy 'n y rheini.

Serub a seraphin a fydd
yn llefain beunydd attat :
Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd saboth glân ;
fel hyn y galwan' arnat.
Nefoedd a daear fydd yn llawn
o'th wirddawn, a'th ogoniant :
Yr apostolion, hyfryd gor,
a ron' it' ragor foliant.

Moliannus rif y prophwydi
fy'th foli o'r dechreuad :
A'r merthyron, ardderchog lu,
fydd i'th foliannu'n wastad.
Dy eglwys wir gatholig lân,
(hon fydd ar dan trwy'r hollfyd)
O Arglwydd, a'th addola di,
yn Un ac yn Dri hefyd.

Y Tad o anfeidrol Fawredd,
gwir Fab gogonedd unig :
A hefyd y Glân Yspryd pur,
fydd i ni 'n gyfur diddig.
Ti wyt (O Grist, yr unig Sant)
Frenhin gogoniant grafol :
Wyt hefyd i'r trag'wyddol Dad
yn wir-Fab rhad trag'wyddol.

Pan gym'raist arnat wared dÿn
o feddiant gelyn anfwyn :

Diyst.

EMYN AU.

Diystyr gennyt ti ni bu
dy eni o fru y forwyn.
Pan fethraist angau, téyrnas nef,
i bob ffydd gref, agoraist :
Yngogoniant yr hael-Dad byw,
ar ddeau Duw, eisteddaist.

Credû yr ym, â disigl ffydd,
mai ti fydd Barnwr arnom :
Am hyn, er ein cynnôrthwyaw,
bid dy ddeheulaw drofom.
Dy bobl di ym (O Dduw ein nerth)
prid werth dy waed sancteiddiol :
Par gael ein cyfrif gyd â'th saint
mewn gogoniaint trag'wyddol.

Cadw dy bobl (O Arglwydd da)
bendithia d'etifeddiaeth :
Dyrcha hwynt byth, gwna iddynt fod
dan gyfsgod dy lywodraeth.
O ddydd i ddydd y'th glodforwn ;
mawrygwn dy enw bythoedd :
Teilynga ein cadw ni heddyw
rhag pechu (O Dduw'r lluoedd.)

O Arglwydd, wrthym trugarhâ ;
trugaredd gwna â'r eiddod :
Dy ferch di arnom tywynned ;
bydd ein hymddiried ynod.
Mewn dim nid ymddiriedais i,
ond ynot ti (O Arglwydd)
N'ad byth im' g'wilydd achos hyn,
O Dduw, na derbyn gw'râdwydd.

Cân y tri Llange, neu Benedicite opera omnia.

CHWI holl weithredoedd Arglwydd nef,
bendithi'wch ef, ein Llywydd :
Gogoneddwch, a chlodforwch,
mawrygwch yn dragywydd.
Chwi yr angylion glân o'r nef,
moliennwch ef yn hyfryd :
Chwithau nerthoedd, a ffurfafen,
a'r dyfroedd uwch ben hefyd.

Chwithau nefoedd mawr, haul, a lloer,
cawodau oer, a gwyntoedd :
Chwi dân a gwres, gauaf a haf,
a gwlith araf o'r nefoedd.
Chwithau oerfel, noethni, ac iâ,
a rhew, ac eira tewdrwch :
Chwi nofweithiau a dyddiau, chwi
oleuni a thywyllwch.

Mellt, cymmylau, a daear gron,
ac fydd ar hon yn tyfu :
Mynyddoedd uchel, a'r brynau,
a'r gloyw ffynhonnau obru.
Y moroedd, a'r llifeiriain mawr,
'r hŷd eigion llawr, a'u helynt :
Morfilod braisg, a physgod mân,
y rhai a nofian' ynddynt.

Holl adar is yr awyr len,
a phob perchen adenydd :
An'teiliaid maes, bwytsfilod coed,
i'r Arglwydd doed â'i gywydd.
Chwi holl ddynion, eu plant, a'u hil,
a'u heppil darbodedig :
Ty Israhel yn anad un,
ei bobl ei hun enwedig.

Chwi offeiriad fydd i'w deml wen,
a'i hollawl lawen weision :
Chwi 'sprydoedd ac eneidiau glân,
a phawb fydd burlan galon.

Ananias, Azarias,
y fy â'r awen dduwïol :
Tithau yn drydydd Misaël,
o Israhel ddewïfol.

Cân Zacarias, neu Benedictus.

68 **H**WN fydd dros Israhel, Arglwydd Dduw,
bendigaid yw uwch oesoedd :
Am ymweled â ni mor gu,
ac am brynu ei bobloedd.
69 Yr hwn a roes gorn, a nerth faeth,
yn iachawdwriaeth ddedwydd :
A'i godi i ni, o'i air a'i ras,
o deulu ei was Dafydd.

70 Yr hwn addewid nid oedd gau
o enau y prophwydi :
Y rhai oedd o ddechreu y byd ;
wele, ei gyd-gyflawni.
71 Sef, rhoe i ni 'r ymward hon,
rhag ein gelynydd hynny :
A'n gward o ddwyllaw 'n holl gas ;
wel' dyna'i ras yn ffynnu.

72 Y rhoe nawdd i'n tadau nyny,
a chofio'i sanct ddygymmod :
73 A'i lw i Abraham ein tad,
yn rhwymiad o'r cyfammod.
74 Sef, gwedi 'n rhoddi ni ar led
oddiwrth gaethiwd gelyn,
Cael heb ofn ei was'naethu ef,
heb un llaw gref i'n herbyn,

75 Holl ddyddiau'n heinioes ger ei fron,
yn union, ac yn sanctaidd :
Holl ddyddiau'n heinioes ger ei fron,
yn union, ac yn sanctaidd.

76 Tithau, fab bychan, fo'th elwir
yn Brophwyd i'r Gorucha' :
Can's ai o'i flaen, i barottôi
ei ffyrdd, a'n troi i'w noddfa ;
77 I roi gwybodaeth i'w bobl ef,
ddyfod o'r nef ag iechyd :
Trwy ei faddeuant i'n rhyddhau
oddiwrth bechodau enbyd.

78 O ferion trugaredd Duw Dad,
a'i ymwelediad tyner,
Tywynnodd arnom, ym mhob man,
yr Haulgan o'r uchelder ;
79 I roddi llewyrch disgla'r glod
i rai fy 'nghysgod angau,
A chyfeirio ein traed i'w ol
ar hŷd heddychol lwybrau.

Cân Mair Forwyn, neu Magnificat.

46 **F**Y enaid a fawrhâ'r Arglwydd ;
yr unfwydd gwna fy yspyd :
47 Yr hwn ynof fi hyfryd yw,
trwy gredu'n Nuw fy iechyd.
48 Can's edrychodd ar isel wedd,
a gwaeledd, ei law-forwyn :
A dedwydd fyth y gelwir fi
gan bob rhieni adwyn.

49 Can's hwn fydd alluog Bennaeth,
a'm gwnaeth i yn fawr hygar :
Bendigaid fyddo ei enw ef,
yr Arglwydd nef a daear.
50 A'i drugaredd ef byth a fai'
dros bob rhai a'r a'i hofnant :
51 A'r beilch gwaftarodd ef, â'i nerth ;
mae'n brydferth ei ogoniant.

EMYNAU.

51 Fe dynnodd y rhai codyrn mawr
i lawr o'u holl gadernid :
Fe a gododd ac a fawrha'dd
y rhai isel-radd hefyd.

53 A phethau da y llanwedd rai
a fyddai yn newynog :

Ac ef a anfonodd yn wag,
trwy nâg, y rhai goludog.

54 Fe helpiodd Israhel ei was,
gan gosio 'i ras a'i ammod :

55 I'n tadau (Abraham a'i had)
hyd byth, a'i rad gyfammod.

*Cân Simeon â'r Iesu yn ei freichiau, a elwir
Nunc dimittis.*

29 **A** Rglwydd, bellach gollwng dy was
mewn heddwrch, addas ymy :

Yn ol dy air, hwn oedd ynghyd
â'm hyspyd i'm diddanu.

30 Can's gwelais i â'r golwg hyn
y Crist a bryn ein hiechyd :

31 Hwn a roist ini yn Arglwydd,
a hyn yngwydd yr hollfyd.

32 Hwn a ofodaist di yn ddrych,
i lewyd i'r Cenhedloedd :

Hefyd i Israhel dy blant
yn ogoniant byth bythoedd.

Neu fel byn.

29 **W** RTH d'air caf bellach, Arglwydd cu,
ymadu yn heddychlon :

30 Canys i'm golwg i y daeth
dy iachawdwriaeth dirion.

31 Hon a ddarperais yn ddi-ddrwg,
yngolwg pawb o'r hollfyd :

32 Yn oleu i'r byd, i Israhel blant
yn fawr ogoniant hyfryd.

Gweddî 'r Arglwydd, neu Pater noster.

E IN Tad o'r nef, ein Duw a'n Rhi,
dy Enw di sancteiddier :

Dy deyrnas hylwydd doed i'n plith,
trwy rad dy fendith dyner.

Bid d'wyllys ar y ddac'r yn gref
fel mae 'n y nef heb ballu :

I ni rho heddyw fara i'n bol,
beunyddiol i'n diwallu.

Ein holl ddyledion maddeu di,
fel yr ym ni yn erfyn :

Gan roi maddeuant i bob rhai
a wnel ar fai i'n herbryn.

I Brosedigaeth byth na'n dwg,
ond rhag pob drwg gwna'n gwared :

Can's ti biau'r deyrnas, nerth, a'r mawl,
byth yn drag'wyddawl drwydded. *Amen.*

Credo 'r Apostolion.

Y N Nuw Dad, Creuwr dae'r a nef,
â gwir ffydd gref y credaf :

Ac yn ei Fab ef, Crist ein mŷd,
a gaed o'r Ysryd glanaf.

O'r Wŷryf Fair y ganed hwn ;
dan Bilat trwm ddioddefodd :

Marw, claddwyd, bu'n uffern gaeth ;
dydd trydydd aeth i'r neso'dd.

Lle ar ddeheu-law Dduw ei Dad,
mae ei eisteddiad cyfon :

Oddiyno daw, yn niwedd byd,
i'n barnu 'gyd yn gyfion.

Yn 'r Ysryd Glân mae 'nghred a'm ffydd,
a'r Eglwys fydd Catholig :

Cyfundeb Saint wy'n gredu fod ;
maddeuant pechod ystif.

Gwir adgyfodiad bydd i'n cnawd
pan ddél dydd-brawd i'n barnu :

A bywyd perffaith hir di-dawl
trag'wyddawl i'w feddiannu.

Y Dengair Ddedf.

D UW a lasarodd y ddeddf hon
ar g'oedd ger bron y dyfa :

Gan dd'we'yd, Myfi yw'th Dduw, dy Ior,
a'th dynnodd o'r cyfyngdra.

Duwiau eraill ger fy mron i
na fid i ti eu gwneuthur :

Cerfiedig ddelw i ti dy hun
na wna, na llun creadur.

Na llun dim arall a'r y fy

'n y nesoedd fry, i'w 'ddoli :

Nac yn y ddac'r ifod faith,

na'r dw'r, na'r gwaith fydd ynddi.

Nid ynt ond pethau dilesad ;

na wna ymgrymmiad iddynt :

Ac na addola 'r fath beth gwael ;

'does borth i'w gael oddiwrthynt.

Can's mi yw'r Arglwydd Naf, dy Bor,
a'th gadarn Ior haelionus :

A myfi hefyd (cofia, clyw)

yw d'Arglwydd Dduw eiddigus.

Wyf yn ymwel'd â phechod cant

o dadau'r plant anynad,

I'r drydedd a'r bedwaredd oes

o'r rhai nid oes diwygiad.

Yn trugarhâu wrth blant a hil,

hyd fil o genhedlaethau,

Y rhai a'm carant i yn gu,

a gadwant fy nghyfreithiau.

Na chymmer Enw Duw yn fwrth,

yn ofer wrth ymbyngcio :

Can's nid dieuog gan Dduw Ner

yn ofer a'i cymmero.

Sancteiddia byth y Sabboth maith :

gwnai dy holl waith priodol

O fewn chwe dydd ; a'r feithfed yw

Sabboth dy Dduw 'n bennodol.

Na wna 'r dydd hwnnw waith trwy ferch,

na'th fab, na'th ferch, na'th weision,

Na'th forwyn, na'r anifail fyrth

o fewn dy byrth yn gyfion.

Can's mewn chwe dydd y gwnaeth Duw Ior

nef, daear, môr, ac s' ynddynt :

Sancteiddiodd ef y feithfed dydd,

a'i fendith fydd i'r eiddynt.

Rho barch anrhydedd ar bob cam

i'th dad a'th fam yn berffaith :

Fel y bo iti einioes hir

i fyw ar dir dy ymdaith.

Na ladd. Na wna odineb chwith.

Na lladrad byth antoddog.

Na ddwg gam dyft, er bâr na brŷn,

yn erbyn dy gymmydog.

Ac na chwennych byth mo ei dŷ,

na 'i wraig sy 'n gu i'w fynwes,

Na'i was, na'i ŷch, na 'i forwyn wen,

na'i asen sy 'n ei loches.

O Arglwydd, wrthym trugarbâ,

a gwna i'n gadw 'tb ddeddfau :

Ac ysgrifena di 'r ddeddf bon

yn eigion ein calonau.

E

Galarnad

EMYNAU.

Galarnad Pechadur.

P'eu ganu fel y cbauebed Salm.

NA thro dy wyneb, Arglwydd glân,
oddiwrth un truan agwedd,
Y fydd o flaen dy borth yn awr
mewn cyfudd mawr yn gorwedd.
Yr wyf yn gorwedd wrth dy ddor;
attolwg egor imi:
Er bod fy muchedd yn ddi-rôl,
'rwy'n edifeiriol, gweli.

Na alw mo'nof fi ger bron,
i roddi union gyfrif:
Yr wy'n cydnabod, fy Nuw hael,
y bywyd gwael oedd gennif.
Nid rhaid i mi addef ychwaith
bob enwir waith fu rydost:
Y sut a'r modd yr oedd fy nghlwyf,
ac fel yr wyf, ti wyddost.

Ti wyddost fydd yn awr, Dduw cu,
a'r hyn a fu yn fanwl:
Ti wyddost hefyd beth a ddaw;
mae ar dy law di 'r cwblwl.
Ti wnaethost nesoedd yn un man,
a daear dan wybrennau:
Ti wyddost beth fydd wedi hyn,
a pheth oedd cyn y dechrau.

Ac felly fy holl feiau i
byth rhagot ti ni chuddiwyd:
O ti a'u gwyddost hwynt i gyd,
y lle a'r pryd y gwnaethpwyd.
Trwy ddeigr hallt y dof fi, am hyn,
i erfyn a dymuno:
Megis y bachgen a wnai ddrwg,
yn oini gwg i'w guro.

Felly y deuaf at dy borth,
i ddisgwyl cymmorth ddigon:
Sef dy drugaredd, i'lhânâu
fy holl weliau budron.
Y peth a geisaf fy rodd wŷch,
nid rhaid mo'i mynych henwi:
Tydi a'i gwyddost, fy Nuw gwŷn,
cyn darfod gofyn iti.

Trugaredd, f' Arglwydd, heb ddim mwy,
yw 'r cwblwl 'rwy'n ei geisio:
Trugaredd yw fy newis lwydd;
trugaredd, f' Arglwydd, dyro.

*Yr Emyd ofodedig gan yr Eglwys i'w chanu ar ol y
Cymmun.*

IDduw gogoniant fyth a fo,
fy fry'n y goruchafion:
Bid ar y ddaer tangnetedd rhad,
ewylllys mad i ddynion.
Tydi, O Dduw, a folwn ni,
bendithiwn di 'n dragwydd:
Addolwn, gogoneddwn byth,
dy Enw dilyth dedwydd.

I ti diolchwn, Dduw, bob awr,
am dan dy fawr ogoniant:
O nefol Dad, Ior Frenhin cu,
Dduw, Hollalluog seddiant.
Dduw, Arglwydd Iesu Grist, Fab rhad
unig y Tad, anedig:
Cen Duw, Fab Ner, fy'n tynnu i gyd
bechodau'r byd yn ediddig.

Ti fy'n dilên pechodau'r byd,
maddeu i ni gyd ein beiau:

Dilên pechodau'r wyt, Dduw Rhi;
Crist, derbyn di'n gweddian.
Ti'r hwn wyt ar ddeheu-law'r Tad,
y gwir Fab rhad sancteiddiol,
Ti'r hwn wyt unig Arglwydd Dduw,
ein gweddi clyw'n dosturiol.
Ti'n unig, sanctaidd Grist, bob pryd,
gyd â'r Glân Yspryd haelaf,
Wyt yngogoniant y Duw Tad,
yn waftad, y Goruchaf. Amen.

Emyn i'w chanu mewn Cynbebrwng, neu Wylnos.

MYFI yw'r Adgyfodiad mawr;
myfi yw Gwawr y bywyd:
Caiff pawb a'm cred, medd f' Arglwydd Dduw,
er trengu, fyw mewn eilfyd.
A'r fawl fy'n byw mewn ufudd gred
i mi, caiff drwydded nefol,
Na allo'r angau, brenhin braw,
ddrwg iddaw yn drag'wyddol.

Yn wir, yn wir, medd G W I R ei hun,
pob cyfryw ddyn fy'n gwrando
Fy Ngair, gan gredu'r Tad a'm rhoes,
mae didranc einioes ganddo.
A wnel ei oreu'r ufuddhâu
trwy ffydd i'm geiriau hyfryd;
Ni ddaw i farn, ond trwodd f' aeth
o angau caeth i fywyd.

Mi wn, medd Job, o'r cynfyd cudd,
mai byw'm Gwaredydd hawddgar:
Mi wn y daw fy Mhrynwr drud
ar ddiwedd byd i'r ddaear.
Ac er fy mod i'n awr mewn poen,
ac wedi 'nghroen, i'r prysed
Ddifetha hefyd fy nghorph hwn,
er hynny gwn cafwel.

Y Duw anfeidrol, yn fy nghnawd,
a'r ddydd gollyngdawd feintiau:
A'm llygaid i fy hun a'i gwel
a'r dirion uchelderau.
Ac medd Sant Ioan, a fu'fai'n nes
a'i ben ar Fynwes I E S U,
O wŷnfydedig entrych nef,
mi 'glywais lef yn traethu,

'Sgrifena, O hyn allan mai
gwŷn fydd y rhai fu feirw
Yn ffydd yr Arglwydd, gwŷn eu byd
o'r glân ddiwedd-bryd hwnnw.
Felly dywaid yr Yspryd Glân;
Can's maent yn diddan orphwys
Oddiwrth eu llafur, mewn rhyddhâd
dedwyddol 'stad Paradwys.

Na fyddwn anobeithiol drift
am neb yng Nghrist a hunant,
Medd Paul: o'r corph maent gyd ag ef,
ynghartref y gogoniant.
Os mynnwn, fel na ddug ond hûn
yspryd ein dŷn at feintiau:
Mewn ennys bach cawn ninnau hûn
a'n dwg i'r un trigfannau.

Gloria Patri.

GOgoniant fyth a fo i'r Tad,
i'r Mab rhad, a'r Glân Yspryd:
Fel y bu, y mae, ac y bydd,
un Duw tragywydd hyfryd.

Ac fel byn ar ol Salm li, a lxvii.

GOgoniant fo i'r Tad,
i'r Mab rhad, a'r Glân Yspryd:
b

TABL y SALMAU.

Fel y bu, y mae, ac y bydd,
Un Duw tragywydd hyfryd.

Ac fel byn ar ol Salm cxiii, a cxiv.

Ac fel byn ar ol Salm c.

GOgoniant, moliant, parch, a bri,
i'r Un a Thri, trag'wyddol fyth:
Y Tad, y Mab, a'r Yspryd Glân,
fal gynt, tra bo na chân na chwyth.

GOgoniant fyth a fyddo i'r Tad;
A bid gogoniant i'r Mab rhad;
i'r Yspryd Glân, gogoniant fo:
Megis gynt yn y dechreu'r oedd,
Ac y bydd byth yn oes oesoedd.
D'wedwn, Amen, poed felly bo.

TABL i ddangos pa le y ceir pob un o'r SALMAU, wrth eu Dechreuad a'u Rhifedi.

A	Salm	F	Salm
A Chub fi, Dduw, yr hwn a'm gwnaeth	69	F'Arglwydd, dyrchetais f' enaid i	25
Addewais gadw 'ngenau 'n gu	39	F'Arglwydd, mi a'th sawrygaf di	30
Ai'r uniondeb, O bobloedd wŷch	58	Fy Arglwydd, na cherydda fi	38
A ofno'r Arglwydd, gwŷn ei fyd	128	Fe dd'wedai'r ynfyd, nad oes Duw	14
Arglwydd, clyw 'ngwedd i yn ddiball	5	Fy enaid mawl Sant Duw yr Ion	103
Arglwydd, manwl y chwiliaist fi	139	Fy enaid, mola'r Arglwydd byw	104
Attad (Ion fy nerth) y rhof lef	28	Fy enaid, mola'r Arglwydd nef	146
		Fy llais at Dduw, pan roddais lef	77
		Fy mhobl i gyd, gwrandêwch fy neddf	78
B		Fy Nuw, gwareda fi rhag brad	59
Barn fi, O Dduw, a chlyw fy llais	26	Fy unig Dduw ydyw fy mhlaid	62
Barn fi, O Dduw, a dadleu 'n dynn	43		
Bendigaid fo'r Arglwydd fy nerth	144	G	
Bûm yn dyfal ddisgwyl fy Ner	40	Gobaith a nerth in' yw Duw hael	46
		Gostwng, O Arglwydd, y glust dau	86
C		Gwrandawed di yr Arglwydd Ner	20
Cadw fi, Dduw; can's rhois fy mhws	16	Gwrandêwch chwi y bobloedd i gyd	49
Cenwch, a churwch ddwyllaw 'nghyd	47	Gwŷn ei fyd yr ystyriol frawd	41
Cenwch i'r Arglwydd, ac iawn fydd	149		
Cenwch i'r Arglwydd newydd gân	98	H	
Clodforaf fi fy Arglwydd Ion	9, 111	Holl farnwŷr byd mae Duw 'n eu mysg	82
Clodfored pawb yr Arglwydd nef	105		
Clodforwn di, drag'wyddol Dduw	75	I	
Clyw, di Fugail i Israël	80	I dŷ'r Arglwydd pan dd'wedent, Awa	122
Clywsom â'n clustiau, O Dduw cu	44	I'm hing y xelwais ar f'Arglwydd	120
Credaf i'r Arglwydd yn ddi nam	11	I'r Arglwydd cenwch lasar glod	100
Chwi weisfon Duw, molwch yr Ion	113	I ti, O Dduw, y gweddai mawl	65
		L	
D		Ll	
Da gennyf wrando o'r Arglwydd nef	116	Llawer cenedl, O Dduw, a ddaeth	79
Dangos, fy Nuw, fy Nuw a'm grym	22	Llawer gwaith cetais gyftudd mawr	129
Datganaf drugaredd a barn	101		
Datgan y nefoedd sawredd Duw	19	M	
Da wyt i'th dir, Jehosa Ner	85	Mawr ei enw 'n ninas ein Duw	48
Dedwyddol yw mewn buchedd dda	112	Mi a'mddiriedais ynod, Ner	31, 71
Diolchaf fi â chalon rwydd	34	Mi a'th sawrygaf di, fy Nuw	145
Disgwyliaf o'r mynyddoedd draw	121	Moliannu'r Arglwydd, da iawn yw	92
Duw, buost in' yn Arglwydd da	90	Molwch Dduw yn ei gyffegr len	150
Duw, dod i'r Brenhin farn o'r nef	72	Molwch yr Arglwydd; cans da yw	106, 107, 118, 136, 147
Duw, dy nawdd im' rhag marwol ddyn	56	Myfyriaf gerdd byth i barhâu	89
Duw fy nghyfiawnder, clywaiſt fi	4		
Duw, pryfura i'm gwared i	70	N	
Duw y duwiau, yr Arglwydd cu	50	Na ddala ddrygdyb yn dy ben	37
Duw, yn d' enw cadw fi'n dda	54	Na oftega, na thaw, na fydd	83
D'wedai'r Arglwydd wrth f'Arglwydd mau	110	Nid ini, Arglwydd, nid i ni	115
		O	
D'wedai'r ynfyd wrtho ei hun	53	O achub bellach, Arglwydd cu	12
Dy babell di mor hyfryd yw	84	O achub fi, fy Nuw, fy Ner	7
Dyma'r amfer yn ddi ymgel	124	O Arglwydd, amled ydyw'r gwŷr	3
Dy ras, dy nawdd, fy Nuw, im' dod	57	O Arglwydd Dduw, Duw mawr ei rym	94
Dywaidd i mi, pa ddyn a drig	15	O Arglwydd Dduw, erglyw fy llef	64
		O Arglwydd, ein Ior ni a'n nerth	8
E		E 2	O Ar-
Erglyw fy arch, O Arglwydd mad	143		
Erglyw, O Dduw, fy llefain i	61		

TABL y SALMAU.

	Salm		Salm
O Arglwydd, erglyw fy ngweddi	102	Rhois weddi ar yr Arglwydd nef	142
O Arglwydd, na cherydda fi	10	Rhowch i'r Arglwydd, a rhowch yn chwyrn	129
O Arglwydd, 'pa'm y fesi di	10		
O Arglwydd, yn dy nerth a'th rin	21	S	
O bryfia, Arglwydd, clyw fy llais	141	Sawl a 'meddiedant yn Nuw Ion	125
O cenwch fawl i Dduw ein nerth	81	Seilfegni hon, fef Seion, fydd	87
O cenwch fawl i'r Arglwydd nef	117		
O cenwch glod i'r Arglwydd mad	96	T	
O clyw gynhaw der, Arglwydd mad	17	Teyrnafu y mae yr Arglwydd	93
O cofia Ddafydd, fy Nuw Ner	132	Traethodd fy nghalon bethau da	45
O dowch a chanwn i'r Arglwydd	95	Trugaredd dod i mi	51
O Dduw, tydi a'n gwrthodaist	69	Trugaredd Dduw i'n plith	67
O Dduw fy iechyd, nos a dydd	88	Tuedda 'ngolwg at y nef	123
O Dduw fy moliant i, na thau	109	Tydi, O Dduw, yw y Duw mau	63
O Dduw, gwrandio fy ngweddi brudd	55		
O Ior fy ngrym, caraf di 'n fawr	18	W	
O molwch enw'r Arglwydd nef	135	Wele, fod brodyr yn byw 'nghyd	138
O molwch yr Arglwydd o'r nef	148	Wele, 'holl weision Arglwydd nef	134
O'r dyfnder gelwais arnat, Ion	130	Wrth gamwedd dyn annuwiol fur	36

P

Paham, O Dduw, oddiwrthym ni	74
Paham y terfysg gwyr y byd	2
Pa hŷd, fy Arglwydd Dduw dilŷth	13
Pa'm y rhodrefi yn dy frad	52
Pan ddaeth Israel o'r Aipht faith	114
Pan ddychwelodd ein gwir Dduw Ion	126
Pan oeddyn gaeth yn Babilon	137
Pa rai bynnag, yn Nuw yr Ion	33
Parod yw fy nghalon, O Dduw	108
Pleidia, O Arglwydd, yn fy hawl	35
Pob cyfryw ddyd y fydd â'i daith	119

Rh

Rhag y gŵr drwg gwared fi, Ner	140
Rhof fawrglôd iti, fy Nuw Ion	138

Y

Ymgyfoded un Duw ein Ner	68
Yn fy nghalon ni bu falch chwydd	131
Yn Juda ac Israel dir	76
Yn Nuw ymlawenhewch i gyd	66
Y tŷ ni adeilado 'r Ner	127
Yr Arglwydd Dduw yw ein Brenhin	99
Yr Arglwydd pŷau'r ddaear lawr	24
Yr Arglwydd ydyw ein pen rhaith	97
Yr Arglwydd yw fy Mugail clau	23
Yr Arglwydd yw fy ngolau' gyd	27
Yr unwedd ag y bref yr hydd	42
Y fawl a drigo, doed yn nes	91
Y fawl ni rodia, dedwydd yw	1
Y fawl fy deilwng, gwŷn ei fyd	32
Ys da yw Duw i Israel	73

TABL yr EMYNAU.

VENI Creator.

Cân Sant Ambros, neu Te Deum.
Cân y tri Llang, neu Benedicite opera omnia.
Cân Zacarias, neu Benedictus.
Cân Mair Forwyn, neu Magnificat.
Cân Simeon, neu Nunc dimittis.
Gweddi'r Arglwydd, neu Pater noster.

Credo'r Apostolion.

Y Dengair Deddf.
Galarnad Pechadur.
Emyn i'w chanu ar ol y Cymmun.
Emyn i'w chanu mewn Cynkebrung, neu Wyl-nos.
Gloria Patri.

GWEDDIAU.

William Williams
Author of the
Prayer Book
and other
devotional
works

William Owen his Book
of the
Prayer Book
and other
devotional
works

G W E D D I A U.

Ffurf Gweddi i'w harfer mewn Teulu, Fore a Hwyr.

Boreuol Weddi.

HOLL-alluocaf Dduw a thrugaroccaf Dad, nid ydym ni yn ymgynnyrcholi yma ger bron dy Fawredd di, gan ymddiried yn ein haeddiant a'n teilyngdod ein hunain, eithr yn dy aml Drugaredd di, yr hwn a addewaist wrando ein gweddiau, a chaniattâu ein gofynion a gyfeiriom attat yn Enw dy anwyl Fab Iesu Grist ein Harglwydd, yr hwn hefyd a orchymynodd i ni ymgynnull yn ei Enw ef, mewn gwir-ddiogel sicrwydd y bydd efe nid yn unig yn ein canol ni, eithr hefyd yn Gyfryngwr a Dadleuwr drosom at dy Fawredd di, modd y caffom bob peth a welo'th fendigedig Ewyllys di fod yn fuddiol i'n hangenheidiau ni. Ni a attolygwn i ti gan hynny, drugaroccaf Dad, droi dy Wyneb caredig tu ag attom, ac na chyfrifech i ni ein haml bechodau a'n hanwiredd, herwydd pa rai yr ym o wir gyfiawnder yn haeddu dy ddigofaint a'th doflym golpedigaeth, eithr yn hytrach derbyn ni i'th Drugaredd, er mwyn Iesu Grist, yn yr hwn yn unig y'th foddlonir; gan gymmyrd ei Angau a'i Ddiodefaint ef, trwy ba un ni elli fod yn ddig wrthym, megis gyfiawn daledigaeth am ein holl anwireddau ni. A chan ddarfod i ni, trwy dy ddirfawr Drugaredd di, dreulio'r nos hon mewn llonyddwch a diogelwch, caniatâ, O nefol Dad, fod i ni roi allan y dydd hwn yn hollol yn dy Wafanaeth di; fel y bo ein holl feddyliau ni, a'n geiriau, a'n gweithredoedd, er Gogoniant dy Enw mawr di, ac yn enfampl dda i bob dŷn, y rhai, a hwy yn gweled ein gweithredoedd da ni, a'th ogoneddant di ein Tad nefol.

A chan ddarfod i ti, o'th wir Ffafr a'th Gariad, nid yn unig ein creu ni ar dy Lun a'th Ddelw dy hun, eithr hefyd ein dewis i fod yn Gyd-etifeddiion â'th anwyl Feb Iesu Grist, o'r Deyrnas dragywyddol a barottoaist ti i ni er dechreuad y byd; ni a attolygwn i ti ychwanegu ein ffydd a'n gwybodaeth ni, a go-leuo'n calonnau ni â'th Lân Yspryd, fel yn y cyfamer y byddom byw mewn pob duwiol ymarwedd-iad a glendid buchedd; gan wybod na chaiff eilun-addolwyr, godinebwyr, cybyddion, ymrysonwyr, meddwon, glythion, a'r cyffelyb, eniteddu Teyrnas Dduw.

A chan i ti orchymyn i ni weddi dros ein gilydd, ni a alwn arnat, Arglwydd, nid yn unig drosom ein hunain, a'r sawl a elwaist ti eisoes i iawn wybodaeth o'th Ewyllys nefol, eithr dros holl bobloedd a chenhedloedd y byd; y rhai, megis y maent yn gwybod wrth dy Weithredoedd rhyfeddol mai ti fydd Dduw uwch law pawb, felly a allant gael eu dysgu gan dy Lân Yspryd i gredu ynot ti eu hunig Iachawdwr a'u Prynwyr. Ond gan na allant gredu oddieithr iddynt glywed, ac na allant glywed ond trwy bregethu, ac na ddichon neb bregethu oni anfonir hwynt; cyfod gan hynny, O Arglwydd, Wyr a gyfranno dy Ddirgeledigaethau di yn ffyddlon, gan fwrw heibio bob amcanion bydol, a cheisio dy Ogoriant di yn unig, yn eu buchedd a'u hathrawiaeth. Gwaradwydda Satan ac Anghrist, a phob gwr gofr a gwerth, a roddiaist i fynu yn barod i

feddwl anghymeradwy, fel na aflonyddont dy braidd bychan di â seftau, fismau, heresia, ac amryfueddau. Ac o herwydd ein bod ni, O Arglwydd, wedi syrthio i'r dyddiau diweddaf, ac i amferoedd peryglus, ym mha rai y mae anwybodaeth wedi cael y llaw drechaf, a Satan a'i weiniogion yn ceisio trwy bob modd ddiffoddi llawyrch dy Efengyl di; ni a attolygwn i ti gynnal dy Achos yn erbyn y bleiddiaid rheibus hynny, a nerthu dy holl Weision y maent yn eu cadw mewn caethiwed a charchar. Na fid dy Hir-ymaros di yn achos nac i ychwanegu eu creulonedd hwy, mwy nag i ddi-galonni dy Blant di; ac na fid ein pechodau a'n drygioni ni chwaith yn rhwystr i'th Drugareddau di, eithr yn ddiatreg, O Arglwydd, ystyria'r trueni dirfawr yma. Canys dy bobl Israel a'th ddig-iasant di lawer gwaith â'u pechodau, a thi a'u cospaist hwynt â'th gyfiawn Farnedigaethau: etto, er dygn-fined fai eu pechodau, os hwynt-hwy a droent un amser oddi wrth eu hanwiredd, ti a'u derbynir i drugaredd. Nyni gan llynnu, bechaduriaid trua, ydym yn wylo herwydd ein haml-bechodau, ac yn difrifol edifarhau am ein drygioni gynt, a'n hymddygiad annuwiol tu ag attat ti. A chan na allwn o honom ein hunain brynu dy Bardwn di, etto yn oftyngedig ni attolygwn i ti, er mwyn Iesu Grist, ddangos dy Drugaredd arnom, a'n derbyn drachefn i'th Ffafr. Caniatâ i ni, anwyl Dad, ein herfynion hyn, a phob peth arall a fo angenrheidiol i ni ac i'th Eglwys oll, yn ol dy Addewid yn Iesu Grist ein Harglwydd; yn Enw pa un y galwn arnat megis y dysgodd efe ni, gan ddywedyd,

Ein Tad, yr bawn wyt yn y nefoedd, &c.

Prydnharuol Weddi.

O Arglwydd Dduw, Dad tragywyddol a llawn o dofturi, ni a addefwn ac a gyffeswn, nad ydym deilwng i ddyrchafu ein golygon tu a'r nef, chwaethach i ymddangos ger bron dy Fawredd di, trwy hyderu arnat wrando ein gweddiau, a chaniattâu ein herfynion, os ystyriwn ein haeddiant ein hunain: canys ein cydwylbodau a'n cyluddant ni, a'n pechodau a dyfolaethant i'n herbyn, ac ni a wyddom mai Barnwr cyfiawn wyt ti, yr hwn ni chyfiawnia bechaduriaid a dynion drygonus, eithr a gospi sefau pawb a'n droseddant dy Orchymynion. Etto, drugaroccaf Dad, gan deilyngu o honot erchi i'n alw arnat yn ein holl drallod a'n blinfyd, gan addaw ein cymorth, pan glywom ein hunain megis wedi ein llyngcu gan anrhu ac anobaith; nyni a lwyrymwrthodwn â phob bydol hyder, ac a redwn at dy dramawr Ddaioni di, megis ein hunig atteg a'n noddfa; gan attolygu i ti, na alwech i'th gof ein hamryw bechodau a'n hanwiredd, trwy ba rai yr ydym yn wastadol yn an-nog dy ddigofaint a'th fâr i'n herbyn; na chwaith ein heffeulusrdd a'n hanniolchgarwch ni, y rhai ni wnaethom na chyfrif yn deilwng, na dangos yn ddigonol yn ein bucheddau felus gyfur dy Efengyl di a ddatguddiwyd i ni; eithr yn hytrach derbyn Ufudd-dod a Marwolaeth dy Fab Iesu Grist, yr hwn,

trwy

GWEDDIAU.

trwy offrym ei Gorph yn aberth unwaith dros hawb, a wnaeth iawn digonol dros ein holl bechodau ni. Trugarhâ wrthym gan hynny, O Arglwydd, a maddeu i ni ein hanwireddau. Dyfng ni trwy dy Lân Yspryd i'w hiawn ystyried hwynt, ac edifarhau yn ddisrifol am danynt. A hynny yn hytrach, O Arglwydd, am na ddichon yr anghymmeradwy, a'r cyfryw ag a wrthodaist ti, dy foliannu di, na galw ar dy Enw; eithr y galon edifeiriol, y meddwl trist, y gydwylbod orthrymmedig yn newynu ac yn fychedu am dy Ras di, a ddatgan dy Pawl a'th Ogoniant di yn wastadol. Ac er nad ydym ni ond pryfed a llwch, erto ein Creawdwr ni wyt ti, a ninnau ym Waith dy Ddwylaw; ie, ein Tad ni wyt ti, a ninnau ym dy blant di; ein Bugad ni wyt ti, a ninnau ym dy braidd di; ein Dduw ni wyt ti, a ninnau ym dy etifeddiaeth. Na choipa ni gan hynny, O Arglwydd, yn dy lid, ac na cherydda ni yn ol ein haeddiant; eithr cospa ni yn drugarog â thadol Gariad, fel y gwypo'r holl fyd, pan edifarhao pechadur o eigion ei galon am ei bechodau, yr anghosi di ei holl anwiredd ef, fel yr addewiaist trwy dy Brophwyd sanctaidd.

Yn ddiweddas; Gan deilyngu o honot wneuthur y nos i ddyn i orphwys yndd, ac ordeinio'r dydd iddo i fyned allan i waith; caniatâ, O anwyl Dad, fod i ni felly gymmeryd ein gorphwylf-dra corphorol, fel y bo i'n heneidiau wylled yn wastadol am yr amser yr ymddangoso ein Harglwydd Iesu Grist i'n gwated ni o'r fuchedd farwol hon; ac yn y cyfamser fod i ni, heb gael ein gorchfygu gan unrhyw weledigaethau, breuddwydion, na phrosedigaethau eraill, osod ein meddyliau yn gyflawn arnat ti, dy garu, dy ofni, a gorphwys ynot. Ac am ben hyn, na bo'n cwsg ni na rhwy na gormod, yn ol awyddus chwantau'r cnawd, eithr yn unig yn gymhesur i ddiwallu ein natur egwan ni, fel y clywom arnom yn well fyw mewn pob duwiol ymarweddiad, er gogoniant dy Enw sancteiddiaf di, a lles ein brodyr.

Poed felly.

Gweddî i'w dywedd cyn i Ddyn ddechreu ei Orchwyl.

O Arglwydd Dduw, drugaroccaf Dad ac Iachawdwr, gan deilyngu o honot orchymyn i ni weithio er diwallu'n hangen, ni a attolygwn i ti o'th Ras felly fendithio ein llafar ni, fel yr estyner dy Fendith attom, heb ba un ni allwn ni barhau; ac fel y bo'r ffafr mawr yma yn dyf i ni o'th Ddaioni di a'th Gymmorth, modd trwy hynny y gwypom dy dadol ymgeledd di drosom ni. Ni a attolygwn i ti hefyd, Arglwydd, ein nerthu ni â'th Yspryd Glân, fel y cymmerom boen yn ffyddlon yn ein hyfâd a'n galwedigaeth, heb na thwyll na hoedd; ac fel y gwnelom ein goreu ar ddilun dy sanctaidd Ordinhâd di, yn hytrach na cheisio digoni ein gwyniau awyddus, neu chwant elw. Ac os gweli di fod yn dda, O Arglwydd, lwyddo ein gwaith ni, dyro i ni feddwl hefyd i gynorthwyl sawl fy mewn eisiau yn ol y gallu a roddech di o'th Drugaredd i ni. A chan wybod o honom fod pob peth da yn dyfod oddi wrthyd ti, caniatâ fod i ni ymddwyn yn oftyngedig i'n cymmydogion, ac nid mewn un modd ymddyrchafu goruch y sawl ni dderbyniasant ogymmaint cyfran ag a roddiaist ti o'th drugaredd i ni. Ac os tydi a fynni ein profi ni â mwy o dloidi ac angen nag a chennychaj, ein cnawd ni, etto dyro i ni ras; O Arglwydd, i wybod y porthi di ni yn wastadol trwy dy ragorol haelioni; fel na'n temtier i syrthio i Anymddiried, eithr difgwyl o honom yn amyneddgar hyd na ddiwallach di ni, nid yn unig â rhadau a don-

iau corphorol, ond yn enwedig â'th drysorau nefol ac ysprydol, fel y bo i ni achos mwy bob amser i ddiolch i ti, ac felly i fwrw ein pwys yn hollol ar dy drugareddau. Clyw ni, O Arglwydd trugarog, er Iesu Grist dy Fab ein Harglwydd a'n Iachawdwr.

Amen.

Gweddî Feunyddiol.

A Nrhydedd a mawl a rodder i ti, O Arglwydd Dduw Holl-alluog, anwylaf Dad nefol, am dy holl drugareddau a'th gariadus fwynder a ddangosaist i ni; gan i'th rasol ddaioni weled yn dda, yn rhad ac o'th ewyllys dy hun, ein hethol a'n dewis ni i iachawdwriaeth, cyn dechreuad y byd. Ac hefyd bydded yr unrhyw ddibaid ddiolch i ti, am ein creu ni yn ol dy Ddelw dy hun; am ein prynu â gwerthfawr waed dy anwyl Fab, pan oeddym yn llwyr golledig; am ein sancteiddio â'th Yspryd Glân yn natguddiad a gwybodaeth dy air; am ein cymmorth a'n cynnal yn ein holl eisiau ac angenrheidiau; am ein hachub oddi wrth holl beryglon cerph ac enaid; am ein cyfuro mor dadawl yn ein holl gyftuddiau ac erlidiau; am ein harbed cyhyd, a rhoddi i ni gymmaint amser i edifeirwch. Y trugareddau hyn, O drugaroccaf Dad, fel yr ym yn addef eu derbyn o'th unig ddaioni, felly yr attolygwn i ti, er mwyn dy anwyl Fab Iesu Grist, ganiatâ i ni'n oestad dy Lân Yspryd; mal y cynnyddom yn ddibaid mewn diolchgarwch tu ag attad ti, i'n tywyso i bob gwirionedd, a'n cyfuro yn ein holl flinderau. O Arglwydd, cryfhâ ein ffydd, ennyn hi mewn mwy gwres a chariad tu ag attad ti, a'n cymmydogion er dy fwyd di. Na ad i ni, anwylaf Dad, dderbyn dy ardi mwyach yn ofer, ond caniatâ i ni yn wastadol gymmorth dy ras a'th Lân Yspryd, mal y sancteiddiom ac yr addolom dy Enw mewn meddwl, gair, a gweithred; cymmorth i helaethu a chynnyddu dy deyrnas, a pha beth bynnag a ddanfonych y byddom ni yn llwyr foddlon i'th bleier da a'th ewyllys. Na fydded arnom eisiau, O Dad, y peth heb ba un ni allwn dy wafanaethu di, ond bendithia di felly holl weithredoedd ein dwylaw, fel y caffom ddigonedd, ac na byddom yn bwys, ond yn hytrach yn gymmorth i eraill. Bydd drugarog, O Arglwydd, wrth ein camweddau; a chan weled mai mawr ein dyled yr hon a faddeuaist i ni yng Nghrist Iesu, gwna i ni o hynny yn fwy dy garu di a'n cymmydogion. Bydd di ein Tad, ein dadpen, a'n hymddiffynnwr ym mhob profedigaethau; cynnal ni â'th law drugarog, mal y'n gwareder oddi wrth bob anghyfleusdra, ac y diweddnom ein hoes yn sancteiddio ac anrhydeddu dy Enw bendigedig, trwy Iesu Grist ein Harglwydd a'n hunig Iachawdwr.

Bydded dy gadarn law a'th estynedig fraich, O Arglwydd, byth ein hymddiffyn, dy drugaredd a'th gariadus fwynder yn Iesu Grist dy anwyl Fab, ein iachawdwriaeth, dy wir a'th sanctaidd Air ein hathrawiaeth, dy ras a'th Lân Yspryd ein cyfur a'n diddanwch, hyd y diwedd, ac yn y diwedd,

Poed gwir.

Cyffes i bob Cyfwr at Amserau.

O Dragywyddol Dduw a thrugaroccaf Dad, yr ym yn cyffesu ac yn addef yma o flaen dy dduwiol Fawrhydi, mai pechaduriaid trauin ydym, wedi ein cenhedlu a'n geni mewn pechod a drygioni, fal nad oes daioni ynom: oblegyd y cnawd sy bob amser yn gwrthryelw yn erbyn yr Yspryd, mal yr ym yn oestad yn troseddau dy athrawiaeth a'th orchymynion; ac felly yn ynnill i ni ein hunain, trwy dy gyfiawn farn di, angau a cholledigaeth.